...N 973—29—0086—7 Vol. I–II. Lei 82,–

REFLECȚII ȘI MAXIME

vol. I

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ

Coperta de MONICA MINULESCU

REFLECȚII ȘI MAXIME

VOL. I

Ediție îngrijită de
CONSTANTIN BĂDESCU

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ
BUCUREȘTI, 1989

„MOTTO"

„A reaminti oamenilor cugetările
celor din vechime,
înseamnă a-i îndruma spre virtute."

CH. MONTESQUIEU

ISBN 973-29-0006-7

În loc de prefaţă

Dintotdeauna şi de pretutindeni, marile personalităţi ale umanităţii au meditat asupra unora din categoriile fundamentale ale spiritului uman, meditaţii transmise nouă sub formă de reflecţii cu caracter de generalitate — consideraţii succinte sub formă de maximă, sentinţă, apoftegmă, aforism, sau cugetare de o mai mare amplitudine privind condiţia umană — atestînd o experienţă de viaţă sau observarea sufletului omenesc în complexitatea manifestărilor sale.

Prezenta lucrare este o selecţie de astfel de meditaţii, realizată prin consultarea operelor unor personalităţi reprezentative din diversele domenii de creaţie ale culturii naţionale şi universale — filozofie, etică, sociologie, istorie, estetică etc. — tratînd o idee comună: omul şi universul său spiritual-moral.

Textele asupra cărora ne-am oprit exprimă, în genere, opinii asupra relaţiilor omului cu el însuşi şi cu semenii săi, lupta lui cu natura şi cu slăbiciunile proprii în drumul spre desăvîrşire, entuziasmul, dîrzenia şi optimismul lui în această luptă, concepţii despre viaţă şi moarte, adevăr, bine, frumos, fericire; sentimente care îl înnobilează ca: umanism, patriotism etc.; pe de altă parte — şi prin contrast —, unele citate scot în relief slăbiciuni ale firii omeneşti ca: frica, deznădejdea, prostia etc., vestejind vicii ca: laşitatea, ipocrizia, invidia, josnicia etc. Credem că tendinţa spre paradox şi umor, uşoara ironie sau incisivitatea sarcastică, prezente în textele unui La Rochefoucauld, Shaw, Swift, Renard, Muşatescu, Bierce, La Bruyère, Moisil, Cocteau etc., nu contrazic afirmaţiile de mai sus.

Aşa cum am enunţat mai sus, textele selectate aparţin în marea lor majoritate unor clasici, unor personalităţi proeminente din gîndirea universală şi naţională, acest fapt conferindu-le, în mare măsură, caracter de axiomă, de viziune asupra lumii universal acceptată. Cînd însă, în

lucrările unor autori mai puțin cunoscuți am întîlnit idei care se încadrau în orientarea generală a lucrării și, socotind că prezintă interes prin punctele de vedere pe care le exprimă și prin finețe stilistică, le-am reținut și pe acestea.

Sperăm că lectura textelor va fi prilej de meditație și îndemn la consultarea operelor reprezentative ale autorilor citați; că va contribui la o mai bună cunoaștere a firii omenești, la aprofundarea și confruntarea unor concepții și principii de etică, estetică, sociologie și filozofie în general; că va fi imbold spre o viață mai profund umană, spre căutări și ideal, mijloc de cultivare a minții și formare a unui caracter frumos, sănătos; că va putea aduce o modestă contribuție la educarea tineretului în spiritul umanismului, la formarea personalității sale.

Fără a avea pretenția de „îndreptar“, cartea cuprinde — în măsura în care ne-a fost cu putință — reflecții care, prin conținutul lor, converg spre o anumită, și relativ unitară, concepție etică, spre o anumită viziune asupra lumii.

Este de asemenea locul să relevăm că, deși reflecțiile, opiniile, maximele trebuie apreciate în contextul perioadei în care au trăit autorii lor, și în lumina evenimentelor care le-au marcat existența, nu se poate trece peste constatarea că marile personalități ale genului uman au năzuit, în consens, spre realizarea adevărului, binelui, frumosului, umanismului, spre realizarea marilor idealuri ale umanității, sau, altfel spus, că „marile spirite se întîlnesc“.

Sperăm că vom fi izbutit să oferim texte dintr-un cît mai larg evantai de epoci, culturi, spații geografice, texte cît mai bogate în semnificații și expresivitate — evitînd, pe cît posibil, banalități, platitudini, locuri comune, truisme — și că ordonarea lor asigură atît demonstrarea unei idei cît și o lectură agreabilă.

Credem, de asemenea, că această carte va fi de folos oricui, indiferent de vîrstă, cultură, profesiune. Ea va putea fi consultată fie urmărind o anumită tematică *(artă, cultură, istorie etc.), fie urmărind* reflecțiile unui autor *(consultînd toate „secțiunile tematice“, la autorul respectiv).*

*
* *

Cîteva considerații asupra structurii lucrării:

— au fost reținute numai texte ale unor autori care nu sînt în viață; s-au făcut, totuși, cîteva mici excepții de la acest criteriu, nu fără justificare, credem, și anume:

— cîțiva Laureați ai Premiului Nobel (H. Alfvén, D. H. R. Barton, S. Beckett, H. E. Borlaug, E. Canetti, P. Cerenkov, M. Delbrük, O. Elytis, A. Euler, R. A. Feynman, W. F. Libby, A. Lwalf, G. Porter, A. Prohorov, J. Timbergen, G. Wald);

— cîțiva „octogenari“ de prestigiu, a căror personalitate și operă ne permitem a le considera definitiv conturate (J. Cassou, J. Green, G. Poulet, I. A. Richards, Nathalie Sarraute, C. Tsatsos, Marguerite Yourcenar).

— Textele au fost grupate pe „secțiuni tematice“, gruparea făcîndu-se pe principiul înrudirii unor noțiuni — de ex.: „inteligență, gîndire, rațiune, judecată, înțelepciune“ și pe cel al antinomiei — de ex.: „bine — rău“; „altruism — egoism“. Succesiunea secțiunilor tematice — și înlăuntrul acestora, a autorilor citați — e cea alfabetică, succesiune pe care am considerat-o ca fiind cea mai potrivită, deoarece aliniază termenii într-o riguroasă ordine.

— Datorită dimensiunii sale (cca 12 mii de texte, aparținînd unui număr de peste 1200 de autori citați), lucrarea se publică în două volume; volumul 2 va fi completat cu:

— scurte note biobibliografice ale autorilor citați (precizînd perioada în care au trăit, domeniile de creație, principalele opere publicate în volum, premii literare obținute, cooptarea ca membri ai unor Academii și Institute de prestigiu etc.);

— bibliografie: întrucît am dorit să nu încărcăm ediția cu trimiteri și precizări bibliografice la fiecare text (opera din care s-a selectat textul, editura, anul apariției, pagina), am anexat la sfîrșitul dicționarului datele bibliografice grupate pe autor; pentru textele culese din publicațiile vremii, am indicat numele publicației, numărul și anul apariției.

CONSTANTIN BĂDESCU

Adevăr – eroare – minciună

— Trebuie ca îndoiala să urmeze certitudinii, ca umbra sa. E surîsul spiritului.

— Adevărurile care nu-și au obîrșia în eroare se aseamănă cu niște oameni care n-au avut parte de copilărie. **(Alain)**

— Să avem de partea noastră adevărul; iată secretul elocinței și al virtuții, iată autoritatea morală. E cea mai înaltă maximă a artei și a vieții. **(H. F. Amiel)**

— A minți nu implică sensul tăgăduirii adevărului, nici al neatîrnării lui. **(T. Arghezi)**

— Un adevăr este, ca adevăr, independent de existența unei gîndiri reale. Un sens ideal nu devine adevăr prin aceea că îl gîndesc eu cu conștiința mea reală, sau că-l gîndește cu gîndirea lui reală indiferent cine altul. Nu el este în dependență de conștiința reală, ci conștiința reală este în funcție de adevăr. **(N. Bagdasar)**

— Toate adevărurile încep prin a fi paradoxuri și sfîrșesc prin a deveni locuri comune. **(A. Baranga)**

— Fiecare aduce pe lume, după cum îi este felul, adevărul său...

— Nu întotdeauna adevărul este sublim. **(G. A. Becquer)**

— Binele să-l faci oricînd, / libertatea mai presus de orice iubește-o, / și-un tron chiar daca-i stăpîni, / adevărul niciodată nu-l trăda. **(L. van Beethoven)**

— A eluda nu înseamnă a elucida. **(Martha Bibescu)**

— Nu rareori sîntem atît de departe de „adevăr" precum sîntem, numai fiindcă ne sfiim să spunem absurdități.

— Nu-ţi îmbogăţeşti sufletul cu adevăruri mărunte; cine şi-ar face avere adunînd praful de aur împrăştiat pe pămînt?

— Adevăruri mari cresc numai dintr-un pămînt din care cresc şi rătăciri mari. Cine n-are îndrăzneala să „greşească", nu va descoperi niciodată adevăruri mari.

— Ar fi nespus de regretabil dacă adevărul ar fi întotdeauna „la mijloc". Aceasta l-ar preface în apanaj al mediocrităţii. **(L. Blaga)**

— Ceea ce azi e dovedit, a fost odată doar imaginat. **(W. Blake)**

— O minciună are nevoie mereu de sprijinul alteia. **(J. Bojer)**

— Adevărul se află între limite înguste şi precise; eroarea, în schimb, nu are hotare. **(H. St. J. Bolingbroke)**

— Ipoteza... o presupunere pe care o socoteşti adevărată fără s-o poţi dovedi însă prin nici un fapt.

— Cel care nu cunoaşte adevărul e numai neghiob. Dar cine-l cunoaşte şi susţine că e minciună, acela-i un criminal.

— În efortul de combatere a minciunii şi ignoranţei, este necesar *curajul* de a spune adevărul, *inteligenţa* de a-l recunoaşte, *arta* de a-l face utilizabil ca pe o armă, *judecata* îndestulătoare pentru a-i alege pe cei în mîinile cărora adevărul devine eficace. **(B. Brecht)**

— Pot să neg un lucru fără să mă consider obligat a-l murdări şi fără a le răpi altora dreptul de a crede în el.

— Fiecare lucru îşi are adevărul lui. Conştiinţa este aceea care îl luminează, prin atenţia pe care i-o acordă. **(A. Camus)**

— Minciuna nu se satură cu cei pe care îi înşală: la urmă ea mănîncă pe mincinos; iar la urma urmei, se înghite pe ea însăşi.

— Cum să cred în adevăruri absolute, cînd însăşi noţiunea de „absolut" e creată de relativitatea cugetării omeneşti?

— Trebuinţa de adevăr este nevoia cugetării noastre de a se acorda cu ea însăşi.

— Nevoia de adevăr şi de frumos e tăria omului faţă de celelalte animale, dar şi slăbiciunea lui faţă de ele.

— Poţi arde adevărul în foc, el renaşte ca Phoenixul din propria lui cenuşă. **(M. Codreanu)**

— După ce ai minţit, îţi trebuie o bună memorie. **(P. Corneille)**

— Dacă ar exista adevărul absolut sau eroarea absolută, n-am avea noţiunea timpului, nici cea a vieţii, nici cea a morţii, ci numai noţiunile de infinit, eternitate şi neant. **(J. D. Cortés)**

— Adevărul... bun pe care trebuie să-l iei de peste tot unde îl găseşti. **(V. Cousin)**

— Cel ce iubeşte adevărul trebuie măcar o dată în viaţă să se îndoiască de toate. **(R. Descartes)**

— Conştiinţa valabilităţii relative a cunoştinţelor noastre este cea mai puternică pîrghie a progresului. Concepţia celor care cred în adevărul absolut nu e decît o schemă monotonă de oameni oneşti şi de instituţii raţionale. Ei se opun, din această cauză, tuturor formelor umane şi istorice care nu se încadrează în norma lor şi pe care totuşi realitatea le produce fără a ţine seama de mintea lor...

— Adevărul absolut este cauza primară a intoleranţei. Din conştiinţa valabilităţii reduse a „adevărurilor eterne" rezultă, invers, toleranţa. Înţelegerea raţiunii pure, adică cunoaşterea dependenţei generale a spiritului, este drumul adevărului spre raţiunea practică. **(J. Dietzgen)**

— Pentru a ajunge la adevăr, mai trebuie să şi doreşti să-l cauţi. **(Al. Dima)**

— Adevărul care are nevoie să fie demonstrat, este doar pe jumătate adevăr. **(H. D. Djübran)**

— Din ciocnirea ideilor iese scînteia adevărului.

— O descoperire, un adevăr teoretic, trebuie să-şi facă drum mai curînd sau mai tîrziu, trebuie să pătrundă în conştiinţa omenească, oricît s-ar împotrivi acei ale căror interese sînt ameninţate prin teoria nouă. Această răspîndire şi pătrundere se face în virtutea însăşi a puterii intrinseci ce are un adevăr. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— Nu te minți singur. Cel care se minte pe sine și-și pleacă urechea la propriile sale minciuni ajunge să nu mai deosebească adevărul nici în el, nici în jurul lui; să nu mai aibă respect nici pentru sine, nici pentru lumea cealaltă.

— Numai ticăloșilor le vine ușor să mintă în toate împrejurările. **(F. M. Dostoievski)**

— Odată ce un fapt este amplu confirmat, va trebui să-l accepți. **(L. C. Douglass)**

— Oricît ai face e prea puțin cînd e vorba să răspîndești un adevăr. **(Al. Dumas-tatăl)**

— Dacă omenirea ar ajunge vreodată să nu opereze decît cu adevăruri eterne, ca rezultate ale gîndirii cu o valabilitate suverană și cu caracter de adevăruri absolute, ar însemna că a ajuns la punctul în care infinitul lumii intelectuale ar fi epuizat ca realitate și ca posibilitate. **(Fr. Engels)**

— Mai bine este ca, întemeiat pe adevăr, să învingi o părere, decît întemeiat pe o părere să te învingă adevărul. **(Epictet)**

— Mincinosul nu cîștigă alt lucru decît acela de a nu fi crezut cînd spune adevărul. **(Esop)**

— Adevărul nu face atîta bine în lume cît rău fac aparențele lui. **(J. Ésprit)**

— Se spune că numai mincinosul exersat poate înșela pe alții. Dar se întîmplă, adesea, că mincinosul exersat și cinic nu se minte decît pe el însuși; omul ale cărui minciuni sînt cel mai ușor acceptate este acela care, întreaga sa viață, s-a bucurat de renumele unui om cinstit. **(W. Faulkner)**

— Niciodată vre-un adevăr nu s-a născut pe lume cu decorații, nici în strălucirea unui tron, în sunete de țimbale și trompete, ci întotdeauna în întuneric, printre lacrimi și suspine. **(L. Feuerbach)**

— Există o mare deosebire între minciuna menită să te apere pe tine și aceea menită să apere pe altcineva. **(H. Fielding)**

— Eroarea, ca și certitudinea, fac parte din bagajul nostru de experiență; este deci inevitabil a noastră, în aceeași măsură în care ne aparțin și eșecurile și învățămintele care se desprind și din care se constituie treptat, propria noastră edificare...

— Viața presupune un efort continuu de învățare, și acesta ar fi de neînchipuit în afara unei pendulări succesive între încercare și greșeală, prin care reușim să ne adaptăm la realitate. **(O. Fodor)**

— Toate adevărurile devin mai luminoase unele prin altele. **(B. de Fontenelle)**

— Mincinosul e ca falsificatorul de bani; primele sale minciuni depășesc adevărul, dar îndată ce se dă pe față falsitatea vorbelor sale, ele încetează să mai aibă valoare. **(B. Franklin)**

— Adevărurile sînt erori care au biruit. **(B. Fundoianu)**

— Minciunile cele mai detestabile sînt cele care se apropie cel mai mult de adevăr.

— Dragostea de adevăr nu e totuna cu nevoia de certitudine și e destul de imprudent să le confunzi. **(A. Gide)**

— Da, iluzia, cîtă vreme ține, are puterea de neînvins a adevărului, și numai spiritele virile și adînci se înalță și se întăresc prin recunoașterea unei erori.

— Adevărul e unul pentru toți, dar altfel îl vede fiecare și, fiindcă rămîne unul, e prezent în multiple vederi.

— E drept că-i greu și lunecos urcușul spre adevăr, dar n-am vrea totuși să-l suim purtați de măgari.

— Cine își face o lege din a-și verifica faptele prin gîndire și gîndirea prin fapte, acela nu poate greși, sau dacă greșește, va regăsi în curînd calea cea bună.

— Eroarea este față de adevăr ceea ce e somnul față de trezire: am observat că te trezești din eroare întorcîndu-te împrospătat înspre adevăr.

— E greu să iei atitudine față de erorile epocii tale; dacă te împotrivești lor, rămîi singuratic; dacă te lași ademenit de ele, nu e nici spre cinstea, nici spre bucuria ta.

— Dacă nu s-ar înșela și înțelepții, neghiobii ar trebui să deznădăjduiască.

— Obscurantismul propriu-zis nu înseamnă numai a împiedica răspîndirea adevărului, a luminii și a bine-

lui, ci mai cu seamă a promova minciuna și falsul. **(J. W. Goethe)**

— Doar înșelîndu-te găsești uneori drumul bun. **(V. van Gogh)**

— Adevărul... dumnezeul omului liber. **(M. Gorki)**

— Minciuna... un adevăr cu rădăcini strîmbe. **(G. Hauptmann)**

— Esența adevărului este libertatea. **(M. Heidegger)**

— Unui om cinstit îi rămîne în toate împrejurările dreptul inalienabil de a-și mărturisi deschis eroarea. **(H. Heine)**

— Adevărul nu se naște și nu apare decît din frămîntarea ideilor contrarii. **(Cl. A. Helvetius)**

— Diamantele nu se găsesc decît în văgăunile întunecate ale pămîntului, iar adevărurile nu se găsesc decît în adîncurile cugetării. **(V. Hugo)**

— Ceea ce e adevărat, e adevărat în mod absolut, în sine: adevărul e unul; identic cu el însuși, oricare ar fi ființele care-l percep: oameni, monștri, îngeri sau zei. **(E. Husserl)**

— Soarta obișnuită a noilor adevăruri este aceea de a începe ca erezii și de a sfîrși ca superstiții.

— Toate marile adevăruri sînt adevăruri evidente. Dar nu și toate adevărurile evidente sînt mari adevăruri. **(A. Huxley)**

— Căutarea adevărului e aspirația profundă a sufletului nostru, a inteligenței și sentimentului nostru.

— A minți, e o sforțare penibilă pentru omul inteligent. **(G. Ibrăileanu)**

— Minciuna nu poate lua nimic din adevăr, precum negura nu face ziua mai mică.

— Spune drept totdeauna: e mai bine să spui tu adevărul decît să-l adauge cineva necontenit la cele ce spui.

— Pînă acum oamenii n-au găsit alt drum spre adevăr decît greșeala.

— Adevărul e ca apa rece de care dor numai dinții bolnavi.

— Pe scări de ipoteze pătrunzi la adevăr.

— Cu aceeași minciună nu poți pescui de două ori aceeași încredere.

— Cei mai mari mincinoși sînt acei care nu mai au nici pentru ei adevărul. **(N. Iorga)**

— Există adevăruri, adică lucruri demonstrate, care, întîi sînt „în sine" iar ulterior sînt integrate, spărgînd vechiul model al lumii. Aceste adevăruri sînt determinate istoric și determină istoria, cîștigînd un plus de libertate a omului față de natură.

— Nu există și nu va exista nici o societate în care adevărurile noi să nu fie impuse cu luptă și să nu pretindă curaj.

— Cum ar arăta o lume în care interpretările ar fi unice și date odată pentru totdeauna? Ce adevăruri sînt atît de incontestabile încît să nu incite la discuții în contradictoriu?... Numai tautologiile au asemenea virtuți și numai axiomele au o putere demonstrativă atît de evidentă. Dar lumea axiomatică este săracă, generală și abstractă. **(Alex. Ivasiuc)**

— Cînd cineva a devenit posesorul întregului adevăr, al singurului adevăr autentic, n-ar fi oare de neiertat dacă l-ar păstra numai pentru sine, lăsîndu-i pe semenii mai puțin norocoși să-și urmeze calea lor strîmbă, în loc de a-i îndruma și a-i povățui? **(J. P. Jacobsen)**

— Adevărul se probează numai prin eficacitatea lui. **(W. James)**

— Adevărul este ceea ce este necesar vieții fiecărui om: nimeni nu-l poate însă obține sau cumpăra. Fiecare om va trebui să-l creeze în adîncul său de viață; altminteri se prăbușește. A trăi fără adevăr e cu neputință. Poate că adevărul este viața însăși. **(Fr. Kafka)**

— Ce este adevărul, dacă nu o viață pentru o idee?

— Un martor al adevărului este un om a cărui viață e profund inițiată în luptele interioare, în teamă și cutremur, în senzații, în nefericirile sufletului, în durerile morale. Un martor al adevărului este un om care, în sărăcie, mărturisește pentru adevăr, fiind pentru aceasta disprețuit, desconsiderat, urît, batjocorit, ridiculizat. **(S. Kierkegaard)**

— Dacă-ţi propui să spui adevărul, pregăteşte-te de suferinţă. (**C. Kiriţescu**)

— Dezacordul care ia naştere numai din faptul că fiecare consideră adevărul dintr-un loc diferit, este acord asupra esenţialului.

— Nu adevărul în a cărui posesie se află, sau îşi închipuie că se află, ci osteneala sinceră pe care şi-a dat-o ca să-l dobîndească face valoarea omului, fiindcă nu prin posesie, ci prin cercetare îi sporesc puterile... Posesia te face liniştit, leneş, trufaş.

— Ce ridicol este să atribui adîncimea unei răni nu tăişului ci strălucirii spadei. La fel deci, ce ridicol este ca superioritatea pe care adevărul i-o dă unui adversar asupra noastră s-o atribuim stilului sclipitor al acestuia. Nu cunosc nici un stil sclipitor care să nu-şi împrumute strălucirea mai mult sau mai puţin de la adevăr. Numai adevărul dă veritabila strălucire.

— Nu poate fi mare ce nu e adevărat. (**G. E. Lessing**)

— Adevăr:... calitatea ce o au lucrurile de a apărea aşa cum sînt. (**E. Littré**)

— Este una să arăţi unui om că greşeşte, şi alta să-l pui în posesia adevărului. (**J. Locke**)

— Minciuna... bulgăre de zăpadă ce devine cu atît mai mare cu cît este rostogolit mai mult. (**M. Luther**)

— Sinceritatea este unicul lucru vrednic de preţuit dincolo de viaţă, de dragoste, de moarte sau de orice altceva. E singura care dăinuie. La sfîrşitul sfîrşitului singurul lucru cu care merită să rămîi, e adevărul; e mai tulburător decît dragostea, mai plin de bucurii şi mai pasional.

— Adevărul, pur şi simplu nu poate da greş. Aşa cum dau greş toate celelalte. (**Katherine Mansfield**)

— Convingerea deplină nu ţine exclusiv de certitudine, ea ţine de necesitatea de a crede, şi omul simte această necesitate să creadă în ceea ce este bine de întreprins. (**J. F. Marmontel**)

— Adevărul înainte de orice, chiar dacă-l obţii cu preţul suferinţei... adevărul, adevărul cu orice preţ este mobilul cel mare al conştiinţelor.

— Am iubit adevărul mai presus de orice şi odată cu el am iubit justiţia, adică realizarea lui practică. Am avut totdeauna convingerea, controlată de sute de ori prin fapte, că datoria indiscutabilă şi singura fericire care nu dezamăgeşte niciodată este să tinzi din răsputeri spre adevăr şi să-ţi călăuzeşti orbeşte puterea spre acest ţel. Mai devreme sau mai tîrziu îţi dai seama că asta e calea cea bună... Cred în forţa invincibilă a adevărului. (**D. Martin du Gard**)

— Adevărul nu include numai rezultatul, ci şi calea care duce la el. (**K. Marx**)

— Mimarea adevărului... pare uneori mai verosimilă decît adevărul însuşi.

— Oricine cunoaşte un adevăr e stăpînul celui ce nu-l cunoaşte. (**T. Mazilu**)

— O ipoteză care explică totul se aseamănă ca două picături de apă cu adevărul. (**P. Mérimée**)

— Chiar dacă nu sîntem făcuţi pentru a descoperi adevărul, datoria noastră este să-l căutăm.

— E curată nebunie să judeci adevărul şi minciuna doar după priceperea ta. (**M. E. de Montaigne**)

— Anumite erori sînt staţiuni ale adevărului. (**R. Musil**)

— Adevărul circulă numai cu fruntea sus. Cînd şi-o pleacă, a trecut de partea adversă.

— Minciuna premeditată nu mai e chestiune de fantezie, ci de caracter. (**T. Muşatescu**)

— În căutarea adevărului, mintea omenească e mînată de aspiraţii, pe care nici o izbîndă, oricît de strălucită, nu le poate mulţumi pe deplin şi nici o cădere, oricît de dureroasă, nu le poate înăbuşi cu totul.

— Erorile sînt treptele scării, aşa greu de suit, ce duc la adevăr. (**P. P. Negulescu**)

— Şi în mocirla tulbure se văd stelele. (**Nezami**)

— Dacă vrei odihnă — crede. Dacă vrei adevărul — caută şi suferă.

— Neputinţa de a minţi e încă destul de departe de dragostea de adevăr. (**Fr. Nietzsche**)

— Cine apucă pe calea căutării, se va întîlni cu îndoiala. **(Novalis)**

— Sprijin pe orice om cinstit care caută să dea de urma adevărului, chiar dacă nu merge pe acelaşi drum cu mine. **(S. O'Casey)**

— Îndoiala duce şi la certitudine şi de cele mai multe ori la certitudinea opusă celei pusă la îndoială. **(E.-G. Papahagi)**

— Sînt mai multe moduri de a spune adevărul.

— Adevărul, chiar penibil, fortifică; incertitudinea, chiar conciliantă, destinde resorturile. **(Perpessicius)**

— Nici o părere din lume nu are drept la stimă numai fiindcă e o părere... Singurul lucru care trebuie stimat e adevărul. **(Camil Petrescu)**

— Nu-ţi făuri a ta vorbă pe nicovala minciunii. **(Pindar)**

— Adevărul nu se impune din afară unor minţi pe care el trebuie în prealabil să le facă să semene cu mintea în care el a luat naştere. **(M. Proust)**

— Adevărul merită să-ţi petreci cîţiva ani fără să-l găseşti.

— Faptul că adevărul scandalizează este fără îndoială unul din farmecele sale. **(J. Renard)**

— Adevăr: ... tot ceea ce este folositor lumii şi bun în practică. **(M. M. I. de Robespierre)**

— Nu există adevăruri specifice. Adevărul este numai unul. Cînd e al tău cu adevărat, el e al tuturor oamenilor de bună credinţă. Adevărul e adevăr numai în cazul în care el se impune cu constrîngere interioară tuturor inteligenţelor liber cugetătoare. Adevărurile care nu sînt decît ale unui ins sau ale unui grup, nu sînt adevăruri. **(D. D. Roşca)**

— Pînă nu vorbeşti, nimeni n-are treabă cu tine; dar pe dată ce ai zis — adu mărturii. **(Saadi)**

— Adevărul pentru om este ceea ce face din el un om.

— Adevărul de mîine se nutreşte din eroarea de ieri, iar contradicţiile pe care trebuie să le învingem constituie chiar stratul de îngrăşăminte ale creşterii noastre. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Unii pretind că ar fi găsit adevărul; alţii contestă că este cu putinţă să-l obţii; iar alţii îl caută. **(Sextus Empiricus)**

— Pedeapsa mincinosului constă nu în faptul că nu este crezut, ci în faptul că el nu poate crede pe nimeni. **(G. B. Shaw)**

— Adevărul nu-i întotdeauna acelaşi lucru cu propria-ţi părere. **(H. Sienkiewicz)**

— Nu are nici o însemnătate forma de înţelegere prin care ajunge fiecare la adevăr. La o taină ca aceasta nu poate duce o singură cale. **(A. Symmachus)**

— Dacă un adevăr poate fi oricînd contestat, nu trebuie să poată fi contestată buna credinţă a aceluia care l-a stabilit. **(O. Şuluţiu)**

— Cînd realizăm adevărul, sufletul nostru îşi găseşte satisfacţie chiar şi în insuficienţele şi imperfecţiunile sale.

— Adevărul nu poate fi verificat decît prin opoziţie şi obstacole. **(R. Tagore)**

— Calea spre adevăr este presărată cu erori. Cine nu cade în ele, nu le pipăie, nu luptă cu ele şi nu le înlătură pînă la urmă cu propriile sale forţe, nu ajunge la adevăr. **(C. Tsatsos)**

— Ce uşor este să-i faci pe oameni să creadă o minciună, şi ce greu e să le-o scoţi din cap.

— Spune adevărul, şi atunci nu va trebui să mai ţii minte nimic. **(M. Twain)**

— Dacă vreţi să spuneţi lucruri mari, deprindeţi-vă mai întîi să nu spuneţi niciodată lucruri neadevărate. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— De un singur lucru îi e ruşine adevărului: să se ascundă. **(L. F. Vega Carpio)**

— Spunem că o constatare este adevărată atunci cînd ea nu este contrazisă de alte concluzii ale experienţei sau ale inteligenţei. O părere devine adevărată atunci cînd ea poate fi unificată, coordonată, armonizată în planul general al inteligenţei.

— *Frumuseţea* este o oprire a clipei, este degustarea în intensitate a rodului bogat pe care momentul ni-l poa-

te aduce. Frumuseţea este intrinsecă... Nu tot aşa se întîmplă însă cu adevărul şi binele. *Valoarea morală* este totdeauna afirmată în legătură cu un scop care serveşte cuiva, care întrece prin existenţa sa momentul insuşi în care valoarea este întrupată sau resimţită... La fel se întîmplă şi cu valoarea teoretică, cu *adevărul*. Un adevăr este preţios întrucît înseamnă o etapă nouă, un cîştig al cercetării, care poate da un punct de sprijin cercetării ulterioare. Adevărurile se însumează, se adiţionează, cresc, pe treptele lor pornim mai departe, mai sus şi mai înainte, aşa cum nu se întîmplă cu valorile intrinsece, care nu sînt adiţionabile între ele, reprezentînd fiecare un univers complet, o finalitate închisă. **(T. Vianu)**

— Păzeşte-te de mincinosul care amestecă şi puţin adevăr în minciunile lui. **(Al. Vlahuţă)**

— Iubeşte adevărul, dar iartă eroarea.

— Adevărul:... fruct ce nu trebuie cules decît cînd e copt. **(Voltaire)**

— Tocmai întrebările fără răspuns ne incită a răspunde, tocmai problemele fără soluţie ne îndeamnă să le rezolvăm... Aşa a fost întotdeauna şi chiar dacă în urma multor stăruinţe nu au fost găsite adevărurile căutate, s-au găsit pe această cale alte adevăruri preţioase (sau erori preţioase şi sublime). **(B. Walter)**

— Logica realităţii triumfă asupra logicii teoriei. **(H. G. Wells)**

— De nimic nu sînt mai convinşi oamenii decît de afirmaţiile lor greşite. Nu iubesc nimic mai duios decît erorile lor şi nu există un mijloc mai sigur să-ţi atragi aversiunea lor decît dezvăluindu-le un adevăr pe care nu vor să-l cunoască. **(Ch. M. Wieland)**

— Dacă un om nu are suficientă imaginaţie ca să aducă dovezi în sprijinul unei minciuni, e mai bine să spună de la început adevărul.

— Calea paradoxurilor este calea adevărului. Ca să verifici realitatea, trebuie să o vezi pe o funie subţire. Cînd adevărurile devin acrobate, le putem judeca. **(O. Wilde)**

— Binele, ca şi frumosul, pot fi supuse criteriului adevărului: căci binele nu este decît ceea ce ni se pare adevărat în sfera moralului, iar frumosul ceea ce ni se pare adevărat în sfera esteticului...

— Adevărul este noţiunea cea mai cuprinzătoare pe care spiritul uman o poate construi, căci ea reproduce adaptarea la realitate sau la postulatele raţiunii. **(A. D. Xenopol)**

— Ştiu că nu ştiu ce nu ştiu: îi invidiez pe cei care vor şti mai mult, dar ştiu că vor fi nevoiţi, ca şi mine, să măsoare, să cîntărească, să deducă şi să nu se încreadă în deducţiile făcute, să desluşească partea de adevăr din eroare, iar în adevăr să ţină seama de veşnicul amestec al erorii...

— Nu m-am încăpăţînat niciodată într-o idee de teama încurcăturii în care m-aş afla fără ea. N-am lungit niciodată un fapt adevărat cu zeama minciunii, ca să-l pot mistui mai bine. **(Marguerite Yourcenar)**

Admiraţie – invidie – linguşire

— Invidia roade pe invidios precum rugina roade fierul. **(Antistene)**

— Invidia:... un fel de întristare pentru fericirea de care ni se pare că se bucură egalii noştri. **(Aristotel)**

— Cel mai bun semn al încîntării este exagerarea.

— Admiraţia este forma primară şi ardentă a cunoaşterii, o cunoaştere care îşi laudă obiectul, care o valorizează. **(G. Bachelard)**

— Linguşitorul suprem, cu care sînt în înţelegere toţi linguşitorii mărunţi, este propriul nostru eu. **(Fr. Bacon)**

— Invidia este legată totdeauna de o comparaţie cu noi înşine; unde nu este comparaţie, nu este nici invidie.

— Oamenii ne îngăduie să ne ridicăm oricît de mult deasupra lor, nu ne iartă însă niciodată că nu coborîm tot atît de jos ca ei. Aşa încît simpatia pe care ei o acordă caracterelor alese, nu e lipsită de oarecare ură şi tea-

mă. Prea multă cinstire înseamnă pentru ei o învinuire tacită pe care nu le-o iartă nici viilor, nici morților.

— Invidia este cumplita comoară a speranțelor noastre înșelate, a talentelor noastre născute moarte, a succeselor noastre ratate, a pretențiilor noastre rănite.

— Cel ce n-are nici un merit invidiază întotdeauna meritul altora.

— Prea repede acordată, admirația e un semn de slăbiciune.

— Invidia dezleagă limbile, după cum admirația le amuțește.

— Cei ce doresc să exceleze în prea multe lucruri, din ușurință și vanitate, sînt întotdeauna invidioși. Căci lor nu le pot lipsi motivele de invidie, fiind cu neputință să nu-i întreacă mulți în vreunul din aceste lucruri.

— Nu există mai mare lingușitor al omului decît el însuși.

— E cu putință unei făpturi în veșnică luptă cu sine însuși, sau în vrajbă cu viața, să lase pe alții în pace și să nu le pizmuiască fericirea? **(H. de Balzac)**

— Adevăratul lingușitor trebuie să fie un moralist: să descopere lingușitului virtuți pe care acesta din urmă ar fi fericit să le aibă.

— Tare, cu adevărat, nu este decît acela care are curajul să-și îndepărteze, cu biciul, lingușitorii. Nu de alta, dar adversarii cei mai feroci se recrutează dintre lingușitorii dezamăgiți. **(A. Baranga)**

— Trebuie să strîngi pietrele care ți se aruncă; sînt începutul unui piedestal. **(H. Berlioz)**

— Admirație: recunoaștere politicoasă a asemănării altuia cu noi.

— Invidie: emulație adaptată la capacități meschine. **(A. G. Bierce)**

— Este un lucru sublim ca pe-un altul, mai presus de tine să-l socoți. **(W. Blake)**

— Admirația: ... suprema bucurie a înțelegerii. **(A. Camus)**

— Cînd te laudă lumea, cercetează-te pe tine însuți dacă ești așa precum zic oamenii; dar nici cu aceasta nu te mîndri. **(D. Cantemir)**

— Nu simte oare orice om adevărat că se înalță pe sine cînd respectă ceea ce stă într-adevăr deasupra lui? **(Th. Carlyle)**

— Toată lumea își manifestă invidia printr-o atitudine de superioritate. **(G. Călinescu)**

— Dacă cei cîțiva înțelepți te laudă, nu lua în seamă batjocura proștilor. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Invidia:... un vultur ce sfîșie fără încetare pe cel care îl adăpostește la sînul lui. **(A. de Chesnel)**

— Admirația nemeritată e o insultă. **(G. K. Chesterton)**

— Mereu am avut curajul de a socoti glorie invidia atrasă din pricina virtuții, și nu ură. **(Cicero)**

— Omul trăiește nu numai din ce creează, dar și din ceea ce știe să admire. **(N. D. Cocea)**

— Admirația:... sentiment esențialmente dezinteresat... Semnul unei rațiuni elevate, servite de o inimă nobilă. **(V. Cousin)**

— Omul se apără de invidia nemernicilor, după cum vulturul ocolește capcanele, zburînd foarte sus. Proștii n-au decît să clevetească; vorbele rele sînt ca animalul lacom, care sfîrșește întotdeauna prin a se mînca pe el însuși.

— Invidia omenească este astfel alcătuită, încît orice laudă adusă altcuiva ni se pare că ne-ar păgubi pe noi. **(E. De Marchi)**

— Dacă anumite laude ți se par prea mari, socotește-le lingușitoare.

— Invidiosul... propriul său dușman; își pregătește singur necazurile. **(Democrit)**

— Invidie... sentiment pe care nici prietenia nu-l stinge întotdeauna.

— Nimic nu-i mai greu de iertat decît meritele altuia. **(D. Diderot)**

— Nimic nu roade mai cumplit sufletul și-l secătuiește decît necazul și pizma, hrana de obicei numai a in-

dividualităţilor sleite sau pe cale de a se istovi. Nimic mai înalt decît lauda care se dă cu toată inima, şi nimic mai roditor pentru suflet decît admiraţia deplină pentru ceea ce a atins într-un fel sau altul desăvîrşirea. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— E înnăscută în firea anumitor oameni pornirea de a dispreţui şi a tiraniza pe cei mai mărunţi decît ei; numai prin astfel de mijloc se despăgubesc făpturile de soiul ăsta, de supunerea slugarnică pe care o arată întotdeauna stăpînilor. **(H. Fielding)**

— Oamenii suportă greu superioritatea unui alt om. **(A. Frenkian)**

— Dacă am admirat pe cineva găsindu-l desăvîrşit şi-i descoperim apoi defectele, nu ne vine uşor să-l judecăm cu echitate. E în joc şi vanitatea noastră, căci ne-am înşelat şi nu vrem s-o recunoaştem, şi ne flatează să credem că am fost înşelaţi dinadins, aruncînd astfel toată vina, supărarea şi un soi de ură asupra nefericitului, care în fond n-a contribuit cu nimic la faptul că ne-am pripit să-l luăm drept ceea ce nu cerea să fie luat. **(J. W. Goethe)**

— Linguşitorii se ataşează întotdeauna de ambiţios, căci el este singurul căruia măgulirea îi produce o nespusă plăcere. **(O. Goldsmith)**

— Mulţi semeni de-ai noştri ni se par giganţi numai fiindcă, măsurîndu-ne cu ei, ne aşezăm în genunchi. **(M. Gonzalés de Prada)**

— Acela care dispreţuieşte laudele, merită să fie lăudat cel puţin pentru aceasta. **(Cl. A. Helvetius)**

— Lauda palidă a unui lucru frumos este o ofensă. **(J. A. D. Ingres)**

— Linguşirea: ... plată anticipată a trădării care ţi se pregăteşte.

— Elogiul plictiseşte orice om care nu este el însuşi obiectul.

— Înjosesc pe alţii aceia cari nu pot să se ridice pe sine.

— Orice-ţi iartă cineva, numai un lucru nu: să fii mai mare decît dînsul.

— Lăudînd pe cel ce te laudă, te lauzi tot pe tine.

— Invidierea ta face amară lumea, dar numai pentru tine.

— Invidiosul nu se simte bine nici singur; numai nenorocirea altora poate să facă bucuria lui.

— Mulţi cred că nu-şi pot face pe lume bordeiul fără a da cu cazmaua într-o casă mare. **(N. Iorga)**

— Invidia — umbra credincioasă a admiraţiei. **(J. P. Jacobsen)**

— Nici o calitate nu va aduce unui om atîţia prieteni, ca admiraţia sinceră a calităţilor altuia. Lucrul acesta dovedeşte mărinimie, cinste, blîndeţe şi recunoaşterea bucuroasă a meritelor altcuiva. **(S. Johnson)**

— Mai adesea lăudăm ceea ce este lăudat, decît ceea ce este de lăudat. **(J. de La Bruyère)**

— Linguşirea e o monedă falsă căreia vanitatea noastră îi acordă valoarea de schimb.

— Semnul unei valori extraordinare constă în a vedea că oamenii care o invidiază mai mult sînt constrînşi să o laude.

— Gelozia este, într-un anumit fel, dreaptă şi rezonabilă, din moment ce ea nu tinde decît să păstreze un bun care ne aparţine sau care credem noi că ne aparţine, în timp ce invidia nu poate suferi bunul altuia...

— Sîntem deseori mîndri de patimile noastre, chiar şi de cele mai vinovate; invidia însă e o patimă ruşinoasă pe care nimeni nu îndrăzneşte să o mărturisească...

— Invidia noastră durează mai mult decît fericirea acelora pe care îi invidiem. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Trebuie să-i ţinem minte pe oamenii noştri de seamă, pentru ca, după moarte, să-i cinstim cum se cuvine. Ni se pare că, în felul acesta, mulţi vor rîvni o asemenea cinstire. **(Lucian din Samosata)**

— Invidia e un sentiment penibil de păcătos. Trebuie să fim făurarii conştienţi ai propriului nostru destin şi să nu ne secătuim uitîndu-ne chiorîş la ce fac alţii. **(Th. Mann)**

— Invidia: ... ura faţă de superioritatea altuia. **(P. Mantegazza)**

— Ades, nevolnica, senila stare / cu gheaţă-n vine, oasele sărace, / de dulcele din urmă neînstare / urăşte

tot ce ea nu poate face. / Cel neiubit azvîrle defăimare / pe noaptea dragostei curgînd în pace; / iar desfătarea ce nu-i este dată / în altul e pe dată condamnată. **(G. Marino)**

— Invidia: ... amestec de stimă și ură pentru avantajele pe care nu le ai. **(J. Fr. Marmontel)**

— Invidia, mărturisită ori nu, e totdeauna semn de inferioritate. **(S. Mehedinți)**

— Invidia... Mulți muritori chemați în fața judecății au recunoscut, în speranța unei pedepse mai blînde, că s-au făcut vinovați de fapte îngrozitoare, dar cine a mărturisit vreodată că a fost invidios? Fiecare dintre noi simte că invidia ascunde ceva mai rușinos decît însăși crima, fie ea cît de perfidă. Și nu numai că o condamnă, dar oamenilor de bine nici nu le vine să creadă, cînd aud că un ins inteligent e învinuit de așa ceva. **(H. Melville)**

— Lauda este soarele care ne face să rodim. **(G. Meredith)**

— Îi lăudăm pe semeni pe măsura stimei care ne-o poartă.

— Trebuie să merităm noi înșine elogiile, pentru a putea asculta cu răbdare pe cele aduse altora. **(Ch. de Montesquieu)**

— Ca să-ți placă laudele, nu este neapărat necesar să te simți demn de ele. **(H. de Montherlant)**

— Invidia vorbește cu buzele tivite.

— Nu spargeți vechile statui fiindcă de pe urma voastră nu vor rămîne decît socluri.

— O plantă care provoacă insomnii unora: laurii altora.

— Numai după invidia altora îți dai seama de adevărata ta valoare. **(T. Mușatescu)**

— Nu toți oamenii sînt în stare de lucruri mari, dar toți sînt mișcați în fața lucrurilor mari. **(A. de Musset)**

— Invidia:... tovarășa de drum a gloriei. **(Nepos)**

— Cu cît te înalți mai mult, cu atît mai mic pari în ochii pizmașilor.

— În laudă e mai multă inoportunitate ca în dojană.

— Există o nevinovăție în admirație; aceea a omului ce nu s-a gîndit, încă, că ar putea fi și el admirat într-o zi ... **(Fr. Nietzsche)**

— Nu te iartă oamenii cînd ai aerul că te deosebești de ei. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Lingușitorul:... cel ce spune, fără să le gîndească, lucruri pe care cel lingușit le gîndește, fără să le spună. **(G. Papini)**

— Ne înspăimîntă gîndul că uneori admirațiile cele mai sincere pe care le stîrnim vin din partea acelora care nu ne-au înțeles. **(P. Pérez Galdos)**

— Se pare că invidiem, mai mult decît pe alții, pe acei care se înalță prin propria putere a aripilor lor și se desprind de cușca în care ceilalți rămîn închiși. **(Fr. Petrarca)**

— Să nu smulgi florile care formează coroana. **(Pitagora)**

— Cei care merită să fie lăudați, suportă mai ușor să fie criticați. **(Alex. Pope)**

— Prețuirea celor pe care îi iubim e un sprijin, chiar dacă această prețuire nu măsoară exacta noastră valoare. **(M. Preda)**

— Cînd la fruntea înaltelor statui nu poți ajunge, le așterni coroane la picioare. **(Propertius)**

— Ura ca și admirația sînt un semn de importanță pentru cel ce este obiectul acestora; un om nu e de o stofă ordinară, cînd deodată ațîță și entuziasm și ură. **(E. Regnault)**

— E o dovadă de noblețe cînd admirația supraviețuiește prieteniei.

— Elogiile se plasează cum se plasează banii: ca să ne fie restituite cu dobîndă. **(J. Renard)**

— Teme-te de invidia care tace. **(A. Rivarol)**

— Admirația:... vin generos pentru spiritele nobile. **(A. Rodin)**

— Nimic nu apropie mai mult sufletele mici, amărîte și nemulțumite, decît gîndul că sînt la fel de neputincioase. **(R. Rolland)**

— Nu trebuie să ne înfrînăm admirația față de marile perfecțiuni doar pentru motivul că în ele se împletesc greșeli discordante. **(J. Ruskin)**

— Invidia oamenilor arată cît sînt de nefericiți, și atenția lor necurmată pentru ceea ce sînt și ce fac alții, cît le este de urît.

— Să ne uităm mai ales la cei ce se află mai rău decît noi, decît la cei ce ne par că se află mai bine. **(A. Schopenhauer)**

— Lingușirea place, chiar și atunci cînd este rostită de buzele unui nebun... lauda produce impresie asupra noastră, chiar dacă disprețuim temeiurile și motivele care determină exprimarea lor.

— Cei ce nutresc păreri bune despre un om înainte de a-l cunoaște bine, obișnuiesc o bucată de vreme să-i ia greșelile și lipsurile drept virtuți și talente. **(W. Scott)**

— Există întotdeauna ceva comic în contrastul dintre felul în care apar oamenii transfigurați în ochii celor care îi iubesc și felul cum îi văd cei care nu au astfel de sentimente; sau, în aceeași ordine de idei, și așa cum apar în proprii lor ochi.

— Ceea ce flatează în chip deosebit pe cineva e faptul că îl consideri demn de a fi flatat. **(G. B. Shaw)**

— Invidia poate fi îndurată cînd izvorăște din admirația trezită de talent... dar există oare nenorocire mai mare decît aceea de a trăi acolo unde superioritatea stîrnește invidie și nu entuziasm? **(Doamna de Staël)**

— Invidia:... pedeapsa ce se biciuiește singură. **(L. Stramusoli)**

— Admirația... forma cea mai puțin egoistă a dragostei. **(A. Suarès)**

— Din clipa cînd s-a făcut primul pas în hotărîrea de a nu recunoaște anume merite unui om, pașii următori vin de la sine, iar arta, sau cum vrei s-o numești, de a-l disprețui, atinge repede culmi nebănuite. **(L. Tieck)**

— Un om cinstit poate să fie indignat pe cei pe care îi socotește că nu merită situația la care au ajuns: dar nu e în stare să le-o invidieze.

— Cei care ponegresc mereu, arareori dăunează; ei își pun în gînd mai mult rău decît pot face.

— Pizma nu poate să se ascundă. Învinovățește și judecă fără dovezi, cusururile le face mai mari, cele mai mici greșeli le socotește enorme; graiul său e plin de fiere, de exagerare și de ocară. Se încăpățînează cu îndărătnicie și furie împotriva meritului evident. E oarbă, înfuriată, nesocotită și brutală. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Admirarea nu e numai mirare. Ea cuprinde și un sentiment de stimă, izvorînd din prețuirea puterilor desfășurate, a greutăților învinse, a rezultatelor obținute, și acesta este elementul moral și înălțător al ei.

— Invidioșii suferă de succesul altora ca de o umilință, ca de o ofensă neiertată adusă slăbiciunii lor. **(Al. Vlahuță)**

— Adorația unei ființe omenești, sub masca altruismului deplin și al umilinței, implică multe pretenții și este o tentativă de posedare. **(Th. Wilder)**

Altruism, generozitate — egoism, meschinărie

— Dezinteresul: ...începutul umanității în om. **(H. F. R. Amiel)**

— Egoistul împarte cu alții numai grijile și supărările lui. **(H. de Balzac)**

— Dintre toate păcatele omenești, cel mai detestabil rămîne, fără putință de tăgadă, *nepăsarea*, augusta indiferență a omului față de suferințele omului de lîngă el. Și asta fiindcă viciul denunțat le implică pe toate celelalte: egolatrie, insensibilitate, lipsă de memorie și de emoție, un cumul de stigmate, în stare să depraveze ființa umană pînă în pragul fiarei, și dincolo de el.

— Indiferentul se caracterizează printr-o excelentă idee despre sine, și printr-alta, execrabilă, despre tot restul omenirii văzută printr-un binoclu întors ce-i micșorează pe oameni pînă la dimensiunea spurcată a unor

homunculi. Nepăsătorul e încredințat că-și poate permite orice, impasibil cum e, în judecățile sale sacrosancte. **(A. Baranga)**

— Egoist: persoană de prost gust, mai interesată de ea însăși decît de mine; lipsit de considerație pentru egoismul altora. **(A. G. Bierce)**

— „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți". Ciudat: în această poruncă a moralei altruiste, egoismul este propus ca exemplu de urmat.

— În numele iubirii față de aproapele, ni se cere la fiecare pas să ne sacrificăm pentru „egoismele" altora. **(L. Blaga)**

— Omul dintotdeauna a acceptat drept logic și rațional tot ceea ce a convenit egoismului său, așezîndu-l deasupra realității. **(V. Blasco Ibañez)**

— Cine nu iese din EU, n-atinge absolutul și nu descifrează nici viața. **(C. Brâncuși)**

— Cînd ai aprins o făclie, nu se cade s-o ții sub obroc. **(V. I. Briusov)**

— Fii drept înainte de a fi generos, fii uman înainte de a fi drept. **(F. Caballero)**

— Cînd te supără un fir de nisip în încălțăminte, să nu-ți închipui că toată omenirea s-a oprit din drumul ei glorios. **(G. Călinescu)**

— Să ai grijă cînd vrei să ajuți pe unii, să nu nedreptățești pe alții... Nu există act generos dacă nu e drept.

— De ce, cînd lucrul se poate face fără nici o pagubă pentru noi, să nu lăsăm pe altul să se împărtășească din bunurile care, aducînd folos celui care le primește, nu pricinuiește nici o pagubă celui care le dă. **(Cicero)**

— Milostivii spun: „Cine dă săracilor, împrumută pe Dumnezeu". Curioasă milostenie: să faci camătă pînă și cu Dumnezeu.

— Morala care ți-ar cere să te uiți pe tine, nu-ți poate pretinde să-ți aduci aminte de semenii tăi.

— Oamenii condamnă egoismul: dar „iubirea de sine" nu-i decît „instinct de conservare": or, fără acest instinct s-ar pierde și individul și specia... Și iată cum moraliștii care ne învață să ne iubim prea mult între

noi pun dinamită-n sufletele noastre, ca să ne distrugă rasa.

— Altruismul izvorăște din egoism întocmai ca lumina soarelui din genuna umbrei. **(M. Codreanu)**

— Faceți danie; însă, dacă vă este cu putință, scăpați pe sărmani de rușinea de a vă cere întinzînd mîna. **(D. Diderot)**

— Oamenii cu adevărat generoși sînt totdeauna gata să devină compătimitori, atunci cînd nenorocirea dușmanului depășește limitele urii lor. **(Al. Dumas — tatăl)**

— Omul care arată cu plăcere calea celui rătăcit, face ca și cum ar aprinde o lumină din lumina sa; oare luminează mai puțin pentru tine, dacă ai aprins din făclia ta și pe a altuia? **(Ennius)**

— Egoismul se are drept scop unic numai pe sine. Egoismul constrînge, concentrează omul asupra lui însuși; el îi dă un principiu de viață dens, solid; dar îl face mărginit, făcîndu-l indiferent față de orice nu se raportează imediat la bunăstarea lui. **(L. Feuerbach)**

— Există un soi de generozitate: cînd dintr-o pornire de bunătate și de afecțiune dăruim altora tocmai acel lucru care ne este și nouă trebuincios; cînd pentru a micșora suferința altora, sîntem gata să o împărtășim. **(H. Fielding)**

— Altruistul:... egoist rezonabil. **(R. de Gourmont)**

— A veghea la interesele proprii și a le purta de grijă nu înseamnă un lucru potrivnic naturii societății omenești, cît timp prin aceasta nu se aduce o vătămare dreptului altuia. **(H. Grotius)**

— În viață, fiecare purtăm un steag pe care scrie cu litere mari: EU.

— Robia nu este o stare favorabilă generozității și iertării. Generozitatea este virtutea celor tari.

— Omul găsește totdeauna motive înalte pentru acțiunile sale egoiste. Antropofagul, care-și mănîncă părinții din lipsă de carne, e convins că face un act moral...

— Altruismul:... virtutea celor tari. **(G. Ibrăileanu)**

— Mulți iubesc numai iubirea pe care alții o au pentru ei.

— Egoismul e silința disperată de a fura o rază care să nu lumineze și pe alții.

— Dă fiecăruia ce i se cuvine, și ție ajungă-ți ce rămîne.

— Egoism înseamnă să faci din ființa ta temnița sufletului tău.

— Numai moartea egoistului e deplină; nimic din el nu rămîne la alții.

— Un om cu frumoase calități nu poate trăi niciodată numai pentru dînsul, cum o rază nu-și poate da numai ei lumina.

— Egoistul se privește ca ultim scop al creațiunii; s-ar aștepta ca în clipa morții sale să fie și sfîrșitul lumii. **(N. Iorga)**

— Este o idee falsă că se cîștigă mai mult primind decît dînd: nu, cel care primește și cel care dă sînt egali în ceea ce privește profitul. **(J. Keats)**

— Și omu-i cîteodată cu broasca de-un fel: / să piară lumea-ntreagă, dar să trăiască el. **(I. A. Krîlov)**

— Egoistul: ... cel ce nu se gîndește la mine. **(E. M. Labiche)**

— Egoistul: ... cel ce nu se constrînge pentru nimeni, nu plînge pe nimeni, nu cunoaște decît nenorocirile sale, nu plînge deloc moartea altora, nu se teme decît de a lui, pe care ar răscumpăra-o bucuros cu prețul stingerii genului uman. **(J. de La Bruyère)**

— Interesul, pe care îl învinuim de toate ticăloșiile noastre, merită adesea să fie lăudat pentru faptele noastre bune. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Prin negura egoismului nu străbate lumina adevărului, nici căldura frumosului. **(T. Maiorescu)**

— Ce importanță are ceea ce are importanță numai pentru mine? **(A. Malraux)**

— Omul ... fiecare manifestare activă a firii lui, fiecare însușire a lui, fiecare instinct vital al său, *devine nevoie, necesitate*, care face ca *egoismul său* să se transforme în interes pentru alte lucruri și pentru alți oameni în afara lui.

— Comuniștii nu consideră nici egoismul în opoziție cu devotamentul, nici devotamentul în opoziție cu egoismul... dimpotrivă, scot la iveală rădăcinile ei materiale, odată cu dispariția căreia dispare de la sine și opoziția. **(K. Marx — Fr. Engels)**

— Să certi pe sărac pentru pîinea ce i-ai dat-o înseamnă să înmoi în absint mierea atică. **(Menandru)**

— Un monstru tîrîș în găoacea-i blindată. / El singur și-e navă, cîrmaci, marinar: / gonind spre alți monștri mărunți, dar la fel, / aici se ridică, aici cade iar, / de val nu s-atinge, nici valul de el. / Deodată plesnește de pare o bășică, / de viața lui nimeni nu știe nimica / și nici de sfîrșitu-i sinistru: / acela era egoistul! **(A. Mickiewicz)**

— Generozitatea este întotdeauna jertfire de sine. Această jertfire este însăși esența generozității. **(H. de Montherlant)**

— Cînd lupți numai pentru tine, riști să devii prizonierul tuturor.

— Egoistul: ... cel ce începe de la el și se termină de unde a plecat. **(T. Mușatescu)**

— Societățile omenești nu realizează progrese efective, progrese care să nu constea numai în schimbări superficiale ale formelor exterioare ale vieții lor, decît numai în măsura în care oamenii ce le compun se ridică deasupra egoismului ancestral, de origine zoologică, și devin altruiști, mai plini de respect și de iubire, mai capabili de justiție și generozitate, unii față de alții. **(P. P. Negulescu)**

— Viața egoistă e ceva aspru de tot; nu se bucură de sprijinul unor ziduri prietenoase, nici de adăpostul unor golfuri liniștite, nici de strîngeri de mînă calde, cordiale. **(G. Papini)**

— Al meu, al tău: „Cîinele acesta este al meu“, zic copiii; „acesta este locul meu sub soare“, zic cei mari. Eu văd în aceste spuse începutul și imaginea uzurpării întregului pămînt.

— Omul care nu se iubește decît pe sine, nu urăște nimic mai mult decît faptul de a fi singur cu sine însuși. El nu caută nimic decît pentru sine și nu fuge de nimic ca de sine pentru că atunci cînd se privește, el nu se găsește așa cum ar dori și pentru că află în sine o îngrămădire de mizerii inevitabile și un vid de bunuri

reale şi trainice pe care este incapabil de a-l umple. **(B. Pascal)**

— Cine dă cui merită îşi primeşte, dînd, răsplata. **(Publilius Syrus)**

— Interesul a venit pe lume pentru a sprijini lumea; apoi a nimicit-o. **(F. de Quevedo Y Villegas)**

— Cînd vedem că alţii sînt egoişti, rămînem uimiţi: ca şi cum numai noi am avea dreptul de a fi, şi ardoarea de a trăi.

— Egoismul nostru merge atît de departe încît credem, cînd e furtună, că nu tună decît pentru noi. **(J. Renard)**

— Dragostea de sine este contrarie dragostei. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Omul nu trăieşte numai pentru sine. El trebuie să lupte pentru binele altora, tot atît de mult ca pentru binele propriu. **(S. Smiles)**

— Oricît de egoist l-am putea socoti pe om, totuşi trebuie să recunoaştem că o anumită dispoziţie naturală a inimii sale îl sileşte să ia parte la soarta fraţilor săi. **(A. Smith)**

— Dacă *eul* este vrednic de ură, a-ţi iubi aproapele *ca pe tine însuţi*, devine o atroce ironie. **(P. Valéry)**

— Raza de soare care te încălzeşte pe tine nu ţi-e împuţinată prin faptul că se mai încălzeşte la ea şi vecinul tău. **(Al. Vlahuţă)**

— Nu eşti bun de nimic, dacă eşti bun doar pentru tine. **(Voltaire)**

— Egoismul nu înseamnă a trăi aşa cum doreşti să trăieşti, ci a cere altora să trăiască aşa cum doreşti tu să trăieşti, iar lipsa de egoism înseamnă a da pace vieţilor celorlalţi, a nu te amesteca. Egoismul tinde totdeauna să creeze în jurul său o absolută uniformitate tipologică ...

— Lipsa de egoism recunoaşte infinita varietate tipologică drept un lucru încîntător, o acceptă, o încuviinţează, se bucură de existenţa ei. Nu înseamnă a fi egoist dacă gîndeşti de unul singur. Omul care nu gîndeşte de unul singur, nu gîndeşte deloc. E cumplit de egoist însă să impui vecinului tău să gîndească la fel ca tine, să aibă aceleaşi opinii.

— E absolut sigur că, dacă cineva trăieşte numai pentru sine însuşi, plăteşte pentru treaba asta un preţ îngrozitor ... prin remuşcări, prin suferinţe, prin conştiinţa propriei degradări. **(O. Wilde)**

— Filantropia este o barieră în calea dreptăţii sociale. Filantropia este ca o ploaie infectată căzută din cer; îl otrăveşte şi pe cel care dă, şi pe cel care primeşte. **(Th. Wilder)**

Ambiţie, aspiraţie, succes, victorie, glorie—eşec, ratare

— Ambiţiosul umblă năuc după ceva care socoteşte că-i va da o nemaipomenită fericire, dar marea lui fericire stă în aceea că are mult de lucru; şi dacă se simte nenorocit de pe urma vreunei dezamăgiri, tot îi mai rămîne fericirea de a fi nenorocit. Deoarece crede că are ac de cojocul nenorocirii, iar adevăratul leac e că are credinţa că are acest ac. **(Alain)**

— Strălucirea unei acţiuni derivă din gradul de dificultate pe care-l are cineva de înfruntat, într-o activitate ori într-un act creativ ...

— Dacă n-ar exista de înfruntat greutăţile cunoaşterii, ale căutărilor, mobilizarea tuturor capacităţilor şi înclinaţiilor creative personale, cred că n-ar exista nici celebritatea, în sensul ... de reuşită absolută, măsurată prin valoarea sa pentru umanitate ...

— Durata renumelui depinde de vastitatea implicaţiei actelor pentru soarta omenirii ...

— Natura actului creativ apreciat, măsura în care acesta implică tot mai mult omenirea, destinele sale, îi dau durabilitate în conştiinţe.

— Celebritatea ca act de creaţie, nu poate exista în afara societăţii umane ... Actul creaţiei individuale pentru societate, aportul la valorile reale ale civilizaţiei umane stau la baza renumelui, faimei, celebrităţii ...

— Celebritatea vine să se constituie ca gradul cel mai înalt prin care colectivitatea acceptă și recompensează meritele cuiva, după ce acesta le-a avut. **(H. Alfvén)**

— Nervul succesului este tăria sufletească, darurile naturale, fermitatea, îndrăzneala, statornicia, moderația, sîrguința și alte calități asemănătoare. **(Fr. Bacon)**

— Un succes dovedește întotdeauna ceva: că la un moment dat s-au întîlnit potriviri între operă și un grup. **(F. Baldensperger)**

— Înainte de a recunoaște superioritatea cuiva, lumea cere succese răsunătoare.

— Gloria, tristă marfă! Costă mult și nu durează. **(H. de Balzac)**

— Orice eșec, oricît de neînsemnat, e o formă a morții. **(A. Baranga)**

— Victoria este mai puțin emoționantă decît cucerirea; cucerirea înseamnă activitate, pasiune; victoria e fericire imobilă. Cucerirea e vanitate. **(T. Bernard)**

— Lupta reușește mai ales acelora care iubesc mai mult lupta decît succesul. **(L. Blaga)**

— Aprecierea celor mai mulți, nu judecă meritul faptelor, ci deznodămîntul lor, adus de evenimente, și nu iau în seamă prevederile decît în măsura în care ele sînt încununate de succes. **(Boethius)**

— În faptele mari trebuie să te gîndești să acționezi după cum se cuvine și să lași gloria să urmeze meritului. **(J. B. Bossuet)**

— Numai cel ce nu se teme de înfrîngere, poate să învingă. **(V. I. Briusov)**

— Drept epitaf, doar numele mi-l vreau: / de n-o putea să-mi încunune lutul, / eu altei glorii n-o să-i cer tributul. / Doar numele vreau monument să-mi fie / prin el etern, sau mort pentru vecie. **(G. G. Byron)**

— Căderea nu-ți poate șterge / gloria de-a fi urcat. **(P. Calderon de la Barca)**

— Fiecare om constituie o individualitate, un unicat dacă vreți. Fiecărui ins, integrat mai mult sau mai puțin într-o colectivitate, îi place, cel puțin în fața sa, să se considere cineva, în sensul unei proeminențe, chiar dacă autotestantul are sau nu acoperire în lumea faptelor și realităților...

— Fiecare țintește, pe măsura puterilor ori a speranțelor, a valorilor reale sau a visurilor, să ajungă o personalitate ilustră, „un om mare“, sau mai direct spus, o celebritate...

— Ca să ajungi celebru, trebuie să unești efortul cu aplicația, capacitatea de meditație asupra ta ori a mediului din care provii, inteligența de a lega între ele lucruri aparent dispersate, dar, care, armonizate prin talent și sîrguință, creează opera unică a realizării în favoarea omului și a necesităților sale. **(M. Calvin)**

— Celebru:... unul care începe să trăiască după ce a murit. **(I. L. Caragiale)**

— Cine luptă poate fi învins, dar numai cine luptă poate fi învingător.

— Biruiește în cele din urmă acela care are tăria de a se lăsa învins în viața de toate zilele. **(G. Călinescu)**

— Celebritatea este implicită omului susceptibil de perfecțiune și care știe că acest lucru nu e suficient să existe ca o dorință generală umanitară, ci ca o aplicație a spiritului uman asupra unui domeniu. **(P. A. Cerenkov)**

— Celebritatea:... avantajul de a fi cunoscut de cei pe care nu-i cunoști ...; sancțiunea meritului și pedeapsa talentului. **(N. S. R. Chamfort)**

— Celebritatea:... bust cu picioare care aleargă peste tot. **(J. Cocteau)**

— Ambiția e cel mai viu instinct al omului; nu se stinge nici cînd e o submediocritate, nici chiar cînd e în descompunere; e un instinct de conservare biologică al individului... Aspirațiile omului sînt mai presus de forțele lui, la neghiobi, ca și la genii; la primii efortul e contra naturii — ridicul; la ceilalți, e dureros — tragic.

— Ce e mai întristător decît laurii care încep să se sfarme? **(P. Constantinescu)**

— A învinge fără primejdie înseamnă a triumfa fără glorie. **(P. Corneille)**

— Doar după ce ți-ai putut stabili personalitatea, adică potențele, capacitățile, aspirațiile și idealurile poți trece la împlinire și *consacrare*, suferind influențele obiective ale mediului din care trebuie să extragi în mod subiectiv elanul înaintării, ritmul, vîntul în pînze. **(M. Delbrück)**

— Oamenii și-au făurit un idol al norocului pentru a-și ascunde propria lor nechibzuință. Căci rareori norocul se împotrivește înțelepciunii, și, în viață, priceperea clarvăzătoare îndreaptă spre țintă cele mai multe acțiuni. **(Democrit)**

— Doar prin forța împrejurărilor ne convingem cu certitudine de un lucru ratat; numai insuccesul ne poate edifica sigur și definitiv. Ceea ce echivalează într-un fel cu a spune că, în orice, ca să ajungi la certitudine, trebuie să mergi pînă la capăt. Adică pînă la eșec. Cu alte cuvinte, abia eșecul desăvîrșește, dă sens vieții noastre, abia eșecul ne încununează opera. A te opri, a te baricada în alt punct decît acesta, poate să însemne a nu-ți epuiza posibilitățile, a nu te realiza în întregime. **(Vl. Desnica)**

— Ce e gloria, în accepția ei cea mai largă? Satisfacția de care te bucuri în adîncul sufletului avînd conștiința vreunui lucru mare și care merită să fie totdeauna aplaudat... Cu cît oamenii au fost mai mari, cu atît s-au înflăcărat pentru ea; și cu cît s-au înflăcărat pentru ea, cu atît au fost mai mari. **(D. Diderot)**

— Ambiția:... expresie normală a încrederii în sine. **(I. Dučić)**

— Înainte de a batjocori pe cei care cad, ar trebui să ne întrebăm dacă am avea și noi de unde cădea.

— Nu te culca pe lauri. Gloria încetează în momentul în care ai uitat că ești un permanent debutant. **(V. Eftimiu)**

— Dorința de a fi remarcat și apreciat este motiv sănătos (emulație), dar dorința de a fi recunoscut ca cel mai bun, cel mai puternic, mai inteligent dintre semenii tăi, duce ușor la o mulțumire sufletească excesiv de egoistă, care poate aduce prejudicii atît individului cît și comunității.

— Trebuie să ne ferim să băgăm în cap tineretului ideea că succesul este rostul vieții, fiindcă un om care are succes primește de obicei de la semenii săi o parte mai mare decît cea corespunzătoare serviciilor pe care a putut el să le aducă. Valoarea unui om rezidă în ceea ce dă el și nu în ceea ce este el capabil să primească. **(A. Einstein)**

— Sacrificiile dau girul marilor victorii.

— În arenele vieții nu există biruinți definitive. **(P. Emmanuel)**

— Cele mai înțelepte planuri neîncoronate de succes se numesc nebunii. **(M. Eminescu)**

— Ispitele și încercările sînt niște lupte; dacă ai fost învins o dată, de două ori sau de mai multe ori, luptă din nou; va veni un timp cînd vei cîștiga victoria. **(Epictet)**

— În esență, celebritatea este rezultatul unei activități umane cu sens pentru societate. **(U. von Euler)**

— Un ratat nu e un diletant care putea să placă și n-a plăcut, nu e cineva care s-a întîlnit cu hazardul și a fost doborît. Hazardul e în tragedia interioară. Ratatul e un om care se sinucide înaintea fiecărui act pe care ar voi să-l săvîrșească. **(B. Fundoianu)**

— Prima condiție a victoriei este sacrificiul. **(J. Galsworthy)**

— Orice principiu și orice pasiune amuțesc atunci cînd ambiția le-o cere răspicat.

— Ridicarea pe o treaptă înaltă, oricît de grea și periculoasă ar fi ea, poate absorbi toate facultățile unei minți active și conștiente de propriile puteri. **(E. Gibbon)**

— Celebritatea este o povară grea și ea nu face decît să mărească sarcina celor chemați cu adevărat s-o poarte...

— Bunul renume se cere întreținut ca o flacără veșnică. **(R. A. Granit)**

— Omul nu-și poate dori pe lume vre-un lucru care să-l umple de mai multă mîndrie decît acela de a-și vedea dușmanul îngenunchiat și ajuns la cheremul lui; dar

atunci mîndria-i va fi de două ori mai mare dacă va şti să fie la înălţime, arătîndu-se îndurător şi mulţumindu-se cu izbînda.

— Ambiţia nu este de condamnat şi nici ambiţiosul care rîvneşte la glorie prin mijloace drepte şi cinstite, căci tocmai aceştia sînt oamenii care înfăptuiesc lucruri mărețe şi însemnate. **(Fr. Guicciardini)**

— Nu întotdeauna succesul este ceea ce distinge oamenii cei mari; căci adesea sînt foarte mari tocmai nenorociţii, care mor semănînd, pentru ca mediocra posteritate să aibă fericirea de a culege mai tîrziu rodul cel ce se coace cu greu. **(B. P. Hasdeu)**

— Pînă şi cel mai superficial fanfaron ar vrea să ne convingă că-şi datorează succesul unui merit autentic. **(W. Hazlitt)**

— Cea mai aspră durere pentru om este de a aspira la mult şi de a nu putea nimic. **(Herodot)**

— Ambiţia e confundată lesne cu vocaţia. **(V. Hugo)**

— Să ajuţi către glorie pe cineva care nu e chemat pentru dînsa, e să-l urci pe casă şi să-i dai drumul în jos, cînd el n-are aripi.

— Într-o luptă pot fi doi învinşi, dar numai un singur biruitor.

— E în adevăr tragică numai căderea acelui ce s-a ridicat singur.

— Sînt succese care te înjosesc şi înfrîngeri care te înalţă.

— Biruinţa ta începe cînd duşmanii întrebuinţează armele tale. **(N. Iorga)**

— Istoric, victoria este a acelora care au dreptate.

— Încrederea absolută în victorie este însăşi cheia victoriei. **(Alex. Ivasiuc)**

— Ambiţia:... torent ce nu se uită în urma lui. **(B. Jonson)**

— Nici un drum înflorit nu duce spre glorie. **(J. de La Fontaine)**

— Gloria oamenilor de seamă se cuvine a fi măsurată cu etalonul mijloacelor de care s-au folosit pentru a o obţine.

— Spre a izbuti în lume facem tot ce ne stă în putinţă pentru a da impresia că am izbutit. **(Fr. de La Rochefoucauld).**

— Există un mijloc pentru a învinge ghinionul — ba chiar ostilitatea oamenilor —; anume, să le supravieţuieşti. **(J. Lemaitre)**

— Celebritatea înseamnă responsabilitate în faţa istoriei. Aş mai adăuga: a atinge o culme de unde să poţi cuprinde cu mintea — în ascensiune şi dimensiune — omenirea, cu istoria şi actualitatea ei, cu problematica ei dintotdeauna, şi care s-ar putea reduce la a dori să cunoşti tot mai mult în vederea supravieţuirii şi progresului speciei umane. **(W. F. Libby)**

— Ratarea e un conformism între realitate şi voinţă, şi se traduce printr-o stare sufletească de nemulţumire şi iritare; crezînd că i s-a luat ceea ce i se cuvenea, ratatul e invidios pe toţi cei ce au ajuns mai departe decît dînsul, făcuţi răspunzători de insuccesul său. **(E. Lovinescu)**

— Numeroşi sînt cei ce doresc să ajungă celebri... de altfel, nu neapărat din slăbiciune umană: orice muritor *capabil de ceva* doreşte, măcar în sinea lui, să fie recunoscut. Este vorba de aşa-numitul *factor motrice*, care impulsionează fiinţa umană şi îi dă încredere în forţe, aripi speranţelor, orizont creaţiei...

— Consacrarea, ca şi nobleţea şi bunul renume, în genere, obligă. **(A. Lwoff)**

— Ambiţia:... vecina trufiei, sau, mai curînd, fiica ei. **(M. E. de Montaigne)**

— Dorinţa de glorie nu este diferită de instinctul de conservare al tuturor creaturilor. Ni se pare că ne sporim fiinţa atunci cînd putem s-o ducem în memoria celorlalţi. **(Ch. de Montesquieu)**

— Unde nu e greutate, nu e nici glorie. **(H. de Montherlant)**

— Adevăraţii cai de cursă nu aleargă pentru premii, ci numai ca să-şi pună sîngele în mişcare.

— Gloria, cînd moare, nu face testament în favoarea nimănui.

— În ziua victoriei, nu uita să-ţi aminteşti şi de **înfrîngerile anterioare.**

— Nu gloria este efemeră, ci numai cei ce o au. **(T. Muşatescu)**

— Succesele, pe lîngă părţile lor bune, au şi părţi rele sau chiar primejdioase. Ele fac, în adevăr, pe oameni prea optimişti şi îi împing, din această cauză, pe căi ce nu sînt întotdeauna sănătoase. **(P. P. Negulescu)**

— Tovarăşul gloriei e pizma. **(Nepos)**

— Gloria:... o şoaptă atît de scurtă în tăcerea veşniciei. **(G. Papini)**

— Între platitudine şi aroganţă, nenumărate sînt nuanţele de tactică ale solicitanţilor la glorie. **(Perpessicius)**

— Cine nu cade, nu se poate înălţa.

— Un eşec poate fi premisa unei victorii.

— Se poate oare muri cu gîndul că viaţa ta a fost un lung şir de eşecuri? **(M. Preda)**

— Mergi înainte, nu-ţi fie teamă de greşeli! Ai să te loveşti şi o să te doară dar tu mergi înainte aşa cum merge alpinistul, soldatul, cetăţeanul. Dacă perseverezi, ceea ce astăzi a fost ridicol, mîine, prin investiţie de calitate creativă, se va transforma în certitudine, aplaudată, în primul rînd, chiar de către cei care te-au descurajat prin „superioritatea" lor... binevoitoare.

— Celebritatea se află într-o strînsă corelaţie cu marile probleme pe care contemporaneitatea se străduieşte să le rezolve. Doar cel ce contribuie prin ceva la înaintarea civilizaţiei tot mai adînc, pe cale paşnică... doar acela poate spera la sufragiile omenirii. **(A. M. Prohorov)**

— Chiar dacă ambiţia e un viciu în sine, totuşi, adeseori, e cauza virtuţilor. **(Quintilian)**

— În toate epocile, tendinţa omenirii progresiste este să acorde succesele în funcţie directă de valorile sociale, obiective, în frunte cu valorile morale. Tendinţa aceasta nu se realizează însă pe deplin decît în societatea socialistă, după dispariţia claselor sociale exploatatoare şi a cortegiului lor de închipuiri, iluzii şi ipocrizii.

— Succesul e o condiţie esenţială a dezvoltării personalităţii, a dezvoltării acelui optimism intim în forţele, în capacităţile noastre. Ca să ai succes, adică să fii selectat de societatea în care trăieşti, e necesar să te înscrii cu orice preţ într-un anumit tip... **(M. Ralea)**

— Gloria e o strădanie fără răgaz. **(J. Renard)**

— Nu trebuie să preferăm victoria meschină unei înfrîngeri demne, după cum nu trebuie să coborîm nivelul năzuinţelor noastre pentru a fi mai siguri că vom gusta vanitatea succesului. **(J. Ruskin)**

— Complementul necesar al oricărui succes este furia celor mediocri şi geloşi. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Dacă refuzi să fii răspunzător de înfrîngeri, nu vei fi răspunzător nici de victorii.

— Înfrîngerile îi întăresc pe cei puternici. **(A. de Saint Exupéry)**

— Atît cel vrednic cît şi cel de nimic îşi doreşte deopotrivă glorie, demnităţi şi putere; dar cel dintîi se străduieşte pe căi cinstite, al doilea, fiindcă-i lipsit de virtute, năzuieşte să ajungă prin vicleşug şi înşelăciune. **(Sallustius)**

— Cred că ambiţia nu e un rău şi că succesul nu e o crimă... există două feluri de ambiţii: una care suferă mereu şi nu e mulţumită cu nimic, alta care bucură sufletul şi se mulţumeşte cu puţin. **(George Sand)**

— Sceptic faţă de glorie e numai acela care nu o poate cuceri. **(H. Sanielevici)**

— Nu gloria, ci însuşirile prin care se dobîndeşte, sînt lucrul cel preţios. **(A. Schopenhauer)**

— Succesul nu este un fruct care cade singur din pomul vieţii în palma omului.

— Orice ambiţie are acest păcat: nu priveşte în urmă... plăcerea de a vedea în urma lui mulţi inşi nu-i atît de mare ca durerea de a vedea pe vreunul înaintea lui. **(Seneca)**

— Nu urăsc oamenii care au reuşit în viaţă; dimpotrivă. Dar mi-e groază de succes. A fi reuşit înseamnă să nu mai ai nimic de făcut în viaţă, asemenea păianjenului, care e ucis de femelă îndată ce a reuşit s-o cucerească.

Îmi place starea de continuă devenire, să am un țel în față și nu înapoi. **(G. B. Shaw)**

— Gloria:... scop la care aspiră orice suflet deosebit, dar la care nu se ajunge cu dorința, ci cu capacitatea. **(F. Stramusoli)**

— Chiar și la cei înțelepți, pofta de slavă este cea din urmă care-i părăsește.

— Toți își cer partea succeselor, iar înfrîngerile se trec numai pe seama altuia. **(Tacit)**

— Cînd înving, tocmai pentru că înving, nu disprețuiesc învinsul. Uneori chiar îmi pare rău. Îmi pare rău că sînt singur. Iar cînd nu înving, mă bucur de valoarea celuilalt. Mă mîndresc cu rezultatul egal care mă salvează de regretul de a mă afla singur. **(K. Tsatsos)**

— A trece pe sub un arc de triumf, înseamnă și a trece pe sub un jug.

— Pentru a iubi gloria, trebuie să faci mare caz de oameni: trebuie să crezi în ei.

— Om energic este acela care în toate circumstanțele alege din instinct decizia care-i cere cea mai mare cheltuială de energie. Riscul este excitantul său. **(P. Valéry)**

— Disprețuim planurile mari cînd nu sîntem capabili de succese. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Încununare a victoriei e să-l ierți pe cel învins. **(L. F. Vega Carpio)**

— Ambiția... acest sentiment poate fi înnobilat prin scopul ei. **(A. de Vigny)**

— Cînd gloria unui adversar se îndîrjește să te ofenseze, trebuie să te răzbuni întrecîndu-l. **(Voltaire)**

— În fiecare eșec se află și un element favorabil, deoarece el dezvăluie întreg ridicolul judecăților de valoare omenești... Eșecul este și un părinte foarte sever al adevărului. **(Fr. Werfel)**

— Nu se poate spune despre cineva că este ambițios, atîta timp cît ambiția lui îngăduie unei alte pasiuni să-l stăpînească. **(Cr. M. Wieland)**

— Fiecare om are mai multe calități decît crede, dar numai succesul le pune în valoare. **(Marguerite Yourcenar)**

Amintire, nostalgie, melancolie, uitare

— Amintirile-s ca fulgii rămași uitați în cuiburi goale. **(D. Anghel)**

— Fondul însăși al existenței noastre este memoria, adică prelungirea trecutului în prezent, adică durata care este activă și ireversibilă. **(H. Bergson)**

— Orice amintire-i doar urma unor răni...

— Amintirea:... seră a fericirilor trecute. **(L. Blaga)**

— A uita înseamnă a ierta. **(J. S. Borges)**

— Cînd ajungi în iarna vieții, îți hrănești imaginația cu economia visurilor din trecut, întocmai cum se hrănește ursul iarna cu economia rămasă-n organism din timpul abundent al verii. **(M. Codreanu)**

— Cele mai frumoase zile din viața noastră sînt acelea pe care le îngropăm în cripta amintirilor. **(V. Conta)**

— Amintirea este un principiu dinamic; uitarea înseamnă oboseală, întrerupere a mișcării, declin și revenirea la un stadiu de inerție relativă. **(E. R. Curtius)**

— Omului îi este mai plăcut faptul de a se întoarce la el însuși și de a lega începutul cu sfîrșitul. **(David)**

— Cartea vieții se citește lîngă lampa amintirilor. **(Tr. Demetrescu)**

— Amintirea:... speranță răsturnată: te uiți în fundul puțului cum te-ai uita la vîrful muntelui. **(G. Flaubert)**

— Amintirile, copii bastarzi ai clipelor moarte. Rătăcesc în gol și bat noaptea la fereastra noastră. Așa mor visele pe rînd... Și noi zîmbim și ne uităm departe... Și nu știe nimeni că venim de la îngropăciune.

— Sufletul e un țintirim — amintirile, movile de pe a căror cruce vremea șterge numele.

— Trecutul e noaptea — iar amintirile, candele, care cu vremea se sting. **(O. Goga)**

— Este o povară cumplită să tîrăști după tine amintirea zilelor fericite. Memoria devine o adevărată cameră de

tortură, dorința — un foc ce mistuie sufletul. **(J. Green)**

— Amintirea: ... trandafir din aceeași tulpină cu realitatea dar fără spini. **(Fr. Grillparzer)**

— Memoria este ca o placă de bronz acoperită de semne pe care timpul le șterge pe nesimțite, dacă nu revenim adesea cu dalta. **(Helvetius)**

— Amintirile: ... o muzică ce ne vine de undeva de dincolo de orizont. **(G. Ibrăileanu)**

— Credem adesea că lucrurile ce le-am uitat nici n-au fost.

— Cele mai scumpe amintiri sînt cele de care e legată suferința noastră biruitoare. **(N. Iorga)**

— Omului îi place să se întoarcă la sursă; fluviul nu se întoarce la izvor. Aceasta pentru că omul este o inteligență, iar fluviul un element. Trecutul, prezentul, viitorul sînt unul și același lucru... Omul este Dumnezeu prin gîndire. El vede, simte, trăiește în toate punctele existenței sale în același timp. Se contemplă el însuși, se înțelege, se posedă, reînvie și se judecă prin anii pe care i-a trăit. Într-un cuvînt, retrăiește atît cît îi place să retrăiască prin amintiri. Uneori aceasta este suferința, dar și măreția lui. **(A. de Lamartine)**

— Toți morții urcă-n noi spre a muri a doua oară. **(H. de Montherlant)**

— Amintirile unora se numesc remușcări.

— Fiecare inimă are podul ei cu vechituri, pe care nu se îndură să le arunce niciodată, dar le scutură din cînd în cînd.

— Amintirile sînt asemenea cărților din biblioteca ta. Cauți cîte una cînd nu mai ai nimic nou de citit.

— Ultimii ani din viață, trăiesc din primii.

— Amintirile sînt ca mătăniile călugărilor. Cînd le înșiri pe degete, deși toate sînt la fel, fiecare are legenda ei personală.

— Amintirile: inele vii, pe degete moarte.

— **Un om fără amintiri e ca un cimitir în care numele morților lipsesc de pe cruci. (T. Mușatescu)**

— Pentru cel ce suferă e o bucurie îmbătătoare să-și îndepărteze ochii de la suferința sa și să uite. **(Fr. Nietzsche)**

— Vine și clipa în care nu mai putem suporta povara amintirilor care ne apasă. Ele revin una cîte una la suprafață și ne strivesc sub regrete și adeseori sub remușcări. **(Th. Pallady)**

— Amintirea... pasiune repetată. Avem toți un munte al copilăriei. Și oricît de departe a-i colinda, te regăsești pe una din potecile sale. Acolo am fost făcuți ceea ce sîntem.

— Vine o vreme cînd ne dăm seama că tot ceea ce facem va deveni la timpul său amintire. Este maturitatea. Pentru a ajunge la ea trebuie tocmai să ai amintiri. **(C. Pavese)**

— Este o vîrstă a amintirilor... Și este, după aceea, și uneori în același timp, un cult al amintirilor. **(Perpessicius)**

— Tot omul uită. Aici e poate și singurul secret al puterii noastre, al înverșunării de a trăi. Omul uită un adevăr, îl caută din nou... îl descoperă.

— Nenorocirea și durerea ne învață sensul vieții: dar ar fi teribil ca învățătura aceasta să ne rămînă veșnic prezentă aici, să ne paralizeze... O uităm ca să avem voluptatea de a mai căuta și a o mai găsi încă o dată. Aceasta este de fapt toată povestea omenirii. **(Cezar Petrescu)**

— Amintirea... păstrează, face să dăinuie, recompune neobosită ceea ce timpul a distrus. **(H. de Régnier)**

— Amintirea e singurul rai de unde nu putem fi izgoniți. **(J. P. Richter)**

— O faptă urîtă ne chinuie nu atunci cînd o săvîrșim, ci mult mai tîrziu, atunci cînd ne amintim de ea; căci amintirea unei astfel de fapte nu se șterge niciodată. **(J. J. Rousseau)**

— Adevăratul leac pentru toate este Uitarea, fiica Timpului. **(P. P. Rubens)**

— Uitarea este leac tuturor durerilor pe pămînt; dar nu toate sufletele oamenilor sînt ca apele care se tulbură, fac crețuri și se zbuciumă în furtună, iar apoi se alină

şi întind un luciu curat, ca şi cum în veci nu le-ar fi răscolit. Uneori durerile aprige lasă în urma lor o drojdie de otravă. **(M. Sadoveanu)**

— Amintirea... parfumul sufletului. **(George Sand)**

— A căuta să-ţi aminteşti cu o cît mai mare exactitate vremea care s-a scurs, întîmplările prin care ai trecut în viaţă — atît pe cele bune cît şi pe cele rele — fiind personaj principal în nişte „istorii" exact reconstituite de memorie, iată o acţiune care poate avea, uneori, şi un caracter terapeutic...

— Retrăită, viaţa începe să capete într-adevăr un înţeles şi un sens; hazardul încetează să guverneze faptele. Ceea ce părea disperat şi întîmplător se aşază într-o lumină nouă şi definitivă... **(S. Titel)**

— Amintirea:.. creaţie continuă.

— Memoria este jurnalul intim pe care îl purtăm mereu cu noi. **(O. Wilde)**

— Amintirea îşi permite anumite libertăţi. Ea lasă anumite detalii la o parte şi le exagerează pe altele, potrivit sentimentului de valoare a obiectelor pe care ea le atinge. **(T. Williams)**

— Amintirea majorităţii oamenilor e aidoma unui cimitir părăsit în care zac, fără să li se aducă cinstire, morţii pe care au încetat să-i mai iubească. Orice durere prelungită e o insultă la adresa omeneştei uitări. **(Marguerite Yourcenar)**

Artă, literatură, estetică

— Lectura este pentru mine ceea ce este antrenamentul pentru trup.

— Cărţile sînt moştenirea pe care un mare geniu o lasă omenirii şi care sînt transmise din generaţie în generaţie, ca dar pentru urmaşii care nu s-au născut încă. **(J. Addison)**

— Orice creaţie adevărată e o sporire a vieţii.

— Pentru un scriitor, idealul ar fi ca el, ca om, să nu rămînă niciodată în urma insului realizat de el artistic. Omul şi autorul să meargă mînă-n mînă. Viaţa individuală a omului să acopere pe a eroului ce ni-l dă ca pildă.

— Pentru creaţia literară e nevoie de talent, de sinceritate, de onestitate; de trăirea intensă a scriitorului în frămîntările societăţii contemporane lui, de simpatia adîncă, din convingere, faţă de laturile de lumină, ale acelor frămîntări, sau de antipatie tot atît de adîncă faţă de laturile de umbră ale ei.

— O operă literară care nu adaugă nimic la gîndul nostru, la simţirea şi voinţa noastră, la bucuria noastră de viaţă, cred că e zadarnic scrisă, zadarnic citită.

— Nu există artist conştient care să nu ştie ce vrea cînd lucrează la o operă de artă. Dacă aşa-numita tendinţă în artă se reduce la această voinţă conştientă, nu există operă de artă fără tendinţă.

— Creaţia artistică e mijloc de cultură, nu de civilizaţie. Ea trezeşte şi întăreşte puterile spirituale ale omului, şi prin aceasta contribuie la desăvîrşirea lui...

— Arta îl face pe om mai om, mai uman, mai stăpîn pe instinctele primare, şi aşa, mai destoinic să-şi umanizeze viaţa sa şi a societăţii...

— Această umanizare a omului e strict necesar să meargă mînă-n mînă cu sporirea mijloacelor de civilizaţie...

— Omul civilizat dar incult, în înţelesul ce-am arătat, cu mijloacele de distrugere moderne, e neasemuit mai primejdios decît locuitorii peşterilor cu securile lor de piatră.

— (Scriitorul) este o coardă mai simţitoare şi mai vibrantă a sufletului poporului, şi poate exprima mai puternic năzuinţele societăţii, simţind mai adînc şi virtuţile care pot ridica un popor, şi slăbiciunile care îl pot ţine pe loc sau îl pot duce la prăbuşire. **(I. Agârbiceanu)**

— Operele de artă... semne viguroase pe care umanitatea şi le face ei înşişi. **(Alain)**

— Istoria unui gen literar se confundă aproape cu istoria noastră sau, cel puțin, cu destinul nostru. **(R. M. Albérès)**

— Comori nepreţuite de simţiri duioase, de idei înalte, de notițe istorice, de crezări superstițioase, de datini strămoșești și mai cu seamă de frumuseți poetice pline de originalitate și fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română. **(V. Alecsandri)**

— Cred că poezia, pe lîngă neapărata condiție de a plăcea, condiție a existenței sale, este datoare să exprime trebuințele societății și să deștepte sentimente frumoase și nobile care înalță sufletul prin idei morale și divine. **(Gr. Alexandrescu)**

— Deosebirea dintre sensurile practice pe care le dăm lucrurilor și sensul pe care numai poeții îl găsesc în ele, este că primele sînt sensuri fragmentare, abstracțiuni și utilizări ale obiectului, izolare și uz, în vreme ce sensul poetic nu este altceva decît acel răsunet al simțămîntului întreg și radical al poetului în fața lumii și a vieții... Sensul îl poartă în sine poetul.

— Cu toate că valabilitatea unei opere este, fără îndoială, în întregime dependentă de capacitatea ei intrinsecă de a produce contemplatorului reacții estetice independent de procesul de elaborare prin care a trecut, nu e mai puțin adevărat că această capacitate a operei își are corelatul în propria noastră capacitate de a o înțelege...

— O poezie este un mesaj ce pornește de la un spirit concret și individual — al autorului, către un altul virtual și de asemenea individual — al cititorului.

— Fără experiență de viață, care să-i servească drept materie sau material, nu e posibilă nici o operă de artă, nici o construcție artistică; dar natura operei de artă nu e condiționată *în chip necesar* de natura experiențelor de viață, artistul menținîndu-și spiritul *liber*, pentru a forma o lume nouă din acel detritus al propriilor experiențe acumulate de-a lungul întregii sale vieți, experiențe decantate, așezate în adîncul inimii... Iar această lume nouă, ca atare, se datorează în întregime forțelor creatoare ale artistului; este o intervenție, nu un reflex pasiv; un tablou, nu o fotografie; o creație liberă, nu un produs condiționat exterior...

— În operele literare datele experienței și ale vieții sînt preschimbate prin magica alchimie a unui spirit creator liber, faptele documentare neavînd o putere de determinare mai mare decît o are paleta pentru pictor, instrumentele pentru muzician ori blocul de marmură pentru sculptor...

— Faptele documentare oferă prilejul, dar nu determină sensul viziunii noastre asupra lumii.

— Metaforele conturează indirect spațiul poetic, atmosfera emoțională pe care și-o creează poetul, precum viermele de mătase gogoașa, în care își închide lumea lui de acum; ele indică tensiunea sentimentală ce există între poet și obiectele sale...

— Nici un obiect nu-și găsește locul în cuprinsul poemului, altfel decît prin emoția în care îl învăluie poetul. Dar toate obiectele ce cad sub această magică aureolă a sentimentului pe care îl degajă poetul în febra creației, indiferent dacă țin de viața lui interioară sau de lumea exterioară, devin transparente în fața pătrunzătoarei lui vederi intuitive, oferindu-și sensul...

— Contemplînd o realitate circumscrisă sieși, poetul o pătrunde atît de adînc cu privirea-i sfredelitoare încît reușește să ne dea o intuiție sentimentală asupra lumii și vieții, ridicînd prin aceasta umila realitate concretă a existenței la planul înalt al realităților ideale și al esențelor. De la viață la poezie.

— Poezia nu este o ușurare ori pur și simplu o efuziune a unui sentiment, ci construire și creare, cu acest sentiment, a unei structuri... Cîți dintre noi nu-și potolesc în versuri pornirea de a vorbi despre iubirea lor? Dar aceasta nu are nici o legătură cu poezia. **(A. Alonso)**

— Artistul ca și literatul trebuie să aparțină timpului său: numai cu această condiție operele lui se vor transmite posterității. El trebuie să aparțină țării sale, numai astfel va fi uimitor. El trebuie să-i exprime opiniile, dacă ține să fie adevărat și admirat de gînditori. **(Th. Aman)**

— În orice operă de artă, artistul expune ceva din sufletul lui; o expresie, un gînd, un zîmbet sînt semne ale gîndului artistului.

— Artistul nu ne redă niciodată realitatea așa cum e, ci așa cum o vede el, prin prisma idealului său. **(P. Andrei)**

— A exprima inexprimabilul, a da formă lucrurilor informe... a trezi prin ritm sensibilități adormite, a face din cuvinte un leagăn cu care să adormi durerile altora, a desena un surîs pe o gură ce a uitat poate de mult să rîdă, printr-o fericită corespondență de imagini sau sunete, și dintre toate acestea să faci să nască frumosul, pe care să-l dăruiești contemporanilor tăi, poate fi ceva mai sublim? **(D. Anghel)**

— Cea mai bună modalitate de a fi clasic și ponderat e de a fi poetul timpului tău și de a nu sacrifica nimic din ceea ce au putut să ne învețe anticii.

— Poetul:... (cel) a cărui luptă tinde să deschidă căi noi în universul interior și exterior. **(G. Apollinaire)**

— Neajunsul, cînd e vorba de poezie, este de a voi să edictezi legi, să întocmești un cadastru, să tragi frontiere; poezia își rîde de toate și renaște întotdeauna, mai ales acolo unde se decretase că nu există.

— Eu cred că poezia începe, mai ales atunci cînd înțelegem pe căi ce nu sînt cu necesitate ale înțelegerii vulgare...

— Poezia îmi înlesnește să ating realitatea într-un mod mai direct, printr-un soi de *raccourci*, în care luminișul surprinde. Emoția poetică este semnul cunoașterii dobîndite ale conștiinței care suprimă etapele. **(L. Aragon)**

— ...Dacă ar fi numai atîta, copie și stenografie, *realismul* n-ar fi putut nicicînd întemeia o școală literară, n-ar fi însemnat nimic. Realismul e o inspirație. Ceea ce-i face tot prețul e tocmai transparența lui neîncetată, sînt figurile, vizibile cu mintea, pe care gîndirea le descrie în interiorul lui, strict geometrizant... Natura dă materia; omul o stilizează.

— Cred că nu mai e nevoie să spunem că poezia e o necesitate a sufletului fiecăruia, în orice direcție s-ar manifesta. E povara dulce sau amară a fiecăruia dintre noi. Mai rămîne a se descifra cum trebuie poezia scrisă, cu deosebire acea zisă poezie care mă întristează și care seamănă mai mult cu proza fără cap și sfîrșit — și din nefericire fără substanță.

— A scrie nu e divertisment. Mucenicie, răbdare, abnegație și multe renunțări.

— Poezia păstrează sufletelor care se împărtășesc cu ea, în munca profesională a inginerului, a medicului, a avocatului, acea tinerețe de naivități scumpe și de încrederi în viață și în purtătorii vieții...

— Ea (poezia — n.ns) face posibilă rezonanța intelectuală și suavitatea existenței, înlătură scepticismul care prăbușește pe oameni, garantează culturii o împrospătare continuă, și omului, locuitor al unui mare miracol zilnic mai întins, facultatea de a-l simți.

— S-ar putea spune că (poezia) e umbra vieții trăite, o umbră ascunsă în frumuseți grăite...

— Poezia e presimțire, bănuială, incertitudine și aproximativ...

— Ce ar fi poezia? Ecoul vieții noastre simțite și nemărturisite, confidenta secretului nostru necunoscut, lucrul lacrimilor și al suspinelor noastre tăcute, căruia i se cuvine marea discreție a vieții dinlăuntru.

— Scriitorul vine pe lume cu un contract semnat cu eternitatea. **(T. Arghezi)**

— Arta, fie că desăvîrșește ceea ce natura nu a putut duce la bun sfîrșit, fie că imită ceea ce ea a finalizat.

— Poet — istoric:... datoria poetului nu e să povestească lucruri întîmplate cu adevărat, ci lucruri putînd să se întîmple în marginile verosimilului și ale necesarului. Istoricul nu se deosebește de poet prin aceea că unul se exprimă în proză și altul în versuri, ci pentru că unul înfățișează fapte aevea întîmplate, iar celălalt fapte ce s-ar fi putut întîmpla. De aceea și este poezia mai filozofică și mai aleasă decît istoria, pentru că poezia înfățișează mai mult universalul, pe cîtă vreme istoria mai mult particularul. **(Aristotel)**

— Viitorul poeziei este nemărginit, căci în poezie, cînd ea este demnă de destinul ei măreț, specia noastră își

va descoperi, pe măsură ce trece timpul, un sprijin din ce în ce mai sigur.

— Marile epoci ale literaturii sînt atît de rare... pentru că la crearea unei capodopere trebuie să concure două forțe: forța omului și forța momentului, omul nefiind deajuns dacă lipsește momentul.

— Marea problemă a poeziei moderne — o interpretare morală, dintr-un punct de vedere independent, a omului și a lumii.

— Poezia nu este altceva decît cel mai desăvîrșit grai al omului, graiul în care omul ajunge cel mai aproape de posibilitatea de a rosti adevărul. **(M. Arnold)**

— Cînd intră arta concretă, iese melancolia, luînd cu sine geamantane cenușii umplute cu suspine negre.

— Arta concretă vrea să transforme lumea, vrea să facă existența mai suportabilă, vrea să scape omul de nebunia cea mai primejdioasă: *vanitatea*. Vrea să simplifice viața omului. Vrea să-l identifice cu natura.

— O operă care nu-și are rădăcina în mit, poezia care nu participă prin profunzimea ei la esența universului, nu este decît o fantomă. **(H. Arp)**

— Poezia... o revoluție în om și în afara lui. **(A. Artaud)**

— Scriitorul:... conștiința activă a națiunii sale, cu toate implicațiile practice și filozofice ale unei responsabilități angajate. **(M. A. Asturias)**

— Scopul poeziei; să-i facă pe oameni în stare să se bucure ceva mai mult de viață, sau să o îndure ceva mai ușor.

— Cartea este o oglindă: dacă se privește în ea un măgar, n-are cum să vadă imaginea unui apostol.

— A citi înseamnă a traduce, și asta fiindcă nu există două persoane care să aibă aceeași experiență. Un cititor prost e ca un traducător prost; interpretează literar cînd ar trebui să parafrazeze și parafrazează cînd ar trebui să interpreteze literar.

— Unul dintre semnele sigure ale valorii literare a unei cărți este faptul că poate fi citită într-o mare varietate de moduri. **(W. H. Auden)**

— Cred în artă, care ne deschide porțile lumii, care ne smulge din punct și din clipă, care ne consfințește... cetățeni ai cosmosului. **(M. Babits)**

— Poetul nu trebuie să ne traducă o culoare, ci să ne facă să visăm o culoare. **(G. Bachelard)**

— În principiu, orice operă de artă validă ne adresează o invitație de a colabora cu autorul, căci receptarea nu e un act pasiv, așa cum o poate sugera termenul consacrat, dar impropriu, de *contemplare estetică*.

— Talentul nu e decît personalitatea exprimabilă și exprimată, nu e decît capacitatea unei personalități de a se traduce în forme estetice, și astfel, de a se comunica pe planul artei, zămislind tipare formale caracteristice.

— Poetul nu e un mesager al empireului, coborît printre oameni, ființă selenară rătăcită printr-un univers străin, ci este un exponent al pămîntului, ce se străduiește să ofere oamenilor o replică a propriilor lor existențe, restructurată, redusă la esența ei, confruntată cu lumea de armonii ideale a căror nostalgie îi devorează ca o pedeapsă fără vîrstă și timp.

— Elevația unei poezii rezidă în puterea exercitată de structura ei, de raporturile poetice pe care se întemeiază, și e în funcție de contrastul dintre realitatea foarte acuzată a elementelor ei și gradul de convertire sensibilă realizată de poet.

— Poetul trăiește în sînul realității sale supreme care e condiția omului și nu operează cu irealități, nu efectuează transferuri onirice. Toate elementele poeziei îi sînt furnizate deci de acest inepuizabil zăcămînt pe care nu încetează să-l sondeze și să-l exprime... Dar expresia nu este oglindire: poezia nu oglindește realități ci se constituie în altă *realitate suprapusă*, devine o replică a realului, ale cărui date le restructurează anulîndu-le și situîndu-le în raporturi noi și nebănuite; actul de revelație al acestor raporturi este ceea ce numim *creație poetică*.

— Literatura — și arta în genere — este și ea o formă de cunoaștere, de investigare a adevărurilor vieții, dar e o *cunoaștere estetică*.

— Poetul trăiește în istorie, într-o epocă dată, într-un spațiu geografic și etnic dat; el aparține acestor ambianțe circumscrise și le exprimă, dar a exprima, în poezie, înseamnă a opera o reducție în direcția esenței, atemporalizînd temporalul, situînd valorile restructurate, într-un orizont reversibil.

— Acela ce ignorează literatura națională nu va fi niciodată capabil să se ridice la o adevărată înțelegere a altor literaturi, iar pasiunea de care face paradă va fi doar tristul alibi al unei infirmități sufletești.

— Poetul universal în sine, devine în propria lui țară universal și nu prin traducere, cum își imaginează naivii; o traducere te face să pierzi cîte ceva din ceea ce ai și nicidecum nu-ți poate adăuga ceea ce n-ai avut niciodată.

— Adevăratul cititor e totdeauna contemporan cu poetul...; el reparcurge de fiecare dată spațiul interior al poeziei pînă la momentul creației înseși, participă de fiecare dată la nașterea ei, atribuindu-i în mod inevitabil propria lui formulă a desăvîrșirii. **(A. E. Baconsky)**

— Orice manifestare literară, estetică în esența sa, este socială, prin toate contactele cu diferitele grupe care o pregătesc, o receptează, o condamnă, o absorb. **(F. Baldensperger)**

— Dacă artistul nu se aruncă în opera sa ca Curtius în prăpastie, ca soldatul la asaltul redutei, fără a cugeta, și dacă în acest crater el nu lucrează ca minerul sub o prăbușire de mal, dacă ține seama de greutăți în loc să le biruie, una cîte una... el e de față la sinuciderea talentului său.

— Dacă diferitele opere ale unei națiuni alcătuiesc o oglindă în care această națiune este reflectată în întregime, atunci se poate spune că este hărăzit marilor poeți să rezume gîndirea popoarelor în mijlocul cărora trăiesc, să fie, într-un cuvînt, epoca lor întrupată într-un om.

— A răspîndi principii morale în epoca în care trăiește este scopul pe care trebuie să și-l propună orice scriitor, pentru că altfel nu ajunge să fie decît un fabricant de amuzamente... Înainte de orice, scopul unei cărți este să te facă să gîndești.

— Misiunea artei nu este să copieze natura, ci să o redea.

— Artistul este un misionar; arta este o religie care-și are preoții, dar trebuie să-și aibă și mucenicii ei.

— Poți exprima sentimente frumoase fără să le fi simțit, dar poți și să simți, fără să le poți exprima.

— Scriitorul... sufletul lui aspiră lumea și o oglindește.

— Orice călimară poate deveni un vezuviu. **(H. de Balzac)**

— Nu-i judecați pe scriitori, fie și numai pentru faptul că sînt singurele ființe pe care-i așteaptă judecata de apoi.

— Cel mai adînc dintre adevăruri: *viața copiază arta!*

— Marea literatură a tuturor timpurilor a fost o literatură angajată, militantă, partizană, o artă a patosului...

— Arta tuturor timpurilor a fost un testimoniu al pasiunii. O literatură „obiectivă", liberă de fiorul participărilor la convulsiile vieții, e un cerc fără circumferință și cu centrul pretutindeni. Poetul situat „deasupra realității" e o amăgire, și rodul muncii o tristă zădărnicie...

— Scriitorul revoluționar își justifică titlul în măsura în care caută și descoperă legile unei morale în curs de desfășurare, în măsura în care, înaintea altora, simte ceea ce este încă in gestație, și anunță cetății, cu o clipă mai devreme, ceea ce mîine va deveni o realitate evidentă pentru toată lumea.

— „Adevărurile" sînt multiple, diverse și contradictorii. Adevărul în artă însă nu poate fi decît adevărul marilor mulțimi creatoare, cele ce clădesc supremul Adevăr al umanității: Istoria.

— Arta adevărată cere curaj, îndrăzneală creatoare, originalitate, efortul — plătit, nu rareori, cu grele sancțiuni — de a deschide spiritului căi noi. **(A. Baranga)**

— Unde istoricii se opresc, pentru că nu mai știu nimic, poeții apar și ghicesc. **(J. Barbey D'Aurevilly)**

— În ordinea creației, considerăm fenomenul literar **act** de conștiință și cunoaștere.

— Repudiem ecuația clasică: artă — natură, și postulăm afirmația operei de artă ca suprastructură cerebrală, sensibilizată.

— Pentru mine poezia este o prelungire a geometriei.

— Am vrut în versificările mele să dau echivalentul unor stări absolute ale intelectului și viziunii; starea de geometrie și, deasupra ei, extaza...

— Ca și în geometrie, înțeleg prin poezie o anumită simbolică pentru reprezentarea formelor posibile, de existență... există ... undeva, în domeniul înalt al geometriei, un loc luminos unde se întîlnește cu poezia. **(I. Barbu)**

— Literatura ne dă măsura după care să poată cineva judeca starea culturii unei națiuni. **(G. Barițiu)**

— Să nu-mi mai vorbiți niciodată de *sumbrul* Dante!... Un astfel de artist a cîntat viața sa cu descrierea neliniștilor sale. Nădăjduiesc să nu par că blasfemiez geniul nenorocit dacă spun că Milton lipsit de lumină, Beethoven exclus din regatul sunetelor, Pascal paralizat de boală, Dante alungat din cetate, au fost, între toți frații lor de nenorocire, cei mai bine consolați: pentru că e o lume imaginară pe care orbul o vedea, pe care surdul o auzea, în care nevolnicul se mișca și pe care exilatul o locuia ca pe o Florență divină. Cunosc gemetele lor (ele înfrumusețează lumea) dar este cu toate acestea o consolare de a fi făcut din necazurile lor proprii, remediul durerii umane și una din soluțiile problemei răului în univers. **(M. Barrès)**

— Opera depășește istoria, în sensul că nici o epocă istorică nu-i extenuează înțelesurile, ea e eternă nu pentru că impune un sens unic unor oameni diferiți, ci pentru că sugerează sensuri diferite unui om unic, care vorbește mereu aceeași limbă simbolică de-a lungul unor timpuri multiple: opera propune, omul dispune.

— Vedeți-mi cuvintele, sînt limbaj; vedeți-mi sensurile, sînt literatură. **(R. Barthes)**

— Pentru a se realiza, viața are nevoie de perspectiva artistică. **(S. Battaglia)**

— Poetul epic trebuie să tenteze ambele destine. Să iubească și să sufere din toată inima, ca Tasso; să lupte pentru patrie și să străbată țările, precum Camões, să interogheze toate popoarele sălbatice și civilizate, toate monumentele de artă, întreaga natură care se adresează totdeauna cu elocință și claritate unui spirit înălțător, îmbogățit cu experiențe și amintiri... Într-un cuvînt, trebuie ca, făcînd abstracție de neînsemnatele foloase ale vieții și vanității, să jertfească totul pentru glorie.

— Influența, puternică și permanentă, a modului de viață asupra talentului creatorului, este un fapt aflat în afara oricăror dubii. **(K. N. Batiușcov)**

— Nu e cu putință să disociezi poezia de sentimentul omenescului. Ce altceva e arta, dacă nu relevarea omului și situației sale în universul lucrurilor, al sentimentelor, al societății?

— Caracterul peremptoriu de mărturie, conferă artei propriul ei adevăr.

— Arta nu numai că e revelația vieții, dar constituie și soluția ei... fără artă, adică fără intervenția fanteziei, atît viața cît și experiența ei ar fi incomplete, vane, lipsite de formă.

— Orice literatură care refuză să pășească frățește între știință și filozofie este o literatură ucigașă și sinucigașă.

— Absența categorică a dreptății și adevărului în artă e totuna cu absența artei.

— Poezia:... expresia, sufletul și repertoriul cunoștințelor unei națiuni, atunci cînd aceasta e la începutul ei.

— În ordinea poetică și artistică, un revelator are rareori un precursor. Orice înflorire e spontană, individuală... Artistul nu se manifestă decît pe el însuși.

— Poezia nu are un scop în afara Ei înseși... Nu vreau să spun că poezia nu înnobilează moravurile — să fiu bine înțeles —, că rezultatul ei final nu e înălțarea omului deasupra intereselor vulgare, ar fi absurd... spun că dacă poetul a urmărit un scop moral, el și-a diminuat forța poetică...

— Poezia nu poate, fără s-o amenințe moartea sau decăderea, să se asimileze științei sau moralei... Modurile de demonstrare a adevărurilor sînt altele și în altă parte.

— Există în cuvînt, în *Verb*, ceva *sacru*, care ne interzice să facem din el un joc al hazardului. A mînui savant o limbă înseamnă a practica un fel de vrăjitorie. **(Ch. Baudelaire)**

— O operă de artă nu este nemuritoare decît dacă este și modernă în momentul creării ei.

— Un popor își exprimă inteligența și sufletul în literatura sa.

— Orice scriitor, în afară de atmosfera care îl învăluie, are în spatele lui tot trecutul îndelungat al poporului său. **(J. Bayet)**

— Orice carte trebuie să-l constrîngă pe cititor să ia poziție. **(A. Bebel)**

— Marele poet este un mare realist, foarte apropiat de toate realitățile; el ia asupra lui toate realitățile, e foarte terestru. **(G. Benn)**

— Poezia este față de cunoașterea Umanității ceea ce este iubirea față de celelalte pasiuni. Iubirea e o taină.

— Toată lumea simte. Dar numai unora dintre noi le e dat să păstreze, ca pe o comoară, amintirea vie a ceea ce au simțit. Eu cred că aceștia sînt poeții. Mai mult: cred că numai de aceea sînt poeți.

— Poporul a fost, și va fi întotdeauna, marele poet din toate timpurile și la toate neamurile... Poezia populară este sinteza poeziei... Nimeni nu știe mai bine ca el să sintetizeze, în operele lui, credințele, aspirațiile și sentimentele unei epoci.

— Arta posedă un nu știu ce farmec tainic, încît înfrumusețează tot ce atinge. **(G. A. Becquer)**

— Trebuie să jertfești, trebuie necontenit să jertfești artei tale toate nimicurile vieții. **(L. van Beethoven)**

— Poezia modernă încearcă să ajungă, dincolo de cunoașterea rațională pe care a cîștigat-o cu încetul omenirea, la o comunicare directă, intuitivă, cu lucrurile. **(A. Béguin)**

— Poezia și știința sînt identice, dacă prin știință trebuie să înțelegem nu numai schemele de cunoștințe, dar și înțelegerea ideii care se ascunde în ele...

— Poezia și știința sînt identice, dacă le considerăm ca lucruri înțelese nu numai de una din însușirile sufletului nostru, ci de deplinătatea ființei noastre spirituale, pe care o exprimăm prin cuvîntul „rațiune".

— Poezia este viață înainte de a fi artă. **(V. G. Belinski)**

— A materializa spiritul pînă la a-l face palpabil; a spiritualiza materialul pînă la a-l face să dispară: iată tot secretul artei. **(J. Benavente)**

— Rolul literaturii este mare, pentru că însăși puterea cuvîntului cu care lucrează este mare. O educație adevărată care să prindă rădăcini în sufletele tinerilor se face prin literatură, dar mă refer la o literatură desăvîrșită. Și nu-mi închipui o literatură desăvîrșită fără un simț moral desăvîrșit. Și principala cerință a eticii artei este adevărul. **(Gr. A. Benetato)**

— Fie că este vorba de pictură, sculptură, poezie sau muzică, arta nu are alt obiect decît acela de a îndepărta simbolurile utile din punct de vedere practic, generalitățile convențional și social acceptate, în sfîrșit, tot ceea ce ne ascunde realitatea, pentru a ne pune față în față cu realitatea însăși...

— Sînt două feluri de cărți: cele care sporesc în om dragostea de viață și dorința de a făptui binele, și cele care nu fac acest lucru; primele sînt bune, celelalte sînt rele, oricît de splendide și geniale ar fi în detaliile lor. **(B. Björnson)**

— Un aforism e un simplu grăunte de metal nobil dar poate avea greutatea unei lumi... Literatura aforistică este sarea gîndirii...

— Orice aforism trebuie astfel formulat încît să spună mai mult decît spune.

— Funcția originară a poetului: aceea de a prelungi necontenit, prin miturile pe care le făurește, realitatea în poveste.

— Părerea că o operă artistică trebuie să placă nemijlocit, fără de nici o pregătire prealabilă, e o invenție a unei estetici copilărești.

— Arta nu poate fi izolată de celelalte ramuri ale culturii, şi... nu poate să reclame privilegii. Ea nu poate nici să domine celelalte ramuri de cultură, nici să se substituie lor, nici să divorţeze de ele.

— Filozofia ridică poezia la rang de principiu.

— Poezia e o artă a cuvîntului numai în măsura în care este o artă şi a necuvîntului.

— Poetul care trăieşte numai prin şi din sentimente e robul unor expediente.

— În faţa unui nou, autentic poet, ai întotdeauna sentimentul paradoxal şi minunat că înţelegi dintr-odată o limbă pînă aci necunoscută ţie, pentru învăţarea căreia n-ai depus totuşi un efort.

— Prin operele sale artistul îşi creează un alibi în vederea Judecăţii de Apoi.

— *Poezia ermetică* — Turnul de fildeş închis într-un poet.

— Dacă creatorii de artă — poetul, pictorul, sculptorul — ar fi nişte *concurenţi* ai Naturii, e de presupus că Natura însăşi ar fi asasinat şi exterminat seminţia acestor oameni. Împrejurarea în sine foarte simplă că artistul există încă, constituie deci o dovadă că menirea lui nu este de a face acelaşi lucru cu Natura.

— Clasicismul fără de nici un element romantic nu este clasicism, ci academism.

— „Eseistul" este romancierul unei idei.

— *Poetul.* Un donator de sînge la spitalul cuvintelor.

— Poetul este singura fiinţă care îşi poartă inima în afară de sine.

— O literatură ce are deplina conştiinţă a misiunii sale, nu aspiră să devină numai un ansamblu de creaţii originale, oricît de impresionant ar fi prin proporţiile sale un asemenea ansamblu. Orice literatură trebuie să devină şi o oglindă a literaturii universale.

— Operele de artă, religia unei vremi, îşi împrumută caracterul, ritmul, stilul, vigoarea, de la o atitudine spirituală în faţa lumii şi a vieţii...

— Nu pot concepe arta fără îndrăzneli. Dar arta adevărată le estompează, pe cîtă vreme arta făcută pentru snobi le umflă.

— Orice operă de artă mai veche are doi autori: artistul care a plăsmuit-o şi timpul care i-a adăugat patina, ce contribuie în aşa mare măsură la farmecul operei. Cîteva secole prefac pe unicul autor iniţial în simplu colaborator la propria lui operă.

— Fără de o adîncire stăruitoare în mişcările şi frămîntările sociale ale timpului, fără de o pătrundere în tăinuitele instincte ale neamului, fără de făurirea unor vederi largi despre viaţă şi natură, fără de cunoaşterea altor culturi din vremea noastră şi vremuri trecute, faţă de care ne afirmăm şi ne cristalizăm propriul spirit etnic-cultural, cum îşi închipuie artiştii să dea lumii o operă de artă, în care să se concretizeze toate pornirile conştiente şi inconştiente ale unui om?

— Arta nu are menirea de a reproduce doar o stare dată; arta trebuie să redea viaţa în veşnica ei mişcare creatoare, istoria în dinamica aspiraţiilor ei şi să devină prin aceasta un stimulent inegalabil întru realizarea întocmai a acestor aspiraţii.

— Operele de artă... să fie expresia unor personalităţi, care îşi au conştiinţa cristalizată într-o hotărîtă concepţie despre fiinţa şi rostul existenţei, personalităţi bogate în viaţa lăuntrică, în întrebări, în îndoieli, în aventuri şi gînduri.

— Există lucruri adînci, care în lumina artei pot fi înţelese cu mult mai limpede decît în lumina ştiinţei. Se spune că apa unor mări e mai străvezie în lumina lunii decît în lumina soarelui. **(L. Blaga)**

— Arta înseamnă bucuria de a fi tu însuţi, de a trăi şi de a aparţine societăţii. **(Alex. Blok)**

— Adevărata operă de artă este întotdeauna pe măsura omului. Există un anume raport între experienţa globală a unui artist şi opera care o reflectă.

— Literatura, arta şi ştiinţa trebuie să servească un ideal social, să exprime ideile şi speranţele contemporanilor, să contribuie la biruinţa dreptăţii şi libertăţii.

— Scriitorul trebuie să vibreze la adierile sufletului naţional ca harfele eoliene la cea mai uşoară pală de vînt. **(V. Bogrea)**

— Cînd nu-i stăpîn pe limbă, oricît ar fi de mare, / poetu-ntotdeauna e scrib fără valoare.

— Înainte de a scrie, obişnuiţi-vă să gîndiţi. **(N. Boileau-Despreux)**

— Poezia este în evenimentele istoriei, în patimile umanităţii, în spectacolul naturii, în contemplarea infinitului...

— Misiunea poeziei este de a împinge necontenit neamul omenesc către mai bune ursite, şi ca să ajungă acolo trebuie să atingă toate coardele vieţii, să spuie măririle şi mizeriile umanităţii. A spune numai unele şi a ascunde pe celelalte, nu este a urma misiunea sa. **(D. Bolintineanu)**

— Este timpul ca poezia să se ocupe să pună în mişcare toate resorturile sale la o prefacere întreagă, la o reformă totală de conştiinţă, schimbare a tuturor ideilor ce a avut pînă acum şi are astăzi omul despre lume. Să cerceteze cu de-amănuntul izvoarele inegalităţii în societate şi să nimicească toate formele şi reformele sociale, politice şi religioase, prefăcînd acea iubire numai teoretică de libertate şi egalitate, în libertate şi egalitate practică şi actuală...

— Misiunea poeziei este de a întări sufletele prin pictura patimilor, mizeriilor şi măririlor umanităţii: de a înălţa adevărul, dreptatea; de a înnobila libertatea; de a se coborî în inima poporului, de a căuta durerile lui, lacrimile lui.

— Naţiunea română vrea ca poezia română să îmbrăţişeze toate simţămintele sale, aspiraţiile ei naţionale, politice, sociale, suferinţele ei naţionale, politice, sociale, să fie răsfrîngerea a tot ce simte ea, a tot ce speră ea, a tot ce suferă ea.

— Prin Poezie s-au transmis generaţiilor posterioare toate experienţele ce raţiunea omenească şi-a tras din întîmplări şi din cercetarea naturii lucrurilor...

— Toţi legiuitorii vechimii au fost Poeţi: se dovedeşte din legiuirile ce au consacrat prin Poezie... Cît va trăi neamul omenesc va trăi şi această nobilă facultate a sa, împotriva celor ce zic că a trecut puterea ei; puterea ei este împlîntată în inima omului, şi cînd afecţiunile, trebuinţele şi dorinţele lui se vor schimba, ea va fi totdeauna înaintemergător spre a le înnobila, a le idealiza... **(C. Bolliac)**

— Dacă literatura n-ar fi decît o algebră verbală, oricine ar putea să producă o carte, tot încercînd variante.

— Cei ce susţin că arta nu trebuie să propage doctrine se referă îndeobşte la acelea vrăjmaşe doctrinelor lor proprii.

— Orice scriitor îşi făureşte precursorii. Demersul său transformă concepţia noastră despre trecut, întocmai cum transformă viitorul. În această corelaţie, identitatea sau pluralitatea oamenilor nu are nici o însemnătate.

— Cartea nu este o individualitate fără comunicare; e o relaţie, o axă de imunerabile relaţii. O literatură se deosebeşte de alta, ulterioară sau anterioară, nu atît prin text, cît prin maniera în care acesta e citit.

— Nu este clasică o carte înzestrată, în mod necesar, cu anumite merite; clasică este, însă, cartea pe care generaţiile de oameni, mînaţi de raţiuni diferite, o citesc cu o anticipată fervoare şi cu o misterioasă cuviinţă...

— Poetul vremurilor noastre nu poate întoarce spatele epocii lui.

— Pentru un adevărat poet, orice moment al vieţii, oricare fapt ar trebui să fie intens poetic, de vreme ce, în mod profund, aceasta-i adevărul.

— Gloria unui poet depinde, la urma urmelor, de interesul sau indiferenţa generaţiilor de anonimi care o pun la încercare, în solitudinea bibliotecilor...

— Emoţiile pe care literatura le suscită pot fi, într-adevăr, eterne, dar mijloacele folosite vor trebui să varieze în mod constant, fie şi într-o măsură infimă, pentru a nu-şi pierde propriile virtuţi. Căci ele încep să se uzeze pe măsură ce lectorul le recunoaşte... De aici, primejdia de a afirma că există opere clasice, şi că ele vor fi clasice întotdeauna.

— La începutul literaturii se află mitul, şi tot astfel şi la sfîrşitul ei.

— Poezia nu e mai puţin misterioasă decît sînt alte elemente ale universului. Cîte un răzleţ vers fericit n-are cum să ne umple de trufie, căci el nu este altceva decît un dar al Hazardului sau al Spiritului; numai erorile ne aparţin.

— Tot ceea ce ține de viață, inclusiv umilințele, eșecurile, nefericirile, toate i-au fost date artistului ca o argilă, un material pentru arta sa; iar el trebuie să profite... Iată de ce am vorbit, într-unul din poemele mele, despre antica hrană a eroilor: umilința, nefericirea, discordia. Acestea ne-au fost date pentru ca noi să le transfigurăm, pentru ca, din circumstanțele mizere ale vieții noastre, noi să construim eternitatea sau lucrul care aspiră spre eternitate. **(J. L. Borges)**

— Nu se poate concepe operă literară, de o valoare cît de cît durabilă și reprezentativă, a timpului și societății în care a apărut, fără să reprezinte măcar ceva din sufletul epocii, adică din ceea ce leagă oamenii într-un tot omogen cu aceleași vederi asupra marilor probleme ale vieții...

— Capodoperă a literaturii nu poate fi decît acea lucrare care reprezintă în cel mai înalt grad, cît mai complet și mai artistic, trăsăturile caracteristice ale epocii...

— Poetul interpretează marea simfonie a vieții, exprimîndu-și, prin mijloacele specifice artei sale, sentimentul față de ea, față de diferitele ei părți.

— Etic și estetic... materii prime a căror simbioză poate da adevărata operă de artă. Esteticul este esența artei, prin el împlinindu-și destinul. Dar el singur într-o operă literară oricît de reușită ar fi din punct de vedere artistic, e o floare stearpă; pentru a rodi, nu a încînta numai ochii, trebuie să se împreuneze cu purtătorul de rod, purtător al perenității.

— Scriitorul trebuie să judece faptul, și nu numai în lumina determinatelor lui, dar și în efectele sociale, încadrînd totul în viața socială, cu morala și obiceiurile ei... O operă viabilă nu se poate concepe fără această confesiune directă sau indirectă, de aderare sau repudiere a autorului asupra faptului social ce face miezul operei. Nu faptul istorisit, ci atitudinea autorului față de el, de aprobare sau detestare este aceea ce determină caracterul moral al operei... Eticul artei este însăși rațiunea ei. **(D. Botez)**

— Actul creației poetice este un act paladian. El implică posesiunea lucidă a tuturor modurilor artei. De condiția unui poet oracol al inconștientului, ignorant al propriei sale profesii, se leagă o nedemnitate. **(D. Botta)**

— Este de la sine înțeles că un autor trebuie să fie angajat. Pentru mine, asta este o premisă, un fundament, și ce așez pe acest fundament este ceea ce înțeleg prin artă. **(H. Böll)**

— Fiecare operă e un univers, mărturisind un eu pe care numai opera însăși îl poate dezvălui. **(S. Bratu)**

— Suprarealismul se bazează pe încrederea în realitatea superioară a unor anumite forme de asociații neglijate pînă la el, în atotputernicia visului, în jocul dezinteresat al gîndirii. El tinde să surpe definitiv toate celelalte mecanisme psihice și să se substituie lor în rezolvarea principalelor probleme ale vieții. **(A. Breton)**

— Să creezi ca un zeu, să poruncești ca un rege, să muncești ca un sclav.

— Arta este un mare DA răspuns vieții.

— Arta nu ridică oamenii deasupra lor, ci în ei înșiși.

— Simplitatea nu-i un scop în artă, dar ajungi, în pofida ta, la simplitate, dacă te apropii de sensul real al lucrurilor.

— În artă, ceea ce importă e *bucuria*. Aveți fericirea să contemplați (— să vă *minunați)!* Aceasta este totul.

— Rațiunea de a fi a artiștilor este aceea de a releva frumusețile lumii.

— Arta trebuie să apropie, nu să îndepărteze; să umple, nu să sape prăpăstii în bietele noastre spirite, și așa îndestul de răscolite de întrebări...

— Arta trebuie să odihnească și să vindece contrarietățile interioare ale omului. Aceste contrarietăți derivă din însuși destinul lui și din tragedia lui.

— Lumea poate fi salvată prin artă. Artistul face, în fond, jucării... pentru oameni mari; el este ca și viermele de mătase.

— Arta nu este o evadare din realitate, ci o *intrare* în realitatea cea mai adevărată — poate în *singura* realitate adevărată. **(C. Brâncuși)**

— Arta are obiectul său în afară și dincolo de ea însăși; și dacă acest obiect nu e în mod precis moral, el e social, ceea ce de altfel e aproape același lucru... Arta are o funcție socială, și adevărata ei *moralitate* e conștiința cu care se achită de această funcție.

— Arta care nu se are decît pe sine ca obiect, arta care nu se îngrijește de calitatea caracterelor pe care le exprimă, arta care nu ține seama de impresiile pe care e în stare să le producă asupra simțurilor sau să le trezească în spirite, arta aceea, oricît de mare ar fi artistul, nu zic că ar fi inferioară, asta ar fi altă chestie, dar zic că tinde necesarmente la imoralitate.

— Exprimînd o întreagă epocă, opera literară poate fi reprezentativă pentru un moment important din istoria artei sau a ideilor. **(F. Brunetière)**

— Un scriitor adevărat trebuie să răsfrîngă în opera sa problemele fundamentale ale poporului din care face parte.

— Marii poeți au scris, nu pentru o minoritate inițiată, ci pentru toți oamenii. Aceasta nu înseamnă să luăm afirmația în răspăr și să spunem că orice poezie pe care o înțeleg toți oamenii e mare, ci numai că fiecare poezie într-adevăr mare poate fi înțeleasă de imensa majoritate a cititorilor.

— Într-o plăsmuire poetică *ideea* și *cuvîntul* alcătuiesc o unitate inseparabilă. Predilecția creatorului pentru un cuvînt sau altul nu este întîmplătoare ci, di npotrivă, are o semnificație foarte precisă.

— Un poet mare nu poate să renunțe la menirea sa unică în lume de dragul unor preocupări secundare. Chemarea pe care o simte un poet este mai puternică decît toate ispitele. **(S. Bucur)**

— Autorul dramatic nu este în ochii mei nimic altceva decît un istoric, fiind însă superior acestuia din urmă prin faptul că *creează istoria* pentru a doua oară, și, în loc să servească o narațiune seacă, ne transpune nemijlocit, în viața unei epoci, dă caractere în loc de caracteristici, și personaje în loc de descrieri. **(G. Büchner)**

— Ce-i poezia, dacă nu creație / dintr-un prisos de nobile simțiri, / sau supraomenească aspirație / de-a deveni al noii omeniri / nou Prometeu care aduce focul / din cer. **(G. G. Byron)**

— Poezia este dimineața omenirii, istoria sentimentelor înălțătoare, îndemnul permanent către bine și adevăr.

— Poezia este acțiune, destinată să împingă cugetele înainte.

— Operele mari ne cheamă necontenit, ca munții și depărtările, ca mirajul necunoscutului universal...

— Operele mari răsar numai din sufletele mari, luminate de sentimente mari. **(E. Camilar)**

— Arta... o revanșă, un mod de a birui o soartă dificilă, impunîndu-i o formă. Învățăm din ea matematica destinului, ceea ce înseamnă un mijloc de a ne elibera de el.

— Nu există operă revoluționară fără măreție artistică... Arta revoluționară nu se poate lipsi de măreția artistică fără să recadă în formele cele mai umile ale gîndirii.

— În toate împrejurările vieții sale, obscur sau bucurîndu-se de o celebritate provizorie, aruncat în lanțurile tiraniei sau liber un timp să se exprime, scriitorul poate regăsi sentimentul unei comunități vii care îl va justifica, cu singura condiție să accepte pe cît poate cele două misiuni care dau noblețe meseriei sale: slujirea adevărului și cea a libertății.

— Arta, pentru mine, nu este o satisfacție solitară. Ea rămîne un mijloc de a emoționa cel mai mare număr de oameni posibil, oferindu-le o imagine privilegiată a suferințelor și bucuriilor comune. Ca atare, arta îl obligă pe creator să nu fie un izolat, ea îl supune adevărului celui mai umil și universal.

— Artistul se creează pe sine însuși în mișcarea perpetuă și reciprocă de la el către ceilalți, la jumătate drum între frumusețea de care nu se poate lipsi și de colectivitatea căreia nu i se poate smulge. Iată pentru ce adevărații artiști nu disprețuiesc nimic; ei se străduiesc să înțeleagă în loc de a sancționa.

— Marele artist este un om care trăiește viața cu intensitate; a trăi, avînd în acest caz semnificația de a reflecta asupra vieții, stabilirea acelui raport subtil între experiență și conștiința căpătată în urma ei.

— Opera dramatică... actul de cultură în care toţi oamenii se pot regăsi.

— Arta... nu realul singur, nici imaginaţia singură, ci imaginaţia izvorînd din real. **(A. Camus)**

— A crea — a apuca din haosul inform elemente brute, a le topi împreună şi a le turna într-o formă, care să îmbrace o viaţă şi să se diferenţieze într-un chip absolut hotărît de tot ce nu este ea — aceasta este puterea naturii şi a artistului. **(I. L. Caragiale)**

— Întregul suflet al timpurilor trecute sălăşluieşte în cărţi. Ele sînt vocea clară şi puternică a trecutului care se face auzită cînd trupul şi substanţa materială a acestuia a dispărut. **(Th. Carlyle)**

— Artistul, poetul, creatorul este el însuşi; el îşi trăieşte viaţa sa de om, de cetăţean, e supus condiţiilor şi împrejurărilor epocii sale. **(J. Cassou)**

— Arta este superioară Naturii şi — pentru a fi — nu poate să renunţe la a sublinia realul pînă la ideal, adică de a aspira la Frumos, la perfecţiunea arhetipală, mereu şi în totul. **(A. F. de Castilho)**

— Arta pentru popor nu se confundă totuşi cu arta de popularizare. Nu e nevoie să ne „coborîm", ci să ne consolidăm pe fundamente.

— Artistul nu e un scop în sine, ci un mijloc de a exprima reacţiile comune. Sufletul unui popor se exprimă substanţial în gîndirea şi arta lui.

— Artiştii... sînt oameni care văd adevărul în toată claritatea lui şi nu au linişte pînă ce nu-l comunică printr-o operă de artă.

— Un artist vorbeşte totdeauna despre el sub speţa universalului.

— Artist se cheamă individul care scoate plastic din eveniment semnificaţia absolut umană.

— Nu se poate închipui o artă în afara vieţii. Arta este eternul, adică zugrăvirea constantelor universului fenomenal.

— Viaţa din arta adevărată trebuie să fie ea însăşi precumpănitor frumoasă, vreau să spun adîncă, sănătoasă, înalt umană.

— O operă artistică nu are valoare decît dacă este o fereastră deschisă în absolut a omului.

— Un artist apatic şi nevibratil la timpul lui e un estet debil. Toţi marii poeţi, aşa de abstracţi în opera lor, au fost, ca oameni, nişte cetăţeni viguroşi polemici, cu pasiunea civicului.

— Arta este o oglindire; tot ceea ce nu este oglindire nu se poate numi artă... Universul existînd ca o realitate obiectivă, arta nu poate fi decît o prelungire a acesteia, o concentrare într-un punct semnificativ.

— Opera trebuie să conţină aspiraţiile umanităţii, numai atunci are valoarea de univers deschis în faţa omului actual, care astfel întrezăreşte condiţia umană viitoare.

— **Literatura se face prin cultură, iar cultura prin lectură.**

— Ceea ce trebuie să cerem unei opere este de a nu fi întîrziată faţă de momentul istoric respectiv.

— Avem nevoie de o artă mare, în care inima vieţii să bată zgomotos, o artă care să releve impetuos emoţiile grandioase, ideile serioase despre viaţă, care să facă tuturora înţeleasă şi iubită concepţia omului făuritor.

— Arta nu e verism, adică copie credincioasă a mediocrului, ci realism, scoaterea esenţei din accidental.

— În arte, în general, înţelegerea afectivă şi cea intelectuală sînt unul şi acelaşi lucru, pentru că ideea se exprimă printr-o zguduire a întregului suflet în nivelul cel mai înalt.

— Capodopera nu există obiectiv, ca un lucru asupra căruia se pot emite judecăţi universale, ci o stare de spirit a unor indivizi, un sentiment particular de valoare.

— Cărţile sînt viaţa surprinsă în ceea ce are ea mai acut.

— Pentru ca să creeze, spiritul are nevoie de entuziasm.

— Condiţiile preliminare pentru ca un scriitor să poată crea sînt intensitatea percepţiei şi puterea de analiză a percepţiilor.

— Creaţia adevărată începe de abia atunci cînd a fost depăşită arta.

— O artă întemeiată pe plăcerea pură, adică pe hedonism, ar fi esenţialmente anostă. Arta e cunoaştere.

— Cînd cititorul arată ostilitate față de o poezie prea alambicată, și nedumerire în fața unei proze ce se pierde în analize și stări insolite și cețoase nespunînd nimic despre omenire, el are, esteticește, un sentiment just. Marea artă e o expresie a vieții elementare și în principiu vorbește sufletului obștesc.

— Ca să ajungi pe promontoriul de unde se zărește viața în universalitatea ei, trebuie să te urci pe treptele evenimentelor... Marele artist visează în mod necesar în mijlocul colbului evenimentelor.

— Creația este o clarificare a unei ordini întrevăzute în natură, este natura raționalizată, devenită inteligibilă și exemplară. Ceea ce te izbește într-o adevărată operă de artă este claritatea ei globală, unită însă cu impresia de spontaneitate.

— Cea mai patriotică faptă a unui adevărat artist este să compună capodopere..., spre a dovedi astfel viabilitatea spirituală a unui popor.

— Regimul veritabil al artei este bucuria, acea încordare senină a sufletului, în care viața, cu contrarietățile ei, apare plină de sens și vrednică de trăit. Numai o durere învinsă, fără a fi negată fenomenologic, o durere transformată în victorie asupra naturii noastre nervoase, transportată din domeniul subiectiv al nevralgiei în ideea universală, poate fi germen de poezie...

— Adevăratul poet știe să scoată din ceea ce a trăit el, ceea ce e al tuturor și, mai ales, să dea experiențelor lui sfera largă a vieții semenilor săi, știe a trăi, în numele contemporanilor și, prin ei, al omului universal.

— Marea poezie a crescut ca o buruiană frumoasă și amară pe locul unde viața era mai clocotitoare și mai chinuită de probleme. Ori de cîte ori s-a ivit undeva un poet cu adevărat adînc și mare, acela a fost totodată un nefericit sau un zbuciumat, un om cu ochii deschiși spre lume, cu o pătrundere a creației ei...

— De cîte ori întîlnim un poet mare, dăm de atîta sinceritate a strigătului, de atîta nevoie de a spune în ritm durabil propria lui ciocnire cu viața, încît nu mai încape îndoială că poezia se bizuie pe adevăr.

— Arta are o funcțiune socială bine definită, ea este o școală a moralei pentru cetățeni. **(G. Călinescu)**

— Un suflet poetic original se aseamănă unui cristal în formă de prismă, care răsfrînge lumina solară simplă și monotonă în culori multe, bogate și în felurite nuanțe, provenind din structura sa internă.

— Amatorul de artă autentică, indiferent ce convingere religioasă sau filozofică ar avea, va găsi întotdeauna în adîncul său destule elemente pentru înțelegerea creației poetice ce-i stă în față. Aproape toți oamenii au străbătut, mai mult sau mai puțin, în sfera și în maniera lor, toate destinele umane sau cel puțin au posibilitatea să le trăiască și să le înțeleagă lăuntric.

— În poezie nu este propriu-zis nici un adevăr obiectiv, valabil pentru toți. Totul este aici presimțirea adevărului, privire iluminată în misterul existenței și în abisul sufletului omenesc. Totul este aici uman și trebuie să rămînă uman, în consecință.

— Orice operă de artă izvorăște dintr-un impuls de frumos... Acest impuls se manifestă cu atîta forță încît, instinctiv și impetuos, autorul simte născînd în el forța trebuitoare pentru a-și exprima revelația. Prin aceasta artistul se eliberează de povara nenăscutei frumuseți, dîndu-i chip și viață de sine stătătoare. **(P. Cerna)**

— „Arta pentru artă" este în vremurile noastre o idee la fel de stranie ca și „bogăția pentru bogăție", „știință pentru știință" etc....

— Toate acțiunile omenești trebuie să slujească cauzei omului, dacă nu vor să ajungă niște ocupații zadarnice și lipsite de conținut: bogăția există pentru ca omul să se folosească de ea, știința — pentru a deveni ghidul omului; arta trebuie și ea să se pună în slujba unui anumit folos esențial și nu a unei plăceri sterile...

— Arta, sau mai bine spus poezia... propagă în masa cititorilor o imensă cantitate de mărturii și, ceea ce este mai important, mijlocește întîlnirea cu noțiunile elaborate de știință; iată în ce constă marea însemnătate a poeziei, pentru viață...

— Arta nu numai reproduce viața, dar o și explică; deseori producțiile ei au semnificația unui verdict privind fenomenele vieții.

— Literatura nu poate să nu fie slujitoarea cutărui sau cutărui curent de idei: aceasta este una din misiunile sale esenţiale — misiune la care literatura nu este în stare să renunţe, chiar dacă ar ţine cu tot dinadinsul. **(N. G. Cernişevski)**

— Istoria tratează despre lucruri aşa cum sînt, iar poezia aşa cum trebuie să fie... Una ia în considerare particularul ca particular, fără alt scop decît de a-l relata, şi de aceea în cărţile de istorie episoadele şi evenimentele sînt cu totul diferite şi neordonate ca şi cum ar atîrna de soartă... pe cînd, în poezie, una din ştiinţele sublime şi una din disciplinele apropiate de filozofie, se examinează particularul sub raportul universalului. **(J. Chapelain)**

— Scriitorul original nu este cel care nu imită pe nimeni, ci acela pe care nimeni nu-l poate imita. **(R. Chateaubriand)**

— Arta şi literatura au preţ atunci cînd, pornind de la viaţă, deşteaptă viaţă. **(I. Chendi)**

— Unui popor regenerat prin Revoluţie îi trebuie un teatru nou... un teatru care să inspire cetăţenilor dezgust de superstiţii, ură împotriva agresorilor, dragoste de libertate, respectul legilor ş.a.m.d. **(M.-J. Chenier)**

— Este o mare deosebire între omul pasionat care vrea să citească o carte, şi omul obosit care vrea o carte de citit. **(G. K. Chesterton)**

— Arta creează, nu o dată, ea însăşi forme noi de a fi sau dezvăluie conştiinţa unei vieţi nebănuite încă... şi... literatura poate fi nu numai o simplă anexă, un reflex pasiv şi postum al unui proces social, ci, dimpotrivă, deschizătoare, creatoare de drumuri.

— Prin poezie înţelegem arta de a surprinde viaţa în cele mai intime tresăriri ale ei, în punctul în care hotarele experienţei se ating cu necunoscutul nemărginit, cu miracolul insondabil.

— A surprinde emoţia în culcuşul cald al inimii, a face din cuvînt vasul transparent al conţinuturilor sufleteşti, a-l readuce la funcţionarea modestă şi frumoasă de *vestitor* supus şi credincios, acesta e drumul pe care îl visăm pentru poezia românească.

— Viaţa literară a unei epoci e, înainte de toate, un context ale cărui încheieturi, oricît de diverse, mărturisesc o solidaritate, o înrudire, — şi o operă oarecare, chiar cînd ea se arată rebelă încercării de a o însuma, nu e niciodată independentă de atmosfera vremii, de care e legată într-un fel sau altul — fie şi numai prin contrast şi protestare. **(I. Chinezu)**

— Tu nu explici nimic, poete! Dar toate lucrurile prin tine devin explicabile.

— Pentru orice poet adevărat versul este mijlocul de transpunere a realităţii din domeniul sensibilităţii în acela al inteligibilului, din domeniul faptului în acela al definiţiei, din timp în eternitate, din domeniul hazardului în cel al necesităţii, închizîndu-l într-o combinaţie numerică ce nu poate fi compusă. **(P. Claudel)**

— Arta cea mare, arta care ţinteşte veşnicia, nu poate fi decît aceea care se adresează întregii omeniri, sintetizînd năzuinţele ei cele mai mari şi aspiraţiile ei cele mai drepte. **(N. D. Cocea)**

— Poetul:... cel ce deznoadă scrisul şi îl reînnoadă după aceea în alt fel...; acela care îşi aminteşte de viitor.

— Poezia:... minciună care spune totdeauna adevărul.

— Scriitorul:... cel ce lasă să-i curgă sîngele prin vîrful penei sale.

— Arta:... bătălie cîştigată împotriva morţii. **(J. Cocteau)**

— Poetul care nu cîntă ca greierul fără grija iernii, nu-i poet.

— Muzica este poezia sufletului şi sufletul poeziei.

— Nu cele ce scriu poeţii e poezie, ci ritmul sufletesc din care izvorăsc cele scrise de dînşii şi pe care izbutesc să-l facă să vibreze în alţii.

— Poezia doarme-n suferinţă, / cum doarme diamantul în cărbune.

— Poeţi, cunosc un demon ce ne pradă / a sufletului limpede comoară / şi cu sonoritatea lui uşoară / o dă-n vileag, în haină de paradă. / Sub uriaşa gîndului cascadă / se-nvîrte ca o fermecată moară: / e trandafir în zîmbet de fecioară / şi-n mînă de viteaz se face spadă. / Turnăm în spuma lui cea trecătoare / tăria

marmorei nepieritoare, / de-i toarcem rostul cu înțelepciune; / de nu-ne prăbușim din zbor avîntul / în tîritoarea lui deșertăciune; / Acest demonic șarpe e cuvîntul.

— Vă vreau, poeți, cu inimi frămîntate: / doriți, visați și rîdeți, plîngeți. Firea / să-și oglindească-n voi nemărginirea / alcăturii sale variate. / Și sufletele fie-vă-ncercate / de patimi cît de multe. Fericirea, / durerea și mînia și iubirea / să clocotească-n voi amestecate. / Precum de fulgere se-ncarcă norul, / așa să vi se-ncarce-n suflet dorul / de-a vă-nălța prin cunoștinți cuvîntul, — / ca-n armonii să-i întrupați prisosul, / slăvind un singur paradis: Avîntul . . . / Și-avînd un singur Dumnezeu: *Frumosul* **(M. Codreanu)**

— Nu poezia pe care am citit-o, ci cea la care ne reîntoarcem cu cea mai mare plăcere are forța autentică și merită numele de poezie majoră. **(S. T. Coleridge)**

— Dacă prin Morală înțelegem călăuzirea voinței prin rațiune, iar, de altă parte, o înțelegere a vieții, nu putem înlătura concluzia că Frumosul este o parte din Bine, partea lui dinamică și constructivă. Rațiunea singură nu poate face nimic . . .

— Morala nu e necesar luptă, ea poate însemna înțelegere, armonie, înseninare, construire-de-sine . . .

— Arta și morala se adresează unor scopuri diferite și întrebuințează mijloace diferite, una simțămîntul etic, cealaltă simțămîntul Frumosului — dar drumurile lor nu sînt paralele, ci se întretaie și coincid în bună parte . . .

— Dacă artistul sau contemplatorul nu are conștiința nu numai că ascultă de gustul estetic și de imperativul de a crea extern sau intern, dar că, procedînd astfel, el îndeplinește și un act etic, manifestarea lui va fi minoră și mai pieritoare decît altfel . . .

— De asemenea, omul moral care nu are conștiința frumuseții experienței sale sau care nu-și satisface, odată cu simțămîntul rațional al datoriei, și sensibilitatea sau imaginația lui, ne apare depărtat de perfecțiunea năzuită . . . **(P. Comarnescu)**

— Creînd, sîntem noi înșine și ne exprimăm, în mod real, puterea noastră metafizică de a îmbogăți realitatea. Arta este participare la totalitatea naturii, deoarece pune în relație imediată sau leagă spiritul uman cu totalitatea sau întregul mereu în îmbogățire . . .

— În perspectiva monadică, arta e o completitudine esențială. Este experiența însăși pe care monada sau individul o exprimă față de sine și pentru sine. Este spiritualitate imaginativă sau, cu alte cuvinte, manifestarea misiunii sau instinctului formativ, care durează atît cît durează și această tainică mișcare care este viața omenească.

— Cam de pe la Baudelaire înspre zilele noastre, poezia nu numai că n-a amuțit, dar a mers spre esențe, spre izvoare ascunse pe care nici nu le bănuiau creatorii din fericita epocă aurorală a mitului liric. Și cam tot de pe atunci, poeți și gînditori au glosat, pînă la subtilitate, asupra esenței lirismului . . .

— S-a glosat atît de mult în jurul conceptului de poezie, încît s-a ajuns la o metafizică a lirismului și chiar la o identificare a metafizicii cu lirismul.

— Noi știm totuși că marea poezie, la limita ei extremă, confinează cu metafizica, dar nu se suprapune, nu se identifică metafizicii; sensibilitatea este izvorul viu al lirismului, experiența umană, adîncă, patetică . . .

— Eminescu a trăit intuiția morții și a vanității iubirii, și dacă țipătul lui superb a atins limita de sus a lirismului, plafonul metafizicii, n-a sterilizat cu nimic emoția; . . . După el, Tudor Arghezi, în alt sens, a retrăit aceeași experiență și a regăsit izvoarele pure ale poeziei, fără să le înghețe sub suflul rece al inteligenței; . . . După amîndoi, un metafizician autentic, ca Lucian Blaga, simțind clar limitele dintre filozofie și poezie, fără să le suprapună, a trăit experiența dramei misterului în versuri substanțiale . . .

— Dar poezia moare, între altele, intoxicată lent de metafizică; se sufocă de ermetism, se sterilizează prin inteligență, se sinucide prin confuzia că trebuie să se identifice cu un act de cunoaștere, uitînd că-n esență e cîntec, e sensibilitate nudă, e țipăt, este ea însăși, și nu se poate substitui nici metafizicii, nici științei, nici oricărui alt domeniu speculativ . . .

— S-ar putea spune, în anume cazuri, că expresia în poezie a fost născocită ca să ascundă simțirea, și nu

mă gîndesc numaidecît la ceea ce s-a numit ermetism în lirica modernă, căci ermetismul nu este numai o atitudine formală, care ar presupune că expresia ar încuia neantul. În cazul acesta ar fi vorba pur și simplu de farsă, de joc exterior, fără substanță...

— Ermetismul este expresia unei structuri, aproximarea unor esențe, care nu se lasă captate de limbajul comun. Ermetică este și lirica lui Ion Barbu și lirica lui Lucian Blaga; de esențe deosebite, ermetismul lor final corespunde unor structuri speciale.

— Cititorul de poezie modernă, cînd el însuși nu este un inițiat și un pasionat, se dezorientează repede, între atîtea moduri, mode, tendințe, curente și subcurente, în care lirismul și-a complicat, și-a rafinat, cînd nu și-a rarefiat mijloacele de expresie, dincolo de toate obișnuințele lui moștenite și perpetuate, printr-o educație literară îngrădită... În fața atîtor impedimente, conchide sumar că, de la o anume limită, nu mai există poezie, că lumea își bate joc de el, cu inocență sau perversitate, și că nu mai are nici un criteriu care să distingă între ceea ce este și ceea ce nu este artă lirică.

— Orice act estetic închide un act psihologic. Se ajunge mai ușor la „universul estetic" prin „universul moral".

— Cea mai neliniștitoare problemă a unei conștiințe de scriitor este problema supraviețuirii; nu e vorba de locul mai mare sau mai mic pe care-l va ocupa în istoria culturii și literaturii, după moarte, ci de acele realizări care vor deveni valori permanente, la care toate generațiile succesive se pot forma și prosterna. **(P. Constantinescu)**

— Unui artist, ca să parvină, îi trebuie un singur protector: talentul.

— Poezia... sufletul intim al omului, cugetare divină, punte pe care toți pot trece în lumea visului, muzica pe care tot omul o poartă cu sine. **(V. Conta)**

— *Clasicism-Romantism*... Muza clasicismului, *pentru romantici*, este o muză care nu-și primește culorile de la soare, nici inspirația din ceruri: o muză căreia dichiselile i-au răpit spontaneitatea, frumusețea și tinerețea...

— Cum inspirația sa nu coboară din cer, nu e destul de puternică pentru a stăpîni pămîntul, de aceea, *după părerea romanticilor*, s-au uscat și s-au veștejit de mult pe fruntea sa efemerele flori care-i alcătuiau cununa, și care într-o zi și-au pierdut nuanțele, strălucirea și parfumul...

— Poezia clasică, *considerată de către romantici* sub aspect artistic, este abdicarea geniului ferecat în lanțurile artei; considerată sub aspect moral, împiedică dezvoltarea pasiunilor celor mai grandioase; considerată sub aspect politic, tinde să umilească nobila mîndrie a poeților în fața orgoliului potentaților și în fața fastului zadarnic al regilor; considerată sub aspect social tinde să suprime mișcarea de înnoire și de progres a societăților omenești... din acest motiv, cînd este didactică, subjugă inspirația, perceptelor; cînd este lirică, cîntă plăcerile și satisfacțiile materiale, uitînd de demnitatea națiunilor; cînd este epică, își caută personajele în rasele aristocratice și între orgolioșii semizei care au lăsat istoriei isprăvile lor războinice în chip de resturi ale unui festin; cînd este dramatică, se complace în schițarea fizionomiilor de magnați și de eroi...

— Poezia romantică, *considerată de clasici*, din punct de vedere artistic, este o răzvrătire contra artei. Considerată sub aspect moral, este o răzvrătire împotriva moravurilor sănătoase, este apoteoza crimei. Considerată sub aspect politic, este o răzvrătire împotriva instituțiilor tradiționale ale popoarelor. Considerată sub aspect social, este răzvrătire împotriva autorității publice; este un imn pe care îl intonează muzele populare în ziua răzbunării lor...

— Din acest motiv, cînd este didactică, suprimă regulile bunului gust, create de divinitate, aflate de învățați și consfințite de experiența veacurilor; cînd este dramatică, azvîrle pe scenă fizionomii respingătoare, monstruoase, pe care imaginația noastră abia izbutește să le conceapă, și prostituate care trec prin fața noastră ca niște bacante desfrînate, cu lascivitate în ochi și cu un tîrs în mînă; cînd este lirică, inspirația ei mînioasă și sinistră se năpustește ca trăznetul asupra mulțimilor înmărmurite. În ceea ce privește trîmbița epică,

n-a fost folosită niciodată de muza romantismului; ghioaga lui Hercule nu poate fi mînuită de pigmei...

— Eroarea clasicilor şi a romanticilor constă întotdeauna într-un adevăr exagerat cînd afirmă ceva despre ei înşişi, şi într-un adevăr incomplet cînd afirmă ceva despre adversarii lor... **(J. D. Cortés)**

— Au caracter de universalitate toate creaţiile care, exprimînd într-un mod original, de neexplicat prin raporturi de simplă filiaţie istorică, un conţinut spiritual întru totul solidar cu timpul, cu spaţiul şi cu poporul în sînul căruia a apărut, pot răspunde exigenţelor oricărei epoci, oricărei ţări, chiar după ce fenomenele obiective care le-au ocazionat nu ne mai interesează decît în mod documentar şi istoric, **(A. Cotruş)**

— Marii scriitori şi artişti ai lumii n-au rămas niciodată străini de năzuinţele epocii lor... Operele viabile sînt creaţii ale unor artişti care şi-au umplut sufletul cu ideile veacului lor...

— Afirmaţia aceasta nu trebuie privită ca o dogmă, pretinzînd adeziunea necondiţionată a scriitorilor la orientările predominante ale vremii...

— În judecarea operelor de artă trebuie să ţinem seama de o serie de factori individuali (predispoziţii temperamentale, formaţie spirituală, concepţii artistice etc.) care, în ultimă instanţă, definesc originalitatea artistului, evidentă în domeniul expresiei, înţeleasă ca unitate dialectică a conţinutului şi a formei...

— Conţinutul unei opere de artă este alcătuit, de fapt, din totalitatea reacţiilor unei conştiinţe în faţa realităţii — obiectivă sau subiectivă — şi a motivaţiilor teoretice ale acestor reacţii...

— Fiecare operă de artă autentică este depozitara unei experienţe spirituale unice şi ireductibile.

— Prin însuşi actul lor creator, marii artişti ai lumii şi-au manifestat credinţa în realitatea binelui şi în valoarea existenţei...

— Orice operă de artă adevărată a fost un factor de progres al epocii ei şi continuă să rămînă ca atare, dacă este înţeleasă atît în semnificaţiile ei permanente cît şi în istoricitatea ei.

— Specificul naţional este o garanţie a autenticităţii operei de artă, care nu este clădită pe nisip, ci îşi înfige cît mai adînc rădăcinile într-un pămînt dătător de viaţă...

— O operă care nu aderă la nimic şi nu se poate integra pînă la urmă într-o continuitate, rămîne un produs hibrid elaborat la marginea existenţei...

— Specificul naţional presupune unitatea în diversitate, şi se poate spune că o cultură este cu atît mai specifică (cu note mai accentuate personale) cu cît elementele componente ale unităţii ei sînt mai divergente.

— Problema specificului naţional nu se poate pune decît în cadrul unui context *internaţional* al literaturii, după cum numai existenţa unei literaturi universale ne dă dreptul să vorbim despre literaturile naţionale, ca mădulare care participă la viaţa unui organism cu atît mai unitar şi mai complex cu cît este mai diferenţiat...

— În sensul acesta, marile personalităţi creatoare sînt purtătoare ale specificului naţional în măsura în care opera lor se realizează pe planul valorilor universale.

— O literatură naţională participă la literatura universală nu prin ceea ce preia din celelalte literaturi, ci prin aportul ei strict original, deci tocmai prin elementele care îi exprimă specificitatea...

— Numai operele care depăşesc condiţionările momentului lor istoric, revelînd permanenţele naturii omeneşti, pot trece proba timpului.

— Orice creaţie presupune depăşirea sferei subiectivităţii, instituirea unui dialog cu alte conştiinţe omeneşti...

— Poezia... este un dialog... cu existenţa, o luptă patetică şi neîntreruptă cu tainele lumii... expresie în forme specifice a unei drame a cunoaşterii.

— Orice operă de artă autentică depune mărturie despre realitatea sufletească a creatorului ei.

— Consider fundamental pe acel scriitor care dă o nouă formă de expresie întregii vieţi a unei comunităţi. **(O. Cotruş)**

— Materia poetică se află în sufletul tuturor, numai expresia, adică forma, îl face pe poet.

— Poezia este limba maternă a genului uman; primii oameni au fost de la natură poeţi sublimi.

— Poezia este limbajul sentimentului, proza a intelectului: dar întrucît intelectul, în existenţa lui concretă şi în realitatea lui este şi sentiment, orice proză are şi o latură de poezie.

— O aspiraţie închisă într-o reprezentare, iată ce înseamnă arta.

— Poezia nu tratează „probleme", ea creează imagini ale vieţii, în act.

— Dacă arta e dincolo de morală, artistul, întrucît e om, care nu se poate sustrage de la datoriile de om, nu e nici dincolo nici dincoace, ci, sub imperiul ei, şi însăşi arta trebuie s-o considere ca o misiune, trebuie s-o exercite ca un sacerdoţiu.

— Bucuria cu care oricine receptează o poezie ca şi cum ar fi propria sa operă şi propria sa creaţie confirmă că acela ce creează poezia nu este individul ca atare, ci geniul umanităţii, care există în noi toţi.

— Actul care trebuie înfăptuit pentru a simţi o poezie este un act de interiorizare, fără de care poezia, adică sunetele cu care ea s-a exprimat, sună în gol.

— Ceea ce displace în aşa-zisa poezie „realistă" sînt impresiile imediate şi neprelucrate ale realităţii, neacordate şi netopite într-un motiv poetic... Iar ceea ce displace în aşa-zisa poezie „idealistă" este lipsa legăturii cu pasiunea, legătură înlocuită cu scheme convenţionale;...

— De aceea, ca remediu al uneia cît şi a celeilalte, apare exigenţa unei imagini, materiale şi în acelaşi timp aeriene, care este a poeziei întregi şi adevărate...

— Cei care absolutizează una sau cealaltă dintre aceste tendinţe unilaterale sînt de obicei intelectualişti, aşa cum erau, sau au devenit foarte curînd, romanticii.

— Despre frumosul care este cu adevărat frumos nu se mai poate spune nimic altceva. În faţa lui, acela care înţelege arta, acela care se pricepe foarte bine în aceste lucruri, nu numai că încremeneşte, ci şi amuţeşte.

— Poezia... este... parte integrantă din istoria umanităţii, care ar fi mutilată şi incomprehensibilă fără poeţii ei.

— Poetul nu este... nimic altceva decît însăşi poezia sa: afirmaţie neparadoxală, dacă ne gîndim că nici filozoful nu este altceva decît filozofia lui, nici omul de stat altceva decît acţiunea şi creaţia lui politică...

— Poeţii sînt fiinţe eterice, care nu trăiesc într-o supralume, ci în lumea noastră, fiinţe vii şi creatoare de umanitate pură, cărora li se cere şi de la care se obţine dulceaţa alinărilor.

— Poetul se formează în dubla şi totuşi unica mişcare de a-şi afla legăturile cu tradiţia poeziei, reluînd, cu glasul său propriu, eternul motiv pe care poezia îl caută, şi de a căuta şi a-şi descoperi propria originalitate, propria personalitate, propria misiune, făcînd să răsune cu puritate propriul său glas. **(B. Croce)**

— Fără dimensiunea exactă a caracterului naţional al unei opere de artă nu poate fi vorba despre integrarea ei în universalitate. **(S. Dali)**

— Orice artist demn de acest nume tinde fără încetare, prin toate forţele sale spre progres, spre perfecţiune. Perfecţiunea este ţinta supremă, ideală, de neatins, care străluceşte ca un far pe mările furtunoase ale artei; ea îl determină pe adevăratul artist să lucreze din ce în ce mai bine pentru a fi fericit. A tinde spre perfecţiune este sinonim cu aspiraţia către fericire, spre suprema fericire, care este un miraj, aşa cum este şi perfecţiunea, cel puţin în această aventură a vieţii noastre. **(G. de Chirico)**

— Cine spune artă, spune poezie... Nu există artă fără o ţintă poetică.

— Arta trebuie să fie liberă, nemărginit de liberă... libertatea artistului este o religie, întocmai ca şi libertatea politică. **(E. Delacroix)**

— Orice schimbare, orice inovaţie în literatură este un semn de dezrobire sufletească, e ca o cucerire a gîndului dincolo de hotarele între care timpul le-a ţinut încătuşat.

— Cînd ne găsim în faţa unei opere literare, ceea ce-i cerem este să ne dea şi nouă prilej să intervenim cu

personalitatea noastră, să adăugăm sufletul nostru la acela al autorului.

— Dacă se spune artiştilor: „uitaţi-vă împrejurul vostru şi veţi găsi destul ce să vă inspire", un alt sfat ar trebui să întregească aceste cuvinte: „uitaţi-vă şi în urmă şi căutaţi să vedeţi în ce lume şi-au oprit artiştii de altădată sufletul lor şi ce a rămas mai mult din ce au însemnat în rîndurile unei cărţi, pe faţa unei pînze sau unui bloc de marmoră".

— Pentru un scriitor... omul este interesant mai mult prin ceea ce-l ridică deasupra celorlalţi, decît prin ce-l apropie de ei.

— Versurile libere — adevăratele versuri de acest fel, pentru că s-au scris şi se scriu multe care nu-şi merită numele — se întemeiază pe principiul armoniei interne, al muzicalităţii strînse între cele mai mici părţi care le alcătuiesc; ritmul lor, variat sau capricios la prima vedere, este de o unitate, de o condensare pe care numai cineva cu prejudecăţi de şcoală veche nu poate să le recunoască...

— Bine aplicat, versul liber ajunge să producă efecte muzicale necunoscute mai înainte în poezie...

— În versul tradiţional elementul armonic principal este rima: pe ea o urmăreşte continuu poetul ca şi cititorul; dar rima este numai o armonie parţială — armonie finală — a versurilor; cu toate acestea pe ea s-a pus şi se pune mult preţ în versificaţia obişnuită, şi de aceea cîţi nu s-au crezut poeţi numai pentru că rimau cu oarecare îndemînare!...

— De aici a urmat că elementului celuilalt, al armoniei şi celui mai important, ritmului, nu i s-a dat totdeauna atenţiunea cuvenită — dacă rima îşi producea la sfîrşit efectul, poetul era mulţumit, nu se îngrijea totdeauna dacă ritmul este corect...

— Dacă versul liber e o perfecţionare a armoniei ritmice şi dă mai multă atenţie felului cum sînt asociate cuvintele, sub toate raporturile, este sigur că el este chemat să joace un rol însemnat în dezvoltarea limbii literare, în sforţările de înnobilare a ei. **(Ov. Densusianu)**

— Îl numesc poet pe cel care simte, tulburat, că înlăuntrul său se agită o întreagă lume de forme şi de imagini: forme mai întîi fluctuante, fără determinări precise, raze de lumină încă nereflectată, încă neorganizată în strălucitoarele culori ale curcubeului, sunete împrăştiate care nu produc nici o armonie...

— Numai în poet stăruie lumea aceea fantastică, şi pune stăpînire pe sufletul lui, şi se frămîntă înlăuntrul lui, nerăbdătoare să ţîşnească afară...

— Există, în viaţă un moment solemn, în care omul se dezvăluie sie însuşi. Avem nevoie de ceva care să ne izbească privirile pentru a avea această revelaţie, pentru a ne putea spune într-o zi: Iată pentru ce ne-am născut...

— Viaţa lui Dante începe din clipa în care ochii lui s-au întîlnit cu ochii Beatricei. Iar cînd a văzut-o pentru a doua oară, cînd şi-a amintit emoţionat puternica impresie pe care ea a făcut-o asupra sufletului său, copil fiind încă, arta i s-a relevat şi a devenit poet...

— În iubire, mai ales, poate poetul să ducă la împlinire şi să liniştească lumea aceea nedeslușită de fantasme, care clocoteşte în el; pentru că gloria, libertatea, patria, care au atîta putere asupra sufletului, nu pot fi reprezentate dacă nu dobîndesc aparenţa de fiinţă vie; numai în iubire sufletul se regăseşte pe sine însuşi într-un alt suflet; numai în iubire devine realitate ceea ce într-altă parte este doar imagine.

— Arta, prin aceea că pune stăpînire pe această lume, o umanizează, o apropie de om şi de natură. **(Fr. De Sanctis)**

— Artist cu adevărat mare nu este decît acela care întruneşte în el o inteligenţă mare, un spirit mare şi un talent mare. Nu poate fi mare artist cineva care e mic ca om.

— Mai mult sau mai puţin, orice operă de artă literară mare este, într-un fel sau altul, un caz de conştiinţă, iar activitatea literară nu e nimic altceva decît un permanent examen de conştiinţă. În asta şi constă valoarea ei, căci numai un astfel de examen lirico-psihologic, şi nu unul pur intelectual, etic, sociologic sau mai ştiu eu cum, zguduie, trezeşte, pune în mişcare ceva, acolo, în forul intim şi profund al omului. Dar

capacitatea de a săvîrşi această sinteză a marii inteligenţe, a marelui spirit şi a marelui talent, le e dată, fireşte, numai celor mari.

— Banalitatea este moartea artei. Un singur lucru poate fi mai rău decît ea: originalitatea căutată. **(V. Desnica)**

— Realismul este formula cea mai grea a artei, fiindcă înseamnă a reflecta realitatea. Zborul cel mai dificil este zborul jos. Numai Rîndunica poate zbura jos. Numai talente pot face artă realistă. **(R. Dianu)**

— Acela / ce din gîndirea comună / tîlcuri uimitoare distilează, / şi-atîtea esenţe adună / din specii ştiute, moarte pe prag, / la care n-am luat aminte, / încît ne mirăm că noi înşine / n-am făcut asta mai înainte. / Cel ce dezvăluie înfăţişarea / a toate — este Poetul. **(Emily Elisabeth Dickinson)**

— La temelia creaţiei poetice stă trăirea personală, înţelegerea unor realităţi străine, lărgirea şi adîncirea experienţei prin idei. Punctul de pornire al creaţiei poetice este întotdeauna experienţa de viaţă, ca trăire personală sau ca înţelegere a altor oameni, contemporani sau din trecut, ca şi a evenimentelor în cadrul cărora aceştia au acţionat împreună.

— Arta... ne face să ne înţelegem mai bine, în ceea ce avem mai personal, pentru a ne lărgi orizontul dincolo de propria noastră viaţă sufletească. Geniile vieţii sufleteşti revelează fiecăruia dintre noi propria lui viaţă lăuntrică şi ne permit să aruncăm o privire înlăuntrul unei lumi străine, cu care sîntem totuşi înrudiţi. În plenitudinea acestor individualităţi poetice, sesizăm bogăţia interiorităţii umane.

— Poezia este reprezentarea şi exprimarea vieţii.

— Pentru poet, umanitatea este prezentă prin aceea că el trăieşte existenţa umană prin el însuşi şi încearcă s-o înţeleagă pe aceasta aşa cum i se înfăţişează ea din afară. Privirea de vizionar a adevăratului poet se înalţă, prin comprehensiune, spre infinit. Căci înţelegînd, el transmite existenţei străine toată experienţa sa lăuntrică. **(W. Dilthey)**

— Moda poetică este un fenomen parazitar de mimetism artistic, cantonat în stricta actualitate şi, deci, trecător, care — refuzînd modelele înaintaşilor şi vînînd cu ostentaţie noul — propune mereu alte fetişuri, urmăreşte succesul în locul valorii, confundă originalitatea cu noutatea, cultivă maniera şi clişeul în dauna conţinutului de substanţă, constituind astfel o şcoală a facilităţii şi imposturei.

— Fără un oarecare raport, oricît de modest, cu realitatea, cu aprecierea sau deprecierea ei, prin urmare cu o poziţie anume, cu o „tendinţă", n-a putut exista, de fapt, nici un fel de artă. **(Al. Dima)**

— Poetul... creatură stranie, avînd un al treilea ochi... care vede ceea ce alţi ochi nu văd. Are şi ureche interioară care aude şoapta zilelor şi nopţilor, ce alte urechi n-o aud...

— Poetul priveşte un trandafir veştejit şi vede în el tragedia veacurilor; priveşte un copil fugind după un fluture şi găseşte în acesta tainele universului...

— Poetul e un singuratic. Îmbrăcămintea lui e simplitatea, iar hrana lui — delicateţea. **(K. D. Djübran)**

— Orice operă cinstită şi adevărat artistică care înnobilează sentimentele oamenilor şi oglindeşte o societate aşa cum e, slujeşte aspiraţiilor socialismului, care nu e doar un partid politic în sensul obişnuit al cuvîntului, ci un ideal, o aspiraţie către o lume mai bună.

— Artist se cheamă individul care scoate plastic din eveniment semnificaţia absolut umană.

— Arta e un produs istoric, demarcînd era animală de cea umană.

— Ideile şi tendinţele sociale sînt chiar sîngele cald şi hrănitor care nutreşte şi face vieţuitor organismul numit Artă.

— Un artist poet nu trăieşte în lumea concepţiunilor abstracte ci, mai mult decît oricine, în viforul vieţii sociale cu afectele, cu sentimentele, cu ura şi iubirea ei, cu lupta de interese deosebite.

— Arta, ca orice manifestare a minţii omeneşti, este produsul mediului natural şi mai ales social, poartă pecetea timpului în care s-a alcătuit, a societăţii în care s-a produs. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— Pentru a fi cu adevărat poet al poporului trebuie mult mai mult: poetul trebuie să fie pătruns de spiritul po-

porului, să participe cu întreaga sa ființă la viața lui, să stea pe aceeași treaptă cu el, să se scuture de toate prejudecățile de castă... **(N. A. Dobroliubov)**

— Literatura își datorează propriul conținut vieții... dar... viața îi datorează literaturii supraviețuirea,... nemurirea.

— Literatura... viața care capătă conștiință de sine cînd sufletul unui om de geniu își găsește plenitudinea expresiei.

— Trebuie să fii un creator ca să poți citi bine...

— Literatura este locul de întîlnire a două suflete. **(Ch. Du Bos)**

— Forma este frumoasă, fie! dar cînd are la bază o idee; / Ce înseamnă o frunte frumoasă dacă nu ascunde un creier? **(M. Du Camp)**

— Să ne bucurăm de plăcerile pe care ni le procură arta: dar să nu părăsim niciodată desfătările inefabile pe care ni le procură operele directe ale naturii: să ne deschidem sufletul la emoțiile pe care le inspiră, chiar atunci cînd nu le putem analiza. **(A. Duran)**

— Arta este cu adevărat în natură; pentru a o poseda trebuie să o smulgi de acolo. **(A. Dürer)**

— Poetul... cîtă vreme el nu exprimă decît puținele sale sentimente subiective, nu i se cuvine încă numele de poet: de îndată însă ce izbutește să-și apropie lumea și s-o exprime, el este un adevărat poet. Atunci e inepuizabil și poate să se reînnoiască mereu, în timp ce o fire subiectivă își epuizează repede puțina zestre lăuntrică de care dispune și cade în manierism, distrugîndu-se.

— În artă... cel ce vrea să înfăptuiască ceva mare, trebuie să fi ajuns la un astfel de grad de cultură, încît, asemenea vechilor greci, să fie în stare să ridice natura reală, inferioară lui, pînă la înălțimea spiritului său și să transforme în realitate ceea ce în unele fenomene naturale, fie din cauza cine știe cărei slăbiciuni inerente, fie din cauza unor piedici din afară, nu s-a putut realiza din plin, rămînînd doar simplă intenție. **(I. P. Eckermann)**

— Artistul conștiincios va alege ceea ce este etern uman, etern simbolic, etern valabil în desfășurarea unei narațiuni.

— Artistul care nu pune emoție în arta sa nu va reuși niciodată să emoționeze. Arta e o sinteză, o concentrare de emoții, o emoție intensificată, primită și transmisă altora printr-o magie personală. Nu este simplă înregistrare a unor impresii, ci transfigurarea lor, ridicarea lor la potențe maxime.

— Ceea ce adăugăm noi înșine unei opere de artă, constituie vibrațiunea și aureola ei. Fără acompaniamentul nostru sufletesc, orice muzică rămîne un simplu mecanism.

— Ca să fii poet, nu e nevoie numaidecît să rimezi și să ritmezi, adică să scrii în versuri... Poezia e o vocație. E expresia, e predispoziția sufletească a unui OM înclinat spre Visare, a unui Artist care pune frumusețe în tot ce face, a unui Om cu o sensibilitate deosebită și cu un deosebit dar de a alege cuvîntul învăluitor în care să-și îmbrace gîndul, fantezia, aspirațiile, reveriile.

— Pune poezie în cele mai neînsemnate acțiuni ale vieții tale, nu numai în strofele așternute pe hîrtie, și te vei înălța. Scrie numai atunci cînd ți-e inima prea plină și las-o să se reverse în ritm și cadențe. Creierul să ajute inima. Mintea să călăuzească sufletul. **(V. Eftimiu)**

— La ce servește arta?... În primul rînd, la educația sentimentelor. Desigur că pe om îl educă și știința, și munca, și familia, și mediul, dar fără artă e greu să înlături indiferența, să trezești sentimentele sale frumoase, să le dezrădăcinezi pe cele urîte. Știința dezvoltă în om capacitatea de-a gîndi, iar arta îl sensibilizează. **(I. Ehremburg)**

— Ar fi moartea artei, dacă toți succesorii unui artist s-ar sili să urmeze procedeele „marelui maestru".

— Important în artă, nu e, drept vorbind, nici realitatea așa cum se prezintă în sine, nici felul deosebit de a simți al artistului, ci felul său deosebit de a ști să întrupeze în afară simțămîntul său...

— Fiecare creațiune artistică presupune, așadar, trei momente: momentul realității exterioare, momentul inspirației artistului, momentul execuției...

— Opera este... realitatea individuală înmuiată în sufletul, în personalitatea artistului... O încarnare (sau, dacă vreți, o întrupare sensibilă) în afară de artist, care reprezintă în sine, contopite, cele două individualități...: individualitatea exterioară, care a inspirat pe artist, și individualitatea sau personalitatea artistului...

— Arta nu poate fi, în nici un caz, cum s-a pretins, o copie credincioasă a realității... Ea e o subliniere a realității în tot ce dînsa are mai tipic, mai veșnic, mai adevărat; e alegerea și scoaterea în relief a ceea ce e mai general, mai permanent.

— Adevărul artei este etern, al istoriei efemer.

— A idealiza viața, nu e oare singura formă acceptabilă a realismului?... A romantiza viața, nu e oare singura formă acceptabilă a clasicismului?

— O dramă, un roman, o piesă lirică, o lucrare de elocință trebuie să ne facă să cunoaștem starea de spirit a celor ce le-au produs și să îmbrace o formă exterioară pe cît posibil perfectă...

— Sentimentul și forma, iată cele două elemente esențiale, indispensabile, ale oricărei arte, ale oricărei producții literare, și cînd o operă știe să le reunească, restul ne interesează prea puțin, autorul e liber să susțină și să combată toate adevărurile ce-i plac.

— Nu ajunge ca artistul să ne facă să cunoaștem felul său de a simți, prin creația sa exterioară; mai trebuie ca opera lui să fie simțită, să fie gustată de public, trebuie ca ea să deștepte în sufletul celorlalți emoțiile artistului însuși... Arta este o corespondență sufletească între artist și public.

— Ceea ce un artist exprimă prin culori, prin sunete, prin piatră, prin cuvinte, sînt mai puțin emoțiile sale personale, cît emoțiile întregului public. Trebuie să se ferească deci de tot ce este exclusiv individual în sufletul său, de ce nu-și găsește nici un fel de reprezentant în sufletul altora...

— Arta este făcută pentru public și trebuie să fie înțeleasă de public. Orice bună lucrare de artă este intimă și oarecum, pedagogică, în același timp. Ea reprezintă, fuzionată într-însa... realitatea exterioară, simțămîntul artistului și simțămîntul întregii omeniri. **(P. Eliade)**

— Nici o artă nu este mai încăpățînat națională decît poezia.

— Poezia nu este frîul liber lăsat emoției, ci e un mod de a evada de sub imperiul ei, nu este expresia personalității, ci un mod de a evada de sub imperiul ei... Dar, desigur, numai cei ce au personalitate și emoții știu ce înseamnă să vrei să te eliberezi de ele.

— Nu e o necesitate permanentă ca poeții să fie preocupați de filozofie sau de oricare alt subiect. Putem doar spune, pentru că așa pare probabil, că poeții civilizației noastre, așa cum e ea acum, sînt siliți să fie *poeți dificili*...

— Maturitatea unei literaturi reflectă maturitatea societății care o produce.

— Poetul trebuie să devină din ce în ce mai cuprinzător, din ce în ce mai aluziv și indirect, pentru a obliga limba, fie și violentînd-o, să-i exprime gîndul.

— Teoria „artei pentru artă" (dacă poate fi numită teorie), e încă valabilă în măsura în care poate fi luată drept îndemn adresat artistului să rămînă artist; nu a fost și nu va putea fi niciodată valabilă pentru spectator, cititor sau auditor. **(T. S. Eliot)**

— Poezia adevărată trebuie să exprime lumea reală, dar și lumea noastră interioară și lumea aceasta transformată pe care am visat-o; acel adevăr care e în noi dacă ochii noștri sînt cu adevărat deschiși. Dacă lumea reală n-a îmbibat capul poetului, acesta nu va putea niciodată să înapoieze lumii decît abstracție și confuzie, vise fără formă și credințe absurde. Realitatea sa poetică personală nu va rezista în fața realității poetice a lumii. **(P. Eluard)**

— Poezia nu poate să schimbe lumea. Lumea se schimbă prin fapte. Dar poezia poate să schimbe conștiințele, și ele sînt cele ce dirijează faptele.

— Nu mi-e milă de poeţii care au rămas fără cititori, mi-e milă de cititorii care au rămas fără poeţi.

— Nu cred că omenirea va putea găsi ceva care să înlocuiască poezia. Poezia va exista veşnic. Şi fiecare epocă va găsi limbajul ei propriu care s-o facă viabilă, ca să-şi poată îndeplini eficient etica — în accepţia cea mai adîncă a noţiunii — să fie o adevărată misiune. **(O. Elytis)**

— Poetul... generalizează o experienţă colectivă, şi tocmai prin aceasta e demn de luat în seamă... Ceea ce mă interesează la un poet este faptul că el e în stare să generalizeze o experienţă colectivă proiectînd-o. **(P. Emmanuel)**

— Fără îndoială, există talente individuale, dar ele trebuie să intre cu rădăcinile, în pămîntul, în modul de a fi al poporului lor, pentru a produce ceva permanent.

— Nici o literatură puternică şi sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăşi la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiată adică pe baza largă a geniului naţional.

— Artele... sînt bucăţi din viaţa subiectivă a poporului — şi de aceea arta *naţională*, caracteristică, pe de o parte întăreşte conştiinţa naţională, pe de alta îi lărgeşte orizontul, căci o face să cuprindă şi mai mult element caracteristic şi naţional, de cum cuprinsese pînă atunci.

— Omul e cel mai înalt şi mai nobil op de artă al naturii; într-un sens şi mai nobil el ar trebui să fie şi cel mai frumos op de artă al artei, al propriei sale puteri creatoare, libere, conştiente, morale. **(M. Eminescu)**

— Prin artă, spre bine. **(G. Enescu)**

— Simţul artistic nu este, în fond, altceva decît sentimentul viu al vieţii. Artistul este, în primul rînd, cel care trăieşte în afara lui, sau, mai curînd, cel în care lucrurile exterioare trăiesc o viaţă concentrată şi arzătoare.

— Arta este unitate. Artei îi este propriu un efort de a aduce la un anumit fel de unitate, armonioasă şi fermecătoare, diversitatea şi harababura aparentă care domneşte în natură.

— Lectura impune obişnuinţa examenului de conştiinţă şi, în acelaşi timp, ne-o şi dă... Literatura propriu-zisă este zugrăvirea sufletului nostru, a moravurilor noastre, cu puţină exagerare savantă, destinată să scoată în relief părţile cele mai importante şi mai interesante ale realităţii.

— Scriitorii mari sînt contemporani ai viitorului. **(E. Faguet)**

— Artistul nu are puterea să adune pietrele casei pe care ne-o clădeşte cu riscul de a-şi sfărîma pieptul şi de a-şi răni mîinile, pe un alt drum decît acela pe care îl urmăm alături de el... Menirea sa este de a-şi răspîndi fiinţa, de a da cît mai mult din viaţa sa tuturor vieţilor, de a cere tuturor vieţilor să-i dea cît mai mult din ele, de a realiza cu ele dintr-o colaborare obscură şi magnifică, o armonie cu atît mai emoţionantă cu cît participă la ea un număr mai mare de alte vieţi. **(E. Faure)**

— Scriitorul... nu e numai scriitor, ci e şi un „militant", un om care făureşte viaţa laolaltă cu ceilalţi oameni, un om care construieşte nu o lume a sa, închisă în el însuşi, ci o lume a întregii omeniri. **(K. Fedin)**

— Arta este un monument al umanităţii, al existenţei ei spirituale, prin care omul îşi afirmă, aşa cum îşi afirmă şi prin ştiinţă, trecerea prin istorie.

— Arta care nu e însufleţită de dorinţa de a crea ceva în afara ei însăşi, care nu-şi propune să comunice, să aibă ecou în conştiinţe şi în existenţe, nu este artă.

— S-a spus că artistul îşi ajunge sie însuşi. Nu-i adevărat. Artistul care o spune e stăpînit de un jalnic orgoliu. Artistul care o crede, nu este artist. Dacă nu ar fi avut nevoie de cel mai universal dintre limbajele noastre, artistul nu l-ar fi creat. Nimeni nu are mai multă nevoie decît el de prezenţa şi aprobarea oamenilor.

— Arta a fost, încă de la cele mai umile începuturi ale sale, realizarea presentimentelor unora, răspunzînd nevoilor tuturor. Ea a forţat universul să-i dezvăluie legile care ne-au îngăduit să instaurăm treptat în uni-

vers domnia spiritului. Emanată din umanitate, ea i-a dezvăluit umanității înțelegerea de sine însăși.

— Arta își are rădăcinile în nevoia omului de a se exprima. Această nevoie de exprimare este, pe cît se pare, un instinct al omului, hărăzit lui pentru ca speciei să-i rămînă conservate experiențele și sentimentele individului. **(L. Feuchtwanger)**

— Accept deosebirea dintre cel ce poetizează și un bun poet. **(Filodem din Gadara)**

— Arta este mijlocul indispensabil al fuziunii individului cu totalitatea. Ea reflectă capacitatea lui infinită de a se asocia, de a împărtăși experiențe și idei.

— Arta dă posibilitatea omului să înțeleagă realitatea, ea îl ajută nu numai să o suporte, dar îi și mărește hotărîrea de a o face mai umană, mai demnă de neamul omenesc. Arta este ea însăși o necesitate socială.

— Orice artă este determinată de epoca ei și reprezintă umanitatea în măsura în care corespunde ideilor și aspirațiilor, nevoilor și speranțelor unei situații istorice anumite. Dar în același timp arta depășește această limită și, în momentul ei istoric, ea creează, de asemenea, un moment al umanității.

— Dacă salvgardarea păcii este marea sarcină comună (și se pare că așa este), atunci arta socialistă nu trebuie să-și concentreze atenția numai asupra problemelor interne ale țărilor socialiste, ci trebuie să se adreseze lumii întregi și să aducă astfel o contribuție esențială la arta universală... Deși aparținem unor sisteme sociale diferite, deși scopurile și ideile noastre sînt diferite, la urma urmelor trăim totuși în aceeași lume.

— Omul, devenit om prin muncă, ieșit ca un vrăjitor din animalitate, omul aruncînd peste natură mantia artei, omul creator al unei vieți de apoi și în același timp al unei societăți, va rămîne veșnic marele magician. Prometeu care fură pentru Pămînt focul din Cer, Orfeu care adoarme natura cu farmecul melodiei sale. Arta nu poate să moară decît dacă omenirea dispare.

— Arta... Funcțiunea ei este întotdeauna de a emoționa pe omul *total*, de a permite „eului" să se identifice cu viața altuia, să devină ceea ce nu este, dar ar putea totuși să fie.

— Omul... va avea totdeauna nevoie de știință pentru a smulge naturii toate secretele și privi legile posibile. Și va avea veșnic nevoie de artă pentru a se simți la largul lui nu numai în propria sa viață, ci și în acea parte a realității despre care imaginația sa îi spune că el nu o stăpînește încă. **(E. Fischer)**

— Morala artei stă chiar în frumusețea ei. **(G. Flaubert)**

— Nu ne putem înțelege unii pe alții decît superficial, nu ne putem dezvolta pe noi înșine chiar dacă o dorim; ceea ce numim intimitate e numai un expedient; cunoașterea perfectă e o iluzie. Dar într-un roman putem cunoaște oamenii perfect și... găsim aici o compensație pentru opacitatea lor din viața reală. În acest sens, ficțiunea e mai adevărată decît istoria. **(E. M. Forster)**

— Singurele opere durabile sînt operele de circumstanță. Și, la drept vorbind, nici nu există altceva decît opere de circumstanță, fiindcă toate depind de locul și de modul în care au fost create. E cu neputință să le înțelegem și să le iubim cu dragoste inteligentă dacă nu cunoaștem timpul, locul și circumstanțele originii lor.

— E greu să admiri ceva fără o oarecare doză de iluzii, iar cei care înțeleg o capodoperă o creează în ei înșiși încă o dată. Aceleași opere se răsfrîng în chip deosebit în sufletele care le contemplă. Fiecare generație omenească caută o emoție nouă în fața operelor bătrînilor maeștri.

— Orice carte are tot atîtea exemplare diferite, cîți cititori are...

— Plăcerea produsă de o operă este singura măsură a meritelor ei.

— Nu există poezie decît în dorința spre imposibil sau în regretul după ireparabil.

— Poezia trebuie să se nască din viață, în mod firesc, așa cum arborele, floarea și fructul ies din pămînt.

— A înțelege o capodoperă este a o crea în sinea ta din nou.

— Poetul:... un evocator. Cînd îl înțelegem, sîntem tot așa de poeți ca el. **(A. France)**

— Pentru a vedea care din două manifestări de artă este mai valoroasă, trebuie să știm ce urmărește acea artă și în ce măsură o operă de artă își îndeplinește acest scop...

— Ca și știința, și la artă putem pune înainte credința noastră că adevărul nu poate fi dăunător și nici nu duce la imoralitate. **(A. M. Frenkian)**

— Încep să cred că singurii filozofi ai timpului contemporan sînt scriitorii cei fără egal, vreau să spun — singurii care mai îndrăznesc să pună întrebări și să caute răspuns la aceste întrebări, dar strigătele lor nu ajung pînă la auzul celor care le determină destinul (chiar aș fi grozav de curios să văd cum arată o statistică a cărților de căpătîi, pe care le-ar citi, oricît de rar, marii despoți și marii generali ai lumii!), iar plebea (pe scriitorii aceștia) îi ignoră sau îi tratează drept nebuni. **(L. Fulga)**

— Poetul aduce, și el, ceea ce filozofii s-au făcut mereu a căuta: *evidențele* — adevăruri prime, bune oricînd și oriunde...

— În realitate, *aceste evidențe ale poeților n-au suferit fluctuațiile istoriei*, n-au cunoscut epilogurile penibile, n-au fost măturate de certitudinile schimbătoare și succesive. Ele au supraviețuit, supraviețuiesc și vor supraviețui...

— În timp ce fizica ionienilor, astronomia lui Aristotel, sistemele politice, economice, teiste s-au prăbușit — cum și cele de azi se vor prăbuși într-un sumbru mîine —, evidențele lui Homer, ale lui Sofocle, ale lui Eschil, toate afirmațiile poeților satisfac ceva viu din noi, o neliniște a inimii după care recunoaștem viața.

— Poezia e o necesitate, iar nu o plăcere, un act, iar nu o destindere; poetul afirmă, poezia e o afirmare a realității...

— Cînd ascultăm o operă de artă, nu contemplăm și nici nu ne desfătăm, *redresăm un echilibru*, frînt, afirmăm ceea ce am negat rușinos cît e ziua de lungă; deplina realitate a actelor noastre, a speranței, a libertății noastre, certitudinea obscură că existența are un sens, un aer, un garant. **(B. Fundoianu)**

— Scriitorul e depozitul viu și dinamic al fiecăruia din noi, așa cum noi sîntem — tot Poetul a spus-o — „mormintele vii ale strămoșilor"... Căci și cînd se pictează pe el, ne pictează pe noi; cînd plînge, o face în numele nostru, cînd se roagă pentru dînsul, o face odată cu noi și pentru noi. El depune mărturie despre noi în favoarea noastră pentru eternitate...

— Scriitorul e o răsfrîngere a fiecăruia dintre cititorii săi în oglinda proprie; cînd încetează să mai fie o atare imagine multiplicată, încetează să mai fie scriitor; dacă n-a fost niciodată o astfel de răsfrîngere, înseamnă că n-a fost totdeauna decît autor, nu și scriitor. La rîndu-i, printr-o ciudată comuniune, scriitorul e răsfrîngerea, proiecția cititorilor săi, receptacolul lor. El știe să spună mai bine decît noi ceea ce vrem să spunem noi, la el găsim expresia propriilor noastre gînduri.

— Cuvîntul poetic înzeiește pe om — și pe cel care-l compune și pe cel care-l ascultă, și omul înzeiește, la rîndul lui, cuvîntul.

— Literatura nu e un amuzament, ci o formă, o cale a căutării adevărului, a rațiunii. Dintr-o carte îți rămîn pentru totdeauna cel puțin două sau trei momente — dar acelea reprezintă culmi de umanitate, de adevăr.

— Literatura este, în ansamblul ei, mai mult memorie și conștiință a umanității, întoarsă către ea însăși, decît fantezie.

— Progres și tradiție nu sînt categorii opuse, ci complementare în artă — și nu numai în artă... nimic în literatură și artă nu e întru totul nou sau pe de-a-ntregul vechi... acceptarea de către epocă a unei formule n-o exclude pentru eternitate pe cea contrarie. **(M. Gafița)**

— Arta trebuie să sporească omenia și dragostea dintre noi.

— Un adevărat artist este un tribun și un profet.

— Fiecare artist ar trebui să știe să asculte, să priceapă și să se încălzească de idealul mulțimilor, entuziaste și nerăbdătoare.

— Cred că trebuie să ne lepădăm odată de toate robiile literare. E vremea să nu mai slujim deloc drept cutie

de rezonanță și să cîntăm de acum înainte din cobza și naiul nostru. **(G. Galaction)**

— Poezia nu poate să nu reflecte fidel epoca în care este scrisă, căci imaginația poetului, ca și judecata lui, sînt formate și modificate de lectura, de viața de fiecare zi și de nenumărate împrejurări, în sfîrșit, de tot ceea ce-l înconjoară și acționează asupra lui. **(A. M. A. Galiano)**

— Toate lucrurile au un mister, și poezia e misterul tuturor lucrurilor; nici eu, nici tu și nimeni nu știe ce este. **(F. Garcia-Lorca)**

— Literatura... forma sub care se înregistrează ideile, credințele și cunoștințele unei națiuni, numai ea poate da o conștiință precisă a raporturilor ce există între oamenii și lucrurile unui timp cu ideile cele adevărate, ea este tezaurul în care se depun cunoștințele societăților.

— Nimic nu poate servi mai bine la aprecierea și la măsurarea stării unui popor ca literatura, căci ea este forma sub care se expune și se înregistrează cunoștințele și starea morală și intelectuală a unei națiuni. **(I. Ghica)**

— Eu, cînd scriu o carte, scriu numai jumătate din ea; cea de-a doua o scriu cititorii.

— Opera de artă:... singurul lucru din lume pe care îl admit să nu fie natural.

— Imparțialitatea absolută a artistului, obiectivitatea desăvîrșită a operei sale îmi apare ca fiind ceva din ce în ce mai himeric...

— Artistul *în mod necesar* ia poziție; și cel mai bine e să-și dea seama limpede de asta. Scrie pentru a dovedi ceva, orice ar fi. **(A. Gide)**

— Creațiile unui popor sînt, în ultimă analiză, justificarea existenței acelui popor. **(C. C. Giurescu)**

— Fiecare artist trebuie să aibă ca chestiune de conștiință zugrăvirea lumii în care trăiește.

— Arta *creează:* realitatea prinsă de ochiul unui artist e *din nou creată,* crudității ei i se adaugă căldura sufletului acelui artist și, îmbrăcată numai în acest nou

veșmînt, ea poate să aibă dreptul la o nouă viață, la o viață veșnică. **(E. Gîrleanu)**

— Noi nu avem cunoștință de lume decît în măsura în care stă în raport cu omul și nu vrem altă artă decît pe cea care e o expresie a acestui raport.

— Ca om și ca cetățean, poetul își iubește patria, dar adevărata sa patrie, cea în care își exercită facultățile sale poetice, e noblețea, frumusețea, care nu-s legate de nici o provincie și de nici o țară; această frumusețe și această noblețe el le prinde și le dă formă oriunde le găsește.

— Arta: o altă natură, tot atît de tainică, dar mai inteligibilă; căci purcede din intelect.

— Pentru a te feri de lume nu e nici o cale mai sigură decît arta, și prin nimic nu ne legăm mai strîns de lume decît prin artă.

— Recunoscător naturii care l-a produs și pe el, artistul produce o a doua natură.

— Furtuna-n patimi cine o aprinde / și scaldă-amurgul în învăpăieri? / Iar pe cărarea dragii cine-ntinde / boltiri de crengi și flori de primăveri? / Din biete frunze verzi, cine-ncunună / pe cei aleși cu-al nemuririi dar / și, în Olimp, pe zei cine-i adună? / Avîntu-ntruchipat: poetul doar. **(J. W. Goethe)**

— Poeți care ați plîns poporul înăbușiți plînsul patimilor voastre... Poetul care a început să plîngă cu mulțimea, a pierdut dreptul la propriile lacrimi.

— Ce ciudată împărțire de roluri: în viață, veselia vorbește, suferința tace — în artă e invers. Suferința strigă, veselia aproape nu are cuvînt.

— În viața popoarelor luptătoare, scriitorii au fost și vor rămîne avangarda care deschide bătălia... În sufletul lor larg ei cuprind și plămădesc durerile mari ale mulțimii. Ei sînt reprezentanții celor mai avansate credinți și din ținuta lor trebuie să se desprindă idealitatea luptei unui popor... Durează între pămînt și cer puntea de aur pe care strălucește sufletul unui popor.

— Opera de artă cuprinde în sine deodată trecut, prezent și viitor; ca orice creație din natură, ea e supre-

ma rațiune de a fi a oricărui popor... valorile estetice reprezintă o tendință de armonie superioară, ele îndrumă în mod permanent curba intelectuală a societății, ele fixează ritmul de simțire al maselor.

— Artistul de astăzi e un luptător. Creațiunea lui nu mai e menită, ca odinioară, să fie o frumoasă jucărie, ci trebuie să robească inimi, să înfierbînte, să sfarme și să aducă o pietricică pentru clădirea unei lumi care va fi nouă în interpretarea datoriilor omenești.

— Am crezut intotdeauna că scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într-o trîmbiță de alarmă.

— În literatură... mă simt ispitit de o *poezie* largă, umană, dincolo de plîngerile trecătoare.

— Cred în misiunea istorică, veche a scriitorului, și dacă m-ați întreba cum e formula sufletească, aceea care trebuie să fie pentru el nu numai un comandament etic, ci, în același timp, și o formulă literară, v-aș răspunde cu vechiul meu crez: e ideea națională.

— N-am fost niciodată atras de lozinca izolării scriitorului, și norma orațiană a lui *odi profanum vulgus* nu m-a putut cuceri cu farmecul ei glacial. Am crezut, dimpotrivă, în rostul unei literaturi luptătoare care topește în înfrigurata-i suflare de foc aspirațiile celor mulți și pregătește biruința lor în conștiința publică.

— Artistul nu se poate izola... El trebuie să coboare în mijlocul celor mulți, arta lui să nu fie decît trîmbița fermecată prin care să propage aspirațiile neamului.

— Din vaerul celor fără de nume, din credințe și nădejdi care îndrumă pe cei din jurul lui, din fulgerele văzduhului, din patimile care rod în adîncuri nepătrunse, artistul smulge, conștient sau inconștient, accentele din care își împletește cîntecul.

— Fiecare scrie, nu pentru că vrea, ci pentru că nu poate altfel.

— Pe mine, ca scriitor, nu mă interesează individualul, ci vreau să redau expresia mulțimii, vîltoarea sufletească a poporului din care fac parte. **(O. Goga)**

— A crea înseamnă pentru un artist... a da viață la ceva ce n-ar exista fără el.

— Nu cunosc o mai bună definiție a cuvîntului artă decît aceasta: arta este omul adăogat naturii. **(V. van Gogh)**

— Poetul poate fi național zugrăvind chiar o lume cu totul străină, cu condiția numai de a privi această lume cu ochii stihiei sale naționale, cu ochii întregului său popor, de a simți și a vorbi astfel încît compatrioții săi să creadă că sînt și vorbesc chiar ei. **(N. V. Gogol)**

— Scriitorul nu reflectă conștiința colectivă (într-un sens nemijlocit și mecanic) ci, dimpotrivă, împinge spre un grad de coerență foarte avansată structurile pe care această conștiință le-a elaborat în mod relativ și rudimentar...

— Cu cît opera este expresia unui gînditor sau a unui scriitor de geniu, cu atît mai bine este înțeleasă prin ea însăși, fără a fi nevoie ca istoricul să recurgă la biografie sau la intențiile creatorului. Personalitatea cea mai puternică este aceea care se identifică cel mai bine cu viața spiritului, adică cu forțele esențiale ale conștiinței sociale în ce are aceasta activ și creator.

— Creația literară are, printre altele, funcția de a ajuta grupul uman să devină conștient de problemele și aspirațiile sale.

— Adevăratele valori spirituale nu se desprind de realitatea economică și socială, ci se sprijină tocmai pe această realitate, încercînd să introducă în ea maximum de solidaritate și comunitate umană... dar afirmația că factorii economici și sociali au influență asupra creației literare nu este o dogmă, ci o ipoteză, valabilă numai în măsura în care este confirmată de fapte.

— Artă pentru artă — artă cu tendință... Nu este adevărat că arta rezidă într-o formă independentă de conținut sau care și-ar pierde rigoarea și puritatea printr-o prea mare apropiere de viață reală și de luptele sociale, dar, nu este adevărat nici că am putea aprecia valoarea unei opere literare prin conținutul ei în numele anumitor doctrine sau anumitor norme con-

ceptuale. Artistul nu copiază realitatea și nu predă adevăruri. *El creează ființe și lucruri* care constituie un univers mai mult sau mai puțin vast și unificat... **(L. Goldmann)**

— În literatură, lucrările frumoase sînt acelea care te fac să visezi la ceva dincolo de ceea ce spun. **(E. și J. de Goncourt)**

— Literatura este... inima universului, înaripată de toate bucuriile și de întreaga lui durere, de visurile și speranțele oamenilor, de disperarea și mînia lor.

— Prin însăși firea sa, omul este un artist. El caută să aducă pretutindeni în viața sa, într-un fel sau altul, frumosul.

— Cărțile au format în mine... sentimentul răspunderii pentru tot răul din viață, trezind și o pioasă admirație în fața forței creatoare a rațiunii omenești. Adînc pătruns de adevărul credinței mele, vă spun tuturor: iubiți cartea, ea vă ușurează viața, vă ajută prietenește să vă descurcați în vălmășagul pestriț, furtunos al gîndurilor, sentimentelor și întîmplărilor din viață; ea vă învață să respectați omul și pe voi înșivă, ea vă înaripează mintea și inima cu simțămîntul dragostei pentru lume, pentru om.

— Arta adevărată apare acolo unde între cititor și autor se naște o încredere reciprocă și sinceră.

— Menirea scriitorului este să reverse asupra lumii, asupra oamenilor, prea plinul receptacolului său de impresii, care se numește suflet. **(M. Gorki)**

— Chiar cînd e mediocră, literatura contemporană are acest mare motiv de interes că e vie, că reflectă tendințele momentului, adică tot ceea ce e mai important pentru noi cei care nu dispunem decît de un moment de viață. **(R. de Gourmont)**

— Cînd omul politic exercită o politică pentru ca arta timpului să exprime o lume culturală dată este vorba de o activitate politică, nu de o critică artistică; dacă lumea culturală pentru care se dă lupta este un fapt viu și necesar, expresivitatea sa va fi irezistibilă și ea își va găsi artiștii... Dar dacă... acest caracter irezistibil nu se arată și nu acționează înseamnă că e vorba de o lume fictivă și falsă, o elucubrație de oameni mediocri, care se plîng că oamenii de o mai mare anvergură decît ei nu sînt de acord cu ei... acesta fiind modul de a se apăra al unor artiști mărunți care din oportunism afirmă anumite principii, dar se simt incapabili să le exprime artistic, adică prin propria lor activitate...

— *Artă pentru artă și artă cu tendință:* Stabilind principiul că în opera de artă e de căutat doar caracterul ei artistic, nu e deloc exclus să cercetăm ce fel de sentimente și ce atitudine de viață circulă în opera de artă însăși... este exclus ca o operă să fie frumoasă numai datorită conținutului ei moral și politic și nu și datorită formei sale în care s-a topit și s-a identificat conținutul ei abstract. **(A. Gramsci)**

— O carte demnă de acest nume aparține totdeauna epocii sale prin spiritul care o însuflețește.

— Unul dintre secretele talentului autentic este să vadă *pentru prima oară*, să privească o frunză ca și cum n-ar mai fi văzut frunze niciodată, pentru că abia atunci ea poate să ne apară în toată noutatea ei...

— Romane, etapele unei lungi călătorii interioare...

— Romancierul este ca un cercetaș căruia i s-a încredințat misiunea de a merge să vadă ce se petrece în străfundul sufletului. Se întoarce și povestește ce a văzut acolo. Niciodată nu rămîne la suprafață și nu locuiește decît în regiunile cele mai obscure.

— Cărțile pe care le scrie îl consolează pe scriitor pentru tot ce îi refuză viața. Probabil că o viață chiar împlinită ar fi o viață sterilă pentru el. Omul satisfăcut nu scrie. **(J. Green)**

— Arta este o activitate gravă, nu un joc, o activitate care folosește tot ce este mai nobil în om, tot ce-l apropie de puterea creatoare.

— O revoluție (plastică) care a pornit dintr-o exigență intelectuală și n-a obținut adeziunea populară, nu este completă. **(J. Grenier)**

— Ce popor n-a fost mai întîi poet, iar după aceea gînditor? **(W. Grimm)**

— Între cunoaștere și artă pare a exista următoarea diferență: cunoașterea are drept obiect și cercetează

cauzele adevărului de care se ocupă, pe cînd arta studiază mai degrabă felul de a acționa conform adevărului descoperit sau presupus. Filozoful și artistul au deci o materie comună, dar regulile sau principiile și țelul lor sînt diferite. **(R. Grosseteste)**

— Fiecare generație de oameni caută o emoție nouă: aceleași opere se reflectă în mod deosebit în sufletele celor care le contemplă, căci a înțelege o operă de artă este a o crea în sine însăși din nou.

— O carte înseamnă în același timp și o mică profesiune de credință, după cum o alegi. **(D. Gusti)**

— Savanții caută totdeauna să ne satisfacă, să răspundă interogărilor noastre, în timp ce poetul ne încîntă chiar prin întrebare...

— A găsi prin raționament sau prin experiență, iată știința; a simți sau a presimți ajutîndu-ne de imaginație este cea mai înaltă poezie...

— Știința și mai ales filozofia vor rămîne întotdeauna poetice mai întîi prin *sentimentul* marilor lucruri cunoscute, al marilor orizonturi deschise, apoi prin *presentimentul* lucrurilor încă mai mari care rămîn necunoscute, al orizonturilor infinite care nu lasă să se întrevadă decît începuturile lor într-o semiobscuritate... De altfel, inspirațiile venite din știință și din filozofie sînt totodată mereu vechi și mereu reînnoite... **(J. M. Guyau)**

— Există lucruri pe care omul nu le poate înțelege decît prin artă.

— Fantezia este și rămîne izvorul prim al creației poetice. Și cine vrea să înțeleagă pretenția la adevăr a operei poetice în opoziție față de fantezie, ar înțelege-o *a limine* greșit.

— O altă întrebare este, dacă poetul poate exprima convingător ceea ce el însuși nu a trăit direct. S-a răspuns la ea în mod diferit. Poate că nu i se poate da un răspuns general, întrucît darul de a se transpune și de a plăsmui dinlăuntrul simțirii străine este distribuit în chip extraordinar de diferit...

— Atîta cel puțin se poate spune, că poetul cu bogată simțire proprie are căi de acces către un domeniu omenesc mult mai întins, și are mult mai mare șansă să îl modeleze convingător, decît cel cu viață proprie redusă.

— Poezia trebuie să deschidă cititorului o bucată de lume. Sau chiar numai o bucată de viață omenească căci, în definitiv, este modul de a fi al omului, acesta, de a trăi ca făptură deschisă lumii.

— (Poetul)... nu trebuie să scoată în lumină doar slăbiciunile și defectele naturii omenești, ci să recunoască totodată ceea ce e nobil în ea și să-l scoată la iveală din zgură.

— În opera de artă artistul dispare, într-însa el nu vorbește și nu depune mărturie despre sine, ci despre altceva. Din perspectiva spectatorului, lucrul se poate exprima astfel: el contemplă opera de artă desprinzînd-o total de creatorul ei. Opera a lepădat subiectivitatea creatorului; a lăsat-o în urma sa, cu individualitatea, suferința și lupta ei — totodată cu străduința și munca depusă de ea...

— Artistului îi este dat să intuiască Idei și să arate altora ceea ce a intuit. Fără îndoială, nu toate Ideile intuite (de ex. idealuri umane) devin îndreptar pentru contemporani; există însă totdeauna și atare Idei care dobîndesc acest rol... Cel mai mult este valabil acest lucru, fără îndoială, despre poet. În timpurile în care începe etosul mai înalt al unui popor să se formeze, poeții — anume, poeții epici — sînt totdeauna cei care îi pun în fața ochilor imaginea ideală a omului și a virtuții, care urmează să-l determine, cu care trebuie să se măsoare și cu care, de fapt, se măsoară. Ei sînt adevărații educatori și modelatori ai unor succesiuni întregi de generații...

— Lucrul acesta este cu putință, deoarece creatorul se bucură în intuiția și creația lui de o libertate, cum omul altminteri nu cunoaște, nici chiar în etosul lui... Libertatea aceasta, cea estetică sau artistică, este ceva cu totul deosebit de libertatea morală. Ultima este legată de imperative (valori) și nu poate, în fața acestora, decît să decidă pro sau contra. Libertatea artistică, în schimb, poate intui valorile pentru prima dată, și le poate pune altora înaintea ochilor...

— Adevărata minune a acestei libertăţi este puterea de a face să apară concret Ideea intuită. Artistul nu o pronunţă ca o morală, ca o poruncă, ba nici chiar ca ideal. El o înfăţişează, dimpotrivă, intuitiv, în personajul plin de viaţă pe care îl pune să se mişte şi să vorbească pentru sine, în faţa ochilor spectatorului. Şi tocmai prin aceasta, el obţine un efect convingător — îndrumînd oarecum către tipul uman visat.

— Producţia artistică se dezvoltă înainte de toate acolo unde idei mari mişcă pe om şi unde pasiunea ideii îl mînă să se exprime.

— Artele nu trebuie să se izoleze de viaţa reală, deşi ele au faţă de aceasta felul lor de autonomie. Aceasta cel puţin dacă ele nu vor să aibă a plăti cu propria lor viaţă... Ceea ce sînt ele potrivit esenţei lor, ele nu pot fi decît în cadrul unei realităţi istorice, pe terenul căreia ele se nasc... Tocmai pe acest teren ia naştere sarcina pe care şi-o pun, pe care numai ele o pot rezolva şi anume tocmai fiindcă acţiunea lor creatoare este una de transpunere în realitate.

— Raportul dintre artă şi morală pe care l-am negat, în măsura în care e vorba de o identificare directă a artei cu morala, dar pe care acum trebuie să-l afirm, notînd faptul că, tot aşa cum poetul îşi păstrează pasiunea pentru artă, eliberîndu-se de orice altă formă de pasiune, el îşi păstrează, în artă, conştiinţa datoriei sale (faţă de artă) şi orice poet, în actul creaţiei, e moral, pentru că îndeplineşte o datorie sacră...

— Arta fără morală, arta care primeşte din partea decadenţilor titlul uzurpat de „frumuseţe pură", şi în faţa căreia ei ard tămîie adunaţi ca în faţa unui idol diabolic — ca urmare a lipsei de moralitate în viaţa din care ea se naşte şi care o înconjoară, se descompune ca artă şi devine capriciu, desfrîu şi escrocherie: artistul nu mai serveşte arta, ci arta slujeşte artistului ca o sclavă josnică, pentru nevoile lui personale şi neînsemnate...

— Conştiinţa artistică nu are nevoie să împrumute de la conştiinţa morală sentimentul pudorii, căci îl poartă ea însăşi, ca pe o pudoare, o delicateţe şi o castitate estetică, şi ea ştie cînd e cazul să nu întrebuinţeze altă formă de expresie decît tăcerea. Dimpotrivă, cînd un artist violează această pudoare îşi violează propria conştiinţă estetică şi lasă să pătrundă în arta sa ceea ce nu e motivat din punct de vedere artistic, chiar dacă are cele mai nobile preocupări şi intenţii, el e cu totul fals din punct de vedere artistic şi, în acelaşi timp, culpabil din punct de vedere moral, căci îşi trădează datoria de artist, cea mai apropiată şi cea mai urgentă pentru el...

— Artistul trebuie să scoată elementele artei sale din surplusul vieţii şi nu din surplusul unei generalităţi abstracte.

— Tema pentru artă este... umanul, adică adîncul şi culmile sufletului omenesc, ceea ce este universal omenesc, cu bucuriile şi suferinţele lui, cu aspiraţiile, faptele şi destinul lui. **(N. Hartmann)**

— Poezia: ... căsătorie a realităţii cu idealul, în sufletul poetului. **(B. P. Hasdeu)**

— Arta... să exprime şi să aducă la nivelul conştiinţei cele mai adînci interese ale omului, cele mai cuprinzătoare adevăruri ale spiritului.

— Fiecare operă de artă aparţine timpului său, poporului său, mediului său şi depinde de reprezentări şi scopuri istorice particulare sau de alte reprezentări şi scopuri.

— Filozofia şi arta... sînt sfere spirituale apropiate, sînt moduri de a exprima... cele mai profunde interese ale omului, cele mai cuprinzătoare adevăruri ale spiritului. În opere de artă şi-au depozitat popoarele reprezentările şi intuiţiile lor interioare cele mai bogate în conţinut valoros, iar cheia pentru înţelegerea înţelepciunii şi a religiei o dau adesea artele frumoase, şi, la unele popoare, exclusiv ele. **(G. W. Fr. Hegel)**

— Esenţa artei este poezia... Esenţa poeziei este instituirea adevărului şi, ca atare, este istorică.

— Poezia este spunerea Fiinţei... este fondarea fiinţei prin cuvînt.

— Arta este punere-în-operă a adevărului. **(M. Heidegger)**

— Care este cel mai de seamă lucru în artă? Cel care este cel mai de seamă şi în celelalte manifestări ale vieţii: mîndra libertate a gîndirii.

— În muzică e ceva care ne minunează; aş putea spune chiar că este o minune. Muzica se află între idee şi întruchipare; ca mijlocitoare nebuloasă ea se plasează între spirit şi materie; e înrudită cu amîndouă şi totuşi diferită de ele; e spirit, dar un spirit care are nevoie de măsura timpului; e materie, dar o materie care se poate lipsi de spaţiu...

— Muzica este poate ultimul cuvînt al artei, după cum moartea este ultimul cuvînt al vieţii.

— Artele ţin întru-totul pasul cu spiritualizarea treptată a neamului omenesc.

— Poetul: ... domn în ţara visului. **(H. Heine)**

— Limba singură uneşte, întăreşte şi defineşte naţiunea; ocupaţi-vă de dînsa mai nainte de toate şi nu veţi face prin aceasta decît cea mai fundamentală politică, veţi pune fundamentele naţionalităţii. **(I. Heliade-Rădulescu)**

— Arta şi frumosul ar fi cuvinte goale de sens dacă omul ar fi pe deplin fericit şi ar putea să se lipsească de iluzia fericirii, după cum nici n-ar mai tinde către ea mereu, chinuitor, zadarnic, prin religie, morală şi ştiinţă. **(E. Hennequin)**

— Forma înseamnă mult în artă, dar nu tot. Cele mai frumoase forme ale antichităţii sînt însufleţite de un spirit, o idee mare, care face din formă forma şi se dezvăluie în ea ca în trupul său. Înlăturaţi sufletul acesta, şi forma este o mască...

— Forma poetică mai ales este atît de dependentă de gînd şi de simţămînt, încît fără acestea se prezintă doar ca un bloc frumos dăltuit.

— Arta stă în firea omului. Toate dispoziţiile lui pot şi trebuie să dobîndească cu timpul forma desăvîrşirii artistice. **(J. G. Herder)**

— Muzica desăvîrşită... provine din echilibru. Echilibrul provine din drept, dreptul provine din înţelesul lucrurilor. De aceea poţi vorbi despre muzică numai cu un om care a aflat înţelesul lumii. **(H. Hesse)**

— Nu există ţel mai înalt al artei decît de a aprinde în om scînteia acelei delectări care îi eliberează întreaga fiinţă de orice suferinţă, de apăsarea covîrşitoare a cotidianului...

— Cînd ascult muzică, găsesc o analogie şi o întîlnire intimă între culori, sunete şi parfumuri. Mi se pare că toate lucrurile au fost zămislite de către aceeaşi rază de lumină şi că ele trebuie să se reunească într-un minunat concert.

— Arta purifică şi înalţă în aşa fel pe om, încît el îşi ridică cu mîndrie şi bucurie capul, percepe şi realizează chiar contactul nemijlocit cu ceea ce este divin. **(E. T. A. Hoffmann)**

— Poezia este... o luare în posesiune a realului, o primă reaşezare şi lărgire a hotarelor realităţii în înţelegerea noastră. **(J. Ch. Hölderlin)**

— Teatrul este un punct optic. Tot ce există în lume, în istorie, în viaţă, în om, totul trebuie şi se poate oglindi într-însul.

— Arta răsfoieşte veacurile, răsfoieşte natura, cercetează cronicile, se străduieşte să reproducă realitatea faptelor, mai ales aceea a moravurilor şi a caracterelor...

— Astfel, scopul artei este aproape divin; a învia, dacă este vorba de istorie; a crea, dacă este vorba de poezie...

— Unui popor nou îi trebuie o artă nouă.

— Un poet este... o lume închisă într-un om.

— Arta pentru artă poate fi frumoasă, dar arta pentru progres este şi mai frumoasă. Cîţiva îndrăgostiţi ai artei, ataşaţi unei preocupări care dealtfel îşi are demnitatea şi nobleţea sa proprie, resping această formulă: arta pentru progres, frumosul util, temîndu-se ca utilul său să nu deformeze frumosul... Utilul însă, departe de a limita sublimul, îl amplifică... Cum aşa? Arta şi-ar pierde din valoare, devenind mai cuprinzătoare? Nu. Un serviciu în plus înseamnă o frumuseţe în plus... **(V. Hugo)**

— *Poiesis* este o funcţie ludică. Ea se desfăşoară într-un spaţiu de joc al minţii, într-o lume proprie pe care şi-o creează mintea, o lume în care lucrurile au alt chip decît în „viaţa obişnuită" şi sînt legate între ele prin alte legături decît prin cele logice...

— Dacă admitem că seriozitatea este ceea ce se poate exprima corect în termenii vieţii obiective, atunci poezia nu devine niciodată serioasă. Ea se află în acea parte a seriozităţii, în acea parte mai originală, în care îşi au locul copilul, animalul, sălbaticul şi vizionarul, adică în domeniul visului, al extazului, al beţiei şi al rîsului...

— Ca să înţelegi poezia trebuie să te înveşminţi în sufletul copilului, ca într-o cămaşă fermecată, şi să admiţi că înţelepciunea copilului este mai presus decît aceea a bărbatului...

— Această natură primordială a poeziei, înţeleasă încă de către Vico în urmă cu două veacuri, se află cel mai aproape de noţiunea pură a jocului.

— Limba poetică se deosebeşte de cea obişnuită prin aceea că se exprimă intenţionat în imagini speciale, pe care nu le înţelege oricine...

— Orice limbă este o exprimare în imagini. Prăpastia dintre existenţă şi înţelegere nu poate fi trecută decît dacă intervine scînteia imaginaţiei... Cuvîntul figurativ învăluie lucrurile în expresie şi le radiografiază cu razele înţelegerii. Dar în timp ce limba vieţii obişnuite, ca instrument practic şi de folosinţă generală, toceşte fără încetare caracterul plastic al oricărei expresii, şi ajunge la o autonomie strict logică în aparenţă, poezia continuă să cultive intenţionat caracterul plastic al limbii... **(J. Huizinga)**

— Scriitorul: ...un observator, un organizator şi un transmiţător al experienţelor generale trăite de el şi de alţii, în luminile naturii, culturii şi limbajului. **(A. Huxley)**

— Exprimîndu-şi propria personalitate, artistul exprimă şi tiparul în care această personalitate a fost modelată şi, astfel, devine expresia mai multor factori: rasa, clasa socială, epoca, deci expresia unei faze din evoluţia umană.

— Arta este pentru om un instrument de autodepăşire: pentru că omul nu este numai ceea ce este de fapt; el caută să fie şi altceva decît ce este. Dacă acest efort n-ar exista, omenirea ar stagna şi n-ar fi cu nimic mai interesantă decît materia minerală...

— Arta reprezintă o necesitate majoră a omului deoarece face să devină palpabilă căutarea fundamentală a mai binelui, căutarea valorii.

— Există un adevăr al materiei prime a artei — natura, realul; există însă şi un adevăr al modalităţii de a-l introduce în operă, care este raţiunea. **(R. Huyghe)**

— Sîntem recunoscători artistului pentru că spune atît de limpede ceea ce am simţit noi întotdeauna, dar n-am fost în stare să exprimăm.

— Lumea pe care o înfăţişează literatura trebuie să fie lumea în care fiinţele omeneşti se nasc, trăiesc şi, în cele din urmă, mor; lumea în care cunosc triumful şi umilinţa, speranţa şi deznădejdea; lumea suferinţelor şi a bucuriilor, a nebuniei şi a bunului simţ, a prostiei, vicleniei şi înţelepciunii, a raţiunii în luptă cu pasiunea, a instinctelor şi convenţiilor, a limbajului comun şi a senzaţiilor şi sentimentelor incomunicabile; a diferenţierilor înnăscute, a regulilor, rolurilor, ritualurilor solemne sau absurde impuse de cultura predominantă.

— Capacitatea de a încerca impresii poetice e comună. Capacitatea de a da expresie poetică impresiilor poetice e foarte rară.

— Un scriitor... trebuie să fie din epoca sa. **(J. K. Huysmans)**

— Poezia mare este, şi nu este altceva, decît fiorul tragic în faţa vieţii.

— Orice operă de artă este o filozofie asupra vieţii ori o „critică a vieţii".

— Artistul creează cu toată personalitatea lui; lumea lui de imagini — atît la înmagazinarea ei, cît şi la reproducerea ei în opera de artă — este condiţionată de sentimentele şi concepţiile sale asupra vieţii... ceea ce determină asociaţiile sale de imagini sînt sentimentele şi concepţiile...; un artist are preferinţe, simpatii şi antipatii, care se trădează în creaţia sa.

— Morala în fond e şi o estetică. Căci dacă contemplaţia artistică are o valoare morală, cu atît mai mult o va avea creaţia însăşi a frumuseţii, în sine sau în afară. Arta o creează în afară, virtutea în sine. Virtutea face din viaţă un obiect de artă.

— Valoarea estetică a unei opere literare e strîns legată de originalitatea ei specifică de fond și formă. Se poate spune că dintre doi scriitori cu egal talent nativ, acela va fi mai mare, în opera căruia se va simți mai puternic sufletul poporului și se vor oglindi mai bogat realitățile vieții materiale.

— Adevăratul creator este pînă la un punct iresponsabil de creația sa, pentru că este dominat de ea. El numai o stilizează. Personajele se nasc și, mai ales, se dezvoltă după voia și firea lor proprie.

— Cuvîntul artă evocă mai multă conștiință, mai multă voință, mai multă cizelare, o compoziție mai strictă, pe cînd cuvîntul poezie evocă mai mult sentiment, mai multă abandonare, mai multă inspirație...

— Artistul ne pune mai mult în stare de spectator; poetul, mai mult în stare de participant. Pe artist, îl admiri; poetul te mișcă, îl simți „frate", și admirația vine în urmă după reflecțiune...

— Plăcerea provocată de artist e mai intelectuală; cea produsă de poet — mai emotivă. Arta e mai apoliniană, poezia mai dionisiacă...

— Prin impresia produsă, arta seamănă mai mult cu pictura, cu sculptura și mai ales cu arhitectura, pentru că se adresează mai mult simțurilor, imaginației, fanteziei; poezia seamănă mai mult cu muzica, pentru că se adresează mai mult emotivității — în ultimă analiză, inconștientului...

— Un creator nu copiază realitatea, ci-și realizează concepția sa despre realitate...

— Această concepție are, desigur, ca punct de plecare anumite note din realitate, anumite însușiri ale omului ori tipului, și pe aceste note sau însușiri creatorul clădește. Clădește conform temperamentului său, culturii sale, moralei sale, filozofiei sale, simțurilor sale, prejudecăților sale și cenesteziei sale, momentului psihic, raportului în care se găsește cu societatea, cu familia sa, cu iubita sa și conform stilului său, căci materialul psihic este selectat de — și se adaptează la — posibilitățile stilului fiecăruia, iar „stilul este omul", adică scriitorul, fiecare cu stilul lui, adică... cu personalitatea sa...

— Așadar, creatorul selectează, transfigurează ceea ce a selectat, transformă totul în ceva nou și foarte personal...

— Artiștii sînt, toți, mai mult sau mai puțin romantici, și nu pot suporta platitudinea burgheză și realitatea dominantă. Apoi artistul e prin firea lui excesiv la poziții extreme: ori reacționare, ori revoluționare.

— Actul creației poetice arată mai bine decît orice cît e de complex sufletul omenesc și ce rol are inconștientul în viața sufletească.

— Un scriitor e ucenicul literaturii întregi și în special al scriitorilor cu care are o înrudire sufletească și deci, îi plac, îi convin, îi frecventează și de la care nu poate să nu învețe. Dar scriitorul original atît datorează maeștrilor. **(G. Ibrăileanu)**

— Capodoperele nu sînt făcute pentru a-ți lua ochii. Sînt făcute pentru a persuada, pentru a convinge, pentru a intra în noi prin toți porii.

— Arta nu se află niciodată la un grad atît de înalt de perfecțiune decît atunci cînd seamănă atît de puternic cu natura încît poate fi luată drept natura însăși...

— Studiul sau contemplarea capodoperelor artei nu trebuie să slujească decît pentru a o reda pe cea a naturii mai fructuoasă, mai ușoară; nu trebuie să tindă s-o arunce, natura fiind aceea din care izvorăsc și-și trag originea toate perfecțiunile...

— Nimic dealtminteri nu poate să fie mai presus decît natura, atunci cînd este frumoasă, și nici un efort uman nu numai că nu poate s-o depășească, dar nici măcar s-o egaleze.

— Nu există două arte, nu există decît una: aceea ce are drept fundament frumosul etern și natural. Cei ce caută altundeva se înșeală, și încă în modul cel mai nefast... **(J. A. D. Ingres)**

— Studiul serios al marilor adevăruri filozofice care ne transportă mintea la înălțimea legilor care guvernează lumea morală și intelectuală este de cea mai mare folosință pentru dezvoltarea și perfecționarea artei. Cînd

arta ajunge a înțelege și a realiza acest mare scop al misiunii sale, înalta știință a filosofiei simte atunci o dulce mulțumire de a vedea în producțiile artei obiectul etern al adîncilor sale meditații, înaltele cugetări ale inteligenței, pasiunile arzătoare ale omului și toate dorințele și luptele sufletului omenesc...

— Aceasta este legătura intimă ce unește știința și arta, al căror scop este descoperirea adevărului... dar știința ne arată adevărul curat și fără văl, după cum îl concepe inteligența, o abstracțiune anevoie de pătruns, arta ni-l înfățișează în imagini frumoase, care mișcă și impresionează simțurile noastre.

— Atît ideea, cît și imaginea există împreună în spiritul artistului, dar, prin puterea talentului său particular, el reprezintă ideea sub o formă simțitoare...

— Imaginația este facultatea cea mai însemnată și mai prețioasă a artistului și acel ce n-o are n-o poate dobîndi, oricît de mari și lungi silințele sale; este un dar divin al naturii.

— Adevăratul scop al artei este reprezentarea idealului, care este cea mai înaltă expresie a frumosului, cea mai mare perfecțiune a frumuseții ce există în natură...

— Acest ideal al frumosului este singura sorginte în care arta trebuie să caute aspirațiunile sale.

— Se pare că numai geniul și frumusețea sînt eterne în această lume. Legile pier, moravurile se șterg, imperiile cad, chiar religiile se fac nevăzute; dar un vers de-al lui Homer sau de-al lui Racine, un contur de-al lui Fidias, o trăsătură de-a lui Rafael sînt nepieritoare. **(R. Ionescu)**

— Literatura, cu rădăcini naționale, are o înaltă misiune socială și morală, ajutînd la vădirea însușirilor superioare ale omenirii și în același timp lucrînd pentru fericirea ei.

— Scrisul tău să fie ca rășina ce curge din brad: viață revărsată.

— Nu e adevărat poet mare decît acela care crește puterea de a simți a neamului său și prin el, a omenirii. **(N. Iorga)**

— Din sîngele Meduzei, în vechime, / s-a născut într-aripatul Pegas. / Acum, din sîngele tău, mulțime, / Poezia nouă se naște și capătă glas. / Nu vom vorbi despre flori, / care se deschid și surîd dimineața, / ci despre zbuciumul nostru și viața / care-așteaptă cîntăreți ne-nfricați. **(Magda Isanos)**

— Nu sîntem părinți, ci fii ai operelor noastre.

— Profesiunea de scriitor e o îndeletnicire întotdeauna politică, fiindcă dacă nu ai voie sau nu poți, ca breslaș al condeiului, să elaborezi legi, nu-ți lipsește, dacă posezi vocație, șansa de a provoca nașterea unor cutume.

— Originalitatea e spontană: ...nimic nu diminuează mai mult valoarea unei opere decît ambiția nemăsurată pentru originalitate manifestată de autorul ei.

— Aproape orice roman bun are în el măcar ceva din psihologia creatorului său. **(I. Istrati)**

— Artistul revoluționar nu poate înălța imnuri frumuseții, în mijlocul unei lumi slute. El este deopotrivă de sensibil față de nedreptate sau frumos; cetățean al lumii, frate al celor asupriți, în aceeași măsură, artist. Artistul revoluționar are, pe deasupra, simțul responsabilității, la care-l obligă talentul lui, și al inteligenței.

— Cred că în această negură a vieții, arta este singura noastră lumină și poate unica nădejde de desăvîrșire universală... Am crezut întotdeauna că arta e în stare să poată schimba, în curgerea veacurilor, fața urîtă a lumii. Dintre toate valorile sentimentale și spirituale, care stau la baza vieții superioare, arta este aceea care cuprinde mai multă dragoste, curățenie, generozitate.

— Cînd arta va reuși să facă pe oameni mai buni, numai atunci vom avea dreptul să vorbim de artă.

— Ținta scrisului meu e chemarea maselor la luptă.

— Nu există artă mai mare, decît aceea care luptă să întroneze dreptatea pe pămînt, să facă pe oameni mai buni, să șteargă lacrimile celor care plîng, să dea pîine celor flămînzi și adăpost celor care dorm pe afară. **(P. Istrati)**

— A refuza să credem într-o *esență umană*, nu în sensul a ceva dat, ci al unui ideal și al unei propensiuni, înseamnă să respingem însăși esența artei.

— Universul poeziei e, și el, o lume într-o lume și încearcă să potențeze ordinea și necesitatea intrinsecă a lucrurilor, să ne-o aducă în față, spre liniștea și neliniștea noastră.

— Orice activitate artistică în măsura în care este o activitate umană, aduce un segment din natură în zona omenescului, o pregătește prin limbaj percepției noastre și propriei noastre ființări.

— O mare operă exprimă o mare conștiință, iar conștiința este un raport, o relație cu lumea... condiția creației nu numai a operei de valoare, dar și a operei existente în conștiință... necesitatea absolută a ancorării în real, în istorie, în tensiunea epocii.

— O artă în afară de atitudine este un nonsens și de aceea arta este oricînd o manifestare a libertății pentru că presupune o alegere.

— O societate care nu are o literatură axată în realitatea socială, urmărind mereu noul creator, potențîndu-l, respingînd obișnuința chiar, ca să nu vorbim de nedreptate, este amenințată de scleroză. **(Alex. Ivasiuc)**

— Arta înflorește doar acolo unde huma hrănitoare a solului e adîncă... e nevoie de o cantitate mare de istorie pentru a produce literatura... e nevoie de un mecanism social complet pentru a pune scriitorul în mișcare. **(H. James)**

— Adevărata poezie se recunoaște după profunzimea emoției pe care o comunică, după forța mareei sale pornite din adîncuri, după metafizica sa intuitivă.

— Literatura este o stare de cultură, poezia este o stare de grație, anterioară și posterioară culturii. **(J. R. Jiménez)**

— Datoria poetului e să examineze nu individualul, ci specia; să observe proprietăți generale și fenomene cuprinzătoare; el nu numără cîte dungi are o floare de lalea, nici nu descrie diferitele nuanțe în culoarea verde a pădurii... El trebuie să înfățișeze, cînd pictează natura, acele trăsături proeminente și izbitoare care aduc originalul în mintea tuturor...

— Poetul trebuie să lase la o parte deosebirile mărunte (pe care un om le-a remarcat, poate, dar altul nu) în favoarea acelor caracteristici care sînt tot atît de evidente și pentru cel care observă atent și pentru cel care se uită într-o doară.

Există o regulă generală în poezie, care cere ca toți termenii apropiați ai artei să se topească în impresia generală, pentru că poezia trebuie să vorbească un limbaj universal. **(S. Johnson)**

Poetul care vrea să evadeze din social, care crede că se situează deasupra „vălmășelii", care vrea să facă artă pentru artă, e prizonierul unei iluzii...

Arta nu este un fapt natural, ci reproducerea, imitarea, mimesis, a unui fapt natural, în consecință, un fapt artificial. Astfel, arta este o manifestare specific umană.

— Poporul își încheagă el însuși, prin strădania multor generații, propriul său profil, dar marii artiști ridică la universalitate caracteristicile poporului respectiv. Operele marilor artiști se încorporează organic în acest profil.

— Este imposibil să te aperi în mod definitiv și material, fizic, împotriva morții. Dar dacă nimeni nu i se poate sustrage, cel puțin este permisă dominarea ideală a morții, încredințînd memoriei oamenilor — și într-o formă ce se înalță la universalitate — gesturile și gîndurile muritorilor. A-și înălța propriul *eu* deasupra contingenței și banalității cotidiene, a-și înălța propria individualitate la splendoarea universalității și, apoi, a se perpetua peste generațiile succesive, a se impune memoriei — iată spre ce tinde, în ultimă analiză, *arta*. A depăși singularul contingent, a-l transforma în universal persistent, *aere perennius*.

— In imposibilitatea de a-și îngloba imortalitatea ca individ, omul-artist o dobîndește participînd la universalitatea genului. Neputînd cîștiga imortalitatea în extensiune, el o dobîndește în intensiune.

— Arta este și formă de cunoaștere. Ea suplinește defectele de structură ale intelectului. Rațiunea ei de a fi

este de a ne face sensibilă și prezentă esența lucrurilor prin imagine. **(Ath. Joja)**

— Orice istorie a unei arte ar trebui să fie ea însăși o operă de artă **(H. M. Jones)**

— Personalitatea artistului, la început un țipăt sau o cadență sau o anumită atmosferă, apoi o narație curgătoare... pînă cînd... rămîne înlăuntrul sau îndărătul sau dincolo sau deasupra lucrării sale, nevăzut, subțiat pînă la neființă. **(J. Joyce)**

— Nu poți găsi poezie nicăieri, cînd nu o porți în tine. **(J. Joubert)**

— Arta versificației îi precizează poetului ceea ce trebuie să facă în calitate de artist; dar poetul, tocmai pentru că este poet, nu mai are, cumva și alte obligații? Încetează oare a mai fi om... membru al societății și fiu al patriei? Oare își poate spune sieși: îmi voi distruge toate celelalte relații și voi fi numai poet? Și dacă nu-și poate anihila aceste relații, poate oare să-și neglijeze obligațiile legate în chip necesar de ele? Și care cititor își va dori să descopere în poet această ruptură arbitrară cu el însuși?...

— Fiecare cititor, fiind criticul poetului, este totodată și judecătorul omului, și vai de poet, dacă asentimentul judecătorului nu va fi pentru el tot atît de semnificativ ca și cel al criticului! **(V. A. Jukovski)**

— Arta este înnăscută în artist ca un instinct care pune stăpînire pe el și face din om instrumentul său. **(K. G. Jung)**

— Scrisul este un fel de exorcism.

— Fiecare operă de artă este un document, o mărturie.

— Poezia nu este decît o expediție în căutarea adevărului.

— Ca să acționeze asupra vieții, teatrul trebuie să fie mai puternic, mai intens decît viața. **(Fr. Kafka)**

— Frumosul este simbolul Binelui moral și... numai sub acest aspect... oferă plăcere, cerînd încuviințarea tuturor celorlalte elemente. Prin aceasta, spiritul devine conștient de o anumită înnobilare a ridicării deasupra simplei sensibilități față de plăcerile primite prin simțuri. **(Imm. Kant)**

— Avem nevoie de poeți pentru a ne aminti idealul.

— Poezia: ... transfigurarea vieții prin explicarea ei. **(S. Kierkegaard)**

— Scriitorii mari au fost totdeauna deschizători de orizonturi largi pentru popoarele lor și pentru umanitate, ei au purtat totdeauna sus făclia care luminează drumul pe unde trebuie să se îndrepte națiunile. **(C. Kirițescu)**

— Arta învinge uritul fără a se feri din calea lui. **(P. Klee)**

— Esența poeziei constă în faptul că ea, cu ajutorul limbajului, arată *un anumit număr* de obiecte, pe care *le cunoaștem* sau a căror existență *o bănuim*, privindu-le din *perspectiva* care angajează puterile *cele mai alese* ale sufletului nostru, într-o măsură atît de înaltă încît una acționează asupra celeilalte și pune, astfel, în mișcare tot sufletul...

— Tainele cele mai adînci ale poeziei rezidă în faptul că ea pune sufletul nostru în acțiune. În adevăr, acțiunea este condiția *esențială* a plăcerii noastre. Poeții de rînd vor să vegetăm împreună cu ei. **(F. G. Klopstock)**

— Artele și literatura, expresiile inteligenței, n-au speranță de viață decît acolo unde ele își trag originea din însăși tulpina popoarelor. Altminteri ele nu sînt decît niște plante exotice, pe care cel dintîi vînt ori le îngheață, ori le usucă. Ca să avem arte și literatură națională, trebuie ca ele să fie legate cu societatea, cu credințele, cu obiceiurile, într-un cuvînt, cu istoria noastră. **(M. Kogălniceanu)**

— Pentru a fi poet nu-i suficient să știi închega imagini frumos rimate în jurul unui „fond“ bun... Munca poetică... e mult mai grea. În afară de talentul pe care nimeni nu ți-l poate da, în afară de singură natura și împrejurările vieții în care crești — indiferent de voința ta, se mai cere un lucru la fel de important: cultura.

— Adevăratul scop al literaturii a fost totdeauna zugrăvirea omului, cu sentimentele și gîndurile sale. **(N. Labiș)**

— Oricît de puțin încredințat ar fi un autor că într-o zi se va adresa posterității, el trebuie pe cît îi stă în putință să-și propună întotdeauna aceasta și să încerce să facă lucrurile spre folosința ei. **(J. de La Fontaine)**

— Poetul: ... acela care exprimă altfel și mai bine decît lumea obișnuită, dînd unui sentiment, unei emoții intense, o expresie intensă; unei idei înalte, o expresie înaltă sau sublimă. **(J. Lahor)**

— Oamenii, găsind în impetuozitățile poeziei înalte o condiție de exaltare, pe care nu au resimțit-o în propria lor existență decît în vise și febră, care le-au dat numai o copie falsă a ei, îi impută poetului starea de vis și febră. Adevăratul poet visează treaz. El nu e posedat de subiectul său, ci îl domină. **(Ch. Lamb)**

— Degradantei noastre lipse de curiozitate, literatura îi aduce un remediu. Ea ne reamintește că nu am făcut chiar tot ce era de făcut atunci cînd ne-am îndeplinit îndatoririle zilnice, cînd am cîștigat cele necesare și că partea cea mai bună și mai specific umană din noi n-a trăit.

— Frumusețea intelectuală a concepțiilor estetice ale literaturii ne dezmorțește și ne înalță din nou inteligența atrofiată și redusă la feluri de viață cotidiană. Literatura ne captivează prin imitarea acțiunilor noastre reale, prin realizarea visurilor noastre de acțiune; funcția ei specifică rămîne însă de a pune acele probleme pe care viața nu le pune în mod direct, cum ar fi sensul existenței, rațiunea universului, finalitatea acțiunilor omenești și a evoluției universale.

— Un roman, un poem sînt imagini ale vieții, nu legi ale ei. Ele înfățișează realitatea lucrurilor, fără să o constrîngă; sînt pure plăsmuiri ale spiritului.

— Marile personalități literare sînt, în majoritatea lor, imagini și simboluri ale vieții colective; focare ce concentrează în anumite momente razele emise de colectivitate și le retrimit, apoi, divers combinate și modificate, colectivității. **(G. Lanson)**

— Poezia...: cine a cunoscut-o nu vorbește despre ea și cine vorbește despre ea n-a cunoscut-o. **(Lao-Tzi)**

— Lectura:... viciu nepedepsit. **(V. Larbaud)**

— Literatura este expresia, termometrul adevărat al stadiului de civilizație al unui popor... Cuvîntul, vorbit sau scris, nu este decît reprezentarea ideilor, adică tot al progresului...

— Vrem o literatură care să fie rodul experienței și a istoriei și, prin urmare, farul viitorului, o literatură plină de miez, analitică, filozofică, profundă, care să reflecteze la toate și să spună tot, în proză, în versuri... o literatură de apostolat și de propagandă, arătîndu-le *adevăruri* celor care vor să le afle, înfățișîndu-l pe om, *nu numai cum trebuie să fie*, ci și *cum este*, pentru a-l cunoaște; o literatură, în sfîrșit, care să fie expresia întregii cunoașteri a epocii, a progresului intelectual al veacului. **(M. J. de Larra)**

— Poezia trebuie să aibă drept țintă adevărul practic.

— Judecățile despre poezie au mai mare valoare decît poezia. Ele sînt filozofia poeziei. Filozofia, astfel înțeleasă, înglobează poezia. Poezia nu se va putea lipsi de filozofie. Filozofia nu se va putea lipsi de poezie. **(Lautréamont)**

— Orice limbaj artistic este nu numai o manifestare a individualității artistice, ci și produsul unui anumit timp, al unei anumite epoci, al unui anumit mediu social. **(V. Lazarev)**

— Arta și știința, mult timp despărțite în urma sforțărilor divergente ale inteligenței, trebuie să tindă a fi strîns unite, dacă nu chiar să se confunde. Una a fost revelația primitivă a idealului conținut în natura exterioară; cealaltă a fost studiul rațional și expunerea luminoasă.

— Dacă Poezia e adesea o expiație, supliciul e totdeauna sacru. **(Leconte de Lisle)**

— Arta dramatică este una din cele mai frumoase și glorioase manifestări ale geniului uman.

— Universul fiind ceea ce este, singura mîngîiere de care avem parte este să ni-l închipuim sub altă formă, iar aceasta este poezia propriu-zisă. **(J. Lemaitre)**

— Arta aparține poporului. Prin rădăcinile ei cele mai adînci ea trebuie să pătrundă în adîncul maselor largi

ale oamenilor muncii. Ea trebuie să fie pe înțelesul acestor mase și apreciată de ele; să unească sentimentele, gîndirea și voința acestor mase, să le ridice. **(V. I. Lenin)**

— Dacă poezia atinge filozofia morală, atunci pictura este în centrul filozofiei naturii; dacă cea dintîi descrie operațiile spiritului contemplativ, ultima operează cu spiritul mișcării. **(Leonardo da Vinci)**

— Un scriitor mare, un scriitor adevărat se poate naște numai dintr-un om adevărat. Căci literatura este gîndire. În consecință, scriitorul trebuie să aibă idei, iar ideile se nasc din inimă, inteligență și conștiință cetățenească. Ele sînt rezultatul unei iubiri mari pentru țara ta, rezultatul dorinței de *a dărui* și nu *de a primi*. Scriitorul este omul spre care privesc cu speranță milioane de concetățeni. Un om mărunt nu are ce căuta în literatura adevărată.

— Menirea artei nu constă în reflectarea realității în oglinda restrînsă a unei măestrii limitate, nu în imitare, care, evident este mai săracă decît originalul și cu atît mai mult deci, în reproducere. Scopul artei constă în a pătrunde logica frumosului prin studierea mecanismului său, în căutarea celei mai simple formule a zămislirii și existenței acestuia și, prin urmare, în dezvoltarea ideii inițiale. **(Leonid Leonov)**

— Poetul ce-i fără durere? / Oceanul ce-i fără furtuni? / Un chin voit viața-i este, / iar grijilor le e amic. / El cumpără zvonuri celeste, / n-adună faimă din nimic. **(M. J. Lermontov)**

— Arta nu poate să existe fără acel ceva vag și greu de definit, care se numește personalitate.

— O lume fără artă e ca o cameră de copii din care a fost alungată veselia.

— Toate artele au menirea de a contribui la arta supremă: arta de a trăi. **(H. van Loon)**

— Poezia: ... Singurul mijloc prin care zeii vorbesc oamenilor. **(H. Ph. Lovecraft)**

— Nu există progres în artă în afara originalității, specificității și contemporaneității.

— Cred în progres și în biruința prin sine a valorilor morale împotriva oricăror împilări dictatoriale; chiar de s-ar ridica spînzurători în piața teatrului, literatura acestei țări nu se va imbeciliza.

— Literatura română nu-și afirmă existența numai prin talente incontestabile ci și prin însușiri specifice și comune. Virtualitățile artistice ale rasei sînt evidente în poezia noastră populară... Eminescu, Coșbuc, Creangă nu sînt numai talente remarcabile ci și puncte din frontiera hărții noastre sufletești.

— Literatura unui popor izvorăște din natura specifică a sensibilității sale: ea constituie un capitol de psihologie etică.

— Este o tendință a poeziei contemporane de a transpune realitatea într-un plan ireal și de a înlocui notația prin echivalențe...

— Poezia modernă a ajuns o adevărată problemă algebrică, ale cărei valori sînt însemnate prin cifre simbolice; pentru a fi percepută și mai ales gustată, mai trebuie și o inițiere în expresia algebrică a senzațiilor.

— Nici nu mi-aș închipui o literatură bună care să nu fie într-un fel națională...

— Toate operele literare sînt valorificate sub raportul gradului de convergență a ideii naționale.

— Arta este, înainte de orice, semnul puterii omului asupra haosului și al morții.

— Contactul cu viața și cu natura nu e decît o primă etapă în procesul creației, valabil numai pe măsura dezagregării inițiale în elemente ce vor avea să se combine apoi în alcătuiri noi; contactul îl au toți și tocmai cei ce-l trăiesc îl sublimează mai puțin. Arta începe dincolo de dînsul, de la sublimarea lui; combustiune internă și vis de trează deformare și viziune personală în planuri noi — dar mai presus de orice, continuitatea de viață spirituală.

— A fi dintr-o generație nouă nu înseamnă, așadar, a fi tînăr — mulți dintre tineri fiind bătrîni — ci de a participa activ la elaborarea subtilității epocii și la fixarea stilului ei; a fi dintr-o generație nouă înseamnă a fi contemporan cu tine însuți, a fi exponentul aspirațiilor estetice ale momentului istoric și a le rea-

liza printr-un maximum de expresie în opere, caduce, de le privim sub raportul adevăratelor corespondențe sufletești în continuă mișcare, dar caracteristice de le privim istoricește în lumina principiului evolutiv al conceptului estetic.

— Cu cit arta este mai națională, cu atît cîștigă în însemnătate universală.

— Artele s-au plămădit din începuturile civilizației, din primul contact cu natura văzută și cu forțele invizibile bănuite în spate, din rudimentele vieții sexuale, spirituale și sociale: extazul, bucuria, exaltarea, durerea, sentimentul divinului, au dat imnul, dansul, muzica, elegia, drama, filozofia; viața socială cu toate conflictele ei a dat elocința, epica, istoria.

— O literatură nu există prin individualități răzlețe ci printr-o organizare armonică. Prezența unui geniu solitar nu dovedește nimic; originalitatea unei literaturi stă în notele ei specifice; deosebindu-ne de alții, ele ne constituie o fizionomie proprie...

— Literatura română nu se prezintă deci ca o suprapunere de individualități, ci ca o sumă, ca o totalitate organică de însușiri etnice, virtuale în producția populară și realizate în literatura cultă prin artiști de un talent neîndoios...

— Departe de a păși în pragul Europei cu mîinile goale, pășim nu numai cu posibilitățile unui suflet original și ca fond și ca formă, ci și cu afirmații categorice, solidare între ele, dar diferențiate în cromatica literaturii universale. **(E. Lovinescu)**

— Orice creator lasă bunuri cîștigate care cu timpul își pierd caracterul lor personal pentru a deveni valori de sine stătătoare, la îndemîna oricui.

— A trata problemele legate de omul timpului nostru nu reprezintă pentru autorul dramatic un imperativ etic sau social, ci o condiție firească de creație. Nu văd nici măcar o singură piesă mare din literatura dramatică contemporană, care, sub o formă mai mult sau mai puțin directă, să nu cuprindă o dezbatere ascuțită a problematicii specifice omului modern...

— În ceea ce privește atitudinea partizană sau obiectivă a autorului față de problemele abordate, trebuie

să spun că dilema mi se pare falsă. Ea nu există. Atitudinea de spectator obiectiv a creatorului de artă e ori o iluzie, ori o ipocrizie. Căci ea e funciarmente anticreatoare. **(H. Lovinescu)**

— O, misiune mare și sfîntă a poeziei, totul smulgi tu destinului și dai nemurire popoarelor pieritoare. **(Lucanus)**

— Adevărul artistic este, ca orice adevăr, unul istoric; geneza lui firească se află în convergență cu posibilitatea de punere în evidență, de ridicare la calitatea de a putea fi trăit, a unui moment din dezvoltarea omenirii.

— Numai dintr-o viață bogată poate să se nască o artă adevărată și bogată... Această bogăție nu trebuie, desigur, să se releveze necondiționat într-o mobilitate exterioară a vieții; ea trebuie să existe însă vie în trăirea lumii, trebuie să formeze din subiect — ca urmare a proporționalității juste a subiectivității și obiectivității — ceva substanțial pentru ca opera să posede substanța absolut necesară autenticității sale.

— Totalitatea artistică reală a unei opere de artă se bizuie pe totalitatea plăsmuită a determinărilor esențiale. De aceea trebuie să se bizuie pe trăirea intensă a procesului social. Doar o asemenea trăire poate dezvălui determinările sociale esențiale, le poate aduce într-un mod liber și natural în cadrul plăsmuirii artistice...

— Bogăția și varietatea marilor opere de artă realiste se vădește tocmai prin aceea că totalitatea intensivă a determinărilor sociale esențiale nu cere nici o pedanterie a dispunerii, nici o completitudine a fenomenelor sociale, ba nici măcar nu le tolerează; ci, cele mai importante determinări sociale trebuie să fie pe de-a-ntregul configurate în întîlnirea aparent întîmplătoare a cîtorva destine omenești.

— Poetul și scriitorul autentici trebuie să fie vizionari și clarvăzători, iar opera de artă trebuie să fie profetică și să contribuie la luminarea vieții.

— În spatele fiecărei activități artistice se ascunde întrebarea: în ce măsură aceasta este cu adevărat o lume a omului, o lume pe care este în stare să o aprobe ca fiind a lui proprie, adecvată naturii sale de om?

— Arta autentică, în schimb, ca reflectare a momentelor esenţiale, orientate spre umanitar, ale realităţii, trebuie să depăşească nivelul oricărei particularităţi nu numai ca întreg, ci şi în toate detaliile...

— Chiar acolo unde un obiect pare să corespundă în *hic et nunc*-ul lui întocmai cu ceea ce e reprodus, acest raport de corespondenţă nu este decît aparenţă; într-adevăr, accentele, proporţiile, intercalările în conexiuni mai largi şi mai profunde etc. creează şi aici forme de obiectualitate care se depărtează în mod hotărîtor de orice particularitate...

— Dacă orice artă este astfel, în sensul cel mai general posibil, realistă, atunci nu există nimic mai radical variat decît acele mijloace de expresie, acele sisteme de referinţă etc., care permit apariţia unui stil realist corespunzător momentului istoric respectiv.

— Toate cerinţele formale ale esteticii... nu sînt altceva decît condiţii de împlinire pentru posibilitatea de trăire spontană a acestei nostalgii, cea mai profundă a omenirii: să ajungă să se cunoască pe sine, să-şi cunoască propriul său raport cu lumea exterioară şi cu sine printr-o autoreflectare activ-creatoare, corespunzătoare adevărului, adică să-şi însuşească propria realitate, propria esenţă ca o copie, devenită existenţă independentă de el, a lumii.

— Identitatea dintre Frumos şi Adevăr este cu adevărat sensul nemijlocit al trăirii pur estetice şi de aceea o temă veşnică a oricărei meditaţii asupra artei.

— Arta... conştiinţa de sine a dezvoltării omenirii.

— Faptul că omul primeşte în plăsmuirea artistică, fără împotrivire, ba chiar entuziasmat, ceea ce el respinge în viaţă, de care fuge, faţă de care simte dezgust sau spaimă etc., constituie esenţialul creaţiei estetice şi al efectului ei...

— Poezia este în acelaşi timp descoperire a miezului vieţii şi critică a vieţii. Această dublă natură a ei nu poate fi subliniată cu destulă energie.

— Reflectarea estetică a realităţii, configurarea cu adevărat artistică are la bază — indiferent cum îşi exprimă teoretic artistul concepţia despre lume — o imagine esenţial analoagă a lumii, omului şi omenirii... Esteticul, prin esenţa lui, nu este însă realitatea însăşi, ci reflectarea ei. Astfel, lumea dobîndeşte prin reproducerea estetică a realităţii un accent unic. **(G. Lukács)**

— Un artist trebuie să dispună de o tehnică desăvîrşită, dar mai presus de orice, el trebuie să aibă idei înaintate şi o mare nobleţe de caracter. **(Lu Sin)**

— Poetul care nu se simte în centrul universului se află în eroare.

— Lucrul cel mai rău pentru un poet este să se închidă în casă cu puritatea, cu perfecţiunea, cu eternitatea şi cu infinitul. Şi arta se sufocă între superlative. Cînd le izolezi între patru pereţi, aceste superlative sînt nişte muze sterpe; în schimb, pentru cel care umblă prin lume, prin lumea obişnuită, ele au o valoare de astre care luminează zarea. **(A. Machado y Ruiz)**

— În materie de artă, punctul de plecare este pasiunea... considerată în momentul său esenţial, senzaţia pare estetică — şi care este, ca să zicem aşa, sămînţa artei —, constituie prin ea însăşi, pentru omul de pasiune, propria sa justificare... Artistul este, prin definiţie, un om de pasiune. **(S. de Madariaga)**

— Sînt două moduri de a privi lumea care ne înconjoară: cu reflecţia rece, speculativă sau speculatoare, şi cu inima plină de simţiri. Din cel dintîi mod ies pentru literatură cărţile de ştiinţă, din cel de-al doilea — lucrările de artă.

— Arta e senină, trebuie să rămînă senină chiar cînd exprimă desperarea; şi o desperare ce nu se poate dezlipi de cugetări întunecate e semnul unei mari nefericiri private, dar nu ocazia unor concepţii poetice...

— A citi, a gîndi, a scrie — iată curate acte politice.

— Nu scopul de a ajunge la un folos individual prin scriere; nu deşertăciunea de a te vedea trecut printre autori; nu ambiţiunea de a întrece pe alţii — nu aceste interese personale îţi dau dreptul de intrare în literatură. Numai entuziasmul impersonal pentru ceea ce ştii că este adevărat în gîndirea ta, numai acesta îţi pune pe frunte semnul celor chemaţi.

— Poetul e din naștere, fără îndoială. Dar ceea ce e din naștere la adevăratul poet nu e dispoziția pentru forma goală a ritmului și a rimei, ci nemărginita iubire a tot ce este cugetare și simțire omenească, pentru ca din perceperea lor acumulată să se desprindă ideea emoțională spre a se înfățișa în forma frumosului. **(T. Maiorescu)**

— Poezia este un joc puternic și etern al omenirii.

— Comunicarea cea mai desăvîrșită cu o operă de artă presupune pentru mine integrarea într-o epocă, explicarea firelor de legătură cu un moment istoric.

— Cuvîntul, înainte de toate, vis și cîntec, își regăsește la Poet, din necesitatea constitutivă a unei arte consacrate ficțiunilor, virtualitatea.

— Eu am înțeles prin intermediul unei mari sensibilități, corelația intimă a Poeziei cu Universul, și ca ea să fie pură, am conceput proiectul de a o scoate din Vis și din Hazard și de a o juxtapune la concepția Universului. **(Mallarmé)**

— Nici arta, nici cultura nu sînt podoabele trîndăviei; sînt cuceriri înverșunate ale omului pentru a înălța, în fața lumii reale, o lume care nu aparține decît omului.

— Orice artă este omul care transcende destinul său.

— Arta mi se pare o rectificare a lumii, un mijloc de a scăpa condiției omului... Prin ceea ce are esențial, arta este o umanizare a lumii.

— Arta se naște nu dintr-un fel de a vedea lumea, ci de a o face.

— Ce numim artist, creator sau nu?... Orice om căruia o artă îi este NECESARĂ.

— Un artist nu este în mod necesar mai sensibil decît un amator și adesea mai puțin decît o adolescentă; el este în alt fel sensibil. A fi romanesc nu înseamnă a fi romancier, a prefera contemplația nu înseamnă a fi poet... un muzician iubește muzica și nu privighetorile, un poet versurile și nu apusurile de soare... un pictor nu este, înainte de toate, un om care iubește chipurile și peisajele; este un om care iubește tablourile.

— Unul din sensurile cuvîntului artă este următorul: să încerce să dea oamenilor conștiința grandorii care există în ei și pe care ei o ignoră.

— Cel mai mare mister nu-i faptul că sîntem aruncați între profunzimea materiei și cea a aștrilor; ci că, în această temniță, noi scoatem din noi înșine, imagini destul de puternice pentru a nega neantul nostru... Toată arta este lupta împotriva destinului, împotriva conștiinței a ceea ce poartă cosmosul ca indiferent față de om și amenințător; pămîntul și moartea.

— Un mare romancier trebuie să facă concurență vieții.

— Arta se naște din fascinația insesizabilului, din refuzul de a copia spectacole; din voința de a smulge formele lumii pe care omul o îndură pentru a le face să intre în cea pe care o guvernează.

— Arta nu este o religie. Dar artistul creator dă cu siguranță ascultare unei vocații, care nu este aceea de a plăcea, și se raportează irezistibil în definiția pe care dicționarul o dă credinței: „adeziune totală a inimii și a minții".

— Marele artist stabilește identitatea eternă a omului cu el însuși...

— Cred în omul etern, deoarece cred în eternitatea capodoperei... eternitatea acelor imagini destul de puternice pentru a nega neantul nostru.

— „A înțelege o operă" este o expresie tot atît de confuză ca și „a înțelege un om". Nu-i vorba să faci inteligibilă o operă, ci să trezești sensibilitatea cititorului față de ceea ce constituie valoarea ei.

— Arta este un antidestin... întreaga istorie a artei ar trebui să fie o istorie a eliberării. **(A. Malraux)**

— Arta nu trăiește decît într-o veșnică înnoire. Artistul care nu reușește să se elibereze din cătușele celor care l-au precedat, și să afle în adîncul propriei personalități o nouă formă de manifestare a frumosului, își merită mai puțin numele decît acela care, chiar învins, a încercat să atingă asemenea ideal. **(A. Maniu)**

— Cine este împotriva tendinței în artă, este totodată potrivnic orientării spre progres. **(H. Mann)**

— Numai arta poate da greutate unei vieţi pe care altminteri facilitatea ar plictisi-o de moarte.

— O artă mare e aceea care, în afara şi a timpului şi a propriei sale evoluţii grandioase în sînul ei, e în stare să-şi creeze în istorie o istorie aparte.

— Viitorul va vedea... o artă fără suferinţă, sănătoasă sufleteşte, lipsită de solemnitate, de tristeţe, dar nu de încredere, o artă *per tu* cu omenirea.

— În cele din urmă, arta — întotdeauna — va îndepărta aparenţa artei.

— Arta este una din multele discipline umaniste, care toate — filozofia, dreptul, medicina, teologia şi chiar ştiinţele naturii sau tehnologia — nu sînt la rîndul lor decît diferite ipoteze, variaţiuni ale uneia şi aceleiaşi sublime şi interesante probleme, la care nu ne putem niciodată raporta îndeajuns de variat, destul de nuanţat, căci ea este omul, *făptură umană*.

— Singura glorie postumă pe care o doresc operei mele e să se poată spune despre ea că *afirmă viaţa, deşi cunoaşte moartea*.

— Deşi artistul poate rămîne toată viaţa lui mai ataşat, ca să nu spun mai fidel, copilăriei sale, decît omul aplecat spre realitatea practică a vieţii, deşi, s-ar putea spune că, spre deosebire de acesta din urmă, el rămîne necontenit în stare de visare, de puritate omenească jucăuşă a copilului, totuşi calea lui, de la începuturile imaculate şi pînă la etapele imprevizibile de mai tîrziu ale destinului său, este nesfîrşit mai largă, mai aventuroasă, şi, pentru un spectator, mai zguduitoare decît aceea a burghezului oarecare, iar la acesta din urmă gîndul că a fost şi el odată copil nu e nici pe departe atît de înlăcrămat. **(Th. Mann)**

— Poezia şi literatura, în general, trebuie să-şi propună drept scop util, drept subiect adevărul şi drept mijloc ceea ce este interesant.

— Dacă vrei să fii poet, trebuie ca mai întîi să resimţi sentimente sincere; apoi, îndelung, să studiezi expresia; mîna, deci, trebuie să-ţi fie tot atît de pură ca şi spiritul... Să nu fii sclavul nimănui... Să nu trădezi niciodată Sfîntul Adevăr!... să nu fii niciodată prevenitor cu viciile, nici cu ironie faţă de virtuţi. **(A. Manzoni)**

— O cultură n-are un destin robinsonian, ea se dezvoltă într-un context mai larg, nimeni nu poate face excepţie de la această realitate, mai ales în ultimul secol...

— Interdependenţa fenomenelor, legătura evidentă dintre diversele arii de cultură, nu presupune eliminarea independenţei, ci, dimpotrivă, înţelegerea ei ca parte integrantă a totalităţii...

— Specificul naţional nu este o poartă zăvorîtă spre lume, dimpotrivă, este singura fereastră deschisă spre lume şi singura şansă de recunoaştere, ca parteneri cu drepturi egale, în marele forum al culturii popoarelor. Nu ne vom impune niciodată imitînd pe alţii, ci convingînd pe alţii de puterea creatoare a spiritului nostru...

— Evident, popoarele învaţă unele de la altele, nu se poate concepe o autarhie, dar produsul final al eforturilor fiecărui popor în materie de cultură se cuvine să poarte amprenta puternică a originalităţii pentru a fi luat în serios...

— Literatura... ca manifestare specială a spiritului uman, este funciar revoluţionară în sensul că respinge şabloanele şi poncifele învechite din gîndirea oamenilor, făcînd loc cutezanţei şi mesajului înnoitor, deschizînd larg perspectivele minţii umane...

— În domeniul literaturii, orice creator de geniu trebuie să îmbogăţească universul spiritual uman cu ceva necunoscut pînă la el, care să poarte sigiliul individualităţii sale unice.

— Literatura nu este un tratat de morală... însă ea nu poate fi desprinsă de scopurile morale, într-un sens foarte larg şi, desigur, nu expres...

— Nu o dată scriitorii s-au sacrificat pentru ideile în care au crezut... Martiriul atîtor scriitori, din atîtea literaturi, nu este altceva decît un aspect al militantismului lor. Indiferenţa, apatia, pasivitatea, practicile tranzacţionaliste n-au onorat niciodată literatura...

— Militantismul marilor scriitori, intră, inevitabil, în plămada artei lor, şi, în acest sens, o singură constatare poate fi argumentul decisiv: marii creatori au militat totdeauna în slujba ideilor înalte ale vremii lor, iar unii le-au devansat, deschizînd drum vremurilor noi...

— Scriitorul, prin opera sa, apare ca un eşantion reprezentativ al simţirii colective care se recunoaşte totdeauna în el, pe care-l ia ca punct de referinţă pentru a se autodefini şi pe care-l poate prezenta ca o carte de vizită în faţa umanităţii...

— În opera marilor scriitori poporul îşi recunoaşte propriul său glas, propria sa istorie, sensibilitate şi valorile morale...

— Se pare că în artă omul a izbutit să dea dintru început măsura maximă a posibilităţilor sale. Disponibilităţile de sensibilitate şi capacitatea spirituală s-au manifestat plenar din antichitatea îndepărtată pînă astăzi şi este instructiv să constatăm că, spre pildă, dacă în domeniul tehnic evoluţia omului este miraculoasă, în cel al artelor titanii antichităţii sau Renaşterii rămîn nişte modele permanente la care spiritul nostru se raportează şi va zăbovi mereu cu aceeaşi veneraţie şi încîntare...

— Din cele de mai sus nu rezultă, evident, că tot ceea ce s-a creat în cultură înainte de noi îşi păstrează intact valoarea. Istoria culturii a reţinut, dintr-o mulţime imensă de autori, un număr restrîns şi anume pe cei care au izbutit să înalţe gîndirea şi sensibilitatea pe culmile cele mai înalte, să dea expresia cea mai deplină disponibilităţilor creatoare ale omului.

— În contextul relaţiilor socialiste, raportul dintre tradiţie şi inovaţie capătă o importanţă ideologică şi artistică deosebită. Căci socialismul cultivă respectul faţă de valorile progresiste ale trecutului şi, în acelaşi timp, aspiraţia de a îmbogăţi şi a dezvolta patrimoniul valorilor naţionale prin crearea de opere noi, legate de spiritul actualităţii, de necesităţile şi deziderentele omului contemporan...

— Distingînd între tradiţiile avansate şi elementele nocive, retrograde ale moştenirii trecutului, scriitorul contemporan creează un larg cîmp de acţiune ideilor şi sentimentelor noi, îmbrăcate în veşminte contemporane, pe măsura sensibilităţii omului de astăzi...

— Un scriitor trebuie să simtă pulsul contemporaneităţii, să cunoască realitatea actuală, să fie receptiv la noile valori morale care se creează, pentru a le înfăţişa, în adîncime, în opera sa.

— Este greu de crezut că a existat sau există un scriitor adevărat, nu numai în literatura noastră, dar în literatura lumii, care să scrie fără scopul, nemărturisit, uneori inconştient, de a ameliora condiţia semenilor săi, de a le cultiva sentimente, idealuri, atitudini, principii etc. **(P. Marcea)**

— Adevărul artei este eliberarea sensibilităţii prin reconcilierea ei cu raţiunea...

— În spatele formei estetice se află armonia sensibilităţii şi raţiunii, care a fost refulată, protestul etern împotriva organizării vieţii prin logica dominaţiei.

— Este cu adevărat o exigenţă internă a artei de a face ca artistul să coboare în stradă pentru a apăra cauza revoluţionară...

— Nu există operă autentică să nu presupună efort intelectual şi disciplină intelectuală în organizarea materialului. Nu există o artă „automatică“ şi nici o artă care „imită“: arta înţelege lumea. Imediatul sensibil pe care îl realizează arta *presupune* o sinteză a experienţei, conform unor principii universale, singurele care oferă *operei* mai mult decît o semnificaţie particulară.

— „Sfîrşitul artei“ poate fi conceput doar dacă oamenii nu mai sînt capabili să distingă adevăratul de fals, binele de rău, frumosul de urît, prezentul de viitor. Acesta ar fi stadiul barbariei perfecte pe culmile civilizaţiei. **(H. Marcuse)**

— Scopul artei este acela de a crea uimirea. **(G. Marino)**

— Poetul voieşte a fi Profetul: el vrea să ştie! **(J. Maritain)**

— Obiectul de artă creează un public cu simţ artistic şi capabil să guste frumosul. Producţia produce, aşadar, nu numai un obiect pentru subiect, ci şi un subiect pentru obiect. **(K. Marx)**

— În locul vechilor izolări locale şi naţionale se dezvoltă schimbul mondial, dependenţa naţiunilor una de alta şi ceea ce este adevărat, pentru producţia materială, este tot atît de adevărat pentru producţia intelectuală. Creaţiile intelectuale ale unei naţiuni devin proprietatea comună a tuturor. Îngustimea şi exclusivismul naţional devin pe zi ce trece tot mai cu neputinţă, din numeroasele literaturi naţionale şi locale se formează o literatură universală. **(K. Marx — Fr. Engels)**

— Fiecare operă este un ansamblu de semne inventate în timpul execuţiei şi pentru nevoile locului. Desprinse din compoziţia pentru care au fost create, aceste semne nu mai au nici o acţiune. Semnul este determinat în clipa în care îl folosesc şi pentru obiectul la care trebuie să participe.

— Toţi artiştii poartă amprenta epocii lor, dar mari artişti sînt numai aceia la care ea este foarte adînc întipărită. **(H. Matisse)**

— Capodoperele se îmbogăţesc datorită emoţiilor pe care le trezesc în sufletele generaţiilor care vin una după alta, timp de secole...

— Arta este o manifestare a emoţiilor, iar aceste emoţii vorbesc o limbă pe care oricine o poate înţelege. **(W. S. Maugham)**

— Arta e o relaţie, şi pentru a fi înţeleasă trebuie să aibă viaţă şi creatorul, dar şi cel care o descoperă. Cu viaţa pe care o avem în noi recunoaştem viaţa care există în alţii...

— A fi scriitor nu înseamnă a-ţi valorifica stilistic experienţa, a transforma în metafore datele personale. Înseamnă cu mult mai mult: o stare de permanentă luciditate. Destinul de scriitor începe odată cu intensitatea şi gravitatea trăirii.

— Arta este iubire şi ea implică neapărat comunicare... Niciodată nu scriem pentru noi — ci, în primul rînd, pentru ceilalţi... Orice om sensibil, chiar fără să aibă geniul lui Shakespeare, trăieşte nevoia de comunicare, dorinţa de a ieşi din spaţiul strîmt al experienţei limitate.

— Eu iubesc arta, fiindcă ea aminteşte cu tragică perseverenţă de nobleţea şi eternitatea omului. Dacă omul ar fi o simplă aglomerare de date biologice, el n-ar avea nevoie de poezia lui Eminescu şi muzica lui Bach, s-ar descurca foarte bine şi fără ele. Dar omul este suprema creaţie a naturii. Dragostea pentru artă este dragostea faţă de esenţa noastră durabilă...

— Arta fiind iubire este în acelaşi timp şi o creaţie comună. Îţi trebuie desigur talent să scrii o poezie, dar iţi trebuie talent şi să asculţi o poezie. Fără oameni capabili să iubească poezia, muzica, noi artiştii n-am exista, ar însemna să vorbim în deşert.

— Un adevărat artist are inocenţa de a descoperi viaţa de la început.

— Nevoia de a consuma arta şi nevoia de a crea pornesc din aceeaşi sursă.

— Arta ne dă posibilitatea de a comunica şi cu cei care au fost înaintea noastră, şi cu cei contemporani nouă, şi cu cei care vor veni; arta e singura capabilă să iasă învingătoare din bătălia cu timpul, să transforme totul în prezent. **(T. Mazilu)**

— Viaţa, aşa cum e realmente, nu merită să fie imitată; natura a fost dată poetului ca el s-o cerceteze, s-o modifice s-o sporească prin propriul geniu. **(G. Mazzini)**

— Scriitorii şi artiştii nu cad din cer şi nici nu plutesc în nori; ei trăiesc mai mult decît oricine în mijlocul luptelor de clasă ale poporului şi timpului lor. Luaţi în parte, ei pot fi stimulaţi şi influenţaţi în cele mai diverse feluri de aceste lupte, dar nimeni nu poate scăpa de înrîurirea lor...

— Orice artă adevărată îşi are rădăcinile în epoca respectivă. **(Fr. Mehring)**

— Literatura trebuie să fie credincioasă icoană a sentimentelor şi năzuinţelor, a viciilor şi obiceiurilor veacului în care se produce, oglindind în ea sau patimile omeneşti, concepţiile veacului, sau reproducînd fidel trăsăturile generale ale societăţii în care autorul pune subiectul său.

— Arta este redarea realităţii prin prisma personalităţii autorului. **(C. Mille)**

— Tot ce e în jurul nostru merită cinstea de a fi înălțat într-un vers.

— S-a zis că e o rușine să fii original; e una și mai mare: să nu vrei și să nu poți. **(I. Minulescu)**

— Pentru mine poezia a fost și rămîne o invitație la speranță, un mod de a contribui la a-i face pe oameni mai buni, la a-i ajuta să se înțeleagă. Eu am cîntat și cînt ceea ce îl unește pe om de semenii săi, dar nu am pierdut din vedere nici ceea ce îl separă și îl face unic și irepetabil. **(E. Montale)**

— Îmi înfig pana în inimă ca să scot din ea cuvinte. **(H. de Montherlant)**

— A scrie nu înseamnă a instrui spiritul sau a flata simțurile ci, prin arta cuvîntului, înseamnă a ademeni și a subjuga sufletul, astfel încît să se pătrundă, printr-o iluzie deopotrivă senzorială și intelectuală, de un adevăr (sau poate de o minciună) ce depășește faptul exprimat. **(Ch. Morgan)**

— Arta... este o floare plăpîndă, care nu crește decît în pămîntul unde domnesc dreptul și moralitatea, pacea, liniștea și securitatea publică, cultura și științele.

— Arta progresează numai într-o societate liberă; despotismul, împilarea frînează dezvoltarea artei. **(A. Mureșanu)**

— Știința năzuiește spre general, arta spre exemplar.

— Literatura... nu are sarcina de a descrie ceea ce este, ci ceea ce trebuie să fie... Literatura oferă alegorii. Ea dezvăluie sensuri. Este interpretarea vieții. **(R. Musil)**

— Arta nu e un scop în sine, ci doar un mijloc de a sta de vorbă cu oamenii. **(M. P. Musorgski)**

— În orice vers remarcabil, al unui adevărat poet, se află de două și de trei ori mai mult decît se spune; e de datoria cititorului să suplinească restul, după ideile sale, după gusturile lui. **(A. de Musset)**

— Cînd meseria atinge arta, e una. Dar cînd arta devine meserie, e cu totul altceva.

— O literatură nu trăiește prin cei ce scriu, ci prin ceea ce scriu.

— Scriitorii clasici sînt contemporani, întotdeauna, dar foarte rar cei contemporani sînt și clasici totodată.

— Poeții sînt marii preoți ai dragostei. Dar ei nu „slujesc“. Oficiază.

— Nu există artă minoră. Sînt numai artiști nemajori. **(T. Mușatescu)**

— Ce va putea înlocui religiile care pier în dezvoltarea intelectuală și morală o omenirii? Răspunsul la această întrebare este: arta.

— Nu o dată s-a făcut observația că artele îndulcesc moravurile, că practicarea și cultivarea lor exclude cruzimea în raporturile dintre oameni, exclude adică insociabilitatea. **(P. P. Negulescu)**

— Arta nu poate fi imperativă, nici didactică, nici prozelitică, nici pură pedagogie, decît nemaifiind artă, ci morală...

— Arta nu este artă pentru artă, adică străină de omenire, ci, dimpotrivă, cu cît e creația mai cuprinzătoare, cu atît mai puțin este de despărțit de pămîntul omenescului și al naționalului, și numai de aceea unei rafinări artistice îi corespunde și una morală...

— Este cu neputință o stabilire a autonomiei artei, dacă nu se pornește de la conceptul vieții ca întreg.

— Morala care într-adevăr intră în artă, nu aceea în care arta este vîrîtă cu de-a sila, este un moment moral făcut estetic, numit de obicei „gust“. El este inerent artei, însă nu este însăși judecata estetică...

— Gustul nu este decît moralul în artă și ca artă, gustul este moralitatea artei. **(Șt. I. Nenițescu)**

— Sentimentul care domină toate cărțile mele este cel al pluralității omului, al pluralității mele însumi... Versurile mele vădesc nenumăratele personalități pe care le-am avut, adică pe care le avem, care sîntem.

— Poate că eu n-am trăit viața mea, poate am trăit viața altora... o viață întrețesută din viața tuturor: viața multiplă a poetului. **(P. Neruda)**

— Republica literelor e singura care trebuie să fie oarecum impregnată cu ceva aristocratic, căci aristocrația științei și a talentului nu va fi nicicînd contestată.

— Misiunea unui scriitor este de a analiza în mod sincer ceea ce resimte în împrejurările grave ale vieții. **(G. de Nerval)**

— Eu consider arta drept cea mai înaltă îndatorire a vieții, drept activitate metafizică esențială.

— Existența și lumea nu-și găsesc *justificarea* veșnică decît ca fenomen *estetic*.

— Seducătoarea speranță a lumilor de vis, în făurirea cărora orice om este un artist suveran, e premisa tuturor artelor plastice, ba chiar, a unei părți importante a poeziei.

— Cultura este înainte de toate unitatea stilului artistic în toate manifestările de viață ale unui popor.

— Din toate operele îmi plac numai cele scrise cu sînge. Scrie cu sîngele tău și vei afla că sîngele înseamnă spirit.

— Esențialul în artă rămîne *desăvîrșirea* existenței pe care o realizează producerea *perfecției* și a *ce e împlinit*. Arta este prin esență *afirmare, binecuvîntare, îndumnezeire a existenței*.

— Fiecare artă, fiecare filozofie poate fi privită ca un remediu și ca un mijloc de stimulare a creșterii sau degenerescenței vieții: ele presupunînd întotdeauna existența suferințelor și a suferinzilor. Dar există două feluri de suferinzi: o dată, cei care suferă de plenitudinea vieții, care vor o artă dionisiacă și totodată o privire și o perspectivă tragică asupra vieții, și apoi cei care suferă de o sărăcire a vieții și cer artei și filozofiei odihnă, liniște. **(Fr. Nietzsche)**

— Dacă e atîta durere în viață, cu atît mai mult ar trebui să apară într-un gen literar care, în forma lui cea mai înaltă, este o sinceră transcriere a vieții.

— Cu cît moravurile personale ale scriitorului sînt mai bune, cu atît mai bună este și opera sa. **(F. Norris)**

— Arhitectura e muzică încremenită.

— Poezia este esența omului și secretul universului.

— Se recunoaște un poet... prin bucuria și seninătatea pe care le pune pe fețe, și numele de înțelept el singur este cel care-l poartă pe bună dreptate.

— Poezia este realitatea absolută. Cu cît un lucru este mai poetic, cu atît este mai adevărat.

— Poezia este reprezentarea sufletului — a lumii interioare în totalitatea ei. Modalitatea ei de meditație, cuvintele, indică acest fapt, căci ele sînt expresia revelației exteriorizate a imperiului forțelor sufletești...

— Printre științe, poezia reprezintă tinerețea...

— Poezia vindecă rănile deschise de rațiune. Ea se constituie din componente complet opuse — din adevăruri înălțătoare și mistificare agreabilă...

— A scrie poezie înseamnă a da viață. Orice creație artistică trebuie să fie o ființă vie...

— Poezia dispune neîngrădit, după bunul ei plac, de suferință și dorință, de plăcere și durere, de eroare și adevăr, de sănătate și maladie. Ea întrepătrunde totul pentru a atinge scopul scopurilor — ridicarea omului peste condiția lui proprie...

— Poezia este eroina filozofiei. Filozofia ridică poezia la rangul de principiu. Ea ne învață să prețuim valoarea poeziei. Filozofia este teoria poeziei. Ea ne demonstrează că poezia este totul...

— Adevăratul poet este atotștiutor, el reprezintă universul în ipoteza microcosmosului.

— Arta reprezintă complinirea naturii.

— Creatorul de artă aparține operei, iar nu opera, creatorului.

— Există un prezent spiritual care identifică trecut și viitor dizolvîndu-le, și acest amestec este elementul vital, atmosfera poetului. **(Novalis)**

— Desenul este inteligența picturii. Culoarea, instinctul ei.

— Orice clasicism fiind prin esență intelectualist, este prin definiție normativ și autoritar. Și reciproc, pentru că orice baroc este vitalist, el va fi ca atare libertin și va traduce un abandon, o venerație în fața forței...

— De aceea clasicismul a fost numit și umanism, denumirea devenind aproape un sinonim. Sensul cosmic al barocului, dimpotrivă, s-a dezvăluit pe de-a-ntregul în vocația sa eternă pentru peisaj și folclor. **(E. D'Ors)**

— Arta este reflexul vieții; este natura văzută printr-un temperament; este reprezentarea omenescului...

— Artele sînt senzorii nobile prin mijlocirea cărora omul își exprimă lui însuși, ceea ce nu poate fi cristalizat într-o formulă în alt chip.

— În artă nu există joacă... Orice artă este necesară; constă în a exprima prin ea însăși ceea ce omenirea nu a putut și nici nu va putea exprima vreodată în alt mod.

— Arta, în sensul cel mai strict, este întotdeauna o artă actuală. Actualitatea dă viață trecutului, descoperind în el forme afine și forme contrapuse. În acest fel trecutul nu ne este indiferent ci rămîne oarecum actualizat în întregime. **(J. Ortega y Gasset)**

— Arta este o lungă suferință, o întrebare pe care ți-o pui mereu ție însuți. Trebuie o sută de flori ca să faci o picătură de parfum...

— Opera de artă este expresia unei emoții analizate, decantate, trecute prin filtrul gîndirii. **(Th. Pallady)**

— Scriitorul oglindește în portretul său dubla enigmă a personalității specifice și a exponenței de clasă. Între individualitate și clase sînt osmoze permanente, sedimentate în creația literară, pe care criticul literar are nobila misiune de a le descoperi, de a le înțelege, de a le consemna, de a le analiza și a le explica.

— Fenomenul literar este un fenomen complex, un nucleu vital, unde sînt strînse într-o fuziune perfectă elemente disparate și aparent dispersate, elementele personalității biologice a scriitorului și elementele sociologice ale clasei din care a ieșit, alături de elementele sociologice ale timpului în care a lucrat, a militat sau a contemplat. **(P. Pandrea)**

— Desăvîrșirea operei de artă e precedată întotdeauna de un conflict, o discuție, o luptă interioară.

— Arta e caracter, numai caracter. Toată viața artistul trudește din greu asupra caracterului său, iar poemul, sculptura, simfonia sau romanul, nu sînt decît sudoarea acestei trude...

— Atemporală poate fi numai acea poezie în care emoția e simulată dar nu trăită sau, dacă a fost trăită, poetul n-a izbutit nici s-o surprindă atît de profund, nici s-o transmită atît de exact încît oricare cititor să se poată recunoaște pe sine, iar șocul acestei recunoașteri să fie atît de viu încît să-l doară. **(M. R. Paraschivescu)**

— A vorbi despre „existența socială" a operelor de artă poate părea un paradox, întrucît se știe că ele apar de regulă ca rod al unei creații individuale, dar trecerea de la potență la act presupune în cazul tuturor valorilor contactul dintre obiect și subiect și deci, pînă la urmă, atestarea socială a acestei forme specifice de obiectivare a individualității.

— Arta este artă nu pentru că alină durerile sau pricinuiește bună dispoziție, cum cred mulți, ci pentru că oferă o plăcere superioară, indiferent de stările de spirit pricinuite.

— Adevărata viață a operei începe abia atunci cînd ea întîlnește pe cei cărora le este destinată.

— Universul estetic propriu culturii românești contemporane trăiește prin confruntarea, reciproca interferență și completare a unor perspective variate în orizontul cuprinzător al materialismului dialectic și istoric. Idei fertile, născocite și transferate din domeniul sociologiei, psihologiei, antropologiei, culturologiei, axiologiei, istoriei sau criticii literare și de artă, vin să îmbogățească peisajul esteticii filozofice a epocii, conferindu-i strălucire, vitalitate și vigoare.

— Dacă arta este trăită neartistic, de vină nu este numai ea, ci cauza trebuie căutată pe parcursul itinerariului complex ce duce de la creație la receptare, de la ceea ce cultura spirituală propune, la ceea ce ajunge să se asimileze, devenind fapt de civilizație.

— Arta — formă relativ autonomă în planul cultural — se împletește strîns în contextul civilizației cu întreg sistemul de valori ale epocii, față de care se raportează și pe care le influențează, fiind la rîndul ei influențată de ele, astfel încît independența ei este în mare

măsură limitată. Ca subsistem al civilizației epocii, arta este parte a întregului și exponent semnificativ al său, fiind determinată de context, dar contribuind totodată la configurarea profilului său spiritual... Integrată în civilizație, arta se raportează la ansamblul vieții și este modelată de aceasta, prin toate verigile și momentele ei. **(I. Pascadi)**

— Poezia... transfigurarea vieții în operă artistică. **(B. Pasternak)**

— A trata viața în spiritul artei înseamnă a face din viață un lucru în care mijloacele și scopurile se identifică; iar a încuraja o astfel de tratare reprezintă adevărata semnificație a artei și poeziei.

— Dacă arta este închinată creșterii fericirii omului, salvării celui oprimat, intensificării sentimentelor de prețuire reciprocă sau înfățișării unor adevăruri noi ori vechi asupra noastră și asupra legăturilor noastre cu lumea, astfel încît să ne îmbărbăteze în răstimpul popasului de aici... va fi artă adevărată; dacă mai presus de aceste valori pe care le-am însumat... cuprinde ceva din sufletul umanității, își descoperă locul îndreptățit, armonios, în arhitectura măreață a vieții noastre. **(W. H. Pater)**

— În lectură nu căutăm idei noi, ci gînduri pe care le-am gîndit, și care pe pagina citită, capătă o ștampilă de confirmare. Ne izbesc cuvintele altora cu rezonanță, într-o zonă mai de mult a noastră, mai de mult de noi trăită. Făcînd-o să vibreze, acele cuvinte ne permit să culegem noi puncte de plecare în forul nostru interior.

— Poezia nu este sens, ci stare, nu înțelegere, ci existență.

— Un sentiment cînd îl încerci este un lucru viu. Și ce este arta dacă nu un mijloc prin care se eternizează într-o formă un sentiment, un conținut pentru ca astfel să-l poată retrăi alții?

— Eu nu trăiesc numai din cărți și pentru cărți. Dar, dacă vreți o mărturisire, cred că cele care mi-au dezvăluit viața au fost în mare parte cărțile. **(C. Pavese)**

— Scriem mai puțin pentru ziua de azi și mai mult pentru cei ce vor veni.

— Tot ce se poate cere celui ce scrie e să-și servească cinstit propriul său temperament. Din această oficiere sacră rezultă și opera de artă și concepția ei.

— Scriitorul va descinde din turnul lui de fildeș, adevărată fortăreață de temniță adesea, și va participa la destinele poporului din care s-a selectat, devenind factor social.

— Arta fixează ceea ce e trecător în viață, încremenește destinele și le dă acel caracter irevocabil și dăinuitor în memorie.

— Fabula înflorește în epoci de perifrază politică și spirituală.

— Devoțiunea pentru poezie este semnul celor aleși de Muze. Încurajat sau nu, adulat de public sau nesocotit, străbătînd pajiști aromite sau bîlciuri prăfuite și gălăgioase, poetul predestinat își merge, netulburat, drumul...

— Ca și Eusebio, din drama lui Calderon, care omoară, dar se mîntuiește ridicînd fiecărui mormînt o cruce, poetul poate să păcătuiască, însă, pentru devoțiunea lui. Poezia pentru multe îl iartă, pentru că mult o iubește...

— Există în lirica, de pretutindeni, contemporană, o regiune în care poeții, părăsind terenul celor concrete, se avîntă către obîrșiile celor văzute și nevăzute, către esențele intime, către acele semințe tainice, ce nu se deschid decît la anumite apeluri (și încă), la anumite consemne, în care intuiția și inteligența folosesc formula magică, incantatoare, jumătate rugăciune și jumătate vrajă...

— În lirica de pretutindeni există o regiune în care poezia se desprinde de cele materiale, zvîrle de pe sine lestul pămîntesc, se confundă cu muzica originară a sferelor și invită, pe alte căi, la înțelegere și poate la consimțămînt...

— Nu e vorba să spunem în ce măsură o astfel de poezie, supraterestră, să-i zicem, e superioară celeilalte — lucrul e și cu neputință de stabilit, dar și absolut fără importanță. Răspunsul s-a dat la vreme și el ni se pare plauzibil, întru totul. Iar acest răspuns spune

că sînt îndreptăţite amîndouă modurile sau zonele de poezie.

— Versurile cer o iniţiere deosebită, mai mult chiar: lectura unui volum de poezie constituie în bună parte un act de colaborare cu autorul, şi efortul acesta nu poate fi cerut oricui. Aici aderenţa temperamentală joacă şi cel mai important dintre roluri.

— Există în poezia modernă, înţelegînd mai puţin cronologia, cît spiritul, la noi ca şi în celelalte literaturi, două moduri de a prezenta realitatea înconjurătoare, de la care pleacă şi poezia, ca toate artele, de altminteri... Un mod, să zicem, direct şi unul de cît mai multe ocoluri, un mod clar, şi unul hermetic, unul la îndemîna tuturor şi altul accesibil numai celor iniţiaţi în misterele pe care le ascund cu grijă autorii lor. Nu e vorba să fim pentru unul sau altul din aceste moduri de poezie. Cîtă vreme sînt exercitate cu devoţiune, ele au drepturi egale în atenţia noastră.

— Poezia, e în noi, în inima noastră, în sufletul nostru, în lungile lor veghii şi priveghii, în fiorul abia înregistrat al unei presimţiri, în deluviul unei fericiri ce îneacă, în bruma unei dezamăgiri ce ofileşte, în zăbranicul transparent ce se lasă, ca o umbră familiară, pe apa odihnitoare a Stygelului. A intui toate aceste vibraţii ale inimii şi ale sufletului şi a le transmite, în notaţii cît mai fragede, înseamnă a scrie poezie, de înaltă calitate.

— Nici o eră şi nici o epocă nu s-au lipsit vreodată de poezie. Ca şi iarba de leac, ea creşte pretutindeni... printre scaeţi, printre bolovani, printre pietrele de moară ale evenimentelor, printre sîrmele ghimpate ale istoriei, chiar dacă stăpînii pămîntului o declară indezirabilă şi o proscriu în cine ştie ce lagăre de concentrare... Căci în ciuda credinţei obşteşti, şi a celor ce-şi atribuie rînduielile lumii, departe de a fi un lux, poezia e o trebuinţă continuă a sufletului omenesc, unul din acele principii fără de care, spre deosebire de vechile cosmogonii, universul n-ar putea exista... **(Perpessicius)**

— Pentru ca arta să-şi îndeplinească menirea sa, ea trebuie să cuprindă ceea ce constituie esenţa unei naţiuni.

— Deşi arta trebuie să îmbrăţişeze, prin firea sa, tot cuprinsul simţămintelor, pasiunilor şi ideilor omeneşti, totuşi, prin modul cum sînt exprimate aceste simţăminte, pasiuni şi idei şi mai ales prin alegerea lor, arta ia caractere determinate de natura etnică a popoarelor. **(Şt. Petică)**

— Sînt omul care sacrifică chiar şi frumosul de dragul adevărului....

— N-am vîndut niciodată vreun sunet al lirei mele, sau vreo trăsătură a condeiului meu; am cîntat şi am scris numai după imboldul sufletului meu al cărui îndemn este libertatea. **(S. Petöfi)**

— Numai atunci cînd opera de artă dă impresia evidentă că este o reflectare a realităţii adînci, că răsfrînge lumea cît mai mult, pe toate dimensiunile ei, aşa cum este ea, numai atunci noi o numim autentică.

— Arta e dospire sufletească în tipare eterne şi e cu atît mai de preţ această frămîntare cu cît izvorăşte dintr-o conştiinţă mai complexă şi mai abundentă.

— Artistul trebuie să conceapă în durere, dar trebuie să realizeze în bucurie, în beţia de a crea.

— Artistul nu poate povesti decît propria sa viziune despre lume.

— Menirea scriitorului este să sporească prin scrisul lui conştiinţa în lume.

— Scriitorul este o lampă aprinsă care luminează bolţile întunecate unde se plăsmuiesc loviturile nedrepte, ascunzişurile unde foiesc guzganii răului.

— Sufletul unui scriitor mare este sinteza sufletească a unui popor la un moment dat.

— Poezia nu este deasupra realului, este numai o depăşire a realului, porneşte de la real...

— Eu nu concep arta decît ca o expresie a adevărului... deci, arta are acelaşi obiect ca ştiinţele zise morale...

— Cred că literatura trebuie să se ocupe înainte de toate de valorile sufleteşti.

— Dacă afirmăm că literatura unei epoci este în corelaţie cu psihologia acelei epoci şi dacă stăruim să arătăm că psihologia însăşi este în funcţie de explicaţia filo-

zofică a timpului, ne reîntoarcem cu și mai multă îndreptățire la afirmația că o literatură trebuie să fie sincronică structural, filozofiei și științei ei.

— Scriitorul... e un om care exprimă în scris cu o liminară sinceritate, ceea ce a simțit, ceea ce a gîndit, ceea ce i s-a întîmplat în viață, lui și celor pe care i-a cunoscut, sau chiar obiectelor neînsuflețite.

— Conștiința unui popor își are expresia în arta lui și această expresie, la rîndul ei, întărește conștiința, cum întărește gimnastica un corp. **(Camil Petrescu)**

— Literaturile s-au adîncit tot mai mult în căutarea specificului etnic, iar valoarea lor în universalitate a fost prețuită tocmai în măsura în care exprimau mai răspicat sufletul unei națiuni.

— O literatură nu e valabilă decît atunci cînd e străbătută de aspirațiile societății și cînd o exprimă.

— Nu există literatură, nici artă, fără rădăcini în pămînt și în îndeletnicirile oamenilor.

— Nici un geniu n-a apărut răzleț, fără rădăcini ramificate în istoria poporului său, fără să respire aerul epocii sale, fără să exprime în opera de creație zbuciumul, întrebările și luptele acelei epoci.

— O literatură se pune în valoare în literatura universală, numai prin ceea ce aduce specific național și autohton... În literatura universală un loc vom merita numai în măsura în care vom ști să rămînem cît mai mult și cît mai intact români. **(Cezar Petrescu)**

— Prin practicarea, sau în contactul cu arta, se creează încetul cu încetul o stare de dezinteresare sufletească, ce poate servi ca bază a vieții morale, a cărei esență este lepădarea egoismului. **(I. Petrovici)**

— O literatură nu poate trăi singură, hrănindu-se numai din ea însăși. Literaturile, încă de la începutul lor, se dezvoltă într-o strînsă dependență reciprocă. Influențele, infiltrațiile, corespondențele de tot felul, în ce privește forma, spiritul, motivele, stimulează mereu fondul național al unei literaturi. Aș spune chiar că o literatură este cu atît mai viguroasă și mai durabilă cu cît asimilează mai multe influențe.

— Numai o literatură puternică și bogată primește influențele cu simpatie, pentru că ea nu se teme că acestea o vor copleși și îi vor răpi originalitatea.

— Literatura, ca și arta, oglindește interpretativ viața.

— Funcția artei în general, și a artei literare îndeosebi, este să scoată din efemer elemente de durată, fixîndu-le în forme care tocmai sînt destinate să asigure durata.

— Scriitorul nu este numai un martor al vremii sale, opera sa nu este numai o înșirare de fișe documentare ale faptelor de tot felul cu care el este contemporan... Scriitorul are datoria, atît față de el însuși, cît și față de cititorii săi, să-și dezvolte în adîncime talentul, să-și hrănească cu cultură vocația și să descopere în actualitate ceea ce poate să treacă dincolo de clipa prezentă.

— Există o *cunoaștere poetică* care duce la descoperirea unor aspecte ale Adevărului, pe care cunoașterea științifică nu le descoperă întotdeauna.

— Un poet adevărat este mereu în mijlocul vieții și nu la marginea ei, contemplînd detașat și calm de la distanță furtunile și cutremurele sau, dimpotrivă, acalmiile și seninătățile. Atitudinea aceasta duce în mod necesar la o apropiere strînsă, la o înfrățire adîncă cu lumea exterioară, cu lucrurile și oamenii.

— Orice literatură poartă în ea ecoul împrejurărilor sociale în care se produce.

— Poetul poate fi definit drept omul care toată viața păstrează însușirea de a se mira, de a se minuna.

— Romantismul, înainte de a fi o mișcare literară, este o predispoziție sufletească, o anumită conformație psihică, o atitudine bine caracterizată față de viață și de lume. Romantismul, privit astfel, înfățișează unul din cele două mari sensuri ale spiritului omenesc, acela al adîncimii, pe calea visului și a contemplației, în lumea dinlăuntru, în lumea întîmplărilor psihice, celălalt sens fiind al avîntului, către lumea exterioară și corespunzînd, în linii generale, realismului. **(Alex. A. Philippide)**

— Nu poți crea decît luptînd cu ceva. Chiar cu tine însuți.

— Arta nu înseamnă aplicarea unui canon de frumusețe: e ceea ce instinctul și creierul pot concepe dincolo de orice canon.

— Opera noastră e un fel de jurnal.

— Nici o reușită mai mare nu poate fi rîvnită sincer de către un artist — cred eu — decît această puțină putere de a ști să acoperi cu alb tot ceea ce a fost negru, tot ceea ce mai este încă negru și mai ales tot ceea ce mai poate fi negru în inima sau în privirea oamenilor. **(P. Picasso)**

— Cunoaștem sugestia de eternitate legată de opera de artă — și că un „lucru de frumusețe" este o „bucurie pentru totdeauna"...

— Numim frumusețe orice formă, orice vorbă care ne dă această bucurie misterioasă. Misterioasă, și de asemenea inepuizabilă, interminabilă bucurie...

— Bogată în o intensitate excepțională și dominînd viața noastră, clipa înaltei emoții estetice pare să depășească ordinul timpului și să aparțină de etern...

— Ca strălucirea soarelui în valul agitat, strălucește deodată în înaltele imagini ale artei, înainte de a recădea în neant, lumea zadarnică și bulversantă a angoaselor și extazelor umane, ridicată la un fel de indestructibilă eternitate. *Noi care vom muri poate într-o zi numim omul etern în miezul clipei*...

— Ca și celelalte activități ale spiritului, arta nu are semnificație umană decît îndrăznind să fie ceea ce poate fi: un limbaj măreț și indestructibil, o miză fără condescendență în care oamenii vor învăța să recunoască, în folosul puterii lor comune, imaginea vieții lor cucerite și răscumpărate...

— „Patria tablourilor" și a poemelor, romanelor și simfoniilor ne deschide refugiul triumfător al unei umanități etern inocente: al unei lumi în care durerea există cu bucuria, în care sîngele și moartea nu sînt uitate, dar unde ele au pierdut mirosul lor de înfrîngere pentru a fi devenit propriul lor cînt...

— A trăi în cunoașterea și în dragostea artei înseamnă a nu îmbătrîni, a nu pierde, a nu uita.

— Cu marile opere pe care la fiecare etapă a experienței noastre în artă învățăm să le cunoaștem mai bine, trăim cum ne-ar plăcea să trăim cu ființele pe care le iubim; în afara destinului.

— Obsesia duratei este inseparabilă creației, dar nu se confundă cu obsesia gloriei. Gloria are alte căi, iar prezența imperioasă a dorinței de glorie recuză mai mult decît autentifică sinceritatea unei vocații...

— Dacă ambiția gloriei are drept obiect numele și omul, dorința unei durate nu privește decît opera...

— Însă, o artă nu e artă decît dacă opera rămîne un obiect în ochii săi. Lipsa de grijă pentru durată este semnul unei arte care se reneagă: e fapta ziaristului, a vorbitorului, a vieții și a acțiunii. Orice artist adevărat este obsedat de durată...

— Operele pe care le iubim par întotdeauna nou-născute; ele singure nu știu nici să moară, nici să se îndepărteze. Cînd reluăm una din ele, e ca și cum am intra într-o casă familiară la care nu vom fi închis încă toate ușile; și pătrundem în acele camere noi fără angoasa care ne face să ne temem că o ființă dragă va muri aici...

— A publica înseamnă a desăvîrși existența operei prin singurul mijloc care se poate concepe: introducerea ei în domeniul comun al conștiinței și al vieții.

— Pe deasupra operei, conștiința creatorului și cea a lectorului tind să se întîlnească în aceeași întrebare fundamentală.

— O operă e cu atît mai valabilă cu cît realizează mai complet esența artei.

— Nu există creație fără conștiință...

— N-a existat niciodată artă a instinctului, a oarbei spontaneități; orice operă angajează o conștiință, chiar dacă nu se confundă cu ea.

— Opera de artă... se oferă spiritului ca un obiect de interogare, de anchetă, de perplexitate. **(G. Picon)**

— Poezia unui popor nu poate deveni de interes universal înainte de a-și găsi și exploata propriul său suflet național, în forma artistică cea mai înaltă.

— Din numeroasele definiții prin care critica din toate vremurile a încercat — adesea contradictoriu — să prindă ființa intimă, esența fenomenului poetic, singura ce nu poate fi contestată de nimeni, rămîne constatarea banală că poezia e arta cuvîntului...

— Nu putem vorbi deci de o poezie de expresie universală — așa cum sînt, bunăoară, prin materialele întrebuințate, toate artele plastice sau cele muzicale — ci numai de poezii naționale, exprimate în limbi diferite, fără putințe de stricte echivalări...

— În opoziție cu romanul și nuvela, cu drama și comedia, al căror subiect și acțiune se pot transpune și într-altă limbă, poezia lirică... e prin definiție chiar intraductibilă, căci fondul și forma nu se pot disocia aici fără a distruge toată sau aproape toată vraja și puterea incantatorie a versului celui mai simplu.

— Romantismul... n-a fost numai o mișcare de comună sensibilitate a unei epoci, ci tot atîta una de redeșteptare națională. **(I. Pillat)**

— Natura se servește de instrumentul fanteziei umane, pentru a continua, pe o treaptă mai înaltă, opera ei creatoare.

— Arta este cea care răzbună viața.

— Arta precede natura. **(L. Pirandello)**

— Poetul este fie un tiran care zguduie munții răului secular, fie o gînganie care scotocește în polen. **(D. I. Pisarev)**

— Nu societatea e creată pentru artist, ci artistul pentru societate. Arta trebuie să contribuie la dezvoltarea conștiinței umane, la perfecționarea orînduirii sociale.

— Principala semnificație a artei constă în reproducerea vieții și în pronunțarea unui verdict asupra fenomenelor ei.

— Meritul unei opere artistice este în ultimă instanță determinat de ponderea conținutului ei.

— Lucrările poetice, în general lucrările artistice, *povestesc* întotdeauna ceva, pentru că *exprimă* întotdeauna ceva...

— Arta începe atunci cînd omul reînvie în el sentimente și gînduri încercate sub influența realității înconjurătoare și le conferă acestora o *particulară expresie în imagini*...

— Se înțelege că în cea mai mare parte a cazurilor el face acest lucru urmărind să transmită *celorlalți oameni* cele regîndite și resimțite de el. Arta este un fenomen *social*.

— Arta oricărui popor se află... întotdeauna în cea mai strînsă legătură cauzală cu economia sa.

— Lucrarea artistică nu poate exista fără un conținut de idei. Chiar și lucrările ale căror autori prețuiesc numai forma și nu se îngrijesc de conținut exprimă totuși într-un fel sau altul o idee determinată... Cînd însă o idee falsă e pusă la temelia operei de artă, ea strecoară în operă astfel de contradicții interne, încît de pe urma lor suferă meritul estetic al operei... Nici un artist nu poate transforma în adevăr ceea ce constituie contrariul său nemijlocit.

— Acolo unde nu există viață reală, sarcina poeziei este de a crea o viață ideală.

— Înclinația față de *artă pentru artă* apare și se consolidează acolo unde există o neînțelegere fără ieșire între oamenii de artă și mediul social înconjurător. Această neînțelegere se reflectă avantajos asupra creației artistice în măsura în care ea ajută artiștilor să se ridice peste mediul lor.

— Știu prea bine că nici un artist nu e răspunzător pentru sensul discursurilor eroilor săi. Destul de des, totuși, el dă într-un fel sau altul de înțeles care este atitudinea sa față de aceste discursuri și, ca urmare, noi putem să ne facem o părere privind propriile sale convingeri. **(G. V. Plehanov)**

— Arta, acest fum ușuratec și frumos al trăirii, durează peste veacuri și e singura carte de vizită pe care o poate depune un neam la poarta veșniciei. **(V. I. Popa)**

— Marea literatură nu e decît limbaj încărcat cu semnificație în cel mai înalt grad cu putință. **(E. Pound)**

— O țară care nu știe să-și apere „poeții“ va fi învinsă sau va supraviețui lamentabil la coada altor națiuni,

fiindcă poezia e sîngele unui popor care curge subteran prin veacuri şi îl face nepieritor.

— E tot atît de fatal să scrii o carte cum sînt şi celelalte fenomene ale existenţei: naşterile, morţile, accidentele, şi pe un plan mai mare, desigur, seismele sociale. Oamenii au nevoie să ia cunoştinţă de faptele lor, e o lege a timpurilor moderne, care a apărut întîi la vechii greci. Şi adesea această lege sacrifică pe unul care să le spună.

— Creaţia artistică nu este oare unul din răspunsurile cele mai energice pe care le dă omul blestematei probleme insolubile? Nu admirăm noi oare în ea victoria noastră asupra morţii? Nu opreşte artistul clipa, imortalizînd-o şi dîndu-ne nouă, care o contemplăm materializată, fiorul nemuririi, trăit întîi de el?

— Ce este oare o carte dacă nu un prieten bun cu care poţi sta de vorbă oricînd în singurătatea odăii tale?

— Actul de creaţie este rezultatul vieţii interioare secrete a scriitorului; nu se mai ştie, şi nu mai ştie nici el exact, dacă ceea ce povesteşte i s-a întîmplat lui cu adevărat, dacă şi-a imaginat numai, sau dacă e vorba de un amestec de fapte reale şi de invenţii. Este imposibil de făcut o delimitare între viaţa imaginară, creată şi exprimată într-o carte, şi cea trăită de scriitor.

— Un scriitor de ce ar fi el mare, dacă nu e original şi n-a descoperit nimic?

— Scriitorul nu trebuie să părăsească omul, chiar dacă omul, sătul de propriile sale fapte, n-ar dori să i se pună în faţă o oglindă şi să-şi vadă chipul. **(M. Preda)**

— Arta... o reprezentare idealizată a naturii şi a noastră înşine, în vederea unei perfecţionări fizice şi morale a speciei noastre. **(P. J. Proudhon)**

— Stilul este pentru scriitor nu o problemă de tehnică, ci de viziune a lumii.

— Trebuie să treacă mult timp pentru ca să recunoaştem în fizionomia unui scriitor modelul care poartă numele de „mare talent", în muzeul nostru de idei generale.

— Ne aflăm cu toţii în faţa romancierului precum sclavii în faţa împăratului: cu un singur cuvînt ne poate elibera. Datorită lui, pierdem vechea noastră condiţie, pentru a o cunoaşte pe cea a generalului, a ţesătorului, a cîntăreţei, a gentilomului de ţară, pentru a cunoaşte viaţa rustică, jocul, vînătoarea, ura, iubirea... **(M. Proust)**

— Literatura: ... proiecţie pe plan imaginar a activităţii reale a omului. **(R. Queneau)**

— Drumul spre simţire trece prin inteligenţă (cînd e vorba de literatură) ... Valoarea poetică a poeziei nu o voi judeca după materialul întrebuinţat ca să-mi producă starea poetică, ci după intensitatea acestei stări.

— Vreau ca fiecare pagină de literatură să-mi dezvolte personalitatea, să-mi stabilizeze ţinuta faţă de lumea din afară... Cer fiecărei cugetări să fie o simţire, fiecărei simţiri să se imprime... în fiinţa mea. **(Fr. I. Rainer)**

— Prin scop, arta devine socială, fiindcă se adresează publicului, iar prin origine, este deja socială, fiindcă educaţia artistului nu poate fi decît cea a mediului în care trăieşte...

— Iată deci că artistul, deşi amator pasionat de specificitate, nu se poate feri complet de a nu exprima prin opera sa şi generalul... Dar, ... artistul nu poate utiliza expresii valabile pentru orice societate, el nu poate fi cu desăvîrşire universal... Dacă ar fi aşa, ar pierde particularitatea, originalitatea. Arta s-ar transforma în ştiinţă, expresia ar deveni o formulă matematică...

— Romanul e povestea vieţii şi sufletului individualităţilor private cele mai caracteristice. Individualităţile publice sînt captate de istorie şi mitologie. Romanul nu apare decît într-o societate aşa de diferenţiată în care orice om e în felul lui o individualitate.

— Literatura completează ceea ce lipseşte societăţii, compensează lacunele, stabileşte echilibrul aspiraţiilor.

— Orice operă cuprinde, mai mult ori mai puţin, o intenţie centrală şi o mulţime de sensuri inconştiente, de virtualităţi nepotenţate, dar gata de realizare, poar-

tă cu ea, înăbușite ori exprimate numai pe jumătate, atîtea sensuri care vin din subconștientul artistului, neprevăzute și pentru el...

— *O operă e totdeauna cu mult mai bogată decît crede sau vrea creatorul ei.* Ea cuprinde fără voia lui posibilități de asociații, de sugestii, exerciții mentale, altele decît pe acelea pe care le-a indicat el. Ea are afinități care se leagă pe deasupra voinței inițiale a creatorului; semnificații ascunse pe care el nici nu le bănuiește...

— *Dacă opera de artă n-ar cuprinde decît o singură idee, ea ar muri repede,* adică odată cu dispariția autorului, care ar îngropa cu el concepția sa... Din contra, o creație e cu atît mai valabilă cu cît aduce mai multe subsoluri, mai multe virtualități inconștiente, mai multe voințe secundare, altfel decît aceea unică a înfăptuitorului și, pînă la un punct, opuse acesteia;...

— Împingînd lucrurile pînă la aspectul lor paradoxal, am putea spune, că o operă trăiește mai ales prin ceea ce n-a voit artistul, prin elementele pe care nu le-a evidențiat. Opera trăiește oarecum contra lui...

— Extensiunea sensurilor nebănuite care dau viață și posteritate artei o face publicul cu fantezia sa. El pune pe seama autorului, alături de ideea sa inițială, semnificații diverse la care el nu s-a gîndit...

— Artistul e un singur individ și publicul e umanitate. El generalizează și îmbogățește mereu opera de artă. O face valabilă, interesantă pentru o serie cît mai mare de oameni, punîndu-i mereu pe seamă sensuri, aspecte și intenții noi. Astfel o umanizează colaborînd cu autorul. Acesta ne dă o schemă și noi o completăm, ne dă un vas pe care îl umplem și-l deșertăm mereu din generație în generație. **(M. Ralea)**

— Dacă o operă de artă, privită ca un fenomen individual e dependentă de o anumită personalitate, de care nu poate fi disociată, tot așa arta, ca fenomen colectiv, nu poate fi separată de celelalte funcțiuni ale grupului. O societate, în speță o națiune, fiindcă acestea sînt societățile firești în care trăim, are o anumită structură sufletească. Ea e colorată individual de anumite tonalități. O societate se definește

prin grupul de valori în care crede și care o constituiesc ideal sau cultural.

— Opera de artă ne apare ca un compromis necesar între manifestarea specificului și realizarea lui sub presiune socială, într-o societate limitată, adică într-o națiune... Cînd introducem specificul național, nu facem altceva decît să completăm definiția talentului.

— Arta nu e decît un mijloc de exprimare a personalității. Aceasta din urmă e realitatea întreagă a omului, arta numai instrumentul ei, de comunicare.

— Marii artiști rămîn mari personalități naționale, iar operele de artă care s-au impus au fost cele naționale...

— Numai prin artă putem ieși din noi, putem ști ce vede altul din acest univers care nu e același cu al nostru și ale cărui priveliști ne-ar fi rămas tot atît de necunoscute ca și cele care există probabil pe lună.

— Mulțumită artei, în loc să vedem o singură lume, a noastră, o vedem multiplicîndu-se, și cîți artiști originali există, tot atîtea lumi avem la dispoziția noastră, mai deosebite unele de altele decît cele care se rostogolesc în infinit și care, la multe secole după ce s-a stins focarul de unde emanau, fie că se numesc Rembrandt sau Ver Meer, ne trimit lumina lor aparte. **(I. M. Rașcu)**

— Poezia nu e metafizică. Este, în primul rînd, cîntec. Și, fiind tinerețea lumii, ea cîntă cele mai bătrîne realități ale lumii, arborele, pasărea, norul, stelele. Este prelungirea firească a unui instinct... Poezia nu este numai chintesența literaturii, ea este în primul rînd, un mod de a trăi, de a exista, mod care poate fi cultivat, dar care inițial este spontan.

— „Cunoașterea" poetică nu e dată decît prin și în „experiența" poetică — aici se află, printre altele, una din deosebirile dintre poet și mistic — deoarece poetul creează, făurește un obiect a cărui materie e limbajul, această intenție de a făuri fiind principiul care îi orientează și îi unifică forțele.

— Artistul, în loc să imite natura, o asimilează și o încarnează în propriul eu. **(M. Raymond)**

— Arta reprezintă capacitatea dată omului de a separa o formă din haosul învolburat al senzațiilor sale, și de a contempla această formă în unicitatea ei.

— Arta este ceea ce determină în modul cel mai nemijlocit ca ființa să *dureze* stabilindu-se în ceva prezent, adică în opera de artă. Pentru acest motiv, arta trebuie să fie întotdeauna revoluționară, căci, în situația noastră existențială, nu putem rămîne inactivi (inactivitatea în acest sens este o moarte în viață).

— Ne luptăm necontenit cu aparența și împotriva nimicniciei care este moartea. Sîntem mereu amenințați de dezintegrarea spirituală și mintală, preludiul dezintegrării fizice și al morții, iar arta reprezintă efortul de a rezista dezintegrării, de a ne redobîndi ființa din confuzia exterioară.

— Dacă se înlătură experiența estetică, se înlătură însăși legătura vitală între om și mediul său social, se nimicește armonia și bucuria existenței.

— Omagiul pe care îl aduci artistului, este omagiul adus unui om care s-a dovedit în stare ca prin însușirile lui speciale să rezolve în locul tău propriile-ți probleme emoționale.

— Dacă sîntem superiori animalelor, dacă spiritul nostru se poate îmbăta cu ideea gloriei și, astfel, înălța deasupra grozăviei neantului, aceasta se datorează faptului că posedăm darul de a făuri imagini, acea replică luminoasă a tuturor operelor poetice și filozofice. Acest dar îl posedăm însă numai în măsura în care noi toți, după puterile și capacitățile noastre, sîntem în contact nemijlocit cu dezvoltarea și forma lumii vizibile.

— Arta nu e o abstracție; e o activitate umană, realizată numai prin mijlocirea unei personalități. Calitatea acestei personalități va covîrși calitățile abstracte ale artei, și valoarea artei depinde de adîncimea simțirii umane. **(H. Read)**

— Pentru mine arta — zic „artă“ și mă gîndesc mereu numai la literatură — înseamnă creație de oameni și de viață...

— Nu frumosul, o născocire omenească, interesează în artă, ci pulsația vieții. Cînd ai reușit să închizi în

cuvinte cîteva clipe de viață adevărată, ai săvîrșit o operă mai prețioasă decît toate frazele din lume...

— A crea viață nu înseamnă a copia după natură indivizi existenți. Asemenea realism sau naturalism e mai puțin valoros ca o fotografie proastă...

— Creația literară nu poate fi decît sinteză. Omul pe care îl zugrăvesc eu o fi avînd și trebuie să aibă asemănări cu mii de oameni, cum au și în viață toți oamenii, dar trăiește numai prin ceea ce are unic și deosebit de toți oamenii din toate vremurile.

— Arta n-are menirea să moralizeze pe om, evident, dar poate să-l facă să se bucure pentru că e om și pentru că trăiește, și chiar să-l facă mai om.

— Literatura, sub orice formă s-ar înfățișa, înseamnă nu numai o zugrăvire, ci și o interpretare și deci într-un fel o critică mai mult sau mai puțin directă a lumii și a societății în care trăiește scriitorul.

— Creînd oameni vii, cu viață proprie, cu lume proprie, scriitorul se apropie de misterul eternității.

— Sinceritatea e calitatea de căpetenie a scriitorului adevărat. Sinceritatea față de sine, din care izvorăște sinceritatea față de artă. Dacă nu te dăruiești întreg artei, în clipa creației, nu vei zămisli decît monștri fără viață.

— Literatura e filtrul magic care alege esența calităților și defectelor unui neam, care-i trezește conștiința națională și o ține vie, care fixează un neam pe un anume pămînt.

— Adevăratul, prețiosul modernism înseamnă rîvna de a produce valori estetice îmbrăcate în spiritul timpului, dar cu un nivel mai înalt decît al epocii precedente...

— Adevăratul artist trebuie să-și însușească organic tot ce s-a produs valoros în domeniul său pînă la dînsul și să adauge în plus ceea ce are el... Acest adaos, acest plus, este modernismul adevărat, care ar fi valoros indiferent dacă se va înfățișa în hlamidă romantică, în haină realistă sau în dantelă simbolică. Nu etichetele sînt hotărîtoare în artă, ci valoarea estetică.

— Dacă priveşti arta drept creaţie, trebuie să-i atribui şi o valoare etică. Arta ca uşoară jucărie ar fi tot atît de incomprehensibilă ca şi viaţa socotită fără rost. **(L. Rebreanu)**

— Savantul generalizează, artistul individualizează.

— Literatura mea este ceva în genul unor scrisori către mine însumi pe care v-aş îngădui să le citiţi.

— În literatură, adevărul se deosebeşte de neadevăr întocmai ca florile naturale de cele artificiale; printr-un fel de mireasmă inimitabilă.

— Un clasic este un scriitor care veghează asupra tradiţiei.

— Natura nu-i definitivă; întotdeauna i se poate adăuga ceva.

— Ciudată meserie şi literatura: cu cît faci mai puţină, cu atît trebuie s-o faci mai bună.

— E dureros să scrii o carte: înseamnă să te eliberezi de ea.

— Poate că inspiraţia nu-i decît bucuria de a scrie; n-o precede.

— Nu trebuie să spunem că recitim capodoperele, pentru că întotdeauna ni se pare că nu le-am citit niciodată.

— Fiecare operă a noastră trebuie să fie o criză, aproape o revoluţie.

— Adevărul nu înseamnă totdeauna arta. Arta nu înseamnă totdeauna adevăr, dar adevărul şi arta au puncte de contact: le caut.

— Toţi oamenii au văzut aproape aceleaşi lucruri, dar numai artistul ştie să le reînscrie în memoria lui. **(J. Renard)**

— Arta tinde către o realitate particulară: dacă o atinge, ea se încorporează realului care participă la faptul etern şi astfel se încorporează în timp.

— Poetul: ... uriaş ce trece fără efort prin urechea unui ac, şi, totodată, un pitic ce umple universul. **(P. Reverdy)**

— Îndeobşte în clipa de faţă cu toţii sîntem de acord să recunoaştem literaturii o funcţie şi anumite puteri care depăşesc cu mult rolul ei vechi de divertisment, de glorificare sau ornament. Ne place să vedem în ea o expresie a alegerilor, obsesiilor şi problemelor situate în inima existenţei personale...

— Pe scurt, creaţia literară ne apare de acum înainte ca o experienţă, sau chiar ca o practică de sine, ca un exerciţiu de aprehendare şi de geneză în cursul căruia un scriitor încearcă să se înţeleagă şi în acelaşi timp să se construiască.

— Elaborarea unei mari opere literare nu e nimic altceva decît descoperirea unei perspective adevărate asupra ta însuţi, asupra vieţii, asupra oamenilor. Iar literatura e o aventură a fiinţei. **(J. P. Richard)**

— Fără ajutorul artelor, prea puţine din experienţele noastre pot fi comparate, iar fără o astfel de comparaţie, cu greu putem spera să fim vreodată de acord asupra celor ce trebuie preferate...

— În arte sînt depozitate, în unicul mod cu putinţă, experienţe care s-au impus celor mai sensibile fiinţe, înzestrate cu un deosebit discernămînt... Astfel, artele, abordate cum se cuvine, furnizează cele mai valoroase date disponibile pentru a hotărî care experienţe sînt mai valoroase. **(I. A. Richards)**

— Dacă realitatea cotidiană ţi se pare sărăcăcioasă, nu da vina pe ea; învinovăţeşte-te pe tine însuţi că nu eşti îndeajuns de poet pentru a-i pune în lumină bogăţia.

— A cînta înseamnă a exista...

— Operele de artă sînt experienţe tainice a căror viaţă veşnică trăieşte alături de viaţa noastră trecătoare.

— O operă de artă este bună, cînd s-a născut dintr-un îndemn. Originea ei însăşi o îndreptăţeşte, şi nimic altceva. **(R. M. Rilke)**

— Adevăratul artist exprimă întotdeauna ce gîndeşte, cu riscul de a răsturna toate prejudecăţile stabilite.

— Arta nu începe decît odată cu adevărul lăuntric. **(Rodin)**

— Poetul: ... cel ce stă mereu cu fruntea în țărîna de aur a insomniei lui. **(St. Roll)**

— Ce fericite sînt epocile și operele senine! Dar cînd epoca este tulbure și națiunea luptă, arta este datoare să lupte cot la cot cu ea, s-o înflăcăreze, s-o conducă, să îndepărteze temerile și să stîrpească prejudecățile care ar putea să-i stînjenească drumul...

— Nu este în vederile artei să suprime lupta, ci să însutească viața, s-o facă mai puternică, mai mare, mai bună. Tot ce vine în inimiciție cu viața, vine și cu arta. Și dacă e adevărat că dragostea și unirea sînt scopul ei, nu e mai puțin adevărat că uneori ura ar putea să-i fie armă...

— Orice artist mare, chiar cel mai individualizat, e mai mult decît un om individual. În el sînt mai multe personalități îngemănate, întotdeauna armonizate, ce-și realizează, una lîngă alta, esența. În privința aceasta, însă, artistul nu se deosebește de ceilalți oameni decît prin puterea de exprimare.

— Cine nu urăște cu putere răul, nu va ști, efectiv, să iubească binele. Iar acela care vede injustițiile, fără ca în același timp să încerce totul pentru a le combate, nu poate fi pe de-a-ntregul artist, și nici pe de-a-ntregul om.

— Există mari artiști care nu se exprimă decît pe ei. Dar cei mai mari dintre toți sînt acei a căror inimă bate pentru toți. **(R. Rolland)**

— Poetul... nu-i și nu poate fi decît contemporan. **(C. A. Rosseti)**

— Arta unei țări reprezintă totalul virtuților sociale și al forțelor sale etice. **(J. Ruskin)**

— Artist cu adevărat este acela în sufletul căruia glasul eului originar, adică al profunzimilor, a reușit să copleșească glasul eului derivat, adică al straturilor superficiale. **(L. Rusu)**

— Neamul întreg poate pieri, cu faptele lui de eroism, cu limba și credințele lui, cu jertfele și idealurile lui. Din el poate să nu rămînă nimic, ca dintr-un semn scris pe nisipul pustiei. Numai cuvîntul unui mare poet poate avea sorți să stăruiască în veacuri viitoare, și de sfîntul cîntec al durerii și bucuriei lui se pot lega bucuriile și durerile generațiilor celor mai adînci viitorimi, în alte epoci și în alte civilizații. Și de numele lui se poate lega pomenirea neamului și pămîntului care l-au născut.

— Opera oricărui scriitor poartă în sine puterea nebănuită ori germenele descompunerii și nu se poate lucra nimic pentru ea sau contra ei. Acum, ori mai tîrziu se face dreptate.

— Fără îndoială, tradiția noastră își are temeliile ei. Din altceva au ieșit literaturile apusene; dintr-o anume rînduială sufletească și socială a ieșit a noastră.

— Nu sîntem dintre cei care se sperie de noutăți, deoarece progresul e o lege generală în toate manifestările vieții. Prețuim noutatea mai ales în artă, deoarece partea de inedit pe care o aduce artistul este cel mai important titlu al său...

— Cartea îndeplinește nu numai minunea de a ne pune în contact cu semenii noștri depărtați în timp și spațiu: cartea îndeplinește fapta de mirare de a ne face să trăim în afară de minciună, nedreptate și prejudecăți .

— În aceste urne sacre, în care poeții și cugetătorii și-au închis inimile, găsim acea putere fără moarte care mișcă umanitatea înainte în progresul ei necontenit...

— Între calamități și catastrofe, oamenii nobili care nu mai sînt dau putere acumulată în operele lor ca să răzbim spre adevăr, justiție socială și pace.

— Trebuie să deosebim unde-i hotarul între artă și manifestările patologice, cu exagerările lor care duc în absurd. Admițînd oricîtă îndrăzneală în domeniul poeziei ca versificație și înnoire sintactică, e vădit necesar să respingem anarhia verbală...

— Cuvîntul e un mijloc de comunicare a ideilor, și sentimentelor. Sfărîmînd legătura logică a vorbirii, anunți o stare patologică, dacă ești sincer, și o mare sărăcie intelectuală, dacă ești un imitator. **(M. Sadoveanu)**

— În mod inevitabil și indiferent de intențiile artistului, artele sînt un imn înălțat existenței.

— Cred în două poezii ale vieții: în poezia scrisului și în poezia muncii. Și mai cred că scriitorul trebuie să fie într-un permanent contact cu viața, cu durerile ei, cu bucuriile, cu înfrîngerile ei.

— Un scriitor trebuie să fie un luptător social. El trebuie să fie continuu legat în mod strîns de complexul social în care trăiește... Scriitorii generației mele trebuie să se convingă, în momentele de față, că nu pot face decît artă cu tendință și că o altă artă nu există. În această tendință, însă, să introducem maximum de artă, pentru că numai astfel operele noastre își vor păstra viabilitatea. **(Al. Sahia)**

— Sentimentul artei implică un sentiment viu și intim al lucrurilor. În vreme ce majoritatea oamenilor rămîn la suprafață și la aparent, în vreme ce filozofii propriu-ziși recunosc și constată un *je ne sais quoi* dincolo de fenomene, fără să-i poată determina natura, artistul, ca și cum ar fi înzestrat cu un simț aparte, simte sub lumea aparentă cealaltă lume, cu totul interioară, pe care cei mai mulți o ignoră și căreia filozofii se mulțumesc să-i constat . existența: el asistă la jocul invizibil al forțelor și simpatizează cu ele, ca și cum ar fi suflete; el a primit, din naștere, cheia simbolurilor și înțelegerea figurilor; ceea ce altora li se pare incoerent și contradictoriu nu e, pentru el, decît un contrast armonic, un acord la distanță pe lira universală. El însuși intră curînd în acest mare concert și, asemeni vaselor de bronz ale teatrelor antice, își însoțește ecoul glasului cu muzica lumii.

— Păstrați-vă tinerețea — veți avea poezia. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Înainte de a fi artiști, să încercăm să fim oameni. **(George Sand)**

— Un scriitor este produsul temperamentului înnăscut și al mediului particular în care a trăit. **(H. Sanielevici)**

— Arta nu există decît prin și pentru celălalt... Creația nu-și găsește desăvîrșirea decît în lectură, deoarece artistul trebuie să încredințeze altuia grija de-a împlini ceea ce el a început.

— A scrie înseamnă să sporești cu o perlă colierul Muzelor, să lași posterității amintirea unei vieți exemplare, să aperi poporul contra lui însuși și contra dușmanilor lui.

— Orice act de a scrie constituie o angajare profundă.

— Întrucît scriitorul nu are nici un mijloc de a evada, noi vrem ca el să-și îmbrățișeze strîns epoca: ea este unica lui șansă: este făcută pentru el și el este făcut pentru ea... Noi nu vrem să ratăm nimic din epoca noastră: poate că sînt altele mai frumoase, dar aceasta este a noastră: nu avem decît *această* viață de trăit...

— Lectura este un pact de generozitate între autor și cititor, fiecare are încredere în celălalt, fiecare contează pe celălalt, cere de la celălalt ceea ce cere de la sine... Opera nu există decît la nivelul exact al capacităților reale ale lectorului.

— Orice carte este o recuperare totală a ființei. **(J.-P. Sartre)**

— Arta se străduie să imite natura și, pentru că nu o poate egala, spunem că propriu artei este ceea ce artiștii produc fără a imita natura.

— Oricui ignoră logica, îi este cu neputință să fie poet adevărat. **(G. Savonarola)**

— Artiștii extind realmente granițele imperiului minții și fac noi descoperiri în limitele acestui imperiu. Ei sînt cei care deschid noi canale și noi brațe pentru fluxul cunoașterii; înfățișîndu-ne astfel pentru întiia oară natura experienței noastre.

— Iată misiunea oricărei arte autentice. Această misiune nu constă în a reproduce ceea ce este deja dat (ar fi de prisos) sau în a crea ceva prin simplul joc al imaginației subiective: această misiune constă în a pătrunde mereu și mai adînc în miezul lumii exterioare și în suflet, în a vedea și a comunica aceste realități existente în ele și pe care legile admise și convențiile le-au ascuns pînă acum. **(M. Scheler)**

— Opera se situează deasupra formei, ea reprezintă esență, caracter general, este privire și expresie a spiritului naturii ce-o însuflețește.

— Arta selectează cu predilecție și nemijlocit ceea ce

este mai înalt și evoluat, de aceea se oprește asupra ființei umane. **(Fr. W. J. Schelling)**

— Albina te poate învăța hărnicia, un vierme poate deveni maestrul îndemînării tale, știința o poți împărți cu duhurile superioare, dar ARTA, omule, o ai pe seama ta!

— Operele artistice sînt ca metalele. Cele nobile cîștigă strălucire cu trecerea vremii, cele ordinare ruginesc.

— Întreaga artă este dedicată bucuriei, și nu există altă problemă mai importantă și mai gravă decît modul de a-i face pe oameni fericiți. **(Fr. Schiller)**

— Plenitudinea culturii o vei găsi în poezia noastră supremă, dar profunzimea umanității caut-o la filozofi...

— Pentru a căuta și descoperi poezia, filozofia este instrumentul.

— Poezia romantică este o poezie universală progresivă. Destinul poeziei nu este numai de a reuni genurile poetice, sau de a pune în contact poezia cu filozofia și retorica; va trebui să combine uneori poezia cu proza, genialitatea cu critica, poezia artei cu poezia naturii, alteori să le contopească, să dea viață poeziei și să o socializeze, făcînd în același timp poetică viața și societatea, să poetizeze spiritul, să satureze formele artei cu substanța autentică formativă a fiecărui gen și să le însuflețească prin pulsația umorului. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— Maica artelor utile este *nevoia*, cea a artelor frumoase este *prisosința*. Tatăl celor dintîi este intelectul, al acestora din urmă, geniul, care, el însuși, e un fel de prisosință; el reprezintă, anume, prisosul puterii de cunoaștere, peste limitele impuse de slujirea voinței.

— „Ce este viața?“ — La această întrebare ne dă răspuns perfect valabil, într-un fel specific, orice operă de artă autentică și reușită.

— Există o cunoaștere aparte ce se aplică la ceea ce subzistă independent și în afara oricărei relații, la ceea ce constituie propriu-zis esența lumii și substratul adevărat al fenomenelor... Acest mod de cunoaștere este arta, este opera geniului...

— Arta reproduce ideile eterne pe care le-a conceput prin intermediul contemplației pure, adică esențialul și permanentul tuturor fenomenelor lumii. **(A. Schopenhauer)**

— Umanismul, pacea, prietenia sînt comandamentele supreme ale epocii noastre. Toți scriitorii adevărați trebuie să închidă în opera lor aceste valori superioare ale conștiinței umane. **(A. Schweitzer)**

— Arta și știința sînt forme ale vieții; ambele au o origine comună; tendințele spontane ale spiritului, legile ființei și acțiunile sale. Geniul artistic nu mai este un miracol; el este spiritul însuși. **(G. Séailles)**

— O artă nu este niciodată mare, dacă ferestrele ei nu sînt direct deschise spre viață.

— Nu durează în artă decît ceea ce este sincer. Nu durează decît ceea ce reprezintă într-adevăr un mod de simțire. **(M. Sebastian)**

— Cînd spun ARTĂ, nu înțeleg teoria „artei pentru artă“. Această doctrină care nu mai servește la nimic, a sfîrșit prin a desemna munca unui neputincios care produce eleganță goală într-o cameră sterilizată. Înțeleg numai categoria spirituală constituită din operele de artă bune, trecute ori prezente, acelea care servesc de model, acelea care vor fi exemplare... Dacă privim consecințele declanșate de aceste opere vom vedea că ele nu sînt deloc străine de luptele și pasiunile timpului. „Marele artist“, s-a spus, „nu aparține timpului său, este timpul său“. În fond, viața poetului, complexul de impresii, senzații, reacții care constituie materia operei, sînt o parte a umanității care îl înconjoară; împreună cu neliniștile, cu durerile, cu măreția și cu eșecurile ei.

— Scriitorul, poetul sînt angajați în ceea ce se poate numi umanitate. Rolul și validitatea unui scriitor și ale omului care este acest scriitor se apropie, se contopesc. **(G. Seferis)**

— Înaintașii sînt ghizii noștri, nu stăpînii noștri. **(Seneca)**

— Ritmul artei nu este decît o metaforă a Marelui Ritm Universal.

— O operă de artă, și mai cu seamă un poem, este un produs esențial al vieții, un fel de extract, de chin-

tesență, în care se regăsesc în mod necesar incluse anumite caractere fundamentale ale vieții. **(P. Servien)**

— Cel ce n-are muzică în sine, cel pe care nu-l mișcă armonia suavă a sonurilor, e copt pentru trădare, furt și perfidie: inteligența lui e mohorîtă ca noaptea, năzuințele lui sumbre ca Erebul. Nu te încrede într-un asemenea om. **(W. Shakespeare)**

— Poezia imortalizează tot ce este mai bun și mai frumos în lume; ea oprește nălucirile pieritoare care bîntuie în perioadele interlunare ale vieții și, învăluindu-le fie în limbaj, fie în formă, le trimite în lume...

— Poezia preface totul în frumusețe; sporește frumusețea a ceea ce este foarte frumos și dă frumusețe la ceea ce este foarte hid; îngemănează bucuria și groaza, durerea și plăcerea, eternitatea și schimbarea;... Ea preschimbă tot ce atinge... Ea smulge vălul înfățișării obișnuite de pe fața lumii și dă la iveală frumusețea goală... Ea creează din nou universul după ce el a fost distrus în mintea noastră de recurența unor impresii tocite prin repetare.

— În perioada copilăriei societății, fiecare autor este necesarmente poet, deoarece limba este poezie; iar a fi poet înseamnă a percepe adevărul și frumosul, într-un cuvînt, binele ce rezidă în raportul ce se stabilește în primul rînd între **existență și percepție**, iar în al doilea rînd între **percepție și expresie**.

— Potrivit timpului și națiunii în care s-au ivit, poeții au fost numiți în epocile de început a lumii, legiuitori sau profeți; poetul, în esență, îmbină și reunește ambele aceste funcții.

— Întrucît poetul aparține tuturor timpurilor, juriul care îl apreciază trebuie să fie format din egalii săi; el trebuie să fie recrutat de timp dintre cei mai aleși din înțelepții multor generații.

— A căuta să transpui creațiile unui poet dintr-o limbă în alta, ar fi tot atît de înțelept ca și a arunca o viorea într-un creuzet pentru a descoperi principiile esențiale ale culorii și mirosului ei. Planta trebuie să răsară din nou din sămînța ei; căci altfel nu va înflori — aceasta e povara blestemului turnului Babel. **(P. B. Shelley)**

— Arta este lupta perpetuă pentru libertate. Conștient sau inconștient lupta aceasta este singura misiune perceptibilă a universului moral, pe care îl stimulează și îl înnobilează. **(J. Sibelius)**

— Poetul nu este, de fapt, decît un om priceput în a populariza înțelepciunea. **(P. Sidney)**

— Dacă n-ar fi înfrumusețată de artă, viața în sine ar fi seacă, și adesea ți-ar arăta un chip de maimuță. **(H. Sienkiewicz)**

— Arta are un scop, condensarea vieții și lămurirea ei, iar acel ce s-ar mulțumi să o reproducă, ar face o mare, imensă greșeală.

— Se zice că arta nu are naționalitate. Operele de valoare universală sînt, însă, un fel de sinteză a dezvoltării culturale naționale.

— În dezvoltarea noastră culturală vom ajunge la statornicie și la unitate numai dacă vom ține în toate lucrările noastre seama de gustul poporului, de felul lui de a vedea și de a simți, de firea lui. **(I. Slavici)**

— Cînd vom ști să ne slujim mai bine de puterile naturii, cînd se vor desăvîrși mijloacele de producție, cînd munca omenească va fi bine ocrotită, cînd va fi bine organizată educația, cînd se va putea dobîndi mai repede pregătirea pentru funcțiile cele mai esențiale, ale activității omenești și cînd, prin urmare, omul va avea mai mult timp liber, atunci frumosul în artă și în natură va lua cu drept cuvînt un loc larg în toate spiritele. **(H. Spencer)**

— Faptele noastre se uită, oricît de renumite, / și-odat' cu noi se sting și gîndurile toate, / doar vorbele-nțelepte, de sînt în vers rostite, / menite sînt de muze la viață fără moarte. **(E. Spenser)**

— Fiecare curent și fiecare poezie, fără să menționeze sau să dezvăluie în mod expres forțele colective care au orientat sentimentele și inspirația autorului, își trădează totuși adevărata sorginte socială.

— Epicul este eticul contemplat estetic.

— O artă care n-ar avea un substrat social, n-ar fi decît un accident precar și pur subiectiv...

— Cel ce produce opera pentru alt scop decît propria ei valoare, poate să-şi ajungă scopul ades, dar valoarea operei arareori.

— Sentimentul, pasiunea, entuziasmul nu pot deveni artă pînă ce imaginaţia nu converteşte o masă de date intelectuale într-un tot unitar de forme armonice, simetrice, euritmice, sugerînd raporturi care să depăşească experienţa brută...

— În operele artiştilor, ceea ce ne reţine şi ne farmecă este tocmai evadarea din datul imediat, e puterea de a-l învălui cu interpretarea şi avîntul nostru. **(E. Speranţia)**

— Printr-un contrast ciudat, artele, care ne învaţă să gustăm viaţa, ne fac nepăsători în faţa morţii...

— Tot ceea ce omul a făcut mai măreţ se datoreşte simţămîntului dureros al destinului său neîmplinit... **(Madame de Staël)**

— În artă nu e posibilă decît o singură politică: aceea a perfecţiunii.

— O operă de artă va fi cu atît mai aptă de a purta titlul de capodoperă cu cît semnificaţia ei axiologică va fi mai completă. Exclusivitatea estetică nu duce la capodoperă. Şi, în orice caz, opera de mare rezonanţă artistică nu e aceea ce se restrînge la embrionul artistic... Intervenţia valorii etice sporeşte un conţinut estetic.

— Deosebirea dintre natură şi artă este exact deosebirea dintre auzul fin al unui iepure şi urechea surdă a lui Beethoven. **(R. Stanca)**

— Problema principală a literaturii noastre este ancorarea ei în realităţile româneşti, de astăzi, crearea unor opere din ce în ce mai valoroase care să ajute şi mai mult mersul nostru înainte, în construcţia socialismului, a comunismului.

— Prestigiul universal al unei literaturi nu poate exista în afara conştiinţei şi potenţialului său naţional... a scrie despre viaţa alor tăi înseamnă, în planul circuitului universal, a te integra în universalitate.

— Orice operă de artă conţine în ea o luare de poziţie ideologică, mai limpede sau mai puţin limpede, pentru sau împotriva unei societăţi, a unor idealuri sau pur şi simplu a unui mod de viaţă.

— Primii noştri scriitori au fost şi primii noştri bărbaţi politici. Literatura lor a fost strîns legată de năzuinţele şi de luptele poporului român pentru libertate, pentru independenţă naţională, pentru suveranitate, pentru o orînduire socială mai dreaptă, mai bună. Nici o răscoală, nici o revoluţie, nici o mişcare socială n-a avut loc în România fără participarea scriitorilor, directă sau indirectă. Ei au cîntat revoluţiile, răscoalele, mişcările sociale, fiind întotdeauna de partea celor oprimaţi, fiind întotdeauna împotriva opresorilor.

— Popoarele care n-au ştiut sprijini artele şi literatura şi nu le-au ajutat să înflorească, au pierit aproape fără să lase urme în istoria omenirii.

— O literatură nu se poate explica şi înţelege decît în contextul istoriei poporului care a produs-o, care s-a exprimat prin ea, care a sperat, s-a luptat, a fost înfrînt şi a învins, şi toate nădejdile, întrebările, durerile şi bucuriile, şi le-a întrupat în cuvinte şi le-a făcut cunoscute prin versurile şi cărţile sale. **(Z. Stancu)**

— Poezia nu este numai artă; ea este însăşi viaţa, însuşi sufletul vieţii. Ea se exprimă în primul rînd prin artă, dar nu numai prin artă. Înţelegerea poeziei *numai ca artă* sărăceşte noţiunea de poezie. Ea nu este un *mod* de existenţă, cum se susţine uneori, ci o componentă fundamentală a existenţei... Fără poezie omul nu s-ar distinge de neant.

— Rolul artei nu este în primul rînd acela de a exprima idei, ci acela de a exprima tensiunea ideilor. Dar, ca să poţi exprima tensiunea unei idei, o idee generală trebuie întotdeauna să planeze pe fundalul operei de artă.

— Estetica este expresia de vîrf a conştiinţei.

— Estetica nu este un domeniu de sine stătător, ci este o parte integrantă a moralităţii.

— **Poezia este o tensiune semantică spre un cuvînt care nu există, pe care nu l-a găsit. Poetul creează semantica unui cuvînt care nu există.**

— Vorbirea este culmea experienţei de viaţă. Învăţată sau spontană, vorbirea, ca şi genele din celulă, reproduce istoria lumii.

— Cititorul este un *alter ego*, este cel pentru care scriu. Versurile mi le scriu în singurătate. Tot astfel mi le citeşte şi el: în singurătate.

— Ridică-te şi luminează în cuvînt / sentimentele ţării tale / ca să-ţi poată zice fiul său / şi să poţi să o numeşti pe ea / casa ta.

— Dacă sensul ultim nu este şi acela de a adăuga ţării tale viaţa ta, înnobilîndu-te de lumina ei şi adăugîndu-i măreţie prin propria ta existenţă, atunci, tu, cel care îţi găseşti prilej de *a fi* prin scris, lasă-te de scris.

— Nu există nici-o operă fundamentală atemporală. Generalul uman nu capătă relief decît filtrat printr-o epocă istorică...

— Putem vorbi despre apariţia generalului uman în opera de artă, abia atunci cînd el este fixat într-un timp istoric precis...

— Conştiinţa istorică a omului de artă se exprimă prin reevaluarea generalului uman într-o epocă dată...

— Puţini sînt scriitorii care reuşesc să-şi depăşească epoca. Dar nu cunosc nici un scriitor şi nici un artist într-adevăr talentat care să nu aibă ca sistem de referinţă activ în opera sa epoca în care trăieşte.

— Arta ni se pare a fi partea cea mai plină şi cea mai rezistentă a umanităţii...

— Adevărul artei ni se arată a fi mai concret decît adevărul naturii.

— Rolul literaturii este la fel de important ca şi rolul ştiinţei. Literatura (şi aici avem în vedere evident numai literatura majoră, valoroasă) reprezintă specificitatea umană în cel mai înalt grad, impulsionează sensibilitatea şi educă prin forţa exemplului particular latura generală de nobleţe şi de sublim a sentimentelor ca act de conştiinţă.

— Lumea unui poem adeseori este mai adevărată decît însăşi convenţia lumii văzută prin simţuri. **(N. Stănescu)**

— Arta, fie şi numai prin implicare, aduce lumii o mărturie despre faptul că deprimarea şi haosul au fost depăşite. **(A. Stokes)**

— Poezia este într-un anumit fel prima treaptă a filozofiei, care ne introduce din copilărie în viaţă şi care ne învaţă în chip plăcut tot ceea ce priveşte moravurile, sentimentele şi acţiunile omului. **(Strabon)**

— Artă — ştiinţă:... Arta seduce, iar ştiinţa convinge. Omul de artă creează individual, creaţia adăugîndu-şi-o numeric, la altele anterioare, în timp ce omul de ştiinţă construieşte colectiv, lucrul lui înălţînd un edificiu comun. Progresul artistic nu poate reprezenta aşadar o creştere pe care ar asigura-o înaintarea în istorie...

— Artiştii pot fi moderni fără ca prin aceasta să fie superiori clasicilor sau altor mari artişti din trecut. Superioritatea istorică în artă este o idee absurdă. Cu totul dimpotrivă se situează ştiinţele pozitive faţă de istorie.

— Cine, în artă, nu inovează, este un epigon. Dreptul şi datoria artistului este de a fi el însuşi, faţă de omul de ştiinţă care are datoria de a fi mai întîi ceea ce au fost înaintaşii lui şi dreptul numai de a lungi raza ştiinţei acestora.

— A avea o concepţie proprie despre lume obligă la construirea unei concepţii estetice corelative, orice filozofie răspunzînd explicit sau implicit într-un anumit fel de a concepe Poezia... Poezia şi metafizica au putut de aceea să pară că sînt două feluri de a ne întreba asupra aceleiaşi realităţi.

— Numai poeţii, cu ochii lor noi şi cu binecunoscuta lor necuminţenie, se miră de tot ce văd, ori de cîte ori ar vedea, fiind de aceea, azi, singurii autori de întrebări fără răspuns. Sînt unele care au în timp o cadenţă notabilă. Ele se impun spiritului omului, după o periodicitate incalculabilă în viitor, dar certă în trecut... Nici o epocă n-a scăpat neînşelată de solicitarea lor şi niciodată n-au fost mai puţin noi decît au fost pentru neliniştea primului om... Sînt între-

bările omului despre om, ale spiritului despre spirit, ale vieţii despre viaţă...

— Fraţi buni ai poeţilor, filozofii au fost şi sînt ei înşişi, în cele din urmă, tot un fel de poeţi; se nutresc din aceeaşi substanţă...

— De altfel, filozofii înşişi la rîndul lor, aflaţi sub puterea acelei circularităţi a întrebărilor-limită, care nu e numai recurenţă în istorie, dar şi ciclu de nelinişti congenere, au simţit mai toţi nevoia să ştie ce e frumuseţea poetică, fie că au speculat îndeosebi asupra muzicii, interesul lor de metafizicieni şi nemetafizicieni a mers cu necesitate la teoria creaţiei artistice...

— Poezia şi Filozofia au putut de aceea să pară că sînt două feluri ale omului de a se întreba despre aceeaşi realitate...

— Oricum, la pragul mut al existenţei, unde stăruiesc numai poeţii şi filozofii, conjectura teoretică şi metafora poetică au fost resimţite mai totdeauna ca posibilităţi de cunoaştere care se suplimentează...

— Filozoful şi poetul se întîlnesc de mai multe ori în drumul lor, care li se sfîrşeşte acolo unde nu-l mai putem deosebi.

— Poetul este un om al tuturor ştiinţelor: el ştie cum încolţeşte şi se usucă iarba, cum se nasc şi cum mor fiinţele, cum răsare şi cum apune un astru, cum fierbe şi îngheaţă marea, fiind în felul lui şi rînd pe rînd pentru aceasta, un naturalist, un biolog, un astronom, un hidrolog...

— Cuvîntul lui întruneşte toate ştiinţele într-o confluenţă a cunoaşterii prin imagini. Imaginile şi simbolurile sînt mijloacele lui de a participa şi de a ne face pe noi înşine să participăm, prin reîntoarcere, la formele şi pulsaţiile materiei cosmice... Numai sentimentul acestei cunoaşteri depline face din poezie ştiinţa ştiinţelor care, dilatînd personalitatea cititorului prin eliberarea ei de automatisme curente, îi sporeşte conţinutul de viaţă...

— Cum i se zicea altădată, spre deosebire de uscăciunea ştiinţelor exacte, poezia este o „gaia scientia", adică ştiinţa vieţii celei vii.

— Arta singură, dintre îndeletnicirile omului, este eternă...

— Poetul poate afirma despre sine „non omnis moriar" — „nu voi muri în întregime"...

— Nu e poet care să nu fi scris sau să nu scrie versuri fără sentimentul eternităţii lucrului său, după cum nu e artist de orice speţă, care să nu fie purtat de credinţa că arta lui înfrînge condiţia comună a morţii...

— Tradiţia e o valoare de curgere şi însumare continuă: şi mai înseamnă că cine judecă fenomenul literar raportîndu-l numai la puterea lui de a inova sau numai la aceea de a conforma tradiţionalist, greşesc deopotrivă...

— Tradiţie şi înnoire sînt termenii dialectici ai dezvoltării noastre literare şi înlăturarea unuia, oricare ar fi acesta, prejudiciază contribuţia celuilalt la sursa spirituală pe care o reprezintă numai conlucrarea lor.

— De altfel, aceşti termeni sînt în cultura română atît de conecşi, că nici nu pot fi gîndiţi separat decît în abstract. În realitatea lor concretă, ei se comandă reciproc. Ceea ce numim azi tradiţie este de fapt spirit novator resorbit în suma specifică a literaturii noastre.

— Numai analiza procesului de naştere a tradiţiei, în care tradiţionaliştii apar ca revoluţionari, iar novatorii ca viitori tradiţionali, ne dă imaginea exactă a realităţii...

— Concluzia este una singură. Literatura contemporană urmează a fi privită atît în mişcarea ei de resorbţie în specificitatea naţională, cît şi în aceea de îmbogăţire a acestei specificităţi. Tradiţia se constituie astfel sub ochii noştri, izvorînd deopotrivă din trecut ca şi din viitor.

— Privind din zbor cultura românească, ea ne apare cu cîteva vîrste, toate avînd o identitate remarcabilă. Această identitate o face să poată fi cuprinsă într-un singur cuvînt al dicţionarului critic: în „clasicism"...

— Prima formă, aşadar, de participare a unei ţări la ceea ce numim literatură universală este originalitatea naţională, care nu stă în nici un raport cu în-

tinderea teritoriului ei. Dar există un factor de adaos în vederea universalizării oricărei literaturi: este aspirația la „spiritul timpului".

— Literatura contemporană, oricît de îndrăzneață și neconformistă ar fi, nu trebuie privită în opunerea cu conceptul de tradiție, ci numai în forța ei de a se însuma tradiției, așa cum la timpul lor s-au însumat operele trecutului...

— Tradiția se constituie din trecut ca și din viitor, sub ochii noștri, izvorînd deopotrivă. **(Vl. Streinu)**

— Poezia:... echilibru al pasiunii și sentimentului cu inteligența, sau, dacă vreți, uneori al inteligenței cu imaginația.

— Poezia:... natură răscumpărată din haos, din urîțenie, din moarte și dezordine; pe scurt, din materie. **(A. Suarès)**

— Arta este unică, doar manifestările ei sînt multiple. **(Suetonius)**

— În lume Muza mea s-afundă / și ia în dar de la-ntîmplare / o inspirație fecundă / ce arta-i singură, n-o are.

— Orice operă de artă caută să emoționeze printr-un anumit complex de sentimente. **(R. F. A. Sully Prudhomme)**

— O capodoperă nu este, ci devine.

— Scopul artei este în fond revelația, în forme sensibile, a tainelor naturii.

— Nu poate exista un mare om de știință, deci cu o imaginație și o viziune complexă a lumii, fără să aibă un contact intim și profund cu poezia, cu arta. **(I. Șerbu)**

— Arta unui popor intră în domeniul public internațional, ca element cultural, atunci cînd izbutește să-și afirme caracterul ei propriu... căci arta, pretutindeni, în manifestările ei superioare, reflectă aspectele caracteristice ale timpului și poporului pe solul căruia s-a născut... **(E. Șirato)**

— Cerem unei opere literare care îndeplinește condițiunile estetice să fie expresia sufletului și colectivi-

tății românești. Dacă ai talent, ești obligat să-l pui în slujba neamului tău... Numai astfel literatura română va putea ajunge să contribuie la concertul universal al culturii.

— Nimic nu are valoare dacă nu se referă la valoarea absolută și aceasta se găsește numai în problemele mari, eterne. Cu cît un scriitor va face să vibreze mai mult coarda intimă a sentimentului cosmic sau pe acela al morții, cu atît opera capătă mai mult din acea valoare absolută către care tinde. Fiindcă valorile omenești sînt relative, dar ele tind către absolutul perfecțiunii. Și chiar dacă nu-l ajung, îl apropie. **(O. Șuluțiu)**

— Omul arată naturii cum ar fi trebuit să procedeze și cum n-a procedat.

— S-au remarcat două condiții necesare producerii marilor opere: prima e vivacitatea unei simțiri spontane, proprie și personală, exprimată așa cum e trăită; a doua e simpatia între suflete, ajutorul neîncetat din afară a ideilor vecine, prin care ideile vagi purtate în sinea ta capătă căldură, sînt hrănite, înmulțite, îmboldite.

— Încerc să scriu istoria unei literaturi căutînd să definesc prin aceasta psihologia unui popor.

— În fiecare artist împlinit există un fel de filozof enciclopedist cu vederi largi și complexe. **(H. Taine)**

— Prin scrisul tău de fiecare zi să te străduiești a trăi dincolo de timpul tău.

— Fiecare operă de artă reprezintă, într-un grad mai mult sau mai puțin înalt, o concepție de viață. **(T. Teodorescu-Braniște)**

— Nu există, în fond, decît o singură temă a artei și a gîndirii omenești: omul în fața enigmei vieții. Durerea este fără îndoială un obstacol în calea vieții, dar un obstacol ce ne îndreaptă fața și ochii către această enigmă, ne-o expune sub unghiul pieziș care îi dă linii inteligibile și ne îngăduie, poate, s-o dezlegăm.

— Oricît de originale ar fi operele de geniu, ele sînt făcute de oameni și pentru oameni: vibrăm împreună cu ele în măsura în care sînt pline de umanitate, iar

sentimentul prin care le pătrundem frumusețea nu se deosebește prin nimic de sentimentul care le-a creat.

— Romancierul autentic își creează personajele pe direcțiile infinite ale vieții sale posibile; romancierul factice le creează pe linia unică a vieții sale reale. **(A. Thibaudet)**

— Literatura, arta și poezia nu ar putea exista fără patrie, fără sentimentul fundamental, menit tocmai să asigure acestor flori clima și căldura necesară. **(L. Tieck)**

— În ciuda tradiției realiste a artei europene, nu se poate, de fapt, vorbi de un realism absolut. Un astfel de realism, atunci cînd a existat (exprimat prin opere lipsite de orice valoare artistică), nu este decît fructul unei atitudini pasive față de realitate... Or, un artist autentic e întotdeauna mînat de dorința de a supune realitatea, voinței lui, el are de fapt o psihologie de cuceritor.

— Eroii scriitorilor foarte mari — numai ei au parte de un asemenea privilegiu! — intră în lumea noastră, trăiesc printre noi, fac parte dintre oamenii pe care *i-am cunoscut.*

— M-am întrebat adesea cum se reflectă oare lumea în ochii unui om care n-a citit în viața lui nici o carte...

— O lume netrecută prin cărți, nemodelată de ele, neinfluențată de litera lor, nu arată oare altfel decît cea descoperită după *lectură?* Întrebare justificată, de vreme ce patima cititului se naște de obicei la o vîrstă la care nu știm încă mare lucru despre viața care ne înconjoară. Pentru că lectura precede, de fapt, cunoașterea și, bineînțeles, o influențează! ... Fiindu-ne primul îndreptar, am putea spune că descoperim prin ea complexitatea și frumusețea vieții, măreția sau tragismul acesteia...

— Disprețul și indiferența în fața cărților înseamnă implicit și dispreț față de om, față de contradictoria, complicata sa existență...

— **Parafrazînd o afirmație care îi aparține lui Tudor Vianu — „Mi-e frică de omul căruia nu-i place muzica"** — ... aș încerca să spun că mi-e o teamă cumplită de omul care n-a citit în viața lui nici o carte.

— Se vorbește foarte mult în ultimul timp despre acel *cititor ideal* care să se transforme într-un fel de colaborator al autorului, acel cititor capabil să completeze, cu ajutorul fanteziei sale, spațiile albe dintre rîndurile unei cărți. Cititor care să realizeze în primul rînd o lectură *activă*, aflată la mare distanță față de lectura leneșă a omului instalat comod în fotoliul lui, așteptînd să i se dea totul de-a gata, fără să-și bată prea mult capul...

— Se citește tot mai puțin din dorința de a evada în alte lumi. S-ar putea spune că, aproape contrar unei astfel de tendințe, cititorul vrea azi *să rămînă*, prin lectură, cît mai mult în lumea în care se află, din dorința de a o cunoaște cît mai bine, de a-i pătrunde cît mai adînc legile care o guvernează. Mai mult, se caută răspunsuri imediate...

— Cartea de literatură s-a transformat într-un fel de *îndreptar*, în care se investește o încredere oarbă. Nu se mai citește, ca să spunem așa, *dezinteresat*. Nu putem decît să subscriem la acest mod grav de abordare și să ne bucurăm de aproape nesperata stimă de care începe să fie înconjurată literatura...

— Există, trebuie să existe, un procent de detașare în lectura unei cărți. Nu se citește numai spre *a te informa* despre cutare și cutare lucru, nu se citește numai pentru a-ți clarifica întrebări mai mult sau mai puțin imediate, se citește și de dragul de a te cufunda în lumea imaginată, recreată de scriitor, și de a te lăsa purtat de „vraja povestirii". Nu ne putem sustrage, dacă sîntem cititori adevărați, dulcelui glas al Șeherezadei...

— Cartea de literatură nu trebuie să se substituie altor lecturi: nu este aceasta menirea ei. Un roman nu poate și nici nu trebuie să înlocuiască o carte cu caracter documentar, nu trebuie citit „în locul" unei cărți de istorie, nu se substituie literaturii de informație sau presei.

— „Pe scriitor — scrie Marin Preda în *Imposibila întoarcere* — îl interesează ce se întîmplă cu oamenii". **Greu să găsești o altă frază care să definească mai**

exact, şi în acelaşi timp atît de convingător, profesiunea de scriitor. Nici o altă motivaţie, oricît de justificată ar părea ea la prima vedere, nu se poate substitui acestui interes faţă de fiinţa umană... Dacă atenţia scriitorului se îndreaptă, totuşi, în altă parte, dacă se întîmplă să se dezintereseze de soarta omului, cum va răspunde la întrebarea *de ce scrie?*...

— Despre asta ne-a vorbit şi ne va vorbi în continuare literatura: despre felul în care omul rămîne, orice i s-ar întîmpla, cea mai importantă realitate de pe pămînt! Marea lui trecere e consemnată de artă. Un singur om, care nu seamănă cu altul, întotdeauna unic.

— *Lectură ideală:* ochiul cititorului să rămînă proaspăt, plăcerea cititului nealterată, dar ea, lectura, să-i ofere acestuia, totodată, satisfacţii la care numai prin erudiţie şi înaltă iniţiere se poate ajunge.

— În existenţa fiecăruia dintre noi se află lecturi hotărîtoare. Ele ne marchează definitiv. Trăim şi scriem sub steaua lor. E greu de spus *cum am fi fost* dacă la un moment dat o anumită carte nu ar fi pus sub semnul întrebării *tot ceea ce am crezut noi că ştiam* despre literatură. **(S. Titel)**

— Arta îndeplineşte o funcţiune asemănătoare cu a memoriei; ea alege din şuvoiul timpului lucrurile cele mai pregnante, mai emoţionante, mai importante şi cristalizează aceste impresii în paginile cărţilor. Dar arta nu se opreşte aici. Ea tinde să înfăţişeze nu numai perspectiva epocii parcurse, ci să ne dezvăluie şi orizontul vieţii; să ne introducă în viitor... Tot patosul vieţii noastre este în viitor.

— Scriitori, aruncaţi-vă fără teamă în şuvoiul vieţii, pipăiţi lucrurile cu propriile voastre mîini, trăiţi voi înşivă tragedii umane în muncă, în luptă, în biruinţi şi eşecuri.

— Ficţiunea este uneori mai puternică decît realitatea, mai puternică decît adevărul însuşi... Nu poţi să scrii fără să recurgi la ficţiune. Literatura în întregul ei este o născocire, pentru că viaţa este dispersată în plan, în spaţiu, în timp... Ea culege din viaţă anumite aspecte, un număr infinit de fapte împrăştiate şi, controlîndu-le, ajunge să făurească o operă realistă cu mult mai pregnantă decît viaţa însăşi.

— Scopul suprem al literaturii noastre este de a descoperi geniul omenesc în condiţiile unei libertăţi sociale de formă superioară.

— Dintotdeauna, în toate veacurile şi în toate epocile, arta a fost o armă a luptei de clasă, atît pentru clasa care îşi consolida puterea, cît şi pentru cea care se pregătea să vină la putere. Ea şi-a păstrat deopotrivă această funcţie şi cînd a reflectat procesul de luptă, şi cînd a zugrăvit epoci de destrămare şi descompunere, cînd a oglindit apusuri măreţe, cînd a dat lovituri directe, cînd a devenit mîngîierea celor înfrînţi.

— Locul artistului... este în clocotul luptei, acolo unde, în chinuri, se naşte o lume nouă.

— Sarcina artistului, aşa cum o înţelegem în actualul segment al istoriei, este de a extrage din realitate elementele tipice, pe care să le poată sesiza privirea cititorului, de a sintetiza în imagini vii şi dinamice idei, fapte, contradicţii şi de a arăta totodată drumul real de dezvoltare spre un viitor concret. Noi cerem artistului să fie istoric, filozof, om politic, organizator al vieţii şi vestitor al viitorului. Artistul este constructor al vieţii sufleteşti a omenirii.

— Arta înseamnă participare la procesul vieţii, la desfăşurarea celor mai intense fenomene ale vieţii noastre. **(A. N. Tolstoi)**

— Arta este una din modalităţile de comunicare între oameni... Particularitatea acestui mod de comunicare, deosebindu-l de comunicarea prin intermediul cuvîntului, constă în faptul că, prin mijlocirea cuvîntului un om transmite altui om *gîndurile* sale, în timp ce prin artă ei îşi transmit unii altora *sentimentele*.

— Să-ţi provoci un sentiment odinioară trăit şi, retrăindu-l, să-l transmiţi prin intermediul mişcărilor, liniilor, culorilor, imaginilor exprimate prin cuvinte, astfel încît ceilalţi să resimtă acelaşi sentiment — iată în ce constă activitatea artei.

— Eroul povestirilor mele, pe care îl iubesc din tot sufletul, cel pe care m-am străduit să-l zugrăvesc în

toată splendoarea lui şi care a fost, este şi va fi totdeauna demn de admiraţie, este Adevărul!

— Misiunea artistului nu trebuie să fie aceea de a rezolva în mod absolut o problemă, ci de a ne obliga să iubim viaţa, în nenumăratele şi nesfîrşitele ei aspecte. **(L. N. Tolstoi)**

— Un artist care n-are momente de o sfîşietoare descurajare, artistul care nu trece prin timpuri cînd se crede un „nechemat" — nu e un adevărat artist.

— Arta este educatoarea sensibilităţii noastre; ea poate fi şi instructoarea minţii noastre, cu o singură condiţie: să nu ne priveze de încîntare.

— Înţeleg prin artist sincer, artistul al cărui ideal rămîne acelaşi: nedezminţită armonie între creaţie şi sufletul din care aceasta ia naştere.

— În artă, forma nu e niciodată perfectă prin ea însăşi, ci prin ceea ce izbuteşte să exprime.

— În artă, materia şi idealul fac una: nu se pot despărţi.

— În artă ca şi în natură, tot ceea ce întruchipează o armonie, în faţa căreia şi simţurile şi cugetarea noastră rămîn într-o clipă senină de odihnă estetică, nu poate fi imoral. **(N. Tonitza)**

— Geniul poporului din care face parte un scriitor mare se infiltrează în opera acestuia pînă în structura ei cea mai intimă, la fel cu acel fluid ipotetic, despre care savanţii spun că pătrunde printre moleculele şi atomii tuturor corpurilor. Iar acest fenomen e necesar, el face parte din definiţia operei de artă. **(G. Topîrceanu)**

— Fiecare artă în parte exprimă epoca ei. Dar vai şi amar dacă exprimă numai epoca respectivă. Adevărata artă exprimă toate epocile, pentru că îl exprimă pe om.

— În raport cu realitatea, orice operă de artă reprezintă o abstracţie. Abstracţia facilitează înlăturarea elementelor nesemnificative, exterioare, cît şi relevarea esenţei, a elementului de permanenţă. **(K. Tsatsos).**

— Orice artă este ridicare a vieţii la gradul de ideal.

— Arta ca reproducere, ca întruchipare a idealurilor, ce stau la temelia vieţii poporului şi determină fizionomia lui spirituală şi morală, constituie una dintre însuşirile primordiale ale omului.

— Natura nu este un templu, ci un atelier în care omul trebuie să rămînă un simplu muncitor. **(I. S. Turgheniev)**

— Un poet devine factor social numai atunci cînd opera lui este citită chiar şi de cei care în mod obişnuit nu citesc versuri.

— Numai istoria poporului poate să dezvăluie adevăratele lui cerinţe şi aspiraţii. Istoria poporului este un apanaj al poetului. **(A. T. Tvardovski)**

— Cel care simte bucuria unei opere de artă, o simte pentru că o creează în sine, o recreează şi se recreează odată cu ea.

— Modernitate — modă... Fiecare scriitor cu stil e modern al timpului său, e actual în actualitatea sa, şi cel care e actual o dată, e actual totdeauna. Actualitatea trecătoare nu e o astfel de actualitate. Ceea ce este într-un timp şi un loc este în toate timpurile şi locurile, e etern şi infinit. Termenii universali şi actuali timp de secole sînt cei care sînt mai mult din timpul lor şi din locul lor. **(M. de Unamuno)**

— Atingînd puritatea artei, artistul găseşte modalitatea de a acţiona în orice sens asupra omului.

— Poetul este un om al vremii sale. **(G. Ungareti)**

— Orice operă de artă îşi creează mijloace proprii de expresie, profitînd de pe urma experienţelor anterioare, dar refăcîndu-le în mod obligatoriu, fiindcă nu este o sumă, ci o sinteză, o invenţie. **(P. H. Ureña)**

— Sarcina artistului e de a obiectiva şi de a scoate în evidenţă universul social şi lăuntric, în aşa fel încît publicul să poată vedea în sine însuşi şi în lume ceea ce tendinţa sa orientativă de obicei îl convinge să ascundă şi să ignore.

— Ideea poetică este aceea care, pusă în proză, reclamă în continuare versul.

— Poezia e încercarea de a reprezenta, sau de a restitui, cu ajutorul limbajului articulat, acele lucruri sau

acel lucru pe care încearcă să le exprime țipetele, lacrimile, mîngîierile, sărutările, suspinele, etc. și pe care parcă vor să le exprime obiectele în tot ceea ce au ele ca aparență de viață ori ca scop presupus.

— Literatura este și nu poate fi altceva decît un fel de extindere și de aplicare a anumitor proprietăți ale limbajului.

— Istoria literaturii n-ar trebui să fie istoria autorilor și a accidentelor din destinul lor sau din destinul operelor lor, ci Istoria Spiritului ca producător și consumator de literatură. Această istorie ar putea fi dusă la capăt fără menționarea nici unui scriitor.

— Versurile mele au sensul care li se atribuie.

— Un om care scrie nu este niciodată singur.

— O operă este construită printr-o multitudine de „spirite" și de evenimente (strămoși, stări, hazarduri, scriitori anteriori, etc.) sub direcțiunea Autorului.

— Condiția contradictorie a stării artistice: artistul trebuie să observe ca și cum ar ignora totul, și să-și execute lucrarea ca și cum ar ști totul.

— Poezia: ... arta de a abuza de rezonanța și simpatiile oculte ale cuvintelor.

— Clasic: ... scriitor ce poartă în el un critic pe care îl asociază în mod intim la lucrările lui. **(P. Valéry)**

— Orice neam începe / întîi prin poezie, ființa a-și pricepe. **(Iancu Văcărescu)**

— Ar fi absurd să separăm opera de artă de spiritul vremii...

— Opera de artă perfectă e veșnică, adică durează mai mult decît epoca ei; dar perfecțiunea nu poate fi concepută în afara unei coincidențe între libertatea artistului și spiritul epocii, între imaginația creatoare și gust. **(L. Venturi)**

— Arta este indestructibil legată de concepția despre lume și de funcția ei socială.

— *Sensul* reflectării artistice constă în raportul dintre sensul realității și viziunea scriitorului.

— Profunzimea reală nu se judecă decît prin claritate. Eu personal sufăr de un rău sever și fără leac: respectul față de cititor. Din moment ce *publici*, o faci ca să fii citit, deci ca să te faci înțeles; a te forța să fii clar este cea mai elementară politețe. De ce să faci ceva opac cu tot dinadinsul? În afară de cazul de forță majoră al geniului autentic, cînd totul devine un paradox, în toate celelalte împrejurări e o impertinență. **(Vercors)**

— Arta, este să fii absolut tu însuți. **(P. Verlaine)**

— Opera de artă: .... oglinda sufletului artistului... în ea se cristalizează procesele sufletești care s-au dezvoltat în artist în timpul creației...

— Sinteza infinitului cu finitul, a eternului cu trecătorul, și a realității ultime cu aparența ei.

— O îndelungată frecventare a artei împrumută sufletului energii noi, adîncind experiența și îmbogățind fantezia. Arta este căutată și pentru incontestabila superioritate omenească, pe care frecventarea ei o poate împrumuta cuiva...

— În fața obiectului estetic, omul își transcede singularitatea și devine disponibil universului uman.

— Pentru că există arta, poate exista o societate mai bună, o viață morală mai nobilă, o știință mai completă, mai adîncă, mai adevărată. Semnificația filozofică a artei o completează, pentru cine știe să înțeleagă că în armonia ei este configurat însuși destinul glorios al spiritului.

— Ceea ce alcătuiește prețul suveran al artei și frumosului este situația lor într-o lume care nu este în întregime artistică și frumoasă și în care ele sînt chemate să ne odihnească și să ne regenereze din încordările vieții practice și din ostenelile și luptele adevărului și binelui. Numai alternanța și contrastul lor cu alte bunuri le conferă prețul lor suprem.

— Știința cercetează și arta contemplă. Contemplația nu se opune însă cercetării, ci dimpotrivă, atunci cînd o ajută să se degajeze de sub injoncțiunile moralei sau cînd îi oferă cadrul în care să se poată înscrie rezultatele ei. Spiritul artistic se poate deci uni cu cel științific. Ba chiar numai unirea lor oferă acestuia din urmă întreaga lui rodnicie.

— O operă de artă este un popas de frumuseţe într-o lume urîtă sau indiferentă. Prin artă se introduce într-un punct al lumii o valoare care lipseşte restului ei. Cine se apropie de o operă artistică are conştiinţa limpede că pătrunde într-o lume deosebită de aceea a percepţiei comune şi a vieţii practice... Funcţiunea pe care arta o îndeplineşte rezultă, de altfel, din această însuşire a ei, prin care sufletul omenesc se întregeşte, exercitîndu-se într-un fel de activitate pe care restul lumii n-are prilejul s-o determine.

— Umanitatea în om presupune totalitatea punctelor de vedere şi potrivita lor distribuţie faţă de situaţiile vieţii. Din această pricină, nesocotirea unor regiuni întinse din domeniul valorilor, în avantajul singurei valori estetice, se însoţeşte totdeauna cu grave defecte omeneşti...

— Egoismul, lipsa de pietate şi uneori mărginirea intelectuală a estetului nu se poate compensa prin sensibilitatea sa ascuţită pentru frumos. În această constelaţie spirituală, însăşi valorile estetice par înjosite...

— Arta... rezultat apărut la punctul de încrucişare a forţei plastice a naturii cu facultatea creatoare a omului.

— O societate lipsită de activitate artistică este ceva cu neputinţă de găsit, atît în trecutul istoric şi preistoric, cît şi în prezentul etnografic. Istoria şi întinderea artei coincid din această pricină cu întreg trecutul omenirii şi cu întreaga ei varietate spaţială.

— Artistul... un glas prin care se exprimă aspiraţiile, durerile şi bucuriile umanităţii întregi sau ale unei mari părţi din ea.

— Fantezia creatoare nu este o facultate exclusivă a artistului şi prin care acesta s-ar izola de restul oamenilor. Fantezia creatoare în artist, întocmai ca şi celelalte funcţiuni ale structurii lui, nu prezintă decît intensificarea unei aptitudini comune tuturor oamenilor.

— **O receptare dezvoltată a artei presupune o conştiinţă educată şi formată. Satisfacţia trezită de o operă** de artă creşte în măsura lucidităţii cu care o stăpînim intelectualmente, înţelegînd-o în valorile şi mecanismul ei.

— Numai un om care a fost odată la răspîntia lui Hercule poate scoate accente reale din tragedia vieţii, demne de marea artă.

— Oamenii înecaţi în brutalitate, sufletele grosolane nu pot adopta niciodată atitudinea estetică, frumuseţea naturii şi a artei rămîne mută pentru ei...

— Frecventarea artei produce acea stare de armonie lăuntrică favorabilă moralităţii, dar nu este mai puţin adevărat că armonia internă şi un anumit grad de rafinare morală sînt condiţii indispensabile pentru a stabili contactul cu frumuseţea.

— Arta este eternă prin forma ei estetică, şi vremelnică prin conţinutul ei. Prin cea dintîi, arta durează; prin cel de-al doilea se uzează şi îmbătrîneşte.

— Arta este creaţie în bucurie. Cînd orice muritor va dobîndi conştiinţa unui artist, faţa lumii se va schimba. **(T. Vianu)**

— Prin hărnicie, omul poate dobîndi în orice activitate priceperea pe care natura nu i-a dat-o, dar lucrul acesta nu e cu putinţă în poezie, unde acela care nu posedă din naştere înclinaţia necesară nu o poate obţine prin muncă — ştiut fiind că artele poetice şi artele critice pot să-i dea cultură spirituală, dar nu-l pot face mare.

— Poezia:... limba maternă a genului uman. **(G. B. Vico)**

— Lăsaţi-ne să visăm că au existat uneori oameni mai puternici şi mai mari, care au fost cu mai multă hotărîre buni sau răi; aceasta ne încurajează...

— Ceea ce vrem de la operele care pun în mişcare fantome de oameni este... spectacolul filozofic al omului profund animat de pasiunile caracterului său şi ale timpului său...

— Este vorba deci de ADEVĂRUL acestui OM şi al acestui TIMP, dar amîndouă ridicate la o putere superioară şi ideală care să concentreze toate forţele...

— Un mare talent înfățișează mai degrabă viața decît ceea ce este viu...

— Arta nu trebuie niciodată apreciată decît în raporturile ei cu frumusețea ideală.... **(A. de Vigny)**

— Literatura este expresia societății. **(Fr. A. Villemain)**

— Arta izvorăște și respiră din aerul epocii în care se naște. Artistul este rezultatul, sau mai bine zis, sinteza spiritului general al societății în care trăiește.

— Poezia vieții: vădit că fiecare lucru își are tainicul lui strop de poezie, cîntecul lui. Să-l simți, e un mare dar... A lămuri un zîmbet din frumusețea lumii acesteia și a-i da expresie veșnică, a desface din haosul vremii clipa prin care se poate privi în eternitate nu e a spori cu aceasta lumina, farmecul, puterile vieții omenești?

— Artistul ne prezintă lumea, viața văzută și trăită de el, prin așa-numita prismă temperamentală a lui...

— Numai arta are facultatea de a alege în creațiunea ei. Natura dă ce poate. Artistul dă ce vrea din ce poate. Iată de ce s-a zis, cu drept cuvînt, că arta corectează natura...

— Și, într-adevăr, nu sînt priveliștile naturii și ale vieții care fac obiectul artei, ci sensul intim al acestor priveliști, sufletul și armonia care se degajează pînă și din lucrurile ce nouă ni se par moarte și lipsite de orice ordine...

— A ști să smulgi secretul acestei vieți mari, care circulă în toată natura și al cărei puls bate pretutindeni, a ști să scoți ceea ce este emoționant pînă și din ceea ce nouă ni se pare indiferent, a ști să surprinzi logica statornică și armonia universală în această dezordine de aspecte, care pe noi ne amețește și ne tulbură, este a avea ochi și simțire de artist.

— Arta este și ea una din formele pe care le îmbracă viața... **(Alex. Vlahuță)**

— Nu există adevărată poezie fără mare înțelepciune. **(Voltaire)**

— Creatorul adevărat și nou sfarmă cu tîrnăcopul temperamentului său legile cunoscute. Orice artist trebuie să fie aducătorul unor alte principii, coborînd în concertul de fulgere de pe muntele Sinai cu tablele logicei noi în mîini.

— Arta e un amnar care scapără numai pe urma unui efort, a unei împotriviri, a unei lupte.

— Mai presus de pulsul individual stăruie pulsul epocii. Există un fond social care fecundează stilul artistului în stilul vremii. Realizările de artă se proiectează pe un perete de contemporaneitate.

— Devierea gîndului prin cuvînt, alunecarea într-o cale lactee de imagini, iată ceea ce constituie însăși unealta de azur a meșteșugului de a scrie. **(I. Voronca)**

— Orice literatură este în primul rînd interioritate. Dar nu interioritate pur și simplu. Scriitorul nu numai că oglindește mai marcat decît se întîmplă în mod curent în viața practică (dominată de schemele comportării) lumea din afară în lumea dinlăuntru, ci adaugă acestei răsfrîngeri un caracter nou, acela de a fi propusă comunicării.

— Artistul, departe de a se simți circumscris rigid în propria-i epocă, își rezolvă tulburătoarea existență a efemerului prin proiecția profetică ce-i rămîne deschisă, grație idealului istoric, intrinsec naturii duratei, esenței vieții istorice care curge și merge înainte...

— Idealul istoric deschide artistului atît prezentul cît și direcția deplasării lui. Artistul nu se poate simți încătușat în contemporaneitate, ci e permanent liber de a adera la mersul înainte al lucrurilor, nu în sensul unei fantezii arbitrare, ci prin descoperirea semnificației organice a mișcării, determinată de lumea și societatea contemporană lui...

— Grandoarea unei epoci este dată de faptele sale, ca și de vehemența viziunii idealului ei istoric, realități în care sînt cufundate, ca în elementul lor, toate antenele literaturii și artei. **(D. Vrânceanu)**

— Uităm că prezentul poate fi tot atît de bine considerat etern, că veșnicia se poate concepe în sfera unei acțiuni, a unei opere de artă, nu pentru că durează veșnic, ci pentru că acțiunea este măreață și opera de artă desăvîrșită... Să transformăm din aceste motive

viața noastră într-o operă de artă, și vom putea susține cu îndrăzneală că sîntem nemuritori încă de pe acest pămînt...

— Tot ce-i desăvîrșit, adică ce constituie artă, este etern și nepieritor, chiar dacă mîna oarbă a timpului îi stinge din nou scînteia... O operă de artă desăvîrșită poartă veșnicia în ea... În virtutea acestui fapt, chiar dacă stirpe și lumi pier, sufletul tuturor faptelor mari, tuturor creațiilor poetice și artistice continuă să trăiască. În perfecțiunea artei vedem întruchipată, în chipul cel mai pur și mai frumos, imaginea visată a paradisului, a unei fericiri neîntinate. **(W. H. Wackenroder)**

— Creatorul operei de artă a viitorului nu este nimeni altul decît artistul prezentului, acela care presimte viața viitorului și năzuiește să fie încorporat în ea. Cine alimentează în sine această năzuință din cea mai intimă aptitudine a sa, acela trăiește de pe acum într-o viață mai bună; dar numai o ființă este în stare de aceasta: artistul.

— Omul este poet în două feluri, prin *contemplare* și prin *comunicare*...

— Darul *natural* al poeziei îi dă omului capacitatea de a condensa fenomenele ce se manifestă în afara simțurilor sale într-o imagine lăuntrică; cel *artistic*, pe de altă parte, de a comunica din nou această imagine în afară.

— Miracolul din operele poetice se deosebește de minunea din dogma religioasă prin aceea că nu *suspendă* natura lucrurilor, cum face aceasta din urmă, ci, dimpotrivă, le face *inteligibile* pentru sentiment...

— Pentru impresia produsă de mesajul său, inteligența creatoare din poezie nu se preocupă deloc de *credință*, ci de *înțelegerea afectivă*.

— *Limbajul muzical* este începutul și sfîrșitul limbajului vorbit, precum *sentimentul* începutul și sfîrșitul intelectului, *mitul* începutul și sfîrșitul istoriei, *Lirica* începutul și sfîrșitul artei poetice. Intermediara dintre început și punctul central, ca și între acesta și punctul de ieșire este *fantezia*.

— Culmea în artă este de a face să trăiască ceea ce este fără viață, de a îmblînzi ceea ce este sălbatec. **(R. Wagner)**

— Ca să existe mari poeți, trebuie să existe și mari ascultători. **(W. Whitman)**

— O operă de artă este rezultatul unic al unui temperament unic. Frumusețea ei provine din faptul că autorul ei este ceea ce este.

— Fără facultate critică nici nu poate fi vorba de vreo creație artistică vrednică de acest nume... Nu există arte frumoase fără conștiință de sine, iar conștiința de sine și spiritul critic sînt unul și același lucru... orice operă subtilă de imaginație este conștientă și deliberată. ... O operă de creație care să nu fi fost în același timp critică, n-a existat niciodată. **(O. Wilde)**

— Oricît ar fi el de interesant, adevărul (în artă — *n.ns.)* place mai mult și face o impresie mai puternică atunci cînd este înveșmîntat în fabulație; alegoria reprezintă pentru oamenii maturi ceea ce fabula (în înțelesul strict al cuvîntului) reprezintă în ochii copiilor.

— Toate artele urmăresc un scop dublu; să ne facă plăcere și totodată să ne instruiască.

— Toate desfătările — cu excepția celor care le răpesc oamenilor comoara lor cea mai de preț, timpul — își dobîndesc nemurirea și ne apără de silă și de plictis în măsura în care se adresează rațiunii. Emoțiile pur senzoriale rămîn superficiale, exercitînd o neînsemnată înrîurire asupra rațiunii. **(J. J. Winckelmann)**

— Cînd oamenii vor înțelege că arta e la fel de necesară ca pîinea și că ei sînt singurele ființe care știu să o creeze, vor fi mai fericiți și înțelepți. **(H. Winslow)**

— Orice poezie bună este o revărsare spontană de sentimente puternice; și deși acest lucru este adevărat, Poezii cărora li se poate acorda vre-o valoare nu au fost niciodată scrise, pe nici un gen de subiecte, decît de către cineva care, înzestrat fiind într-un grad mai înalt decît cel obișnuit cu sensibilitate organică, a și gîndit îndelung și profund. **(W. Wordsworth)**

— Valoarea unei opere de artă, ceea ce numim noi frumusețea sa, constă — în general vorbind — în valorile sale de fericire. Aceste valori de fericire stau, desigur, într-o relație cauzală cu nevoile sufletești pe care le satisfac.

— Opera de artă stă ca organism de sine stătător și de aceeași valoare, alături de natură și, în cea mai adîncă și intimă esență a sa, fără legătură cu ea, atîta vreme cît prin natură se înțelege suprafața vizibilă a lucrurilor...

— Frumosul natural nu trebuie în nici un caz privit ca o condiție a operei artistice, chiar dacă în cursul evoluției pare să fi devenit un factor prețios pentru artă, ba chiar din anumite puncte de vedere de-a dreptul identic cu ea.

— Fiecare popor creează în arta sa posibilități ideale de declanșare a sentimentului său vital.

— În formele unei opere de artă noi ne savurăm pe noi înșine. Plăcerea estetică este autodesfătare obiectivată. **(W. Worringer)**

— Literatura națională este expunerea ideilor naționale ale poporului sau chiar a unor idei universale. Poate să nu fie într-o literatură întreagă nici o singură dată pronunțat cuvîntul de patrie și, cu toate acestea, literatura să fie eminamente națională... **(A. D. Xenopol)**

— Orice viață povestită devine o pildă; scriem pentru a ataca sau apăra un sistem, pentru a defini o metodă care ne aparține.

— Arta s-a împlinit în realitate și realitatea s-a transfigurat în artă.

— Cei care așează romanul istoric într-o categorie aparte uită că romancierul nu face decît să interpreteze, cu ajutorul procedeelor vremii sale, un număr de fapte aparținînd trecutului, amintiri conștiente sau nu, personale sau nu, țesute din aceeași materie ca și istoria...

— În vremea noastră, romanul istoric, sau ceea ce din comoditate s-a admis să fie numit astfel, nu poate fi decît scufundare într-un timp regăsit, luarea în stăpînire a unei lumi interioare.

— Una din modalitățile cele mai bune de a recrea gîndirea unui om: a-i reconstitui biblioteca. **(Marguerite Yourcenar)**

— Există tradiție în artă, ca în orice parte a creației istorice. Să zici de cutare artist că nu datorește nimănui nimic e o vorbă scurtă, copilărească și cu desăvîrșire greșită.

— Orice sentiment și dorință poate fi material de artă... Dar acela care nu deosebește visurile sau interesele lui sentimentale, de înfățișarea necesară a lumii, ci se servește de ele pentru a le strecura pieziș drept imagini de viață, se găsește, cu întreprinderea lui artistică, exact pe treapta celui care cultivă ananas la cercul polar. **(P. Zarifopol)**

— Ce este un roman și care e scopul unui scriitor? Eu cred că este de a-ți da iluzia cea mai intensivă despre realitatea vieții.

— Poetul și în general scriitorul obiectiv nu are preferințe: toate manifestările vieții au pentru dînsul, artistic vorbind, aceeași valoare și adevăratul dar al obiectivității cuprinde în sine pe acela al universalității. **(Duiliu Zamfirescu)**

— Arta... un moment al creației văzut printr-un temperament...; ceea ce caut într-o operă e omul, individualitatea puternică care a fost în stare să creeze alături de lumea lui Dumnezeu, o lume personală a sa.

— Arta nu are alte limite decît neputința artiștilor. **(E. Zola)**

— Poetul: ... copac blestemat, / cu fruct binecuvîntat. **(L. Zorilla y Moral)**

Atitudine-apreciere

— Părerile pe care le avem despre alții nu sînt niciodată atît de temeinice încît să ne putem îngădui să osîndim. **(Alain)**

— Privește și ascultă tot, dar ține seama de ceea ce spui și de ceea ce faci. **(W. H. Allen)**

— Tu trebuie mai ales să faci ceea ce nimeni n-ar putea face în locul tău. **(H. F. Amiel)**

— Rabdă și uită-te. / Trăiește, mori de e nevoie! Mori și rămîi. / Fidel să fii și liber fii! **(M. Babits)**

— Cînd ți se cere un lucru pe care n-ai putea să-l faci, să refuzi scurt, fără să lași nici o nădejde falsă. Să dai repede ceea ce vrei să dai. În felul acesta vei cuceri harul refuzului și harul binefacerii, îndoită probitate care pune minunat în valoare un caracter. Nu știu dacă nu ni se poartă mai multă pică pentru o speranță dezamăgită, decît recunoștință pentru un bine. **(H. de Balzac)**

— Cunosc nepregetul ca singura viață: singura sănătate, liniștea dincolo-luminătoare a sufletului. Singura noutate, un gînd preexistent și regăsit, nu ca termen al unui mers necesar, ci ca dor al memoriei înfiorate. **(I. Barbu)**

— Împotriva unui adversar care te atacă mai degrabă cu injurii și ofense decît cu argumente nu ai mai multă nevoie de apărare decît împotriva unui nebun sau a unui om beat mort care te urmărește cu insulte. **(Ch. Fr. Baumeister)**

— Voiți să știți cum să ajutați mai bine? Puneți-vă în locul celui care primește. **(J. S. Bersier)**

— Cînd faci aprecieri, pozitive sau negative, despre un om, despre faptele sau opera lui, nu uita că acestea sînt implicit și un certificat ce ți-l dai cu privire la puterea și nivelul propriului tău spirit critic. Prin orice critică cu privire la altul, trădezi într-un fel cine ești și unde stai.

— De multe ori e o datorie să vedem în culori mai negre decît e de fapt; pentru ca din această vedere să izvorască o luptă mai hotărîtă pentru mai bine. **(L. Blaga)**

— Urmăriți înțelepciunea și apropiați-vă de virtuți; cinstiți persoanele demne, păstrați prieteniile cu cea mai mare credință; cereți sfaturi de la cei prevăzători; arătați-vă binevoitori față de cei mici; cu omenie și cu dreptate, cît vă este îngăduit, căutați onorurile, laudele, gloria și faima. **(G. Boccaccio)**

— Sînt oameni a căror atitudine în viață nu e decît o continuă oscilație între altitudine față de cei mici și platitudine față de cei mari.

— A da din coate nu e cu nimic mai uman decît a da din coadă. **(V. Bogrea)**

— Prefer să fiu alături de frumos, chiar dacă lumea s-ar dovedi atît de bicisnică încît frumosul să nu mai poată trăi în mijlocul ei. Prefer să fiu alături de adevăr, chiar dacă întregii lumi îi e sortit să urmeze minciuna. **(V. I. Briusov)**

— Pentru a judeca operele și oamenii în mod echitabil e nevoie de o distanțare mai mare în timp și perspectivă. **(F. Brunetière)**

— Un om nu trebuie să încerce decît ceea ce poate. **(I. L. Caragiale)**

— Oamenilor chibzuiți toate întîmplările trecute sau prezente le ajută să le judece pe cele viitoare. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Un om trebuie judecat în ansamblul principiilor sale sau ale caracterului său. **(S. R. N. Chamfort)**

— De vreme ce consimți să trăiești, nu te mai plînge-n deșert de toate murdăriile vieții.

— Nu cere prea mult de la viață, dacă nu vrei să cunoști cît de puține poate ea să-ți dea. **(M. Codreanu)**

— Omul nu poate fi *judecat* decît prin ceea ce face... Nu putem cunoaște o experiență subiectivă... decît în măsura obiectivării ei. **(O. Cotruș)**

— Alergăm către o spiritualitate nouă, alta decît cea a religiei, către o valoare în care misticismul să nu întunece rațiunea. Mai accentuat ca oricînd sîntem împinși a ne pune întrebările chinuitoare ale conștiinței, asupra problemei existenței...

— La ce bun să vedem numai amărăciunile și greutățile vieții? Mai bine să urmăm dinamismul ei, inspirațiile creatoare ale omului, veșnic mînat de gînduri ce-l înalță. Voi rămîne pînă la sfîrșit o ființă care năzuie spre culmi, spre construirea edificiului sublim al efortului omenesc în mijlocul acestui minunat univers. **(Cecilia Cuțescu-Storck)**

— Să alegem ceea ce este folositor în loc de ceea ce este plăcut, dacă nu ne este îngăduit să le alegem pe amîndouă deodată. **(Demostene)**

— Cine vrea să trăiască în mijlocul oamenilor trebuie să-i accepte așa cum sînt, iar cine vrea să le fie stăpîn, trebuie să-i înțeleagă. **(Fr. De Sanctis)**

— Nu sînt dintre aceia care consideră flecăreala, cunoaștere; tăcerea, prostie și prefăcătoria, artă. **(H. D. Djübran)**

— Este o gravă impolitețǎ să dai sfaturi celui care nu ți le-a cerut: aceasta înseamnă, de la început, să-l socotești imbecil.

— Detest oamenii agresivi și mă dezgustă cel ce nu răspunde cu vîrf și îndesat agresorului. Brutele se îngrașă din nămolul lașității generale. **(V. Eftimiu)**

— La orice lucru cîntărește bine și începutul și urmările lui.

— Fixează-ți în minte (chiar de acum) o regulă și un ideal de purtare cărora să te conformezi riguros atît în singurătate cît și între oameni.

— Dacă se vorbește rău despre tine și o fi adevărat, îndreaptă-te; dacă sînt minciuni, rîzi.

— Înțeleptul nu trebuie să se căiască, ci să prevadă. **(Epictet)**

— Nu avea niciodată încredere în omul care are motive să te suspecteze că știi că ți-a făcut rău. **(H. Fielding)**

— Trebuie să dăm un sens fiecărui lucru. **(M. Foucault)**

— Să nu te lași învins de nimic ce este străin spiritului tău: iar cînd te vei afla în toiul nenorocirilor vieții, să te gîndești că porți în tine o forță-mumă care te susține, ceva puternic și indestructibil, ca o axă diamantină în jurul căreia se mișcă toate faptele mărunte ce formează țesătura vieții tale de toate zilele: oricare ar fi întîmplările prin care ai trece — fie că ele ar face parte dintre acelea pe care le numim favorabile, potrivnice, sau umilitoare — tu să rămîi hotărît și cu capul sus, ca măcar asta să se poată spune despre tine: că ești om. **(E. Ganivet)**

— Sentimentele morale ale fiecărui om nu tind să determine acțiunile lui, ci pe ale celorlalți. Asta nu le împiedică nici să fie perfect sincere, nici să merite a fi numite „morale". Fiecare se poartă cumsecade de frica indignării semenilor săi, indignare pe care o cunoaște foarte bine, căci o simte sincer și intens de cîte ori altul se poartă prost. **(I. D. Gherea)**

— Trăim pentru a manifesta. Regulile morale și cele estetice sînt aceleași. Orice operă care nu manifestă este inutilă prin însuși acest scop. Orice om care nu manifestă e inutil și rău. **(A. Gide)**

— Dacă vrei să te bucuri de propria ta valoare, acordă valoare lumii.

— Înțelepții spun: nu judeca pe nimeni pînă n-ai fost pus în situația lui.

— E plăcut lucru să studiezi în același timp natura și pe tine însuți, fără a silui nici natura, nici propriul tău spirit, ci, printr-o blîndă acțiune reciprocă, cumpănindu-le pe amîndouă.

— Omul activ să se preocupe de justețea celor ce face; să nu-i pese de justețea celor ce se întîmplă.

— Necesitatea în mare îl înalță pe om; necesitățile mici îl înjosesc.

— Oamenii s-ar cunoaște mai bine unii pe alții, dacă n-ar ține să se compare mereu unul cu altul.

— În ansamblu, nu pierde din vedere scopurile pe care ți le-ai propus, iar în amănunte, lasă-te călăuzit de împrejurări.

— Fiecare ins trebuie considerat în particularitatea sa, și, pe lîngă firea înnăscută, mai e de luat în considerare și mediul său de mai de mult, prilejurile pe care le-a avut spre a se forma, precum și treptele pe care e situat în prezent. **(J. W. Goethe)**

— Înțeleptul trăiește cum poate, dacă nu poate cum vrea. Ia drept bun ce i-a hărăzit soarta, nu ce i-a refuzat.

— Gîndește ca cei puțini și vorbește ca cei mulți.

— Poartă-te așa ca și cum ai fi privit de toată lumea.

— Nu îmbrățișa partea rea a unei cauze pentru că adversarul a apucat-o pe cea bună, căci astfel intri în arenă

mai dinainte bătut și vei ieși din ea cu rușine. Cu arme proaste nu se poate lupta bine. **(G. Gracian y Morales)**

— Omenia te îndeamnă să nu făgăduiești mai mult decît ești în stare, însă mai toți se supără cînd le respingi o rugăminte, chiar dacă o faci pe bună dreptate. **(F. Guicciardini)**

— Viața fiecărui om este un întreg sistem de atitudini, de aprobări și dezaprobări, de dorinți și repulsiuni... Ceea ce face necesară o atitudine este judecata de valoare, care întotdeauna implică o indicație, un postulat, un ordin, fie că îndeamnă ori oprește. **(D. Gusti)**

— Felul în care faci ceva, indiferent ce, marchează măsura și forța impresiilor tale lăuntrice; el decurge în chipul cel mai nemijlocit din sentimentele tale imediate sau obișnuite, el e cel ce-și pune pecetea pe viața și caracterul oricărei fapte. **(W. Hazlitt)**

— E ușor de spus că singurul vinovat de soarta omului, e el însuși, dar cum poți aprecia și cîntări partea de vină a omului și cea a mediului în care trăiește? **(A. I. Herzen)**

— Nu mă pot abține de a mă gîndi la falsul raționament al unui mare număr de pretinși cunoscători de oameni, care vor să facă întotdeauna să treacă politețea drept josnicie, iar bunăvoința drept ipocrizie. Adevărata omenie, manierele alese, atitudinea curtenitoare, care poartă amprentele doveditoare ale unei armonii cu întreaga ființă, sînt în același timp un dar și un merit. **(Hildebrand)**

— E întotdeauna fățarnică mîngîiere să spui oamenilor că deoarece nu pot împiedica un anume lucru, se cuvine să nu-l ia în seamă. **(I. H. L. Hunt)**

— Cum să îmbini convingerea că lumea este în mare măsură iluzorie cu credința că este totuși esențial să ameliorăm această iluzie? Cum să trăiești fără să cazi pradă pasiunilor, fără să devii indiferent? **(A. Huxley)**

— **Oricît ar fi omul de neînsemnat, nu refuza să folosești ceea ce este bun și demn de laudă în părerea și atitudinea lui, căci nu disprețuim perla aleasă dacă scufundătorul care a cules-o este de disprețuit.**

— Trei sînt cele mai bune faceri de bine: sinceritatea, cînd ești mînios; mărinimia, cînd ești la nevoie; iertarea, cînd ești puternic. **(Ibn Al-Muqaffa)**

— E naiv să te miri. E cinic să nu te indignezi. **(G. Ibrăileanu)**

— Nu te purta cu fiecare om după cum e dînsul, ci după cum ești tu. Uneori e mai primejdios, totdeauna e mai vrednic.

— Deprinde-te a nu mustra decît cînd ești gata să îndrepți.

— Lumea se întemeiază pe dreptate, capătă căldura iubirii și se luminează prin conștiință.

— Ce ești, te privește mai la urma urmei pe tine. Ce vrei, privește și pe alții. Ce faci, aceea poate privi pe toți. **(N. Iorga)**

— Să te ai bine cu toată lumea, dar să nu te împrietenești decît cu cei buni; așa, cei dintîi nu te vor urî, iar ceilalți te vor iubi. **(Isocrate)**

— A refuza extremele pur și simplu, pentru că sînt extreme, duce negreșit la cea mai cumplită platitudine, cuminte cum e platitudinea de obicei. Apelul la dialectică nu înseamnă așezarea într-o confortabilă atitudine de mijloc, de falsă înțelepciune, ci tocmai dimpotrivă, înțelegerea, cuprinderea extremelor aflate în contradicție. Frumusețea, niciodată mediocră, a înțelegerii dialectice rezultă nu din luarea „cîte puțin", meschin, din fiecare latură contradictorie, ci din percepția, în același timp, a tensiunii lor extreme **(Alex. Ivasiuc)**

— Poartă-te în așa fel încît oricare din faptele tale să devină o regulă universală de conduită. **(Imm. Kant)**

— Viața nu e o apă stătută; răbdarea și supunerea în fața soartei nu sînt virtuțile cele mai bărbătești.

— E bine să fii blînd ca un miel; dar cînd în jurul tău sînt lupi, e bine să fii leu. **(N. Kazantzakis)**

— În așa fel să trăiești cu ceilalți oameni, ca să mai trăiești și cînd nu vei mai fi viu. **(Khosrou Dehlavi)**

— Toate atîrnă de inima omului. Durerea și bucuria provin din felul cum privește el lucrurile. **(Selma Lagerlöf)**

— Cea mai mare parte din noi facem ceea ce majoritatea celorlalţi se aşteaptă să facem. **(S. Lewis)**

— Nimic nu poate fi considerat încheiat cîtă vreme mai e ceva de făcut. **(Lucan)**

— În fiecare cuvînt pe care îl rosteşti, în fiecare faptă pe care o săvîrşeşti, trebuie să-ţi imaginezi că este de faţă cineva pe care îl stimezi sau îl iubeşti în mod deosebit. **(T. Maiorescu)**

— Rămîi simplu, bun, grav, natural, prieten al dreptăţii, ... binevoitor, amical, hotărît să acţionezi precum se cuvine. **(Marcus Aurelius)**

— N-am cerut vieţii nimic. Tot ce am avut, i-am smuls. Şi tot ce n-am avut, mi-a furat.

— Înainte de a vedea ce n-au făcut alţii, uită-te bine ce ai făcut tu.

— Protestează, dar nu cîrîi.

— Cînd iei viaţa peste picior, îţi pune piedici.

— Ia viaţa de piept. Nu ca s-o trînteşti, ci ca să-i auzi mai bine inima cum bate.

— Cu vremea să mergi în pas, nu la pas.

— Cînd te apropii de sfîrşitul drumului, nu te gîndi cît ai umblat pînă atunci. Gîndeşte-te numai cît mai ai de mers.

— Una e să crezi şi alta e să fii credul.

— Una e să ceri, alta să cerşeşti, şi cu totul altceva să revendici.

— Amabilitatea adevărată trebuie să fie, în primul rînd, o chestiune de caracter şi apoi una de educaţie.

— Nu plînge fără motiv. Şi mai ales, nu plînge cînd ai motive.

— Cînd ţi se cuvine ceva, să nu ceri. Pretinde. **(T. Muşatescu)**

— Rostul omului pe pămînt e munca; datoria lui e cumpătarea; dreptatea lui, toleranţa şi omenia; gloria lui, virtutea; iar răsplata lui, mulţumirea lăuntrică pe care ţi-o dă un cuget împăcat. **(Ch. Nodier)**

— Nu judeca pe nimeni, ci cată să-nţelegi, / De vrei s-ajungi la pace şi la seninătate, apleacă-te asupra durerii lumii-ntregi.

— Să nu îţi dezvălui taina din suflet celor răi. / Nebunilor nu spune durerea niciodată. **(Omar Khayyām)**

— Ceea ce obţinem prea ieftin, estimăm prea puţin. Numai scumpetea dă unui lucru valoarea lui. **(Th. Paine)**

— Taina tainelor pentru o bună cinestezie psihică şi pentru o maximă eflorescenţă a personalităţii mi se pare că am surprins-o în alungarea tiraniilor de orice fel: să alungi jugul nevoilor economice prin restrîngerea apetiturilor neînţelepte; să te supraveghezi pe tine însuţi ca pe copilul tău; fără nervi, fără vehemenţă, cu fermitate şi fără duritate, cu ochi înţelegători şi lucizi. **(P. Pandrea)**

— Continua comparaţie a soartei omeneşti cu nesfîrşitul Cosmosului, e cel mai bun ajutor împotriva marei bucurii ori prea marei întristări de lucrurile pămînteşti. **(V. Pârvan)**

— Eu vreau să trec prin lume, şi nu să mă strecor. **(S. Petöfi)**

— Posteritatea nu e o judecată absolută... Ea e în funcţie de scara valorilor timpului ei. **(Camil Petrescu)**

— Nu uita niciodată că eşti om. **(Philemon)**

— Omul trăieşte, ia atitudine, crede într-o multiplicare de valori, le ierarhizează şi dă astfel sens existenţei sale prin opţiuni care depăşesc neîncetat frontierele cunoaşterii sale afective. **(J. Piaget)**

— Pune dreptate-n cuvîntul şi roadele faptelor tale. / Bine-i şi-n lucrul mărunt să-ţi păstrezi judecata cea dreaptă.

— Faptele fă-le-ntr-un chip să nu-ţi fie ruşine de tine.

— Toate-s aşa, şi învaţă stăpîn ca să fii peste ele.

— Somn să nu laşi să adie în gene, viclean să te fure / fără să-ţi pleci întreitul tău gînd către faptele zilei. / Care-i greşala? şi fapta şi toate ce n-au fost făcute? / Treci prin balanţă-ncepînd de la prima la cele din urmă. **(Pitagora)**

— Cea mai bună cale a vieții stă în practicarea dreptății și a celorlalte virtuți, atît în viață, cît și în moarte. **(Platon)**

— Cum aș vrea să fiu? — așa cum m-ar vrea oamenii pe care-i admir...

— Locul unde aș vrea să trăiesc? — ...unde iubirea ar fi totdeauna împărtășită...

— Ce urăsc cel mai mult? — Răul din mine...

— Cum aș vrea să mor? — Mai bun și iubit. **(M. Proust)**

— Înțelept este acela care trăiește în fiecare zi ca și cum în fiecare zi și în fiecare ceas ar putea să moară. **(F. Quevedo y Villegas)**

— Să dai crezare tuturor, e prea de tot, dar să nu crezi chiar în nimeni, e o greșeală mare. **(F. de Rojas)**

— Fiecare om adoptă un stil de viață și o atitudine. Apoi decența, ba chiar interesul, îți recomandă să le rămîi credincios.

— Cine nu protestează, consimte.

— Nu cred decît în acțiunea cauzelor profunde. Accidentul, capriciul, nu merg departe, mai cu seamă dacă merg împotriva naturii lucrurilor. **(J. Romains)**

— Să faci ceva nu pentru a fi urcat în slavă, / ci ca să-ți spui doar ție: „E bună! E grozavă!". **(E. Rostand)**

— Meseria de martor mi-a provocat totdeauna repulsie. Ce sînt eu, dacă nu particip? Pentru ca să exist, trebuie să iau parte. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Omul este pieritor, dar să pierim rezistînd, și dacă neantul ne este rezervat, să ne purtăm astfel încît să n-avem parte de el pe bună dreptate. **(E. de Senancour)**

— Să trăiești cu inferiorul, așa cum ai vrea să se poarte superiorul cu tine.

— Dovedește-ți vorbele prin fapte... Rostul cel mai de seamă al înțelepciunii — și o dovadă totodată — este să pună de acord faptele cu vorbele omului, să-l facă în orice moment egal cu sine și același. **(Seneca)**

— Pentru a ajuta pe cineva să se urce pe culmi nu este suficient să i le arăți de departe. **(P. Servien)**

— Să ai mai mult decît arăți, să spui mai puțin decît știi, să împrumuți altora mai puțin decît ai..., să înveți mai mult decît să dai crezare, să ții mai puțin decît să arunci... **(W. Shakespeare)**

— Oamenii exagerează întotdeauna valoarea lucrurilor pe care nu le au. Apreciezi ceea ce nu ai obținut. **(G. B. Shaw)**

— Ținta ultimă a progresului moral este altruismul social, care va deveni perfect atunci cînd va ajunge să fie spontan, cînd grija fericirii celorlalți va deveni pentru fiecare o nevoie organică, ce se va manifesta zilnic. **(H. Spencer)**

— Trebuie să lupți. Să lupți din greu. Să lași în urma ta fîșii din sufletul tău. Să înfrunți insulta, calomnia, ura și amenințarea — ori de unde ar veni... Să lupți cu toate puterile sufletului tău curat pentru izbînzi anevoioase, dar cu atît mai luminoase, ale adevărului și dreptății. **(T. Teodorescu-Braniște)**

— Cu cît omul știe mai bine de unde vine și încotro merge, cu atît îi sînt mai limpezi amintirile și nădejdile. **(E. Thälmann)**

— Sîntem înclinați a condamna cel mai aspru la alții tocmai acele greșeli de care nu ne simțim noi înșine cu totul nevinovați. **(L. Tieck)**

— În orice lucru inutil trebuie să fii divin. Sau să nu te amesteci.

— Mi-este perfect inutil să știu ceea ce nu pot modifica. **(P. Valéry)**

— Omul se supune simbolurilor pe care și le-a făurit singur. **(Vercors)**

— „Aceasta n-are nici o importanță"! „Cum n-are nici o importanță?" Totul are importanță. Toate lucrurile, toate întîmplările, toate cuvintele noastre apar în țesătura imensă a realității și se leagă, uneori prin fire nevăzute, de lucrurile, de întîmplările, de cuvintele cele mai îndepărtate și mai deosebite. Privește bine, deschide ochii mari, fii atent și serios: o lumină nouă, revelatoare, va coborî atunci asupra lumii. Toate lucrurile au însemnătate și toate sînt deopotrivă clare dacă izbutești să înlături multe pricini de înșelăciune

strecurate în spiritul nostru: superstiția, prejudecata, egoismul, tradițiile ruginite, acele pe care nu le garantează valoarea lor, ci nepăsarea noastră.

— Împlinește-ți munca vieții tale, fracționată în sarcina fiecărei zile. Ajută-ți prietenul nenorocit. Mărturisește pentru nevinovat. Sprijină pe cel slab și nu uita ce grele sînt începuturile de viață. Fă ce poți pentru ca lumea să devină mai dreaptă. **(T. Vianu)**

— Nu judec oamenii după ce au murit decît prin operele lor, restul nu mai are nici o însemnătate pentru mine.

— Cine se răzbună după victorie este nevrednic de biruință. **(Voltaire)**

— E greu să judeci intențiile unui om după faptele sale, și e o asprime să-l suspectezi de intenții rele numai pentru că o anumită faptă putea să decurgă tot atît de bine dintr-un mobil rău ca dintr-unul bun; dar a considera un om rău pe oricine nu gîndește așa cum gîndim noi, este nedrept și nerezonabil. **(Cr. M. Wieland)**

— Să nu-l întrebi niciodată pe om ce crede; vezi ce face.

— Nu te lipsi de nimic pînă nu găsești un înlocuitor mai bun. **(Th. Wilder)**

— Ideea valorii nu poate avea un înțeles dacă ea nu slujește de măsură pentru fapte. **(A. D. Xenopol)**

Bine – rău; bunătate – răutate

— Bunătatea excedează Dreptul și Dreptatea. E abstractă, continuă și fără criterii. E sinceră pentru că nu se poate falsifica, e unanimă pentru că face parte din omul bun. Bunătatea nu judecă, și dacă judecă nu osîndește.

— Bunătatea este atitudinea omului în suferință. Numai semețul e rău, pentru că semeția cuprinde întotdeauna, pe undeva, puțină prostie. **(T. Arghezi)**

— Nu cumva faci binele numai pentru a încasa acea enorm de mare dobîndă numită „recunoștință"? Asta ar însemna să faci cămătărie. **(H. de Balzac)**

— Bunătatea: ... singurul semn al superiorității pe care-l recunosc. **(L. van Beethoven)**

— Bunăvoință: prefață scurtă pentru zece volume de pretenții. **(A. G. Bierce)**

— Oameni perfecți nu există decît în romane. Binele și răul sînt atît de intim amestecați laolaltă în firea noastră încît rareori dăm de unul fără de celălalt. Caracterele cele mai ferme au slăbiciunile lor, în cele mai frumoase fapte intră motive care nu sînt întotdeauna spre cinstea făptuitorului; afecțiunile noastre cele mai alese nu sînt cu totul scutite de egoism; îndoielile, bănuielile jignitoare tulbură uneori prieteniile cele mai trainice; se prea poate ca în unele clipe, unele pofte sau pizme, de care ne și rușinăm a doua zi, să fulgere sufletul celor mai de ispravă oameni. **(G. Boissier)**

— Să vezi ce-i bine și să nu acționezi, înseamnă lipsă de curaj. **(E. Canetti)**

— Dacă veți face cu osteneală o faptă bună, acea osteneală va trece repede, pe cînd fapta bună nu va trece cît timp trăiți; dar dacă faceți ceva rău pentru plăcere,

plăcerea va trece repede, iar fapta rea va rămîne totdeauna asupra voastră. **(Cato)**

— Mulţi vor binele semenilor lor, dar mai puţini sînt aceia care izbutesc frumoasa performanţă de a acoperi intenţiile cu fapte. **(P. A. Cerenkov)**

— Răul . . . : alături de bine, este prima noţiune pe care a primit-o umanitatea. **(A. de Chesnel)**

— Nu-i rău cine se crede, sincer, astfel. **(P. Claudel)**

— Nici un om nu-i mai bun ori mai rău decît altul: dar sîntem într-adevăr unii mai nenorociţi decît ceilalţi. **(M. Codreanu)**

— Nici oamenii buni nu sînt consecvenţi în bine; de ce ar fi cei răi consecvenţi în rău. **(W. Collins)**

— Reala nevoie de a face binele nu vine din prisos, ci din inimă, şi se face anonim. Binele e mai valoros cînd vine din privaţiune proprie şi nu din prisos imens. **(P. Comarnescu)**

— Răutatea întunecă spiritul întocmai ca norii, lumina. **(V. Conta)**

— Cine este singur cauza propriului său rău, nu are să se plîngă decît de sine însuşi. **(E. de Marchi)**

— Binele nu este de a nu face o nedreptate, ci de a nu vrea în nici un fel să o faci. **(Democrit)**

— Numim, îndeobşte, bine sau rău ceea ce simţurile noastre interioare sau raţiunea ne fac să apreciem ca potrivit sau contrar naturii noastre. **(R. Descartes)**

— Faceţi ca binele fiecăruia să fie atît de strîns legat de binele general încît nici un cetăţean să nu poată dăuna societăţii, fără să-şi dăuneze lui însuşi; asiguraţi răsplata pentru virtute după cum aţi asigurat pedeapsa pentru ticăloşie. **(D. Diderot)**

— Sînt mulţi oameni răi pe lume, însă din motive cu totul diferite: unii sînt răi pentru că sînt nefericiţi; alţii pentru că sînt bolnavi; unii pentru că sînt slab cultivaţi, iar alţii pentru că sînt din fire egoişti. **(I. Dučić)**

— Cine a făcut fapta rea, e gata şi cu răspunsul bun.

— Te impui nu prin binele care l-ai făcut, ci prin răul pe care l-ai putea face. **(V. Eftimiu)**

— De dragul răilor, nu de ura oamenilor buni, să fugi. **(Epictet)**

— Oricît de sus ai fi, nu se cuvine / să-i oropseşti pe cei mai jos ca tine, / căci mintea lor, în zorul desperării, / o să găsească drumul răzbunării.

— Blîndeţea e leacul cruzimii. **(Fedru)**

— Nu e destul să nu faci rău nimănui, ci trebuie să faci cît mai mult bine aproapelui. **(Fr. Fénelon)**

— Trebuie ca în locul iubirii de sine, de care nu se poate — în chip durabil — lega nimic bun pentru noi, să aşezăm cu puternice temelii în inima tuturor o altă iubire: aceea al cărei obiect nemijlocit este binele ca atare; acela care se îndreaptă spre bine fără altă preocupare decît numai că el este bine. Iubirea de bine pur şi simplu, nicidecum în vederea folosului ce ar rezulta dintr-însul pentru noi, se înfăţişează sub forma de mulţumire intim simţită, încît are puterea să ne silească să-l reproducem în viaţa noastră.

— Nu există om care să iubească răul, pentru că e rău, ci iubeşte în el numai avantajele şi plăcerile pe care i le promite. **(J. G. Fichte)**

— Răul . . . mai bine să-l înduri / decît să-l faci. **(I. P. C. Florian)**

— Acela este bun care este drept. **(Focilide din Milet)**

— Omul bun este acela care se străduieşte să realizeze în el însuşi şi care contribuie la a se realiza şi la alţii idealul cel mai înalt de inteligenţă, putere şi dragoste, din care ar rezulta fericirea universală . . . Caracterul esenţial al bunătăţii este dezinteresarea în vederea întregului din care omul face parte. **(A. Fouillée)**

— Nu de teama pedepsei sau a oprobiului public nu trebuie să facem rău, ci din sentimentul datoriei şi din voinţa de a face binele. **(Gellius)**

— Om bun se înţelege cel ce nu face nici un rău; dar cu mult mai bun, cel ce poate face rău, dar nu-l face; şi desăvîrşit de bun, cel ce poate răsplăti cu rău şi, dimpotrivă, răsplăteşte cu bine.

— Cînd faci un bine cuiva, uită-l din ceasul acela, iar cînd dobîndeşti un bine de la altul, nu-l uita în veci. **(I. Golescu)**

— Cei care aplaudă răul sînt încă mai vinovați decît cei care-l făptuiesc. **(W. Grimm)**

— Toți oamenii sînt înclinați din fire mai mult spre bine decît spre rău, și nu e unul care, dacă nu e mînat de vre-o pricină anume, să nu facă mai bucuros binele decît răul; dar firea unora e atît de slabă, iar prilejurile care-i ademenesc spre rele atît de numeroase, încît se lasă lesne abătuți de la calea cea bună. **(Fr. Guicciardini)**

— Fă bine, și uită de el. **(Hafez)**

— Unii oameni nu sînt în stare să conceapă binele, decît atunci cînd păcătuiesc contra lui. **(A. Huxley)**

— Independent de dogmele pe care religia sau morala unei epoci ni le recomandă, sîntem cu toții animați de dorința de a face bine. Dorim cu toții să fim mai buni. Cine nu simte această nevoie, omenește vorbind, este anormal: este un început de patologie. **(R. Huyghe)**

— Viața omului nu este decît o luptă incertă care se dă între infern și cer. **(I. K. Huysmans)**

— Nu răspunde răului cu rău decît după ce te-ai încredințat că n-a fost o greșeală.

— Orice faptă rea ce ai făcut dă drept la alta ce se va face împotriva ta.

— Numai încercînd a face foarte bine, poți nimeri uneori binișor.

— Cel mai rău om e acela care nu poate fi bun nici cînd e fericit.

— Fii bun, dar ferește-te să nu creadă lumea că poți fi numai bun. **(N. Iorga)**

— Bunătate, numele tău este *om*. **(Lautréamont)**

— Ferește-te de rău, sau de nu te poți feri, înfruntă-l bărbătește. **(N. Machiavelli)**

— Înțelegerea răului este o parte a îndreptării. **(T. Maiorescu)**

— Toți cei care fac într-un fel oarecare rău altora, sînt vinovați nu numai de răul săvîrșit, dar și de perver-

tirea pe care o trezesc în sufletele celor nedreptățiți de ei. **(A. Manzoni)**

— Aceeași floare sug în văi iblene / albina blîndă, vipera vorace; / pornirile de-s bune ori viclene, / una venin iar alta miere face. **(G. Marino)**

— Trebuie să fii ceva mai mult decît bun pentru a fi de ajuns de bun. **(P. C. de Marivaux)**

— Se spune că atunci cînd le faci bine, cei buni devin și mai buni, iar cei răi și mai răi. **(Michelangelo Buonarroti)**

— În fața binelui obștesc se cade să se plece fiecare. **(J. Milton)**

— Nu numai oamenii care fac răul sînt răi, ci și aceia care nu fac binele. **(C. Moldovanu)**

— Omul absolut rău este acela care nu contribuie cu nimic la creație.

— Cine se mai poate pasiona pentru vorbăria milenară despre bine și rău, cînd e lucru stabilit că acestea nu sînt „constante" ci „valori funcționale". **(R. Musil)**

— Răul există, dar nu fără bine, cum există umbra, dar nu fără lumină. **(A. de Musset)**

— Nu e destul să fii bun. Trebuie să fii și bun de ceva. **(T. Mușatescu)**

— Nimic nu e statornic în lume: nici norocul cel mai înflăcărat, nici prietenia cea mai strînsă, nici dragostea cea mai aprinsă, numai fapta bună este nemuritoare. **(C. Negruzzi)**

— Este în natura bunătății să se împărtășească și altora, să se reverse, dacă se poate, asupra tuturor. **(P. P. Negulescu)**

— Bunătatea și tandrețea sînt coordonate ale distincției sufletești.

— Omul bun este omul puternic, capabil și harnic. Toți estropiații sînt răi, meschini, egoiști și cîrtitori. Omul puternic (ca vitalitate generală și ca inteligență limpede) este generos, darnic și îngăduitor cu cercul lui

social. Seamănă cu un pom cu bogată roadă. Răspîndește pe jos, lasă ciorile nestînjenite să culeagă, ca și copiii. Recolta lui rămîne, în final, îmbelșugată. Bunătatea este o formă a expansiunii vitalității bogate. **(P. Pandrea)**

— Nu face nici un lucru după care să fii dator a-ți cere iertare. **(A. Pann)**

— Niciodată nu săvîrșim atît de deplin și cu atîta avînt răul ca atunci cînd îl înfăptuim întemeindu-ne pe conștiință.

— Oamenii se corectează uneori mai bine cînd văd răul decît cînd văd binele; și este bine să ne obișnuim a profita de rău, mai ales că îl găsim atît de des: binele, din contră, este foarte rar. **(B. Pascal)**

— Singurul lucru de care m-am temut și mă tem întotdeauna, singurul lucru în fața căruia am rămas dezarmat, ca înaintea unui ceva necunoscut, îngrozitor, e răutatea. Prostia, prostia simplă, prostia ordinară, prostia pe care o întîlnești pe toate cărările, nu mi-a părut niciodată periculoasă. Pentru dînsa se găsesc totdeauna mijloace de luptă. Răutatea, însă, scapă oricăror arme. Ea e unirea profundă a celei mai de jos prostii cu tot ce are omul mai sălbatic și mai vechi, mai neînfrînat ca porniri. Și din această pricină, orice armă îndreptată împotriva ei se frînge, nemernică. Omul inteligent, omul care știe că toate faptele sînt determinate de anumite cauze, nu poate fi rău. El va găsi mereu o scuză pentru greșeală și va căuta s-o îndrepte ca om, nu ca fiară. De aceea, bunătatea adîncă și nemărginită, caldă și îmbrățișătoare e supremul bun la care a putut ajunge pînă acum omenirea. **(Șt. Petică)**

— Nu există nici un rău în care să nu fie și ceva bun. **(Pliniu cel Bătrîn)**

— Demonstrațiile care se fac despre bine, sînt totodată și mijlocul de a te înălța la el. **(Plotin)**

— Cel mai strălucit merit e să poți face rău și să nu vrei.

— Răutatea își bea singură cea mai mare parte din venin. **(Publilius Syrus)**

— Intenția este mama acțiunilor; dacă aceasta este rea, nu vor fi nici acelea bune: niciodată nu se vor întoarce spre bine faptele celui cu gînduri rele. **(F. de Quevedo y Villegas)**

— Nu e de ajuns să concepi binele; trebuie să-l faci să izbîndească printre oameni. **(E. Renan)**

— Nu-mi cereți să fiu bun; cereți-mi doar să mă port ca și cum aș fi bun.

— Chiar și cel mai bun dintre noi are cîteva mici asasinate pe conștiință.

— Ce buni am fi dacă nu ne-am teme să nu fim păcăliți.

— Nu sîntem buni, dar ne străduim să părem buni; rezultatul e același. **(J. Renard)**

— Lucrurile care ni se întîmplă, cu mici excepții, nu reprezintă nimic în sine. Ele sînt indiferente, nici bune, nici rele. Totul depinde de felul cum le privim. **(J. Romains)**

— M-am apropiat totdeauna de oameni, nu atît pentru binele pe care mi l-au făcut, ci pentru acela pe care mi l-au dorit. **(J. J. Rousseau)**

— Bunătatea cu cei răi, e răutate față de cei buni. **(Saadi)**

— Nu e de ajuns să faci totul bine, trebuie să faci tot timpul din ce în ce mai bine. **(J.-P. Sartre)**

— Există numai două virtuți. O, de-ar fi pururi unite: bunătatea mereu puternică, puterea mereu bună. **(Fr. Schiller)**

— Este o mare deosebire între cel ce nu vrea și cel ce nu știe să facă rău. **(Seneca)**

— A știi binele înseamnă a face binele. **(Socrate)**

— Dacă rabzi răul fără a protesta, e ca și cum l-ai răsplăti. Adevăratul remediu al răului este să lupți împotriva lui. **(R. Tagore)**

— Cei răi nu se bucură atît de binele lor propriu, cît, mai ales, de răul altora. **(Teofrast)**

— A fi bun înseamnă a te afla în armonie cu tine însuți. **(O. Wilde)**

— Bucuria este copilul ocupației.

— Pentru a ne sustrage de la relele imaginare, sau în tot cazul îndoielnice, ne supunem adesea la suferințe reale. **(J. L. Avebury)**

— Suferința este ucenicia marilor voințe omenești.

— Nu există pe lume lucruri care să se înțeleagă mai bine decît două dureri asemănătoare.

— Suferințele morale, pe lîngă care pălesc durerile fizice, stîrnesc mai puțin milă, fiindcă nu se văd. **(H. de Balzac)**

— Omul nu e singura ființă care suferă, dar e singurul animal care știe că suferă și acest mic amănunt îi dă, lui și suferinței sale, o aură de noblețe...

— Omul este unica vietate care pătimește și din pricina faptului că nu se poate desăvîrși, împlini, ridica deasupra limitelor sale. E o suferință augustă, privilegiul unei ființe auguste. De aceea și felul cum e chemat omul să-și poarte crucea obligă la decență, discreție, demnitate și pudoare.

— Durerea, tristețea, disperarea clamate public, iau aspect de spectacol, dau senzația penibilă, uneori insuportabilă, a reprezentației de bîlci. Durerea trîmbițată e suspectă iar efectul comunicării, într-o asemenea formă a acestui sentiment, nul.

— Omul este singurul animal care știe că trebuie să moară. Și asta i-a dat lacrima. Dar este, în același timp, și singura ființă care știe că știe acest lucru, și asta i-a dat zîmbetul.

— Rîsul a fost ultima și suprema achiziție a omului, semnul desăvîrșirii sale. După ce le-a făcut pe toate, — și pe Dumnezeu — în a șaptea zi a creației sale, a rîs de bucurie pentru tot ce a izbutit, și, de tristețe pentru tot ce a ratat. A rîs de imperfecțiunile altora, și a fost prima treaptă a lucidității. Și a rîs de propriile sale eșecuri, și a fost a doua treaptă, a unei ascensiuni nesperate. Prima treaptă — să rîzi de alții — e la îndemîna oricui. A doua — curajul să rîzi de tine — e privilegiul marilor spirite și al inițiaților... Cînd ai ajuns la augusta performanță: să rîzi de propriile tale precarități, înseamnă că ai urcat încă o treaptă: a OMULUI LIBER. **(A. Baranga)**

— Numai plăcerile intelectuale, pe care le dau științele și arta, sînt cele mai durabile, care ne mîngîie în viață. **(J. Bart)**

— Cel mai potrivit sinonim al termenului plăcere este *vrere;* unui om îi place să facă numai ce vrea să facă... Ceea ce vrea să facă sau ceea ce alege să facă, poate să fie departe de a-i procura plăcere, dar putem spune oare că astfel nu urmează impulsul propriei plăceri? **(I. Bentham)**

— Cînd trăiești o mare suferință sau o mare bucurie, acestea se revarsă asupra lumii, chiar fără să vrei și chiar împotriva voinței. Orice gest al realității, orice aspect al ei, clătinarea unei frunze, căderea unei raze, participă la suferințele și la bucuria omului.

— Cel mai mare dar pe care Spiritul l-a adus Pămîntului este de a fi convertit sensul suferinței; din negativ, acesta a devenit pozitiv.

— Melancolia: o reducție la zero a capacității noastre înnăscute de a ne autoiluziona.

— Suferințele noastre își pun pecetea pe bucuriile noastre, dar nu și invers. De aici subtonul de melancolie al întregii noastre vieți. **(L. Blaga)**

— Suferința este un loc geografic în care ne regăsim cu toții. **(Martha Bibescu)**

— Cînd un necaz vine așa deodată, unul după altul, e ca și cum te-ar lovi cineva tocmai acolo unde ai o rană.

— O grijă ascunsă crește repede pînă ce devine o adevărată nenorocire. **(J. Bojer)**

— Suferințele îl întăresc pe om și sînt mai necesare decît orice plăcere, pentru formarea unui caracter. **(C. Brâncuși)**

— Nu poți trăi în chip de salcie plîngătoare... viața, orice ai spune, e un lucru magnific. **(I. A. Bunin)**

— Nu-i pe lume lucru de care să te bucuri că-l ai, pînă nu-l împărtășești și altora.

— Frica de durere duce la renunțare, care e tot una cu refuzul de a trăi.

— Bucuriile premature ne împiedică să ne realizăm.

— Puțină durere este ca un toxic ce imunizează organismul împotriva otrăvirii. **(G. Călinescu)**

— Bucuria constituie starea de spirit normală a omului. Cu cît dezvoltarea intelectuală și morală a omului este mai ridicată, cu atît omul este mai liber și viața îi dă mai multă satisfacție. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Durerea, ni se spune, e elementul dominant al vieții, lucru care e adevărat numai înțeles într-un anumit fel, și numai așa. Dacă durerea ar fi timp de o singură clipită într-adevăr elementul dominant în viață, a doua zi dimineața am fi cu toții spînzurați de grinda din pod... Bucuria e rațiunea existenței noastre. **(G. K. Chesterton)**

— Cu cît suferi mai mult devii mai bun și, poate că, mai mare; cei mici sînt, într-adevăr, incapabili să sufere, sufletul lor rămîne neatins de durere, chiar atunci cînd îi consumă flacăra ei.

— Cînd plouă în suflet nu-i niciodată senin afară — iar cînd e senin în suflet nu plouă afară niciodată.

— Durerile mici au totdeauna îndrăzneala de a striga mai tare, iar durerile mari se sfiesc de multe ori măcar să suspine.

— Lacrima e tot atît de limpede și curată, fie c-o produce bucuria, fie c-o produce suferința.

— Pe urma durerilor mari, sufletul renaște tot leauna mai senin.

— Cine nu mai poate să rîdă — nu mai poate nici să plîngă. **(M. Codreanu)**

— Suferința uneori umanizează, îi face pe oameni mai expresivi, dar îndeobște îi urîțește și înrăiește. **(P. Comarnescu)**

— E prea grav să n-ai nici plăcerea căreia să-i sacrifici demnitatea și nici demnitatea căreia să-i sacrifici plăcerea. **(B. Constant)**

— Suferința, dacă nu te face să deschizi ochii, înseamnă că ești de o prostie fără leac.

— E rodnică și dreaptă numai suferința ce nu te poate doborî, ci devine cadavrul ce servește de baricadă viitoarei biruințe.

— Sînt plăceri cu atît mai mari, mai profund simțite, cu cît nu le poți satisface.

— Suferința, în afară de o poezie aparte, are și o demnitate.

— Dacă-n lume n-ar fi suferința care să dea vieții un fond serios ar fi cea mai stupidă și de prost gust comedie.

— În viață e mai multă sau mai puțină suferință; în diminuarea cît mai posibilă a suferinței e o vagă umbră de progres și finalitate socială.

— Nu mai pot avea bucurii decît în contrast cu suferințele trecute.

— Marele preț al suferinței e că te face mai tare.

— Numai cine are mîndria propriilor suferințe — învăluindu-le — numai acela va învinge suferința. **(P. Constantinescu)**

— Dacă durerea ne închide ușile vieții și ne silește să nu privim decît în noi, — fantezia fiind atît de deprimată încît nu mai are ochi pentru nimic din ceea ce o înconjoară — bucuria are proprietatea de a ne face să devenim expansivi. **(Fr. De Sanctis)**

— Nu încerca zadarnic să te sustragi suferinței inevitabile; mai bine străbate-o pînă la punctul mort unde istovirea organismului uman ajunge să o contrabalanseze.

— Cu toții sîntem dispuși aproape întotdeauna, într-o măsură mai mare sau mai mică, să ne stilizăm suferințele sufletești; toți știm că nu sînt străine de polaritatea frumos-urît, toți simțim că ele cuprind în stare latentă o calitate estetică anume, că se pretează la tratarea estetică, ceea ce într-adevăr le poate transforma o dată și o dată în poeme, tragedii, simfonii și în altele de felul acesta.

— Pentru ca omul să se bucure, să se bucure în adevăratul sens al cuvîntului, trebuie să devină pentru o clipă iar copil. Bucuria nu e dată celor mari. Ceea ce desemnează și în acest cuvînt este altceva, ceva cu

totul diferit. Bucuria adevărată, curată, cere multă, multă naivitate. Bucuria adevărată nu are, de fapt, motiv. De unde și mirifica ei frumusețe. **(V. Desnica)**

— Cu cît omul care suferă se vaită mai puțin, cu atît mă mișcă mai mult. **(D. Diderot)**

— Durerea adîncă tace și se ascunde.

— Rîsul e cel mai sigur examen al sufletului omenesc. Niciodată firea omului nu se dezvăluie mai deplin ca atunci cînd rîde. Uneori, e foarte greu să dibuiești caracterul cîte unui om, dar e de ajuns să-l surprinzi o singură dată rîzînd sincer și brusc și atunci caracterul lui îți apare ca lumina zilei. **(F. Dostoievski)**

— Oare noi nu detestăm suferința? Și totuși, o ființă care nu ar cunoaște-o ar fi un monstru.

— Nu vom împiedica niciodată pe cel ce suferă să creadă că durerea lui e cea mai mare. **(Al. Dumas-fiul)**

— Bucuria e ciudată uneori: te înăbușă, ca durerea.

— Rănile morale se deosebesc de celelalte prin aceea că se acoperă, dar nu se închid: mereu dureroase, mereu gata să sîngereze cînd le atingi, ele rămîn în inimă vii și deschise. **(Al. Dumas-tatăl)**

— Durerea este un fapt normal, cu condiția de a nu fi iubită. **(E. Durkheim)**

— Dacă ne-am gîndi mereu cît de scurtă e viața, am fi mai buni. **(V. Eftimiu)**

— Sub toate relele apăsătoare, orice creatură își va găsi prin comparație un confort. **(G. Eliot)**

— O voluptate consumată este întotdeauna o amărăciune. **(P. Emanuel)**

— Pedeapsa este un fruct care se coace nebănuit în floarea de plăcere care-l ascunde. **(R. W. Emerson)**

— De durere, pe omul simplu îl vindecă timpul, pe înțelept rațiunea.

— Cu cît o plăcere este mai rară, cu atît este mai intensă. **(Epictet)**

— Plăcerea însoțită de virtute este scopul vieții.

— Toate acțiunile noastre trebuie să tindă să ne abată de la suferință și neliniște. În clipa cînd am atins acest țel, toate furtunile sufletului se împrăștie, deoarece ființa noastră nu mai rătăcește spre lucruri care-i lipsesc și nici nu caută altele prin care ar putea să-și acopere nevoia de sănătate sufletească sau fizică. Căci noi urmărim plăcerea numai atunci cînd suferim de lipsa ei. În momentul cînd nu mai suferim, nu avem nevoie de plăceri. De aceea susținem că plăcerea este începutul și țelul unei vieți fericite.

— Plăcerea este, după noi, cel mai însemnat bun al naturii... Cînd susținem că plăcerea este scopul suprem, nu ne gîndim la plăcerile desfrăbălaților și ale simțurilor, ci ne referim numai la lipsa suferințelor fizice și psihice...

— Nu există viață plăcută fără înțelepciune, onestitate și dreptate, iar acestea nu pot fi despărțite de plăcere. Cine nu trăiește rațional, onest și drept, acela nu are o viață fericită.

— Nici o plăcere nu este un rău prin sine însăși. Efectele unor plăceri ne aduc însă uneori o mulțime de neajunsuri. **(Epicur)**

— Cei răi cred că-ți fac mult bine atunci cînd nu-ți fac rău.

— Durerea este și mai gravă atunci cînd cineva este bătut cu armele sale. **(Esop)**

— Așteptarea unei bucurii valorează uneori mai mult decît însăși bucuria. **(E. Estaunié)**

— Nimeni nu se poate sustrage suferințelor, dar înțelept este cel ce le suportă cu noblețe. **(Euripide)**

— Poate că nu prețuim decît prin suferințele noastre. **(G. Flaubert)**

— Plictiseala nu este făcută decît pentru spiritele goale și pentru inimile care n-ar putea să fie atinse de nimic. **(E. Fromentin)**

— Suferința, vorbind deschis, este o născocire omenească și totul concură, în natură, la evitarea ei; s-ar reduce la foarte puțin, dacă n-ar fi intervenția omului... cele mai multe din relele noastre nu au în ele nimic fatal, nimic necesar și nu se datorează decît nouă înșine. Ni-

mic nu mă va împiedica să cred că omenirea ar putea fi mai viguroasă, mai sănătoasă, deci mai serioasă; sîntem răspunzători de aproape toate relele de care suferim. **(A. Gide)**

— A nu te complace în suferință, este prima condiție pentru a te vindeca. **(J. Grenier)**

— Izvorul tuturor supărărilor și bucuriilor se află în noi înșine. **(K. Hamsun)**

— În tot ceea ce ține de plăcere... capacitatea de a te bucura e un lucru esențial. **(W. Hazlitt)**

— Speranța unei plăceri este un început de plăcere.

— Încetăm de a fi pasionați de un lucru atunci cînd plăcerea pe care sperăm să o avem de pe urma lui nu este egală cu efortul necesar pentru a-l dobîndi. **(Cl. A. Helvetius)**

— Nu concep să te necăjești pentru o stare de lucruri care nu depinde de noi, a cărei evidență e clară și față de urmările căreia nu putem face nimic. **(Ph. Hériat)**

— Rîsul și veselia sînt piperul și sarea vieții și, în același timp, singurele lucruri omenești. **(C. Hogaș)**

— Bucură-te de fiecare zi. **(Horațiu)**

— Prea multă suferință, ca și prea multă bucurie, întrece măsura și durează puțin. Inima omului nu poate să rămînă multă vreme la o extremă.

— Bucuria pe care o dăruim altora, departe de a se micșora... se răsfrînge, se întoarce spre noi și mai vie.

— Rîsul e ca soarele; alungă iarna de pe chipul oamenilor.

— Pentru inimile care au suferit multă vreme, bucuria e asemănătoare cu roua pentru pămînturile pîrjolite de soare; inima și pămîntul sorb ploaia aceasta binefăcătoare care cade peste ele, iar din afară nu se vede nimic. **(V. Hugo)**

— E una din îngăduințele firii, faptul că durerile nu au aceeași putere de dăinuire ca plăcerea și cu atît mai puțin acolo unde pricina lor nu atîrnă de nici o vină. **(H. J. Hunt)**

— Bucuria este aceea care înnobilează sufletul... și durerea, durerea cea mare, cînd poți s-o depășești, să te ridici deasupra-i, s-o birui. **(H. Ibsen)**

— Nu primi la bucuria ta pe acela pe care nu l-ai primit la durere.

— Veselia omului e ca mirosul florilor: ea nu se înalță din sufletele veștede.

— Pentru ca lumea să fie mai puțin nenorocită, oamenii s-au înțeles între ei să nu-și vorbească de cele mai multe din durerile lor.

— În toate iernile de suferință gîndește-te că va fi, că nu poate să nu fie o primăvară. **(N. Iorga)**

— Suferința poate fi aceeași, fiecare însă o suportă în chip diferit. **(P. Istrati)**

— Nici durerea, nici rana unui bărbat nu trebuie să pară că sînt prea mari.

— Suferința încercată de un bărbat dintr-o bucată nu ar trebui să fie mai sfredelitoare decît o îngăduie măsura, nici măcar mai mare decît rana. **(Iuvenal)**

— Plăcerea redusă la ea singură este incapabilă de a servi ca principiu în morală și trebuie, cel puțin, să cedeze locul principiului utilității. Într-adevăr, plăcerea fără măsură, fără alegere, fără prevedere, plăcerea luată la voia întîmplării și după instinctul momentului, plăcerea căutată și gustată sub orice formă s-ar înfățișa, plăcerea brutală și senzuală preferată oricărei plăceri intelectuale, plăcerea astfel înțeleasă se nimicește ea însăși; căci experiența ne învață că ea este urmată de durere, și că se preschimbă în durere. **(P. Janet)**

— Melancolia și tristețea sînt începutul îndoielii, îndoiala e începutul disperării; disperarea e începutul cumplit al feluritelor trepte ale răutății. **(Lautréamont)**

— Cele mai puternice emoții sînt cele izvorîte din tristețe. **(J. Lemaitre)**

— Nu-ți încredința durerea vie / celor ce-s în și mai grea robie. **(N. Lenau)**

— Nu spera și nu face lucruri a căror lipsă bagi de seamă că te-ar face să suferi. **(Leonardo da Vinci)**

— Ce este oare plăcerea? ... un subiect de speculație și nu o realitate; o dorință, nu un fapt, un sentiment pe care omul îl concepe cu gîndirea și nu-l simte; sau, ca să spunem și mai bine, un concept și nu un sentiment.

— Încetarea oricărei dureri sau supărări este ea însăși o plăcere. **(G. Leopardi)**

— Vederea durerii provoacă neplăcere, dacă nu există o frumusețe în cel ce suferă, o frumusețe care să poată preschimba neplăcerea în dulcele sentiment al compătimirii. **(G. E. Lessing)**

— Fără credința mea lăuntrică, toată fericirea pe care aș putea s-o dobîndesc, toate laudele lumii n-ar izbuti să mă înveselească; iar dacă voia bună vine dintr-o credință adînc împlîntată în ființa mea, nici judecata unei lumi întregi nu mai poate tulbura starea plăcută în care mă aflu. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— E plăcerea băutura bună / celui ce-o bea pe rînd, înțelepțește, / și moarte acelui ce se aruncă-n valu-i. **(I. Madách)**

— Orice durere care nu ajută pe nimeni, e absurdă.

— Fiecare dintre noi nu cunoaște decît propria sa durere.

— Orice om seamănă cu propria sa durere.

— Aceia care sînt siliți să trăiască în freamătul durerilor, simt nevoia să le ignoreze.

— Spectacolul durerii apropie două ființe, tot atît cît durerea le poate despărți.

— Suferința cea mai îngrozitoare o reprezintă singurătatea ce o însoțește; dezvăluirea ei te ușurează; dar puține cuvinte sînt mai necunoscute oamenilor decît acelea care exprimă durerile lor adînci.

— Orice durere se poate schimba în valoare.

— Rîsul dezvăluie adesea chipul de copil al adulților. **(A. Malraux)**

— Închipuirea crește suferința. **(Menandru)**

— Slăvită să fie bucuria și slăvită fie durerea! Una și cealaltă sînt surori, și amîndouă sfinte. Ele făuresc lumea și umplu sufletele mari. Ele sînt tăria, ele sînt viața. Cine nu le iubește pe amîndouă, nu iubește nici pe una nici pe alta. Și cine le-a gustat, cunoaște prețul vieții și pacea de a o părăsi. **(Michelangelo Buonarroti)**

— Să nu ne gîndim la relele pe care ni le aduce ziua de mîine, ci numai la plăcerile ce ni le poate dărui. **(Molière)**

— Frica ne crește suferințele, după cum dorințele se adaugă plăcerilor noastre.

— Durerile mijlocii stau foarte aproape de plăceri și în orice caz nu o alungă pe cea de a trăi.

— Se pare să e în firea plăcerilor să fie de scurtă durată. **(Ch. Montesquieu)**

— Să nu te bucuri sau să te întristezi prea devreme. **(W. A. Mozart)**

— Nimic nu ne înalță mai mult decît o mare durere...

— Mi-e dragă măreția durerilor umane. **(A. de Musset)**

— Cea mai mare bucurie din viață e aceea pe care o aștepți.

— MARILE dureri nu sînt mute. Vorbesc, însă, numai singure. — „Marile dureri sînt mute" Da! Dar numai pentru cei care nu aud tăcerile. **(T. Mușatescu)**

— Marea durere este ultimul liberator al spiritului; ea singură ne constrînge a coborî pînă la cele mai ascunse adîncuri ale noastre. **(Fr. Nietzsche)**

— Nu fugi de plăceri... dar nu te lăsa orb în voia lor. Plăcerea căreia te-ai dat fără apărare și fără putință de întoarcere, se preface în cel mai neînduplecat dușman. **(Ch. Nodier)**

— MAREA SUFERINȚĂ nu purifică, așa cum se spune, banal; suferința învenineaza, înconvoaie conștiința, frînge șira spinării.

— Melancolia superioară este apanajul înaltelor tensiuni psihice și al vitalităților puternice; o incandescență rezultată din paralelogramul forțelor magnifice în conflict. **(P. Pandrea)**

— Degeaba strigi nevoia ta celor ce nu vor să audă. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Orice suferință care nu este în același timp și cunoaștere, este inutilă.

— Desigur că suferind se pot învăța multe lucruri. Partea proastă este că după ce am suferit am pierdut puterea de-a ne putea folosi de cele învățate.

— Să nu ne facem inimă rea înainte de vreme și pentru lucruri pe care nu sîntem chemați să le dezlegăm. **(B. Pérez Galdós)**

— Să ne bucurăm de plăcerile vieții, căci al nostru nu este decît acest timp; mai tîrziu nu vom fi decît cenușă, umbră. **(Persius)**

— O singură bucurie mare poate șterge un șir întreg de dureri anterioare. **(I. Petrovici)**

— N-ai pățit nimic rău, dacă recunoști că nu suferi. **(Plutarh)**

— Pentru a fi fericiți pînă la un anumit punct, trebuie să fi suferit pînă la același punct. **(E. A. Poe)**

— Plăcerea-i răul nostru, de o-nțelegi greșit, / altminteri e folosul suprem, desăvîrșit. **(A. Pope)**

— De ce să numim lumea un lăcaș al durerilor, cînd în ea poți să guști și cele mai dulci desfătări? **(A. F. Prévost)**

— O durere care alungă altă durere, este un leac.

— Nu cereți ca altul să îndure ceea ce n-ați putea suferi voi înșivă.

— Să nu faci din răul altuia, bucuria ta... **(Publilius Syrus)**

— Și unui dușman se cere să-i respecți durerea. **(J. B. Racine)**

— Filistinii urăsc rîsul. Ei denunță cu gravitate și răutate vindictei populare pe oamenii veseli. Și odată compromis pe tema veseliei, e greu, într-o societate ipocrită, să mai poți fi respectat de proștii serioși ori de ipocriții gravi...

— Rîsul ca și comicul... sînt o atitudine în fața vieții și pînă la un punct o soluție filozofică. Dar există rîs și rîs. Una e comicăria ieftină, apanaj de circ, și alta e rîsul-atitudine, izvorît ca derivator al unei seriozități, care găsește că la urma urmei tot distracția e cea mai inofensivă sancțiune aplicată urîțeniilor din lumea asta. **(M. Ralea)**

— Proba unei plăceri e amintirea ei. **(J. P. Richter)**

— Toate bucuriile vieții sînt bucurii de creație: iubire, geniu, acțiune — focuri de forță ieșite dintr-un jăratec.

— Nu binecuvîntez suferința. Să lăsăm această aberație pe seama evlavioșilor vechilor religii. Nu iubim durerea și vrem bucurie.

— Cînd cineva ascunde faptul că iubește plăcerea, înseamnă că are deprinderi urîte. **(R. Rolland)**

— Din abisul suferinței, omul iese mai curat, / mai senin e al său suflet, cînd cu soarta s-a luptat. **(R. Ronetti)**

— Suferințele noastre cele mai mari își au izvorul în noi înșine. **(J. J. Rousseau)**

— Suferința îndelungată împietrește și ucide mila. **(A. Russo)**

— Disprețuind suferința, urmele rănii se șterg mai iute. **(Rutilius)**

— Un poet vechi (Dante) murmura acum șapte sute de ani, cu accente de suspin: „Nu-i durere mai mare decît atunci cînd îți amintești, în nenorocire, de vremurile fericite!" — Mi se pare că n-avea dreptate. Amintirea zilelor bune e de multe ori o mîngîiere în ceasuri triste. **(M. Sadoveanu)**

— Durerea unui singur om face cît durerea lumii. **(A. de Saint Exupéry)**

— Nu poți nesocoti existența lucrurilor neplăcute de pe această lume, pur și simplu întorcînd privirea în direcția inversă. **(Saki)**

— Adevăratele dureri sînt cele pe care le duci în tăcere și de care nu vrei să fii nici compătimit, nici mîngîiat. **(George Sand)**

— O nefericire care ne lovește cu totul fără vina noastră și de din afară, o răbdăm cu mai mult cumpăt decît pe cea provenită din vina noastră.

— Să ne deprindem a privi neplăcerile cu sînge rece și fără nici o exagerare pentru a putea trece mai ușor peste ele. **(A. Schopenhauer)**

— Ridică-te de la suferința ta la suferința tuturor.

— Nu te chinui înainte de vreme, deoarece suferințele de care te temi, ca și cum te-ar amenința dintr-o clipă în alta, poate că n-au să vină niciodată... Unele ne chinuiesc mai devreme decît trebuie, altele ne chinuiesc, deși n-ar trebui deloc.

— Durerea este ușoară... dacă ideea care ți-o faci despre ea nu o mărește... Toate lucrurile depind de ideea pe care ne-o facem despre ele.

— Ce rost are să ieși în întîmpinarea suferinței? Vei simți-o destul de repede, cînd va da peste tine. În vremea asta pune-ți înainte binele. Ce cîștigi cu asta? Timp. **(Seneca)**

— Înfrînge-ți durerea, fii vesel de se poate, / căci tot la zi ajunge și cea mai lungă noapte. **(W. Shakespeare)**

— Nu există viață fără jale, dar fericit este acela care o încearcă mai puțin. **(Sofocle)**

— Fugi de plăcerea care dă naștere durerii. **(Solon)**

— Ne împărtășim și altora bucuriile noastre, nu de dragul de a-i face părtași la ele; ci pentru că în felul acesta ni le reînnoim nouă de tot atîtea ori.

— Tristețea nu este altceva decît o stare sufletească în declin. **(R. Stanca)**

— Ori de cîte ori s-a iscat pe chipul vreunui om un zîmbet, ba mai mult, un rîs, acest lucru sporește cu o cîtime fărîma aceasta de viață. **(L. Sterne)**

— Lecția cea mai însemnată pe care omul o poate învăța de la viață nu este că durerea nu există pe lume, dar că atîrnă de noi s-o folosim și să o putem transforma în bucurie. **(R. Tagore)**

— În străfundul fiecărei bucurii e și melancolie. **(H. Taine)**

— Omul care a încercat multe plăceri variate e capabil să le prefere pe unele altora... Ne facem astfel educația gustului pentru diferite plăceri, putem chiar să folosim experiența altuia sau să i-o transmitem altuia pe a noastră.

— Știm că plăcerile spirituale, cu condiția să nu fie exclusive și să presupună existența altora, așa cum nota fundamentală presupune armonicele sale, stau înaintea celorlalte plăceri; le cultivăm de preferință, dezvoltăm finețea gustului cu care le încercăm și, de bine de rău, ne menținem acest plan al vieții alături de celelalte planuri ce-l însoțesc, sau îl acoperă, sau îl clatină: planul profesional, planul moral.

— A medita asupra suferinței înseamnă un pas către dominarea ei, către utilizarea ei. Iar dacă plăcerea servește să ne lege de viață, să ne facă s-o trăim și s-o transmitem, durerea nu poate fi utilizată decît pentru a ne despărți de viață. Și mai știm că, fără această detașare, societatea omenească s-ar tîrî nevolnică, iar individul n-ar dobîndi decît o valoare mediocră. **(A. Thibaudet)**

— Este împotriva rațiunii ca cineva să le fie altora povară, să nu producă nici o plăcere și să împiedice și plăcerea altora. Austeritatea, în măsura în care e o virtute, nu exclude toate plăcerile, ci numai pe acelea excesive și dezordonate. **(Toma de Aquino)**

— Durerea o poți încerca în singurătate, însă bucuria pentru a o cunoaște într-o măsură deplină trebuie să o împarți cu altcineva. **(M. Twain)**

— Nu ne putem bucura fără să putem suferi, iar facultatea bucuriei este una și aceeași cu a durerii. Cine nu suferă, nici nu se bucură, după cum cine nu simte caldul nu simte nici frigul. **(M. de Unamuno)**

— Toate supărările noastre provin din neliniște, din frică sau din ură. Dacă unul din aceste trei sentimente a pus ghiara pe tine, ești pierdut, căci celelalte două se adaugă automat. **(V. A. Urechea)**

— Iubesc măreția durerilor umane.

— Cînd un strigăt izbucnește din inima unui om, fără voia lui, acest strigăt e sfînt. **(A. de Vigny)**

— Te-ai putea bucura de existența ta infinit mai mult, dacă ai avea puțin mai multă considerație față de părțile ei luminoase. **(Fr. Wedekind)**

— Omul este sortit pieririi dacă n-are măcar perspectiva vreunei bucurii, fie ea cît de neînsemnată. **(Fr. Werfel)**

— Cînd simt vre-o suferinţă, o îndur cu răbdare, pentru că acesta este cel mai bun mijloc să-i scurtez durata. **(Ch. M. Wieland)**

— Cele mai mari dureri sînt cele însoţite de reproş. **(Th. Wilder)**

— Chiar şi în sufletul înţeleptului rămîne, atunci cînd rana este închisă, o cicatrice. **(Zenon)**

— Nu există cale mai sigură de a te ridica deasupra nefericirilor, a suferinţelor personale, de a te salva din mizerie intimă, decît acea de a te pune în slujba unei cauze, de a-ţi canaliza întreaga energie şi capacitate creatoare în lupta pentru binele general. **(St. Zweig)**

Caracter, temperament, corectitudine, cinste — necinste

— *Cuvîntul cinste* se angrenează obişnuit cuvîntului *muncă*, fiecare cuvînt din pereche salvîndu-l pe celălalt. Nu se poate omenie fără muncă, generozitate, bunătate, hărnicie, echilibru şi cumpătare în toate, fără statornicie în gînduri, sentimente şi fapte, fără un înalt cult al muncii şi al roadelor ei. **(T. Arghezi)**

— Cînd se dă cuvîntul, el trebuie ţinut chiar şi faţă de vrăjmaş. **(Augustinus)**

— Bănuiala alungă buna credinţă. **(Fr. Bacon)**

— Un bărbat e cu adevărat tare numai cînd îşi mărturiseşte slăbiciunea. **(H. de Balzac)**

— Cînd cineva îmi declară că e om de bună credinţă, devin subit bănuitor: îşi prepară o justificare pentru erorile lui viitoare. **(A. Baranga)**

— Aş prefera să vă spun despre mine că nu exist, decît să se spună că sînt un om de nimic. **(P. Bayle)**

— Cum pretindem de la voinţă, din care izvorăsc faptele, un caracter, aşa pretindem şi de la inteligenţă, din care izvorăsc gîndurile, un caracter. Uneori întîlnim spirite foarte inteligente, dar fără caracter intelectual.

— Principiile sînt schelele cu ajutorul cărora se clădeşte un caracter. Cînd caracterul e format, schelele se pot dărîma. **(L. Blaga)**

— Încrederea se pierde atunci cînd se abuzează de ea. **(B. Brecht)**

— Caracterele nu sînt idei platonice, revelate odată pentru totdeauna în indivizi prin actul naşterii. Caracterele sînt puncte de interferenţă între temperamentele determinate de complexiunea fiziologică şi înrîuririle educaţiei. **(G. Călinescu)**

— Cu cît cineva este mai inteligent și mai priceput, cu atît este mai suspect și mai urît dacă și-a pierdut faima cinstei.

— Cîți se vor găsi oare, dacă ar fi siguri că nu sînt descoperiți și pedepsiți, să se poată stăpîni de la actele necinstite?

— Caracterul fără înțelepciune poate mult, dar inteligența fără caracter nu valorează nimic.

— Nimic nu e mare dacă nu e onest. **(Cicero)**

— Cine e-n stare să cumpere sufletele altora, poate foarte lesne să și-l vîndă pe al său.

— De multe ori lipsa de încredere pe care o ai în cinstea celorlalți izvorăște din îndoiala pe care o ai de propria ta cinste.

— De multe ori, vrînd să ne ridicăm deasupra altora, ne coborîm sub noi înșine. **(M. Codreanu)**

— Ia seama dacă ceea ce făgăduiești este drept și cu putință, căci făgăduiala este datorie curată. **(Confucius)**

— A fi tare față de mizeriile vieții, o dovedești îndemnînd pe alții să lupte. **(P. Constantinescu)**

— Învățătura îți dă lumină, dar nu te înalți decît prin caracter. **(Ov. Densusianu)**

— Seninătatea deplină nu strălucește decît în sufletul omului cinstit; în sufletul celui rău, e noapte. **(D. Diderot)**

— Nimic nu-i stă mai bine învingătorului decît mărinimia. **(Lloid C. Douglass)**

— După cum tirania nu este o floare spontană, ci rodul lașității altora tot așa escrocheria n-ar exista dacă n-ar exista lăcomia, corupția și imbecilitatea. Cîtă vreme vor fi oameni proști, cupizi și molateci, vor fi și escroci. Escrocul este pata roșie care iese dintr-un sînge viciat, pe fruntea societății.

— Cel ce vrea să fie șiret cade în greșeala naivului: prea crede pe ceilalți mai proști decît el. **(V. Eftimiu)**

— Caracterul este ordinea morală privită prin prisma firii personale. Oamenii de caracter sînt conștiința societății căreia îi aparțin. **(R. W. Emerson)**

— Nu comite nici un act în viață care să fie de natură să te facă să te temi că vecinul tău va afla despre el. **(Epicur)**

— E o însușire rară și utilă aceea de a ști să prevezi în toate împrejurările acțiunile oamenilor după caracterul lor, decît să le judeci caracterul după fapte. **(H. Fielding)**

— Ferește-te de jumătățile de măsură. **(Th. Fontane)**

— O faptă-n sine nu dovedește nimic. Grămada faptelor, în schimb, totalitatea, greutatea lor alcătuiesc valoarea unei ființe umane. **(A. France)**

— Șiretenia și perfidia sînt resursele oamenilor care nu au destulă minte pentru a fi cinstiți. **(B. Franklin)**

— În momentul cînd trebuie să dăm definiția caracterului, stărilor și actelor noastre, trebuie să revenim la considerarea obiectivă și totală a tuturor interacțiunilor din care este țesută viața sufletească.

— În liniște sporește un talent, un caracter în valurile lumii. Numai în ceea ce face omul, în ceea ce continuă să facă, în ceea ce stăruie, în aceasta dovedește caracter.

— Un sceptic activ: acela care se străduiește mereu să se învingă pe sine, pentru a ajunge, prin experiență consecvent orînduită, la un fel de certitudine condiționată.

— Am observat adesea că principiile le servesc oamenilor doar ca un supliment al existenței: ne place să ne învăluim greșelile în veșmîntul cîte unui principiu general valabil.

— Zicem că un caracter e puternic atunci cînd se opune cu tărie tuturor impedimentelor din afară și caută să-și păstreze felul său propriu de a fi, chiar cu primejdia de a-și pierde viața.

— O viață cu complicații tulburi să nu dorești nimănui, dar pentru cel căruia i-a fost dat să îndure lovituri, ele sînt pietre de încercare pentru caracterul său și pentru tot ce poate înfrunta un om. **(J. W. Goethe)**

— Cuvîntul la om, icoana gîndului său, și fapta lui, icoana sufletului său.

— Mai bine să mori cu cinste, decît să trăiești cu rușine. **(I. Golescu)**

— Fii un adversar cinstit. Omul înțelept poate fi nevoit să ajungă un adversar, dar nu și un adversar nedemn. **(B. Gracian y Morales)**

— Anumite lucruri sînt neîngăduite chiar și împotriva vrăjmașului.

— Nimeni nu se alătură lesne celor despre care crede că nesocotesc legile omenești și buna credință.

— Vina aceluia care, în chip necugetat, se încrede în cel ce face o promisiune fără nici o cauză, nu e mai mică decît vina celui care s-a lăudat făgăduind.

— Respectarea făgăduielilor constituie nu numai act de cinste, dar și o necesitate morală. **(H. Grotius)**

— Cel care prețuiește onoarea izbutește în toate, pentru că nu se teme nici de osteneli, nici de primejdii, nici de cheltuieli... acțiunile omenești care nu pornesc de la acest mobil puternic, sînt deșarte și moarte. **(Fr. Guicciardini)**

— Individul este o unitate, care trebuie să se simtă în permanență responsabil de actele lui, nu numai pentru că i se cere sau pentru că este constrîns la aceasta, ci și pentru că așa înțelege să răspundă, în mod liber, unui ideal pe care și l-a propus, unei nevoi de echilibru și de împăcare senină a propriei lui conștiinte.

— În înțelesul obișnuit al cuvîntului, responsabilitatea este atitudinea sufletească și morală prin care, fiind conștienți de fiecare atitudine și acțiune a noastră, înțelegem să justificăm în mod demn motivele care ne-au determinat în producerea acestora și să ne luăm asupra noastră toate consecințele.

— Responsabilitatea este un principiu care trebuie înțeles și respectat în toate actele de viață ale oamenilor conștienți... Ea nu este o simplă atitudine de bravadă. Înainte de orice, este o atitudine morală, care trebuie să răsară dintr-o normalitate sufletească.

— Nu putem găsi caracterul integral al responsabilității decît în actele care s-au născut într-o personalitate precisă, liberă și autonomă. **(D. Gusti)**

— **Încăpățînarea este cel mai ieftin surogat al caracterului (Fr. Hebbel)**

— Caracter are acela care trăiește și acționează în cercurile stabile ale unei concepții de viață strict delimitate, identificîndu-se perfect cu acestea și neintrînd niciodată în conflict cu gîndirea și simțirea sa. **(H. Heine)**

— Caracterul omului este destinul său. **(Heraclit)**

— Să rămîneți voi înșivă. **(E. Herriot)**

— Anumite caractere au darul de a steriliza o acțiune murdară, în timp ce altele infectează pînă la cangrenă acțiuni care ar trebui considerate curate. **(A. Huxley)**

— Dacă vrei să treci drept om de caracter și de curaj în proprii tăi ochi, nu face concesii de conștiință în directivele vieții tale. Dacă vrei să treci drept om de caracter și de curaj în ochii altora, ajunge să nu faci concesii în lucrurile mici, zilnice. **(G. Ibrăileanu)**

— Cînd un om ți se pare aspru, gîndește-te totdeauna că o cetate întărită nu e și o cetate dușmană.

— Pentru a fi un erou, ți se cere caracter; pentru a juca un erou, talent. **(N. Iorga)**

— Există oameni care înfruntă durerea și o acceptă: caractere tari, pe care tocmai greutățile poverii îi face să-și simtă puterea, pe cînd cei cu caractere mai slabe și fără voință se lasă pradă durerii, cum te lași pradă unei boli: ca o boală, durerea îi cuprinde, pătrunde pînă în adîncul ființei lor și devine una cu ei. **(J. P. Jacobsen)**

— Cînd vă veți forma caracterul, cînd că veți limpezi concepția despre lume, cînd vă veți găsi locul și vă veți cunoaște rolul în construcția socialistă și în lupta de zi cu zi, cînd menirea vieții voastre va deveni aplicarea în practică a convingerilor voastre, atunci se va putea spune că ați căpătat totodată și o imunitate sigură împotriva tuturor loviturilor vieții, împotriva tuturor dezamăgirilor și vicisitudinilor ei.

— În noțiunea de caracter includ tot conținutul individualității, adică și caracterul manifestărilor extraordinare, și pe cel al convingerii lăuntrice, și educația politică, și căpătarea cunoștințelor — într-un cuvînt —, întreg tabloul individualității omenești. **(M. I. Kalinin)**

— Există vre-un om oricît de puțin cinstit, căruia să nu i se fi întîmplat cîteodată de a renunța la o minciună,

prin care putea să iasă dintr-o încurcătură, numai pentru motivul de a nu se face vrednic de dispreț în ochii săi? Omul cinstit, lovit de o grea nenorocire, pe care ar fi putut să o evite, nu este el susținut de mulțumirea sufletească de a fi menținut și respectat demnitatea de om în persoana sa, de a nu avea să se rușineze de el însuși și de a putea să se cerceteze fără teamă?

— Nu importă ce face natura din om, ci ceea ce el însuși face din sine. **(Imm. Kant)**

— Omul dă actului caracterul său și nu invers. **(R. Musil)**

— Dăruiește-te tuturor și nu te vinde nimănui.

— Viața nu se privește pe gaura cheii. Se privește drept în ochi.

— Viața nu are răspîntii decît pentru cei care nu și-au croit drumul.

— Caracterul: ai mura personalității.

— Amabilitatea adevărată trebuie să fie, în primul rînd, o chestiune de caracter și apoi una de educație.

— „Tu însuți", nu ajungi-niciodată-prin alții. **(T. Mușatescu)**

— Pentru atingerea unui scop demn trebuie folosite mijloace demne. **(J. Nehru)**

— Eu iubesc pe acela căruia îi e rușine cînd zarul cade spre norocul lui și care se întreabă apoi: sînt oare eu jucător cinstit? **(Fr. Nietzsche)**

— Niciodată nu-și descoperă mai bine caracterul cineva, decît vorbind despre altul. **(J. P. Richter)**

— Unde nu există un caracter mare, nu există nici om mare, nici artist mare, nici mare om de acțiune. **(R. Rolland)**

— Cum să poți să bați un iatagan / dintr-o tinichea de pe maidan? **(M. Saadi)**

— Tocmai în lucrurile mici, unde omul nu are timp să se prefacă, se arată caracterul.

— Nu sînt bani mai bine întrebuințați decît aceia cu care m-a înșelat cineva; am cumpărat minte. **(A. Schopenhauer)**

— Să exprimăm ceea ce simțim, să simțim ceea ce exprimăm; vorba să semene cu fapta.

— Astfel trebuie să vorbești cu oamenii ca și cînd ar auzi zeii; astfel trebuie să vorbești cu zeii ca și cînd ar auzi oamenii; să nu cerem de la zei ceea ce ar fi rușinos să destăinuim oamenilor.

— Trebuie să trăim așa ca și cum am trăi în văzul lumii; trebuie să cugetăm așa ca și cum altul ar putea să privească în adîncul inimii noastre. **(Seneca)**

— Să nu ai încredere în acela care și-a călcat o dată cuvîntul.

— Nu fii trufaș, dar nici nu te înjosi. Prieteni încercați de ți-ai ales, cu căngi de oțel de suflet să ți-i prinzi. De certuri fugi cît poți, dar cînd te bați, dușmanul să-și dea seama cine ești... Bani cu-mprumut nu da, nici nu lua, că pierzi și bani și prietenia. Și mai ales nu te minți pe tine, și-așa cum vine noaptea după zi, nu vei putea nici tu minți pe nimeni.

— Cine-i atît de tare încît nimic să nu-l poată seduce? **(W. Shakespeare)**

— Cinstea este invers proporțională cu tentația. **(G. B. Shaw)**

— Vreau să fiu eu însumi stăpîn pe faptele mele, să stau și să cad prin mine însumi. **(I. Slavici)**

— Omul acesta îmi era dușman, dar a fost un om generos. Pentru mine meritele lui depășesc cu mult dușmănia pe care o aveam contra lui.

— Vreau mai bine-nvins să fiu, da-nvins / cu fruntea sus, decît să-nving prin vicleșug. **(Sofocle)**

— Încrede-te în noblețea de caracter mai mult decît în jurămînt. Nu minți niciodată. Urmărește scopuri demne. Cînd dai un sfat cuiva, caută să-i fie cît mai folositor, nu cît mai plăcut. Ia-ți drept călăuză rațiunea. Nu te întovărăși cu cei răi. **(Solon)**

— Cinstea nu este o vocație, cinstea este o opțiune. De aceea, ideea de cinste are un caracter dramatic, mai presus de semantica rece, care este de fapt justițiară.

Cinstea exclude nuanțele; ea are un caracter necauzal și relevat. **(N. Stănescu)**

— Nu e nici o distincție — nici viața însăși — vrednică de a fi dobîndită ori păstrată, de e s-o plătim cu demnitatea noastră. **(R. L. Stevenson)**

— Cînd trecem de la un sentiment la altul, o facem de obicei fără să știm de ce, mînați de cele mai ușoare pricini; sufletul e schimbător și de zece ori pe zi același om se dezminte și nu se mai recunoaște. Greșim cînd ne închipuim că un erou e întotdeauna eroic, iar un poltron întotdeauna laș. Însușirile și defectele noastre nu sînt stări sufletești continue, ci foarte frecvente; iar caracterul nostru e ceea ce sîntem cea mai mare parte din vreme.

— Condițiile de viață formează caracterele, căci caracterul nu e altceva decît totalul sentimentelor obișnuite care se nasc din starea noastră zilnică. Ocupațiile și obiceiurile noastre sînt un fel de temperatură morală care ne întărește și ne înalță sufletul sau îl slăbește și-l face să se tîrască.

— Un caracter e firesc atunci cînd se află în acord cu sine însuși. **(H. Taine)**

— Talentul se naște în liniște, caracterul în vîltoarea vieții. **(E. Thälmann)**

— Cine își dă cuvîntul cu ușurință, cu aceeași ușurință nu-l ține.

— Rareori să te bizui pe stima și încrederea unui om care se vîră în toate interesele tale, dacă nu-ți vorbește numaidecît de interesele lui. **(P. Valéry)**

— Cinstea care îi împiedică pe cei mediocri să-și ajungă scopurile este, pentru cei dibaci, un mijloc în plus de reușită. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— E un lucru atît de mare și atît de frumos pentru toți oamenii să fie și să treacă drept păstrători credincioși ai cuvîntului dat. **(Xenofon)**

— Caracterul este izvorul vieții din care izvorăsc acțiunile individuale. **(Zenon)**

Conștiință, instinct, subconștient

— Este mult mai lesne de satisfăcut instinctul decît de răspuns cerințelor grele și chinuitoare ale rațiunii. **(P. Andrei)**

— Să nu-ți îngădui nimic, nici împotriva conștiinței tale, nici împotriva conștiinței publice.

— Conștiința noastră e un judecător ce nu dă greș atîta timp cît n-am ucis-o încă.

— Omul își găsește forța în propria-i conștiință: cel care trăiește în pace cu sine însuși, se situează deasupra părerii celorlalți. **(H. de Balzac)**

— Conștiința noastră nu ne aprobă întotdeauna, dar ne este oricum prieten. Din contră, subconștientul nostru se comportă de multe ori ca și cum ar avea un tratat de alianță cu adversarii noștri.

— Se spune că păsări călătoare, care trec noaptea în cîrduri peste orașe, se zăpăcesc de lumina ce-o împrăștie acestea în întuneric și pînă în zori tot dau ocol orașului, neștiind încotro s-apuce: instinctele noastre mari și mici sînt ca aceste păsări: lumina conștiinței le zăpăcește.

— Instinctul la animale e din capul locului mai rațional decît la om. La animal instinctul ține loc de rațiune. La om instinctul și rațiunea se deviază una pe cealaltă cu adversitate, și repudiindu-se se ispitesc în vederea unei reciproce corecturi.

— Instinctele noastre formează capitalul cu care Natura ne creditează și pe care tot ei trebuie să i-l restituim. Plătiți-vă datoriile la timp și nu aduceți Natura în situația de a pune sechestru pe tot ce aveți. **(L. Blaga)**

— Omul nu este numai o inteligență care își explică natura prin știință, el este în același timp o conștiință. Avînd rațiune, omul caută adevărul; avînd conștiință, el caută binele. Acest bine el se simte obligat a-l realiza și față de dînsul, ceea ce se cheamă morală individuală, și față de celelalte ființe cu rațiune și cu conștiință care seamănă cu dînsul — morala socială. **(L. Bourgeois)**

— Conştiinţa: ... o mică lumină, preţioasă dar fragilă, în haosul lumii. **(L. F. Céline)**

— Prefer mărturia conştiinţei mele tuturor cuvîntărilor ce se pot ţine despre mine. **(Cicero)**

— Conştiinţa: ... pulsul raţiunii ce bate şi ne avertizează. **(S. T. Coleridge)**

— Unde să găseşti un om care să fie pentru sine însuşi un cenzor sever, un martor, un acuzator, un judecător; care să-şi recunoască vina, să se cheme el însuşi în faţa tribunalului conştiinţei sale, să se recunoască vinovat şi să se pedepsească?

— Conştiinţa: ... lumina inteligenţei pentru a distinge binele de rău. **(Confucius)**

— Împrejurările nu preţuiesc prea mult: firea omului este totul: zadarnic te desparţi de lucrurile şi de fiinţele de afară, niciodată nu te vei putea despărţi de tine însuţi. Schimbi locul, dar pretutindeni duci cu tine frămîntarea de care sperai că te vei elibera: şi fiindcă nu te poţi îndrepta mutîndu-te dintr-un loc într-altul, izbuteşti numai să adaugi remuşcările la părerile de rău şi greşeli la suferinţe. **(B. Constant)**

— A-ţi satisface un instinct, înăbuşindu-l, e uneori o mulţumire dureroasă, dar înălţătoare. **(P. Constantinescu)**

— Conştiinţa, unită cu recunoaşterea slăbiciunilor noastre şi cu simţul datoriei, sînt caracteristicile esenţiale care deosebesc pe om de animale. **(Ch. Darwin)**

— Omul a devenit om în momentul în care a mijit în el prima rază a conştiinţei de sine şi, odată cu ea, prima rază a conştiinţei morţii sale.

— Disperarea originală a existenţei s-a născut odată cu prima rază a conştiinţei de sine a omului. Şi tot ce s-a realizat, s-a realizat datorită ei. Înfăptuirea posibilului nu este decît un produs secundar al aspiraţiei spre imposibil. **(Vl. Desnica)**

— Mergi unde vei vrea; vei găsi şi acolo conştiinţa ta. **(D. Diderot)**

— De cele mai multe ori, conştiinţa e o problemă de educaţie. **(Alex. Dumas-tatăl)**

— Am în mine un judecător prea lipsit de indulgenţă, ca să mai sufăr nedreptatea altora. **(V. Eftimiu)**

— Conştiinţa e o faclă care luminează inima şi un judecător neadormit pe care omul îl poartă întotdeauna cu el. **(Eschil)**

— Una din fericitele facultăţi ale spiritului constă în a alunga ceea ce conştiinţa refuză să accepte. **(W. Faulkner)**

— Trebuie să depindem numai de conştiinţa noastră, să ascultăm vocea ei suverană. **(J. L. Faure)**

— Conştiinţa înseamnă autoactivizare, iubire de sine, bucurie de propria desăvîrşire. Conştiinţa este semnul caracteristic al unei fiinţe perfecte; conştiinţă găsim numai la o fiinţă împlinită, deplin realizată. **(L. Feuerbach)**

— O, conştiinţă trează, în veci ne-nduplecată, / nu-i chip să scape omul de tine niciodată. **(I. P. C. de Florian)**

— Fereşte-mă, Doamne, de ridurile cugetului! Şi, mai ales, păzeşte ca nu cumva să nu-mi dau seama că sînt riduri. **(A. Gide)**

— Orice fapt de conştiinţă este strîns legat — fie nemijlocit, fie mai mult sau mai puţin mediat — de practică, după cum orice practică este legată, mijlocit sau nemijlocit, explicit sau implicit, de o anumită structură de conştiinţă. **(L. Goldmann)**

— Fiecare n-are decît un singur judecător al faptelor sale: conştiinţa sa, şi fiecare judecă după legile ei. **(P. Heyse)**

— Nu tot ce este îngăduit este onest; multe îngăduie legile şi totuşi nu le poţi săvîrşi fără să-ţi calci pe conştiinţă. **(I. Honterus)**

— Nimeni n-a isprăvit niciodată conflictele cu conştiinţa sa... Deşteptarea conştiinţei e măreţia sufletului.

— Nu poate exista într-o fiinţă omenească nimic cu adevărat fără greş, şi caracteristica instinctului e că poate fi tulburat, pus pe un drum greşit şi înşelat. E caracteristica lui. Dacă n-ar fi aşa, instinctul ar fi mai presus decît inteligenţa, şi animalul ar şti mai mult decît omul. **(V. Hugo)**

— Un bun și sigur prieten e conștiința: n-o ucide, ci las-o să moară odată cu tine.

— Precum prostul n-are îndoieli, perversul n-are mustrări de cuget.

— Singurul dușman de care nu poți scăpa e cugetul tău, care te știe și te osîndește.

— Ce-ți pasă de otrava ce-ți întind dușmanii, cînd din conștiința ta curge limpede izvorul cel veșnic?

— Adeseori mustrarea de cuget pentru ce n-ai făcut e mai chinuitoare decît aceea pentru ce-ai făcut.

— Fă din conștiința ta un templu, în care să afli un azil inviolabil.

— De un lucru nu vă puteți lepăda: de voi înșivă. **(N. Iorga)**

— Faptul că nu găsește îndurare în proprii săi ochi este cea dintîi pedeapsă pentru un vinovat. **(Iuvenal)**

— Tot trecutul rămîne viu în etajele inferioare ale zgîrîie-norului cu care putem compara conștientul nostru rațional. Lipsit de straturile inferioare, spiritul nostru rămîne suspendat în vid; nu e de mirare că devine nervos...

— Istoria adevărată a spiritului nostru nu este păstrată în tomuri savante; ea este înscrisă în organismul psihic viu al fiecăruia.

— Inconștientul preexistă întotdeauna, fiind dispoziția funcțională moștenită de la o vîrstă la alta. Conștiința este o mlădiță tîrzie a sufletului inconștient. **(K. G. Jung)**

— Conștiința: ... fapt empiric: un indice sau un rezumat al formației etice relative a fiecărui individ. **(A. Labriola)**

— Conștiința omului nu numai că reflectă lumea obiectivă, dar o și creează. **(V. I. Lenin)**

— Intuiția este gîndire. Ea nu se opune ca atare inteligenței...

— Gîndirea intuitivă este totdeauna într-o anumită măsură o gîndire care inventează. Reciproc, nu are loc nici o invenție, în nici un domeniu, care să nu comporte cel puțin un moment de intuiție, moment care, oricît ar părea de restrîns, este decisiv. **(Ed. Le Roy)**

— Este oare nevoie de o adîncă pricepere pentru a vedea că odată cu condițiile de trai ale oamenilor, a relațiilor sociale, cu existența lor socială, se schimbă și reprezentările, concepțiile și noțiunile lor, într-un cuvînt și conștiința lor?

— Nu conștiința oamenilor determină existența lor, ci dimpotrivă, existența lor socială le determină conștiința. **(Marx—Engels)**

— Avem fiecare în inimă un Dumnezeu — conștiința noastră. **(Menandru)**

— Conștiința: ... atributul esențial al vieții umane. **(P. P. Negulescu)**

— Un instinct slăbește atunci cînd se raționalizează: tocmai prin faptul că se raționalizează, slăbește. **(Fr. Nietzsche)**

— Cugetul curat e o pernă moale pentru odihnă. **(Ovidiu)**

— De ce să cauți în afară răsplata pe care o ai în tine însuți? **(G. Papini)**

— Cîtă conștiință, atîta pasiune, deci atîta dramă.

— Nimeni nu poate trăi fără unitate interioară. Fără sfînta împăcare lăuntrică între conștiință și faptă. Numai că aci se pot realiza două soluții cu totul opuse. Unii își pun faptele de acord cu conștiința. Alții, cei mai mulți, își pun conștiința de acord cu faptele. Una e de la înger, alta e de la diavol. **(Camil Petrescu)**

— Aventurile vieții noastre sînt ale conștiinței, deci viața ei adevărată nu e niciodată liberă de instincte și, nu o dată, e neputincioasă în fața lor, în rău, dar și în bine. **(M. Preda)**

— Nu există nici un precept, chiar cel mai elementar, care să nu fi prilejuit o îndoială și pretextul unei lupte îngrozitoare; însă biruința finală a justiției contra egoismului este fenomenul cel mai sigur și mai durabil al psihologiei, care demonstrează izbînda conștiinței și vădește totodată puternica ei garanție. **(J. P. Proudhon)**

— Vreau să trăiesc cu regretele mele, nu cu remușcările mele. **(J. Renard)**

— Conştiinţa: ... produs combinat al evoluţiei şi educaţiei. **(B. Russel)**

— Conştiinţa mea şi cu mine sîntem doi. De aceea singurătatea absolută nu e posibilă decît în păcat sau moarte, cînd unul din noi piere. **(R. Stanca)**

— Să-ţi faci din propria-ţi conştiinţă un judecător.

— Nu poate fi zadarnică trecerea duhului prin tina vieţii! Indiferent de credinţa care l-a animat, indiferent de rezultatele imediate ale acţiunii lui, răscoala conştiinţei împotriva forţelor cosmice obscure înseamnă o biruinţă. **(C. Stere)**

— Orice schimbare în situaţia oamenilor duce la schimbări în psihicul lor. **(H. Taine)**

— Cînd porunceşte conştiinţa, oamenii oneşti procedează întotdeauna în acelaşi sens. **(N. Titulescu)**

— Ceea ce nu e conştiinţă nu e nimic altceva decît aparenţă. Unica realitate adevărată e cea care simte, suferă, compătimeşte, iubeşte şi năzuieşte, e conştiinţa; unica realitate substanţială e conştiinţa.

— În noi se nasc şi mor în fiecare clipă conştiinţe obscure, suflete primare; şi această naştere şi moarte continuă, alcătuieşte viaţa. **(M. de Unamuno)**

— Trebuie să observăm în spiritele şi inimile noastre voinţa de luciditate, claritatea intelectului, sentimentul grandorii şi riscului, al aventurii extraordinare în care genul uman, îndepărtîndu-se poate nemăsurat de mult de condiţiile prime şi naturale ale speciei, s-a angajat, mergînd nu ştiu unde. **(P. Valéry)**

— Omul drept se pleacă în faţa conştiinţei sale, dar conştiinţa sa nu cunoaşte stăpîn pe faţa pămîntului. **(R. Wagner)**

— Instinct... aşa numim noi tainicul curent subteran al fiinţei noastre, pe care-l adulmecăm ca o ultimă instanţă a capacităţii noastre de a simţi, ca marele substrat iraţional, de sub amăgitoarea suprafaţă a simţurilor şi a intelectului şi spre care, în orele celei mai mari şi mai dureroase examinări lăuntrice, coborîm. **(W. Worringer)**

— Poţi fugi de orice pe lumea asta, numai de tine însuţi, nu. **(St. Zweig)**

Contradicţii, contrarii, compensaţii

— Te împaci cu defectele tale, dar mai puţin cu contradicţiile şi nostalgiile. **(H. Bazin)**

— Fără contrarii nu poate exista progres. Atracţia şi Repulsia, Raţiunea şi Impulsul, Iubirea şi Ura, toate sînt necesare Existenţei Omului. **(W. Blake)**

— Începutul, mijlocul şi sfîrşitul, naşterea, creşterea şi desăvîrşirea a tot ceea ce vedem se fac din contrarii, prin contrarii, în contrarii, spre contrarii. **(Giordano Bruno)**

— Niciodată nu m-aş teme că am să mă contrazic, că am să fiu inconsecvent; abia contradicţia oferă personajului forţă şi relief. A opune cu pricepere cîteva trăsături de caracter fundamentale — iată canavaua pe care se ţese un chip mare viabil şi convingător. Caracterul lui contradictoriu, este una din legile fundamentale ale psihicului uman.

— Omul ... o seamă de contradicţii intime ... şi, cu cît sînt mai multe şi mai mari contradicţiile, cu atît este mai complet şi mai autentic omul. **(Vl. Desnica)**

— Orice exces determină un defect, orice defect, un exces. Nu există dulce fără acru. Fiecărei facultăţi prin care primim plăcerea îi corespunde o penalitate egală pentru abuzuri. Pentru moderaţie, fiecare facultate răspunde cu viaţa ei. Pentru fiecare bob de înţelepciune există un bob de nebunie. Pentru tot ce pierdeţi, cîştigaţi ceva; şi pentru tot ce cîştigaţi, pierdeţi ceva. **(R. A. Emerson)**

— Probabil că este loc în viaţa psihică pentru tendinţe contrare, pentru antinomii care coexistă; este posibil ca predominanţa unei tendinţe conştiente să fie condiţia refulării în inconştient a aceleia care îi este contrară. **(S. Freud)**

— Sînt o fiinţă de dialog; totul în mine se luptă, se contrazice.

— Unii tineri fac mari sforţări, oarecum caraghioase, de a reduce contradicţiile pe care le simt ridicîndu-se în ei sau în faţa lor, fără să priceapă că scînteia vieţii

n-ar putea țîșni decît între doi poli contrari, și cu atît mai frumoasă și mai puternică cu cît e mai mare distanța dintre ei și cu cît fiecare dintre acești poli rămîne încărcat cu o opoziție mai bogată...

— Trebuie să ocrotim în noi toate antinomiile naturale și să înțelegem că datorită ireductibilei lor opoziții trăim. **(A. Gide)**

— A nu crede pe nici unul, sau a-i crede pe toți, cea mai mare greșeală. **(I. Golescu)**

— Învață să contrazici. E o mare stratagemă a ispitirii, nu pentru a te descoperi, ci pentru a descoperi. **(B. Gracian y Morales)**

— Individul este o unitate conștientă care trebuie să se simtă în permanență responsabil de actele lui, nu numai pentru că i se cere sau pentru că este constrîns la aceasta, ci și pentru că așa înțelege să răspundă în mod liber unui ideal pe care și l-a propus, unei nevoi de echilibru și de împăcare senină cu propria lui conștiință. **(D. Gusti)**

— Stă în esența tuturor valorilor ca ele să aibă un termen opus, nonvaloarea corespunzătoare... odată cu determinarea valorii este dată și aceea a opusului ei, și invers. **(N. Hartmann)**

— Viața este unirea contrariilor în general. Viața este acolo, unde-i interior și exterior; cauză și efect, scop și mijloc, subiectivitate și obiectivitate etc., sînt una și aceeași...

— Străbaterea procesului opozițiilor, al contradicției, precum și rezolvarea contradicției, este privilegiul mai înalt al ființelor vii.

— Spiritul are tăria să se mențină în contradicție, prin urmare și în durere... Forța vieții și mai ales puterea spiritului constă tocmai în a marca, a suporta și a birui contradicția. **(G. W. Fr. Hegel)**

— O singură faptă onestă, ca și o singură idee ingenioasă, nu ne asigură titlul de om virtuos ori de om de spirit. Se știe că nu există avar care să nu se fi arătat măcar o dată generos, că nu există mărinimos care să nu fi fost vreodată avar, pungaș care să nu fi făcut o faptă bună, tîmpit care să nu fi spus un cuvînt de duh și, în sfîrșit, om care — dacă facem legătura între anumite acțiuni ale vieții sale — să nu pară înzestrat cu toate virtuțile și toate viciile contrarii. **(Cl. A. Helvetius)**

— Ceea ce se află în opoziție este simetrie și armonie, căci din lucruri deosebite se ivește armonia, totul născîndu-se din luptă.

— Ceea ce diferă e în acord cu sine însuși, căci armonia este reflexivă aidoma încordării arcului și lirei.

— Natura e nesățioasă de contrarii: din acestea și nu din lucrurile asemănătoare realizează ea armonia. Se pare că arta, care imită natura, procedează la fel. **(Heraclit)**

— Prin natura sa, nici un om nu locuiește exclusiv într-un singur univers. Toate existențele... se desfășoară sub cel puțin două drapele și, de obicei, chiar sub mai multe. Pînă și cel mai fervent pozitivist se lasă uneori tîrît de valul unei emoții estetice. Pînă și cei mai vajnici vînători de absolut, esteții și idealiștii, trebuie să se preteze la compromisuri cu lumea vulgară a relativității.

— O viață perfect omogenă înseamnă o contradicție în termeni. Fără contraste și diversități, viața e de neconceput. De aceea iubitorul de viață crede în contraste și diversități, atîtea cîte sînt cu putință să existe; căci, nefiind un venerator al morții, asemenea hindusului, el nu vrea să aibă de-a face cu o perfecțiune care înseamnă anihilare; și nefiind ilogic, asemenea creștinilor, nu poate crede într-o perfecțiune care nu e o Nirvană a nonexistenței.

— Iubitorul de viață nu poate accepta o filozofie și o morală care nu corespund cu faptul experienței. Pentru el, fiecare din *eurile* sale are un drept la existență, are un drept la propriile sale valori. Desigur, el face tot ce-i posibil — și aceasta ca o chestiune de politică practică — pentru ca *eul* potrivit să apară la momentul potrivit... Scopul iubitorului de viață este acela de a stabili un echilibru vital, nu prin frînarea diversităților, nu prin moderarea exuberanțelor... ci dîndu-le frîu liber să se ciocnească una cu alta. Echilibrul său este cel al exceselor contracarate, și poate că e cel mai sănătos echilibru dintre toate.

— A fi sfîșiat între imperative diferite este soarta dureroasă a aproape oricărei ființe umane. Între cer și de-

mon, între materie și spirit, între dragoste și datorie, între rațiune și prejudecată.

— Este peste putință să obții ceva fără să sacrifici nimic. Înainte de toate trebuie să știi ce vrei și să fii dispus să plătești ceva în schimb.

— Nimic nu are nici un fel de sens decît în raport cu altceva: bine, rău, justiție, civilizație, cruzime, frumusețe. **(A. Huxley)**

— Cui îi este dat mult, aceluia i se cere mult. **(V. I. Lenin)**

— Acțiunea bună nu poate fi atît de precis deosebită de cea rea, ca cercul de pătrat. Există o limită unde virtutea devine viciu și viceversa. Cine ar putea stabili exact deosebirea dintre curaj și temeritate, dintre prudență și lașitate, dintre dărnicie și risipă. Cine poate determina cîtă milă trebuie arătată crimei și unde încetează să merite numele de milă și devine slăbiciune dăunătoare? **(Th. B. Macaulay)**

— Patologicul te ajută cel mai mult să înțelegi ceea ce-i firesc și uneori ai impresia că boala dă cele mai dîrze și mai adînci impulsuri pentru dezvoltarea vieții. **(Th. Mann)**

— Să nu te temi prea mult de contradicții. Te cam încurcă, e adevărat, dar sînt sănătoase. **(R. Martin du Gard)**

— Niciodată oamenii nu sînt mai dispuși să te creadă ca atunci cînd te vorbești singur de rău; și nici odată nu pui mai mult la suflet ca atunci cînd vorbele tale sînt luate de bune. **(W. S. Maugham)**

— Te întrebi care să fie pricina acestei ciudățenii sufletești care îl face pe om să admire ideile de mai bine, de perfecțiune, dar de care totuși se îndepărtează în viața de zi cu zi. **(A. F. Prévost)**

— Orice noțiune implică și contrariul ei. Gîndim în perechi de antiteze. Nu există domeniu, nu există capitol de gîndire, de simțire ori de acțiune din patrimoniul culturii noastre care să fie ferit de fatalitatea acestei legi. Antinomia stă la baza însăși a mecanismului său epistemologic . . .

— Trebuie totuși să ne ferim de a identifica contradicția cu opoziția. Nu e vorba așadar în conținutul culturii europene de opoziții contradictorii, ci numai de antiteze contrarii, susceptibile de compensații, de combinații. De la începutul ei, geneza modului nostru de a concepe și aprecia existența s-a întemeiat pe o colecție de astfel de perechi de noțiuni contrarii . . . existență-neant; spirit-materie; apriorism-empirism; bine-rău; individ-societate; formă-conținut; legalitate-anarhie; libertate-autoritate; autonomie-dependență etc. **(M. Ralea)**

— Odată cu binele s-a născut și răul, odată cu lumina s-a ivit întunericul. **(A. Russo)**

— Un exces duce întotdeauna la contrariul său. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— În fiecare rău e un strop de bine; de s-ar pricepe omul să-l găsească, să tragă și folosul. **(W. Shakespeare)**

— N-am ști că e frumos cerul dacă n-ar fi și nori pe el. **(I. Slavici)**

— Un lucru care trece peste limitele sale, se poate schimba în opusul său. **(Taha Husain)**

— Dacă un om nu se contrazice niciodată este pentru că nu spune niciodată nimic. **(M. de Unamuno)**

— Legea cea mai tainică și misterioasă a firii este că extremele se atrag și contrariile se contopesc, se transformă unul cu celălalt. **(St. Zweig)**

Convingere – constrîngere

— În tot ce fac / țin seama de convingerile mele, / nu șovăi cînd mă-ndeamnă să cutez, / nici văd primejdia cînd mă vestește / că voi învinge. **(R. Browning)**

— A face prozeliți este dorința naturală a fiecărui om.

— Oricînd îți mai rămîne destulă putere să duci la bun sfîrșit ceea ce faci din convingere. **(J. W. Goethe)**

— Nimeni nu-și dă osteneala să convingă, atunci cînd poate să poruncească. **(Cl. A. Helvetius)**

— Ca să convingi pe cineva nu este suficient să ai dreptate — iar eroarea constă tocmai în aceasta — ci mai

trebuie ceva, și anume posibilități intelectuale egale. **(A. I. Herzen)**

— Nu înșelați pe cine puteți convinge; dar căutați a convinge și pe acela care ar fi mai ușor de înșelat.

— Nu te conving cu adevărat decît argumentele tale. **(N. Iorga)**

— Pentru motivul că nu cutează să afirme un lucru, cineva nu poate fi acuzat că vrea să-l nege.

— Retractarea și defăimarea convingerii tale intime sînt infame și nu pot fi cerute nimănui. **(Imm. Kant)**

— Nimic nu se întîmplă de la sine, ci totul pentru un motiv și sub apăsarea necesității. **(Leucip)**

— Nimeni n-ar trebui să consimtă decît la adevărurile demonstrate.

— Arta de a convinge are un raport direct și cu modul în care oamenii consimt la ceea ce li se propune și cu starea lucrurilor pe care vrem să-i facem să le creadă. **(B. Pascal)**

— Înainte de a dărîma ceva, trebuie să fii sigur că vei putea clădi ceva mai bun. **(Plutarh)**

— Orice lucru devine mai convingător, plasat în atmosfera potrivită. **(P. P. Rubens)**

— Cel mai sigur mijloc de a nu reuși într-o cerere, este să nu crezi în ea. **(N. Titulescu)**

— Ne măgulim prostește la gîndul că-i convingem pe alții despre ceea ce nu credem nici noi. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Persecuțiile nu folosesc niciodată decît pentru a face prozeliți. **(Voltaire)**

Critică literară și de artă

— Pentru a judeca și prețui meritul unui autor, trebuie a cunoaște bine timpul în care el a scris, gradul de cultură a limbii în care el a fost îndemnat a scrie și dificultățile de tot soiul prin care geniul său și-a făcut drum ca să iasă la lumină. **(V. Alecsandri)**

— Critica cea mai nedreaptă e îndeobște cea a generațiilor imediat posterioare. **(B. Alonso)**

— Critica trebuie citită ca o poemă de inteligență și supusă transparențelor și conturelor care regentează toată poezia, indiferent de sensul ei laudativ sau injurios, străin substanței. Această critică nu e o dorință, e o realitate și lectura ei constituie în sine o foarte delicată și suavă petrecere intelectuală. **(T. Arghezi)**

— Marea fericire și marea dovadă că trăiești este să ai sensul activității creatoare; or, criticii nu i se poate nega acest lucru: dar atunci critica trebuie să fie sinceră, simplă, suplă, înflăcărată, lărgindu-și mereu cunoștințele. Atunci poate avea într-o măsură vrednică de luat în seamă sensul plin de bucurie al activității creatoare.

— Una din funcțiile cele mai înalte ale criticului este stabilirea curentului dominant în literatura unei epoci și deosebirea lui de toate celelalte curente minore. **(M. Arnold)**

— Critica literară este obligată prin însuși epitetul ei să fie științifică, obiectivă, sinceră, necruțătoare.

— Fără critică, opera de artă e lipsită nu de umbra ei, subordonată, ci de lumina chemată să-i valorifice statura. **(A. Baranga)**

— Criticul e . . . un visător al cărui spirit e înclinat atît spre generalizare, cît și spre studiul detaliilor, ca și, mai bine zis, spre ideea de ordine și de ierarhie universală.

— Trebuie, pentru a interpreta bine opera, *să intri în pielea* făptuirii create, *să te pătrunzi adînc de sentimentele pe care le exprimă*, și să te simți atît de bine încît să ți se pară că e opera ta proprie. Trebuie să-ți asimilezi o operă pentru a o exprima bine.

— Ca să fie dreaptă, ca să-și aibă propria ei rațiune de a fi, critica trebuie să fie părtinitoare, pasionată, politică, cu alte cuvinte făcută de pe o poziție exclusivistă, dar o poziție care să deschidă cele mai largi orizonturi. **(Ch. Baudelaire)**

— A critica înseamnă a coincide cu aventura spirituală a poetului.

— Există critici, şi-i invidiez nespus, care sînt nişte critici obiectivi, abordînd fiecare operă cu o disponibilitate totală şi fără să intervină personal. Ei bine, eu am nenorocul să nu fiu dintre aceia. Poate din cauza asta n-am rămas un critic literar profesionist... Şi totuşi cred că cea mai îndreptăţită e critica aceasta în care criticul întreprinde o adevărată aventură, scriind... o aventură personală şi spirituală. **(A. Béguin)**

— Fiecare operă de artă trebuie examinată neapărat în raport cu epoca, cu actualitatea istorică şi în relaţiile artistului cu societatea. **(V. G. Belinski)**

— Rolul pozitiv al criticii literare este, în primul rînd, acela de a ridica în conştiinţă, adică pe un plan de luciditate, valorile de penumbră a unei opere poetice.

— Neapărat că facultatea esenţială ce se cere criticului literar este „gustul"... Dar criticului i se poate cere cu bună dreptate să-şi îndeplinească o primă şi elementară datorie faţă de propriul său gust: adică să dea autoritate şi profunzime acestui gust, printr-o filozofie, pe care şi-o însuşeşte potrivit înclinărilor sale spirituale...

— Un critic literar nu trebuie să fie el însuşi un creator de filozofie, căci nici poetului, bunăoară, nu i se pretinde să fie un creator de filozofie...

— Operaţia, plină de nuanţe, şi procesul de lămurire, în care este angajată critica literară, prin menirea ei, se întemeiază pe realitatea, supleţea şi perspicacitatea intuitivă a unui gust, a unui gust în parte să-i zicem nativ, în parte educat printr-un insistent contact cu opera de artă...

— Dar dacă rostul pozitiv al criticii îl dibuim în ridicarea pe plan de conştiinţă a valorilor de penumbră sau subterane ale unei opere poetice, e clar că filozofia poate să pună la dispoziţia criticului unelte din ce în ce mai eficace şi mijloace de sondaj şi de determinare conceptuală, cu totul singulare... Căci, prin însăşi intenţiile ei de totdeauna, filozofia înseamnă o autolămurire a conştiinţei, un spor, în larg şi în adîncime, a conştiinţei şi a existenţei umane ca atare.

— Cînd critica ce-o faci altuia devine pasionată, e de bănuit că tai şi în propria ta carne. **(L. Blaga)**

— Ori de cîte ori artistul este preferat operei, această preferinţă, această exaltare a geniului semnifică o degradare a artei. **(M. Blanchot)**

— Văzînd literatura unui popor căruia nu-i cunoaştem istoria, îi putem defini starea, iar citind istoria unui popor căruia nu-i cunoaştem literatura, putem să afirmăm cu certitudine care trebuie să fi fost caracterul dominant al literaturii sale. **(L. G. A. de Bonald)**

— Sarcina criticului e să găsească *instinctul şi legea* geniului în unicitatea sa.

— Critica *inteligentă* înseamnă, prin echivalare cu termenii uzitaţi azi şi pentru a evita echivocul, *critică de explicitare, de înţelegere*... „Critica inteligentă" are evident o funcţie educativă; ea îl învaţă pe cititor... *cum să citească.* **(S. Bratu)**

— Desigur, opiniile noastre sînt determinate de natura noastră, care, la rîndul ei, este determinată de condiţii ale căror stăpîni nu sîntem. Însă obiectivul criticii este să ne înveţe să ne ridicăm deasupra gusturilor noastre, aşa cum obiectivul moralei este să ne înveţe să ne ridicăm deasupra instinctelor sau a intereselor noastre, aşa cum obiectivul ştiinţei este să ne înveţe să ieşim întrucîtva din condiţia noastră de oameni pentru a o examina şi pentru a o studia din afară. **(F. Brunetière)**

— Criticismul este un efect al acuităţii viziunii creatoare.

— A face critică înseamnă... în primul rînd a se substitui autorului şi deci a repeta actul creaţiei, însă analitic, prin amplificare, fiindcă numai aşa se demonstrează putinţa translaţiei de la individ la individ şi deci universalitatea lui.

— Spirit critic trebuie să aibă neapărat orice creator, atît sub aspectul teoretic, cît şi acela percepţional...

— Un mare poet este, *ipso facto,* un estetician, fie şi aplicat numai la domeniul poeziei, şi e cu neputinţă să nu aibă opinii despre ceilalţi poeţi...

— Toţi marii artişti, toţi scriitorii au făcut declaraţii estetice, toţi într-un chip sau altul au judecat nu numai pe artiştii şi scriitorii universali, ci şi pe contemporani, şi mulţi au o operă critică destul de întinsă.

— Opera critică cea mai desăvîrşită şi mai plină de urmări este marea creaţie însăşi... fiindcă... ea e totdeauna revoluţionară, surprinde prin noutatea ei, reface concepţia despre lume şi implicit judecă concepţia veche...

— Cînd cineva afirmă despre oareşicine că este „un critic dublat de un artist", calificaţia mi se pare superficială. Ori avem de a face cu un artist care pînă şi în opera critică aduce modul de a gîndi concret al artistului, ori respectivul este un critic profesionist necreator, dotat pe ici, pe colo, cu oarecari graţii ale condeiului...

— Greşeşte deopotrivă cine exagerează, dar şi cine neagă funcţia educativă a criticii.

— Între critică şi creaţie nu este o deosebire de esenţă, ci numai una de proces.

— Un artist poate face critică şi un critic artă, cu condiţia ca unul să aibă simţ critic şi celălalt talent.

— Nu poţi îndrepta decît în măsura în care eşti un artist. Întîi trebuie să ştii dacă eşti sau nu un astfel de om.

— Simţul critic este forma propriei noastre facultăţi creatoare, sub unghiul căreia primim şi valorificăm numai ceea ce ni se prezintă ca urmînd normele de creaţie ale spiritului nostru.

— Activitatea critică este, în ultimă analiză, judecarea operei cu sentimentul de a fi contribuit la adevăr.

— Critica însăşi are nevoie de critică, şi acest proces îl face vremea.

— Critica şi istoria literară sînt două momente din acelaşi proces. Nu poţi fi critic fără perspectivă istorică, nu poţi face istorie literară fără criteriu estetic, deci fără a fi critic.

— Ca orice artă, critica se bizuie pe reacţiuni sufleteşti şi e obiectivă în măsura lucrării libere a subiectivităţii omului.

— Critica are dreptul să critice în scopul de a arăta viitorilor creatori drumurile artei.

— Judecata originală în critică înseamnă a reflecta prin cultura ta proprie.

— Obiectivitatea criticii constă nu în faptul existenţei unui principiu sigur de judecată, ci în prezenţa permanentă a ideii de valoare artistică.

— Exerciţiul şi talentul nu sînt totuna cu arta. Propriu artistului este fantezia, prin care poate transforma orice idee generală într-o ficţiune, viabilă în sine şi care, cum am zis, are de la sine şi o funcţie critică.

— Un critic fără cultură filozofică, fără *Weltanschauung*, e orb. Ce ar putea spune despre Blaga, poet cu viziune a lumii şi totodată dialectician estetic, un istoric literar nefilozof?

— Critica este o judecată subiectivă, judecată pe care o dau eu. *Eu* ca universal, deci o judecată subiectivă universală, dată în numele unei subiectivităţi universale.

— Spiritul critic e o stare de educaţie, şi nu o profesie. Un bun critic este acela care preîntîmpină o judecată a viitorului. E un pronosticator.

— Un studiu critic este el însuşi o operă de artă cerebrală, o creaţie.

— Ce este critica în definitiv? O încercare de a determina dacă o operă ivită în timp este în stare să ţină mult.

— Critica începe odată cu creaţia.

— Judecata originală în critică înseamnă a reflecta prin judecata ta proprie.

— Critica este o operaţie pe omul viu, o stimulare a inimii ca să bată mai zgomotos. Dacă opera cercetată moare în mîinile criticului, atunci nu e vocaţie. **(G. Călinescu)**

— De la înregistrare, etichetare didactică şi poliţie dogmatizantă, critica devine creaţie interpretativă: la rîndul ei obiect de cunoaştere şi gen literar. Cu daruri poetice sau cu pătrunderi logice, două forme, afirmînd două structuri diferite, critica oglindeşte pe scriitori şi pe critic, în acelaşi timp: e o creaţie pentru critic: porneşte de la livresc, de la actul creator, spre creaţie prin reflexie sau sensibilitate, excitate de acte psihice expresive, pe cînd scriitorul porneşte de la cunoaşterea vie a sufletului, spre expresia ordonată artistică.

— Actul critic este un act de inteligență, hrănit din intuiția valorilor estetice.

— Orice critic este impresionat în punctul de plecare; coincidența emoțională cu opera studiată este condiția esențială a vocației critice; astfel înțeles, impresionismul este intuiție, este polivalență, adeziune la cît mai diverse temperamente literare.

— S-a spus: criticul e un om care știe să citească; s-ar putea spune: criticul e un om care știe, mai ales, să *recitească*.

— Literatura criticilor a fost privită totdeauna cu neîncredere; mai întîi, din prejudecata că ar fi o deviere frivolă de la grava atitudine profesională; mai legitim, din diferența de structură interioară între critic și creator...

— Scriitorul dă iluzia vieții, prin construcția infinit nuanțată a personajelor și prin confundarea în ficțiune, pînă la estomparea propriei personalități, sau pînă la fuziunea ei perfectă și alternativă în fiecare operă a sa...

— Criticul, impresionist sau „științific", lucrează prin reducție; operație mintală de voluntară eliminare a amănuntelor și de integrare a notelor secundare numai în limitele necesare ale imaginei generale ce vrea să zugrăvească...

— Adevărata critică se orientează în pădurea stufoasă, unde cercetează esențele, după un simț selectiv; plantele de ghiveci sînt mai ușor de distins decît marile arborescențe...

— Oricîte forme de critică ar exista, în esență critica nu poate înceta să fie înțelegere și evaluare a creației artistice...

— Dar critica însăși riscă să se anemieze, dacă rămîne în hotarele strict naționale și nu privește și dincolo de ele. Și nu e vorba numai de-a trage cu ochiul, să vadă ce se mai petrece prin vecini, ci trebuie să-și facă o adevărată educație la spiritul veacului, fixat în ceea ce ne-am obișnuit a numi europenism și universalism...

— Ca și un geograf, care ar cunoaște numai geografia țării lui, un critic național specializat numai în reliefurile și constituția literaturii autohtone nu-și poate revendica dreptul la viziunea totalitară a semnificației valorilor din timpul său.

— O operă de artă e un organism; îl studiem, nu ca în științele naturale cu simțurile, ci cu un simț intern, intuiția critică, gustul, întărit de o vastă experiență și ajutat de cîteva reguli estetice care-n decursul vremii s-au primenit îndeobște...

— Criticul e un cititor mai inteligent, care explică, înțelege și propagă frumosul. Criticul e un cititor, cît timp se informează, să-și facă o cultură literară. E un creator, fiindcă reliefează valori pe o ecuație personală. Cititorul obișnuit își trăiește mai mult sentimentul lecturilor. Criticul are o tehnică a scrisului și o tehnică a spiritului; raportează operele între ele, le nuanțează și le adîncește, într-o viziune ce se agregă pe nesimțite.

— Criticul e un cititor, cu metodă, expresie, reacțiune și comprehensiune; emoțiile și le transformă în reflexii, în substanță intelectuală recreată pe unghiul personalității.

— Critica e intelectualism; intuiție a diferențialului, generalizare, explicare și reliefare originală. Critica nu lucrează cu impresii senzoriale în domeniul abstract al operelor. Are impresii și sensibilitate intelectualizată, pornită de la operă.

— Critica e reacție de sensibilitate și reflexie; e atitudine; acesta e caracterul ei creator; recenzia de 20 de rînduri echivalează cu un madrigal al inteligenței sau o epigramă, după sensul atitudinii.

— Față de marii noștri scriitori e bine să ne dezbărăm de respectul oficial, admirația critică este singura în stare să conserve patrimoniul lor literar, să-l pună în justa lui valoare și să-l perpetueze în prețuirea succesivă a generațiilor. **(P. Constantinescu)**

— Adevărata critică începe odată cu recunoașterea realității obiective a operei de artă ale cărei structuri, preexistînd actului recepționării critice, nu sînt inventate, ci descoperite de criticul literar.

— O critică lipsită de un fundament teoretic solid, care nu se întemeiază pe principii riguroase, poate fi interesantă doar prin temperamentul artistic al criticului.

— Cei care nu-şi pot depăşi fatalităţile structurale, cei care-şi iubesc eul real sau ideal mai presus decît adevărul, cei care nu-şi pot pune în paranteză idiosincraziile, bovarismele, ambiţiile, înclinaţiile idolatre sau blasfematorii, într-un cuvînt logica lor subiectivă, generatoare de sofisme, pot cultiva nestingheriţi literatura confesională, dar în nici un caz critica literară...

— În orice ipostază a sa, criticul nu trebuie să uite că rolul său este de a depune mărturie — prin cuvîntul rostit — despre adevăr.

— Orice operă de artă fiind în acelaşi timp produsul unei individualităţi creatoare şi termenul unei evoluţii istorice, absorbirea unor elemente cît mai eterogene într-o construcţie coerentă este o dovadă neîndoielnică de complexitate şi de excepţional potenţial creator.

— Se impune o dublă lectură: prima, la nivelul aparenţelor trecătoare, al *Naturii naturata*, al elementelor semnificatoare, prin care ni se dezvăluie insuficienţa naturii; şi a doua, la nivelul realităţilor ascunse, al *Naturii naturans*, al elementelor semnificative, grăitoare despre perfecţiunea ei...

— Memoria omenirii este adeseori — şi pe bună dreptate — scurtă şi ingrată faţă de critici...

— O operă critică este valoroasă întrucît creează premisele depăşirii ei. Exprimînd un moment determinat al conştiinţei de sine a unei culturi în plină desfăşurare, actul critic are, în primul rînd, o valoare funcţională. Exercitate asupra unei realităţi inepuizabile prin complexitatea ei — procesul devenirii concrete a spiritului în multiplele sale încorporări —, operaţiunile critice sînt adiţionale...

— Cu cît o judecată critică este mai adevărată, ea are mai multe şanse să devină un loc comun absorbit în sintezele critice ulterioare...

— În mod paradoxal, operele critice îşi pierd treptat actualitatea tocmai prin ceea ce le este esenţial — adevărul judecăţilor critice — continuînd să ne reţină atenţia prin valorile auxiliare (virtuţi stilistice, capacitate imagistică, talent portretistic, simţ al construcţiei etc.), aceste binecuvîntate valori care dau, cîteodată, criticilor iluzia că se substituie artiştilor creatori.

— Nimic mai străin adevăratei vocaţii critice decît afirmarea ostentativă a personalităţii, decît voinţa obstinată a singularizării...

— Măreţia şi mizeria activităţii criticului se exprimă prin afirmarea personalităţii sale pe drumul modest către impersonalitate. Recurgînd la un paradox, putem spune că orice mare critic descoperă un mod propriu de a fi impersonal...

— Prin destinul său, care-i cere să formuleze ceea ce pare neformulabil, criticul se integrează unei tipologii clasice. Fără un fundament de clasicitate, poţi jubila sau delira spectaculos în jurul operei de artă, dar nu poţi practica o critică responsabilă şi eficientă. **(O. Cotruş)**

— Este atît de imposibil să ne dispensăm de critică, încît pretenţia de a o elimina se preschimbă adesea în aceea de a o permite numai poeţilor, consideraţi singurii judecători competenţi în materie, sub motiv că ei sînt aceia care creează poezia; pretenţie ce ar avea de partea ei (deşi cei care o formulează nu ştiu acest lucru), doctrina gnoseologică profundă şi adevărată conform căreia putem cunoaşte numai ceea ce facem *(verum et factum reciprocantur)*...

— Dar întrucît poezia nu este creată numai de poeţi, ci şi recreată de toţi ceilalţi oameni, adică de geniul umanităţii, iar poetul însuşi stă dinaintea poeziei odată creată la fel ca ceilalţi oameni, nu putem acorda ca privilegiu poeţilor de vocaţie şi profesie, ceea ce aparţine oamenilor în general, care sînt cu toţii poeţi în sens universal...

— Nu este cazul să vorbim despre ceea ce s-ar întîmpla dacă pe lume nu ar exista critica, pentru că acelaşi lucru s-ar întîmpla dacă n-ar exista oricare dintre celelalte forme spirituale necesare sau, mai de grabă, nu s-ar întîmpla nimic, căci ipotezele de acest fel sînt stupide.

— Sensibilitatea este un moment esenţial, al criticii, dar nu este însăşi critica; de aceea, cînd criticii „sensibili" sînt consideraţi opuşi sau chiar superiori criticilor filozofi, se comite eroarea de a aşeza ceea ce este minor deasupra a ceea ce este major, parţialul deasupra to-

talului, căci un filozof nu poate face critică de poezie decît dacă porneşte de la sensibilitate, şi deci numai dacă include în el un critic sensibil...

— Că există critici sensibili şi prea puţin filozofi este un fapt; dar tot atît de adevărat este că, din pricina acestei lipse de disciplină teoretică, aceştia nu-şi justifică riguros impresiile estetice, de altfel corecte, şi nici nu reuşesc întotdeauna să le ferească în expunere, de contaminarea cu vălmăşagul de sentimente şi tendinţe absolut personale, de a căror natură nu sînt perfect conştienţi;...

— Conştiinţa estetică, deopotrivă cu cea morală nu are arme, şi nu poate lupta; doar critica este înarmată şi luptătoare. Reacţiile gustului şi dezgustului, oricît de vii ar fi, pot face orice, dar nu acel unic act pe care îl îndeplineşte judecata şi care este pur şi simplu cel de a *da nume lucrurilor* şi de a determina în acest fel comportamentul nostru faţă de ele...

— A da nume lucrurilor este concluzia ultimă a unui travaliu dificil: şi astfel a fost considerată critica încă de către cel mai viguros critic al antichităţii, necunoscutul autor al *Tratatului despre sublim*...

— Ea presupune, în primul rînd, trecerea prin necesara şi adeseori lenta şi chinuitoarea pregătire filologică, iar în al doilea rînd, interpretarea poeziei, poezia care, dacă există realmente, este primită şi însuşită cu bucurie de spiritul contemplator, dar care, dacă se dovedeşte mincinoasă şi inexistentă, îl dezamăgeşte şi îl irită cu urîţenia ei...

— În aceasta rezidă aşa-numita „sensibilitate" care se cere criticului, fără de care critica nu numai că ar fi defectuoasă, dar nici măcar nu ar putea exista, lipsindu-i obiectul asupra căruia să se exercite; în fond, asupra cărei poezii ar putea să reflecteze criticul, dacă această poezie nu este simţită şi, prin aceasta, simţită de el?...

— Nici o judecată, nici chiar cea mai simplă, nu este de conceput dacă nu se întemeiază pe sensibilitate. Criticul trebuie să-şi îndrepte atenţia spre imaginea ce i-o oferă reevocarea, ca unicul martor pe care îi este dat să-l interogheze, unicul care îi poate furniza elemente pentru judecata sa, martor pe care, dacă îl scapă, nu-l mai poate înlocui cu nimic altceva:...

— Nici un critic nu poate face artist pe cine nu e, şi tot astfel nici un critic nu poate, prin imposibilitatea metafizică, să nimicească, să dărîme şi nici să zgîrie, cît de uşor, pe un artist, care ar fi într-adevăr artist.

— Critica literară e arta de a învăţa pe alţii să citească. **(B. Croce)**

— Gloria se reazimă pe valoarea intrinsecă a unei opere; popularitatea, pe „norocul literar" al autorului.

— Convinşi că critica e, ea însăşi, o operă de artă, am căutat să evităm eliminarea emoţiei primitive cu care, fireşte, am primit sau am respins o idee; dacă însă vom fi reuşit să dozăm, pentru a ne putea ajunge ţinta, ideea cu exact cantitatea de emoţie necesară realizării ei artistice, rămîne să răspundă cititorul. **(N. Davidescu)**

— Dacă... critica ar putea face serviciul de diriguire, mă îndoiesc. Rolul criticii este de a interpreta, de a valorifica — fără preocupări programatice, neadecvate scopurile sale pur teoretice — de a alege după criterii estetice şi de artă: atît!...

— Critica judecă cum trebuie să fie artistic, *ceea ce este literar;* nu decretează ceea ce *poate exista artistic* în viitor, deşi în funcţiunea ei normativă ea se raportează la valori, arătînd *cum trebuie să fie arta*. Dar aceste valori au oarecare stringenţă numai prin idealitatea lor, critica indică cel mult *semnificaţii* necesare, nu realităţi *posibile*, judecăţile ei de valoare nu-s prevederi de existenţe, fiindcă nu-s nici judecăţi de constatare.

— Valorile la care se referă critica sînt *postulate, cerinţe ideale;* nu-s decrete şi ordonanţe poliţieneşti, ucazuri sau ordine de zi...

— Valabilitatea acestor cerinţe ideale îşi are oarecum garanţie şi justificare apriorică faţă de creaţia artistică şi criticul admite că artistul, în ceea ce vulgar se cheamă *inspiraţia* sa, a trăit imperioasa stringenţă a acestor valori ale artei pe care le-a contemplat în frămîntările lui ce au condiţionat, fenomenologic vorbind, conştiinţa lui de artist.

— Noi credem că critica *poate* avea efect asupra cititorilor; dar mai întîi acestora li se cere educaţie: gust, pricepere, experienţă artistică, sensibilitate, imaginaţie etc. Şi pe *acestea* critica nu le poate crea, nici nu le poate dirija după bunul ei plac, deoarece peste toate, *spectatorului* în artă i se cere *libertate şi bunăvoinţa spectaculară;* altfel nici aici nu există dragoste cu de-a sila... Această dirijare de conştiinţe, despre care... se vorbeşte cu entuziasm, este o operaţie posterioară funcţiei critice, selecţionării şi interpretării ei. Ea este o sarcină a psihologiei artei, aplicată în educaţie.

— Critica este cernere, alegere deci: selecţie şi valorificare. Singura ei primejdie este afirmarea dogmatică, autoritar-nejustificată. Dar critica estetică presupune, implică, foloseşte valorile artei şi ale frumuseţii, cărora le poate, la nevoie, da justificări. Acestea, depăşind strictul ei domeniu operativ, îl temeinicesc, servindu-i de bază. Despre ele criticul, care nu poate dispreţui filozofia, dacă este cu adevărat aşa cum se cheamă, trebuie să fie mereu conştient. **(R. Demetrescu)**

— Critica nu poate fi lăsată în urma mişcării generale intelectuale; şi ea trebuie să răsfrîngă ce se adaugă zi cu zi la bogăţia noastră sufletească... ea este luminătoarea conştiinţei literare.

— Cînd se susţine că numai anii pot hotărî valorile literare şi că prin urmare trebuie să aşteptăm clepsidra timpului să ne spună cine merită să ia locul printre adevăraţii scriitori, se aduce un ciudat blam discernămîntului nostru, puterii noastre de judecată... A împărtăşi acest mod de a vedea este a contesta cu desăvîrşire unui critic posibilitatea de a alege din producţiunea literară a timpului ceea ce se impune printr-o netăgăduită superioritate.

— Ca să fie cineva critic adevărat, trebuie să fie psiholog — cunoscător al oamenilor, al vieţii...

— Literatura e proiectare sufletească, proiectare de viaţă. Cum o veţi putea înţelege, dacă veţi fi străini de ce sînt elementele ei fundamentale, dacă nu veţi aduce însuşiri din care să se vadă că cunoaşteţi bine tainele sufleteşti, mişcările adînci şi măreţe ale vieţii în nemărginitul înfăţişărilor ei?... Cultura, cărţile nu sînt de ajuns ca să dezvolţi aceste însuşiri. Observarea stăruitoare a realităţii, pătrunderea în gîndurile, în sentimentele celor printre care vă găsiţi, participarea largă la viaţă, îmbogăţirea de fiecare zi a impresiilor şi confruntarea, analiza lor — acestea ascut mai mult aptitudinile critice şi pot da cea mai bună pregătire pentru aprofundarea şi judecarea dreaptă a creaţiunilor literare...

— Criticul trebuie să fie înainte de toate un înţelegător adînc al sufletului contemporanilor săi — numai astfel va putea fi o călăuză luminată a lor, în controversele literare...

— Critica trebuie să fie şi artistică, nu numai instructivă. Cine e chemat să formeze gustul, trebuie să arate că el însuşi preţuieşte frumosul, năzuieşte la el totdeauna, şi în exprimarea gîndurilor... Căutaţi deci să fiţi artişti cînd scrieţi, şi prin aceasta veţi da o dovadă că aţi înţeles şi mai mult pe aceia despre care ne vorbiţi şi ne sfătuiţi să-i urmăm. **(Ov. Densusianu)**

— Critica este, faţă de opera de artă, ceea ce este filozofia faţă de opera naturii. Se poate spune chiar că formele criticii sînt tot atîtea cîte sînt şi formele pe care le-a luat filozofia în curgerea veacurilor...

— Critica îşi are şi ea istoria sa naturală, anatomia sa, fiziologia sa, fizica şi metafizica sa...

— Întocmai cum gîndirea s-a înălţat încetul cu încetul în interpretarea naturii, la fel şi critica a urcat încetul cu încetul, de la formele cele mai grosolane şi mai palpabile ale producţiei artistice, pînă la forma, pînă la acea unitate imediată şi organică a conţinutului în care se află adevărul vieţii...

— Critica este fizionomia acestui secol. În producţiile cele mai spontane ale vieţii noastre se simte critica. Ea a reînnoit toate judecăţile, a modificat toate impresiile, a ridicat cultura generală la o mare înălţime. Nimeni nu s-a putut sustrage acţiunii ei, de la Dumnezeu pînă la cea mai măruntă dintre creaturile sale. **(Fr. De Sanctis)**

— Sarcina criticii este... nu numai să scoată în relief măsura în care diferite opere literare şi artistice reflectă realitatea contemporană, ci şi să sesizeze im-

portanța istorică a acesteia în ansamblul evoluției sociale în raport cu trecutul și perspectivele viitorului. **(Al. Dima)**

— Pentru a judeca un autor în mod corect, trebuie să ne strămutăm în epoca lui și să cercetăm care au fost idealurile contemporanilor săi, precum și mijloacele de a le traduce în viață. **(J. Dryden)**

— Nu mai am viață personală de care să merite să vorbesc; nu mai sînt decît receptacolul vieții altuia — să zicem și (mîngîiere care nu e de lepădat) focarul în care această viață a altuia își aprinde flăcările cele mai vii, mai înalte. **(Ch. Du Bos)**

— În orice sistem de critică, vechi sau nou, artistic sau științific, ce interesează și va interesa întotdeauna e obiectul individual: determinarea însușirilor sufletești ale unui artist, scoaterea în relief a felului său deosebit de a concepe arta și viața, caracterizarea operei sau operelor sale.

— Criticul este pedagogul publicului ... El formează tranziția dintre spiritul artiștilor și spiritul mulțimii ...

— Rolul criticului este de a ridica publicul pînă la el și nu de a se coborî el pînă la nivelul părții celei mai puțin competente a publicului.

— Există un mijloc foarte simplu de a controla sensibilitatea unui poet: a citi în tine însuți impresia pe care ți-o produc operele sale.

— Nici unul dintre noi n-a primit din cer dreptul de a fi infailibil în materie de literatură și n-are dreptul de a impune altora opiniile sale ...

— Așa cum o sută de artiști diferiți văd în o sută de feluri aceeași natură, tot astfel o sută de critici vor vedea într-o sută de maniere diferite aceeași operă literară.

— În literatură și în artă toată lumea exprimă idei juste, cu condiția ca toată lumea să fie sinceră.

— Un critic trebuie să fie, prin definiție, o persoană liberă și cu spiritul larg, capabil să înțeleagă tot și să renunțe la tot, cînd momentul o cere. Fără aceasta, este un profesor de școală. **(P. Eliade)**

— Diferența dintre criticul care face critică literară și criticul care trece dincolo de hotarele criticii literare nu constă în faptul că primul este un critic „pur" literar sau că nu-l interesează nimic altceva. Un critic pe care nu l-ar interesa decît „literatura" ar avea puține de spus, fiindcă ceea ce ar înțelege el prin literatură ar fi o pură abstracție ...

— În consecință, criticul e un critic literar dacă preocuparea lui principală, atunci cînd scrie critică, e să-i ajute pe cititori să înțeleagă și să guste poezia. Dar el trebuie să aibă și alte preocupări, exact ca și poetul; pentru că criticul literar nu e numai un expert tehnic, un cunoscător al regulilor pe care trebuie să le respecte scriitorii criticați de el. Criticul trebuie să fie un om complet, un om cu convingeri și cu principii, un om cu experiență și cunoașterea vieții ...

— Putem, așadar, să ne întrebăm în legătură cu scrierile care ni se propun drept critică literară: urmăresc ele oare să ne ajute să înțelegem și să gustăm poezia? Dacă nu, ele pot foarte bine reprezenta o activitate legitimă și folositoare; dar trebuie socotite ca o contribuție la psihologie, la sociologie, la logică, pedagogie sau alte discipline — și se cade să fie judecate de specialiști, nu de oameni de litere ...

— Nu trebuie să identificăm biografia cu critica; biografia e de obicei folositoare fiindcă ne oferă explicații care pot deschide calea spre o înțelegere mai completă; dar poate de asemenea, îndreptînd atenția noastră către poet, să ne îndepărteze de poezie ...

— Nu trebuie să confundăm informația factuală — cunoașterea epocii unui poet, a situației sociale din vremea sa, a ideilor curente pe atunci și implicite în scrierile lui, a stadiului în care ajunsese limba — cu înțelegerea poeziei sale ...

— Astfel de cunoaștere ... poate fi o pregătire necesară pentru înțelegerea poeziei; ba mai mult: are o valoare a ei proprie, ca istorie; dar de aici înainte, pentru a aprecia poezia, trebuie să ne găsim singuri calea ...

Mi se pare că ceea ce contează mai mult cînd citești bunăoară o odă de Sappho, nu este să-ți închipui că ești un grec insular de acum două mii cinci sute de ani; ceea ce contează este acea trăire identică pentru

toate făpturile omenești capabile să se bucure de poezie, din orice veac și de orice limbă ar fi, scînteia care mai poate încă licări după 2500 de ani...

— Prin urmare, criticul căruia îi sînt cel mai recunoscător este acela care mă poate face să văd ceva pe care nu-l văzusem încă sau la care m-am uitat pînă acum cu ochii înnegurați de idei preconcepute, care mă așează față în față cu lucrul acela și apoi mă lasă singur cu el. De aici încolo trebuie să mă bizui pe propria mea sensibilitate, inteligență și înțelepciune... **(T. S. Eliot)**

— Criticul, fie teatral sau de orice specialitate, trebuie mai întîi de toate să fie bine inițiat în specialitatea sa, să studieze cu profunzime subiectul ce voiește a critica și, în expunerea criticei ce va face, să arate adevărul fără parțialitate sau pasiune, căci altfel el devine, poate și fără voia lui, un calomniator sau un adulator și, în loc să contribuie la luminarea publicului, din contră, el face să piardă și puțina cunoștință a binelui sau a răului, cu care l-a dotat natura. **(N. Filimon)**

— Critica este piatra de încercare care distruge ceea ce nu-i rezistă, dar înnobilează ceea ce îi rezistă. **(M. Florian)**

— Nici un fel de expresie a artei nu primește atîtea croșete în falcă cîte primește critica. În fiecare săptămînă i se discută existența și legitimitatea — deși de trei mii de ani încoace umanitatea a născut pe Aristot și pe Sainte-Beuve...

— Dreptul de a critica — ce e alta decît dreptul ochiului de a mărturisi ce vede, dreptul urechii de a controla ce aude? Oamenii au bunul obicei de a avea păreri bătute totdeauna cu efigia lor.

— Dreptul la libertatea artei nu este decît dreptul artistului de a se constitui singur propriul său critic.

— Artistul face operația asupra sentimentelor. Criticul, asupra ideilor. Criticul este un creator, ca și scriitorul.

— Critica... intră în artă, legitimă ca și opera, frumoasă ca și dînsa și la fel egală. **(B. Fundoianu)**

— Criticii nu au, ori s-ar cuveni să nu aibă, o biografie proprie. Viața lor se difuzează, ori ar trebui să se difuzeze, în aceea a scriitorilor din epoca în care ei

trăiesc, bucuriile proprii să sporească pe ale celor în preajma cărora ei stau, umbrele și negurile lor, clipele de slăbiciune dureroasă să nu existe, ori să hrănească, nevăzut, rugul unde se mistuie poeții și prozatorii și dramaturgii...

— Iar cînd acești critici se află să fie redactori la reviste, organizatori de cenacluri și școli literare — atunci nimic nu mai pare a-i izbăvi de încorporarea vieții lor în biografiile celorlalți, nimic nu mai pare a-i putea face să-și cîștige dreptul, prevăzut de legi biologice sau civile, de a-și avea propria istorie a vieții străbătute.

— Critica literară e o formă a conștiinței literaturii despre ea însăși.

— A studia cu obiectivitate unele fenomene literare *la nivelul epocii* cînd s-au creat ele și cînd au ajuns în mîna cititorului din acea vreme, a le aprecia cu ochii acestuia, dar și *cu conștiința timpului scurs,* cu scara de valori stabilită atunci și cu cea de acum — iată o perspectivă pe care am urmărit-o statornic. **(M. Gafița)**

— O critică sănătoasă, în același timp creatoare, animatoare și ocrotitoare, însoțește neapărat cele mai înalte producții spirituale, în epocile cele mai prospere. Iar cei ce încearcă să minimalizeze critica, din nu știu ce spaimă panicardă, sînt niște proști. **(A. Gide)**.

— Criticul poate gîndi că judecă opera altora, dar el e cel care se revelează și se prezintă publicului.

— *Romancier și critic:* primul pretinde să ne emoționeze într-un mod nou *sensibilitatea;* celălalt să ne intereseze într-un mod nou *inteligența.* Cei doi meșteșugari exercită două meserii diferite, dar posedă ambii următoarea trăsătură comună: sînt condamnați să fie originali, fiecare în meseria lui, sau să fie absolut nimic. Vor trebui să fie, și unul și celălalt, niște creatori de valori, unul în ordinea sensibilității, celălalt în ordinea inteligenței... E necesar tot atîta geniu ca să fii mare critic pe cît e necesar ca să fii mare romancier. **(R. de Gourmont)**

— Semnul marilor critici este admirația pentru marii poeți.

— Negatorii nu sînt critici. Ura nu-i inteligență. Insulta nu-i discuție. **(V. Hugo)**

— Este imposibil de definit cu adevărat un artist sau opera unui artist. Esența, ceea ce formează nota specifică a operei unui artist, este un sunet unic pe care ar trebui să-l exprimi într-o singură formulă...

— Criticul cel mai pătrunzător și mai sonor la opera unui artist, un Sainte-Beuve sau un Lemaître, dau tîrcoale (să mi se ierte expresia), se apropie, dar nu pot prinde într-o formulă ceea ce e un artist și-l deosebește de toți ceilalți...

— Sentimentul acesta de neputință îl ai mai ales față de scriitorii pe care-i cunoști mai bine, îi simți mai bine, și-i înțelegi mai bine...

— Și cu cît te apropii de punctul cel mai secret, cu atît simți mai mult existența acestui secret și neputința de a-l surprinde odată. Dar nici nu s-ar putea altfel, căci aspirația noastră de a defini esența unui scriitor nu e altceva decît îndrăzneala nebună de a viola secretul vieții.

— Atitudinea cea mai cuminte față de literatura lipsită de talent este ignorarea ei, dacă această literatură nu prezintă nici o primejdie pentru gustul public. *Dacă.*

— Critica literară apare tîrziu în cultura unui popor. Este conștiința ce se întoarce asupra ei însăși.

— Esența versului este ritmul. „Vers" fără ritm este o contradicție între termeni. Versul fără ritm este vers numai din punct de vedere tipografic...

— Fără rimă, versul rămîne, firește, tot vers, dar rămîne orb, mut, pentru că și rima e în legătură cu fiziologia, fiind o anumită exagerare a ritmului.

— Criticul care nu judecă atitudinea scriitorului, afectivitatea sa, idealul său, nu-și face datoria. **(G. Ibrăileanu)**

— Pentru a fi un bun critic al marei arte și al marelui stil, trebuie să fii dotat cu același gust pur care l-a ghidat pe artist și care a prezidat la alcătuirea operei sale...

— Există puține persoane, fie instruite, fie chiar ignorante, ale căror gînduri liber exprimate despre operele artiștilor să nu fie utile. Singurele opinii din care nu se poate trage nici un fel de învățătură sînt cele ale semidocților. **(J. A. D. Ingres)**

— Critica este forma cea mai însemnată a rațiunii și dovedește libertatea intelectuală...

— Astfel se dezvoltară deosebitele ramuri ale criticii:

— *critica morală,* care cercetează acțiunile omenești, caută cauzele care le produc și le supune conștiinței noastre, învățîndu-ne principiile care trebuie să ne conducă în viață;...

— *critica istorică,* care prin studiul și explicarea numeroaselor fapte ale vieții popoarelor, în deosebitele evenimente prin care au trecut, ajunge la legile generale care regularizează destinele omenirii în mersul ei către viitor;...

— *critica politică,* care discută instituțiile publice, arată adevăratele principii pe care trebuie să se întemeieze guvernele spre a duce națiunile la prosperitate, și pune margini autorității în respectul libertății publice;...

— *critica științifică,* care, prin compararea și aprecierea diferitelor sisteme, supunînd rezultatele lor la legile logicii și la faptele observației și experienței, arată științei calea cea bună spre a ajunge la adevăruri absolute;...

— *critica artistică,* care judecă producțiile sculpturii, picturii, muzicii, arhitecturii, după principiile ce trebuie să observe orice artă în dezvoltarea sa;...

— *și critica curat literară,* care cuprinde toate producțiile spiritului, în deosebitele sale manifestări, și a cărei înaltă misiune este de a căuta în fiecare expresia acelui înalt ideal care mișcă și înalță sufletul nostru pentru cugetări înalte, pentru sentimente generoase și pentru fapte mari. **(R. Ionescu)**

— Critica e însăși educația existenței noastre în planul imaginației. **(H. James)**

— Critica noastră va fi nepărtinitoare; vom critica cartea, iar nu persoana. Vrăjmași ai arbitrariului, nu vom fi arbitrari în judecățile noastre literare. **(M. Kogălniceanu)**

— Elogiile părtinitoare și exagerate moleșesc și slăbesc talentele, cuvintele de ocară și ironie mușcătoare le aduc la disperare și le înăbușe chiar în fașă; dar o apreciere nepărtinitoare purifică gustul și, arătînd cu o mînă lipsurile, încoronează cu cealaltă frumosul. **(I. A. Krîlov)**

— Studiul literaturii nu se poate lipsi în momentul de față de o pregătire științifică; cantitatea datelor exacte din domeniul științelor pozitive trebuie să servească drept temei și ghid considerațiilor noastre...

— Pe de altă parte, nimic nu poate fi mai îndreptățit decît orice încercare de a lega prin intermediul unei metode științifice ideile și impresiile noastre izolate și de a prezenta un tablou sintetic general al mersului dezvoltării și transformării literaturii...

— Nu trebuie să scăpăm însă din vedere că istoria literaturii are drept scop caracterizarea diferiților scriitori și că la baza acesteia se află impresii și intuiții individuale...

— Nici prin scopul urmărit, nici prin mijloacele folosite, informațiile din domeniul literaturii nu pot fi denumite, într-un sens strict, științifice...

— Nu vreau să afirm că ar trebui să ne întoarcem la metoda lui Sainte-Beuve și să alcătuim o galerie de portrete. Afirm doar că, după ce am apreciat toate mijloacele în măsură să ne explice apariția unei anumite lucrări: după ce am dat toate cîte se cuvin rasei, mediului și momentului, după ce am luat în considerație întreaga dezvoltare a respectivului gen literar căruia îi aparține lucrarea, ne mai rămîne deseori ceva rămas neatins de toate aceste explicații, ceva nelămurit de nici una din aceste cauze:... **(G. Lanson)**

— Un critic pune cu necesitate în scrierile sale temperamentul și concepția sa de viață, deoarece el descrie cu spiritul său celelalte spirite. **(J. Lemaitre)**

— Critica... arta de a alege între mai multe aparențe, aceea care e mai îndreptățită de a fi adevărul.

— Critica modernă nu este o disecție de cadavre, fără relații cu viața, nu e o scolastică uscată și o compilație de texte, ci este străbătută și de un spirit creator

însuflețind viața cărților în raporturile lor multiple, la fel cu acțiunea scriitorului asupra vieții însăși...

— Dacă criticul e și artist, cu atît mai bine. El trebuie însă să fie numaidecît un om moral, sub pedeapsa zădărnicirii întregii lui activități...

— Poetul poate fi oricum: criticului i se cere însă o anumită cinste profesională ce-l pune mai presus de bănuiala unei tranzacții cu convingerile sale. O părere trebuie să fie expresia întregii noastre ființe morale.

— Sînt și critici care au certitudinea pe care le-o dă o doctrină. Sînt însă și alții, cu certitudini apostolice. Ei se cred semănătorii unui adevăr revelat, care prin originea lui e și nebulos și pretențios...

— Pentru a fi critic se cer însușiri destul de rare. Se cere mai întîi, o înțelegere intuitivă a lucrărilor de artă, o înțelegere luminată apoi la facla multor cunoștinți și pe urmă neatîrnare de spirit, o deosebită îndrăzneală de cuget pentru a închega, cel dintîi, o părere și a o apăra cu înverșunare împotriva tuturor.

— Critica e raza de inteligență cordială ce străbate opera artistului. Ea luminează adîncurile mărindu-i frumusețile sub căldura admirației pricepătoare ce se oprește cu deosebire asupra părților bune pentru a le da și mai mult relief...

— Rolul ei nu e numai de a explica rece; ci și de o adîncă simpatie, fără de care orice înțelegere nu e decît pe jumătate. Ea nu cere numai o privire ageră, ci și o bătaie de inimă caldă...

— Critica mai nouă este în bună parte străbătută de un adevărat suflu de comprehensiune simpatetică într-o construcție personală; criticii de categoria aceasta nu sînt esteticieni, adică teoreticieni, ci artiști ei înșiși prin facultatea intuiției, prin sensibilitatea și prin darul expresiei artistice.

— Reclamăm pentru critică, întocmai ca și pentru orice expresie a simțirii omenești, dreptul și datoria de a fi artă, adică de a se analiza în forma cea mai desăvîrșită cu putință.

— **Pentru a fi un bun judecător în materie de artă, nici una din formele artei nu trebuie să-i fie străină criti-**

cului din experienţa proprie; nu poate fi judecător de poezie cel ce n-a avut în tinereţea lui o experienţă poetică, cel ce n-are şi o sensibilitate estetică şi o iniţiere tehnică; un critic nu e cu adevărat critic dacă el însuşi nu are o expresie personală, adică dacă nu are talent.

— Criticul care se încearcă în literatura de imaginaţie este privit cu aceeaşi neîncredere instinctivă cu care e privit romancierul făcînd poezii. Din comoditatea clasificării, publicul nu poate admite polivalenţa talentului; scriitorul este legat în cămaşa de forţă a unităţii şi toate încercările lui de a evada sînt considerate ca abateri sau chiar ca simplă neseriozitate.

— Cum nu reprezintă valori absolute, ci valori relative, literatura unui popor nu trebuie studiată în fixitatea unei idei platoniciene, ci în mobilitatea ei;...

— Nu există o ştiinţă a literaturii, ci o istorie a ei, care n-o cercetează prin raportare la un imutabil ideal estetic, ci prin raportare la momentul istoric, adică la congruenţa tuturor factorilor sufleteşti ce i-au determinat stilul.

— Expresie mai mult sau mai puţin realizată a unui stil, orice operă de artă se preţuieşte şi prin efortul de diferenţiere faţă de stilul trecutului, şi de colaborare la fixarea sensibilităţii actuale...

— Diferenţierea nu înseamnă, desigur, prin ea însăşi, artă şi talent; pe lîngă elementul mobil şi evolutiv, există şi un minim de condiţii dictate de experienţa trecutului şi de consensul oamenilor de gust.

— Criticul nu este atît de expus la ura celor pe care-i atacă, pe cît la ura celor de care n-a avut ocazia să se ocupe. **(E. Lovinescu)**

— Datoria criticii este să încurajeze tocmai ceea ce este de talent în această literatură nouă şi să ia poziţie hotărîtă împotriva scriitorilor care nu au meritoriu decît intenţiile. Şi cu atît mai mult împotriva impostorilor care contrafac şi intenţiile... Este o datorie profesională a criticii şi este o datorie patriotică a ei. Gustul estetic al publicului este o superioritate naţională, şi a feri de scădere şi pervertire gustul poporului tău este un act de patriotism.

— Esenţa criticului este de a fi flexibil la impresiile poeţilor, esenţa poetului este de a fi inflexibil în propria sa impresie. De aceea criticul trebuie să fie mai ales nepărtinitor, artistul nu poate fi decît părtinitor.

— Viaţa literară a unui popor în întregimea lui, crescută prin libertatea fiecăruia de a-şi exprima opiniile, s-ar cobori în cea din urmă degradare dacă nu s-ar simţi şi nu s-ar recunoaşte dreptul şi *datoria* cel puţin a cîtorva scriitori de a veghea asupra celorlalţi şi de a le spune din cînd în cînd fără nici o cruţare: „aici aţi greşit" — dacă într-adevăr au greşit...

— Uşoară sau nu, critica a fost şi va rămîne o lucrare necesară în viaţa publică a unui popor. **(T. Maiorescu)**

— Cred că este nevoie să se distingă între critic şi recenzent. Recenzentul are, fără îndoială, utilitatea sa socială imediată. Critica o face însă criticul, mai tîrziu şi mai detaşat de moment. Şi în acest caz nu se poate nega că cel ce face critica este un creator de cultură independent.

— Cred că critica reprezintă unica activitate demnă de un poet, de un scriitor. Toţi marii poeţi au fost critici. Leopardi, Baudelaire şi atîţia alţii. Actul de creaţie implică o anumită tendinţă către critică. **(A. Moravia)**

— Criticul autentic trebuie să posede capacitatea de a crea el însuşi creaţia supusă criticii. Gustul singur nu judecă decît negativ. **(Novalis)**

— Criticul literar e un comentator, un creator de rang şi operaţie secundară, poate un rafinat al inteligenţei şi al sensibilităţii polivalente, în orice caz un curios al informaţiei largi şi un gînditor asupra evenimentelor, asupra fenomenului creaţiei, asupra momentului istoric, asupra fizionomiei oamenilor şi asupra conflictelor dintre ei. **(P. Pandrea)**

— Critica este „creaţie" în sensul că oferă o recepţie superioară şi nouă a obiectului său, dar ea rămîne o activitate teoretică în jurul unei construcţii artistice şi nu se confundă cu ea, după cum nici n-o înlocuieşte. **(I. Pascadi)**

— A impune fenomenului literar îngrădiri arbitrare, a-i stînjeni libera şi autonoma înflorire, a-l sili să crească după o anumită pedagogie, iar scriitorului să-şi limi-

teze raza și natura inspirației, echivalează cu a voi să regenerezi crinii cu apă fiartă și a readuce în orînduirile republicii scriitoricești servitutea roților la care se învîrteau mereu, în aceeași blestemată arie, sclavii de pe vremuri.

— N-am crezut niciodată în eficacitatea criticii literare, așa cum o înțeleg unii autori, mai cu seamă. Literatul, care nu este el însuși un spirit critic sau care nu se străduiește să devină, nu va folosi nimic de pe urma criticilor, fie ele simple observațiuni marginale sau adevărat curs de îndrumare și de compunere...

— În noi înșine stă pricina, și a răului și a binelui. De aceea sînt atîtea inegalități pe lumea aceasta, de aceea o pagină-i bună și zece rele și invers, de aceea, din opera unui autor, o carte e excelentă și trei mediocre sau viceversa...

— Critica judecă, sugerează și creează condițiile favorabile dezvoltării literelor; ea se insinuează în conștiința lectorilor, grație asiduității uvrajului ei, grație liniei și stilului pe care și-l hotărăște fiecare dintre cronicari...

— Dacă sînt și cititori care să urmeze nu atît verdictele cît sugestiile criticilor, și mai mulți sînt aceia care urmăresc confruntarea părerilor lor, confirmarea sau infirmarea prejudecăților lor, asistența unui oficiu amabil și fecund în colaborare...

— Un cronicar nu e, de bună seamă, numai un cititor. Dovadă că nu toți cititorii sînt și cronicari, ceea ce, în treacăt fie spus, e mai mult decît o binefacere...

— Un cronicar, însă, nu e mai puțin un cititor. Mai mult, el e un profesionist al cititului, cu deprinderi, uneori tabieturi și alte ori manii, ce se cer alimentate și care îl chinuiesc cînd îl mint, sau îi fac lipsă, cu aceeași dureroasă crispare, pe care fabula tantalică a vulgarizat-o de veacuri...

— Cititul, cum așa de frumos spune poetul francez, e un viciu nepedepsit... Viciu, chiar dacă nu la fel de nepedepsit, e scrisul. Numai că scrisul cronicarului e un viciu niciodată solitar... Un cronicar se compune din citit și scris, chiar dacă nu în părți egale, în orice caz în cantități ce se cumpănesc și se completează prin-

tr-un foarte firesc și ingenios joc de bascule predestinate.

— Lectura unei cărți și, după aceea, răsfrîngerea ei în oglinda unor conștiințe, actul critic, cu un cuvînt, se desfășoară după un ritual, la care participă, în măsuri diferite, cititorul, autorul și criticul însuși...

— Ca orice lucrare a spiritului, și critica cunoaște o tehnică, tradițională, dublată de una instinctivă, individuală și chiar instantanee. Căci fiecare carte își impune lectura ei și fiecare lectură pretinde alt diapazon, alt mod de a surprinde și a capta tonul potrivit.

— Indiferent însă de categoria de care ține, metafizică, psihologică, științifică, cu netă orientare sociologică, sau altceva, critica nu poate trăi numai în contemplarea principiilor sau esențelor pure, oricît de candide ar fi etichetele lipite pe recipientele miraculoase... Critica trăiește prin aplicații și din ele își trage vitalitatea. **(Perpesicius)**

— Obiectivitatea științifică a criticii literare este, într-o mare măsură, o iluzie organizată. Există, în această privință, numai trepte către o obiectivitate care nu poate fi atinsă, în mod practic, niciodată. Și aceasta din cauza că domeniul criticii literare (ca și acela, mai vast, al istoriei literare) nu este, nu poate fi dominat, determinat, condus de legi sigure de dezvoltare. Ce se poate stabili cu oarecare siguranță sînt obișnuințe și tradiții, de care criticul doritor și cultivator de adevăr trebuie să țină seamă, tot așa cum el trebuie, pe cît se poate, să se ferească, în judecata operei literare, de prejudecăți și de spiritul de părtinire (deseori degenerat în sectarism), adică să se silească să urce cît mai mult din treptele de care am vorbit, fără să creadă cu tot dinadinsul că poate atinge obiectivitatea științifică totală, adică să-și ascundă în întregime înclinațiile, să iasă din el însuși și să fie un cîntăritor impersonal al calităților și defectelor. **(Alex. A. Philippide)**

— Opera — și în special opera literară — de îndată ce întîlnește o privire, cheamă irezistibil conștiința critică; aceasta o însoțește tot așa cum umbra ne urmează pașii.

— Legată de o cultură, de un efort de reflecție și de

aprofundare, critica e o depășire, o critică a criticii imediate a impresiei.

— Creația artistică nu e un gest orb al unei insecte; contemplația nu e o supunere mută la inefabil. Reflecția asupra artei e inseparabilă de arta însăși...

— Reflecția critică nu epuizează niciodată opera, pe care o resimte întotdeauna ca ceva de dincolo.

— Ce înseamnă a critica, dacă nu a te pronunța asupra valorii operelor?...

— Desigur, critica nu înseamnă — cum sugerează un termen nefericit — a sublinia defectele unei opere, a o confrunta cu un model ideal care, neapărat, o depășește, a o vedea, ca să zic așa, prin sustragere; critica este o „critică a calităților" mai mult decît „critică a defectelor"...

— Judecata nu este un decret, ci o recunoaștere; a critica înseamnă a recunoaște în operă prezența (sau absența) unei valori.

— În fața interogației noastre, opera este totdeauna o valoare, și niciodată *un lucru*. **(G. Picon)**

— Sînt adeptul punctului de vedere potrivit căruia *conștiința* socială este determinată de *existența* socială. Celui ce împărtășește acest punct de vedere îi e limpede că orice *„ideologie"* dată, prin urmare *arta*, inclusiv așa numita *literatură beletristică* — exprimă prin ea însăși *tendințele și stările de spirit ale respectivei societăți*, iar dacă avem de-a face cu o societate împărțită în clase *ale respectivei clase*...

— Celui ce împărtășește acest punct de vedere îi mai e limpede și faptul că criticul literar ce întreprinde aprecierea unei producții artistice date trebuie să-și clarifice înainte de toate ce latură anume a *conștiinței sociale (sau de clasă) este exprimată în opera respectivă*. **(G. V. Plehanov)**

— Critica se dovedește a fi legată, fără putință de scăpare, de problemele valorii, ale convingerilor, ale conflictelor ideologice...

— În cea mai mare parte a ei, critica într-adevăr importantă e străbătută de la un capăt la celălalt de motive și postulări ideologice...

— În calitate de critici nu ne exercităm niciodată judecata în condițiile unei perfecte autodeterminări, ci în interiorul unui cadru de necesități și de răspunsuri culturale, condiționate istoric.

— E, totuși, adevărat că în ansamblul literaturii văzută ca un întreg, critica este — obiectiv vorbind — foarte rar un scop în sine, ci mai ales un mijloc de a atinge un scop.

— A elucida și a evalua o operă de artă înseamnă a o asimila, și asimilarea este în esență un act de mediere între artă și artist, între tradiție și înnoire, între părți și întreg și, în cele din urmă, între artă și viață. În plan cultural, aceasta e o funcție de cea mai înaltă valoare, indispensabilă de fapt; dar e, îndeosebi, o funcție cu utilitate culturală. **(Ph. Rahv)**

— Gustul este o anumită sensibilitate înnăscută, care, pe deasupra culturii, judecă dacă o operă este bună sau nu... Putem să fim înarmați cu toate regulile stabilite de estetică și tot nu vom putea aprecia dacă nu vom avea înnăscut acest element care este gustul...

— Nu voi putea să valorific, fără a face comparații și aceasta nu se poate face decît prin cultură... Gustul este deci un criteriu de valorificare, care ține de o anumită ascuțime a sensibilității noastre înnăscute, fiind completat și de cultură, care procură materialul necesar comparațiilor.

— Critica artistică... este o valorificare indicată de gust și de judecăți de valoare. Critica artistică este atît o operație intuitivă, cît și una intelectuală. Ea presupune cel puțin trei operații: înțelegere, o explicație, și valorificarea, fiind o sinteză a procedeelor intuitive ale gustului cu procedeele raționale ale judecății de valoare.

— Criticul e un creator de puncte de vedere noi în raport cu o operă.

— Criticul e și el unul din cititori. Un cititor însă care găsește în opera de artă un sens mai general, menit să intereseze mai mulți oameni, să le atragă atenția la alte aspecte care se pot dezvolta și care au fost pînă acum ignorate... El o face iubită și din alte motive, înțeleasă și prin alte prisme, îi aduce noi aderenți,

formează un nou prozelitism, pentru că trezește noi interese, atrage cititori și oameni pe care vechile aspecte nu-i interesau. Adăugînd o nouă aripă edificiului, el îl face să trăiască încă. Și, descoperind panorame neobișnuite, generalizează creația artistului. Criticul întreține longevitatea artei...

— Istoricul literar, ține direct de știință. Istoria literară nu e critică literară. Ea nu se ocupă de fenomene individuale sau, dacă se ocupă, trebuie să le privească în legăturile lor reciproce. Această disciplină de serii trebuie să prezinte fenomenul global și colectiv...

— Pe istoricul literar, în deosebire de critic, îl interesează mai mult grupul decît persoana scriitorului sau analiza operei. Ca orice om de știință, istoricul literar urmărește numai generalul. El trebuie să constate și să explice, nu să aprecieze după criterii impresioniste și nesigure... **(M. Ralea)**

— Critica nu este completă dacă se oprește la litera textului. Trebuie să încercăm să-i citim înțelesul. **(R. Rolland)**

— Pentru a lăuda o carte nu e cîtuși de puțin necesar să o deschizi; dar dacă ești hotărît să o critici e totuși mai prudent să o citești. Cel puțin cît autorul e în viață. **(Rivarol)**

— Istorismul și analiza estetică... nu se exclud, dimpotrivă, ele se condiționează, fiindcă factura artistică este eflorescența acelorași tensiuni lăuntrice care au dus la conformația istorică respectivă...

— Înțelegerea istorică și înțelegerea artistică trebuie să se întrepătrundă, formînd o platformă de vederi indispensabilă pentru adevăratul istoric literar...

— Istoria este viață, viață în plină scurgere și fluctuație, animată... de o mare varietate de factori politici, sociali, economici, ideologici și spirituali, din întrepătrunderea cărora se cristalizează un anumit spirit al timpului, în care își va avea obîrșia și opera literară, fiindcă geniul creator este prins în procesul viu al istoriei. **(L. Rusu)**

— Vom pretinde autorului pe care-l preferăm și care ne-ar reda propriile gînduri în modul cel mai plenar și matur, o convorbire de orice clipă, o prietenie fără înșelăciune și absolut trebuincioasă, și acea impresie obișnuită de seninătate și blîndețe care ne împacă, în ceasurile de cumpănă, cu oamenii și cu noi înșine.

— A reînnoi lucrurile cunoscute și a populariza lucrurile noi: iată un bun program pentru un critic.

— Critica este plăcerea de a cunoaște spiritele, nu de a le domina; niște ochelari, și nu o nuia.

— În critica mea încerc să mă dăruiesc altora, să mă desprind de mine, să le îmbrățișez sufletul, să mă transpun în ele și să le egalez.

— Echilibrul... prima dispoziție admirabilă pentru a excela în geniul critic, care nu admite să fii fanatic sau prea convins ori cuprins de vreo altă pasiune.

— Critica este pentru mine o metamorfoză; încerc să dispar în personajul pe care-l reproduc. Mă deprind cu el chiar prin stil, îi împrumut și-i îmbrac vorbirea.

— Geniul criticului... revers al geniului creator și poetic, al geniului filozofic ca sistem.

— În materie de critică și istorie literară mi se pare că nu e nici o lectură mai recreativă, mai desfătătoare și totodată mai fecundă în învățăminte de tot felul, ca biografiile bine făcute ale marilor oameni.

— Persoana scriitorului, întregul lui organism se angajează și se afirmă în operele sale; el nu le scrie numai cu gîndirea pură, ci și cu sîngele și mușchii săi. Fiziologia și higiena unui scriitor au devenit unul din capitolele de neapărată necesitate în analiza ce-o facem talentului său.

— Să surprinzi, să analizezi omul întreg în momentul în care, printr-o conlucrare mai mult sau mai puțin lentă sau ușoară, geniul lui, educația și împrejurările s-au armonizat într-așa chip, încît au dat naștere celei dintîi capodopere...

— Fiecare operă... numai după ce a fost așezată în cadrul său, înconjurată de circumstanțele care i-au dat naștere, primește întregul său sens — sensul său istoric și literar — își capătă adevăratul său grad de originalitate, noutate și imitație, evitîndu-se riscul, cînd o judeci, de a inventa judecăți false și admirații

greşite, inevitabile dacă ne mărginim la simpla retorică.

— Totdeauna ne preferăm pe noi înşine cînd elogiem pe alţii. Fiecare critic, în tipurile favorite pe care le evocă, nu-şi face decît propria apoteoză.

— Spiritul critic e prin natura lui uşor, insinuant, mobil şi comprehensiv. E un rîu mare şi limpede, care şerpuieşte şi se desfăşoară în jurul operelor şi monumentelor de poezie ca în jurul stîncilor, fortăreţelor, crestelor acoperite de vii şi căilor stufoase ce-i mărginesc malurile...

— În vreme ce fiecare obiect al peisajului rămîne fix la locul lui şi fiecăruia îi pasă prea puţin de celelalte, în vreme ce turnul feudal dispreţuieşte valea, iar valea ignoră creasta, rîul merge de la una la alta, le scaldă fără să le destrame, le îmbrăţişează cu apa lui vie şi curgătoare, le înţelege, le reflectă, iar cînd călătorul e curios să cunoască şi să viziteze peisajele variate, el îl ia într-o barcă, îl duce fără zdruncin şi-i desfăşoară pe rînd întregul spectacol schimbător al cursului său.

— Nu-i suficient să cunoşti oamenii cînd e vorba de opere; şi oricît ne-am strădui să caracterizăm producţiile spiritului ca expresie a unui timp şi a unei ordini sociale, n-am putea neglija să surprindem în ele ceea ce nu ţine de viaţa trecătoare. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Funcţia criticului este să critice, adică să se angajeze pro sau contra şi să se situeze situînd.

— Sarcina criticii a devenit *totală*, ea angajează omul în întregime. **(J. P. Sartre)**

— Poezia nu poate fi supusă criticii decît de către poezie. O critică estetică ce nu-i ea însăşi o operă de artă, fie prin conţinut, fie ca redare a impresiei, ... ori printr-o formă armonioasă şi un ton liber... n-are drept de cetăţenie în imperiul artei. **(Fr. Schlegel)**

— O critică scrisă fără sentimente personale, nu merită să fie critică. Tocmai capacitatea de a face dintr-o piesă de artă, fie ea bună sau proastă, o chestiune personală, ridică pe om la rangul de critic. **(G. B. Shaw)**

— O literatură fără critică literară este o literatură oarbă. Critica literară reprezintă nu numai ideea de cititor ideal, ci reprezintă, mai ales, ideea de *comunicare*. Faptul că o operă literară comunică este adeverit de existenţa salutară a criticii.

— A apăra cauza criticii înseamnă a apăra însăşi cauza literaturii.

— Adesea s-a spus că actul criticii literare este act de literatură, şi aşa este. Adesea s-a spus că actul criticii literare este ştiinţă, şi aşa este. Cele două aserţiuni nu sînt contrare şi, deci, nu numai că nu se exclud, ci se nuanţează reciproc.

— Cititorul cel mai profund este cititorul cu replica articulată şi nuanţată, criticul. **(N. Stănescu)**

— Critica pe care mi-o recomand, este *tipologică* (pentru marii creatori ai unei sensibilităţi şi ai unei formule: la aceştia se cercetează atît psihologia cît şi procedeele de artă), ***diferenţială*** (pentru scriitorii obîrşiţi dintr-o sensibilitate deja creată, dar cu o notă originală în prelungirea acesteia sau în contra ei; la asemenea scriitori se studiază numai adaosul psihologic, precum şi procedeele de lucru) şii în sfîrşit *tehnică* (pentru acei scriitori situaţi într-o psihologie cunoscută în întregimea ei de mai înainte şi care operează cu unele cunoscute; lor li se consemnează numai rezultatul şi nimic mai mult). Aşa ar cere o critică riguroasă.

— Ceea ce deosebeşte dintr-o dată critica literară de operele imaginaţiei, cărora li se aplică prin menire proprie, este condiţia ei reflexivă...

— Înţelegem prin comentariile mijlocitoare ale criticului producerea şi cuprinderea istorică, adîncimea psihologică, conţinutul de umanitate al literaturii, precum şi, mai cu seamă, preţul de obicei artistic, măsura, cu alte cuvinte, de a satisface ceea ce nu s-a putut numi altfel decît gustul...

— Deşi reflexivă, aşadar, critica, mărginindu-se la explicarea şi cel mult definirea acestei valori empirice, îşi cunoaşte rolul modest de estetică practică, impus de nesfîrşita diversitate a fenomenului de artă, şi respinge putinţa de a fi socotită drept aplecare a spiritului exclusiv teoretică.

— La întrebarea despre obiectul de studiu al criticii, se răspunde simplu: opera literară; la întrebarea despre

metodele de lucru, se răspunde de mai multe ori: metoda istorică, psihologică și estetică, toate presupunînd un dogmatism oarecare, numai ultimele însă despicîndu-se în două: dogmatică și impresionistă; iar la cea de-a treia chestiune privind mijloacele de expunere, răspunsul e unanim: stilul critic. **(Vl. Streinu)**

— Un critic fără gust nu se poate concepe. În critică, totul începe de la gust. Dar nu se termină cu gustul. Tocmai pentru că gustul variază de la om la om...

— Înțeleg critica într-un sens nou: trăirea proprie a unei creații, și de aici, transfigurarea ca și interpretarea amplificată a operei de artă.

— Critica absolută nu poate fi decît subiectivă. Critica nu e modernistă sau tradiționalistă decît prin obiect sau sensibilitate. În expresie însă ea trebuie să fie întotdeauna clară.

— Omului îi plac creațiile sale și simte nevoia să-și motiveze plăcerea. Critica literară caută să dea tocmai această motivare a gustului care stă la baza valorii. **(O. Șuluțiu)**

— Critica apără spiritul uman de automatism. Dar cel mai bun chip de a-i aduce acest serviciu spiritului uman e poate de a începe să se apere ea însăși de propriul ei automatism, de panta firească pe care o împinge profesarea ei.

— Nu poți defini gustul în critică mai mult decît poți defini linia dreaptă în geometrie. Și totuși el stă la baza criticii cum linia dreaptă stă la baza geometriei. Dar dacă, în absența definiției, am vrea să marcăm o trăsătură caracteristică a gustului, ne-am feri în orice caz să-l prezentăm drept cel mai scurt drum între două puncte. N-are ce să caute aici cel ce nu e decît geometru! Dacă judecata lucrează cu trasee directe, gustul presupune o serpentină, o curbă vie.

— Este critică atunci cînd idealului de a construi și idealului de a distruge, unul și altul interesate, se substituie o idee dezinteresată: a înțelege.

— Să reziști la entuziasmele și la antipatiile spontane, să reacționezi împotriva oricărui automatism, și mai ales împotriva celui mai primejdios dintre ele, acela al mecanismului intelectual pe care noi înșine ni l-am

impune, să vezi orice problemă sub înfățișarea ei particulară, cu un trup individual pe care nu l-ar putea îmbrăca bine o haină croită în serie, să ții la unitatea reală a acestei atitudini mai mult decît la unitatea factice a rezultatelor, iată un ansamblu de direcții pe care aș vrea să le fi urmat cu mai mult folos în critică și istorie.

— Înțeleg prin critică pură aplecată nu asupra ființelor, nu asupra operelor, ci asupra esențelor, și care vede în studierea ființelor și a operelor doar un pretext pentru meditarea esențelor ... *geniul, genul și Cartea.*

— Idealul omului care citește și care scrie despre ce citește este să *coincidă* cu spiritul creator al romancierului și, dincolo de el, cu spiritul creator al romanului considerat ca gen. **(A. Thibaudet)**

— Critica este judecată. Judecata înseamnă încadrare în istorie, situare în mișcarea generală a spiritului. Orice critică presupune, explicită sau implicită, o viziune generală despre lume și despre viață, o concepție sintetică a istoriei umanității. **(A. Tilgher)**

— Orice structură morală este... un ansamblu de limite și fatalități, în raport cu care idealul criticii reprezintă ținta unei depășiri și a unei însumări mai bogate. Critica cea mai bună este deci aceea care reușește să înfrîngă fatalitatea structurilor, aceea care se dovedește aptă a reflecta opera cu cît mai multe mijloace și din cît mai multe puncte de vedere...

— Este cel mai bun criticul care nu e prizonierul unei singure structuri și acela care, reușind să se depășească pe sine, poate intra și răsfrînge dinlăuntru structurile de opere cele mai diverse...

— A face critică înseamnă... a ocupa punctul de vedere al artistului care își consideră opera terminată... A face critică mai înseamnă însă a înăbuși emoția nudă, în avantajul comparației ei cu tehnica artistului... Se vede bine acum de ce este insuficientă situația criticului impresionist, care speră totul de la simpatia emoțională cu opera, menită să-i deschidă și ultima adîncime a sufletului artistului, pe cînd acesta pare a fi numai un punct de pornire pe care reflecția tehnică să-l completeze, pentru ca sufletul artistului să-și des-

tăinuiască natura adevărată a proceselor ce l-au cutreierat...

— Analiza ne arată astfel că dacă contemplatorul, abandonat cu totul emoției sale, se identifică vreodată cu artistul, aceasta se petrece numai prin ceea ce în acesta din urmă este cu totul rudimentar și nedefinit...

— Orice încercare de a cuprinde mai adînc sufletul artistului trebuie să întreacă acest moment și să înțeleagă acea specifică luptă a motivelor din sufletul său, al cărui rezultat este potrivită adaptare a operei materiale la intuiția formală din care ea decurge. Această încercare de comprehensiune nu mai este însă o emoție, ci un act rafinat de reflecție.

— Trebuie exprimat cu toată energia adevărul că scopul esențial al lucrării critice este cunoștința...

— Criticul este și el un om de știință, chiar dacă știința lui, aplicîndu-se asupra unor fenomene ale creației și, prin urmare, ale vieții, este mai dificilă, mai puțin sigură și menită să rămînă mai puțin completă decît aceea care se exercită asupra datelor naturii moarte.

— Critica mi-a apărut drept un fel de conștiință de sine a literaturii și literatura drept unul din felurile în care cultura contemporană ia cunoștință de sine. **(T. Vianu)**

— Una din funcțiile principale ale criticii: definirea și formarea gustului. **(R. Wellek)**

— Critica în sine este artă. Și tot așa cum creația în sine implică folosirea facultăților critice și într-adevăr, ultima lipsind, nici nu s-ar mai putea socoti că prima există, tot astfel critica este cu adevărat creatoare, în înțelesul cel mai înalt al cuvîntului.

— Critica fiind forma cea mai pură a expresiei personale, în felul ei este mai creatoare decît creația însăși, referindu-se mai puțin la orice criteriu exterior sieși și își ese de fapt, propria rațiune de existență, își este scop, în sine și pentru sine... Scopul său unic este de a face cronica propriilor sale impresii... Critica... de tipul cel mai înalt... tratează opera de artă pur și simplu ca pe un punct de pornire a unei noi creații.

— Cea mai înaltă critică este aceea care revelează în opera de artă tocmai ceea ce nu a pus artistul în ea. **(O. Wilde)**

— Critica, adică cercetarea măsurii realizării adevărului, binelui și frumosului, este un produs al timpului modern. Cercetarea și aprecierea sînt polii în jurul cărora se învîrte întreaga viață modernă. **(A. D. Xenopol)**

— Ce simți te privește pe dumneata; ca să aibă valoare pentru altul, trebuie să-ți deslușești simțirea punînd-o în relație amănunțită cu structura obiectului despre care pretinzi să comunici cu altul, eventual să faci autoritate în fața lui.

— Inutilitatea criticii este un loc comun veșnic împrospătat. La dînsul aleargă neisprăviții și slăbănogii pe care o soartă perversă i-a umflat cu caraghioase și smintite vanități. **(P. Zarifopol)**

— În critica literară și artistică trebuie să-i imităm pe naturaliști: avem sarcina să găsim oamenii în spatele operelor, să reconstituim viața reală a societăților cu ajutorul unei cărți sau a unui tablou. **(E. Zola)**

Cultură, civilizație

— Natura unită cu valoarea, natura pusă în valoare este cultură. Prin urmare vom înțelege prin cultură un proces de necontenită creație de valori. **(P. Andrei)**

— Cultura... o împărăție a spiritului, o lume de valori sufletești... Totalitatea acestor valori sufletești și mai ales unificarea lor într-o concepție armonică despre lume și existență în întregimea lor constituie ceea ce se numește *cultură*.

— Puterea pe care o dă știința, întovărășită de puterea sufletească, de tăria caracterului, sînt esența culturii.

— Viața omului pe pămînt, de la primele ei licăriri, este o continuă strădanie, întîi pentru dobîndirea lucrurilor care fac viața posibilă, pentru dobîndirea bunurilor

materiale, și apoi o strădanie pentru dobîndirea bunurilor care dau un preț vieții, pentru dobîndirea bunurilor spirituale...

— Dobîndirea bunurilor materiale face posibilă viața sufletească, și aceasta, odată pornită, înlesnește și organizează dobîndirea bunurilor materiale; cei doi termeni se condiționează reciproc la începuturile lor, însă cu cît viața înaintează, cu atît factorul spiritual devine precumpănitor; el dă tonul vieții, el prelucrează și valorifică tot ce e material în sensul unei trebuințe din ce în ce mai înalte... Și astfel, deasupra lumii materiale, deasupra vieții organice elementare, se clădește, încetul cu încetul, o împărăție a spiritului, o lume de valori sufletești; atunci viața ajunge la o deplină conștiință de sine, toate elementele ei se adună într-o unitate superioară... Totalitatea acestor valori sufletești și mai ales unificarea lor într-o concepție armonică despre lume și existență în întregimea lor, constituie ceea ce se numește *cultură*...

— Cultura e deci tot ce e sforțare sufletească, tot ce e viu, tot ce e actual în conștiința unui popor...

— Cînd un popor ajunge să dea o înfățișare unitară și armonioasă vieții lui sufletești, cînd a izbutit să așeze viața colectivă pe temeliile solide ale dreptului, cînd e în stare să aducă o contribuție la cunoașterea, stăpînirea și utilizarea forțelor naturii, cînd viața lui e supusă normelor morale comune tuturor membrilor ei, cînd deasupra lumii sensibile, ca o potențare a ei, și deasupra vieții de toate zilele, ca o purificare a ei de elementele contradictorii și dureroase, se înalță lumea artei, cînd din sînul lui se ridică exemplare privilegiate care sînt în stare să cugete lumea și existența în întregimea ei, atunci acel popor a ajuns la cultura deplină și poate deschide drumuri pentru omenirea întreagă. **(C. Antoniade)**

— Scopul final... al tuturor disciplinelor spirituale este, fără îndoială, același: desăvîrșirea și valoarea omului.

— Nici o pasiune sinceră pentru lucrurile intelectuale chiar cînd se dovedește în multe privințe o pasiune nefericită, nu este niciodată irosită și stearpă de lucruri bune.

— Cultura — familiarizarea noastră cu tot ceea ce se știe și s-a spus mai bune în lume, și, astfel, cu istoria spiritului uman. **(M. Arnold)**

— O tradiție se consolidează greu și se dezvoltă în timp, cu nenumărate avataruri și contradicții sub imperiul unei istorii nu întotdeauna generoase. Iar o ierarhie a valorilor autohtone sau universale nu se poate crea cît timp nu s-au decantat suficient toate acumulările, cît timp informația se mai poate confunda cu tradiția și cultura. **(A. E. Baconsky)**

— Pe cînd *cultura* înseamnă suma valorilor ideale, totalitatea unitară a bunurilor spirituale, privite în valabilitatea lor autonomă, *civilizația* înseamnă dimpotrivă adaptarea acestor valori la nevoile practice ale omului, utilizarea lor economică pentru realizarea unei vieți materiale tihnite. De aceea cultura trebuie socotită ca un scop, iar civilizația ca un mijloc.

— Că există o criză prin care trece cultura noastră contemporană nu se poate tăgădui. Ea se înfățișează în primul rînd ca o disproporție între dezvoltarea uriașă pe care au luat-o științele de toate gradele și dezvoltarea mai lentă pe care au urmat-o celelalte activități spirituale. În sensul însuși al științelor, ea se prezintă ca o luptă pe care o duc anumite științe mai noi — psihologia și istoria — împotriva celor mai vechi și cu solide fundamente logice; luptă din care cultura noastră s-a ales cu psihologismul și istorismul...

— Tensiunea dintre empirism și raționalism, clasicism și romantism, impresionism și expresionism, și atîtea alte fenomene spirituale, dovedește în adevăr că crizele nu sînt fenomene cu totul străine de evoluția normală a culturii, că fac parte integrantă din ea...

— A nu recunoaște rolul esențial pe care-l au crizele în dezvoltarea culturii, înseamnă a ignora caracterul însuși al dezvoltării istorice...

— Crizele spirituale sînt, în genere, nu semne de decadență, ci faze de recuperare a forțelor sufletești pentru a porni la descoperirea de noi domenii spirituale, indicii că mai curînd sau mai tîrziu se va produce iarăși o nouă sinteză culturală...

— O puternică voință de cultură stăpînește generațiile actuale, și aceasta e o dovadă și totodată o garanție,

că criza în care ne aflăm va fi biruită și că marea epocă a culturii moderne nu se află la capătul dezvoltării ei...

— Sîntem pe deplin îndreptățiți să spunem că nu ne lipsește *voința de cultură* și nici puterea de a *crea*, că avem astăzi, cînd lupta pentru existență între popoare cere atîtea testimonii, pe cel mai puternic: că sîntem un popor de cultură...

— Nația noastră poate produce și oameni capabili să sondeze tainele universului, fizic și moral, și să adauge vederi noi la acelea ale gînditorilor altor nații. **(N. Bagdasar)**

— Am fost încredințat toată viața, și cred în continuare, că prima formă a civilizației a început prin respectul pentru ființa aproapelui. **(A. Baranga)**

— Fără libertate nu e cu putință cultura.

— Cultura unui popor... e măsura fericirii și securității lui. **(S. Bărnuțiu)**

— Religia are un singur adversar, dar un adversar de temut: cultura umană. **(N. A. Berdiaev)**

— Orice cultură adevărată e prospectivă. Ea nu este o evocare sterilă a unor lucruri moarte, ci descoperirea unui elan creator care se transmite din generație în generație, și care încălzește și luminează în același timp. **(G. Berger)**

— Pentru creația spirituală, pentru oricare, Libertatea nu e numai o condiție, ci o substanță asimilabilă ca și oxigenul.

— *Civilizație* — Un sistem de previzibilitate cu care omul dezarmează surprizele.

— Un lucru e frumos prin ideile de armonie și de vitalitate ce ni le mijlocește și prin impulsurile ce ni le dă în direcția aceasta. Astfel, fiecare cultură își creează propriile simboluri de putere și de frumusețe.

— Nu toți oamenii sînt creatori de cultură, dar virtual, sau de fapt, toți oamenii participă la cultură în măsura omeniei lor, activ sau receptacular.

— Cultura nu poate fi privită ca un lux pe care omul și l-ar permite oarecum pentru zile alese, dincolo de

animalitatea sa funciară. Dar cultura nu este nici un simplu sistem de atenuare a animalității, de îmblînzirea ei, sau de a reacționa împotriva ei.

— Originalitatea unui popor nu se manifestă numai în creațiile ce-i aparțin exclusiv, ci și în modul în care asimilează motivele de mare circulație.

— Om de cultură, om „cult", este acela care, cu puterile sale sau cu puterile altora, transformă mereu haosul în cosmos.

— O cultură care se menține în tradiție stereotipă este tot atît de reprobabilă ca o propoziție care se menține în tautologie.

— Cultura... e împlinirea omului. Ea e așa de mult împlinirea omului, încît acesta nici nu are posibilitatea de a o nega cu adevărat și efectiv, chiar dacă ar fi convins de inutilitatea și primejdiile ei. Ea nu e deci o podoabă, pe care s-o poți azvîrli, cînd nu mai excită, sau o haină pe care s-o poți lepăda cînd nu mai ține de căldură. Ea este expresia vizibilă a existenței umane.

— Cultura este expresia directă a unui mod de existență *sui-generis*, care îmbogățește cu un nou fir, cu o nouă culoare canavaua cosmosului. Omul a devenit creator de cultură în clipa promițătoare de tragice măreții, cînd a devenit cu adevărat „om", în momentul cînd el a început să existe astfel, adică structural pe un alt plan decît înainte, în alte dimensiuni... Cultura e condiționată de începerea în lume a unui nou mod, mai profund și în aceeași măsură mai riscant, de a exista.

— Examenul atent și stăruitor al culturii noastre populare, m-a dus la concluzia reconfortantă despre existența unei matrici stilistice românești. Latențele ei întrezărite, ne îndreptățesc la afirmația că avem un înalt potențial cultural. Tot ce putem ști, fără teama de a fi dezmințiți, este că sîntem purtători bogați ai unor excepționale posibilități. Tot ce putem crede, fără să săvîrșim un atentat împotriva lucidității, este că ni s-a dat să luminăm cu floarea noastră de mîine, un colț de pămînt. Tot ce putem spera, fără a ne lăsa manevrați de iluzii, este mîndria unor inițiative spirituale, care să sară, ca o scînteie, și asupra creștetelor altor popoare. **(L. Blaga)**

— Un umil aprinzător de lumini în templul culturii naționale — așa trebuie să se socotească pe sine orice cărturar modern. **(V. Bogrea)**

— Cultura e o mare școală de umanism. Poate unica.

— Cultura, civilizația nu alterează fondul ancestral. **(D. Botez)**

— Datorită omului, natura devine cultură, iar prin cultură omul dobîndește adevărata sa natură umană. **(R. Caillois)**

— Civilizația este înainte de toate o disciplină: disciplină fiziologică, morală, socială și științifică. **Alexis Carrel)**

— Fiecare funcție autentică a spiritului uman are această capacitate decisivă în comun cu cunoașterea: ea nu copiază pur și simplu, ci mai degrabă întrupează o forță originară, formativă. Ea nu exprimă în mod pasiv faptul simplu că ceva este prezent, ci conține o energie independentă a spiritului uman prin care simpla prezență a fenomenului își asumă o „semnificație" definită, un conținut ideatic aparte...

— Cultura umană luată ca întreg poate fi descrisă ca procesul auto-eliberării progresive a omului **(E. Cassirer)**

— Cultura e al doilea și cel mai solid teritoriu al patriei.

— *Tradiția* este continuarea obiectivă pe care inteligența noastră o descoperă, după săvîrșirea unei serii istorice, în fenomenele de cultură, în vreme ce *tradiționalismul* e teoria după care sîntem îndatorați a urma o cale sau alta, după bunul plac al teoreticianului culturii, care pretinde că aceea și nu alta e tradiția, lucru întotdeauna mai mult decît discutabil.

— Universalitatea fiind un punct cosmic al unei verticale pe pămînt, iar nu o abstracție, orice poet universal este *ipso facto* un poet național. Homer era grec, Dante florentin, Shakespeare englez: extirpați din opera lor ce e concret etnic, sublimele înguștimi, dacă vreți, și totul rămîne inert și fără puls. Universalitatea este o inimă individuală, puternică și sonoră, ale cărei bătăi istorice se aud pe orice punct al globului, precum și-n viitor.

— Cultura e un universal, o continuă racordare cu trecutul și o punere de premise pentru viitor, nu o clipă zbîrcită. Cultura se desfășoară istoric și e un tot viu, depășind infinit îndărăt și înainte prezentul.

— O cultură nu se impune din afară ci înlăuntru. Odată conștient de puterea lui de creație, un popor își stabilește singur valorile și le face obligatorii.

— Nu văd de ce lucrătorul nu poate, dincolo de munca lui profesională, să-și dezvolte viața pe un plan superior. Nu putem fi toți experți și registratori, trebuie să rămînem fiecare la munca noastră. Însă cînd clopotul a sunat, lucrătorul poate să-și arunce șorțul, să se îmbăieze, să se îmbrace în haine decente, să facă acasă muzica de Bach și de Haendel, să meargă la teatru și la operă, să-și răsfoiască volumele din bibliotecă. **(G. Călinescu)**

— Climatul societății românești de astăzi ne îndreptățește nădejdea că ne aflăm în fața unei ere în care talentul și geniul poporului nostru se vor afirma din plin. Aș defini această eră ca o *eră a ideii*. În care conceptul de om de cultură îl implică pe acela al moralității, pentru că finalitatea culturii este reprezentată de formarea unei personalități profund morale, în accepția conștiinței de sine și față de societate. **(H. Coandă)**

— Civilizația nu se măsoară după mulțimea automobilelor și a mașinilor de tot felul; și nu se cîntărește aruncînd în tereziile balanței greutatea tunurilor cu tragere repede. Există un imponderabil în civilizație. Un imponderabil făcut din mii și mii de lucruri insesizabile, din omenie, din sentimentul demnității omenești, din libertatea gîndirii, din respectul convingerii altora, din atîtea și atîtea alte noțiuni abstracte... **(N. D. Cocea)**

— Cultura e ca o lampă cu care am intra într-un labirint: mica lumină ce ne-o dă în juru-ne nu face decît să ne arate cît de mare e întunericul clădirii întregi.

— Zadarnic citește orice, acel care citește numai cu ochii cele ce citește. **(M. Codreanu)**

— Civilizația constă... în dezvoltarea spiritului uman, pe de o parte, iar pe de alta, în dezvoltarea acțiunii omului asupra naturii, care este consecința acestei dezvoltări a spiritului. **(A. Comte)**

— Civilizația constă în a face să dispară războiul și cuceririle, sclavajul și mizeria. **(M. J. A. de Condorcet)**

— O cultură falsificată e mai primejdioasă decît cea mai nudă incultură; a da poporului noțiuni greșite și vagi, e mult mai rău decît a nu-i da nici o cultură; pseudodoctismul este cheia neseriozității întregii vieți politico-sociale și culturale a unei țări. **(P. Constantinescu)**

— Duhul creator al unei culturi este indisolubil legat de timpul, de spațiul și de poporul care i-a dat ființă.

— Deschiderea conștiinței omenești spre lumea valorilor constituie elementul esențial prin care se definește situația omului în lume.

— Vitalitatea și autenticitatea oricărei culturi este în raport direct proporțional cu gradul de tensiune către absolut a spiritului care i-a dat naștere.

— Principala condiție a dezvoltării unei culturi naționale autentice, ale cărei creații să poată aspira la universalitate, este respectul adevărului.

— Autenticitatea și organicitatea oricărei creații se judecă după participația ei la o matrice stilistică determinantă. Împlinindu-se prin mijlocirea unui individ excepțional, creația de cultură are un destin supraindividual. Ea depune mărturie neintenționată despre un univers spiritual colectiv.

— Tiparele existenței se cer mereu umplute cu conținuturi noi. Stagnarea, oprirea creației este identică morții spirituale. **(O. Cotruș)**

— M-am ridicat și eu și mă voi ridica totdeauna contra influențelor streine, dar numai cînd pot fi pernicioase... Dar a condamna sistematic, în bloc, orice înrîurire streină, este o aberație, în care, din păcate, prea mulți cad. **(Ov. Densusianu)**

— Nu ceea ce e istoric trebuie să intereseze în primul rînd cultura omenirii, ci ceea ce se dovedește a fi fost de valoare, nu atît atunci cînd s-a produs, ci astăzi.

— Trecutul nu are importanță decît întrucît vorbește prezentului, iar din trecut nu poate vorbi prezentului decît ceea ce ne poate face să nu uităm că a trecut. **(M. Dragomirescu)**

— Cunoașterea este însăși fundamentul culturii intelectuale. Instrumentul esențial este cartea... Eu nu cer decît un lucru, ca școala să fie un loc de muncă și nu de plăcere și amuzament. Cultura presupune efort. **(G. Duhamel)**

— Orice creație de cultură e polară, adică se înfățișează prin creații spirituale antinomice și complementare. **(M. Eliade)**

— Progresul omenirii constă în aceea că popoare noi, tinere, își apropie rezultatele intelectuale ale celor îmbătrînite.

— Civilizația adevărată a unui popor constă, nu în adoptarea cu ridicata de legi, forme, instituții, etichete, haine străine. Ea constă în dezvoltarea naturală, organică a propriilor puteri, a propriilor facultăți ale sale. Nu există o civilizație umană, generală, accesibilă tuturor oamenilor în același grad și în același chip.

— Fiecare popor își are civilizația sa proprie, deși în ea intră o mulțime de elemente comune și altor popoare.

— Orice civilizație adevărată nu poate consista decît într-o parțială întoarcere în trecut, la elementele lui bune, sănătoase, proprii de dezvoltare.

— Nu există nici libertate, nici cultură fără muncă. Cine crede că prin profesarea unei serii de fraze a înlocuit munca, deci libertatea și cultura, acela se numără, fără să știe, între paraziții societății omenești.

— Gradul de civilizație a unui popor se măsoară după... aptitudinea lui de a supune puterile oarbe ale naturii, scopurilor omului. Cu cît omul e mai stăpîn pe vînt, pe apă, pe abur, și-și face din ele slugi muncitoare, cu atît civilizația e mai înaltă. **(M. Eminescu)**

— O cultură națională năzuind spre universalitate se caracterizează, înainte de orice, prin durată, prin firul neîntrerupt al istoriei venind dinspre înainte spre viitorime, într-o neobosită transmitere a ștafetei ce întruchipează strădaniile, speranțele și idealurile unui popor. **(G. Enescu)**

— Marile civilizații care ne-au format merită fiecare, în egală măsură, recunoștința noastră, pentru că noi am cerut pe rînd fiecăreia din ele, ceea ce ne lipsea. Am

trăit conform tradiției cînd am avut interesul să o facem, am acceptat revoluția cînd ea ne salva. Am fost idealiști cînd lumea se lăsa pradă descurajării sau presimțea noi destine, realiști cînd se părea că și-a găsit stabilitatea provizorie. **(E. Faure)**

— Din înălțimea planetei Saturn, Universul nostru e o mică scînteie. Trebuie să încercăm să fim prin spirit la înălțimea stelelor. **(G. Flaubert)**

— Cultura e tot atît de naturală ca tot ce există în lumea cunoscută nouă. Dar este limpede că omenirea, comunitatea oamenilor, a produs în mijlocul naturii o nouă „natură", anume natura morală, izvorîtă din legătura spirituală a ființelor inteligente. Putem rivi viața culturală ca fiica mezină a naturii și în nici un caz nu ne este îngăduit a socoti cultura ca un produs „artificial", „pur omenesc" și „convențional", în contra naturii și a vieții.

— Nu există cultură, oricît de primitivă, fără conștiința binelui, a frumosului și a adevărului. **(M. Florian)**

— Orice cultură sănătoasă trebuie să ancoreze în realitățile vieții naționale. **(O. Fodor)**

— Civilizația: ... acumulare a rezultatelor cîștigate de șirul generațiilor **(B. Fontenelle)**

— A-și împărtăși gîndurile și simțirile ține de firea omului, a primi cele împărtășite ține de cultură. **(J. W. Goethe)**

— A crea o nouă cultură nu înseamnă doar a face tu descoperiri „originale"; mai înseamnă, și chiar în primul rînd, a difuza critic adevărurile descoperite, a le face prin urmare să devină temeiurile unor acțiuni vitale, elemente de coordonare și în ordinul intelectual și moral. Aducerea unei mase de oameni la a gîndi coerent și unitar asupra realității prezente, e un fapt „filozofic" mult mai important și mai original decît descoperirea de către un „geniu filozofic" a unui adevăr ce rămîne în patrimoniu unor mici grupuri intelectuale. **(A. Gramsci)**

— Cultura nu înseamnă atît a ști și a reține, cît o anumită aptitudine de a primi; înseamnă a recunoaște frumusețea și a prețui orice carte mare ...

— În legătură cu un om foarte savant și nu prea înțelept, cineva spunea: „știe tot ce se poate ști, dar atîta tot". **(J. Green)**

— Se poate spune că civilizația este ansamblul elementelor unei vieți organizate, care au asigurat umanității preponderența sa asupra altor animale și stăpînirea pămîntului. **(Fr. Guizot)**

— Punînd cultura în sufletul mulțimii, i-am pus în brațul voinic acea miraculoasă iarbă a fiarelor care va sparge ultimele lacăte și va da de perete porțile largi — calea luminii adevăratei omenii.

— Cultura este un proces, o devenire permanentă, niciodată o stare definitivă. Nu se poate *avea* o cultură, omul fiind întotdeauna pe cale de cultivare.

— Cultura adevărată e facultatea cîștigată, ca din punctul în care omul este fixat de natură și de soartă, să se regăsească pe el însuși în realitatea în care trăiește și să-și clădească o lume spirituală proprie. Cultura constă deci în făurirea omului lăuntric și în facultatea de a se pune în viața istorică a totului social, ca membru activ. **(D. Gusti)**

— Civilizația trebuie să aibă drept scop de a diminua suma suferințelor societății umane. Suferința este ceva real și din nefericire mai stabil decît ceea ce se numește fericire. De cînd există, umanitatea nu a făcut decît să lupte într-un mod mai mult sau mai puțin conștient, dar fără încetare și fără opriri, pentru a micșora relele de pe urma cărora suferă și pentru a dobîndi o parte mai mare din bucuriile vieții. Orice eveniment care are drept efect creșterea sumei suferințelor, sau chiar se opune scăderii sale, înseamnă o mișcare de întoarcere la barbarie.

— Civilizația pretinde să creeze o stare socială diferită de cea care ar fi rezultatul unui simplu joc al cauzelor naturale, altele decît intervenția omului. Civilizația este frontul unei bătălii neîncetate.

— Unul din principalele obiective ale civilizației este în mod cert modificarea naturii intelectuale și morale a omului, într-un sens ce pare cel mai potrivit pentru a-i asigura maximum de bunăstare în cele trei direcții: economică, intelectuală și morală.

— Scopul suprem al civilizației... transformarea sufletului omenesc în sensul dispariției definitive a înclinației naturale spre violență.

— Nu ajunge ca suma bunăstării economice, intelectuale și morale a unei societăți să fie mare, mai este necesar ca să fie repartizată cît se poate de armonios în masa socială, căci este greu să numim bogată sau cultă o societate în care avuțiile colosale ale cîtorva indivizi se ridică deasupra unei mulțimi de înfometați sau în care pătura subțire din intelectuali maschează și ascunde masa de jos care zace în ignoranță. **(S. Haret)**

— Adevărata cultură începe de la clasici. Și nu numai de la clasicii antichității grecești... e necesar să comunicăm cu clasicii tuturor veacurilor... cu scriitorii care au închis în paginile cărților lor conștiința popoarelor și epocilor, ca să urmărim omul pe toate treptele dezvoltării sale și să cîștigăm astfel marea experiență. **(P. Haris)**

— Este zadarnic să vrei să păstrezi formele culturii anterioare atunci cînd s-a transformat forma substanțială a spiritului. **(G. W. F. Hegel)**

— Pot să vină vremuri de spaimă și de cel mai profund dezastru. Dacă în dezastru mai e posibilă vreo fericire, aceasta nu poate fi decît una spirituală, care să privească înapoi cu dorința de a salva cultura vremurilor trecute, care să privească înainte cu hotărîrea de a reprezenta senin și statornic spiritul într-o perioadă ce altminteri ar putea să cadă pe deplin pradă materiei.

— Orice act de cultură clasică reprezintă o morală, un model de comportare umană concentrat într-un gest. **(H. Hesse)**

— Orice civilizație începe prin teocrație și sfîrșește prin democrație.

— Creșterea intelectuală și morală nu este mai puțin necesară decît bunăstarea materială. A ști, este o nevoie vitală; a gîndi, este o necesitate, adevărul este hrană, ca și pîinea. O minte nehrănită cu știință și cu înțelepciune slăbește. Să ne fie milă de spiritele înfometate, cum ne e de trupurile nehrănite.

— Dacă există ceva mai sfîșietor decît un trup care se prăpădește din lipsa de pîine, e un suflet care se stinge din lipsa de lumină. **(V. Hugo)**

— Civilizație înseamnă armonie și plenitudine; rațiune, sentiment, instinct. **(A. Huxley)**

— Un popor nu-și poate justifica dreptul la existență distinctă în sînul popoarelor civilizate, decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, dîndu-i nota specifică a gîndului său. **(G. Ibrăileanu)**

— Cine a ieșit din cultură fără voință, fără suflet, fără bunătate, fără iubire de aproape, fără delicatețe, mai bine ședea acasă.

— Cultura poporului fără cărți pentru dînsul nu se poate. Și fără cultura poporului, orice alcătuire economică, orice formă politică n-au nici o valoare.

— Cultura e sufletul omenesc în veșnică acțiune, tot mai departe și mai sus. **(N. Iorga)**

— Fiecare epocă istorică și fiecare formă de organizare socială are o cultură a sa, numai a sa, care este intim legată de structura societății, și face parte integrantă din ea.

— Elementele de critică dintr-o cultură, față de propria sa bază, sînt adeseori o modalitate de a apăra și de a menține această bază, aducîndu-i corectivele necesare.

— Nu putem concepe permanența unei culturi ca o stare, un principiu imuabil și anti-istoric, umbră constantă veghind avatarurile unui popor. Născută în condiții istorice concrete, supusă influențelor, transformărilor și, mai ales, evoluției interne a unei colectivități, această permanență, ca și caracterul unui om, este un sistem comun de reacție, o anumită facultate de a intra în tensiune cu schimbarea, de a determina, lăsîndu-se determinată. **(Alex. Ivasiuc)**

— Ceea ce asigură popoarelor trăinicia istorică este îndeosebi aportul lor științific, filozofic și artistic...

— Ne-am interesa mediocru de aventurile micului popor grec, dacă Heraclit, Aristotel sau Euclid n-ar fi semnat pagini strălucite în cartea științei sau filozofiei. Ce-ar însemna evul mediu fără catedralele sale? Epoca

elisabethană fără Shakespeare, August fără Vergiliu și Horațiu, Ludovic al XIV-lea fără Racine, Rusia din vremea țarilor fără Pușkin, Dostoevski și Tolstoi? **(Ath. Joja)**

— Bunurile civilizației sînt opera comună a tuturor popoarelor; interdependența acestora este din ce în ce mai mare și numai binefacerile păcii, cîștigată prin simțul judecății drepte, ne pun în stare să ne folosim de acest patrimoniu comun și să-l sporim. **(C. Kirițescu)**

— Civilizația nu izgonește nicidecum ideile și năravurile naționale, ci numai le îmbogățește spre binele nației în particular și al omenirii în general.

— Civilizația este adunare împreună a izbînzilor științifice și a izbînzilor politice. **(M. Kogălniceanu)**

— Orice lucrare a spiritului este cu atît mai superioară cu cît cel care o produce este mai universal. **(I. E. A. D. Las Cases)**

— Civilizația... veșmîntul exterior al sufletului unui popor, expresia vizibilă a forțelor indivizibile care-l conduc. **(G. Le Bon)**

— Omul este o ființă destinată fericirii, iar această fericire e realizabilă, fiind în raport direct cu gradul de cultură atins de societate... Fiecare treaptă nouă, realizată în cultură și civilizație, înseamnă o nouă treaptă în fericirea individului. Iată de ce întreaga istorie a omului trebuie să fie considerată ca un drum ascendent spre realizarea stării sale celei mai înalte de cultură; istoria urmează să fie judecată prin aportul pozitiv sau negativ adus întru realizarea idealului de cultură. **(G. W. Leibniz)**

— În fața omului se află rețeaua fenomenelor culturii. Omul instinctiv, sălbatecul, nu se desprinde pe sine din natură. Omul conștient se desprinde, categoriile sînt treptele acestei desprinderi, adică ale cunoașterii lumii; puncte nodale în rețeaua care îl ajută să cunoască și să o cucerească.

— Cultura proletară trebuie să apară ca o dezvoltare firească a acelui bagaj de cunoștințe pe care omenirea l-a elaborat... Nu născocirea unei noi culturi proletare, ci dezvoltarea celor mai bune modele, tradiții, rezultate ale culturii existente, *din punctul de vedere* al concepției marxiste despre lume și al condițiilor de viață și de luptă a proletariatului în epoca dictaturii sale...

— Sub raport cultural, comunismul nu se poate construi pe temeiul ignoranței, ci numai plecînd de la acea totalitate de cunoștințe, organizații și instituții... care ne-au rămas de la vechea societate...

— Marxismul și-a cucerit însemnătatea sa istorică mondială ca ideologie a proletariatului revoluționar datorită faptului că nu a făcut cîtuși de puțin abstracție de cuceririle extrem de prețioase ale epocii burgheze, ci, dimpotrivă, și-a însușit și a prelucrat tot ce a fost mai de preț, în dezvoltarea de peste două milenii a gîndirii și culturii omenești.

— Școala veche a fost școala buchiselii, ea silea pe oameni să-și însușească o sumedenie de cunoștințe inutile, de prisos, moarte, care îmbălsămau mințile și transformau generația tînără în slujbași croiți pe același calapod. Dar ați face o mare greșeală dacă ați încerca să trageți concluzia că poți deveni comunist fără a-ți însuși tot ceea ce a acumulat cunoașterea omenească. Ar fi greșit să se creadă că e de ajuns să-ți însușești lozincile comuniste, fără a-ți însuși acea totalitate de cunoștințe a căror consecință este comunismul însuși. **(V. I. Lenin)**

— Cartea care ar trebui să fie prima interzisă în lume ar fi un catalog al cărților interzise. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Prezența modelelor culturale este tot atît de necesară pentru funcționarea unei societăți, ca și pentru supraviețuirea ei. **(R. Linton)**

— Civilizația — ansamblu de opinii și moravuri ce rezultă din acțiunea actelor industriale, a artei și a științei. **(M. P. G. Littré)**

— O cultură nu se valorifică decît prin caracterul ei național.

— Civilizația nu înseamnă un cîștig pozitiv, un progres, decît pe măsura creșterii simultane a intensității vieții spirituale și artistice.

— Neamul care nu simte nevoia de a-şi da măsură fiinţei lui în toată plinătatea nu e de nici un folos omenirii; el poate pieri fără nici o pagubă pentru ceilalţi; el poate suferi împilarea fără a trezi părerea de rău a nimănui...

— Drepturile se pot cîştiga şi prin braţul înarmat, dar se cîştigă, mai sigur şi pentru totdeauna, nu numai pentru zilele noastre, ci şi pentru vremurile cînd vom fi doar o amintire, prin dovezile unei bogate vieţi sufleteşti, printr-o cultură proprie şi deci printr-o literatură izvorîtă din cadrele vieţii şi ale nevoilor în care ne zbatem.

— Menirea unui neam e de a avea o cultură a sa, cu caractere specifice. Altfel, el ar putea dispărea fără nici o pierdere. În această simfonie atît de bogată a civilizaţiei, fiecare popor trebuie să-şi aducă nota sa, o notă intensă sau slabă, dar care să nu se asemene cu celelalte, căci numai atunci a nimici un popor este o crimă cînd în el nimiceşti geniul unei rase capabile de a contribui cît de puţin la propăşirea sau chiar numai la varietatea civilizaţiei...

— Cultura la un popor este aproape singura lui raţiune de a trăi neatîrnat.

— Drumul de la cultură la civilizaţie nu este ireversibil; devenind condiţiile vieţii noastre, aceste bunuri materiale intră în deprindere şi se prefac cu timpul, prin adaptarea la unitatea noastră temperamentală, în valori sufleteşti; cu alte cuvinte, civilizaţia se transformă în cultură.

— Cultura naţională este o nuanţă, o formă a culturii universale.

— Cultura sufletească, deschizînd omului izvorul plăcerilor morale, îl dezrobeşte de plăcerile animalice.

— Civilizaţia reprezintă totalitatea condiţiilor materiale... pe cînd cultura reprezintă totalitatea bunurilor sufleteşti, fie de forţe morale sau religioase, produse ale veacurilor trecute, fie deprinderi sufleteşti dobîndite mai curînd.

— Orice creator lasă bunuri cîştigate, care cu timpul îşi pierd caracterul lor personal pentru a deveni valori de sine stătătoare, la îndemîna oricui. **(E. Lovinescu)**

— Noţiunea de cultură include aşa-numitele suprastructuri. Dintre acestea fac parte nu numai formele pure ale ideologiei — religia, filozofia, ştiinţa, arta — dar şi forme ale culturii legate nemijlocit de viaţa de toate zilele cum sînt morala — nu numai teoretică dar şi cea existentă nemijlocit în viaţă; dreptul, de asemenea, sub formele sale ideologice şi practice etc.

— Noi nu putem... să nu cercetăm cu atenţie şi cu spirit critic ceea ce ne-au lăsat secolele trecute, căci mai niciodată ele nu ne oferă ceva care să fie în întregime acceptabil pentru noi. Produsele culturii din trecut conţin, alături de adevărate comori, şi multe vechituri de tot felul, pe care trebuie să le dăm la o parte, să le eliminăm. **(A. V. Lunacearski)**

— Marea bătălie intelectuală a veacului nostru a început; cultura a devenit autoapărarea colectivităţii, baza creaţiei şi a moştenirii nobleţei lumii.

— Nici arta, nici cultura nu sînt podoabele trîndăviei; sînt cuceriri înverşunate ale omului pentru a înălţa, în faţa lumii reale, o lume care nu aparţine decît omului.

— Cultura ne apare mai întîi ca o cunoaştere ce a făcut din om altceva decît un accident al universului. **(A. Malraux)**

— Am defini cultura ca pe un proces de *umanizare*, caracterizat prin efortul obiectiv de a apăra existenţa omului, de a satisface lupta pentru existenţă sau de a ţine sub control, de a întări organizarea productivă a societăţii, de a dezvolta capacităţile spirituale ale omului, de a micşora şi sublima agresiunile, violenţa şi mizeria.

— Pe măsură ce civilizaţia progresează, ea sporeşte atît trebuinţele oamenilor cît şi mijloacele pentru satisfacerea lor; dacă un astfel de progres contribuie şi la desăvîrşirea omului, la o existenţă mai liberă şi mai fericită, aceasta rămîne o chestiune deschisă. **(H. Marcuse)**

— Civilizaţia noastră este suma cunoştinţelor şi amintirilor acumulate de generaţiile care ne-au precedat. **(A. Maurois)**

— Formele vieţii sociale sînt în parte comune cu arta, retorica, mitologia, „teatrul". (M. Mauss)

— Dezvoltarea intelectuală, sporind puterea de reprezentare, face pe oameni mai capabili de simpatie şi, prin urmare, mai puţin egoişti, mai puţin răi dacă nu chiar mai buni.

— Cultura:... înţelegerea mai adîncă a lumii şi preţuirea mai justă a valorilor ei; lărgirea mai cuprinzătoare a orizontului vieţii şi luminarea mai nuanţată a diferitelor ei aspecte. (P. P. Negulescu)

— Toate manifestările culturii unui popor sau ale unei societăţi într-un anume moment sînt la acelaşi diapazon, au ceva comun care le leagă, există o unitate între politică, literatură, artă, filozofie într-o anume epocă... pentru că toate manifestările culturale ale unei epoci sînt creaţia aceluiaşi suflet, care se oglindeşte în ele în chip asemănător. E vorba de sufletul colectiv al societăţii care nu e suma sufletelor individuale, ci e ceva deosebit, determinat de anume legi, stat, stare economică, influenţe diverse. (P. P. Panaitescu)

— Cultura unei ţări are nevoie de libertate pentru ca să înregistreze o stare de fapt şi pentru ca să prevadă stări viitoare, asigurînd progresul în conştiinţă. (M. R. Paraschivescu)

— Civilizaţia este *destinul* inevitabil al unei culturi... Reprezentînd realizarea supremă a culturii, civilizaţia este temelia a tot ce urmează inovator şi îndrăzneţ în sfera creaţiei... Datorită faptului că civilizaţia reprezintă şi un anumit stil de viaţă, înseamnă că abia acum valorile culturii sînt trăite, asimilate de mase largi, deci existenţa lor afectivă abia acum începe. (I. Pascadi)

— Orice creaţie intelectuală trebuie judecată din punctul de vedere al epocii şi al oamenilor în care a fost realizată. (W. H. Pater)

— Oricare ar fi *idealul* cultural al unei societăţi, *acţiunea* culturală de transformare a elementelor sociale începe tot cu individul. Transformarea societăţii e rezultatul transformării indivizilor care o compun.

— Culturalizarea societăţii şi socializarea culturii sînt cele două feţe ale aceluiaşi Ianus: *cultura socială*. Cultura individuală nu există. Formarea personalităţilor nu se poate face in abstracto, ci numai în mediu social. (V. Pârvan)

Un popor trăieşte prin capacitatea lui culturală... prin cunoştinţă şi adîncul simţămînt...

Toată civilizaţia este artificial creată, dar cred că nu se mai poate trăi fără ea. (Camil Petrescu)

Cultura morală, ce face pe om stăpîn pe instinctele sale animalice, e scopul cel din urmă al vieţii istorice a omenirii. Egoismul, în care fiecare om priveşte pe celălalt ca hrana sa, ca mijloc pentru poftele sale şi pentru interesele sale, iar nu ca făptură independentă, e izvorul obştesc al demoralizării. (J. H. Pestalozzi)

— Spiritul nostru nu poate concepe, nici plăsmui un lucru de valoare dacă nu se cufundă în uriaşul fluviu al culturii. (Petronius)

— O cultură se dezvoltă şi trăieşte în chip cu atît mai armonios cu cît izbuteşte să îmbine tradiţia cu înnoirea. Tradiţia, sprijinindu-se pe temeiuri cunoscute şi încercate, cumpăneşte şi moderează. Inovaţia se avîntă cu îndrăzneală în necunoscut, înfruntînd riscurile şi primejdiile. Concilierea acestor două mişcări asigură trăinicie şi succes. Totul, aici, este să atribui fiecărei mişcări cîte ceva din însuşirile celeilalte; să înnoieşti deci cu măsură şi să fereşti tradiţia de pericolul învechirii. (Al. A. Philippide)

— Un gînditor, dacă nu e liber, nu mai e om de cultură capabil să exprime ceva propriu; ci un simplu truditor într-o profesie ca oricare alta, care nu solicită opţiuni individuale.

Orice cultură, naţională sau continentală, sau care ocupă o mare parte geografică a lumii, trebuie să-şi creeze nişte mituri, nişte noţiuni de referinţă care constituie o posibilitate de legătură între secolele care trec peste capetele oamenilor.

— Cultura e o formă de viaţă, prin care o activitate umană îşi exprimă forţa creatoare. (M. Preda)

— Natura și cultura sînt antinomii numai în regiunea conceptelor abstracte; în realitatea vieții concrete, ele sînt legate. Nu există popor de cultură care să nu fi păstrat stări originale de natură, după cum nu există popor natural care să nu aibă măcar cîteva rudimente de cultură.

— Cultura umană tinde din ce în ce către artificial... întoarcerea la natură este profund reacționară... lumea este sclava propriei sale descoperiri și mersul istoriei este ireversibil... numai o mentalitate retrogradă, suprimînd tot ceea ce rațiunea umană a creat prin cultură, ar dori să se întoarcă la izvoarele primitive de la care omul a plecat, adică la animalitate.

— Intelectualul nu poate rămîne străin zbuciumului social; ... intelectualul are o misiune, o vocație, și... ceea ce trebuie să facă în special valoarea lui în viață este transformarea ideilor abstracte în dramatice acțiuni; transformarea acestor idei în sentimente și recunoașterea, printr-însele, a unei misiuni, a unei porunci a destinului.

— Tehnica, felul producției, arta, morala, dreptul, modifică și combat structura primitivă a animalității la om. Sociologia refulează astfel antropologia.

— Natura e ceea ce e dat, civilizația e ceea ce e uman construit... Omul e produs al naturii, dar se sforțează mereu să se desprindă de aceasta printr-o luptă continuă. El opune rezistenței naturii, o veșnică plăsmuire.

— Cultura omenească nu se poate obține decît atunci cînd valorile noastre subiective, adică creațiunile noastre individuale, sînt proiectate departe de noi, obiectivate în afară, așa ca să fie valabile și pentru alții.

— Faptul că umanitatea are datini și tradiții, înseamnă că există o continuitate și din ea se scoate noțiunea de cultură, care este o acumulare de bunuri spirituale... Societatea nu poate trăi numai căutînd continuu noutatea, dar nici nu poate să se închidă în forme rigide. De aici nevoia de a găsi o justă echivalență între evoluție și continuitate. **(M. Ralea)**

— Istoria culturii este istoria sufletului omenesc. Cultura există numai într-atît cît este actuală în sufletul omenesc. Cultura este alcătuită nu de obiecte externe materiale, ci de formele interne care le-a produs, dispoziții și funcții sufletești.

— Dezvoltarea inteligenței nu se poate concepe fără dezvoltarea tehnologiei precum nici cultura unui popor fără dependența intimă între evoluția conștiinței sociale și transformarea lumii materiale.

— Cultura începe de cînd se asigură un plus de viață ideală, adică de originalitate.

— Cultura este o condiție indispensabilă pentru dezvoltarea popoarelor ieșite din starea de barbarie. În cultură se oglindește finalitatea conștiinței sale, prin ea faptele omenești dobîndesc un înțeles mai înalt, devin istorice.

— Poporul fără cultură n-are istorie fiindcă n-are criteriu care să stabilească valoarea evenimentelor petrecute. Prin cultură o societate dobîndește rostul său istoric, și prin aceasta se diferențiază de alte societăți. **(C. Rădulescu-Motru)**

— Istoria culturii este istoria suferințelor celor care au creat-o. **(E. M. Remarque)**

— Pentru progresul spiritului omenesc, nu este de ajuns doar ca un număr izolat de gînditori să se ridice la idei extrem de înaintate, doar ca unele minți să se ridice, ca niște ierburi uriașe, deasupra nivelului comun... O civilizație nu este cu adevărat puternică decît atunci cînd dispune de o bază întinsă. **(E. Renan)**

— Cultura să se fondeze pe un optimism integral... Toată istoria culturii justifică acest optimism, toată evoluția naturală îl atestă. **(St. Roll)**

— Omul devine el însuși nu prin sine, ci prin civilizație. Civilizația, adică reformele, apropie omul mai mult de esența sa. **(C. A. Rosetti)**

— Nu cunosc altă libertate pentru oameni decît cultura. Nici libertatea de a trăi în prejudecăți și privilegii, nici libertatea de a te folosi de munca altora, nici libertatea de a nu face nimic, nici libertatea de abuzuri lîngă suferința obștească nu le socotesc libertăți. **(M. Sadoveanu)**

— O civilizație e o moștenire de credințe, de obiceiuri și de cunoașteri dobîndite pe îndelete în cursul seco-

lelor, greu de dovedit logic, dar care se justifică **prin** ele însele, precum drumurile dacă într-adevăr duc **un**deva, fiindcă îi deschid omului spațiile sale lăuntrice.

— Își formează o părere nenorocită asupra culturii **cel** ce-și închipuie că ea se clădește pe memoria formulelor. Un elev prost al cursului de specialitate **știe** mai mult despre natură și despre legi decît **știau** Descartes sau Pascal. Dar este el oare capabil de **ace**leași demersuri spirituale? **(A. de Saint-Exupéry)**

— Cultura este ceea ce reții după ce ai uitat ce ai învățat. **(Saint-Marc Girardin)**

— Cultura nu salvează pe nimeni și nimic, ea nu justifică. Dar este un produs al omului care se proiectează, se recunoaște în ea; singură această oglindă critică îi oferă imaginea sa. **(J.-P. Sartre)**

— În literatura desăvîrșită toate cărțile ar trebui să **fie** doar o singură carte, iar într-o asemenea carte în **veș**nică devenire se va revela evanghelia umanității și **a** culturii.

— Bunul suprem și singurul folositor este cultura. **Orice** om incult este propria sa caricatură. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— Cultura nu constă numai în rezultatele exterioare **ale** progresului tehnic, științific, ci mai ales în acele **po**tențe interne, spirituale, în convingerile și cunoștințele din care izvorăște dorința de cultură și capacitatea de a o realiza. **(A. Schweitzer)**

— O cultură se caracterizează nu numai prin spiritul ideilor sale, ci prin tehnica de viață a acestora, **prin** sensul lor pragmatic, prin mecanica socială a realizărilor. **(M. Sebastian)**

— O cultură se naște în momentul în care, din primitivitatea sufletească a omenirii se trezește un suflet activ, care, din ceea ce n-avea formă, ia formă, din ceea **ce** era fără margini și etern, devine mărginit și vremelnic... Toată viața ei este plină de luptă adîncă **și** pasională a ideii contra forțelor haosului din afară **și** contra inconștientului dinlăuntru.

— Civilizația este destinul inevitabil al unei culturi. Aici este atins vîrful de unde problemele ultime și cele mai arzătoare ale morfologiei istorice își pot găsi soluția. Civilizația reprezintă stadiile cele mai exterioare și cele mai artificiale la care poate ajunge specia umană. **(O. Spengler)**

— Mare sau mică, întinderea geografică nici nu favorizează, nici nu stingherește vreo țară în producerea de valori, cu care să poată participa la sinteza spirituală a lumii... Prezența în lume, așadar, cu manifestări proprii e stadiul dintîi de participare al oricărei țări, mari sau mici, la suma comună, căreia îi zicem cultură universală.

— Ideea de sacrificiu al vieții proprii în vederea construirii unei opere durabile circulă din vechime și pînă azi în toate culturile...

— Omenirea a ajuns să creadă că, deși muritoare, nu e condamnată întru totul la nimicire. Permanența se întemeiază pe accidental, eternitatea pe efemer. **Mai** mult decît se întemeiază, accidentalul și efemerul se convertesc în permanență și eternitate. E șansa omului de a se vindeca de conștiința morții.

— Vocația eternității este singurul fel al omului de a fi om și nu vierme existențialist. **(Vl. Streinu)**

— Cultura nu e o realitate statică, ci o existență, un dinamism, o devenire. Cultura este urmărirea materialului spiritual obiectiv și valorificarea lui printr-o progresivă cercetare și refacere. Cultura este deci muncă de o viață întreagă, iar nu mărginirea la anumite elemente date, cu care se pot mulțumi numai mediocrii. **(O. Șuluțiu)**

— Cultura este acel ansamblu complex care cuprinde cunoștințele, credințele, arta, moravurile, legile, obiceiurile și toate aptitudinile dobîndite de om ca ansamblu al societății. **(E. B. Taylor)**

— Civilizația este strîns legată de democrație. Una nu poate viețui fără cealaltă. Epocile de reacționarism, chiar dacă au cunoscut o înflorire a artelor, nu au fost epoci de civilizație. Înflorirea aceea folosea unui

pumn de oameni. Şi civilizaţia cere ca lumina să se răspîndească asupra tuturor. (**T. Teodorescu-Branişte**)

— Datorăm civilizaţiei nu numai ştiinţa, arta, dreptul, dar pot afirma că sub influenţa ei s-a născut şi s-a dezvoltat simţul frumosului şi al poeziei. (**I. S. Turgheniev**)

— Ştiinţa are două ieşiri: una care duce la acţiunea practică, materială, de a făuri civilizaţia care ne înconjoară şi ne uşurează viaţa; cealaltă suind spre acţiunea teoretică, spirituală, făcînd cultura ce ne umple şi dezvoltă viaţa lăuntrică.

— Întregul exterior al civilizaţiei este matricea care conţine elementele de cultură încă neindividualizate, nedevenite, încă, noi înşine, ceea ce rămîne a fi organizat, rezervele nutritive ale spiritelor noastre... Civilizaţii ce nu servesc decît să producă culturile, iar culturile să producă oameni. Cultura oamenilor este scopul civilizaţiei. (**M. de Unamuno**)

— Ce este tradiţia?... tradiţia este, scurt spus, influenţa muncii culturale asupra celei prezente... însă, un postulat de bază al activităţii culturale este credinţa că omenirea se poate depăşi pe sine în fiecare moment al activităţii ei. Acolo unde nu există credinţă în progres, nici cultura ca formă a activităţii omeneşti nu se produce.

— Cultura totală... capacitatea de a trăi lumea aceasta sub toate aspectele ei, a o preţui în sensul tuturor valorilor pe care ea în mod virtual le include. Aceasta... poate că nu va fi cu deplinătate atinsă niciodată, dar totuşi... e un ideal care trebuie să conducă silinţa noastră culturală...

— Este absolut necesar să evităm confuzia care se face uneori între *cultura totală a sufletului* — ideal înalt şi ultim al efortului cultural — şi ceea ce se numeşte *cultura generală*. Prin acest din urmă termen se înţelege mai degrabă o mobilare a minţii cu cunoştinţe de tot felul, împrumutate tuturor domeniilor spiritului omenesc...

— Un om cu cultură generală ar fi, prin urmare, cineva care cunoaşte în linii largi istoria omenirii, care are o oarecare idee despre marile opere universale ale

literaturii, care nu nesocoteşte cu totul problemele biologiei şi ale filozofiei naturii, care, în sfîrşit, ştie ceva despre principiile politicii...

— Cultura generală este o instrucţie mai mult sau mai puţin completă în legătură cu aspiraţiile noastre către valorile intelectuale şi care poate să nu ţină de loc seama de celelalte ţinte ale vieţii omeneşti, cum este adîncimea morală sau cea estetică şi religioasă a sufletului...

— Cultura generală, bun indispensabil al omului, nu este deloc întreaga cultură.

— În filozofia culturii se face o distincţie radicală între cultura propriu-zisă şi civilizaţie, precizîndu-se că în timp ce cultura ar fi o educare profundă a omului, civilizaţia n-ar fi decît o perfecţionare a mijloacelor şi condiţiilor exterioare ale vieţii lui...

— Însă... civilizaţia nu este, de fapt, decît o cultură definită prin sfera ei, o cultură socială parţială, din punctul de vedere al unei singure valori, şi anume din punctul de vedere al valorii tehnice-economice...

— Civilizaţia nu este o entitate care s-ar opune culturii, este numai unul din aspectele ei...

— Nu trebuie să dorim distrugerea civilizaţiei pentru a obţine cultura: trebuie cel mult să dorim completarea ei, iar cînd recunoaştem că într-un anumit mediu valorile civilizatorii au crescut, trebuie să ne întrebăm numai dacă cultivarea exclusivă a acestor ţinte e suficientă şi dacă nu cumva ea trebuie completată cu urmărirea celorlalte finalităţi culturale ale omenirii...

— Nu duşmănia contra civilizaţiei trebuie să fie rezultatul pe care teoria filozofică a culturii îl îndreptăţeşte, ci dorinţa de a completa efortul omenesc cultural în cît mai multe direcţii, admiţînd însă că şi valoarea pe care civilizaţia şi-o propune este o valoare demnă de a fi urmărită şi realizată, după cum sînt toate valorile care conduc silinţele creatoare ale omenirii.

— Adevărul, binele şi frumosul sînt ţintele permanente care călăuzesc ostenelile spiritului, în nenumăratele lui încercări şi în nesfîrşitele lui aventuri... Luînd forme dintre cele mai deosebite, aspiraţia către ade-

vărul științific, aceea către frumosul estetic și către binele moral au mișcat deopotrivă pe oamenii cei mai nobili ai tuturor epocilor, și din țesătura acestor aspirații s-a constituit cultura tuturor timpurilor. **(T. Vianu)**

— Dacă spectacolul unei înfrîngeri l-ar fi descurajat pe om, civilizația n-ar fi făcut nici un pas înainte. **(Th. Wilder)**

— Elementele de cultură sînt două și numai două: sufletul și impresiile primite de el din lumea exterioară; din alimentarea uneia prin celelalte decurge necontenit progresul omenirii, și aceasta tinde spre infinit. **(D. A. Xenopol)**

— Promovarea frumosului, libertății de gîndire, trezirea și creșterea spiritului de umanitate în toate sufletele și dorul de progres și civilizație, sub semnul marilor și eternelor adevăruri omenești, adevăruri pentru care au suferit toți cei chemați și au murit toți cei aleși, sînt principiile care ne animă, și vom lupta, cu tot ce avem mai bun, mai frumos, mai statornic și mai tineresc în noi să le impunem vieții și preocupărilor contemporane. **(G. M. Zamfirescu)**

— Ca orice fenomen viu, omul trebuie să poarte, în orice stare și faptă a sa, semnele distinctive ale vieții, prin urmare, calitatea esențială a culturii este asimilarea organică. Achiziția de cultură trebuie să facă parte în chip viu din persoana noastră; și orice achiziție de cultură tinde să devină caracter al speciei.

— Orice act de cultură este determinat local. Inevitabil, cultura este națională și socială. În cadrul acestor determinări stă garantată autenticitatea producției în cultură. Un localism esențial este semn al vitalității spiritului însuși.

— Bogăția culturii nu e numai asimilare fecundă de idei, de valori intelectuale adică, ci e sporirea și adîncirea rezonanței sufletului întreg.

— Cred că unul din înțelesurile cele mai bune pe care le putem da cuvîntului cultură este acesta: cultură numim tot ceea ce au realizat și realizează oamenii peste și mai presus de satisfacerea simplă și imediată a trebuințelor animalice. Tot ce produce omul prin abilitate rațională se poate considera ca producție de cultură.

— Propriu, se numește cultură totalul științelor umane de a preface conștient și mai mult sau mai puțin metodic, datele naturii, potrivit unor nevoi ce se rafinează ideologic în lungul vremilor, potrivit, cum se zice, unor idealuri.

— Numim *cultivat* pe omul căruia achizițiile de cultură i-au devenit *naturale*.

— Inteligența e capacitatea de a distinge precis ideile, de orice fel, de a controla riguros raporturile lor, de a avea, prin urmare, libertatea de spirit totdeauna disponibilă în fața faptelor pe care ni le prezintă realitatea, în fața afirmărilor pe care ni le aruncă alții...

— Pentru a deprinde puterile intelectuale să stea treze și disponibile față de orice categorie de fenomene, e nevoie de cultură generală. Ea este aceea care poate obișnui spiritul să stea viu, liber și curios în fața aspectului întreg și divers al lumii. **(P. Zarifopol)**

Cunoaștere – necunoaștere – ignoranță

— A ști și a nu folosi ceea ce știi e mai rău decît a ignora.

— Atîta timp cît n-am înțeles temeinic legătura dintre toate lucrurile și înlănțuirea pricinilor și urmărilor, viitorul ne copleșește. **(Alain)**

— Pe lîngă posibilitatea de a ne afecta, mai credem că lumea materială înainte de a intra în contact cu noi are o existență în sine, o realitate independentă de conștiința noastră, deși nu o cunoaștem direct decît prin efectele asupra noastră...

— Numai cu fapte subiective nu se poate construi obiectivul, cu posibilitățile de senzațiuni nu se poate explica realitatea și prezența lumii corpurilor...

— Realitatea este cunoștința; dacă nu cunoaștem încă totalitatea existenței, aceasta este din cauză că cu-

noştinţa este legată de forma timpului, este succesivă...

— Necunoscutul este încă imens în jurul nostru, **însă** cunoştinţa îl reduce din ce în ce...

— Dacă existenţa este prin esenţa ei cunoştibilă, **dacă** conştiinţa este unul din termenii oricărei existenţe, Realul departe de a ni se înfăţişa ca un mister şi ca o spaimă, trebuie să fie pentru noi o făgăduinţă şi o nădejde.

— Intuiţia nu are nimic misterios, nu este o facultate mistică, orişicine poate să o aibă... Să nu credem însă că intuiţia metafizică dispensează de cunoştinţele ştiinţifice, că este destul o iluminaţie subită pentru a pătrunde adevărata realitate. De loc. Marii filozofi au fost totdeauna şi mari oameni de ştiinţă.

— Nu cunoaştem pentru a cunoaşte, în chip dezinteresat, ci cunoaştem pentru a lucra, pentru a trăi. Alături de conştiinţă şi ştiinţă, sau mai bine zis, deasupra lor, stă *viaţa*...

— Munca normală a inteligenţei noastre este departe de a fi dezinteresată. În general, nu tindem să cunoaştem, ci tindem să cunoaştem pentru a lua o hotărîre, pentru a trage un folos, pentru a ne satisface o trebuinţă...

— Vedem şi cunoaştem din lumea externă numai ceea ce ne interesează şi în măsura în care ne interesează. **(C. Antoniade)**

— Dacă omul va începe cu certitudinile, va sfîrşi prin a se îndoi; dar dacă va începe cu îndoielile, va sfîrşi prin a avea certitudini.

— Bănuielile sînt printre gînduri, ca liliecii printre păsări; ele zboară întotdeauna pe lumină slabă.

— Nimic nu face pe om mai bănuitor decît faptul de a şti puţin; aşa că oamenii ar trebui să se lecuiască de bănuieli, silindu-se să ştie mai mult.

— Dacă te prefaci uneori că nu ştii ceea ce se crede că ştii, altădată se va crede despre tine că ştii ceea ce nu ştii. **(Fr. Bacon)**

— Oamenii învaţă rareori din greşelile altora; abia dacă izbutesc să înveţe din ale lor. **(A. E. Baconsky)**

— Ca să judeci un om, trebuie să pătrunzi cît de cît în taina gîndurilor lui, a nenorocirilor, a emoţiilor lui. **(H. de Balzac)**

— Nu sincronic şi în extensiune, ci pe linia de adîncire a misterului individual, vom descoperi fondul nostru de *identitate generală*. **(I. Barbu)**

— Nu poţi cunoaşte decît ce porţi în tine. **(A. Béguin)**

— Cunoaşterea: ... e libertate, aşa cum ignoranţa e sclavie. **(J. P. de Béranger)**

— Ce teorie a cunoaşterii adopţi este un pas de o importanţă enormă pentru viaţa sufletească, căci teoria cunoaşterii nu este o simplă teorie între mărginite concepţii despre lume.

— Sînt rîuri care îşi sapă albia prin munţi de var; ele trec prin sînul munţilor şi ies din nou la iveală la depărtări considerabile ca rîuri mari. Cînd căutăm izvorul lucrurilor, păţim cam ce păţim cu rîurile acestea; tot mergem pe albie în sus şi credem că acolo e izvorul rîului unde-l vedem ieşind din sînul muntelui... Dar izvorul e cu mult, cu mult mai departe.

— De multe ori e o datorie să vedem în culori mai negre decît e de fapt; pentru ca din această vedere să izvorască o luptă mai hotărîtă spre mai bine. **(L. Blaga)**

— Nu există cunoaştere care să nu fie putere. **(R. Browning)**

— La moarte omul nu posedă decît ce a învăţat în viaţă. **(J. Burckhardt)**

— Nu neg nimic, dar pun totul la îndoială. **(G. G. Byron)**

— Lucrurile sînt grele pînă li se descoperă taina. **(P. Calderon de la Barca)**

— Cea mai de preţ comoară a fiinţei umane, cea mai fierbinte bucurie a sufletului, cel mai înalt pisc al gîndirii este cunoaşterea.

— Cu nimic nu poate fi înlocuit fondul de aur al cunoaşterii dobîndit prin îndelungă experienţă. **(E. Camilar)**

— Îţi faci întotdeauna idei exagerate despre ceea ce nu cunoşti.

— E probabil adevărat că fiecare om rămîne pentru totdeauna pentru noi un necunoscut şi că există întot-

deauna în el ceva ireductibil care ne scapă. Dar practic, îi cunosc pe oameni și îi recunosc după purtarea lor, după totalitatea faptelor lor, după consecințele pe care trecerea lor le suscită în viață. **(A. Camus)**

— Voiești să cunoști lucrurile? privește-le de aproape. Vrei să-ți placă? privește-le de departe. **(I. L. Caragiale)**

— Cu cît știi mai mult, cu atît îți dai seama că știi prea puțin. **(G. Călinescu)**

— A nu înțelege nu înseamnă a tăgădui.

— Nu te înspăimîntă decît ceea ce mintea nu poate să înțeleagă. **(A. P. Cehov)**

— Mai întîi să înveți, și apoi să înveți pe alții.

— Mulți știu multe, nimeni pe toate.

— Repetiția este baza învățăturii.

— Înțelegem mai bine faptele — fericite sau nefericite — care ni se întîmplă nouă decît pe cele ale altora. **(Cicero)**

— Nimic nu înspăimîntă mai mult pe oameni decît lucrurile pe care nu le înțeleg. **(P. Claudel)**

— Cunoștințele cîștigate, chiar dacă se pierd cu totul din memorie, lasă urme în dispozițiile noastre intelectuale și sufletești — căci de nu le mai putem aduce niciodată în conștiința noastră actuală, subconștientul și chiar inconștientul nostru rămîn pe veci modificate de orice impresie primită, fie pe cale de cugetare, fie pe cale de simțire.

— Ca să pricepi mai bine oamenii și lucrurile, dacă poți, ridică-te deasupra lor; iar dacă nu poți, nu le cerceta zadarnic. **(M. Codreanu)**

— În lumea asta nimeni nu învață nimic decît pe socoteala lui. **(B. Constant)**

— Nu-ți tulbura inima cu învinuiri fără folos pentru greșelile din trecut; ele nu pot fi reparate. În schimb însă, folosește-te de experiența lor, ca învățătură pentru viitor. **(V. Conta)**

— Suprema cunoaștere este cunoașterea limitelor cunoașterii, dar în fața acestor limite omul nu se resemnează... **(O. Cotruș)**

— Acel ce știe mai mult va fi cel mai zdrobit de timpul ce se pierde. **(Dante Alighieri)**

— Învățați să cunoașteți secretul naturii și veți deveni stăpînii și posesorii ei, veți ajunge la prosperitatea și fericirea secolului de aur cîntat de poeții antichității. **(R. Descartes)**

— În lumea lucrurilor domnește o harababură dementă și în același timp o armonie înțeleaptă; o dezordine bahică și în același timp un sens adînc. Cui i-a fost dat să înțeleagă, acela a știut să-și trăiască viața. Acela și-a străbătut tot ciclul.

— Mă feresc de oamenii care nu gîndesc niciodată în contradictoriu cu ei înșiși. Nu e destul să pui la îndoială gîndul tău o dată — și gata! — să-l vînturi o dată și apoi — pace bună. Trebuie să te purifici zilnic cu ajutorul îndoielii, ca și cu al apei. **(Vl. Desnica)**

— Singurul nostru refugiu împotriva disperării și neantului, e cunoașterea. **(G. Duhamel)**

— Tot ce obținem fără strădanii, e menit să piară. Ceea ce învinge vremea și rămîne este numai ceea ce te-a costat nopți de nesomn, ceasuri de trudă, clipe de sînge, de renunțări, de disperări și entuziasme noi, izvorîte din marea suferință a veșnicei cercetări. **(V. Eftimiu)**

— Cunoașterea este antidotul temerii.

— Nu există cunoaștere care să nu fie putere. **(R. W. Emerson)**

— Sînt printre lucrurile omenești unele pe care oricîtă primejdie și nenorocire ar aduce, nu le înțelegi cum trebuie dacă nu le-ai încercat pe propria-ți piele. **(D. Erasmus)**

— Cunoaște starea omenească și nu te mîhni peste măsură. Căci nu numai tu ai parte de nenorociri.

— Ferice de omul care știe ale lumii taine. **(Euripide)**

— A cunoaște este a înțelege, a concepe, a determina, a clarifica; pe scurt a cunoaște este a gîndi. **(M. Florian)**

— Ceea ce știm este puțin față de ceea ce nu știm: uneori chiar ceea ce nu știm este tocmai ce se pare că ar trebui să știm în primul rînd. **(B. de Fontenelle)**

— Este mare... tentația de a nega realitatea unei probleme a cărei soluție nu a fost găsită. Și ești modest cînd o declari doar insolubilă. **(I. D. Gherea)**

— Să nu accepți nimic fără dovadă; pofta de a ști se naște din îndoială. Încetează de a crede, și învață. Nu căuți niciodată să impui decît din lipsa de dovezi. Nu te lăsa convins. Nu lăsa să ți se impună. **(A. Gide)**

— Niciodată nu mergi mai departe ca atunci cînd știi unde mergi.

— Trei categorii de oameni se pot cunoaște numai în anumite împrejurări: eroul la război, înțeleptul la mînie, prietenul la nevoie.

— Un spirit mare se înșeală la fel ca unul mărunt, cel dintîi fiindcă nu vrea să știe de limite, cel din urmă fiindcă ia cercul format de orizontul său drept marginile lumii.

— Învață să cunoști oamenii printre oameni; învață să meditezi asupra lor în singurătate. **(J. W. Goethe)**

— Cunoaște felul de a fi al oamenilor cu care ai de-a face, pentru a pătrunde intențiile lor. Dacă o cauză e bine cunoscută, vor fi aflate și efectele. **(B. Gracian y Morales)**

— Ziua cînd un om își dă seama că niciodată nu va putea ști totul este o zi de doliu. Vine apoi ziua cînd îl încearcă bănuiala că nu va putea ști nici măcar multe lucruri, și în sfîrșit, după amiaza autumnală cînd își dă seama că niciodată n-a știut foarte bine puținul pe care își închipuia că îl știe...

— A ști totul este un vis de om tînăr. Astăzi, pasiunea mea este să înțeleg, și nu mai vreau să știu decît ca să înțeleg mai bine. **(J. Green)**

— Nimeni nu începe cu propria sa gîndire. Fiecare găsește prezentă în vremea sa o anumită stare de fapt a cunoașterii și a punerii problemelor, în care el se integrează și de la care începe să cerceteze. **(N. Hartmann)**

— Sînt puține lucruri care să rămînă ascunse aceluia care caută cu aprindere și stăruință dezlegarea unei taine. **(N. Hawthorne)**

— Pentru a iubi oamenii, trebuie să nu așteptăm mult de la ei; pentru a le vedea cusururile fără amărăciune, trebuie să ne obișnuim a le ierta, să ne dăm seama că umanitatea lipsită de apărare cere în mod firesc îngăduință din partea înțelepciunii. Dar nimic nu ne poate face mai îngăduitori, nu poate să închidă inimile noastre în fața urii, să le deschidă în fața principiilor unei morale umane și pașnice, decît cunoașterea adîncă a inimii omenești. **(Cl. A. Helvetius)**

— Există cîteva lucruri care nu pot fi învățate repede, și timpul, adică singura noastră avuție, trebuie risipit din plin ca plată pentru însușirea lor. Sînt lucrurile cele mai simple cu putință, și cum pentru a le afla e nevoie de o viață întreagă, stropul de noutate pe care fiecare om îl culege pe lume e foarte costisitor și-i unica moștenire ce-o lasă după sine. **(E. Hemingway)**

— Scopul final al cunoașterii este puterea. Țelul oricărei speculații este de a permite o acțiune oarecare sau un lucru ce trebuie făcut. **(Th. Hobbes)**

— Eu sînt cîte puțin din tot ce am întîlnit. **(Homer)**

— De ce să roșim de ceea ce nu știm? Nu e mai bine să învățăm? **(Horatiu)**

— E o mare fericire să lărgești hotarele cunoașterii omenești. **(A. von Humboldt)**

— Ceea ce știi, trebuie să știi cu spada în mînă. Numai luptînd poți cîștiga ceva. **(J. A. D. Ingres)**

— Nu e rușine să te învingă un șiret o dată, ci să te învingă încă o dată cu aceleași arme.

— Tăgăduiește ce ai văzut că nu e, nu ceea ce n-ai văzut că este. **(N. Iorga)**

— Știința noastră nu este decît o picătură de apă, ignoranța noastră e un ocean. **(W. James)**

— Cunoașterea dialectică aduce transformarea societății; transformarea societății aduce transformarea cunoașterii. **(Ath. Joja)**

— Tot interesul rațiunii mele e cuprins în următoarele trei întrebări: Ce pot ști? Ce trebuie să fac? Ce-mi este îngăduit să sper?

— Există două tulpini ale cunoașterii omenești care provin poate dintr-o rădăcină comună, dar necunoscută nouă: anume, sensibilitatea și intelectul. **(Imm. Kant)**

— Pe învățatul care își recunoaște neștiința, socotește-l evlavios...

— Pe cel iscusit, dar care își recunoaște cusururile, consideră-l cu sufletul aproape de perfecțiune. **(Khaghani)**

— E foarte periculos să cunoști lucrurile numai pe jumătate. **(E. Knight)**

— Primul pas pentru a cunoaște semenii este să ne închipuim cum ne-am comporta noi în situația lor, în loc să-i zdrobim cu disprețul și critica noastră. **(J. Knittel)**

— Un rău pierde jumătate din puterea sa cînd îi cunoaștem originile. **(M. Kogălniceanu)**

— Nu trebuie să judeci oamenii cum ai judeca un tablou sau o statuie după o singură și primă vedere.

— Dacă sărăcia este mama fărădelegilor, întunericul minții le este tată. **(J. de La Bruyère)**

— Dacă vorbiți de oameni, cunoașteți-i mai bine. **(J. de La Fontaine)**

— Cunoașterea: ... o viață a spiritului, efort constant de adaptare la realitate, efort adesea dureros și dificil, mereu reînnoit fără odihnă. **(P. Langevin)**

— Sînt trei feluri de ignoranță: a nu ști ceea ce ar trebui să știi; a ști rău ce știi; a ști ceea ce n-ar trebui să știi. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Natura aparține în întregime celui capabil să-i cuprindă vastitatea.

— Sufletul omenesc este o carte deschisă pînă la ultima pagină pentru cine știe să citească în ea. **(G. Larroummet)**

— Nimic nu e nedemn pentru o inteligență mare și simplă; cel mai mărunt dintre fenomenele naturii, dacă e taină în el, va deveni, pentru înțelept, un nesecat izvor de meditație. **(Lautréamont)**

— Viața și practica trebuie să fie punctul de vedere fundamental al teoriei cunoașterii... procesul cunoașterii nu este decît... trecerea de la percepția vie la gîndirea abstractă și de la gîndirea abstractă la aplicarea practică, drumul care duce la cunoașterea adevărului, la cunoașterea realităților obiective. **(V. I. Lenin)**

— Cunoașterea cea mai mare este fiica dragostei celei mari, iar dragostea cea mare este fiica cunoașterii celei mari. **(Leonardo Da Vinci)**

— Singura apărare în fața lumii este cunoașterea ei temeinică. **(J. Locke)**

— Fericit cel care poate afla cauza tuturor lucrurilor. **(Lucrețiu)**

— În fiecare om sînt cel puțin doi oameni: omul ideilor și omul simțurilor (minte și inimă). Vei greși totdeauna dacă vei judeca pe om numai după ideile ce le exprimă, chiar dacă ai constatat că sînt adevăratele lui idei. Trebuie să aștepți ocaziile de a-i constata adevăratele lui simțiri, cel puțin în problemele mai importante. **(T. Maiorescu)**

— Oamenii se gîndesc anevoie la ceva de care n-au avut ocazie să se lovească. **(A. Malraux)**

— Numai cînd se îngrămădesc înfrîngerile, anii, biruințele, poți cunoaște ceva. **(H. Mann)**

— Cunoașterea este, de la bun început, un proces colectiv de cooperare. Fiecare își dezvoltă cunoașterea în cadrul unei comunități, din modul cum a evoluat aceasta, în funcție de acțiunea care îi este proprie și de procesele de depășire a dificultăților comune. **(K. Mannhein)**

— Pătrunde pînă în sufletul fiecăruia și îngăduie fiecăruia să pătrundă de asemenea pînă în fundul sufletului tău. **(Marcus Aurelius)**

— Unii oameni și-au făurit despre lume, odată pentru totdeauna, o viziune care-i mulțumește... După aceea, toate merg de la sine... Viața lor seamănă cu o plimbare în barcă pe timp frumos: n-au de făcut altceva decît să alunece în voia valurilor, pînă la debarcader.

— Nu ajungi să înțelegi pe un om decît după moartea lui. Atîta timp cît cineva trăiește, toate faptele pe care le va mai putea face și despre care nu știi nimic sînt un fel de necunoscute care falsifică orice calcul. Moartea fixează, în sfîrșit, limitele care-o conturează;

e ca și cum insul s-ar despărți de posibilitățile lui și s-ar izola; te învîrtești în jurul lui, îl vezi, în fine, de la o parte, poți să-l judeci în ansamblul lui. **(R. Martin du Gard)**

— Cunoașterea este o flăcăruie rătăcitoare ce pîlpîie mereu în fața călătorului, fără ca acesta s-o poată atinge vreodată, și trebuie să înduri un drum lung și obositor înainte de a da ochi cu ea. Numai cînd omul știe foarte multe își dă seama cît de nemăsurată este ignoranța lui. Omul care nu știe nimic e mulțumit că nu există nimic de știut și, în consecință, el știe totul. **(W. S. Maugham)**

— Deschideți cartea veșnică, maestră / natură; pasul mi-l îndreaptă: ghid, / lăsîndu-mi paginile cărții tale / să le citesc în voie, fără ghid. **(J. M. Maury)**

— Cunoașterea vieții ți-o însușești după ce ai trecut prin multe și mari primejdii, dar care, dobîndită în astfel de împrejurări, nu se mai șterge ușor din minte. **(Th. Morus)**

— Ca să măsori distanțele, trebuie să le și străbați. **(T. Mușatescu)**

— Mintea omenească trece veșnic peste barierele ce i s-au pus, și cu cît acele bariere sînt mai anevoie de sărit, cu atît avîntul ei e mai puternic. **(P. P. Negulescu)**

— Trăim într-o lume în care fiecare problemă pusă va ridica o alta și aceasta la infinit. Unul dintre caracterele chinuitoare ale cunoașterii este ireversibilitatea ei.

— Nevoia de cunoaștere este unică, esențială și fundamentală.

— Cu cît posedăm o cunoaștere mai sigură și mai profundă în specialitatea noastră, cu atît mai mult sîntem în măsură să apreciem cît de mare este ignoranța noastră firească. **(R. Oppenheimer)**

— A ști cu adevărat ceea ce, într-adevăr, nu știi, nu-i lucru ușor. Este, poate, cea mai dificilă și delicată cunoaștere. **(Th. Pallady)**

— Despre cei de aproape e bine să te informezi de departe. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— A ști, înseamnă a putea. **(G. Papini)**

— Cred în necesara unitate și verificare reciprocă dintre acțiune și gîndire, dintre viață și operă. **(M. R. Paraschivescu)**

— Te convingi mai bine, de obicei, prin motivele pe care le-ai găsit singur, decît acelea apărute în spiritul altuia. **(B. Pascal)**

— Serviciul pe care îl fac spiritului omenesc, filozofia și cultura, este de a-l stîrni să observe cu ascuțime și aviditate. **(W. H. Pater)**

— Oamenii ceilalți nu există pentru noi decît în măsura în care le cunoaștem dorințele, preferințele, nădejdile, actele și atitudinea în decursul vieții.

— Realitatea se creează prin însuși faptul cunoașterii. **(Camil Petrescu)**

— Propriul cunoașterii este să ajungă pînă la adevăr.

— Sensul tentativei noastre nu este a căuta să fugim de natură, pentru că nimeni nu scapă naturii, ci de a o aprofunda pas cu pas cu ajutorul științelor, pentru că ea este încă foarte departe de a-și fi dezvăluit secretele, iar înainte de a așeza absolutul printre noi, este poate util să privim în interiorul lucrurilor. **(J. Piaget)**

— Suprema fericire a unui om: aceea de a ajunge cu desăvîrșire conștient de propriul său eu... Fiecare trebuie să se lase fără frică în voia instinctului său de dezvoltare, instinct care domină întreaga natură... important pentru fiecare om este să cunoască în mod cît mai independent și mai direct realitatea și nu s-o perceapă cu ajutorul altora. O astfel de legătură vie cu viața constituie premisa necesară pentru a ajunge la bucuria sănătoasă a cunoștinței fiecărui eveniment, de la cel mai neînsemnat pînă la cel mai de seamă, ba chiar și pînă la cel mai dureros.

— Cine nu cunoaște din proprie experiență cît de fericită e clipa cînd un colț, tainic încă, al lumii gîndurilor sau al lumii adevărului i se dezvăluie, nu știe ce înseamnă să trăiești. **(H. Pontoppidan)**

— Cîtă vreme un om nu și-a explicat taina universului, n-are dreptul să fie mulțumit. **(J. Renard)**

— Cel puțin în ceea ce privește arta de a trăi, un fel de exercitare colectivă a rațiunii oferă mai multe garanții decît exercitarea individuală a acesteia. Cel care se pricepe mai bine în toate, care a făcut ocolul lucrurilor, care cunoaște „regulile" pentru fiecare caz în parte, și părerea pe care trebuie s-o ai, bună sau rea, despre ceea ce ni se întîmplă; cel care are experiența, înțelepciunea, discernămîntul, nu e cutare sau cutare, e „lumea". **(J. Romains)**

— Cînd știi să vezi, să suferi și să alini, știi tot. **(E. Rostand)**

— Cunoașterea — oricît de tulburătoare ar fi rezultatele la care duce — este, prin ea însăși, remediu întăritor de suflet.

— Riscăm mai puțin să avem deziluzii mărturisind că nu știm sigur anumite lucruri, decît închipuindu-ne că știm cu certitudine ceea ce nu cunoaștem decît cu probabilitate.

— Din faptul că puterile cunoscătoare ale omului nu pot atinge niciodată absolutul, nu e permis să scoți încheierea descurajatoare și dizolvantă că ideile noastre nu s-ar așeza, în ce privește gradul lor de obiectivitate, pe o foarte întinsă scară ierarhică. Absolutul este de necuprins, e adevărat, dar de aici nu urmează că toate ideile noastre sînt în egală măsură lipsite de orice virtute cognitivă...

— Cunoașterea obiectivă a realității, chiar și a celei mai triste realități, este creatoare de libertate spirituală. **(D. D. Roșca)**

— Nu tindem să cunoaștem decît pentru că dorim să ne bucurăm. **(J.-J. Rousseau)**

— E nevoie să ne îndoim, să ne împrospătăm mereu observația și vederile noastre, chiar despre aceia pe care îi cunoaștem cel mai bine. Nimeni n-are dreptul să spună: cunosc oamenii. Tot ce putem spune cu adevărat este: sînt pe cale de a-i cunoaște.

— Există numai un singur fel de a înțelege bine oamenii, anume de a nu ne grăbi să-i judecăm, ci de a trăi în preajma lor, a-i lăsa să se explice, să se dezvăluie zi de zi și să se zugrăvească ei înșiși în noi. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Numai necunoscutul înspăimîntă oamenii. Dar pentru cine îl înfruntă, necunoscutul nu mai este necunoscut. **(A. de Saint-Exupèry)**

— Nu știm ce înseamnă un om pînă cînd nu înțelegem din esența umanității de ce există unii oameni care au înțelegere și spirit, iar alții cărora le lipsesc amîndouă.

— Cine nu se apropie de natură cu dragoste, n-o va cunoaște niciodată. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— A uita și a ierta cu totul, înseamnă a zvîrli pe fereastră experiența foarte scump plătită. **(A. Schopenhauer)**

— Trebuie s-o spunem, deși asta pare limpede și evident: cunoașterea izolată... a unui grup de specialiști într-un cîmp îngust, n-are în ea însăși nici un fel de valoare: ea n-are valoare decît în sinteza care le unește cu tot restul cunoașterii și numai în măsura în care contribuie în mod real, în această sinteză, să răspundă la întrebarea: și noi, cine sîntem în definitiv? **(E. Schrödinger)**

— Omul să știe de unde vine, unde se duce, ce e binele, ce e răul, ce să urmărească, de ce să se ferească, care este criteriul după care va deosebi ce-i de dorit de ce-i de respins; cum se folosește nebunia patimilor, cum se înfrînează chinurile spaimelor. **(Seneca)**

— Orice *de ce*, are un *pentru că* al lui. **(W. Shakespeare)**

— Doar cei ce s-au ajutat singuri știu cum să-i ajute pe alții. **(G. B. Shaw)**

— Ca să-l cunoști pe om și firea lui, / ți-l iei aproape și-l încerci mereu, / și la nevoi, dar și la veselii. / Aici se dau pe față și virtuți / și slăbiciuni; aici îi vezi cum sînt / în adevăr, iar nu cum vor să-i crezi. **(I. Slavici)**

— Tot ce știu este că nu știu nimic. **(Socrate)**

— A ști este a prevedea, și orice cunoștință ne ajută, mai mult sau mai puțin, a dobîndi binele și a evita răul. **(H. Spencer)**

— Cu cît sufletul înțelege mai bine că toate lucrurile sînt necesare, cu atît are o putere mai mare asupra

efectelor, adică suferă mai puţin din cauza lor. **(B. Spinoza)**

— A cunoaşte nu înseamnă şi a elucida. **(N. Stănescu)**

— Setea de cunoaştere... creşte mereu pe măsură ce se acumulează. **(L. Sterne)**

— Marea problemă a spiritului uman, orice drum ar lua, e pretutindeni cunoaşterea legilor şi cauzelor; nu e mulţumit cît timp n-a descoperit în noianul de evenimente răzleţe forţele permanente şi generatoare care provoacă şi reînnoiesc învălmăşeala schimbătoare din jurul lui. Vrea să atingă cele două sau trei pasiuni eterne ce stăpînesc omul, cele cîteva facultăţi primordiale care compun rasa, cele cîteva circumstanţe generale care modelează societatea şi secolul.

— Pentru a descoperi idei importante şi adevărate trebuie să fii vigilent cu tine însuţi, să revii de o sută de ori la punctul de plecare, să-i verifici în fiecare clipă presupunerile, să ştii să laşi multe lucruri la o parte, să distingi posibilităţile de certitudini, să măsori probabilitatea, să înaintezi cu metodă pe calea largă şi încercată a analizei şi experienţei. **(H. Taine)**

— Sînt o părticică din tot ce am văzut. **(A. Tennison)**

— Pentru cunoaşterea fenomenelor, pe lîngă gîndirea abstractă, omul mai are şi arma experienţei, cu ajutorul căreia verifică rezultatele gîndirii. **(L. N. Tolstoi)**

— Numai celui ce îşi dispreţuieşte fericirea, îi va fi dată cunoaşterea. **(G. Trakl)**

— Cunoaşterea: ... o treaptă pentru a fi. **(P. Valéry)**

— Cît de puţin folositoare sînt cele mai bune sfaturi, dacă arareori învăţăm ceva din propriile noastre păţanii.

— Lucrurile inutile pe care le ştim sînt mai numeroase decît cele necesare pe care le ignorăm. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Tratăm oamenii ca pe scrisorile primite. Le citim în grabă, dar nu le recitim. **(Voltaire)**

— Nu există nici o fiinţă umană atît de solid fortificată încît să nu găseşti un loc de pătrundere spre ea, dacă eşti destul de inteligent şi iscusit. **(J. Wassermann)**

— Natura-i rece, la-nceput, închisă de n-o poţi pătrunde, / nu te-ntrista, ci mergi-nainte căci taine minunate-ascunde. **(W. Whitman)**

— Dacă cunoaştem firea unui lucru, o putem lămuri şi altora, însă dacă nu o cunoaştem, nu e de mirare dacă ne înşelăm singuri şi înşelăm şi pe alţii. **(Xenofon)**

— Nici o fericire nu-i posibilă în ignoranţă: numai certitudinea face viaţa liniştită. Cu cît vom şti mai mult, cu atît mai repede vom accepta totul. **(E. Zola)**.

Cunoaştere de sine

— Descoperindu-te pe tine însuţi, înveţi să-i cunoşti pe alţii. **(W. H. Allen)**

— Dacă vrei să fii mai bun, cunoaşte-te mai bine. **(A. Amado)**

— În propriile noastre defecte putem găsi adeseori cauza şi explicaţia greşelilor altora. **(J. L. Avebury)**

— Dacă nu te mai recunoşti pe tine însuţi, cu atît mai mult nu poţi recunoaşte nici o altă prezenţă, nici o altă realitate. **(A. Béguin)**

— Cei mai mulţi îşi sînt atît de străini, încît ar trebui să vorbească la persoana a treia despre ei înşişi — cam aşa cum vorbesc copiii...

— „Cunoaşte-te pe tine însuţi"; foarte bine, dar pentru a începe ceva în viaţă nu trebuie să aştepţi pînă te vei cunoaşte pe tine însuţi; în caz contrar, această lozincă ar deveni pentru oricine un epitaf.

— Pentru a ajunge la conştiinţa de tine însuţi, nu e suficient să te împlineşti, pentru aceasta trebuie în prealabil să te depăşeşti. **(L. Blaga)**

— În marile jocuri ale vieţii descoperim în noi o forţă neobişnuită sau o slăbiciune pe care nu contam.

— Nu trebuie să laşi pe alţii să descopere ceea ce reprezinţi. Defineşte-te singur, dacă ai această veleitate, şi vei fi crezut. **(G. Călinescu)**

— Omul va deveni mai bun, cînd o să-i arătaţi cum este el în realitate. **(A. P. Cehov)**

— Cînd citeşti în sufletul tău, dă-ţi seama că citeşti într-o carte în care mii de veacuri şi-au scris enigmatica lor poveste şi nu te mira de nu poţi citi toată încîlcita carte, nici poţi înţelege multe din cîte citeşti în ea.

— În fiecare din noi este unul care se-naltă pe deasupra veseliilor şi tristeţilor sufletului nostru: dacă am izbuti să-l cunoaştem pe acela, am începe de abia să ne cunoaştem pe noi înşine.

— Cu cît trăim mai mult în noi înşine cu atît ne simţim mai străini faţă de ceilalţi, şi cu cît trăim mai mult în mijlocul celorlalţi, cu atît ne simţim mai străini faţă de noi înşine. **(M. Codreanu).**

— După ce ai trecut sau ai învins piedicile din afară, cel mai mare vrăşmaş eşti tu însuţi.

— A fi tu însuţi înseamnă a avea curajul tuturor slăbiciunilor şi calităţilor, oricît de mici ar fi. **(P. Constantinescu)**

— A se înşela pe sine însuşi este cel mai uşor din toate lucrurile, căci fiecare crede că lucrurile sînt aşa cum doreşte el să fie, pe cînd realitatea faptelor este adesea alta. **(Demostene)**

— Problema lumii se rezolvă pentru noi — în măsura în care poate fi rezolvată — prin contemplarea propriei noastre realităţi lăuntrice. Fenomenul cel mai minunat este propria noastră existenţă. Cel mai mare mister pentru om este el însuşi. **(W. Dilthey)**

— Cei mai mulţi oameni nu ştiu ce vor, iar alţii, în mare număr, nu ştiu ce pot. **(I. Dučić)**

— Eşti invincibil dacă nu te prinzi în lupte dincolo de sfera puterii tale.

— Dacă iei un rol peste puterile tale, ai să-l joci rău; iar cel pe care l-ai fi putut juca bine, nejucat rămîne. **(Epictet)**

— Pentru fiecare din noi lumea e ceea ce cuprindem din ea. Degeaba cauţi, totdeauna nu te găseşti decît pe tine însuţi. **(A. France)**

— Să preţuieşti exact atît cît pari; să nu cauţi a părea mai mult decît preţuieşti. Sînt oameni care caută să arate altfel decît sînt şi ajung să nu mai ştie cine sînt cu adevărat. **(A. Gide)**

— Reflectînd asupra marelui adagiu: cunoaşte-te pe tine însuţi, nu e necesar să-l interpretăm într-un mod ascetic... Ia puţin seama la tine însuţi, acordă-ţi puţină atenţie, ca să-ţi dai seama de situaţia ta faţă de alţii şi de lume. Pentru asta nu e nevoie de schingiuiri psihologice; orice om destoinic înţelege şi află prin experienţă ce vrea să însemne această vorbă.

— Să se uite fiecare în fundul sufletului său şi are să găsească multe lucruri de stîrpit.

— Suprema culme la care poate ajunge omul este conştiinţa propriilor sale concepţii şi idei, cunoaşterea de sine, care-i deschide calea să cunoască temeinic şi alte firi. **(J. W. Goethe)**

— Dacă te-ai fi cercetat mai de-aproape şi cu sînge rece, ai fi văzut că nu eşti nici mai bun nici mai rău decît alţii... Atunci nu te-ai fi apucat să urăşti pe alţii, nici pe tine însuţi; ai fi suportat prostiile omeneşti cu mai multă indiferenţă şi ai fi fost mai atent faţă de ale tale. **(I. Goncearov)**

Nu poţi fi stăpîn pe tine însuţi dacă mai întîi nu te cunoşti temeinic... Cunoaşte-ţi puterile... înainte de a întreprinde ceva... măsoară-ţi adîncurile şi cîntăreşte-ţi capacitatea pentru orice. **(B. Gracian y Morales)**

— Cunoaşterea de sine: cufundă-te în tine însuţi, fă ceea ce corespunde profundei tale fiinţe: caută-te pe tine însuţi, fii propriul tău stăpîn, mergi pe drumul tău propriu, indiferent încotro duce. **(H. Hesse)**

— Omul nu aduce la naştere nici bunătate, nici răutate, el aduce cu sine facultatea de a-şi cunoaşte nevoile, pe care este capabil să le satisfacă el însuşi, pasiunile mai mult sau mai puţin vii, după organismul şi temperamentul pe care natura i le-a dăruit. **(P. H. D'Holbach)**

— Una e să ştii adevărul despre tine însuţi, şi alta să-l auzi spus de altul. **(A. Huxley)**

— Omul întîi priveşte în afară şi mult mai tîrziu se întoarce asupra lui însuşi. **(G. Ibrăileanu)**

— Zi de zi să fii ca tine! / Nu fi azi unul, altu-apoi şi altul peste un an sau doi. / Ceea ce eşti, să fii din plin, / nu doar puţin cîte puţin.

— Acolo unde nu-i putere, / nici o chemare nu se cere, / cînd nu poţi fi ce-ar trebui, / fii numai ceea ce poţi fi. **(H. Ibsen)**

— Cînd nu vezi de prea multă lumină, n-o blestema, ci deschide ochii mari şi aşteaptă.

— Eşti cel mai în măsură de a-ţi cunoaşte defectele şi singurul în măsură de a le îndrepta.

— Cînd între doi oameni e o neînţelegere, fiecare e dator să caute dacă nu cumva el n-a înţeles.

— Tu însuţi? Un vechi şi bun prieten căruia totuşi trebuie să-i refuzi orice concesie.

— Mai la urmă, ceea ce te înalţă ori te coboară, te întăreşte şi te face slab, nu sînt relaţiile cu alţii, ci acelea cu tine însuţi.

— A te crede mai mare e totdeauna mai bine decît a te crede mai mic: măreşti în acelaşi timp datoria şi idealul tău.

— O singură comparaţie îţi e în adevăr folositoare: aceea cu tine însuţi. **(N. Iorga)**

— Cunoaşterea e extindere a eului, act de violenţă din partea „eului" faţă de non-eu, cucerire a „altuia" şi, prin ricochet, cucerire a sa însăşi, formare şi desăvîrşire a personalităţii, micşorare a sectorului nedominat. **(Ath. Joja)**

— Conştiinţa ignoranţei mele în loc să pună capăt cercetărilor mele, este dimpotrivă adevărata cauză ce le provoacă. **(Imm. Kant)**

— Drumul de la tine pînă la tine însuţi trece prin ocolul pămîntului. **(H. Keyserling)**

— A învăţa să te cunoşti pe tine însuţi este cea dintîi dintre grijile pe care înţelepciunea le impune oricărui muritor. **(J. de La Fontaine)**

— Pe cît de uşor ne înşelăm pe noi înşine, fără a băga de seamă, pe atît de greu înşelăm pe alţii, fără ca ei să bage de seamă.

— Eşti uneori atît de deosebit de tine însuţi, precum eşti de deosebit de alţii. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Există oare vreun om fără contradicţii şi care să se priceapă perfect pe sine însuşi, fiind tot atît de uşor de înţeles şi de ceilalţi? **(J. Lemaitre)**

— Istoria sufletului omenesc e poate mai interesantă şi mai folositoare decît toată istoria unui popor întreg, mai ales cînd e rezultatul observaţiilor făcute de inteligenţa unui om matur asupra propriei sale persoane şi cînd este scrisă fără dorinţa vanitoasă de a trezi compătimire sau mirare.

— Să-ţi studiezi cu grijă şi nepărtinire / tot ce gîndeşti, orice pornire; / să te cunoşti adînc, să ştii ce poţi, şi tot aşa să-i studiezi pe toţi. / Pătrunde-le în inimă! Învaţă, / ascunsul gînd să li-l citeşti pe faţă. **(M. I. Lermontov)**

— Studiaţi-vă mai întîi pe voi înşivă, adică învăţaţi să vă dezvoltaţi simţirea, trăind adînc clipa cînd răsare... nu lăsaţi să vi se prade eul vostru ... nu gîndiţi şi nu judecaţi după chipul altora; adînciţi-vă în voi înşivă... fiţi voi înşivă. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Doresc ca, înţelegîndu-mă pe mine însămi, să-i înţeleg pe ceilalţi. Doresc să fiu tot ceea ce sînt în stare să devin. **(Katherine Mansfield)**

— Retrage-te în tine însuţi; practică deseori această reculegere sufletească; vei deveni un om nou.

— Priveşte înăuntrul tău: acolo vei găsi izvorul binelui, izvor nesecat; dar sapă necontenit. **(Marcus Aurelius)**

— Fereşte-te de „falsa vocaţie"... să te aperi tu singur de tine însuţi. Fii mereu stăpînit de teama de a nu te înşela asupra ta, de a nu te lăsa amăgit de aparenţe. Încearcă-ţi sinceritatea asupra ta, pentru a o face clarvăzătoare şi folositoare...

— Caută cu răbdare ceea ce este esenţial în firea ta. Încearcă să-ţi descoperi, puţin cîte puţin, adevărata personalitate. Nu-i uşor! Mulţi nu izbutesc niciodată. Nu te zori, căci n-ai nici o grabă. Trebuie să dibui

multă vreme înainte de a şti cine eşti. Dar atunci cînd te vei fi găsit pe tine însuţi, azvîrle repede toate veşmintele de împrumut.

— A te cunoaşte şi a te accepta nu înseamnă renunţare la efort, la perfecţionare; dimpotrivă, înseamnă chiar să ai cei mai mulţi sorţi de a te putea realiza, pentru că avîntul se află atunci pe calea cea bună, aceea în care toate sforţările dau rod. Lărgeşte-ţi cît poţi mai mult hotarele. Dar numai hotarele naturale şi numai după ce vei fi înţeles bine care sînt aceste hotare.

— Cei ce-şi irosesc viaţa sînt de cele mai multe ori, sau oameni, care la plecare, s-au înşelat asupra firii lor şi s-au rătăcit pe un drum care nu era al lor, sau cei care au luat-o pe calea cea bună, dar n-au ştiut sau n-au avut curajul de a se mărgini la putinţele lor.

— În viaţă există anumite popasuri, anumite momente cînd trebuie să ştii să te opreşti, să te adînceşti în tine însuţi şi să iei o hotărîre. **(R. Martin du Gard)**

— Cunoaşterea de sine... prima condiţie a libertăţii. **(K. Marx)**

— Pînă acum oamenii şi-au creat întotdeauna reprezentări false despre ei înşişi, despre ceea ce sînt sau ce ar trebui să fie. **(K. Marx — Fr. Engels)**

— Omul nu se poate cunoaşte singur, rupt de ceilalţi, analizîndu-se şi introspectîndu-se; un om nu se poate cunoaşte pe sine decît în relaţie cu ceilalţi oameni... Noi nu existăm decît în relaţiile noastre cu ceilalţi oameni; viaţa însăşi este o relaţie şi nimic mai mult. Nu existăm decît în raport cu ceilalţi oameni; restul e moarte şi vanitate.

— Cunoaşterea de sine ne ajută nu numai să avem o imagine exactă despre noi, cunoaşterea de sine e singura posibilitate de a cunoaşte istoria, arta, armonia universului. **(T. Mazilu)**

— Omul, această fiinţă mlădioasă, care în societate se dă după gîndurile şi impresiile celorlalţi, este în stare deopotrivă să-şi cunoască propria sa natură, cînd este arătată şi să piardă pînă şi conştiinţa ei, atunci cînd ea este tăinuită. **(Ch. de Montesquieu)**

— Vorbesc cu mine însumi. Noi doi avem întotdeauna multe să ne spunem. Mă confrunt cu ceea ce sînt, cu ce am fost, cu ce visez să fiu, cu ce vreau să ajung. **(H. de Montherlant)**

— Fii ca munţii... reflectează asupra propriilor tale prăpastii. **(T. Muşatescu)**

— Cel mai primejdios vrăjmaş ce-l poţi întîlni pururi, vei fi tu însuţi. **(Fr. Nietzsche)**

— Orice coborîre în sine — orice privire spre interior — e totodată şi o ascensiune — înălţare, — privire spre adevărata realitate din afară. Primul pas e o privire spre eu. Dar cel care se mulţumeşte cu atît, rămîne la jumătatea drumului. Cel de-al doilea pas trebuie să fie o privire eficace spre exterior, o observaţie spontană şi perseverentă a lumii din afară. **(Novalis)**

— Nu a fost minciună ce-a zis oarecine, / că greu se cunoaşte cineva pe sine. **(A. Pann)**

— Pentru a-ţi face sufletul mare, trebuie să-i cunoşti toate micimile, pentru a-l face pur, trebuie să-i vezi toate murdăriile, pentru a-l face curajos, să-i îndepărtezi toate laşităţile...

— Adevărul e că nimeni nu se poate cunoaşte pe sine însuşi, nimeni nu poate vedea, pentru a judeca cu asprime şi totală necruţare, ceea ce simte, gîndeşte şi face. Vicleanul amor propriu, mult prea iscusita vanitate, speculantul interes, temătoarea ruşine, obraznica mîndrie sînt gata să ascundă, să învăluie, să acopere, să scuze şi să justifice. **(G. Papini)**

— Este bine ca omul să-şi aprecieze Valoarea. Să se iubească pe sine, întrucît are o fire capabilă de bine. Dar să nu iubească ceea ce-i josnic în el. Pentru aceasta să se dispreţuiască, fiindcă altfel toată puterea lui este fără folos. Însă, bineînţeles, nu trebuie să dispreţuiască ceea ce constituie capacitatea naturală a sa. Să se urască pe sine într-un fel, să se iubească în altul. El are în el capacitatea de a cunoaşte adevărul şi a fi fericit; dar nu posedă adevărul în mod statornic, nici în mod satisfăcător. Aş vrea să-l fac pe om să dorească a găsi adevărul, spre a fi gata, ca, desfăcut de patimi, să-l urmeze oriunde-l va găsi.

— Trebuie să te cunoşti pe tine însuţi. Cînd acest lucru nu te-ajută să găseşti adevărul, te-ajută cel puţin să-ţi pui regulă în viaţă.

— E bine să știți ce vi se datorează, pentru ca nu cumva să cereți oamenilor ce nu vi se cuvine.

— Dacă omul s-ar corecta mai întîi pe sine, ar vedea în ce măsură e capabil să se depășească.

— Este periculos a arăta prea mult omului cît este de asemenea animalelor, fără a-i arăta măreția lui; și este periculos a-i arăta măreția lui fără a-i arăta josnicia. Este și mai periculos de a nu-l lăsa să cunoască nici pe una, nici pe alta. **(B. Pascal)**

— Să coboare-n sine însuși, nu-i dă prin minte nimănui: / privește fiecare traista ce-o poartă cel din fața lui.

— Nu izbutește nimeni lucruri mai mari decît puterea lui; / îți spune dreapta judecată, ce-i cu putință și ce nu-i. / Așa-s poruncile naturii, așa e legea omenească; / să nu încerce neștiința ce nu-i e dat să-ndeplinească. **(Persius)**

— Ceea ce deosebește pe om de animal e un sentiment al răspunderii față de sine însuși, o constrîngere în fața adevărului, a frumosului, o luptă interioară. **(Camil Petrescu)**

— Ne temem să cercetăm propria noastră ființă lăuntrică, pentru că o asemenea cercetare ne-ar putea arăta că sîntem altfel decît ne place să ne credem, sau să fim crezuți... De cele mai multe ori ne înșelăm pe noi înșine, așa cum îi înșelăm și pe ceilalți. **(L. Pirandello)**

— În fiecare seară, înainte de a adormi, fă examenul conștiinței tale; învinuiește-te pentru greșelile făcute, și pocăiește-te; bucură-te de binele pe care l-ai făcut. **(Pitagora)**

— Mult face pentru liniștea noastră sufletească și obiceiul de a te cerceta pe tine însuți și ale tale. **(Plutarh)**

— Cred că sîntem ființe angajate, încarnate în lume și prin urmare sîntem nevoiți, pentru a lua cunoștință de noi înșine și pentru a ne realiza, să ne punem în legătură cu obiectele...

— Ideea mea mai puțin mărturisită... este că noi nu sîntem doar niște ființe întoarse spre exterior ci trăim adînc în propria noastră interioritate. Iar dacă ar fi cu putință să trăim în propria noastră lume lăuntrică,

și nicăieri altundeva, cred că am putea atinge un nivel superior. **(G. Poulet)**

— Cine descoperă mai multe decît știi tu însuți despre tine, îți este superior... **(M. Preda)**

— Pentru a-l înțelege pe altul, nu-i nevoie să ieși din tine însuți; gîndește-te doar cum ești tu, cum ai fost sau cum ți-ai dorit să fii și vei ghici sufletul celorlalți. **(F. de Quevedo y Villegas)**

— Viața, care adesea a schimbat norocul meu, nu m-a osîndit deloc să-mi schimb gîndirea. Eu nu știu ce-i chinul să fiu în dezacord cu mine însumi. **(E. Quinet)**

— Cultul eului, datoria superioară de a te găsi, iată înțelepciunea... Înțelegîndu-te, singurul criteriu al cunoașterii, reușești să cunoști și lumea.

— A avea informații precise asupra posibilităților, aptitudinilor, a puterilor noastre proprii înseamnă întrucîtva a realiza anticul „cunoaște-te pe tine însuți". **(M. Ralea)**

— Nu trebuie să ne înșelăm pe noi înșine. **(H. de Régnier)**

— Trăiește-ți întrebările. Poate că trăindu-le acum, vei trăi mai tîrziu — pe nesimțite — și răspunsurile.

— Coboară în tine și cercetează adîncul, din care îți izvorăște viața... Primește-i ecoul așa cum va fi, nu te îndoi de el. Îmbrățișează-ți atunci soarta și poart-o cu toată povara și măreția ei, fără să cauți altă răsplată.

— Gîndește-te la lumea pe care o porți în tine... fii cu băgare de seamă la tot ce se trezește în tine și lasă aceasta să treacă înaintea oricărei observații făcute asupra lumii din afară. Iubește-ți viața interioară, lucrează la ea fără să pierzi timp, nici putere, dacă vrei să-ți lămurești locul în mijlocul celorlalți. **(R. M. Rilke)**

— Nu e totul să trăiești, fie și într-un fel interesant. Trebuie să ai răgaz pentru a-ți contempla viața. **(R. Rolland)**

— Cînd vom fi conștienți de rolul nostru, fie el chiar și cel mai șters, numai atunci vom fi fericiți. Și numai atunci vom putea să trăim în pace și să muncim în pace... trebuie să devenim conștienți de noi înșine și de univers. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Nu-ţi îngădui un cusur care altuia i se iartă; poate că acela are o calitate corespunzătoare, care ţie-ţi lipseşte. Nu imita calităţile altuia; în cazul cel mai bun vei reuşi numai pe jumătate; dar acele calităţi pot deveni antipatice în persoana ta; ci caută să-ţi dezvolţi calităţile tale şi să-ţi atenuezi cusururile pe care experienţa vieţii ţi le va fi semnalat. **(H. Sanielevici)**

— Sînt dotat pentru autocritică, cu condiţia să nu existe pretenţia de a mi se impune. **(J.-P. Sartre)**

— Numai cine este de acord cu lumea poate fi de acord cu sine însuşi.

— Nu există altă autocunoaştere decît cea istorică. Nimeni nu ştie ce este el însuşi dacă nu ştie ce sînt tovarăşii săi.

— Omul trăieşte numai în măsura în care trăieşte după propriile sale idei. Principiile nu sînt decît mijloace, vocaţia este un scop în sine. **(Fr. K. W. Schlegel)**

— Vegheaţi asupra voastră, învinuiţi-vă singuri, judecaţi-vă apoi, cereţi iertare cîteodată, şi dacă este nevoie, daţi-vă şi cîte o pedeapsă. **(Seneca)**

— Nu pierde din vedere cine eşti, şi fă întotdeauna numai ceea ce se potriveşte cu personalitatea ta. **(I. Slavici)**

— Cei ce se cunosc pe ei înşişi, ştiu ce le este prielnic, şi deosebesc lucrurile pe care sînt în stare să le facă sau nu. Ei se mărginesc a face ceea ce ştiu; caută să dobîndească ceea ce le lipseşte şi, ferindu-se de tot ce este mai presus de puterile lor, ocolesc rătăcirile şi greşelile. **(Socrate)**

— Cînd eşti în stare să te cunoşti pe tine însuţi, rar se întîmplă să te înşeli asupra propriei tale sorţi, şi presimţirile nu sînt, de cele mai multe ori, decît părerile pe care ni le facem despre noi, dar pe care nu ni le-am mărturisit decît pe jumătate. **(Doamna de Staël)**

— Mai înainte de orice, vreau să fiu adevărat. **(Stendhal)**

— Totul în viaţă e să faci unitate cu tine însuţi. **(A. Suarès)**

— Dacă ne cercetăm bine, aproape întotdeauna vom găsi în noi un păcat pe care-l osîndim la alţii. **(L. N. Tolstoi)**

— **Cunoaşterea de sine înseamnă putere. (I. S. Turgheniev)**

— Trebuie să intri în tine înarmat pînă în dinţi.

— Valorez cît ceea ce-mi lipseşte, căci am ştiinţa clară şi profundă a ceea ce-mi lipseşte; şi cum aceasta nu-i puţin lucru, m-a condus la o mare ştiinţă: am încercat să-mi fac ceea ce-mi lipseşte.

— Omul este astfel făcut încît nu poate descoperi tot ce posedă decît dacă este obligat să îl scoată din sine, printr-un efort sever şi prelungit. Nu ajungi cel mai aproape de tine decît mergînd împotriva ta. **(P. Valéry)**

— Cunoştinţa progresivă de sine are ceva din farmecul delectabil al cuceririi prin cunoştinţă a întregii lumi.

— Nu avem nimic mai bun de făcut decît să ne realizăm pe noi înşine în spirit şi adevăr. **(T. Vianu)**

— Nu toate cîte le crezi despre tine, te ajută să te cunoşti. **(J. L. Vives)**

— E rău să-ţi laşi obloanele şi să te zăvoreşti înlăuntrul unei fericiri fictive, urzită numai de gîndurile şi propriile tale visări. Începi a crede că toate sînt în adevăr aşa cum le cugeţi tu şi că toată lumea e dispusă să-ţi admire meritele pe care tu ţi le descoperi cu atîta înlesnire. Aşa că de la un timp sfîrşeşti prin a pierde cu desăvîrşire firul realităţii, rămîi ca într-un balon scăpat, plutind în aer, între cer, de care nu te poţi atinge, şi între prăpastie, de care nu te poţi feri. **(Al. Vlahuţă)**

— Cunoaşte-te, respectă-te, iată două reguli a căror aplicare se impune atît în artele frumoase, cît şi în morală. **(E. Young)**

— Omul care se cunoaşte ştie ce îi este folositor; deosebeşte ceea ce face de ceea ce nu poate; lucrînd ce-i stă cu putinţă, face rost de cele de trebuinţă şi trăieşte fericit; ferindu-se de ce e peste puterile lui, înlătură greşelile şi nenorocirea... Dimpotrivă, cel ce nu se cunoaşte, ci se înşeală asupra valorii sale, zace în aceeaşi necunoştinţă de oameni şi de lucruri omeneşti; nu ştie nici ce-i trebuie, nici ce face, nici de ce oameni se slujeşte, ci se înşeală asupra tuturor lucrurilor, lasă să-i scape binele şi dă de nenorocire. **(Xenofon)**

— Cine s-a descoperit pe sine nu mai poate pierde nimic pe lume. Şi cine l-a înţeles pe omul din sine, acela îi înţelege pe toţi oamenii. Cunoaşte-ţi rostul, cunoaşte-te pe tine însuţi. **(St. Zweig)**

Curaj, îndrăzneală, eroism, prudenţă, prevedere — frică, spaimă, laşitate

— În lumea aceasta, numai primejdia adevărată vindecă de frică.

— Frica ne azvîrle adeseori în nenorocirea pe care o aşteptăm.

— Cine se dă învins fricii care-l cuprinde, se pierde în bezna sărăcită de gînduri.

— Omul e curajos, nu întîmplător, ci din fire. Să făptuieşti înseamnă să îndrăzneşti; să gîndeşti, înseamnă să îndrăzneşti. Riscul e pretutindeni, nu-l sperie pe om. **(Alain)**

— Nu intra acolo de unde nu poţi lesne ieşi. **(M. Aleman Y de Enero)**

— Eroismul... Triumful sufletului asupra cărnii. **(H. Fr. Amiel)**

— Prudenţa: ... cea mai sigură redută: niciodată nu cade şi niciodată nu e predată prin trădare. **(Antistene)**

— E nevoie să pipăi cu vîrful mai înainte de a pune toată ciubota pe teren. **(T. Arghezi)**

— Trebuie să îndrăzneşti totul, ca să cîştigi totul. **(H. de Balzac)**

— Un erou... poate fi şi învins, fără ca prin aceasta să se aducă vreo ştirbire frumuseţii şi integrităţii idealului în slujba căruia se prăbuşeşte.

— Toată viaţa mea am urit cu toată puterea fiinţei mele nu pe cei care ne-au adus moartea prin foame: pe cei care ne-au impus umilinţa prin spaimă. **(A. Baranga)**

— De nimic nu trebuie să ne temem mai mult decît de teamă. **(Ch. Baudelaire)**

— Numai cine-şi riscă viaţa, izbuteşte să trăiască cu adevărat. **(S. Becket)**

— Un fapt eroic e ca focul: ţine aprins în cugete biruitorul ţel. **(B. Björnson)**

— Nu-ţi este frică fiindcă gînduri sinistre îţi trec prin cap, ci gînduri sinistre îţi trec prin cap fiindcă eşti fricos...

— Obrăznicia ne displace numai cînd dovedeşte obrăznicie şi nu şi îndrăzneală... **(L. Blaga)**

— Să nu-ţi fie frică de nimic altceva decît de frică. **(L. Börne)**

— Prudenţa e o virtute. Dar cînd ea se transformă în nehotărîre, ea devine viciu. **(V. I. Briusov)**

— Eroii simt o uriaşă voluptate etică atunci cînd trebuie să se jertfească. De aceea, sentimentul pe care îl provoacă nu e mila, ci admiraţia. Un erou moare înfruntînd viaţa, nu fiind înfrînt de viaţă. **(S. Bucur)**

— Pe cel ce nu se aşteaptă / la primejdie, mai lesne / primejdia il paşte / pentru că nu se fereşte. **(P. Calderon de la Barca)**

— Netrebnic e oricare dintre noi / cînd face, laş, pe leul între oi.

— Gîndul necurat trezeşte frica. **(L. de Camões)**

— N-avem nevoie de orice fel de erou. Raţiunile eroismului sînt mai importante decît eroismul în sine. Valoarea de consecinţă este, aşadar, anterioară valorii de eroism. **(A. Camus)**

— Atunci cînd este lovit în chip neprevăzut, contrar tuturor aşteptărilor, omul simte cum i se strînge inima şi că i se întunecă mintea; el ajunge să judece strîmb şi cu lipsă de discernămînt asupra măsurilor la care trebuie să hotărască; în adevăr, judecăţile cuminţi niciodată nu merg mînă în mînă cu spaima. **(Dio Cassius)**

— Spaima are adesea efectele curajului. **(G. Călinescu)**

— Marea vitejie, singura existentă şi opunîndu-se surogatului de bravură găunos şi îndeobşte afişat, este

să-ți accepți integral teama, să trăiești *prin* și *pentru* ea. **(L. P. Céline)**

— Vitejia care nu-i întemeiată pe înțelepciune se cheamă cutezanță, iar izbînzile cutezătorului îți par a se datora mai curînd norocului decît bărbăției.

— Puterea vitejilor, atunci cînd cad, trece parcă în vinele celor slabi, care se ridică.

— Una din urmările fricii e și tulburarea simțurilor, care face ca lucrurile să-ți apară altfel de cum sînt. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Prudența: ...precauție a egoismului. **(A. de Chesnel)**

— Nu cred că există alt sentiment omenesc mai puternic ca frica... Spaima e altceva. Groaza la fel. Frica, pe scara senzațiilor, stă mai jos decît groaza și decît spaima; cu toate astea ea e cea pe care o avem în sînge: ea a întovărășit pas cu pas omenirea în lentul ei mers spre civilizație, de ea s-au slujit toate religiile și toate tiraniile ca să-și stabilească atotputernicia și tot ea ne face să tremurăm și azi în fața propriilor noștri semenei. **(N. D. Cocea)**

— Nu sînt dintre aceia care socotesc impertinența, curaj și delicatețea, lașitate. **(N. D. Djübran)**

— Curajul este de mai multe feluri. Dar cel mai primejdios dintre toate este îndrăzneala oamenilor care nu au nimic de pierdut. **(Lloid C. Douglass)**

— Eroismul nu este numai o reacție fizică în fața morții, ci și una spirituală în fața vieții. Există eroisme zilnice, din punct de vedere moral, care sînt de admirat și mai frumoase decît curajul fizic de pe cîmpul de luptă. **(I. Dučić)**

— Darul cel mai mare ce poate fi hărăzit omului: curajul adevărat, rece, credincios, curaj care n-are nimic cu mînia și cu ura... curajul nu înseamnă turbare.

— Trebuie să deosebim curajul și diversele lui caricaturi: lăudăroșenia sau cutezanța. Curajul nu exclude prudența și nici circumspecția, dimpotrivă. **(G. Duhamel)**

— Oamenii cu adevărat viteji simt la apropierea primejdiei, pe care o ghicesc, o exaltare care le ascute în chip desăvîrșit simțurile și mintea. **(A. Dumas-tatăl)**

— În renunțări, sînt de multe ori eroisme mai mari decît în cuceririle violente. **(V. Eftimiu)**

— E în firea oricărui om să simtă teamă, / doar cel ce-o-nvinge, că-i viteaz se cheamă. **(A. de Ercilla y Zúñiga)**

— Cei prevăzători scot învățăminte din primejdiile altora. **(Fedru)**

— Înainte de a te arunca în vîltoarea primejdiei, trebuie s-o prevezi și să te uiți la ea, dar cînd ești în primejdie, nu-ți rămîne decît s-o înfrunți. **(Fr. Fénelon)**

— Trebuie să știi cu cine să fii îndrăzneț. **(G. Flaubert)**

— Oamenii își mărturisesc cu plăcere cruzimea, furia, avariția chiar, însă niciodată lașitatea, pentru că mărturisirea aceasta i-ar expune, printre sălbatici și chiar într-o societate civilizată, primejdiei mortale. **(A. France)**

— Nu arunca cu pietre în vecini, dacă ferestrele tale sînt de sticlă.

— Iubește-ți vecinul, dar nu-ți desființa gardul. **(B. Franklin)**

— Eroismul: ...puterea de a ne învinge pe noi înșine pentru a face să triumfe valorile ideale dictate de propria noastră conștiință. **(I. Găvănescul)**

— Atunci cînd conflictul, indiferent de rezultatele lui, nu poate fi decît fatal celor două părți, prudența arată că cel mai cuminte este să cedezi. **(E. Gibbon)**

— Curajul și modestia sînt virtuțile cele mai lipsite de echivoc; căci ele sînt de așa natură încît ipocrizia nu le poate imita.

— Teribil este acela care nu are nimic de pierdut. **(J. W. Goethe)**

— Nebunia vitejilor, iată înțelepciunea vieții. **(M. Gorki)**

— *Tendința de a-l micșora pe adversar* este prin ea însăși un document al inferiorității celui pe care-l stăpînește; tindem, de fapt, a-l micșora cu furie pe adversar pentru a ne putea considera cu siguranță victorioși... În această tendință, de aceea, zace ascunsă o judecată asupra propriei incapacități și slă-

biciuni (care vrea să-şi facă curaj), ba s-ar putea recunoaşte şi un început de autocritică (care se ruşinează de sine însăşi, căreia îi este frică să se manifeste explicit şi cu o coerenţă sistematică). **(A. Gramsci)**

— Cine se aventurează în acţiuni primejdioase fără a cerceta riscurile la care se expune, se comportă ca un animal: cu adevărat îndrăzneţ este acela ce, cunoscînd aceste riscuri, nu pregetă a le înfrunta cu curaj, fie dintr-o imperioasă necesitate, fie pentru o cauză care-l onorează. **(Fr. Guicciardini)**

— Eroismul...: o atitudine morală alcătuită din aceeaşi plămadă ca şi sacrificiul de sine.

— Cine ar putea să-şi domine gîndurile cînd este stăpînit de sentimentul puternic al panicii? **(D. Gusti)**

— Fiinţă superioară este aceea care întreprinde şi riscă mai mult, fie prin gîndirea sa, fie prin actele sale. **(M. J. Guyau)**

— Omul cutezător nu atîrnă de zei, ştie el însuşi să trăiască şi să moară; în faţa destinului el este acelaşi, fie că îl cunoaşte sau nu. **(Cl. A. Helvetius)**

— Sfidarea în clipele de primejdie cucereşte codaşii şi-i împinge înainte.

— În anumite acţiuni care depăşesc puterile obişnuite ale unui om şi pentru care s-ar părea că sînt necesare forţe supraomeneşti, curajul se învecinează cu nebunia.

— În luptele mici ale vieţii se fac multe fapte mari. Există fapte de vitejie dîrză, neştiută de nimeni, care se apără cu înverşunare, în ascuns, împotriva năvalei fatale a necesităţilor, biruinţă nobilă şi tainică, pe care nici un ochi nu o vede, nici un renume nu o răspîndeşte, pe care nici o fanfară nu o salută. Viaţa, nenorocirea, singurătatea, sărăcia, nepăsarea sînt cîmpuri de bătaie care îşi au eroii lor, eroi obscuri, uneori mai mari decît eroii vestiţi. **(V. Hugo)**

— Înţeleptul nu intră într-un fluviu pentru a afla cît de adînc este. **(Ibn al-Muqaffa)**

— Ai dreptul să plîngi numai atunci cînd n-ai putea să te împotriveşti.

— Este o frică în care trebuie să respecţi prevederea şi un curaj în care trebuie să dispreţuieşti nebunia.

— Curajul e vederea peste propria fiinţă şi peste orice primejdie a unui scop.

— A te lăsa descurajat de gîndul morţii înseamnă a te închina ei atunci cînd îi poţi sta împotrivă.

— Totdeauna te temi numai de închipuirea ta. Faţă de realitate lupţi sau te supui — şi una şi alta fără frică. **(N. Iorga)**

— Rău nu-i să fii prudent; rău e că, exagerînd cu exercitarea acestei însuşiri umane, facem uneori din ea, nu mama înţelepciunii, cum cred o seamă de moralişti, ci bunica laşităţii. **(I. Istrati)**

— Cît timp îndrăzneala supravieţuieşte păcatului, cei mulţi o iau drept tărie de suflet. **(Iuvenal)**

— Curaj înseamnă să cauţi adevărul şi să-l proclami. Curaj înseamnă să nu te pleci în faţa legii trecătoare a minciunii. **(J. Jaurès)**

— Judecă-ţi tot pasul şi nu grăbi la faptă. **(Kālidāsa)**

— De mulţi trebuie să se teamă cei de care se tem mulţi. **(Laberius)**

— Adevăratul curaj constă în a face fără martori ceea ce am fi în stare să facem în faţa lumii întregi.

— Vitejia desăvîrşită şi laşitatea deplină sînt două extremităţi la care se ajunge arareori. Spaţiul dintre ele este vast şi cuprinde toate felurile celelalte de curaj. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Cînd îndrăzneala reuşeşte, n-o mai critică nimeni. **(A. R. Lesage)**

— Eroul...: om care cunoaşte lucruri mai de preţ decît viaţa. **(G. E. Lessing)**

— Nu se poate să declarăm învinşi pe acei al căror suflet nu s-a cutremurat de frica celor care-i atacau. **(Licurg)**

— Cred în demnitatea umană şi ştiu că, în imensitatea unui univers ostil sau indiferent, unica soluţie pentru om este de a rămîne cu înverşunare fidel lui însuşi, de a rezista fricii de abis, de a se bate împotriva necunoscutului şi de a cîştiga teren pentru ordinea lui umană. **(H. Lovinescu)**

— Chiar şi moartea ocoleşte uneori pe cel viteaz. **(Lucan)**

— Ce înseamnă să ai curaj? Să-ţi fie frică şi totuşi să faci ceea ce trebuie să faci. **(A. S. Makarenko)**

— Curajul fizic este nutrit de un sentiment de invulnerabilitate. **(A. Malraux)**

— Se cere curaj şi ca să-ţi mărturiseşti frica. **(Th. Mann)**

— Pe cei tari, nesiguranţa îi înăbuşă. Adevăratul curaj nu înseamnă să aştepţi în linişte evenimentele, ci dimpotrivă, să alergi înaintea lor, ca să le cunoşti cu o clipă mai devreme şi să le primeşti. **(R. Martin du Gard)**

— Cînd se apropie furtuna trebuie să strîngi pînzele. **(Fr. Mauriac)**

— Un om fără cea mai mică urmă de teamă este un tovarăş mai periculos decît un laş. **(H. Melville)**

— Fricoşii, orbiţi de aparenţa forţei datorită atracţiei eterne a contrastelor, se îndreaptă fatal spre caracterele violente şi firile îndrăzneţe. **(O. Mirbeau)**

— Îndrăzneţii sînt crezuţi, şi asta face puterea lor... Îndrăzneala atrage după sine încrederea, încrederea dă putere, iar aceasta e izvorul izbînzii. **(C. Moldovanu)**

— Nu-i om cît de fricos căruia să nu-i placă mai bine să cadă deodată decît să fie toată vremea în cădere.

— Prudenţa: ... vrăjmaşa de moarte a realizărilor mărețe. **(M. E. de Montaigne)**

— Lucrul de care ne temem sfîrşeşte întotdeauna prin a se întîmpla.

— Nu-l scoate din fire pe laş, ca să nu-l faci deodată curajos. **(H. de Montherlant)**

— Sînt oameni cărora le e teamă să nu le fie frică.

— Curajul n-are nici o legătură cu obrăznicia, după cum n-are nici piedica cu pasul înainte.

— Laşul nu luptă: numai provoacă. Nu mi-e frică decît de laşi.

— **Frica e onestă, laşitatea — necinstită.**

— Una e să fii curajos şi alta să fii îndrăzneţ. Fiindcă una e să ai curaj şi alta să ai toate îndrăznelile.

— Unii înving prin capitulări.

— Priveşte viaţa în faţă, dacă vrei să nu-ţi întoarcă spatele.

— Prefer eroii cu momente de laşitate, laşilor cu tresăriri de eroism.

— Laşitatea: ... sentiment care n-are nici măcar curajul să spună cum îl cheamă. **(T. Muşatescu)**

— Îndrăzneala faţă de cutezători e primejdioasă. **(Ovidiu)**

— Orice om are în el respectul curajului celuilalt, mai ales cel moral. **(G. Papini)**

— Nu trebuie să spunem nici în glumă că sîntem descurajaţi, pentru că s-ar putea să ne luăm în serios. **(C. Pavese)**

— Nu înseamnă... să fii curajos acţionînd ca şi cum nu ai simţi că tremuri, şi totuşi să tremuri? **(S. Pellico)**

— Teama: ... cea dintîi creatoare de zei din lume. **(Petronius)**

— Curajul: ... începutul biruinţei. **(Plutarh)**

— Sufletele eroilor caută uneori primejdia. **(B. Prus)**

— În orice întreprinzi, gîndeşte-te unde ajungi.

— Să te temi de ceea ce nu se poate înlătura, este o mare prostie. **(Publilius Syrus)**

— Neştiinţa zămisleşte teama.

— Mai de folos şi mai demn de încredere e curajul pe care îl capătă cineva cîntărind bine primejdia.

— Puţini sînt oamenii a căror vitejie înfruntă meditaţia prelungită şi neîntreruptă de acţiune.

— Îndrăznelii celei mai mari, i-a dat, de obicei, naştere, teama cea mai mare. **(F. G. de Quevedo Y. Villegas)**

— A fi erou nu este o calitate generală a naturii omeneşti. Eroismul se naşte dintr-o întîlnire fericită de însuşiri temperamentale şi de împrejurări, fiind un act individual şi intermitent. **(M. Ralea)**

— Prudența nu e decît o calitate: nu trebuie să faci din ea o virtute. Prudența nu e decît eufemismul fricii.

— Adevăratul curaj înseamnă să fii curajos tocmai atunci cînd nu ești.

— Cum nu sîntem siguri de curajul nostru, nu vrem să părem că ne îndoim de curajul altora.

— Cu prudență, se poate face orice imprudență. **(J. Renard)**

— Curajul nu constă în a nu vedea pericolul, ci în a-l învinge, atunci cînd îl cunoști.

— Fricosul se sperie înaintea primejdiei, lașul în timpul ei, curajosul după ea. **(J. P. Richter)**

— Eroul nu moare niciodată. Chiar prăbușirea îi este prilej de a fi. **(R. M. Rilke)**

— Un om avertizat este pe jumătate salvat. **(G. Rovani)**

— Teme-te de cel care se teme de tine, măcar de-ar fi o muscă și tu un elefant. **(M. Saadi)**

— Eroismul comportă o jertfă necesară și fecundă. Omul care se jertfește își cunoaște destinul, are toate suferințele pe care i le rezervă natura lui omenească și slabă, are oroare de moarte, are frică și panică în toate gradele lor; însă deasupra tuturor acestor mizerii ale cărnii omenești înaltă conștiința sa, îndîrjirea unei datorii, un ideal de umanitate. **(M. Sadoveanu)**

— Nevoia îi face viteji chiar și pe oamenii fricoși. **(Sallustiu)**

— Frica poate da curaj; între două primejdii o alegi pe cea mai mică. **(George Sand)**

— Curajul: ... putere grabnică de adaptare la pericol. **(Fr. Sarcey)**

— Măsoară bine întîi adîncimea prăpastiei înainte de a sări!

— Acela care nu-i cutezător, / nu poate-avea nădejdi în viitor.

— Acel care nu se teme de nimic nu e mai puțin puternic decît cel de care toată lumea e-ngrozită.

— Acela care viața nu e-n stare a și-o risca, / niciodată acela viața n-o va cîștiga. **(Fr. Schiller)**

— O! Dragoste de viață, ne lași, de teama morții, să murim de zeci de ori la rînd decît să dăm cu moartea față dintr-o dată... Înainte de-a muri se prăpădește cel laș de multe ori; numai o singură dată gustă cel viteaz moartea.

— Mai bine-i, cînd te aperi de dușman, să-l socotești mai tare decît este, căci iei măsuri depline de apărare; că dacă te scumpești, faci ca zgîrcitul ce-și pierde haina să cîștige un petic.

— Cel temut e mai puțin ferice decît cel care se teme.

— Partea cea mai bună a curajului e prudența.

— Să nu aprinzi dușmanului un foc atît de mare încît să te frigă și pe tine. **(W. Shakespeare)**

— Adevărul, curajul și blîndețea merg de obicei împreună. Omul cu adevărat brav este generos și răbdător, niciodată crud și neînduplecat.

— Curajul cel mai de trebuință în această lume nu e totdeauna de natură eroică. În viața de toate zilele, trebuie curaj, ca și pentru mari întreprinderi ce aparțin domeniului istoriei. Este, de pildă, curajul de a fi cinstit, de a te împotrivi ispitei, de a spune adevărul, curajul de a fi ceea ce sîntem cu adevărat și de a nu pretinde să trecem drept ceea ce nu sîntem; curajul de a trăi cinstit prin propriile noastre mijloace și de a nu duce o viață rușinoasă prin mijloacele altora. **(S. Smilles)**

— În toate să ai în vedere sfîrșitul. **(Solon)**

— Un fricos e în cel mai bun caz un sclav. **(R. L. Stevenson)**

— Nu-i voi condamna niciodată pe cei ce sînt gata să accepte o suferință ce decurge din propriile lor acțiuni. **(R. Tagore)**

— Se tem numai aceia care au de pierdut ceva. **(Terențiu)**

— De nimic nu trebuie să ne temem ca de teamă. **(H. D. Thoreau)**

— Îndrăzneala unuia crește în raport cu frica celuilalt. **(Titus Livius)**

— Cea mai bună metodă de a te îmbărbăta este de a îmbărbăta pe altul. **(M. Twain)**

— În îndrăzneala încercării, nu în exactitatea cunoașterii, stă eroismul. **(M. de Unamuno)**

— Curajos este nu cel care înfruntă pericolul fără să simtă frica, ci cel care poate să înăbușe cea mai mare frică și să se gîndească la pericol fără să se supună fricii. **(K. D. Ușinski)**

— Curajul adevărat este una dintre însușirile care presupun un suflet mare. Sînt mai multe feluri de curaj; curajul contra sorții, care e filozofie; curajul împotriva nevoilor, care e răbdarea; curajul în război, care e vitejie; curajul în întreprinderi, care e cutezanță; un curaj mîndru și îndrăzneț, care e îndrăzneala; curaj împotriva nedreptății, care e tărie; curaj împotriva viciului, care e severitate; curaj de reculegere, de temperament. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Efectul îndrăznelii asupra unui temperament timid e bine cunoscut: devine temerar. **(L. Venturi)**

— Un vas își strînge velele în timpul furtunii și se lasă în voia vîntului. Eu fac la fel, cînd mă încolțesc necazurile și marile evenimente. **(A. de Vigny)**

— O frică nu-i niciodată învinsă decît de o frică mai mare ca ea.

— Obrăznicia e lucru ușor, dar curajul e greu. **(Vercors)**

— Cînd albinele se războiesc într-un stup, nu trebuie să te apropii. **(Voltaire)**

— Pînă și realitatea cea mai îngrozitoare poate avea ceva liniștitor dacă o privești drept în față. **(Fr. Werfel)**

— Tăria de caracter poate izvorî și din propria putere, dar o adevărată hrană a curajului este exemplul. **(Th. Wilder)**

— E de ajuns ca un singur om să arate curaj, pentru ca îndrăzneala să le vină și altora.

— Adesea vitejia nu reprezintă altceva decît reversul slăbiciunii.

— Primejdia nu-i cuminţește pe cei îndrăzneți... Cei viteji își vor făuri întotdeauna viața după asemănarea și pe măsura sufletului lor: zbuciumată, intensă, cutezătoare. **(Șt. Zweig)**

Cuvînt – tăcere

— Cuvinte!... Ce farmec se deșteaptă cînd vă rostește gura... / De n-ați fi voi oare, atunci cu ce veșminte / s-ar fi îmbrăcat pe lume și dragostea, și ura?... Cuvinte, / juvaere, ecouri depărtate / al altor suferințe și bucurii, cuvinte, / cu voi trăiesc trecutul, și clipa care bate, / și viața care-ncepe dincolo de morminte. **(D. Anghel)**

— Cuvîntul n-a fost dat omului; el l-a luat.

— Sîntem prizonierii a ceea ce am spus. **(L. Aragon)**

— Un om care tace neclintit și riguros, este de cele mai multe ori un prost adevărat.

— Dacă limba nu te scutește să faci prostii, ea te împiedică măcar să le spui. **(T. Arghezi)**

— Omul să-și îngăduie a spune numai ceea ce îi place însuși să asculte.

— Cine nu știe să tacă, acela n-a învățat nici să vorbească.

— La omul necinstit, ca și la cîinele tăcut, nu vocea e de temut, ci tăcerea. **(Aristotel)**

— Plicticos — o persoană care vorbește cînd tu dorești să te asculte. **(A. G. Bierce)**

— Paradoxul — strigătul imposibil pe care îl scoate inefabilul cînd îl împingi pînă la paroxism. **(L. Blaga)**

— Un cap limpede gîndește limpede și exprimă limpede. **(N. Boileau-Despreux)**

— Omul ce nu și-a comunicat ideile nu e niciodată sigur de dînsul... cel ce nu s-a expus este totdeauna în îndoială, și îndoiala este singura care descurajează. **(C. Bolliac)**

— Elocvenţa nu trebuie să fie decît însoţitoarea înţelepciunii; înţelepciunea păşeşte în frunte, ca adevărată stăpînă, elocvenţei îi rămîne doar să o urmeze. (J. B. Bossuet)

— Ceea ce rostim nu seamănă întotdeauna cu noi înşine.

— Cuvintele sînt simboluri ce postulează o memorie împărtăşită. (J. L. Borges)

— Tăcerea-i mai aproape de om decît vorbele, / dar trebuie să fi suferit mult / ca s-o poţi auzi. (D. Botez)

— Sau taci, sau zi ceva mai bun decît tăcerea. (C. Brâncuşi)

— Cînd imaginaţia doarme, cuvintele se golesc de conţinutul lor.

— Dacă omul vrea să fie recunoscut, trebuie să spună, cît se poa de simplu, cine anume este. Dacă tace sau dacă ı nte e menit să moară singur şi totul împrejurul s ıı este sortit nefericirii. Dacă, dimpotrivă, spune adevărul, el tot va muri, fără îndoială, dar numai după ce-i va fi ajutat pe ceilalţi să trăiască; şi pe sine însuşi. (A. Camus)

— Atît afirmi, cît explici. Nimic nu e adevărat dacă nu e explicat, nimic nu e explicat dacă nu e trăit. (G. Călinescu)

— Cuvîntul şi gîndul trebuie să se acopere. (I. Chendi)

— ... Vorba după faptă se alege. / De vrei să-ţi fie spusa acătării, / Cuvîntu' cată-a fi văr bun lucrării. (G. Chaucer)

— Elocinţa: ... lumina ce face să strălucească inteligenţa.

— Dacă sînt două feluri de luptă, unul cu cuvîntul şi altul cu forţa, şi dacă unul e propriu omului, iar celălalt animalelor, sîntem datori să recurgem la cel din urmă numai cînd primul nu poate fi de folos. (Cicero)

— Metafora: ... modul de a visa al umanităţii. (J. Cocteau)

— Unii tac din înţelepciune, alţii tac din prostie; orişicum, tăcerea lor vorbeşte. (M. Codreanu)

— Cînd vorbeşti mult, aproape întotdeauna spui şi ce n-ar trebui spus. (Confucius)

— Cuvîntul îşi primeşte valoarea etică de la fapta pe care o desemnează; altfel, e un sens logic, dar nu o realitate internă. (P. Constantinescu)

— Cuvintele, cu trecerea timpului, nu slujesc, de multe ori, pentru a exprima, ci pentru a întuneca gîndurile. (J. D. Cortés)

— Este un semn de prea mare ambiţie să vrei să vorbeşti despre toate, dar să nu asculţi să ţi se vorbească de nimic. (Democrit)

— Orice vorbă care nu se sprijină pe fapte apare ca ceva zadarnic şi gol. (Demostene)

— Cuvintele nu sînt toată viaţa, tot sufletul nostru — nu uitaţi niciodată aceasta. Oricîte ar fi şi oricît de expresive, ele nu pot reda tot ce cuprind în nemărginirea lor realitatea şi ce trăieşte dincolo de ea... Cuvintele nu sînt decît arătări, revelaţiuni, de ceea ce se petrece în noi şi în jurul nostru; dacă lumea se răsfringe în ele, aceasta se întîmplă numai în parte, pentru că nu pot exprima tot, absolut tot...

— Dincolo de fiecare cuvînt, de fiecare frază, rămîne totdeauna ceva neprecis, vag, ce aşteaptă să fie completat de gîndurile, de imaginaţia noastră. Ceea ce adăugăm astfel la ce apare neîndestulător ori prea concret în cuvinte, e tocmai ceea ce duce mai departe, întăreşte şi completează emoţia artistică.

— Vorbirea este exprimarea sufletului, aproape integrală...

— Nu putem spune că sufletul se exprimă în întregime prin vorbire. Rămîne totdeauna ceva al inefabilului, însă chiar ceea ce este inefabil nu rămîne cu totul necunoscut, inedit, neexprimat prin scris sau prin vorbire...

— Gestul este cel care colorează ceea (se exprimă direct şi vorbele sau frazele cuiva cîn(sînt exprimate, bănuim parcă uneori că au ceva în 'us, decît simpla vorbă care reprezintă partea cea r...i intimă a sufletului...

— Prin urmare, inefabilul cîteodată, nu este absolut, este numai relativ, e aproximativ şi prin intuiţie îl putem înţelege... (Ov. Densusianu)

— **Elocința:** ... arta de a înfrumuseța logica.

— Cei mai cumpliți surzi sînt cei care nu vor să audă.

— E o mare diferență între un om care dă prea multe argumente și un om înzestrat cu rațiune. Acesta din urmă tace adeseori, pe cînd celălalt nu tace o clipă. **(D. Diderot)**

— Cuvintele sînt oglinda sufletului. **(Dionysos din Halicarnas)**

— Cînd scrii sau vorbești ceva, puneți ordine în idei... Construiește cumpănind și cumpănește construind. **(M. Dragomirescu)**

— Pe om îl supără mai mult ceea ce ați spus rău despre el decît orice rău i-ați fi făcut. Mai ușor se împacă oamenii certați după luptă sau fapte neplăcute decît după cuvinte ofensatoare. **(I. Dučić)**

— De la o gură la alta, cuvintele își schimbă greutatea și înțelesul. **(E. Emanuelli)**

— Știm numai lucrurile pe care le-am trăit. Recunoaștem de îndată omul ale cărui cuvinte pulsează de viață și pe acela ale cărui cuvinte nu spun nimic. **(R. W. Emerson)**

— E în zadar să vorbești celui ce nu vrea să te asculte. **(M. Eminescu)**

— Dacă dovedești un lucru prin faptă, orice cuvînt e de prisos. **(Esop)**

— Claritatea exprimării a fost întotdeauna consubstanțială ideilor, iar eleganța stilului nu depinde decît de un anumit simț al arhitecturii și echilibrului mijloacelor de exprimare. **(O. Fodor)**

— Ceea ce e mai semnificativ între mai multe fraze, e pauza — și ceea ce e mai semnificativ în cuvinte, e tăcerea dintre ele, tăcerea din ele. **(B. Fundoianu)**

— Cuvîntul a deschis în tine / cărări, și tainițe, și porți: / cuvîntul e mîndria lumii, / tăcerea e a celor morți. / Tăcerea nu-i de aur, dacă / sub sterpu-i acoperămînt / n-așteaptă rodnică și n-are / în ea sămînța de cuvînt **(H. Furtună)**

— Gîndirea poate fi exprimată în foarte multe feluri, iar modul cel mai frumos de exprimare nu este întotdeauna cuvîntul. **(A. Ganivet)**

— Spiritul contradicției și plăcerea paradoxului există în fiecare din noi.

— Cuvintele de nu-s simțite, rămîn seci. / Din suflet vorbele să crească / ... Nu vei răzbi pîn-la inimi, / dacă din inimă pornirea nu îți vine.

— Se crede de obicei că unde se aud cuvintele, / ar fi ceva de înțeles și pentru minte. **(J. W. Goethe)**

— Supraveghează-ți cuvintele ... ca să-i dai drumul unui cuvînt e întotdeauna devreme; să-l iei îndărăt, niciodată. **(B. Gracian y Morales)**

— Paradoxul: ... gîndirea fasonată de pasiune. **(G. Hauptmann)**

— Tăcerea este modalitatea autentică a cuvîntului.

— Vorbirea este păstrătorul ființei. **(M. Heidegger)**

— Săgeata nu mai aparține arcașului de îndată ce a fost slobozită din coarda arcului, iar cuvîntul nu mai aparține vorbitorului din clipa cînd a fost rostit. **(H. Heine)**

— Cuvintele nu ne servesc numai pentru a ne exprima stările sufletești sau a ne comunica ideile, ci și pentru a le ascunde. **(T. Herseni)**

— Odată spusă, vorba zboară fără a o putea rechema. **(Horațiu)**

— Cuvîntul e o ființă, e mai puternic decît cel care îl mînuiește; apărut din întuneric, creînd sensul pe care îl vrea: însuși cuvîntul este ceea ce așteaptă din afară cugetul, văzul, simțirea — și chiar mai mult —; e culoare, noapte, bucurie, vis, amărăciune, ocean infinit. **(V. Hugo)**

— Oamenii tăcuți nu dau nici o dovadă de nepriceperea lor. **(A. Huxley)**

— N-am regretat niciodată ce n-am spus, dar am regretat de multe ori ce am spus. **(Ibn al-Muqaffa)**

— „Beția de cuvinte“ e frazeologia pretențioasă și dezordonată, e o invenție verbală pricinuită de asociații incoerente de cuvinte, e fraza care merge fără nici

un substrat de gîndire, într-un fel de ameţeală care ucide orice putere de inhibiţie. Această stare se produce mai ales atunci cînd un temperament intelectual — fals vine în atingere cu idei şi probleme mai presus de interesul real şi de înţelegerea individului.

— Epitetul şi metafora sînt mijloace cu care imaginaţia remediază infirmitatea noţiunilor abstracte. Dar ele lungesc vorba. Epitetul şi metafora nu adaogă o idee, ele numai concretizează ideea. **(G. Ibrăileanu)**

— Înainte de a discuta cu cineva, să te informezi dacă nu cumva are un interes să fie de altă părere. Atunci nu-ţi mai strica vorba degeaba.

— Cele mai multe conversaţii se fac din concesia reciprocă de a vorbi despre sine însuşi.

— Cuvinte goale — nori ce trec fără să lase ploaie.

— O discuţie se termină sau cînd amîndoi au înţeles, sau cînd n-a înţeles nici unul.

— Discută ca şi cum ai încerca să te asiguri pe tine încă o dată că ai dreptate.

— Sînt oameni cari vorbesc tocmai pentru că nu pot gîndi şi li-i urît altfel.

— Cînd nu găseşti cuvîntul, să fii sigur că gîndul nu s-a limpezit încă.

— Gîndul nu se coboară acolo unde aude prea multă vorbă.

— Tăcerea are glasul ei de înţelepciune; ascult-o! **(N. Iorga)**

— Unii vorbesc ce ştiu, alţii ştiu ce vorbesc. **(I. Istrati)**

— Inteligenţă, dăruieşte-mi / numele exact al lucrurilor. / ... Cuvîntul meu să fie / lucrul însuşi, / rezămislit de sufletul meu. **(J. R. Jiménez)**

— Noi comunicăm cu semenii noştri prin cuvinte. Cu cît mai nesigură este semnificaţia termenilor, cu atît mai mari sînt şansele de neînţelegere. **(B. de Jouvenel)**

— Oricît de straniu ar părea, paradoxul este unul din bunurile noastre spirituale supreme. El se arată capabil de a îmbrăţişa plenitudinea vieţii. **(K. G. Jung)**

— Elocinţa ...: un atribut al înţelepciunii însufleţită de sensibilitate. **(Imm. Kant)**

— Paradoxul ...: înţelegere precoce ce se ciocneşte de absurditatea epocii sale. **(K. Kraus)**

— Te căieşti rar de a fi vorbit puţin, foarte adesea de a fi vorbit mult; maximă veche şi comună, cunoscută de toată lumea şi pe care nimeni n-o practică. **(J. de La Bruyère)**

— Niciodată nu e mai greu să vorbim frumos, decît cînd vorbim din teama de a tăcea.

— Adevărata elocvenţă constă în a spune tot ce trebuie şi a nu spune decît ce trebuie. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Lumea s-a născut prin cuvînt... Un lucru poate să existe mult şi bine, dar nu poate exista cu adevărat decît cînd omul îi conferă existenţă prin cuvînt şi îl numeşte. **(Th. Mann)**

— Oamenii se simt mai aproape unii de alţii, atunci cînd tac, decît atunci cînd vorbesc. **(G. de Maupassant)**

— Nu există cuvinte vulgare... există numai o accepţie vulgară care poate fi acordată tuturor cuvintelor. **(T. Mazilu)**

— Sînt oameni cu care de multe ori stai de vorbă fără să-ţi dai seama că vorbeşti cu cineva. Cu cît îţi spun mai multe lucruri, cu atît parcă nu-ţi spun nimic. **(I. Minulescu)**

— Elocinţa ...: putere de care ar trebui să ne temem ca de atîtea altele. **(G. Mirabeau)**

— Cînd un om nu are nimic nou de spus, de ce nu tace? **(Ch. de Montesquieu)**

— Precizia gîndirii face (şi este ea însăşi) acea a cuvîntului. **(M. P. Musorgski)**

— Cînd „n-ai cuvinte", e mai prudent să taci din gură.

— Beţia de cuvinte se trage din poşirca de idei.

— Între idee şi cuvînt, gestul e un misit care pledează elocvent cauza ambelor părţi.

— Nu vă jucaţi cu vorbele dacă nu cunoaşteţi regulile jocului.

— Poţi să spui orice. Cu condiţia să nu spui mai puţin decît ai vrut, şi mai mult decît trebuie.

— Unii au „darul vorbirii" numai despre alţii.

— Ascultă cînd ţi se vorbeşte, şi taci cînd nu te ascultă nimeni.

— Papagalul nu ştie ce vorbeşte dar se umflă în pene de ce spune. **(T. Muşatescu)**

— Precizarea înţelesului termenilor e cea dintîi precauţie de luat în orice discuţie. **(P. P. Negulescu)**

— A vorbi mult de sine poate fi un mijloc ca oricare altul de a te ascunde. **(Fr. Nietzsche)**

— Metafora:... Cea mai mare putere a omului; ea se învecinează cu vrăjitoria şi e ca un instrument al creaţiei, uitat de Dumnezeu înlăuntrul operelor sale, după cum chirurgul distrat uită un instrument în trupul celui operat. **(J. Ortega y Gasset)**

— În elocinţă trebuie să existe şi elementul agreabil şi elementul real; dar e necesar ca elementul agreabil să fie el însuşi bazat pe real (adevăr). **(B. Pascal)**

— Înţelepciunea mai puţin elocventă poate fi de folos; o elocvenţă prostească însă este precum sabia în mîinile unui prost: nu poate decît să dăuneze. **(G. Pico dela Mirandola)**

— Dacă în vorbă îţi păstrezi o măsură / şi în puţine cuvinte închizi gînduri multe, / vei fi mai puţin urmărit de a lumii bîrfeală. **(Pindar)**

— Ori să taci, ori să spui lucruri care preţuiesc mai mult decît tăcerea. Mai degrabă aruncaţi la întîmplare o piatră, decît un cuvînt de prisos, sau fără folos. Nu spuneţi puţin în cuvinte multe, ci spuneţi mult în cuvinte puţine. **(Pitagora)**

— Vorbeşte ca şi cum ar trebui să dai socoteală. **(Platon)**

— Expresia e straiul gîndirii omeneşti; / te prinde numai dacă ai ştiut s-o potriveşti. **(A. Pope)**

— Cuvintele... nu au nici o valoare fără ideile care le susţin. **(Quintilian)**

— Să ştii să asculţi. Vai de cel care lasă să cadă o vorbă de aur din gura cuiva şi n-o adună.

— Cuvintele nu trebuie să fie decît haina gîndului, făcută foarte riguros pe măsură. **(J. Renard)**

— Vorbele, ca şi oamenii, nu valorează decît dacă sînt la locul lor. **(Rivarol)**

— Uneori paradoxurile din ajun sînt adevărurile zilei următoare... Prefer un om cu paradoxuri, unuia cu prejudecăţi. **(J. J. Rousseau)**

— Gîndurile unui om nu pot fi niciodată exprimate întocmai de altul. **(J. Ruskin)**

— Cîtă vreme taci, cei dimprejur / nu-ţi cunosc nici merit, nici cusur. **(M. Saadi)**

— Bagă de seamă să nu-ţi fie vorbele şi făgăduinţele ca o pînză de păianjen, în care să te prinzi singur, ca musca. **(M. Sadoveanu)**

— Într-un dialog, omul se adresează în acelaşi timp interlocutorului şi sieşi; trăieşte astfel în dubla dimensiune a intimităţii sale şi a lumii, şi aceleaşi cuvinte îi servesc pentru a se adînci în propria sa conştiinţă şi pentru a şi-o deschide celorlalţi. **(P. Salinas)**

— Cine tace, consimte.

— Fără cuvinte nu există nimic. Cuvintele sînt chiar senzaţia care se iveşte, care se pune în mişcare... Cuvîntul creează. **(Nathalie Sarraute)**

— Nu trebuie să vorbeşti decît cui vrea să te asculte. **(Seneca)**

— Mai bine să ţi se impute tăcerea decît să ţi se reproşeze că ai vorbit. **(W. Shakespeare)**

— Cel care vorbeşte, adesea se căieşte; cel care tace, niciodată. **(Simonide din Keos)**

— Cele mai multe certuri provin din faptul că oamenii nu-şi exprimă bine propriile gînduri şi le interpretează greşit pe ale altora. **(B. Spinoza)**

— Cuvintele sînt umbra de aur în conştiinţă — a materiei. **(N. Stănescu)**

— Realitatea obiectivă n-a existat şi nu există în categorii sau forme distincte, pînă ce nu i s-a dat un nume. Botezul este taina creaţiei obiective, fiindcă nimic nenumit nu apare ca real... Aptitudinea cuvîn-

tului de a crea încă odată lumea, palingenetic...; Puterea de creaţie a cuvîntului.

— Cuvîntul spus indică întotdeauna numai aproximativ un anumit gînd, fiind aruncat în conversaţie ca simplă schiţă, pe care o completează gestul, mimica şi cu deosebire intonaţia. **(Vl. Streinu)**

— Uneori tăcerea poate fi sinonimă cu moartea, iar cuvîntul spus la timp, sinonim cu viaţa. **(N. Titulescu)**

— Gîndul frumos exprimat denotă nu numai calitatea estetică a modului de exprimare, ci şi calitatea esenţei sale. Raţionamentul exprimat perfect este şi gîndit perfect. În fond, în viaţa spirituală nu există nimic exterior, decît pentru cei care nu disting interiorul lucrurilor.

— Stilul nu este ceva adăugit gîndirii, ci este desăvîrşirea acesteia. **(C. Tsatsos)**

— Ca-n basme-i a cuvîntului putere; / El lumi aievea face din păreri / şi chip etern din umbra care piere, / şi iarăşi azi din ziua cea de ieri. / Aprinde-n inimi ură şi iubire, / de moarte, de viaţă-i dătător, / şi neamuri poate-mpinge la pierire, / cum poate-aduce mîntuirea lor. **(Al. Vlahuţă)**

— Expresia este frumoasă în literatură prin vag, în legislaţie, prin precizie. **(A. de Vigny)**

— Cuvîntul are într-însul o vatră în care arde jăratecul vieţii. **(V. Voiculescu)**

— Tăcerea este uneori o artă; dar nu atît de mare cît vor să ne convingă unii oameni care sînt cei mai deştepţi... atunci cînd tac. **(Ch. M. Wieland)**

— Ceea ce poate în genere să fie spus, poate să fie spus în mod clar: despre ceea ce nu putem vorbi însă, trebuie să tăcem. **(L. Wittgenstein)**

Datorie, îndatoriri

— Datoria...: necesitate acceptată. **(H. Fr. Amiel)**

— Drepturile omului implică şi datoriile lui. **(T. Arghezi)**

— Oricine face în viaţă tot ce-i stă în putinţă, oricît de umilă ar fi condiţia sa, contribuie cu ceva ca să lase lumea mai bună decît a găsit-o. **(J. L. Avebury)**

— Datoriile nu sînt sentimente. A face ceea ce trebuie, nu înseamnă, întotdeauna, a face ce îţi place. **(H. de Balzac)**

— A te întreba dacă fapta ta a reuşit sau nu, e un nonsens. Important e să fi făcut tot ce-ţi stă în putinţă. **(G. Călinescu)**

— Nici un om nu are dreptul să lase lumea noastră cu defectele cu care o găseşte. Noi trebuie să facem tot ce ne stă în putinţă pentru a crea o lume mai bună. **(A. J. Cronin)**

— Interesul şi datoria sînt expresii, dacă nu sinonime, totuşi intim înrudite. Ambele se contopesc în noţiunea de bine. Interesul e mai mult binele concret, actual, palpitabil, iar datoria e binele mai larg, general, care ţine seama şi de viitor. Pe cînd interesul urmăreşte bunăstarea imediată, palpabilă, datoria cere să nu avem în vedere numai o parte, dar şi întregul, nu numai binele actual, imediat, dar şi cel îndepărtat, viitor, nu numai cel corporal, dar şi cel spiritual.

— Datoria se îngrijeşte şi de necesităţile sociale, de viitor, pe scurt, de interesele generale şi ne porunceşte să renunţăm la ceea ce e de prisos pentru a obţine şi păstra necesarul. **(J. Dietzgen)**

— În toate lucrurile, fă ce depinde de tine; iar pentru rest, fii hotărît şi liniştit. **(Epictet)**

— Fii hotărît a face ceea ce ești dator să faci; execută fără șovăire ceea ce ai hotărît. **(B. Franklin)**

— Nu e destul să fii, și apoi să fi fost, ci trebuie să lași ceva în urma ta, să te porți astfel încît nimic să nu se curme prin tine. **(A. Gide)**

— Cînd pretinzi oamenilor să împlinească datorii fără să le acorzi drepturi, trebuie să-i plătești bine.

— Cum poți să te cunoști pe tine însuți? Niciodată prin contemplare, ci prin acțiune. Încearcă să-ți faci datoria și vei afla îndată cîte parale faci. **(J. W. Goethe)**

— Fiecare este ținut să facă ceea ce poate îndeplini după puterile sale. **(E. Hemingway)**

— Noțiunea de drepturi ale omului nu poate fi invocată fără cea de datorii; ele se referă una la cealaltă și căutăm pentru amîndouă un cuvînt. **(I. G. Herder)**

— Datoria...: zeu care nu acceptă nici un ateu. **(V. Hugo)**

— Fă-ți datoria oricînd. Totdeauna va fi cineva care să te vadă; tu însuți.

— Fă întîi datoria ta și apoi datoria celor ce nu și-au făcut-o.

— Nu-ți compara puterea cu felul cum alții își fac datoria, ci cu întregimea datoriei tale.

— Viața ta va arde oricum, lăsînd cenușă în urmă; caută măcar de încălzește cît mai mulți pe lîngă tine. **(N. Iorga)**

— Omul trebuie să-și împlinească datoria acolo unde o găsește și trebuie s-o caute din răsputeri. **(H. James)**

— Fără îndatoriri, viața devine moale și lipsită de schelet; nu se mai poate ține dreaptă. **(J. Joubert)**

— Datoria...: necesitatea de a îndeplini o acțiune, din respectul legii morale. **(Imm. Kant)**

— Îmi fac datoria mea, de toate celelalte nu-mi pasă. **(Marcus Aurelius)**

— Cu ce să-ți umpli viața dacă nu cu îndatoriri? **(H. de Montherlant)**

— Oprirea la jumătatea drumului nu duce la nimic. Pe jumătate bun, înseamnă rău. Pe jumătate adevărat, înseamnă neadevărat... omul trebuie să-și facă datoria întreagă. Dacă pentru aceasta e nevoie uneori de curaj, omul trebuie să-l aibă...

— Eu n-aș avea curajul să fiu lipsit de curaj. Căci în afară de nemulțumirea de sine, care e o urmare a delăsării sau a neîndeplinirii datoriei, încercarea de a găsi căi ocolite comode, tendința de a scăpa întotdeauna și peste tot de ciocniri, dorința de a „aranja" lucrurile, dau naștere la mai multe griji și, cu siguranță, la mai multe primejdii, decît s-ar putea întîlni pe drumul drept... e mult mai simplu și mai ușor ca omul să-și facă datoria întreagă, decît pe jumătate. **(Multatuli)**

— Datoria...: dreptul pe care ceilalți îl au asupra noastră. **(Fr. Nietzsche)**

— Nici cele mai modeste suflete nu trăiesc zadarnic în lumea aceasta. Alături cu fiecare dintre noi crește încă de cînd sîntem în leagăn datoria vieții noastre. Ferice de cel ce și-o cunoaște întreagă și o împlinește cu toată puterea sufletului său. **(V. Pârvan)**

— Nu știu dacă am să îndrept lumea, dar dacă nu aș abate omenirea din calea răului, decît atît cît abate un bob de nisip albia unui fluviu, și totuși datoria mea e limpede, precisă. **(Camil Petrescu)**

— Pasivitatea, lipsa de atitudine sînt azi simple anacronisme, cînd nu sînt dovezi de lașitate spirituală. Cu spiritul ori cu acțiunea, sîntem datori să ne înrolăm. Nimeni nu poate fi scutit de a lua măcar poziție. **(M. Ralea)**

— Dacă vrei să fii sigur că îți faci datoria, fă tot ce nu-ți place să faci. **(J. Renard)**

— Îndeplinirea totdeauna cu rîvnă a micilor îndatoriri nu cere mai puțină tărie decît faptele eroice. **(J. J. Rousseau)**

— „Sînt răspunzător" — aceasta ar trebui să fie deviza de mîndrie a oricărui om. Este credința în acțiune. Este însăși temelia sentimentului de a exista.

— O civilizație se clădește pe ceea ce se cere oamenilor, nu pe ceea ce li se dă.

— Fericirea omului nu stă în libertate, ci în acceptarea datoriei. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Împlinirea datoriei atîrnă de libertate. Oamenii trebuie să fie liberi, liberi de idei potrivnice, liberi de prejudecăți. Numai astfel ei pot să-și împlinească datoriile sociale și să-și cultive caracterul propriu. **(Fr. J. Simon)**

— Fă ce poți ca lumea să devină mai dreaptă. **(T. Vianu)**

— Onoarea este poezia datoriei. **(A. de Vigny)**

— Să facem tot ce ne stă în putință ca să sporim cu părticica noastră de energie suma de energie activă, deci suma de fericiri și de izbînzi a marii oștiri în care luptăm. Aceasta e prima datorie a fiecărui om pe pămînt. **(Alex. Vlahuță)**

— Nu poți pretinde altora să aibă sentimentul datoriei pînă nu-ți cunoști propriile tale obligații. **(F. Wedekind)**

— Datoria este o activitate rezultînd în mod necesar din viață, care atunci cînd ea este îndeplinită își are justificarea bine fundată. **(Zenon)**

Desăvîrșire, perfectibilitate, autodepășire

— Învățînd pe alții, te instruiești, povestind — observi, afirmînd — examinezi, arătînd — privești. **(H. Fr. Amiel)**

— Totul tinde să depășească ceva; haosul, absurdul, moartea. **(I. Andric)**

— Întîia gravă preocupare este să cauți perfecțiunea, pe care n-ai s-o ajungi, desigur, niciodată, dar pe care trebuie să o urmărești neîntrerupt cît îți durează firul, cu tenacitatea păianjenului nemișcat în mijlocul panopliei lui de mătase.

— Rostul vieții este să te realizezi și să te depășești, fie și orbește. Tinerețea nu merită nici întristare, nici mediocritate. Ea trebuie să țîșnească și să se arunce sus. Cît mai sus! **(T. Arghezi)**

— După cum omul, în desăvîrșirea lui, devine ființa cea mai nobilă, tot astfel, smulsă de sub puterea legilor și a drepturilor, se transformă în cea mai ticăloasă. **(Aristotel)**

— Nu împărtășesc credința într-un progres indefinit în ce privește societățile umane. Cred însă într-un progres al omului asupra lui însuși.

— Ca să ajungi cineva, trebuie să începi prin a fi nimic. **(H. de Balzac)**

— Omul există în măsura în care se caracterizează ca o mutabilitate permanentă.

— Melancolia e neliniștea cunoașterii. În ea se definește experiența interioară. Conștiința omului e îmboldită spre cercetare de un sentiment de insuficiență, de o prezență neliniștită și apăsătoare. Nu e chiar tristețea care paralizează și îndeamnă la renunțare, ci o dorință de a ne înălța, de a găsi o răscumpărare a existenței vulgare, prin altă existență de elecțiune. E un chin al inimii care aspiră la un teritoriu mai elevat, mai imaterial... Melancolia... sentimentul unei absențe care năzuiește să se împlinească.

— Omul e un necontenit proces de formație, ca o dobîndire dialectică și progresivă de experiență și de realitate niciodată desăvîrșită, pentru care viața e o nesfîrșită pregătire. **(S. Battaglia)**

— La tot ce vei face, cere povață de la cugetul tău, astfel ca făcînd fapta să te simți mai bun, mai înaintat pe calea desăvîrșirii.

— Omul se desăvîrșește cînd se face cît se va putea mai întreg în firea sa.

— Omul este menit a se desăvîrși cu toate că desăvîrșirea nu se poate dobîndi pe deplin. **(N. Bălcescu)**

— Pentru cine prezentul nu este superior trecutului, iar viitorul superior prezentului, acela va vedea în toate stagnare, putrefacție, moarte. **(V. G. Belinski)**

— Începi să mori atunci cînd pe nici un plan de activitate nu te mai poți depăși.

— Judecat în perspectiva animalității, adică în cadrul strict al Naturii, omul este o erezie. Iată de ce nu i se poate spune, sub nici un cuvînt: Întoarce-te la natură! **(L. Blaga)**

— Nu cred să existe vreun om care să fi ajuns la un rezultat deosebit, unanim recunoscut, fără să fi avut

de depășit limite existente atît în sine, cît și la semenii săi...

— Autodepășirea... acțiunea coordonată de a duce cît mai departe barierele propriilor posibilități spirituale critice...

— Este o înfruntare veșnică pentru autodepășire, care ține, pe de o parte, de date personale: grad de cultură și intelectualitate, voință, decizie, țel personal însumat în cel social, dar, pe de alta, depinde, în mare măsură, și de mentalitatea ori de rezonanța actelor tale în conștiința mediului în care te-ai format și încerci să crești. **(N. E. Borlaug)**

— Omul trebuie să tindă către... perfecțiunea internă, care singură poartă pecetea eternității. **(O. Botez)**

— Trebuie să încerci necontenit să urci foarte sus, dacă vrei să poți să vezi foarte departe... Și merită să încerci să faci *totul*... **(C. Brâncuși)**

— Nevoia ce o simțim de infinită perfecțiune nu este o reverie vană, un capriciu sau un lux al gîndirii. E o trebuință reală și permanentă, cea mai nobilă și cea mai legitimă dintre trebuințe. **(Giordano Bruno)**

— Orice om are o mare capacitate de trăsături negative, pe care trebuie să se străduiască să le elimine, înainte de a putea face ceva mai bun în viață. **(S. Butler)**

— E nevoie de foarte mult sînge și de secole de istorie pentru a se obține o modificare imperceptibilă a condiției umane.

— Omul nu-i nimic de la sine. Nu-i decît o șansă infinită. Dar este responsabilul infinit al acestei șanse. De la sine, omul este înclinat să se dilueze. Dar e destul ca voința lui, conștiința, spiritul de aventură să învingă, și această șansă începe să crească. Nimeni nu poate spune că a ajuns la limita omului... De la animal la martir, de la spiritul răului la sacrificiul fără speranță nu-i mărturie care să nu ne fi zguduit. Fiecare dintre noi are datoria să cultive în el însuși maxima șansă de om, virtutea lui definitivă.

— Orice împlinire e o aservire. Ea obligă la o împlinire și mai înaltă.

— Admițînd că există un suflet, ar fi o greșeală să credem că el ne este dat de-a gata. El se face aici, de-a lungul unei vieți întregi. Și a trăi nu înseamnă altceva decît această naștere îndelungă și chinuitoare.

— Lupta către înălțimi este deajuns pentru a satisface o inimă de om. Este vorba de acum ca fiecare să creeze în sine un om nou... este vorba de a-ți trăi visurile, de a le pune în mișcare. **(A. Camus)**

— Cine în lume este atît de înțelept, căruia altă înțelepciune să nu-i trebuiască? Cine între muritori este atît de învățat, căruia mai multă parte a învățăturii să nu-i lipsească? **(D. Cantemir)**

— Cei ce tind spre desăvîrșire, rareori se întîmplă să nu-i întreacă pe ceilalți.

— Aproape întotdeauna poți năzui să ajungi pe felurite căi la culmile desăvîrșirii. **(B. Castiglione)**

— Viața e mereu lupta între contrarii și nimeni nu este desăvîrșit, fiind însă pasibil de progres. **(G. Călinescu)**

— Urcați-vă, urcați-vă pe scara pe care toată lumea o numește civilizație, progres, cultură, urcați-vă, vă îndemn din inimă; dar unde o să ajungem? Asta, drept să vă spun, nu știu. De dragul acestei scări merită totuși să trăiești. **(A. P. Cehov)**

— Tot ce se face nou trebuie să fie superior... Tot ceea ce facem azi, trebuie să fie mai bun decît ieri. **(P. Comarnescu)**

— Trebuie să știi să perseverezi pentru a ajunge la echilibru. Trebuie să fii echilibrat pentru a avea posibilitatea să examinezi cu calm și limpezime. Trebuie să examinezi cu calm și vedere clară pentru a ajunge la liniște, la încredere. Trebuie să fi obținut liniștirea, încrederea, pentru a putea discerne esențialul lucrurilor. Cînd se discerne esențialul lucrurilor, se poate atinge scopul. **(Confucius)**

Fă din tine opera ta postumă. **(T. Corbière)**

— Refăcînd omul, reîmprospătăm spiritul și facem să se nască o viață afectivă nouă, din care va izvorî o nouă poezie. **(B. Croce)**

— Mișcarea spre îmbunătățire este condiția necesară vieții noastre morale, care, în inerție, și-ar găsi moartea. Orice pas trebuie să însemne un pas înainte pe drumul progresului ideal, rezultantă binefăcătoare a tuturor celorlalte progrese economice și științifice.

— Omul de azi este **neîndoielnic mai bun decît cel de** ieri... mîine el va fi și mai bun, pînă cînd, ajungînd să stăpînească adevărul, va putea fi cel mai bun arbitru, judecător între el și natură, prin idealul său, ca din înălțimea unui tron inaccesibil; micul rege al universului va formula legile veșnice ale fericirii. **(E. de Marchi)**

— Niciodată nu sînt însuflețiți de sentimentele înălțătoare și generoase oamenii care urmăresc fapte neînsemnate și josnice, căci așa cum sînt deprinderile oamenilor, așa sînt neapărat și sentimentele lor. **(Demostene)**

— Să privim în noi, în moravurile noastre, în ideile noastre, în prejudecățile noastre, în însușirile noastre bune și rele; să transformăm lumea modernă într-o lume a noastră, studiind-o, făcînd-o să fie a noastră și transformînd-o. **(F. De Sanctis)**

— Omul e ceva nedesăvîrșit; care tinde necontenit la ceva mai bun și mai mare decît el însuși. **(R. Descartes)**

— Dacă nu putem ajunge niciodată la desăvîrșire, trebuie oare să renunțăm la a mai învăța? **(A. Dürer)**

— Orice om înțelept năzuiește spre deplina cucerire a eului său.

— Nici un om n-a trecut printr-o experiență care să-l sature pe deplin; partea cea mai de preț a ei este vestirea unei experiențe superioare. Înainte, mereu înainte! **(R. W. Emerson)**

— Trăiește-ți... viața ca un om desăvîrșit, înaintînd pe calea spre perfecțiune și tot ce-ți pare a fi cel mai nobil, să fie pentru tine lege de neînfrînt. **(Epictet)**

— Omul cu un înalt caracter moral este, deocamdată, o excepție destul de rară. Uneori sub pojghița civilizației se află strămoșul, sălbaticul, contemporan cu ursul peșterilor. Încă n-am ajuns la adevărata umanitate. Ea se dezvoltă puțin cîte puțin, prelucrată prin fermentul secolelor și prin lecțiile conștiinței; ea merge treptat spre mai bine. **(J. H. Fabre)**

— Pentru desăvîrșirea omului se cere putere de gîndire, putere de voință, puterea inimii. Puterea gîndirii este lumina cunoașterii, puterea voinței — energia caracterului, puterea inimii — iubirea. Omul există pentru a cunoaște, pentru a voi, pentru a iubi. **(L. Feuerbach)**

— Desăvîrșirea este scopul suprem și inaccesibil omului; acțiunea infinită de a se desăvîrși este menirea sa. **(J. G. Fichte)**

— Omul nu va fi niciodată condamnat la imobilitatea paradisului, ci va continua totdeauna să se dezvolte. El va dori totdeauna să fie mai mult decît ceea ce poate să fie, se va revolta totdeauna împotriva limitelor naturii sale, se va strădui totdeauna să se depășească și va aspira tot timpul la nemurire.

— Dacă dorința de a fi atotștiutor, atotputernic, universal ar dispărea vreodată, omul ar înceta să mai fie om.

— El (omul n.n.) va avea mereu nevoie de știință, pentru a smulge naturii toate secretele posibile. Și va avea mereu nevoie de artă pentru a se simți la largul său nu numai în propria sa viață, ci și în acea parte a realității despre care imaginația sa îi spune că el nu o stăpînește încă. **(E. Fischer)**

— Ceea ce se respectă în om este mai puțin ceea ce omul este acum decît ceea ce poate fi, este posibilul răsărind din actualitate, idealul dominînd realitatea. Este, ca să zicem așa, rezerva voinței și inteligenței închisă într-un cap omenesc, este progresivitatea individului, este progresivitatea însăși a speciei care se sprijină în parte pe acest cap ce-l respectăm și-l numim drept. **(A. Fouillèe)**

— Obișnuiește-te să păstrezi primul loc, să rămîi acolo, pentru ca mai tîrziu să nu fii niciodată mulțumit de tine, dacă ți s-ar întîmpla să-l ocupi numai pe al doilea. Să nu te înșeli asupra mobilului, să nu confunzi orgoliul, cu sentimentul modest privind ceea ce poți, să nu consideri în toate lucrurile, și mai ales în lucrurile spiritului, decît noblețea extremă a scopului, distanța la care te găsești de el și necesitatea de a te apropia de el cît mai mult cu putință; aceasta te va face foarte umil și foarte tare. **(E. Fromentin)**

— Mi-a plăcut întotdeauna mai mult bobocul plin de făgăduință decît floarea învoaltă, dorul mai mult decît împlinirea lui, progresul mai mult decît realizările, adolescența mai mult decît maturitatea.

— Dacă omul ***a devenit***, dacă n-a fost din totdeauna ce este, cum poți să nu accepți că nu va rămîne așa întotdeauna, că și de acum înainte se transformă? Cu

ce drept îmi spuneţi că nu poate spera în progres şi că primul lui cuvînt trebuie să fie şi ultimul?

— Nu numai lumea trebuie schimbată, ci şi omul. De unde se va ivi acest om nou? Nu din afară. Să ştii să-l descoperi, în tine însuţi şi, după cum din minereu se extrage un metal pur, fără zgură, trebuie să fii tu acest om aşteptat. Obţine-l de la tine.

— Îndrăzneşte să devii ceea ce eşti. Nu te socoti prea uşor absolvit. Există posibilităţi minunate în fiecare fiinţă. Convinge-te de forţa şi de tinereţea ta. Să ştii să spui mereu fără încetare: „Nu depinde decît de mine".

— Sîntem toţi făcuţi în aşa fel că am putea fi mai buni şi cred că cea mai mare inteligenţă este tocmai aceea care suferă mai mult de hotarele ei. **(A. Gide)**

— Ridicaţi-vă deasupra voastră înşivă.

— Ceea ce are însemnătate este să pricepi ceva bine şi să-l poţi face ca nimeni altul în jurul tău.

— Tot ce este desăvîrşit în specia sa trebuie să se ridice deasupra speciei, să devină altceva, o fiinţă incomparabilă.

— Tot ce ni se întîmplă lasă urme, totul contribuie pe neştiute la formarea noastră, dar e primejdios să încercăm a ne da seama în ce măsură şi în ce chip, căci astfel devenim fie mîndri şi neglijenţi, fie abătuţi şi lipsiţi de curaj: şi una şi alta sînt la fel de dăunătoare pentru evoluţia noastră ulterioară. Cel mai sigur mod de a proceda e să faci mereu ceea ce se impune imediat.

— Perfecţiunea e o normă cerească, voinţa de perfecţiune e norma omului.

— Niciodată nu e pierdut timpul pe care l-am folosit ostenindu-ne cu o lucrare care ne-a silit să progresăm pe calea instruirii şi formării noastre.

— Trebuie să ne cultivăm însuşirile, nu particularităţile. **(J. W. Goethe)**

— Realul nu s-a ridicat niciodată pînă la imaginar, deoarece desăvîrşirile sînt lesne de închipuit, dar foarte anevoie de realizat. Imaginarul se împreunează cu dorinţa şi zămisleşte totdeauna mai mult decît ceea

ce sînt lucrurile. Oricît de mari ar fi calităţile, ele n-ajung să mulţumească ideea despre ele.

— Fiecare în propria-i îndeletnicire să-i aibă-n gînd pe cei mai buni, nu atît ca să-i urmeze, cît să le-o ia înainte.

— Nimeni nu se naşte isprăvit; cu fiecare zi te desăvîrşeşti în fiinţa ta. **(B. Gracian y Morales)**

— Fiecare se schimbă el însuşi se modifică, în măsura în care se modifică întreg complexul de raporturi al cărui centru este... Dacă propria noastră individualitate este ansamblul acestor raporturi, a ne crea o personalitate înseamnă a cuceri conştiinţa acestor raporturi; a modifica propria noastră personalitate înseamnă a modifica ansamblul acestor raporturi...

— „Natura umană" este „complexul raporturilor sociale"... deoarece include ideea devenirii; omul devine, se schimbă continuu odată cu schimbarea raporturilor sociale. **(A. Gramsci)**

— Totdeauna trebuie să păstrăm şi să hrănim în adîncul nostru o părticică din marele vis universal, visul unei perfecţiuni inaccesibile.

— În ciuda tuturor slăbiciunilor, trebuie să credem că există în noi ceva nobil care, într-o zi, va triumfa, altminteri n-ar mai merita osteneala să trăim.

— Împotriva omului care sînt, va protesta întotdeauna omul care aş fi vrut să fiu, şi cei doi vor coexista pînă la sfîrşit, dar va fi judecat omul care aş fi vrut să fiu.

— Atîta vreme cît purtăm în noi un protest împotriva propriei noastre fiinţe, orice speranţă este îngăduită. Partida este pierdută atunci cînd ne acceptăm şi renunţăm.

— Eu apelez la mîine împotriva lui ieri, mă revendic de la omul care voi fi într-o zi... M-am modificat, mă voi mai modifica. În fiecare clipă simt în mine înclinarea profundă de a mă schimba, care se confundă cu instinctul de a trăi... **(J. Green)**

— Arta, ca şi viaţa, este făcută din abandonări şi renunţări. Zeii tinereţii nu mai sînt decît idoli perimaţi pentru vîrsta matură. **(J. Grenier)**

— A ne simți slăbiciunea, a lua cunoștință de determinările de tot felul care ne limitează viața, apoi a dori să ne mărim puterile asupra noastră înșine și asupra lucrurilor, a ne lărgi sfera de acțiune, a recuceri o independență relativă în fața necesităților de tot felul care ne învăluie, acesta este mersul spiritului uman, în fața universului. **(M. J. Guyau)**

— Omul trebuie să-și cunoască datoria, asta-i esențialul... să descoperi întregul sens al vieții și apoi să te înalți deasupra-i... abia atunci omul se dovedește a fi om. **(G. Hauptmann)**

— Fiecare individ uman poartă în el aptitudinea de a fi un om „ideal". **(G. W. Fr. Hegel)**

— Omul tinde neîncetat către progres și perfecțiune. **(I. Heliade-Rădulescu)**

— Viața se cere mereu înzestrată. **(Hesiod)**

— Fiecare dintre noi nu e decît un om, o experiență, o ființă aflată în drum spre ceva. Dar trebuie să se afle în drum spre desăvîrșire, să năzuiască spre centru, nu spre periferie. **(H. Hesse)**

— Fii tu însuți fără încetare... să faci din tine cea mai nobilă creatură; și apoi, fă ce vrei. **(V. Hugo)**

— Sîntem toți ceea ce sîntem; și cînd se pune problema să ne transformăm pe noi înșine în ceea ce ar trebui să fim, nu se poate spune că e ușor.

— E datoria fiecăruia să valorifice tot ce există în stare virtuală, toate valențele.

— Orice proces de transformare durează o viață întreagă. De cîte ori ajungi pe o culme, în fața ochilor tăi se ivește o nouă culme, o culme pe care nu o puteai vedea cînd te aflai mai jos...

— Scopul ideal se îndepărtează, pe măsură ce te apropii de el, ți se pare mereu că e altul, mai important decît cel întrevăzut în momentul în care porniseși la drum.

— Omul nu se naște om, ci devine om. **(A. Huxley)**

— A ști, e a stăpîni; a crede, e a aspira la ceva mai mult. Crezi în chiar dorința ta de a fi ce ai voi să fii.

— Cea mai mare înțelepciune a naturii e că a sădit în sufletul omului nemulțumirea cu ce a cîștigat și avîntul ce poate — sau nu poate! — cuceri încă.

— Pentru fiecare zi, ori un mănunchi de fapte ori sufletul tău cu o treaptă, mai sus.

— Egalitatea o voiești? Învață-te să te înalți, nu să cobori. **(N. Iorga)**

— Trăind vremelnic pe pămînt, / ești prea îndepărtat de stele, / dar, suflete, nu-i un motiv să nu te-nalți pînă la ele. **(Șt. O. Iosif)**

— Mulțumește-te cu ce este, dar caută ceva mai bun. **(Isocrate)**

— Oricine are... datoria să fie necruțător cu sine, într-un continuu proces de autoperfecționare. **(Alex. Ivasiuc)**

— Numai omul este capabil de un ideal de frumusețe, numai umanitatea este capabilă de un ideal de perfecțiune.

— Care sînt scopurile vieții, care în același timp să fie și datorii? desăvîrșirea noastră înșine, și fericirea altora. **(Imm. Kant)**

— Fiecare ființă trebuie să înainteze de la o treaptă la altă treaptă, urcîndu-se pînă la înălțimea omului desăvîrșit. **(Naser Khosrou)**

— Prin dorința de a-și îndeplini visurile din tinerețe, se manifestă veșnicul proces de maturizare al omului. **(E. Knight)**

— Străduiește-te în permanență să crezi că ești ceea ce ai dori să fii, iată cel mai bun mijloc de a-ți înfăptui dorințele. **(J. Knittel)**

— Trebuie ca omul să-și simtă cu tărie nedesăvîrșirea, ale cărei trei sferturi nu i se datoresc decît lui, spre a o critica astfel. **(Lautréamont)**

— A lucra cu mai puțină perfecțiune decît ai fi putut, înseamnă a lucra imperfect. **(G. W. Leibniz)**

— A fi, înseamnă a fi înainte. **(V. I. Lenin)**

— Va veni, va veni cu siguranță vremea aceea a desăvîrșirii, cînd omul, cu cît va fi mai încredințat în mintea lui de apropierea unui viitor mai bun, cu atît

mai puțin va avea nevoie să-și caute în acest viitor motivele acțiunilor sale; atunci el va făptui binele pentru bine și nu pentru că nu știu ce arbitrare răsplăți sînt statornicite, care și-au avut altă dată rostul unic să-i fixeze și să-i întărească privirea șovăitoare spre a putea descoperi răsplățile intrinseci, mai bune, ale binelui.

— Marele secret de a desăvîrși sufletul omului prin exercițiu constă exclusiv prin a primi cunoștințele printr-un efort continuu, prin proprie reflectare asupra adevărului. Imboldurile, în acest sens, sînt ambiția și curiozitatea, iar răsplata este satisfacția de a descoperi adevărul... Din fire, noi sîntem mult mai curioși să știm CUM decît DE CE există și se întîmplă toate. **(G. E. Lessing).**

— Întreabă-te întotdeauna: ce-aș putea face ca lucrul meu să fie din ce în ce mai bun?

— Încă un pas înainte. Bine! Mai bine! Iată ceva nou! Mai nou! Și cîte vor urma încă?

— Ce am făcut? Ce facem acum? Ce ar trebui să mai facem?

— N-ar trebui să ne culcăm înainte de a putea spune că am învățat ceva în ziua care a trecut. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— A te lupta cu tine însuși, cu ochii ațintiți spre un ideal literar sau de viață mai luminos, a frînge cătușele strînse în jurul aspirațiilor tale, a cădea, a te lovi, a fi învins și a învinge toate micile lucruri ce ți se pun de-a curmezișul, toate micile stîngăcii ale începutului, pînă la biruința din urmă, cînd cugetarea curge de la sine, limpede, neîmpiedicată, în forma cea mai strălucitoare — aceasta e mulțumirea cea mai mare ce-o poate avea un om și în special un scriitor. Căci lupta interioară e semnul unei vieți intense; și a simți că trăiești intens, înseamnă că trăiești de două ori. **(E. Lovinescu)**

— Omul trebuie înțeles ca un element de evoluție. Să nu ne întrebăm: *ce este cineva?* Să ne întrebăm: *ce devine?* **(T. Maiorescu).**

— Dacă m-ar întreba cineva cum aș putea să formulez pe scurt esențialul din experiența mea pedagogică, eu aș răspunde că ea se rezumă la cît mai multe cerințe și în același timp cît mai mult respect față de om. **(A. S. Makarenko)**

— Fericit va fi acela care se va putea reconstrui pe sine insuși prin constrîngere și efort, ajungînd astfel la un sens al vieții. **(A. Malraux)**

— Cred că trebuie să rămînem cu înverșunare noi înșine, cu condiția să creștem. Scopul fiecăruia dintre noi trebuie să fie realizarea perfectă a tipului de om pe care îl reprezentăm. **(R. Martin du Gard)**

— Omul se face, se făurește pe el însuși.

— Doctrina materialistă care afirmă că oamenii sînt produsele împrejurărilor și ale educației și că, așadar, oamenii care s-au transformat sînt produsul unor împrejurări și al unei educații modificată, uită că împrejurările sînt modificate tocmai de oameni și că educatorul însuși trebuie educat... **(K. Marx)**

— Ceea ce mă tulbură la un om este nemulțumirea de sine. **(T. Mazilu)**

— Cînd tinzi spre perfecțiune, e bine să te oprești pe culmi. **(M. Menéndez y Pelayo)**

— Sufletul se înalță prin efortul pe care trebuie să-l facă pentru a atinge perfecțiunea. **(Michelangelo Buonarroti)**

— Omul nu progresează decît cînd știe că nu poate să facă ce vrea. **(Gr. Moisil)**

— Perfecțiunea nu poate fi atinsă niciodată, rămînînd veșnic o treaptă mai sus, pe care oricît te vei fi înălțat, vei avea încă să o urci. **(C. Moldovanu)**

— Înainte de a rîvni să devii egal cu un om care a ajuns „ceva", să nu uiți că ai numai două posibilități să-ți atingi scopul. Sau să-l constrîngi să coboare pînă la tine, sau să lupți să te ridici pînă la el.

— Nu-mi spune *cine ești*. Spune-mi, *ce ești*. **(T. Mușatescu)**

— Numai cel ce se schimbă este înrudit cu mine.

— Nu de unde veniți, se constituie onoarea voastră, ci încotro mergeți.

— Ai prea puţină recunoştinţă pentru învăţător dacă rămîi pururea ucenic.

— Cine-şi atinge ţinta, o întrece în acelaşi timp. **(Fr. Nietzsche)**

— S-ar putea spune că există în fiecare om o secretă potenţialitate de a fi mai mult decît este.

— Prea puţin preţuieşte viaţa în care nu colcăie o permanentă şi intensă preocupare de a-şi lărgi frontierele. Trăieşti în măsura în care doreşti să trăieşti şi mai mult...

— Orice încăpăţînare în a ne menţine înlăuntrul orizontului nostru obişnuit înseamnă debilitate, înseamnă o decadenţă a energiilor noastre vitale. Orizontul este o linie biologică, un organ viu al fiinţei noastre. Cît timp ne bucurăm de o plenitudine a trăirii, orizontul se mută, se dilată, ondulează elastic, asemenea respiraţiei noastre. În schimb, cînd orizontul se fixează, înseamnă că s-a anchilozat şi că noi am început să îmbătrînim.

— Orice realitate umană — şi nu cunoaştem alta — este mărginită. Cine nu-şi vede limitele, deficienţele, nu poate într-adevăr să-şi vadă înfăţişarea şi, prin urmare, însuşirile, harul. **(J. Ortega y Gasset)**

— Să nu te speculezi pe tine însuţi, ci să te foloseşti de ceea ce ai dobîndit — de experienţa ta — pentru a merge mai departe... mai sus. Să adaugi ceva în plus la ceea ce ai făcut. **(Th. Pallady)**

— Trebuie să faci multe lucruri proaste pentru a ajunge să faci cîte unul mulţumitor. **(G. Papini)**

— Orice pe lume trebuie să se autodepăşească ca să fie ceea ce este. Omul, activitatea omului, trebuie să includă elementul infinitului, care conferă fenomenelor contur şi caracter.

— În toate, / Doamne, aş vrea s-ajung / la ultimu-nţeles. / Esenţa drumului cel mai lung / şi-a sufletului, mai ales. **(B. Pasternak)**

— Înţelesul vieţii umane nu este estetic, ci etic. Nu animal frumos, ci animal bun are a deveni omul, dacă e ca societatea omenească să se deosebească de haitele de carnasiere ori de turmele de ierbivore ale lumii infraumane. **(V. Pârvan)**

— E bine şi frumos să te înalţi, dar nu pe jumătate. O înălţare pe jumătate este egală cu o cădere.

— Superioritatea unui om stă în distanţa pe care poate să şi-o ia faţă de el însuşi. Îngîmfarea exclude această atitudine, exclude deci, dacă nu în întregime, măcar într-o largă măsură, superioritatea. **(Alex. A. Philippide)**

— Ridicarea unui om e în munca şi strădania lui, în creşterea lui adevărată. **(V. I. Popa)**

— Omul nu mai e acelaşi după ce descoperă ceva.

— Înainte omul era mai mult un aventurier în căutarea fericirii, astăzi a devenit un aventurier în spirit, vrea neapărat să afle ... cine e, ca să poată şti ce) să devină. **(M. Preda)**

— Chiar dacă speranţa de a atinge perfecţiunea este prea îndrăzneaţă, să cerem totul, pentru ca, cel puţin, să realizăm cît mai mult.

— Cine se străduieşte spre culmi, chiar dacă nu le atinge, va urca totuşi mai sus decît acela care, pornind de la început fără speranţa de a ajunge unde doreşte, se va opri chiar la poalele urcuşului. **(Quintilian)**

— Fără să aspirăm ca în miturile reacţionare către noţiunea de „supraom", de „erou", sau de „elită", se poate întrevedea pentru fiecare om în sînul socialismului asigurarea infinită a dezvoltării sale spirituale. Omul îşi poate amplifica darurile sale omeneşti pînă la orice potenţă.

— Desăvîrşirea calitativă presupune, pe lîngă talent, şi un lung exerciţiu, care se cîştigă abia la maturitate. Un tînăr poate fi o promisiune. Talentul trebuie verificat şi sterilizat prin nenumărate încercări.

— Dacă gîndim o clipă la sensul în care a evoluat omenirea, o concluzie ne apare; mersul omului e în contra biologiei, am zice aproape în contra vieţii. Intelectualitatea, morala, religia, iubirea sînt capitole care n-au nimic de-a face cu instinctul de conservare. **(M. Ralea)**

— Nu există rai, dar trebuie să ne străduim a merita să existe unul.

— Sub pretext că perfecțiunea nu există pe lumea asta, nu vă păstrați cu grijă, toate defectele.

— Trebuie să fii nu cel dintîi, ci unicul.

— E destul să încerci să te perfecționezi cît de cît; și vezi cum ceilalți se micșorează, de parcă s-ar afunda în nisip. **(J. Renard)**

— Singurul omul, dintre toate viețuitoarele pămîntului, își făurește o lume ideală după chipul căreia vrea să-și modeleze viața și să plămădească realitatea. Este fapt de constatare că omul opune lui „este" pe „trebuie să fie". El singur, după cunoștința noastră, crede că viața ca atare nu-și ajunge sieși. Crede că viața ca atare nu este scop, că e mijloc în vederea realizării valorilor de cultură ale spiritului.

— Din viața spirituală, din spirit și creațiile lui, omul și-a făcut scop absolut al existenței — nu numai al existenței sale, ci al existenței în general.

— Acolo unde toate tensiunile interioare au fost echilibrate, dispare orice posibilitate și dorință de progres: omul nu protestează, sau nu mai protestează contra a ceea ce există pur și simplu. E necesar că omul să aibă conștiința că-i lipsește ceva, pentru ca să caute a depăși starea de fapt.

— Omul, creatură capabilă de a se vedea pe sine nu numai cum este, ci și cum ar *trebui* să fie, este în stare, dacă vrea, să și devină ceea ce trebuie să fie.

— Din momentul în care spiritul a început să reflecteze asupra propriilor lui nevoi, adică din momentul în care a devenit conștient, a anunțat dorința mare și plină de consecințe de a spiritualiza întreaga existență. De a-și realiza în lumea exterioară (materială) idealurile lui morale. De a o moraliza. Nu în sensul de „a-i face morală", ci în acela de a o face morală.

— Numai insuficientul e creator... Unde nu există din naștere sentimentul lipsei interioare sau unde el a dispărut... nu există, respectiv nu mai există, dorință și posibilitate de progres.

— Nici o formă particulară de existență nu e dată în lume cu fatalitate, și nici una nu e veșnică cu fatalitate. Totul poate fi schimbat în zona omenescului, totul poate fi făcut altfel decît este. **(D. D. Roșca)**

— Este un spectacol mare și frumos de a-l vedea pe om ieșind, într-un fel, din neant prin propriile sale eforturi, risipind prin lumina rațiunii sale tenebrele în care l-a învăluit natura, ridicîndu-se deasupra lui însuși, lansîndu-se prin spirit în regiunile celeste, parcurgînd cu pași de gigant, ca și soarele, vasta întindere a universului și, ceea ce este încă și mai mare și mai dificil, întorcîndu-se la sine totuși pentru a studia omul și a-i cunoaște natura, îndatoririle și scopurile sale. **(J. J. Rousseau)**

— În firea și structura fiecărui om, oricît de simplu și primitiv, există resurse și pentru lucruri superioare; un grăunte de imaginație, chiar dacă înceată, o putere latentă de emoție, încercări timide de gîndire, toate acestea există chiar și la omul cel mai de jos; și, în majoritatea cazurilor, este numai vina noastră dacă rămîn latente. **(J. Ruskin)**

— Victoria omului nou asupra celui vechi trebuie să devină definitivă. Înainte și tot mai sus să ne ducă avîntul nostru către mai bine, către o înfrățire definitivă a fiilor aceluiași pămînt...

— Pas cu pas, omul — omul în înțelesul cel mai bun al cuvîntului — și-a cîștigat dreptul de a exista străbătînd prin milenii o cale cotită, totuși o cale de ameliorare a speciei. Încet și penibil, spiritul s-a desfăcut de cele materiale, ca un călăuz către ultima etapă de alinare a dușmăniilor și urii, de așezare pentru totdeauna a păcii și a prieteniei între indivizi și popoare. Credința aceasta mă ține încă în viață, ea va avea putere și impuls și după ce ființa mea va trece. Viața se alimentează din moarte; putem trăi în copiii noștri, dacă-i vom pătrunde de lumina, de soarele acestui ideal.

— Sărmana făptură omenească e capabilă de toate relele, dar tot în ea se găsește și resortul evoluției.

— Cine e atent vede și aude pururi altceva; fiecare fracțiune a vieții își schimbă perspectivele necontenit — și în sine și în raport cu noi... noi înșine sîntem alții întruna.

— Progresul necontenit al inteligenței și raționamentului a sleit acele aptitudini care legau pe om mai strîns de stihii. **(M. Sadoveanu)**

— Viața nu are sens decît dacă o schimbi puțin cîte puțin.

— E bine ca timpul care se scurge să nu ne macine și să ne piardă, ci să ne împlinească. E bine ca timpul să fie o construcție.

— Nu-i pot iubi pe sedentarii inimii. Cei ce nu schimbă nimic, nu devin nimic. Viața nu va fi servit la împlinirea lor. Iar timpul curge pentru ei asemenea unui pumn de nisip, pierzîndu-i.

— Pare-se că perfecțiunea e atinsă nu atunci cînd nu mai este nimic de adăugat, ci cînd nu mai este nimic de înlăturat. **(A. de Saint-Exupèry)**

— Nu ai dreptul să ocolești un efort decît în numele altui efort, pentru că trebuie să crești neîncetat.

— Omul valorează exact ceea ce poate deveni.

— Orice înălțare este dureroasă. Orice transformare este suferință.

— Cu cît omul are mai mult, cu atît dorește mai mult; cu cît izbîndește mai bine, cu atît vrea să se apuce de mai multe; și cu cît a răsturnat mai multe piedici cu atît își făurește altele noi. **(George Sand)**

— Nu se poate concepe nici o formă de reînnoire adevărată, atîta timp cît noi nu vom deveni oameni noi. **(A. Schweitzer)**

— Atașează-te de cei care te pot face mai bun, primește pe cei pe care, la rîndul tău, îi poți face mai buni. **(Seneca)**

— Dacă un lucru poate fi făcut mai bine, nu are rost să te mulțumești cu mediocritatea. **(P. Servien)**

— Îmi place starea de continuă devenire, cu o țintă în față și nu în spate. **(G. B. Shaw)**

— Înfăptuirea supremei perfecțiuni umane este scopul final al cunoașterii. **(B. Spinoza)**

— Omul, spre deosebire de orice altceva, organic ori anorganic, din univers se înalță dincolo de lucrul mîinilor sale, urcă mereu pe treptele propriei înțelegeri, pășește în fruntea înfăptuirilor sale. **(J. Steinbeck)**

— O ascensiune e o eliberare, e o perfectare, o înnobilare. Pe culmi nu poți fi decît stăpîn. **(O. Șuluțiu)**

— Oricine, înainte de a ajunge un *discutat*, maestru, trebuie să fi fost mai întîi un *indiscutabil* ucenic. **(C. Theodorescu)**

— A exista, pentru o ființă conștientă, înseamnă a se schimba, a se schimba înseamnă a se maturiza, a se maturiza înseamnă a se crea infinit pe sine însuși. **(A. Thibaudet)**

— Este regretabil dacă, pentru a justifica existența, te compari cu cei mai răi. Numai comparația cu idealul este justificată. Pînă în ultimul moment să te îngrijești de tine însuți, așa cum se îngrijește sculptorul de lutul lui. Să-l modelezi, încercînd să-i dai forma cea mai corectă, cea mai nobilă, fiind total indiferent la gîndul că, poate peste cîteva clipe această operă a mîinilor tale se va prăbuși, se va sfărîma și nu va rămîne nici o imagine, nici o amintire a formei sale.

— Natura ne plăsmuiește pe etape, iar spiritul cere să ne întregim. Aceasta este prima și cea mai dificilă problemă de viață. **(K. Tsatsos)**

— Poate că singura demnitate adevărată a omului este capacitatea de a se depăși pe sine.

— Aceasta este miezul întregii vieți omenești: să știi ce vrei să fii. Să te intereseze prea puțin ce ești; să cauți doar ceea ce vrei să fii.

— Cu adevărat om este doar acela care vrea să fie mai mult decît om... dacă nu vrei să fii decît ceea ce ești, atunci ești pierdut, pierdut fără putință de scăpare.

— Să te mistuie o necontenită febră, o sete de oceane insondabile și fără de margini, o foame de universuri și dorul veșniciei.

— Tindem să fim totul, văzînd în aceasta singurul mijloc de a nu ne reduce la nimic. **(M. de Unamuno)**

— Spre a scăpa către văzduhul lin, / nevoie e să treci prin vai și chin. **(Vergilius)**

— Avem datoria intelectuală de a spune adevărul; pe acel folositor, constructiv și întăritor, dar și pe acel primejdios, demoralizant și diabolic. Echilibrul sufletesc al oamenilor trebuie din cînd în cînd tulburat și compromis. Elementele construcției interne trebu-

iesc eliberate, smulse din unitatea lor, încredințate anarhiei primitive. Certitudinile lăuntrice înlocuite prin îndoieli și superba siguranță de sine prin deznădejde. Numai așa ideea omului se poate îmbogăți și adînci. Cine dorește perfecționarea tipului omenesc trebuie să-și dorească toate durerile și toate prăbușirile.

— Puterea răului este masivă, oarbă, distructivă. Este foarte activă. Răul este mai ușor decît binele, se întocmește pe o cale mai lesnicioasă. Îți este mai la îndemînă să improvizezi neglijent decît să studiezi și să execuți cu atenție, să urmezi o tradiție decît să te ostenești pentru o inovație, să renunți decît să creezi, să te reprimi decît să te exalți. Lenea, deprinderea comodă, oroarea răspunderii, toate forțele inerției sau ale blazării te trag în jos.

— Iubirea care a scînteiat în tine pentru formele mai înalte, mai drepte și mai pure de viață, pentru ceea ce-ți apare bun și frumos, în tine și în alții, pornirea sprintenă și activă, curajul gîndirii și al faptei, te înalță.

— Totul ne spune că vrem să ne desăvîrșim. Această desăvîrșire noi știm însă că n-o putem atinge prin decretele magice ale rațiunii care descoperă adevărul, convinsă, că formulîndu-l, el se realizează.

— Noi trebuie, luînd contactul cu marile probleme care ne privesc de-aproape, să devenim oameni de inițiativă și să intervenim activi. Ce ne va conduce, ce trebuie să ne conducă în efortul acesta? Mai întîi credința în știință, în puterea și eficacitatea rațiunii omenești. **(T. Vianu)**

— Trebuie să facem să intre în ființa noastră toate lumile imaginabile, să deschidem toate porțile sufletului nostru tuturor cunoștințelor, tuturor sentimentelor. **(Voltaire)**

— Aparținem mai puțin lumii de unde venim cît celei către care năzuim. **(Fr. Werfel)**

— Lupta neîncetată a rațiunii cu sensibilitatea, sau a omului spiritual cu cel animalic este unicul mijloc posibil de a pune capăt depravării naturii noastre, tuturor relelor care izvorăsc din ea; această luptă interioară trebuie să dureze în fiecare om pînă cînd animalul, făcut să slujească, este obligat să recunoască dreapta dominație a spiritului și învățat să o suporte docil. **(Gh. M. Wieland)**

— Dezvoltarea continuă a artelor și științelor înseamnă că nu ne putem mulțumi cu atotștiința unei singure epoci... în cursul timpului trebuie să ne revizuim vechile idealuri. **(N. Wiener)**

— Este o infirmitate din ce în ce mai urîtă, să nu cauți din toate puterile să realizezi o virtuozitate oarecare. **(P. Zarifopol)**

— Fie ca mai tîrziu, cîndva, să se spună despre el: a fost mai bun decît tatăl său. **(Șt. Zeromski)**

Discreție, curiozitate, mărturisire

— Cel mai bun mijloc de a pătrunde în adîncimea unei taine este să-ți pui lacăt la gură. Mai curînd sau mai tîrziu, prevederea altora n-are să dea dovadă de aceeași cumințenie. **(W. H. Allen)**

— Dacă un om este socotit discret, ești îndemnat să i te destăinui... un om se destăinuie altuia mai mult pentru a-și descărca sufletul decît pentru a-și împărtăși gîndurile... Deprinderea discreției este înțeleaptă și totodată morală. **(Fr. Bacon)**

— Detest masca, dar voalul nu-mi displace. **(V. Bogrea)**

— Nu-mi plac secretele celorlalți, dar mă interesează mărturisirile lor. **(A. Camus)**

— Viața adevărată a fiecărui individ e o taină, și poate de aceea oamenii civilizați se îngrijesc cu atîta înfrigurare de păstrarea secretelor personale.

— O educație bună nu te împiedică să verși sosul pe fața de masă, dar te oprește să observi greșeala dacă o face altul. **(A. P. Cehov)**

— Să nu cercetezi cugetul altora, nici să dorești să afli mai mult decît vor ei să-ți spună. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Cînd nu ne interesăm de propria-ne soartă, — avem destul timp să ne ocupăm de alţii.

— E o necesitate involuntară să te confesezi unui spirit congenere; şi totuşi de cele mai multe ori îţi pare rău că ţi-ai înstrăinat această comoară de suferinţe, de gînduri, de temeri şi speranţe, de ce atunci această nevoie — ca pe urmă să regreţi? **(P. Constantinescu)**

— Iubesc viaţa, nu mă căiesc şi nu regret tot ce-am trăit şi prin ce-am trecut, îmi pare rău numai că multe n-am apucat să le fac... că uneori n-am suferit pînă la capăt, şi alte ori nu am iubit cu toată puterea. Dar acestea sînt legile naturii. **(I. G. Ehrenburg)**

— Împărtăşirea păţaniilor are o utilitate morală, căci omul aflînd cum le-a mers altora şi la ce se poate aştepta şi el de la viaţă, ajunge să considere că, orice s-ar întîmpla, i se întîmplă ca oricărui om şi nu ca unuia deosebit de fericit sau nefericit. Chiar dacă recunoaşterea acestui fapt nu-i foloseşte spre evitarea relelor, ea este totuşi foarte utilă ajutîndu-l să accepte, să suporte şi chiar să învingă anumite greutăţi. **(J. W. Goethe)**

— Sufletele care nu-şi spovedesc tainele niciodată... sînt ca odăile cu ferestrele închise, care nu se aerisesc.

— Nu-i nimic mai greu purtat ca o fericire nespovedită. **(O. Goga)**

— Sfatul să pară o reamintire a celor uitate, nu vădirea nepriceperii lor.

— Nu te face registrul greşelilor altora. A te ocupa de ruşinile altora este semn că tu însuţi nu mai ai reputaţia nepătată. **(B. Gracian y Morales)**

— Culmea discreţiei este să ştii să-ţi ascunzi discreţia.

— Cînd între doi oameni există o controversă aprinsă şi cînd vine un eveniment care dă dreptate completă unuia dintre ei, acesta, dacă are suflet de elită, caută să treacă fără a sublinia victoria, simţindu-se oarecum jenat şi parcă vinovat de atîta triumf. Sufletele de rînd fac contrariul.

— Uneori din exces de discreţie, subliniem prin rezerva noastră ceea ce celălalt credea că trece neobservat, şi devenim indiscreţi. În unele cazuri, reuşind să ne jucăm rolul perfect, excesul de discreţie ne face să apărem insensibili. **(G. Ibrăileanu)**

— Nimic nu apasă mai greu ca o taină. **(J. de La Fontaine)**

— Ne place să ghicim ce este în sufletul altora, dar nu ne place să pătrundă ei într-al nostru. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Cît de fericiţi ar trăi mulţi oameni, dacă s-ar îngriji de treburile altora tot atît de puţin ca şi de ale lor proprii.

— Unul dintre cele mai mari şi obişnuite totodată cusururi omeneşti este să-ţi închipui că alţii nu-ţi cunosc slăbiciunile... Cei mai mulţi dintre oameni sînt mai bine cunoscuţi de către alţii, decît se cunosc ei înşişi pe sine. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Nu înseamnă că dacă mi-am uitat uşa deschisă, trebuie să intri fără să baţi. **(T. Muşatescu)**

— Feriţi-vă de acei care vă fac mici destăinuiri pentru ca să obţină de la voi mult mai mari. **(Cavalerul de Meré)**

— Mărturisirea unei greşeli nu e o slăbiciune, ci o forţă. **(E. Pelletan)**

— Orice om iscoditor este răuvoitor. **(Plautus)**

— Mărturisirea este foarte aproape de nevinovăţie. **(Publilius Syrus)**

— Ca să ne preocupe gesturile, apucăturile, intenţiile altcuiva trebuie să avem timpul de a le gîndi, de a le observa, trebuie adică să avem vreme destulă de pierdut. Numai într-o societate care n-are nimic esenţial de făcut, care petrece, care-şi pierde vremea în viaţă uşoară, plăcută, în viaţă de lene agreabilă, poate apărea o astfel de preocupare. Acest lucru nu se poate întîmpla unui om activ, cu griji, cu treburi absorbante. **(M. Ralea)**

— Tactul e înţelegerea tacită de a trece cu vederea greşelile comune, în loc de a le corecta. **(E. M. Remarque)**

— Curiozitatea trage cu urechea numai la uşile celor fericiţi şi ale celor stăpîniţi de patimi. **(Fr. Schiller)**

— Iartă celui care mărturiseşte. **(Tibul)**

— Sînt lucruri care, nimeni nu știe de ce, nu se mărturisesc; lași pe ceilalți să le ghicească. **(G. Tomasi di Lampedusa)**

— Venerez durerea care se ascunde. **(T. Vianu)**

— Orice gînd ascuns roade ca un vierme. Îl simți, îl vezi, te îngrozești privindu-l, dar nu-l poți ucide decît spunîndu-l altcuiva. Atunci ferestrele sufletului se deschid larg, iar în adîncul lui pătrunde soarele și bucuria.

— Cînd nu-ți mărturisești gîndurile, bune sau rele, ești înspăimîntător de singur și nefericit. Poate numai din nevoia acestei mărturisiri s-a născut cîntecul, care în esența lui nu-i decît un îndemn lăuntric de a deschide ferestrele și de a da grai pasiunilor. **(G. M. Vlădescu)**

— Cei care nu pun întrebări, primesc cele mai amănunțite răspunsuri. **(Th. Wilder)**

Dorință

— E o mare pricepere uneori să vrei ceea ce ești sigur că dorești. **(Alain)**

— De la intenție la realizare e de parcurs obstacolul imens al posibilității. **(T. Arghezi)**

— Strădania ar trebui să fie întotdeauna în proporție cu ceea ce dorești să obții. **(Jane Austen)**

— O dorință statornică este o făgăduială pe care ne-o face viitorul. **(H. de Balzac)**

— Oare nu toți am luat, mai mult sau mai puțin, dorințele noastre drept realități?

— Faci parte dintr-o lume normală cît timp în viață ești conștient mînat de dorinți, dar devii anormal cînd în viață ești inconștient manevrat de aceleași dorinți.

— Poți dori ceva așa de chinuitor și de tare, încît împlinindu-ți-se nici nu te mai bucuri: te-a costat prea mult suflet... **(L. Blaga)**

— Cei care își țin dorința în frîu, procedează astfel pentru că dorința lor e destul de slabă pentru a se lăsa ținută de frîu. **(W. Blake)**

— Omul procedează după porunca necesității, acțiunile lui sînt determinate de împrejurările în care se produc: influențele mai puternice triumfă asupra celorlalte. **(N. G. Cernișevski)**

— Oamenii cred bucuros ceea ce doresc. **(Caesar)**

— Cine e sărac în dorinți e bogat în mulțumiri. **(P. Charron)**

— Înțeleptul nu suferă din lipsa nici unui lucru și totuși are trebuință de multe; dimpotrivă, prostul n-are trebuință de nimic, căci nu știe să se folosească de nici un lucru, dar suferă din lipsa tuturor. **(Chrysip)**

— E bogat numai acela care are tot ceea ce îi trebuie: dar care e omul căruia să-i trebuiască numai ce are? **(M. Codreanu)**

— Este înțelept nu acel care se întristează de ce-i lipsește, ci acel care se bucură de ce are. **(Democrit)**

— Cele mai multe dorințe ale noastre merg pînă la lucruri care nu depind cu totul de noi. **(R. Descartes)**

— Sărac e cel ce se simte sărac, căruia îi trebuie neapărat mai mult decît are. **(M. Eminescu)**

— Dorințele care nu ne produc nici o durere în clipa cînd nu primesc nici o satisfacție nu sînt necesare. Ele cuprind o poftă ușor de suprimat ori de cîte ori ne este cu putință satisfacerea sau cînd aceasta ne produce o durere.

— Dorințele firești, cînd nu sînt prilej de suferință, ci se înfățișează sub forma unui impuls violent, sînt o simplă închipuire, iar cînd ne produc o plăcere, această plăcere nu ne vine de la ele, ci din vanitatea noastră.

— Natura umană nu trebuie să fie forțată, ci convinsă: și o convingem dacă îi satisfacem dorințele necesare și naturale... respingînd cu asprime pe cele dăunătoare. **(Epicur)**

— Valorăm ceva prin aspirația noastră... un suflet se măsoară prin dorința sa, după cum judecăm catedralele, de la depărtare, după înălțimea clopotnițelor lor. **(G. Flaubert)**

— E mai ușor să-ți suprimi prima dorință decît să le satisfaci pe toate celelalte care urmează. **(B. Franklin)**

— Cine are multe, e lipsit de multe, și nevoile mari nu se nasc din sărăcie mare, ci dimpotrivă, din bogăție mare, căci cu cît ai mai mult, cu atît dorești mai mult. **(Gellius)**

— Din săturarea dorințelor se poate naște un fel de deznădejde care însoțește plăcerea și se ascunde după ea. **(A. Gide)**

— Dorințele noastre sînt presentimentele noastre, crainicii lucrurilor pe care vom fi în stare să le înfăptuim.

— Nu există plăceri adevărate decît însoțite de nevoi adevărate. **(J. W. Goethe)**

— Mai păstrează întotdeauna cîte o dorință, ca să nu fii niciodată nefericitul unei mari fericiri. **(B. Gracian y Morales)**

— Să ucidem dorința nu-i cu putință. O putem amăgi, adormi, anestezia... — atîta tot. **(J. Green)**

— E în natura oricărei dorințe să se stingă dacă nu e hrănită de speranță. **(Cl. A. Helvetius)**

— Dacă doi oameni doresc același lucru, de care nu se pot bucura amîndoi, ei devin dușmani.

— Din dorință se naște ideea mijloacelor. **(Th. Hobbes)**

— Duc lipsă de multe, cei care-și doresc prea multe. **(Horațiu)**

— Sentimentele și dorințele cărora nu le dai atenție mor curînd de inaniție: pentru că atenția conștientă este hrana și substanța lor. **(A. Huxley)**

— Ne temem de toate, ca muritori, și rîvnim la toate, de parcă am fi nemuritori.

— Mai înainte de a dori cu tărie un lucru, trebuie să aflăm cît e de fericit cel care îl are. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Lucrurile pe care le dorim mult de tot ne par de necrezut cînd se înfăptuiesc. **(G. Leopardi)**

— Cînd dorim intens ceva și dorința se împlinește, ne pare că deznodămîntul a venit prea repede. Ne place mai mult mirajul bucuriei viitoare decît amintirea bucuriei trecute. **(M. I. Lermontov)**

— Se poate admite că trebuințele individului constituie motivațiile comportamentului său și că ele, prin intermediul acestuia, sînt răspunzătoare de faptul că societatea și cultura sînt operante. **(R. Linton)**

— Lucrul dorit ne lipsește: tînjim după el mai mult decît oricare altul. Ne cade în mînă; vrem un altul. Și setea noastră este mereu aceeași. **(Lucrețiu)**

— Unde e o necesitate, trebuie să fie și o posibilitate. **(T. Maiorescu)**

— Cel mai important lucru e să vrei ceea ce poți. **(A. Malraux)**

— Nu rîvni ce n-o să ai niciodată. **(Ch. Marlowe)**

— Trebuințele noastre își creează, cele mai adeseori, ele însele, mijloacele de satisfacere.

— Nu trebuie să-ți iei dorințele drept realități. **(R. Martin du Gard)**

— Așa-i făcută lumea: dorește lucruri rare! / Și cele dintîi fructe par vara mai gustoase, / și razele de iarnă sînt mult mai prețioase. / Femeia năzuroasă e mai ispititoare, / iar ușile deschise nu sînt atrăgătoare. **(Marțial)**

— Și în inimile cele mai curate dorința bate uneori ca vîntul, care ia cu sine voința. **(G. de Maupassant)**

— Nefericirea inimii este că mereu dorește ce nu are. **(Lorenzo Medici — magnificul)**

— Cînd ai puține dorințe, ai și puține lipsuri.

— Dorința aprinsă după un lucru, aducînd după sine și teama tot așa de puternică cum că lucrul n-ar putea dăinui, ne știrbește plăcerea și ne-o face nesigură, ca o flacără suflată de vînt.

— Nu puțin ne știrbește liniștea noastră sufletească și obiceiul de a ne sluji, ca de niște rele, de năzuințe nepotrivite cu puterile ce ni-s hărăzite, și de a pofti lucruri peste puterile noastre, ca apoi, cînd vedem că n-am izbutit, să dăm vina pe soartă. **(Plutarh)**

— Dacă ți-ai cucerit maximum de posibilități de a face ce vrei, cu alte cuvinte, de a nu avea dorințe pe care să nu le poți împlini..., atunci poți să-ți spui că ești mai liber decît un tiran care are în mînă toată

puterea fizică, dar doarme cu coşmaruri să nu fie asasinat. **(M. Preda)**

— Doreşti o bucurie şi mijlocul material de a o atinge îţi lipseşte... nu rămîne decît să încerci să anulezi puţin cîte puţin dorinţa acestei bucurii.

— Singura fericire adevărată este fericirea imediată. Dacă aştepţi prea multă vreme realizarea unei dorinţe, rişti, atunci cînd ea ţi s-a realizat, să te afli în faţa unui lucru pe care nu-l mai doreşti. **(M. Proust)**

— E o constatare, de multe ori verificată de istorie şi de viaţă, aceea că numai insuficienţele devin probleme. Nimeni nu se preocupă, decît de ceea ce îi lipseşte. Fericirea nu interesează decît pe nenorocit, iar bogăţia pe sărac. **(M. Ralea)**

— În viaţă trebuie să contăm pe realităţi, nu pe dorinţe. **(L. Rebreanu)**

— Împlinirea este duşmanul dorului. **(E. M. Remarque)**

— Dacă ai putea întemniţa dorinţele care încalcă legile, la închisoare ai da pînă şi peste sfinţi. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Durerea de a nu avea ce dorim e mult mai mare decît plăcerea de a avea. **(J. J. Rousseau)**

— Cînd doreşti un lucru, ţi se pare că nimic nu se face prea repede. **(Sallustiu)**

— Singurul mod de a obţine ceea ce doreşti este să te străduieşti singur să-l obţii. **(W. Saroyan)**

— A pune stavilă dorinţelor, a ne înfrîna poftele, a ne stăpîni mînia, aducîndu-ne totdeauna aminte că nimeni nu poate dobîndi decît o foarte mică parte din lucrurile dorite, pe cînd trebuie din contră să se aştepte la multe rele, aceasta este o regulă, fără a cărei pază ne vom simţi nefericiţi, oricît de bogaţi şi de puternici am fi. **(A. Schopenhauer)**

— Limitarea dorinţelor serveşte şi ca leac împotriva temerilor.

— Dorinţele naturale sînt limitate; cele izvorîte din păreri înşelătoare n-au unde sfîrşi, căci ce e fals nu are limită. Cel care merge pe un drum ajunge la capăt, rătăcirea însă este fără margini. **(Seneca)**

— În viaţă există două tragedii. Una este să nu obţii ceea ce doreşti. Cealaltă este să obţii. **(G. B. Shaw)**

— Nu dorim ceva fiindcă îl socotim bun, ci dimpotrivă, numim bun ceea ce dorim. **(B. Spinoza)**

— E dat să crească-n om dîrzenia / cînd fruct oprit rîvneşte şi aşteaptă.

— Unde nici dorinţele nu-s mari, / nu-s multe nici nevoile vieţii. **(T. Tasso)**

— Dacă nu poţi realiza tot ceea ce doreşti, să doreşti numai ceea ce poţi realiza. **(Terenţiu)**

— Dorinţele noastre sînt uneori atît de puternice încît ele se substituie realităţii. **(S. Titel)**

— Oamenii care ştiu ce vor alţii sînt mult mai numeroşi decît cei care ştiu ce vor ei înşişi. Cel puţin dacă înfumurarea lor i-ar lăsa să devină conştienţi de confuzia ce le stăpîneşte dorinţele. **(K. Tsatsos)**

— N-am văzut nici un muritor care să nu aibă mai multe dorinţe decît nevoi adevărate şi mai multe nevoi decît satisfacţii. **(Voltaire)**

— Atunci cînd zeii vor să ne pedepsească, ne îndeplinesc rugile. **(O. Wilde)**

Drept, dreptate, justiţie – nedreptate, samavolnicie

— Dacă trebuie să greşim, e mai moral să iertăm pe nedrept decît să osîndim pe nedrept, căci în primul caz e o greşeală, pe cînd osîndirea unui nevinovat e o crimă. **(Antiphon)**

— Ori de cîte ori sîntem în îndoială, trebuie să alegem calea prin care greşim mai puţin. **(Aristotel)**

— Dreptatea se poate amîna, dar zădărnici, niciodată. **(V. Bogrea)**

— Cînd ai vreo îndoială în osîndirea unui om, atunci în cumpăna ta să cadă greutatea mai curînd pe talerul îndurării decît pe acela al asprimii. **(M. Cervantes-Saavedra)**

— Ai învins victoria însăşi atunci cînd ai înapoiat învinşilor cele ce ai cîştigat prin dreptul biruinţei.

— Nici chiar cei ce-şi întemeiază viaţa pe nedreptate şi nelegiuire nu pot trăi fără o părticică de dreptate. Şi tîlharii îşi au legile lor, cărora se supun şi pe care le respectă. **(Cicero)**

— Justiţia imanentă nu-i o vorbă deşartă. Sancţiunile vin mai curînd sau mai tîrziu, dar vin fără greş. **(N. D. Cocea)**

— Justiţia:... respectul dreptului celuilalt. **(V. Cousin)**

— Dreptul este un raport real şi personal al omului faţă de om, care, dacă este păzit de către oameni serveşte societatea, iar dacă este corupt, o corupe. **(Dante Alighieri)**

— Dacă ar fi să aleg, aş vrea să fiu întotdeauna de partea celor care suferă nedreptăţile, iar nu printre cei care le comit. **(E. De Marchi)**

— Nu numai să nu faci o nedreptate, dar nici să nu-ţi treacă prin minte. **(Democrit)**

— Mai bine întîrzie săvîrşirea unei anumite acţiuni, decît să te grăbeşti să comiţi o nedreptate. **(D. Diderot)**

— Justiţia pură e neîndurătoare, după cum mila cea mai mare nu e dreaptă. **(G. Duhamel)**

— Dreptatea pe care o ai nu-ţi dă dreptul să-ţi tiranizezi semenii în numele ei. **(V. Eftimiu)**

— Justiţia: ...a te aşeza pe tine în locul aproapelui şi a-l pune pe el în locul tău. **(François de Sales)**

— Unui gladiator pregătit de luptă îi stă în faţă această situaţie: sau să ucidă, dacă are iniţiativa, sau să cadă, dacă nu mai poate lupta. Dar viaţa oamenilor nu este atît de copleşită de necesităţile dure şi implacabile, încît să trebuiască să faci o nedreptate, ca să nu o suferi dacă nu o faci. **(Gellius)**

— Nesocotirea oricărei ispite, numai şi numai spre a nu aduce vreo vătămare societăţii omeneşti, aceasta este însuşirea cea mai de seamă a dreptăţii. **(H. Grotius)**

— Un ideal al dreptăţii absolute e greu de găsit, dar ideea de dreptate, ea însăşi, este absolută. **(D. Gusti)**

— Cel ce cruţă pe cei răi e un trădător al celor buni... Cel ce, sub pretextul milei, îl dezvinovăţeşte pe cel păcătos (fiindcă favorizează posibilitatea de a păcătui) nu-şi pătează conştiinţa mai puţin decît cel care, în pofida celui mai mare drept, condamnă pe un inocent. **(I. Honterus)**

— Injustiţia, ofensă adusă logicii şi matematicii, e o durere pentru inteligenţă, indiferent de alte cauze, cînd sufletul nu e putred. **(G. Ibrăileanu)**

— Nu este suficient să făptuieşti ceea ce este drept, ci trebuie ca fapta să fie făcută exclusiv de dragul dreptăţii. **(Imm. Kant)**

— Nici o pace cu cei răi. **(J. de La Fontaine)**

— Cine nu pedepseşte nedreptatea, porunceşte ca ea să fie făcută. **(Leonardo da Vinci)**

— Orice nedreptate izvorăşte din prea mare iubire faţă de noi înşine, şi din prea puţină iubire faţă de alţii. **(J. Locke)**

— Respectarea drepturilor altuia constituie principala deosebire între un coteţ de cîini şi o societate civilizată. **(H. van Loon)**

— Primul şi cel mai dezgustător lucru pe care-l află raţiunea din viaţă este contradicţia adîncă dintre noţiunea de drept şi realitatea care se află la discreţia tiraniei. **(A. V. Lunacearski)**

— Justiţia lucrurilor nu se găseşte în lucruri, ci în noi. **(M. Maeterlink)**

— Regii din Egipt sileau pe juzii lor să facă pe altar următorul jurămînt: nu ne vom abate din calea cugetului nostru, nici la porunca regilor. **(M. E. de Montaigne)**

— Dreptatea este un raport de convenienţă ce se găseşte în mod real între două lucruri. Acest raport este întotdeauna acelaşi, oricine l-ar lua în considerare. **(Ch. de Montesquieu)**

— Este drept ca ceea ce-i just să fie urmat; este necesar ca cel mai puternic să fie ascultat. Justiţia fără forţă e neputincioasă; puterea fără justiţie este tiranică. Justiţia fără forţă este contestată, pentru că există totdeauna oameni răi; forţa fără justiţie este condamnabilă. Prin urmare, trebuie să punem la un loc jus-

tiția și forța, și pentru aceasta să facem ca ce-i drept să fie puternic și ce-i puternic să fie drept. Dreptatea este un lucru discutabil; puterea se recunoaște fără nici o discuție. Deci n-avem decît să dăm putere justiției. **(B. Pascal)**

— Omul drept nu e cel care nu nedreptățește pe nimeni, ci cel care, putînd să facă rău, înăbușe voința de a-l face. **(Pitagora)**

— Cînd e achitat vinovatul, se condamnă judecătorul. **(Publilius Syrus)**

— Cînd ai dreptate cu douăzeci și patru de ore înaintea celorlalți oameni, treci drept nebun timp de douăzeci și patru de ore. **(Rivarol)**

— Fii învingător și vei avea întotdeauna dreptate. **(R. Rolland)**

— „Dreptatea celui tare învinge pînă la urmă dreptatea celui slab", ne vor spune, cu Hippias din Elis, învățăceii lui moderni. O știm și noi, le răspundem, e o lege a naturii. Dar mai știm și aceea că între toate creaturile firii, omul singur a fost în stare să zică „nu!" în fața acestei legi...

— Nu ignorăm nici adevărul că dreptatea are nevoie cele mai adeseori de forță pentru a coborî din împărăția îndepărtată a ideilor pe pămîntul solid al realităților...

— Ar fi o naivitate primejdioasă să crezi că e destul să zici „nu" forței nedrepte pentru ca ea să se și supună. Dar, dacă nebunia omenească și-a închipuit adesea că forța materială își poate îngădui orice, înțelepciunea omului, recunoscînd existența reală a forței, a căutat uneori, și va căuta tot mai mult să pună puterea în serviciul Dreptății...

— Această încercare de transmutație e cea mai specific umană dintre toate operele omului, și ea constituie principalul său titlu de glorie...

— Căci e tot atît de greu să concepi noțiunea de „omenie" fără cea de „justiție" pe cît e de greu să concepi astronomia fără matematică. **(D. D. Roșca)**

— Nu lăsați pe cei săraci despuindu-se de puținul ce-l au, pentru a mai adăuga la prisosul celor avuți; nu lăsați ca hoții cei de frunte să fie puși judecători peste greșelile celor mici; nu lăsați ca neștiința, superstiția, lenea și desfrînarea, născute din puful saloanelor, să calce în picioare capacitatea și moralitatea ieșite din întunericul unui bordei. **(Cl. H. Saint-Simon)**

— Temeiul dreptății este doar egalitatea. **(Seneca)**

— Cînd o cauză e dreaptă, mai curînd sau mai tîrziu ea va învinge. **(Fr. J. Simon)**

— Fiecare are atîta dreptate cîtă putere are. **(B. Spinoza)**

— Inegalitatea, corupînd pe cei mari, pe care îi exaltă, corupe pe cei mici, pe care îi pîngărește. **(H. Taine)**

— Nimic nu îl face pe om mai rău ca nedreptatea. Nimic nu-i întoarce cu mai multă putere privirile asupra sorții proprii, făcîndu-l surd și orb pentru suferințele altora. Naturile impresionabile și pasionate, egoiste prin definiție, cînd se mai cred și nedreptățite, se revoltă împotriva universului întreg, iar revolta nu mai lasă loc pentru îngăduință și iertare. **(Gh. Topîrceanu)**

— Nu i se face nedreptate celui care consimte la ea. **(Ulpian)**

— Nu poți fi drept dacă nu ești uman. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Veșnică-i dreptatea și veșnici sînt martirii / care-și jertfesc viața pentru triumful ei. În zbuciumul de lupte / și noaptea asupririi / renasc semănătorii eternelor idei.

— Sub pumnul grosolan al forței, dreptatea celui slab se sfarmă. **(Al. Vlahuță)**

— E mai bine să-nduri nedreptatea decît să faci nedreptate. **(Fr. Wedekind)**

Educaţie

— Să nu căutaţi a face pe om mai bun prin raţiune, ci prin exemplu; nu incercaţi a mişca decît prin emoţie; să nu credeţi că puteţi trezi dragostea decît prin dragoste. Fiţi ceea ce vreţi să fie celălalt. Viaţa voastră, iar nu cuvintele voastre să fie o predică. **(H. Fr. Amiel)**

— Educaţia adevărată se întemeiază pe autonomia conştiinţei, pe puritatea voinţei luminată de inteligenţă; scopul ei e desfăşurarea liberă a caracterului, singurul lucru care dă forţa de a urmări lucruri mari şi de a te jertfi pentru ele. **(C. Antoniade)**

— Ceea ce trebuie să-i învăţăm pe tineri, este cum să-şi păstreze inocenţa sufletească, rămînînd solidari cu timpul lor, cu poporul lor şi cu pămîntul. **(T. Arghezi)**

— Cusururile necombătute în timpul şcolii devin vicii în viaţa omului.

— Învăţătura trebuie transformată în fapte: altfel se pierde. **(H. de Balzac)**

— Pedagogia caută, de cînd există, să desfiinţeze sau să scurteze copilăria omului; în timp ce adevăratul scop ar trebui să fie acela de a prelungi sau chiar de a permanentiza virtuţile şi calităţile copilăriei. **(L. Blaga)**

— Educaţia: ... arta de a releva fiinţei umane sensul intim care trebuie să-i guverneze actele; de a pregăti folosirea energiilor sale şi de a-i inculca gustul şi puterea de a trăi din plin. **(H. Bordeux)**

— Educaţia învinge brutalitatea, iar spiritul, mintea lipsită de spirit. **(G. Brandes)**

— Educaţia trebuie să se întemeieze pe cultul patriei, al dreptăţii, al sacrificiului pentru aceasta. Ea trebuie să tindă la caractere unitare, la oameni, la oameni ai faptelor. **(I. Breazu)**

— Pedagogia — în latura ei etică, nu trăieşte decît prin exemplu, restul e vanitate; dealtfel şi cea intelectuală se propagă prin exemplul viu al marilor dascăli, nu prin reguli abstracte. **(P. Constantinescu)**

— Natura şi educaţia se aseamănă în multe privinţe; educaţia schimbă în adevăr omul, dar prin această schimbare îi dă o a doua natură. **(Democrit)**

— Determinînd viitorul tinerilor prin orientarea activităţilor, societatea îşi determină propriul său viitor. Întrucît tinerii dintr-un anumit moment vor forma ceva mai tîrziu viitoarea societate, natura acestei societăţi va depinde în mare măsură de orientarea care s-a dat încă de timpuriu activităţii copiilor.

— Lumea în care cei mai mulţi trăim este o lume în care fiecare are o chemare sau o ocupaţie, ceva de făcut... Dar lucrul important este că fiecare trebuie să aibă educaţia care să-i permită să vadă în activitatea sa zilnică tot ceea ce reprezintă o semnificaţie largă umană.

— Educaţia trebuie să fie în primul rînd umană şi numai după aceea profesională. **(J. Dewey)**

— Nu va exista niciodată o adevărată egalitate şi fraternitate decît acolo unde societatea va fonda o educaţie comună şi naţională; statul este cel care trebuie să dea această educaţie **(Al. Dumas-tatăl)**

— Cînd ţi-a intrat în cap că nu mai ai nimic de învăţat şi că poţi să înveţi pe alţii, eşti un om sfîrşit. **(V. Eftimiu)**

— Ca splendoare şi dimensiune, creşterea unui om este preocuparea de căpetenie a lumii.

— Nu poate fi vorba de învăţătură atîta timp cît elevul nu este adus în aceeaşi stare de spirit sau la nivelul principiului la care te afli. Are loc o transfuzie. El devine tu şi tu devii el. **(R. W. Emerson)**

— Oamenii nu se nasc, se formează. **(D. Erasmus)**

— Un adevăr cunoscut afirmă că fiecare tînăr este o entitate umană care încearcă cu cea mai bună intenţie iniţială să fie util semenilor săi... dar... fiecare tînăr trebuie învăţat într-un mod inteligent şi în forme care-i corespund cel mai bine, *cum anume trebuie*

să se mobilizeze pentru a se realiza, prin aceasta înțelegînd raportul dintre individ și societatea în mijlocul căreia trăiește. **(U. von Euler)**

— Nu cunoști bine pe cineva decît cînd știi ceea ce este și, de asemenea, ce putea să fie. **(E. Faguet)**

— Exemplul însuflețește, entuziasmează, tîrăște după sine în mod spontan pe om. Legea se adresează numai rațiunii și se opune direct instinctelor, dimpotrivă, exemplul se alipește de un instinct puternic, sensorial — de instinctul spontan al imitației... Este de reținut că forța exemplului de virtute nu este atît puterea virtuții, cît mai mult puterea exemplului în general. **(L. Feuerbach)**

— Să ne străduim să formăm în așa fel tineretul încît prin el să trăim noi înșine o a doua viață, o viață pe care înțelepciunea dobîndită o face mai bună decît pe cea a tinereții noastre. Să-i ajutăm să trăiască așa cum am fi dorit-o noi la vîrsta lor. Să investim în tineri tot ceea ce întrezărim necesar pentru fericirea viitoare a omului. Să-i învățăm să fie tineri. **(O. Fodor)**

— Arborii se judecă după fructe... trebuie să se spună într-o zi că fiii noștri sînt mai buni ca noi. **(A. France)**

— Orice om primește două feluri de educație: una dată de alții și alta, mult mai importantă, pe care și-o face singur. **(E. Gibbon)**

— Mai întîi instruiește-te singur, apoi vei primi învățătura de la alții.

— Din păcate, buna creștere și cuviința ne sînt recomandate nu din pricina valorii lor, ci din aceea a părerii pe care oamenii și-ar putea-o face despre noi. **(J. W. Goethe).**

— Oamenii trăiesc, gîndesc și acționează în conformitate cu legile eterne ale imitației. **(R. de Gourmont)**

— Dorim prea mult să știm de dragul de a ști și nu pentru a deveni altfel. Dacă toate cărțile noastre nu ne învață să ne iubim aproapele, atunci cu ce învățătură temeinică ne alegem de pe urma lor?

— Educația constă în trezirea inteligenței, în stimularea ei, mai degrabă decît în încărcarea memoriei. N-are

prea mare importanță dacă i-ați citit în întregime pe Spinoza și pe Platon (cum sînteți obligați în anumite colegii) de vreme ce nu știți să raționați corect. **(J. Green)**

— Cel ce ne previne împotriva unor căi nefolositoare, ne face un serviciu la fel de bun ca cel ce ne indică drumul bun. **(H. Heine)**

— Orice educare și perfecționare posibilă lui, iată obiectul pe care îl are în față omul cu adevărat uman; pe care se străduiește să-l atingă, pentru care acționează...

— Specia noastră trebuie să facă singură din sine ceea ce poate sau trebuie să dea, nimeni din cei ce fac parte din ea nu poate și nu trebuie să rămînă inactiv...

— Fiecare trebuie să participe la fericirea și suferința întregului și trebuie să-și sacrifice de bună voie partea sa de rațiune datoriei de a acționa, geniului speciei sale...

— Cine nu e capabil să facă din el însuși ceea ce poate și trebuie să devină, nu poate contribui la binele întregii omeniri...

— Fiecare trebuie prin urmare să îngrijească și să cultive grădina umanității mai întîi pe răzorul unde înverzește el însuși ca un arbore, sau se deschide ca o floare...

— Noi purtăm cu toții un ideal înlăuntrul nostru, de ceea ce ar trebui să fim și nu sîntem... Și întrucît ceea ce trebuie să devenim, nu putem deveni altfel decît prin noi și prin alții, luînd de la ei și acționînd asupra lor, umanitatea noastră se unește în mod necesar cu umanitatea altora, și viața noastră devine toată o școală, un cîmp de exercitare al acesteia. **(J. G. Herder)**

— Nu-i înveți pe alții ceea ce vrei, nu-i înveți ceea ce știi, îi înveți ceea ce ești. **(J. Jaurès)**

— Facem mai bună specia omenească atunci cînd îi facem pe tineri mai buni și mai iubitori de cinste, adevăr, muncă. **(G. W. Leibniz)**

— Nimeni nu devine om înainte de a fi făcut o experiență fundamentală, experiență care, relevîndu-l lui

însuşi şi hotărîndu-i părerea sa despre sine, hotărăşte într-un fel soarta şi locul lui în viaţă. **(G. Leopardi)**

— Educaţia este un fel de procreaţie.

— Cine poate să spună pînă unde se întinde perfectibilitatea umană?... Cît de perfectibil este omul şi cît de necesară instrucţiunea se vede din faptul că acum poţi să-ţi însuşeşti în şaizeci de ani o cultură întru înfăptuirea căreia întregul neam omenesc s-a străduit cinci mii de ani. Un tînăr de optsprezece ani poate cuprinde în mintea lui înţelepciunea unor veacuri întregi. **(G. C. Lichtenberg)**

— Două lucruri educă tineretul: pedeapsa celor răi şi răsplătirea celor buni. **(Licurg)**

— Educaţia este... drumul de la autocontemplare pînă la activitatea socială. **(G. Lukács)**

— Sarcina noastră constă nu numai în a educa în noi atitudinea justă, raţională faţă de problemele comportării, ci în a educa deprinderi juste, adică deprinderi care să ne facă să procedăm just nu fiindcă am stat şi am gîndit la asta, ci fiindcă altfel nu putem, fiindcă aşa ne-am obişnuit. Educarea acestor deprinderi este un lucru mai greu decît educarea conştiinţei. **(A. S. Makarenko)**

— Ideea de educaţie este aceea care... formează puncte de trecere de la lumea personală a interiorităţii omeneşti la lumea socialului. **(Th. Mann)**

— Acţionînd asupra naturii, omul o modifică şi modifică astfel propria sa natură. **(K. Marx)**

— Libertatea vă conferă facultatea între bine şi rău, adică între datorie şi egoism. Educaţia este însă aceea care vă învaţă să faceţi alegerea. **(G. Mazzini)**

— Nimic nu-i mai greu decît să-i convingi pe oameni că sînt neştiutori. **(W. S. Maugham)**

— Omul, cu sprijinul ştiinţei, este capabil să corecteze imperfecţiunea naturii sale. **(I. I. Mecinicov)**

— Şcoala se confundă cu viaţa... una o întregeşte pe cealaltă. Şcoala îţi dă posibilitatea să-ţi trăieşti viaţa complet. Viaţa unui analfabet este o simplă existenţă, şi atîta tot — un fel de petiţie pe care o pui la dosar după ce ai luat act de ea. Nu-i dai nici un curs oficial. Viaţa nu-i decît continuitatea şcolii, dar fără profesori. **(I. Minulescu)**

— Nu mă sfiesc să spun că unul dintre factorii învăţămîntului e luciditatea. Foarte multă vreme pierzi cînd crezi că ştii ce nu ştii. De învăţat tot o să le înveţi, dar întîi crezi că le ştii şi nu le înveţi; pe urmă după ce ai văzut că nu merge ce-nveţi mai departe, că nu ştii ce trebuie să ştii, te miri: de ce nu merge? Pînă la sfîrşit tot trebuie să le înveţi, dar ai pierdut cîţiva ani. Şi anii nu se întorc înapoi. De aceea e bine să fii lucid; să ştii că nu ştii ce nu ştii şi să te pui pe învăţătură. De la început.

— Vechea schemă: omul învaţă la şcoală şi apoi foloseşte în viaţă ceea ce a învăţat în şcoală, e perimată. Dacă am vrea să glumim am spune: omul se pregăteşte în şcoală pentru ceea ce va învăţa tot în şcoală după ce va fi terminat şcoala. Ceea ce au învăţat unii oameni nu e că învăţatul nu se termină niciodată; asta se ştie din totdeauna; omul cît trăieşte învaţă şcoala vieţii. Ceea ce constituie ideea „educaţiei permanente", e altceva; şcolarizarea se prelungeşte toată viaţa: cheltuielile de postşcolarizare intră direct în preţul de cost. Cea mai scumpă ştiinţă e mai ieftină decît neştiinţa. **(Gr. Moisil)**

— Dacă e-n mine ceva (recunosc că e doar o scînteie), apoi aceasta învăţai de la tăinuitele cărţii. **(N. Olahus)**

— E bine să înveţi şi de la duşmani. **(Ovidiu)**

— Omul devine om numai prin educaţie; dar educaţia, la rîndul ei, trebuie să se silească să urmeze mersul simplu al naturii, oricît de departe ne-ar conduce. Într-adevăr, oricît de însemnată ar fi influenţa educaţiei, educaţia nu poate adăuga nimic la metoda prin care neamul omenesc se ridică de la percepţie la cugetări clare. Dar nici nu trebuie să tindă la aşa ceva. Ea îşi îndeplineşte menirea, care este perfecţionarea omului, cînd se mărgineşte să-l dezvolte în această direcţie, şi, de cîte ori încearcă să-l ducă pe altă cale, îl aruncă într-o condiţie inferioară, tocmai ea, care este chemată să-l scoată din această condiţie. **(J. H. Pestalozzi)**

— Nimeni nu ne arată defectele aşa ca un discipol. **(J. Renard)**

— Să faci, și făcînd, să te formezi și să nu fii nimic decît ceea ce omul s-a făcut... Omul nu este nimic mai mult decît ceea ce el se face. **(J.-P. Sartre)**

— Cine critică pe alții, lucrează la propria lui îndreptare... căci vor avea destulă dreptate sau cel puțin destulă mîndrie și deșertăciune pentru a se feri ei înșiși de ceea ce dojenesc așa de des la alții... de aceea observarea critică a greșelilor altora este un mijloc foarte nimerit pentru descoperirea lor în noi înșine... prietenii se califică sinceri; critica acestora ar trebui să o întrebuințăm ca o doctorie amară, pentru a ne cunoaște pe noi înșine. **(A. Schopenhauer)**

— Cel mai potrivit mijloc de a învăța ceva, este să dai altora învățătura. Învățînd pe alții, faci pentru aceștia ceea ce ar fi trebuit să faci pentru tine însuți; limpezești noțiunile neclare, pentru a încăpea în formele gîndirii transmisibile. **(K. Tsatsos)**

— Cele mai utile cuvinte dintre toate limbile sînt, după părerea mea, cuvintele *pentru ce?*

— Niciodată nu arăți destulă indulgență în relațiile cu tinerii care îți cer sfaturi. Sînt de părere că trebuie să-i încurajezi întotdeauna, să-i înalți în propriii lor ochi, să scoți de la ei tot ce cuprinde mintea lor și s-o storci ca pe un bob de strugure, pînă la ultima picătură.

— Întotdeauna trebuie să ceri de la oameni mai mult decît pot face, pentru ca să obții de la ei tot ce pot face. **(A. de Vigny)**

— Ce este educația? Este podul peste care trece omul de la o viață închisă în sine, la conștiința întregii omeniri.

— Nu înveți nimic decît sub forma de răspuns la întrebări presante. Lipsurile și neliniștea îndrumă spre investigație. **(Th. Wilder)**

— Puțini sînt aceia pe care nu-i poți învăța să facă mulțumitor ceva. Marea noastră greșeală este că încercăm să solicităm fiecăruia în parte virtuțile pe care nu le are neglijînd a cultiva pe cele ce le posedă. **(Marguerite Yourcenar)**

Experiență

— I se recunoaște celui ce se întemeiază pe experiență o doză mai mare de știință decît celui ce se întemeiază doar pe senzații, oricare ar fi ele.

— Trebuie să dăm crezare mai curînd faptelor decît teoriilor, pe care trebuie să le credem numai cînd afirmațiile lor sînt în concordanță cu faptele observate. **(Aristotel)**

— Natura lasă mai ușor să-i scape secretele atunci cînd este torturată de experiment, decît atunci cînd o lăsăm să-și urmeze în voie drumul obișnuit.

— Fără experiență, nu se poate ști, în chip îndestulător, nimic... Priviți lumea, priviți-o din toate părțile, ca să nu vă scape nici unul din aspectele ei. **(R. Bacon)**

— A „experimenta" înseamnă a supune Natura unui interogatoriu și a o constrînge să facă mărturisiri, a o sili prin cazną și torturi. În asemenea condiții nu e de mirare că Natura răspunde de multe ori tocmai așa cum dorește cel ce face interogatoriul. **(L. Blaga)**

— Omul este o ființă curioasă. El e dornic să cunoască mereu cît mai multe experiențe. Este, poate, în asta, iluzia de a avea impresia că trăiește multiplu și simultan, mai multe vieți; a sa, și, în parte măcar fragmentar, a altora. **(D. Botez)**

— Nu știm cu adevărat decît ceea ce am învățat prin noi înșine și descoperirea personală este unica noastră sursă de entuziasm. **(E. Faure)**

— Experiența personală este o școală costisitoare. Oamenii puțin inteligenți învață numai la școala aceasta, pe cînd înțelepții se folosesc mai mult de experiența altora. **(B. Franklin)**

— Chiar dacă ți-a fost dată o minte desăvîrșită, nu poți înțelege totul și nu poți răzbi pînă în adîncul lucrurilor fără învățătura pe care ți-o dă numai experiența. **(Fr. Guicciardini)**

— Experiența omului e în raport direct cu intensitatea întîmplărilor trăite și nu cu durata lor. **(Th. Hardy)**

— Numai conformitatea cu experienţa poate să dovedească adevărul unei păreri.

— Experienţa învaţă popoarele că geniul, lumina şi cunoştinţele sînt adevăratele puteri ale prosperităţii, ale virtuţilor lor. **(Cl. A. Hervetius)**

— Nu încape nici o îndoială că orice cunoaştere a noastră începe cu experienţa. **(Imm. Kant)**

— Înţelepciunea este fiica experienţei. Cine discută prevalîndu-se de autoritate, nu foloseşte talentul, ci mai degrabă memoria. Trebuie evitate preceptele acelor gînditori ale căror raţionamente nu sînt confirmate de experienţă...

— Dacă vei afirma că ştiinţele care încep şi sfîrşesc în minte conţin adevăr... răspunsul va fi negativ... deoarece... în astfel de demersuri mentale nu intervine experienţa, fără de care nimic nu este sigur.

— Cu cît cunoşti mai mult, cu atît iubeşti mai mult. **(Leonardo da Vinci)**

— Bogăţia de experienţă străină, agonisită din cărţi, asta se cheamă erudiţie. Experienţa proprie este înţelepciune. **(G. E. Lessing)**

— Ca să măsori distanţele, trebuie să le şi străbaţi. **(T. Muşatescu)**

— Te convingi mai bine, de obicei, prin motivele pe care le-ai găsit singur, decît prin acelea apărute în spiritul altuia. **(B. Pascal)**

— Fiecare nouă descoperire, fiecare nouă experienţă creează posibilitatea să adîncim şi să completăm ceea ce ştim despre lume... Universul în nemărginirea lui, materia nesfîrşită sub formele pe care le îmbracă, vasta lume care ne înconjoară păstrează încă multe taine. Descifrarea lor este obiectivul urmărit, ţinta spre care tindem, pentru că numai adîncind faptul cunoaşterii putem să stăpînim şi să utilizăm toate forţele naturii, adică tot ceea ce această natură ne pune la îndemînă pentru emanciparea spirituală şi materială a omului. **(L. Pătrăşcanu)**

— O experienţă fără actualitate este numai o păţanie. Experienţa în actualitate înseamnă luciditate. **(Camil Petrescu)**

— Profităm de ceea ce am cîştigat, capitalizăm experienţă, prezentul se îmbogăţeşte cu tot trecutul. **(J.-P. Sartre)**

— Oamenii sînt înţelepţi nu în proporţie cu experienţa lor, ci în proporţie cu capacitatea lor de experienţă.

— Merită întotdeauna să faci un lucru greşit ca să descoperi cum să nu-l faci, ceea ce constituie un important pas înainte în descrierea modului cum trebuie făcut. **(G. B. Shaw)**

— Fiecare experienţă adăugată la cunoaştere e rezultatul unor ascensiuni îndrăzneţe şi primejdioase în zonele neguroase ale existenţei. E o eliberare de tot ceea ce e dogmă, de tot ceea ce e fix şi schematic, de tot ceea ce nu are amprenta vieţii, a mişcării, a elanului şi chiar a contradicţiei. **(I. Şerbu)**

— Pentru cunoaşterea fenomenelor, pe lîngă gîndirea abstractă, omul mai are şi arma experienţei, cu ajutorul căreia verifică rezultatele gîndirii. **(L. N. Tolstoi)**

— Intelectul singur nu poate conduce decît la eroare şi deci trebuie să se instruiască în a-l supune pe de-a-ntregul experienţei. **(P. Valéry)**

— Cît de puţin folositoare sînt cele mai bune sfaturi, dacă arareori învăţăm ceva din propriile noastre păţanii. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Cît de sterile sînt orice speculaţii intelectuale atîta vreme cît rămîn rupte de acţiune şi de experienţă! **(Xenofon)**

Fericire – nefericire, nenorocire

— E curios cum în împrejurări nenorocite, un lucru de nimic îl poate face pe om fericit. **(W. H. Allen)**

— Toți oamenii tind către fericire, dar nu toți o concep la fel.

— Fericirea adevărată presupune o conștiință de sine dezvoltată care sintetizează datoria morală cu aspirația către fericire.

— Consider fericirea nu numai ca un rezultat al memoriei, ci și ca un imbold către acțiune morală.

— Mobilul tuturor acțiunilor omenești, în ultimă instanță, este eternul dor de mai bine, e tendința către o stare de mulțumire a vieții, către fericire. Mersul vieții individuale și evoluția vieții sociale sînt o necontenită goană după fericire.

— E adevărat că omul e, de la naștere, supus unor anumite norme pe care el nu le alege, dar treptat el se individualizează și privește printr-o prismă proprie tot ceea ce vine de la societate... Individualizarea nu înseamnă însă o separare de societate, ci o apropiere, o subiectivizare a scopurilor sociale, o însușire a lor de către acesta. Fericirea e deci dependentă în primul rînd de individ și apoi de societate. Fericirea e în noi, căci împrejurările exterioare le putem modifica noi — ele au o valoare pe care le-o dăm noi...

— Vibrațiunile subiective ale sufletului nostru față de mediul înconjurător dau naștere fericirii sau durerii. Armonizarea sufletului cu mediul social, cu tendințele morale, stabilirea unui echilibru între subiect și obiect — aceasta produce fericirea. Izvorul fericirii, e concordanța sufletului cu sine însuși și cu mediul moral-social...

— Fericirea nu e un fenomen pur subiectiv, intern, al unui individ abstract, izolat de viața socială, nu e nici rezultatul influenței sociale asupra sufletului omenesc pasiv, ci ea e produsul activității personalității, al prelucrării materialului social.

— Fericirea implică nu numai simțirea ci și conștiința, reprezentarea clară a unui scop în viață... Sentimentul singur, de orice natură ar fi el, nu poate fi izvorul adevărat al fericirii dacă nu e călăuzit de un scop superior. **(P. Andrei)**

— Este fericit acela pe care nefericirile altora îl fac prevăzător.

— Eu număr doar clipele fericite. **(Apuleius)**

— Aceeași nefericire, ca și o fericire împărtășită, pune sufletele la același diapazon.

— Nenorocirea este un fel de talisman a cărui mare însușire este de a întări firea noastră fundamentală: unora le sporește neîncrederea și răutatea, așa cum face să sporească bunătatea celor ce au un suflet ales...

— Nenorocirea are multe nuanțe; totul depinde de caracterul celui lovit, de puterea de imaginație, de nervii lui. **(H. de Balzac)**

— Cînd ți-ai pus prima oară problema „ce e fericirea?", însemnă că ai început a fi nefericit. **(A. Baranga)**

— Dacă nici un om n-are dreptul să rămînă indiferent față de nenorocirile altora, acei care reprezintă inteligența au cu atît mai puțin, acest drept. **(H. Barbusse)**

— Fericit... începe să fie cel ce renunțînd la fericirea proprie, se mulțumește să-i știe fericiți pe cei ce-l înconjoară. **(J. Benavente)**

— Nu trebuie să faci ca fericirea ta să depindă de alții. **(Cl. Bernard)**

— Cel mai nenorocit om este cel ce nu știe să-și suporte nenorocirea. **(Bias)**

— Nu numai o mare durere îți poate tulbura o fericire, ci și altă fericire.

— Dacă vrei să ajungi la fericire, atunci pune-ți orice ca țintă, numai un singur lucru nu: fericirea. **(L. Blaga)**

— Cei nenorociţi au o înţelegere mai adîncă a răului.

— În toată împotrivirea sorţii, partea cea mai grea a nefericirii este să fi fost fericit.

— Acela care este virtuos este înţelept; acela care este înţelept este bun; şi acela care este bun, este fericit.

— Orice strădanie omenească pe care o hrăneşte chinul dorinţelor de tot felul pleacă pe căi diferite, dar caută totuşi să ajungă la singurul ţel, al fericirii. **(Boethius)**

— Omul adevărat doreşte să asigure nu numai... fericirea lui, ci, pe cît e posibil, şi în putinţa lui, şi pe a altora. **(I. Bolyai)**

— Fericirea poate fi realizată numai aici, pe pămînt, în mersul scurtei noastre existenţe şi în mobilitatea eternă a clipelor sale. **(O. Botez)**

— Fericire: ... lucru bizar; cei ce n-au cunoscut-o niciodată nu sînt poate cu adevărat nefericiţi. **(L. Bromfield)**

— Nu te abate niciodată din calea virtuţii şi a onoarei; este singurul mijloc să fii fericit. **(G. L. L. Buffon)**

— E destul de greu să ştii dacă un om e sau nu fericit, şi încă şi mai greu e să compari fericirea relativă în diferitele epoci ale vieţii tale; tot ce se poate spune este că sîntem destul de fericiţi atîta vreme cît nu ne dăm limpede seama că sîntem nefericiţi. **(S. Butler)**

— Ceea ce nu putem împărţi cu alţii, e insuportabil; chiar şi fericirea ar fi grea dacă am fi singuri. **(G. G. Byron)**

— Ce-i fericirea dacă nu simplu acord între o fiinţă şi existenţa pe care ea o duce? şi ce acord mai legitim poate uni omul cu viaţa decît dubla conştiinţă a dorinţei sale de durată şi a destinului său de moarte?

— Nenorocirea care a muşcat prea adînc trezeşte o predispoziţie pentru nenoricire care te sileşte să te arunci în ea şi să-ţi arunci, de asemenea, şi aproapele.

— Oamenii atinşi de o tristeţe profundă se trădează în momentele lor de fericire, au un fel anume de a apuca fericirea, ca şi cum ar vrea s-o strîngă în braţe şi s-o înăbuşe din gelozie. **(A. Camus)**

— Omul este făuritorul propriei sale fericiri. **(A. P. Cehov)**

— Fericirea adevărată e ca lumina: acele corpuri strălucesc mai puternic în mărirea ei, care n-o opresc pentru dînsele, ci o împart cu mai multă dărnicie pe la cele din preajma lor. **(P. Cerna)**

— Fericit este acela a cărui nenorocire ajunge a fi privită de ceilalţi cu pizmuire.

— Fiecare este făuritorul propriei sale fericiri. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Cine suportă cu răbdare o nenorocire şi-a uşurat pe jumătate povara.

— Cel care a fost fericit mai înainte, în caz de nenorocire se socoteşte de două ori nefericit. **(Caesar)**

— Fericirea nu e lucru uşor; ea este greu de găsit în noi şi cu neputinţă de găsit aiurea. **(S. R. Chamfort)**

— Nenorocirile înalţă pe cei mari şi coboară pe cei mici. **(M. Codreanu)**

— Îngrijiţi bine această plantă care se cheamă *fericirea!* Este foarte greu s-o dobîndeşti şi aproape imposibil s-o regăseşti. **(B. Constant)**

— Cînd te gîndeşti ce înţeleg unii oameni prin „fericire", e adevărată fericire că „fericirea" nu există.

— Fericirea e mai mult o problemă individuală, nu colectivă.

— Eşti nenorocit cînd eşti mai bun decît locul pe care îl ocupi în societate. **(P. Constantinescu)**

— Fericirea unei societăţi depinde de armonia celor trei elemente ce o compun: tinerii, care duc stindardul entuziasmului; bărbaţii, pe cel al înţelepciunii; bătrînii ... zdrenţele sfinte ale experienţei. **(V. Conta)**

— În fericirea altora caut fericirea mea. **(P. Corneille)**

— Nu există suferinţă mai mare decît amintirea fericirii trecute, în timp de nenorocire. **(Dante Alighieri)**

— Aşa-s oamenii: sînt fericiţi de fericirea lor numai în măsura în care simt că ceilalţi le preţuiesc norocul. Fericirea noastră depinde în mare parte de alţii. **(Vl. Desnica)**

— Suma totală a nenorocirilor care încă nu ni s-au întîmplat, se numeşte fericire. **(R. Dianu)**

— Unul din neajunsurile nenorocirii e neîncrederea pe care ea o inspiră.

— După ce ar exclude dintre ei deosebirile funeste între AL TĂU și AL MEU, oamenilor nu le-ar rămîne mult de făcut pentru a nu mai avea nici un motiv să tremure și pentru a deveni fericiți, atît cît este îngăduit unor oameni.

— Omul care se crede fericit, chiar este fericit. **(D. Diderot)**

— Nenorocitul: ... cel care vrea să fie prea fericit. **(Diogene Laertios)**

— Acțiunea n-aduce totdeauna fericirea, dar nu este fericire fără acțiune. **(B. Disraeli)**

— Lipsite de sens sînt credințele și învățăturile care fac viața omului tristă. Mincinoase sînt sentimentele care-l conduc spre desnădejde, tristețe și durere.

— Omul este dator să fie fericit, să știe căile fericirii și să predice în numele ei, oriunde s-ar afla. **(H. D. Djübran)**

— Omul mai rău își amărăște viața cu nenorocirile de care se teme că vor veni decît cu acelea care au și sosit și de care suferă.

— Unii sînt fericiți fiindcă nu cred în rău, alții pentru că n-au crezut niciodată în fericire; și cu toate acestea, nici unii, nici alții n-au pierdut mai mult decît aceia care au cîntărit toate relele și au numărat toate nefericirile.

— Dacă oamenii ar înțelege cît de puțin le trebuie ca să fie fericiți, ar evita cele mai amare zile din viață. Nefericirea stă în faptul că nimeni nu măsoară fericirea pornind de la sine și de la nevoile sale, ci de la altul, și încă de la cel socotit cel mai fericit.

— Dacă vorbești îndelung despre nefericirea din viață, în cele din urmă vei ajunge să nu mai percepi viața decît numai în nefericirile ei.

— Omul poate cunoaște numai adîncimea și amărăciunea nefericirii pe care o trăiește el.

— Nimeni nu poate crede că el singur este cauza propriei sale nenorociri și că toți ceilalți și-au cîștigat fericirea pe care o au. **(I. Dučić)**

— Cînd oamenii vor fi mai puțin ignoranți, lumea va fi mai puțin nefericită.

— Chiar în culmea fericirii, oamenii continuă să năzuiască spre mai mult.

— Orice om e mai puțin nenorocit cînd poate să-și deschidă inima. **(G. Duhamel)**

— Trebuie să suportăm cu curaj nenorocirile pe care nu le putem evita.

— Trecem adeseori pe lîngă fericire, fără s-o vedem, fără s-o privim sau dacă am văzut-o și am privit-o, fără s-o recunoaștem.

— Nu există nici fericire, nici nenorocire în lume; există doar compararea unei stări cu cealaltă, și atîta tot. Doar cel care a simțit nefericirea cea mai cumplită e în stare să simtă cea mai mare fericire. Ca să-ți dai seama cît de bine este să trăiești, trebuie să fi dorit să mori.

— Numai nenorocirea e în stare să sape pînă la unele tainițe, misterioase, ascunse, în inteligența omului. **(Al. Dumas-tatăl)**

— Rareori cei nenorociți se pot opri să nu-și considere nefericirea drept un rău cășunat de cei mai puțin nenorociți decît ei. **(G. Eliot)**

— A umple ceasul; a-l umple și a nu lăsa nici o crăpătură pentru regrete — aceasta este fericirea. **(R. W. Emerson)**

— Nu există oameni mai neînduplecați sau mai duri decît cei preocupați întotdeauna de nefericirea lor. **(M. Eminescu)**

— Fericirea ta este darul voinței tale. **(Epictet)**

— Cînd te bîntuie tristețea, / cînd pierzi toate, / cînd te doare, / cînd te-nșfacă gerul vieții, / sub furtuni, sub ani, sub vînt, / să te arăți tăcut și simplu, / să zîmbești cu nepăsare, e cea mai înaltă artă / dintre cîte-s pe pămînt.

— Fericirea e în dibăcia mîinii și în agerimea minții. / Cei cu suflete stîngace sînt în veci nefericiți. **(S. A. Esenin)**

— Cine suportă cu resemnare nenorocirea care îl lovește, este mai puțin nefericit. **(Euripide)**

— Singurele izvoare ale nenorocirii oamenilor sînt ambiția și zgîrcenia; oamenii vor să aibă totul și dorința de a avea prea mult îi face nefericiți; dacă ar vrea să trăiască simplu și să se mulțumească numai cu împlinirea adevăratelor nevoi, pretutindeni ar domni belșugul, bucuria, pacea și unirea.

— Cel mai nefericit dintre toți oamenii este cel care e încredințat de acest lucru; căci nenorocirea ține mai puțin de lucrurile pe care trebuie să le înduri decît de nerăbdarea cu care-ți sporește nefericirea. **(Fr. Fénelon)**

— Nu ceea ce te face fericit este bine, ci numai ceea ce este bine te face fericit. Fără moralitate nu este posibilă nici o fericire. **(J. G. Fichte)**

— Eu nu știu ce-i prihana și ce-i ura; / mi-e sufletul curat, deschis iubirii; / dorințelor le drămuiesc măsura / și tălmăcesc în fapte sfatul Firii. / Vezi asta-mi este taina fericirii. **(J. P. C. de Florian)**

— O mare piedică a fericirii e de a te aștepta la o prea mare fericire. **(B. B. Fontenelle)**

— Dacă nenorocirile sporesc povara vieții, dăm fuga să o împărțim cu un alt nefericit, și acesta se mîngîie la gîndul că nu este singurul osîndit la suferință. Dar dacă strălucește vreo clipă de fericire, atunci ne cufundăm cu totul în noi înșine, de teamă că, împărtășindu-l și altora, norocul nostru ar putea să pălească, și numai orgoliul ne împinge să ne fălim cu el.

— Unii oameni sînt împinși parcă de soartă să caute cu luminarea nenorocirile și veghează, se trudesc și plîng pentru a și le face cît mai dureroase și mai îndelungate.

— În împăcarea cu sine stă acel dram de fericire pe care îl poate nădăjdui omul pe pămînt. **(U. Foscolo)**

— De cele mai multe ori ceea ce noi numim fericire e ceea ce nu cunoaștem. **(A. France)**

— Fericirea omenească nu se naște atît din marile evenimente ale soartei, care se întîmplă rareori, cît din micile foloase, care se întîmplă în fiecare zi. **(B. Franklin)**

— Întrebarea nu este să știi dacă ești fericit, ci aceea de a ști dacă ai făcut totul pentru ca să devii.

— Cine știe dacă fericirea nu este în mare parte însăși voința de a fi fericit. **(E. Fromentin)**

— Fericirea:... a nu te gîndi la tine, a lucra pentru altul, a te dărui unei opere în care crezi. **(N. D. Fustel de Coulanges)**

— Nu există împrejurare în stare să trezească o mai adîncă simpatie omenească decît priveliștea unei nenorociri ce ar putea să ne lovească pe noi înșine. **(E. Gibbon)**

— Lacrimile de compătimire ale altuia sînt pentru cel nefericit mai dulci chiar decît roua pentru ierburile ofilite.

— Există pe pămînt imensități de mizerie, de jale, de strîmtoare și groază, încît omul fericit nu se poate gîndi la toate acestea fără să se rușineze de fericirea lui. Și totuși nu poate face nimic pentru fericirea altuia, acela care nu știe să fie fericit el însuși. Simt în mine obligația imperioasă de a fi fericit dar mi se pare vrednică de dispreț orice fericire care nu se obține decît pe seama altuia și prin posesiuni de care îl lipsește.

— Că omul e născut pentru fericire, ne învață cu siguranță întreaga natură. Numai sforțarea către voluptate fecundează planta, umple stupii cu miere și inima de bunătate. **(A. Gide)**

— Nu-i nimic mai greu de purtat ca o fericire nespovedită. **(O. Goga)**

— Clipele ce le petrecem în așteptarea fericirii sînt mai plăcute decît acelea care încoronează dobîndirea ei. **(O. Goldsmith)**

— Fericirea e făcută din iluzii, speranțe, încredere în oameni și în tine însuți, apoi din dreptate și prietenie. **(I. A. Goncearov)**

— Fericirea e o stare norocoasă, pe care o dobîndim exact așa cum cîștigăm lozul cel mare la loterie; nu-i cunoaștem condițiile, nici rețeta și, de altfel, fericirea e

poate o stare inconştientă care, deci, scapă judecăţii noastre. **(R. de Gourmont)**

— Nu e suferinţă pe lume pe care să n-o răscumpere o singură zi de fericire. O mică luminare goneşte întunericul dintr-o mare cameră. **(B. P. Hasdeu)**

— Ca să fiu fericit, trebuie ca mai întîi toţi oamenii din preajma mea să fie fericiţi. **(G. Hauptmann)**

— Nu-i niciodată înţelept a te grăbi să numeşti pe cineva fericit cît mai este în viaţă. **(Herodot)**

— Devii inevitabil duşmanul oamenilor cînd nu poţi fi fericit decît prin nefericirea lor.

— Fericirea extremă a cîtorva este întotdeauna legată de nenorocirea celor mulţi. **(A. I. Herzen)**

— Poate că a face fericit pe *altul* e cel mai sigur drum spre fericire. **(P. Heyse)**

— Trebuie să fi resimţit în mod obişnuit nenorocirea sau să te temi de ea pentru a lua parte la greutăţile celor năpăstuiţi. **(P. H. D'Holbach)**

— Nu uita să-ţi păstrezi sîngele rece în nenorocire. **(Horaţiu)**

— Nu trebuie să vedem numai părţile rele ale unei nefericiri.

— Trufia bietei noastre firi omeneşti face ca fiecare să se creadă mai nefericit decît alt nefericit care plînge şi geme alături de el. **(V. Hugo)**

— Dacă nu ne gîndim cu prea multă grijă la fericire şi la nenorocire, ci ne preocupă mai mult stricta împlinire a datoriei, fericirea vine de la sine, ea se poate naşte dintr-o viaţă plină de griji şi renunţări. **(A. von Humboldt)**

— Pentru fiecare om e un drum către fericire: acela pe care e chemat să meargă. Cei mai mulţi nu-l găsesc niciodată. Cei cuminţi încearcă pînă la moarte. Cei mai proşti se trîntesc la pămînt şi plîng că sînt nenorociţi.

— Fericirea nu poate fi decît în avînt, în faptă, în beţia de mulţumire după fapta săvîrşită.

— Greşeală e să ceri de la alţii fericirea pentru tine, în loc să o dai de la tine pentru alţii, găsind-o astfel tu însuţi.

— O condiţie de fericire interioară e cînd se potriveşte ceea ce tu ceri de la lume cu ceea ce lumea cere de la tine.

— De fapt, poate nu e altă fericire decît aceea care stă în opera ce ai făcut-o pentru alţii decît pentru tine.

— În fericire ajungi adesea să rîvneşti la durerile fecunde. **(N. Iorga)**

— Fericirea: ...a te gîndi la tot răul de care ai fost scutit.

— Nu exagera necazurile vieţii şi nu-i dispreţui bunurile, dacă vrei să trăieşti fericit. **(J. Joubert)**

— Parcă ţi-e ruşine să fii fericit cînd vezi anumite mizerii. **(J. de La Bruyère)**

— Fiecare are motiv să spere fericirea în măsura în care, prin puterea sa s-a făcut demn de ea.

— Natura a pus calmul în nenorocire, ca un culcuş moale în fundul unei prăpăstii, spre a îndulci senzaţia căderii celor nenorociţi. **(A. de Lamartine)**

— Nu sîntem niciodată atît de nefericiţi cît ni se pare, nici atît de fericiţi cît speram.

— Să ne străduim a răbda nenorocirile actuale mai degrabă decît să prevedem pe acelea care urmează să ni se întîmple. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Cel mai bun chip de a fi fericit: să vrei să fi fericit... cel mai bun leac contra durerii este poate tăgăduirea ei, pe cît e cu putinţă. **(J. Lemaitre)**

— E în însăşi natura nefericirii să corupă sufletele şi să le facă insensibile, chiar şi pe cele mai nobile.

— Ticăloşia oamenilor nu în altceva şi-a avut începutul, decît în nenorocirea lor.

— Cei mai chinuiţi dintre toţi sînt cei ce caută cea mai mare fericire. **(G. Leopardi)**

— Numai nenorocirea celor puşi în împrejurări cît mai apropiate de ale noastre ne pătrunde în mod firesc pînă în adîncul sufletului. **(G. E. Lessing)**

— Ipohondria este de fapt iscusinţa de a stoarce din fiecare împrejurare a vieţii, de orice natură ar fi ea, cea mai mare cantitate de venin cu putinţă pentru uzul propriu.

— Faptul că există oameni care sînt mai nenorociţi decît tine nu-ţi slujeşte de acoperiş cînd n-ai casă, dar pentru un vremelnic adăpost, cînd răpăie ploaia, gîndul ăsta e tocmai ceea ce trebuie. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Fericirea sau nefericirea oamenilor este în mare parte opera lor. **(J. Locke)**

— Nu există o fericire sau o soluţie unică a problemei vieţii; totul trebuie raportat la individ şi la structura lui; construcţiile nu se ridică pe abstracţie ci pe realităţi de carne şi sînge. **(E. Lovinescu)**

— A fi fericit, înseamnă a fi depăşit neliniştea fericirii. **(M. Maeterlinck)**

— Fericirea omului constă în capacitatea lui de a se adapta condiţiilor vieţii sale. **(Mahmud Teimür)**

— Fericirea există numai acolo unde este credinţă şi entuziasm, acolo unde este participare la ceva. **(Th. Mann)**

— Fericirea personală nu se poate realiza încălcînd dreptul la fericire al altora, ci numai în cadrul fericirii generale a colectivităţii, a poporului, a umanităţii. Un individ care-şi ignoră semenii, un grup social care-şi creează privilegii, un stat care atentează la drepturile sacre ale altor state reprezintă devieri grave, nocive, de la comandamentele nobile ale umanismului. **(P. Marcea)**

— Mîngîierea nenorociţilor este să aibă tovarăşi în suferinţă. **(Ch. Marlowe)**

— Toţi oamenii se nasc cu o firească poftă de fericire, şi toate acţiunile omului aspiră la aceasta ca la adevăratul lor scop. Dar, de aceea, e foarte greu să ştim ce anume e fericirea şi în ce constă ea, iar dacă totuşi ştim, nu e atît de uşor ca să fie dobîndită de către oameni pe diferite căi. **(Lorenzo de Medici**-magnificul)

— E lucru sigur că în cele mai multe nenorociri totul este să ştii să ieşi din încurcătură. În acest caz cea mai mare parte din nenorociri vor intra în planul unei vieţi fericite. Este cît se poate de uşor, dacă-ţi baţi niţel capul, să te descotoroseşti de patimile aducătoare de mîhnire.

— Culmea fericirii e să făureşti mereu noi dorinţe şi să ţi le satisfaci pe măsură ce le făureşti.

— Ca să fii fericit trebuie să ai o ţintă, aceasta e mijlocul de a da viaţă acţiunilor noastre.

— Nu sîntem fericiţi pentru că am voi să fim asemenea zeilor, dar ne ajunge să fim fericiţi ca oameni.

— Nu-i oare un lucru minunat să ne străduim să-i lăsăm pe oameni mai fericiţi de cum am fost noi?

— Oamenii din cale-afară de fericiţi ca şi cei din cale-afară de nefericiţi sînt deopotrivă înclinaţi să fie aspri: dovadă călugării şi cuceritorii. Numai situaţia de mijloc şi amestecul de fericire şi nenorocire dau naştere la blîndeţe şi milă.

— Dacă am voi să fim fericiţi, lucrul ar fi lesne de îndeplinit; voim însă să fim mai fericiţi decît alţii, şi aceasta este greu, căci îi credem mult mai fericiţi decît sînt ei în adevăr.

— Nenorocirile întîmplătoare se lecuiesc lesne; nu poţi să te fereşti însă de nişte evenimente care izvorăsc necontenit din natura lucrurilor. **(Ch. de Montesquieu)**

— Nenorocirea ... este adesea semnul unei false interpretări a vieţii ... **(H. de Montherlant)**

— Proiecte de fericire! Voi sînteţi poate singura fericire adevărată pe pămînt. **(A. de Musset)**

— Omul cu adevărat fericit este cel care nu ştie niciodată de ea.

— Fericirea e un cuvînt în care intră toate celelalte. **(T. Muşatescu)**

— Fericirea înseamnă a fi primul în sufletul celui pe care-l iubeşti. Fericirea e să faci binele în limita puterilor tale, cînd se iveşte prilejul. Fericirea e să n-ai nimic să-ţi reproşezi. **(Ch. Nodier)**

— Cît timp vei fi fericit, vei avea mulţi prieteni.

— Cine ar fi ştiut de Hector, dacă Troia ar fi fost fericită? **(Ovidiu)**

— Plictiseala: ... neplăcere pe care înţeleptul nu o cunoaşte şi pe care nebunul o găseşte peste tot. **(G. T. Oxentierna)**

— Viaţa nu ne-a fost dăruită pentru a fi fericiţi, ci pentru a merita să fim. **(A. Palacio Valdes)**

— Urăsc un spirit posac și trist care alunecă peste plăcerile vieții, se repede să apuce nenorocirea și povestește de ea: întocmai ca muștele care nu se pot lipi de o suprafață lină și netedă, dar se agață și se odihnesc în locuri povîrnite și noduroase; asemenea lipitorilor care nu sug și nu poftesc decît la sînge rău. **(B. Pascal)**

— Partea proastă a nenorocilor este că te obișnuiești să socotești nenorociri chiar și lucrurile indiferente. **(C. Pavese)**

— Omul nefericit și supărat este îngrozitor de priceput în a-i nedreptăți pe semenii săi. **(S. Pellico)**

— Ascunde-ți nefericirea ca să nu-i bucuri pe dușmani. **(Periandru)**

— O fericire pe care nu o poți gîndi durabilă, nu e fericire. **(Camil Petrescu)**

— Sînt pe lume și oameni fericiți. Măcar o singură zi, măcar pentru un ceas fericiți. Atunci nu pot să strîngă fericirea în ei, avari, așa cum îți închizi cu lacăt durerea. Fericirea se cere spusă... se cere împărtășită. Altfel, e tot așa de insuportabilă ca o suferință. **(Cezar Petrescu)**

— Nu-ți destăinui fericirea unui om mai puțin fericit decît tine. **(Pitagora)**

— Într-o situație nefericită, buna dispoziție reduce jumătate din neajuns. **(Plautus)**

— Omul nu-și poate găsi fericirea decît în luptă, și aceasta măcar pentru simplul motiv că lupta îi dăruiește cea mai deplină uitare. În viață lucrurile se întîmplă ca în război; cine se află în vîltoarea luptei se gîndește mai puțin la primejdie și se teme mai puțin pentru viața lui. **(H. Pontoppidan)**

— O! fericire! Ținta și sfîrșitul existenței noastre: bine, plăcere, pace, mulțumire, oricare ar fi numele tău, ce ne-a smuls suspine eterne, pentru care îndurăm viața și nu ne temem de moarte, atît de aproape de noi, și totdeauna deasupra noastră, totdeauna căutînd-o mai departe decît se află, văzută nebulos, de înțelept ca și de nebun... **(A. Pope)**

— Dacă n-ar exista fericirea altora, nu ne-am sinchisi de nefericirea noastră. **(M. Preda)**

— Cîte fericiri sînt cu putință, a căror realizare le sacrifici cu nerăbdare unei plăceri imediate?

— Căutarea fericirii pentru ea însăși nu aduce decît plictiseală... trebuie, ca s-o dobîndim, să urmărim altceva decît pe ea.

— Nu ne cunoaștem fericirea. Nu sîntem niciodată atît de nenorociți pe cît credem. **(M. Proust)**

— Avem simpatie pentru cei nenorociți dintr-un oarecare spirit de egoism: vedem că de fapt nu sîntem singurii nefericiți. A avea simpatie pentru fericirea altora presupune un suflet cu adevărat nobil și dezinteresat. **(A. S. Pușkin)**

— Cea mai mare parte din timp, oamenii își produc nefericire din propria lor greșeală; suferă pentru că sînt lipsiți de ceea ce cred ei că e bun sau, atunci cînd îl posedă, se tem să-l piardă; sau pentru că îndură ceea ce ei cred că e rău. **(Pyrhon)**

— Numai nefericitul știe ce-i fericirea, Fericitul nu-i decît o marionetă a elanului vieții. Nu face decît s-o ilustreze, dar nu o posedă. Lumina nu strălucește în lumină, ci doar în întuneric. **(E. M. Remarque)**

— În bucuriile noastre cele mai expansive să păstrăm totdeauna în adîncul sufletului un loc trist. Ne va fi refugiul în cazul unei alarme neașteptate.

— Fericit măcar omul care poate spune: „Pe vremuri am fost un om fericit!"

— Fericirea de care alții își închipuie că te bucuri sporește disperarea cu care constatăm că nu sîntem fericiți.

— Cînd un om spune: „Sînt fericit", vrea să spună pur și simplu: „Am supărări care mă lasă rece".

— Trebuie să fii discret cînd vorbești despre propria ta fericire, și s-o destăinuiești ca și cum ai mărturisi o hoție.

— Nu sîntem fericiți: fericirea noastră este doar tăcerea nefericirii.

— Dacă s-ar clădi casa fericirii, cea mai mare încăpere ar fi sala de așteptare. **(J. Renard)**

— De-ar putea nenorocirea să ne-nveţe să fim fericiţi! **(J. Romains)**

— Obiceiul de a mă cufunda în mine m-a făcut pînă la urmă să pierd simţămîntul şi, aproape, amintirea nenorocirilor mele; am învăţat astfel, din propria mea experienţă, că izvorul adevăratei fericiri se află în noi înşine şi că nu e în puterea oamenilor să-l facă nefericit pe cine ştie să vrea să fie fericit.

— Nenorocirea este fără îndoială un mare învăţător, însă lecţiile acestui învăţător sînt prea scump plătite şi adeseori cîştigul tras din ele nu valorează preţul care ne-a costat.

— La ce bun ne-am căuta fericirea în opiniile celorlaţi, dacă o putem găsi în noi înşine? **(J. J. Rousseau)**

— O amărăciune, de îndată ce o destăinui cuiva, se mai îndulceşte. **(G. Rovani)**

— Fericirea este strădania de a o obţine. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Propria ta persoană te poate face fericit dacă ştii cum: să ai gusturi simple, un anumit curaj, o anumită capacitate de a te dărui, dragoste de muncă şi, înainte de toate, o conştiinţă liniştită. Aşadar, fericirea nu e o himeră: folosind experienţa şi gîndirea poţi obţine multe de la tine... să trăim, viaţa aşa cum e, fără să fim nerecunoscători. **(George Sand)**

— Este un lucru foarte nechibzuit a lepăda ceasul cel bun cînd se înfăţişează, sau a-l tulbura înadins, de necazul lucrurilor trecute sau de teama celor viitoare.

— La orice nefericire ce ni se întîmplă sîntem noi de vină măcar în parte.

— Condiţia dintîi şi cea de căpetenie pentru fericirea vieţii noastre este ceea ce sîntem, personalitatea.

— Dacă vrei să-ţi dai seama de fericirea unui om, nu trebuie să-l întrebi ce-i face plăcere, ci din contră, ce-l supără; cu cît se supără de lucruri mai mici, cu atît este mai fericit, fiindcă cineva trebuie să se afle bine pentru a fi susceptibil la nimicuri; în nefericire nici nu le bagă în seamă.

— Să ne ferim a întemeia fericirea noastră pe prea multe pretenţii... A ne reduce pretenţiile pe cît se poate în proporţie cu mijloacele de care dispunem, rămîne deci calea cea mai sigură pentru a scăpa de mari nefericiri. **(A. Schopenhauer)**

— Fericit... e omul care, oricît de lovit de soartă, poate, cu sufletul împăcat, să pătrundă înlăuntrul propriei sale fiinţe, privindu-se, ca să spunem astfel, faţă in faţă, şi găsind parcă în sine un prieten cinstit care îi strînge mîna. **(J. Selgas Carrasco)**

— Un om este pe atît de nenorocit pe cît crede. Nu-i fericit cel ce crede că nu e.

— O mare parte a nenorocirii stă, pentru cei neştiutori, în noutatea ei... loviturile unei nenorociri prevăzute sînt uşoare.

— Mai omeneşte este să-ţi rîzi de lucrurile vieţii decît să le boceşti. Cel ce rîde mai lasă ceva nădejde în bine; însă e nebuneşte să plîngi de cele ce nu mai nădăjduieşti să le îndrepţi vreodată.

— Pe virtute este întemeiată adevărata fericire. Nu poate fi fericit cineva prin nefericirea altora.

— Să ne bucurăm de ale noastre, fără comparare cu alţii. Niciodată nu vei fi fericit dacă te vei mîhni fiindcă e cineva mai fericit. Cînd vezi cîţi sînt înaintea ta, gîndeşte-te cîţi sînt în urmă. **(Seneca)**

— Fii cu curaj! Şterge-ţi ochii. Adesea căderea e un mijloc de a te ridica mai sus. **(W. Shakespeare)**

— Dă unui om sănătate şi un ţel de urmat, şi nu se va opri o clipă să se întrebe dacă este fericit sau nu.

— Secretul de a fi nefericit constă în a avea răgazul necesar pentru a-ţi bate capul dacă eşti sau nu fericit. Leacul stă în ocupaţie, căci ocupaţia înseamnă preocupare; iar omul preocupat nu este nici fericit nici nefericit, ci pur şi simplu viu şi activ, ceea ce este mai plăcut decît orice fericire.

— Nefericirea este o avertizare de a merge mai departe, nu de a sta jos.

— Nu avem dreptul de a consuma fericire fără a o produce. **(G. B. Shaw)**

— Fericirea-i totdeauna acolo unde o găseşte omul. **(H. Sienkiewicz)**

— Deci tu, muritor fiind, așteaptă ziua din urmă / și nu ferici pe nimeni pînă ce omul acela / n-a trecut de pragul vieții fără a pătimi vreun rău. **(Sofocle)**

— Nu-i veșnică pe lume nici o fericire / la fel, timpul alină orice nenorocire. **(R. Southwell)**

— Pentru orice nenorocit e o mîngîiere să aibă tovarăși în nenorocire. **(B. Spinoza)**

— Cel ce pretinde că e fericit pare mai înțelept decît cel care suferă.

— Izvorul fericirii și al suferinței se află în sanctuarul cel mai intim și cel mai ascuns al ființei noastre. **(Doamna de Staël)**

— Decepțiile, nefericirile noastre provin aproape întotdeauna din dorințele noastre contradictorii.

— Sînt nefericit; dar voi fi mai tare decît propria-mi nefericire. Mă voi lua la întrecere cu ea și voi fi mai puternic.

— Fericirea o atingi arareori, dar merită să alergi după ea toată viața.

— Cele mai multe șanse de fericire ți le oferă felul tău de a fi.

— Aproape toate nenorocirile din viață se trag din ideile noastre false cu privire la cele ce ni se întîmplă. A cunoaște profund oamenii, a judeca sănătos evenimentele înseamnă așadar un mare pas către fericire. **(Stendhal)**

— E o amăgire comună oamenilor de a crede pe alții mai fericiți. **(R. L. Stevenson)**

— Sufletele deosebite nu sînt nicicînd mai predispuse la bunăvoință și iubirea aproapelui ca atunci cînd sînt fericite. **(E. Sue)**

— Dacă cei fericiți au mai mult avînt, cei nenorociți au mai multă rezistență. **(Tacit)**

— Nenorocirea... piatra de încercare a omului virtuos. **(Theognis)**

— Ceea ce numim fericire sau plăcere, se compune din atîtea elemente, interioare și exterioare, încît nu putem spune niciodată dacă ne bucurăm de mai multă sau mai puțină fericire decît vecinul nostru. **(A. Thibaudet)**

— De ce nu se gîndește omul, cît trăiește, să se bucure de toată fericirea unei vieți liniștite, să guste toate mulțumirile care-i ies în cale nechemate, în fiecare clipă, unele mici și nebăgate în seamă, care alcătuiesc lanțul trainic al singurei fericiri adevărate! Numai cînd ești însetat, fiecare picătură de apă face mai mult decît un diamant. **(G. Topîrceanu)**

— Avea de toate și totuși nu era fericit. Pe bună dreptate: pentru că nu știa că e fericit. Și esența vieții nu este să „fii" fericit, ci să știi că „ești" fericit.

— Ca să fii fericit, nu este suficient să găsești momentul fericirii. Trebuie să știi, bine de tot, să uiți atît ce-a fost înainte, cît și ce va fi după acest moment.

— Măsura nefericirii se află în măsura „conștiinței' nefericirii.

— Cei nefericiți, ce se zbat și nutresc speranțe, sînt mult mai fericiți decît cei indiferenți, care nici nu se zbat, nici nu speră, nici nu cred în ceva. Cei dintîi, în mijlocul nefericirilor de azi, nădăjduiesc intr-o fericire viitoare. Ceilalți, și acum și în viitor, vor fi stăpîniți neclintit de sentimentul inexistenței lor. **(K. Tsatsos)**

— Dacă nu este o durere mai mare decît să-ți aduci aminte, în nenorocire, de timpuri fericite, nu afli în schimb nici o plăcere în a-ți aduce aminte de nenorocire în timpuri fericite. **(M. de Unamuno)**

— Fericire:... pentru unii este liniște, lipsă de surprize, calm egal de-a lungul zilelor uniforme. O securitate deplină, materială și morală, care să poată standardiza viața în serii regulate, ca obiectele prefabricate...

— O viață vegetativă, vagă și obscură, fără suișuri și fără coborîșuri. Este o demisiune, o resemnare de clasă învinsă... viață rarefiată, anemiată pînă la virtuțile curente... **(Alex. Vlahuță)**

— De ce, plîngîndu-ne fără încetare de nefericirile noastre, ne străduim mereu să le înmulțim?

— Mă cred cel mai fericit dintre oameni; însă nu trebuie s-o spun; e prea crud pentru ceilalți. **(Voltaire)**

— Toate nedreptățile și suferințele de pe lume vin de acolo că experiența nu poate fi transmisă — cel mult poate fi comunicată. Între suferințele ce-ți sînt rezervate și ceea ce poți suporta se întinde întreaga cale a experienței pe care omul nu o poate străbate decît de unul singur. **(J. Wassermann)**

— O nenorocire este pentru mine un prilej la fel de favorabil ca oricare altul. Nenorociri poate avea orice măgar: arta constă în faptul de-a le ști exploata așa cum trebuie.

— Nu vreau o fericire cerșită! Nu vreau nimic pentru care să nu fi luptat! **(F. Wedekind)**

— Cînd sîntem fericiți, sîntem întotdeauna buni; dar cînd sîntem buni, nu sîntem întotdeauna fericiți. A fi bun înseamnă a fi în armonie cu tine însuți. **(O. Wilde)**

— Orice fericire e o capodoperă; cea mai mică greșeală o falsifică, cea mai mică ezitare îi schimbă gustul, infima stîngăcie-i știrbește frumusețea. **(Marguerite Yourcenar)**

— Nefericirea te face vulnerabil, continua suferință te face nedrept. Cînd ești fericit nu-ți poți închipui altceva decît că toți ceilalți oameni sînt și ei fericiți. **(St. Zweig)**

Filozofie, concepții despre viață

— Oricît de ridicole ar putea să fie prejudecățile, nu există nici una care să nu aibă o cauză. Pentru a vorbi mai exact, nu există nici una care să nu-și aibă originea sa. Filozofia, adesea neputincioasă în corectarea abuzurilor, poate cel puțin să descopere de unde izvorăsc ele. **(J. B. D'Alembert)**

— Filozofia:... ultima religie; vederea clară a principiilor ce au creat toată dezvoltarea spirituală a umanității. **(H. F. R. Amiel)**

— Deasupra concepției simțului comun și construcțiilor științei asupra naturii la un mai înalt grad de abstracțiune se desfășoară concepția filozofică despre existență...

— De la început atitudinea filozofică este o negare a poziției luate de simțul comun care identifică realitatea cu datele percepției; lumea pe care ne-o prezintă simțurile noastre nu este adevărata realitate; aceasta este mult mai profundă și de altă natură ca aceea pe care o cunoaștem direct...

— Conștiința că experiența noastră nu ne prezintă lucrurile așa cum sînt, că cunoștința noastră ne prezintă numai o latură a existenței, este conștiința propriu-zisă filozofică și este foarte veche, tot atît de veche ca și reflexiunea în omenire...

— Știința și filozofia sînt posibile; mintea omenească poate rezolva problemele cele mai înalte și pătrunde pînă la esența cea mai intimă a existenței. Această încredere o găsim la temelia tuturor sistemelor filozofiei grecești, cu o excepțiune pentru sofiști, care sînt cei dintîi care întreprind o critică a cunoștinței.

— Filozofia nouă, spre deosebire de „sistemele" trecutului, nu mai vrea să reconstruiască realitatea cu elementele scoase prin abstracția dintr-însa, ci să o constate în toată luxurianta ei complexitate, să o trăiască în viața ei interioară și originală. **(C. Antoniade)**

— Și oamenii de azi și cei din primele timpuri, cînd au început să filozofeze, au fost mînați de mirare... Acela însă care se îndoiește și se miră recunoaște prin chiar aceasta că nu știe... Așa că, dacă oamenii s-au îndeletnicit cu filozofia pentru a evita neștiința, e limpede că ei au năzuit spre cunoaștere pentru a dobîndi o pricepere a lucrurilor, și nu în vederea unui folos oarecare... **(Aristotel)**

— Este foarte important să ne formăm o concepție justă despre viață și să nu fim tulburați de contraziceri și vicisitudini, să fim pregătiți pentru toate fazele ei variate: izbînzi, și nenorociri, triumfuri și dezamăgiri, speranțe și temeri, sănătate și boală, plăceri și suferințe, bucurii și întristări, amintiri plăcute și regrete zadarnice. **(J. L. Avebury)**

— Omul lipsit de puterea comprehensiunii, derutat de realități pe care nu le poate pătrunde, ajunge să aibă

obsesia absurdului şi să se revolte împotriva raţiunii. **(A. E. Baconsky)**

— A avea un sens al vieţii, e, în realitate, adevărata filozofie. **(S. Battaglia)**

— Aflat în faţa spectacolului universului şi participînd la viaţa acestuia, omul îşi pune o întrebare la care se simte obligat să dea răspuns, pentru că de acest răspuns depinde însuşi sensul întregii sale existenţe. Fie că se crede el însuşi autorul ideilor sale, fie că e convins că acestea îi sînt relevate, nu scapă de teamă decît prin dialogul lăuntric, în care nici nu şi-ar putea pune alte probleme decît cele a căror rezolvare o poartă mai dinainte în el. **(A. Béguin)**

— A şti să te bucuri de prezent, să stăvileşti neliniştea şi teama, iată adevărata înţelepciune şi scopul ultim al oricărei filozofii.

— Toţi marii gînditori şi-au pus problema sensului vieţii: dar foarte puţini ne-au făcut să înţelegem că noi purtăm la noi, sau mai degrabă în noi, cheia enigmei.

— Nu există idee filozofică, oricît de adîncă şi subtilă ar fi ea, care să nu poată şi să nu trebuiască să fie exprimată pe înţelesul tuturor.

— Nevoia de filozofie este universală. Ea tinde să ducă orice discuţie pe terenul ideilor şi al principiilor. Ea tălmăceşte probabil aspiraţia cea mai adîncă a sufletului, care merge drept la ceea ce este general şi, prin aceasta, la ceea ce este generos. **(H. Bergson)**

— Filozofia... aspiraţie eternă a raţiunii umane spre cunoaşterea necunoscutului. **(C. L. Bernard)**

— Ce este un gînd metafizic? — Un cap de pod pe care omul izbuteşte să şi-l facă în cer.

— „Cunoştinţă filozofică" este aceea care aduce nu numai un spor de cunoştinţă, ci şi un spor de conştiinţă. Prin însăşi intenţiile ei de totdeauna, filozofia înseamnă o autolămurire a conştiinţei, un spor, în larg şi în adîncime, a conştiinţei şi a existenţei umane ca atare.

— Ţine de natura unei filozofii să nu fie niciodată definitivă.

— Taina gîndirii filozofice o face „problematica" ei, nu „soluţiile".

— Filozofice sînt acele gînduri care întemeiază oameni.

— Nici o creaţie a spiritului uman nu este o reuşită în „absolut". Cert, spiritul uman este în stare de creaţii în coordonatele relativităţii; aceasta nu trebuie să ne-o ascundem. Dar atari „reuşite relative" pot fi privite omeneşte ca tot atîtea echivalenţe ale „absolutului". O asemenea apreciere fereşte atît de exaltările oricărui dogmatism, cît şi de disperările existenţialiste, izvorîte dintr-o prea încăpăţînată aspiraţie spre absolut.

— Un om care se fixează cu toată credinţa asupra unei dogme este pentru sine însuşi un om salvat. Pentru mine, un om pierdut.

— Soluţiile filozofiei nu sînt niciodată adevărate soluţii, ele sînt însă elemente datorită cărora problemele se adîncesc progresiv.

— A filozofa asupra vieţii înseamnă a-ţi ridica în conştiinţă şi postulatele ei. Luciditate de grad înalt.

— Filozofia e „Bemolul" vieţii. Toate tonurile sufleteşti le adînceşti cu o jumătate de ton.

— Orice metafizică, oricît de complexă, de articulată şi de diferenţiată în sine, nu face — în calitatea ei de alcătuire — decît aluzii la „ceva". Şi aşa trebuie să înţelegem orice metafizică. În general filozofia, chiar şi atunci cînd are alte aspiraţii, vorbeşte numai aluziv. **(L. Blaga)**

— Plecînd de la cultul faptelor pozitive, filozofia termină prin a fi un imn al omului, un umanism optimist.

— Filozofia ... nu este o doctrină speculativă, un sistem căruia i se acordă sau i se refuză asentimentul, ci un ghid al vieţii spirituale, o metodă de a gîndi şi a acţiona. **(L. Brunschwicg)**

— Sentimentul absurdului nu-i decît divorţul dintre om şi viaţa sa.

— A constata absurditatea vieţii, nu poate constitui o finalitate, ci numai un început. E vorba de un adevăr de la care au plecat aproape toate marile inteligenţe. Nu această descoperire interesează, ci conse-

— Filozofiile au sens şi valoare numai dacă le înţelegem ca o modalitate de simţire. Orice filozofie nu este decît expresia unui mod anumit de simţire apriorică şi condiţionată tocmai de acel sistem psihic pe care creatorul ei îl poartă în sine. **(Vl. Desnica)**

— **Numai pătrunşi de întreaga lumină a concepţiei marxiste putem înţelege pînă în adîncime sensul şi însemnătatea marilor evenimente sociale ce se petrec în jurul nostru. (Alex. Dobrogeanu-Gherea)**

— Pentru filozofia dialectică nu există nimic definitiv, absolut, sacru; la toate şi în toate ea dezvăluie caracterul trecător; în faţa ei nu există nimic altceva decît procesul neîntrerupt de apariţie şi dispariţie, de ridicare continuă de la inferior la superior. Ea însăşi nu este altceva decît oglindirea acestui proces în creierul care gîndeşte...

— Ea are, ce-i drept, şi o latură conservatoare; ea recunoaşte că fiecare treaptă de dezvoltare a cunoaşterii şi a societăţii este justificată pentru epoca şi împrejurările respective, dar atît şi nimic mai mult...

— Conservatorismul acestei concepţii este relativ, caracterul ei revoluţionar este absolut — iată singurul lucru absolut pe care îl admite filozofia dialectică...

— Marea problemă fundamentală a oricărei filozofii, şi îndeosebi a filozofiei moderne, este problema raportului dintre gîndire şi existenţă. **(Fr. Engels)**

— Nu amuţi lumea cu filozofia ta, ci arată la ce fapte ai ajuns, după ce ai pus-o în practică. **(Epictet)**

— În toate celelalte îndeletniciri, roadele vin abia după ce acestea au fost cu greutate culese; în filozofie însă cunoaşterea este însoţită de plăcere; căci mulţumirea nu vine numai după ce s-a înţeles o doctrină, ci înţelegerea şi mulţumirea sînt simultane.

— Trebuie să te faci sclavul filozofiei ca să ai parte de adevărata libertate. **(Epicur)**

— Orice doctrină filozofică este rezultatul, pe de o parte, al stării de spirit a unei generaţii, pe de altă parte, al stării ei pasionale; ea rezumă, mai mult sau mai puţin bine, pe de o parte, ceea ce ştie, pe de altă parte, ceea ce doreşte. **(E. Faguet)**

— Una este o filozofie care îşi datorează existenţa numai nevoii filozofice..., cu totul altceva este o filozofie care corespunde unei nevoi a omenirii; una este o filozofie care aparţine istoriei *filozofiei* şi numai indirect stă în legătură cu istoria omenirii şi cu totul altceva este o filozofie care este de-a dreptul istoria *omenirii*. **(L. Feuerbach)**

— Filozofia pentru care cineva optează, atîrnă de valoarea lui morală; cum e omul, aşa e filozofia lui.

— Sarcina filozofiei este ca, printr-un procedeu particular al ei, să înfăţişeze natura adevărată a lucrurilor şi legătura intimă între ele. **(J. G. Fichte)**

— Filozofia... este o concepţie asupra vieţii omului, pentru a descoperi sau crea idealuri şi valori aducătoare de fericire şi de înnoire.

— Orice filozofie e o concepţie despre lume şi despre viaţă; se pare însă că nu orice concepţie despre lume şi viaţă e cu necesitate o filozofie.

— Obiectul filozofiei e generalitatea în dat: universalitatea e patosul filozofic, iar potenţarea universalului e metoda filozofică... Filozofia nu se ocupă de anumite spaţii sau numere (matematica), de anumite corpuri anorganice (astronomie, fizică, chimie), de sufletele determinate (psihologia individuală, colectivă) şi tot aşa mai departe; ci de spaţiu şi număr în genere, de corp şi suflet în genere etc. ...

— Între ştiinţele speciale şi filozofie nu fiinţează nici asperităţi de neînlăturat, nici o „înţelegere diplomatică" nutrită de o mutuală neîncredere... Filozofia nu priveşte obiectul ştiinţelor speciale ca o expropriere prin uzurpare a domeniului ei. În raporturile dintre ele au dispărut regretul, invidia sau gelozia...

— Filozofia nu mai e nici pură debitoare sau parazitul, nici pură creditoare sau nutritoarea ştiinţelor speciale...

— Nu există primejdie ca ştiinţele să înghită filozofia sau ca filozofia să devoreze ştiinţele... Filozofia şi ştiinţele sînt solidare, tocmai fiindcă sînt separate; ele nu se pot ignora reciproc... Ele se întîlnesc, fiindcă taie acelaşi tunel din două direcţii convergente:

generalitatea mai mare în filozofie, mai mică în știință...

— Știința specială se slujește de generalitatea filozofiei ca de un auxiliar, interesul său fiind specializat; și tot așa filozofia utilizează științele numai pentru ilustrarea propozițiilor ei, deoarece interesul filozofiei e atras de prea largul generalităților supreme...

— Filozofia este pentru știință (și știința pentru filozofie) numai un mijloc: scopul atît al științei cît și al filozofiei se află în ele însele nu în afară, în domenii eterogene. Fiecare e stăpînă în casa ei. **(M. Florian)**

— Degeaba descoperim zădărnicia vieții: uneori o floare va fi de ajuns pentru a o umple.

— Omul n-ar fi om dacă n-ar gîndi liber. Știința, și filozofia care derivă din știință, nu aduc lumii fericirea, dar îi dau oarecum forță și onoare. Este de ajuns pentru a te elibera. În ciuda aparentei lor insensibilități, ele concură la îmblînzirea moravurilor, ele îmbogățesc treptat viața, o fac mai ușoară, mai variată. Ele recomandă bunăvoința, indulgența, toleranța. **(A. France)**

— Platon este cel care-l definește pe filozof: omul care se miră de ceea ce pe alții nu-i miră. Formula este în același timp amuzantă și de o uimitoare exactitate. **(I. D. Gherea)**

— Nu se trece nepedepsit pe lîngă filozofie.

— Îi compătimesc pe cei care fac mare haz de natura efemeră a lucrurilor și se pierd în contemplarea nimicniciei pămîntești. Menirea noastră este tocmai să schimbăm cele efemere în perene; iar asta nu se poate face decît dacă le prețuiești pe ambele.

— Fiecărei vîrste a omului îi corespunde o anumită filozofie. Copilul se arată realist, căci e la fel de convins de existența merelor și a perelor ca și de a sa proprie. Adolescentul, asaltat de porniri și pasiuni, e silit să se ia în seamă, să se caute pe dibuite; se transformă în idealist. În schimb, bărbatul are toate motivele să devină sceptic; face bine să se îndoiască dacă mijlocul pe care l-a ales pentru a-și ajunge scopul e cel mai potrivit... Moșneagul însă se va converti la misticism; el vede că atîtea și atîtea lucruri par a depinde de pura întîmplare; nerozii!e izbutesc, proiectele rezonabile dau greș, fericirea și nenorocirea vin pe neașteptate și pe neașteptate se schimbă în contrariul lor. **(J. W. Goethe)**

— Filozofia nu poate da nicicînd direcțiune vieții omenești, dacă ea însăși nu-și are rădăcinile sale în acea viață. **(V. Goldiș)**

— Una din ideile cele mai importante ale filozofiei dialectice este că gîndirea e totdeauna o încercare de a găsi *un sens* al vieții în anumite condiții concrete și de a stabili un praxis care tinde să schimbe realitatea în sensul aspirațiilor grupurilor umane. **(L. Goldmann)**

— Trebuie distrusă prejudecata foarte răspîndită după care filozofia ar fi ceva extrem de dificil, prin faptul că ea e o activitate proprie unei categorii determinate de oameni de știință specializați sau a unor filozofi profesioniști și sistematici...

— Toți oamenii sînt filozofi... limitele și caracterele acestei „filozofii spontane", proprii „tuturor oamenilor" fiind conținută în limbajul însuși, care e un ansamblu de noțiuni și de concepții determinate, și nu numai de cuvinte ca atare în sensul gramatical, lipsit de conținut; în simțul comun și în bunul simț; în religia populară și în sistemul de credințe, superstiții, opinii, moduri de a vedea și de a acționa...

— Toți oamenii sînt filozofi, ce-i drept, fiecare în felul său și inconștient, pentru că și în cea mai elementară manifestare a unei activități intelectuale oarecare, adică în „limbaj", se află o concepție determinată despre lume... Dar, în loc să „gîndim", fără conștiință critică, fără de unitate și la voia întîmplării, adică să „participăm" la o concepție despre lume „impusă" în mod mecanic de mediul exterior, e preferabil să elaborăm o concepție proprie despre lume în mod conștient și critic, și deci, în legătură cu activitatea propriului nostru creier să ne alegem propria noastră sferă de activitate, să participăm în mod activ la producerea istoriei lumii, să fim propria noastră călăuză și nu numai să acceptăm pasiv și servil, din afară, pecetea pusă asupra personalității noastre.

— A crea o nouă cultură nu înseamnă numai a face în mod individual descoperiri „originale", ci înseamnă

totodată, şi mai ales, a răspîndi în mod critic adevăruri cunoscute, a le „socializa" ca să zic aşa, şi prin aceasta a le face să devină o bază pentru acţiuni vitale, un element de coordonare şi de ordine intelectuală şi morală.

— A face ca o masă de oameni să gîndească coerent şi în mod unitar realitatea prezentă e un fapt „filozofic" mult mai important şi mai „original" decît descoperirea de către un „geniu" filozofic a unui nou adevăr ce rămîne în patrimoniul unor mici grupuri de intelectuali.

— Filozofia unei epoci istorice nu e altceva decît „istoria" acelei epoci.

— Valoarea istorică a unei filozofii poate fi „calculată" după eficacitatea „practică" pe care ea a cucerit-o (şi „practică" trebuie înţeles în sens larg). Dacă este adevărat că orice filozofie este expresia unei societăţi, ea ar trebui să acţioneze asupra acelei societăţi, să determine unele efecte, pozitive sau negative; gradul în care ea acţionează este tocmai gradul însemnătăţii sale istorice, dovada că ea nu e o „elucubraţie" individuală, ci un „fapt istoric".

— Toate filozofiile (sistemele filozofice) de pînă acum au fost manifestarea contradicţiilor intime care au sfîşiat societatea. Însă nici un sistem filozofic luat în sine n-a fost expresia conştientă a acestei contradicţii, deoarece o asemenea expresie nu putea fi dată decît de totalitatea sistemelor care luptau între ele.

— Orice filozof este, şi nu poate să nu fie, convins că exprimă unitatea spiritului uman, adică unitatea istoriei şi a naturii: şi, de fapt, dacă asemenea convingere nu ar exista, oamenii nici n-ar acţiona, n-ar mai crea, înnoi istoria, filozofiile n-ar mai putea deveni „ideologie", n-ar mai putea căpăta în practică duritatea aceea de granit, fanatică, a „credinţelor populare", de o energie echivalînd-o pe cea a „forţelor materiale". **(A. Gramsci)**

— Nici o filozofie nu începe cu ea însăşi, ci presupune totdeauna travaliul ştiinţelor pozitive, chiar şi atunci cînd acesta se află la început.

— Un fundament unitar al filozofiei poate fi aflat numai în orientarea acesteia spre bazele existenţei. **(N. Hartmann)**

— Nici o filozofie nu expune altceva decît modul în care ea construieşte ca idee fericirea supremă.

— O singură filozofie e bună: aceea în care omenirea poate locui.

— Trebuie să vezi întîi cum trăieşte filozoful şi dacă înţelepciunea lui o întrebuinţează şi acasă. Pe urmă, ascultă-l.

— Atitudinea faţă de filozofie trebuie să cuprindă o latură afirmativă şi una negativă, — numai atunci sîntem drepţi cu o filozofie.

— Omul trebuie să înţeleagă că nefericirea lui este nefericirea propriei sale naturi şi că separarea şi dezbinarea îi sînt constitutive.

— Ceea ce este cu adevărat mare şi divin în viaţă, este mare şi divin prin Idee; scopul filozofiei este de a prinde Ideea în adevărata ei formă şi generalitate.

— Curajul Adevărului, credinţa în puterea spiritului este cea dintîi condiţie a cercetării filozofice.

— Istoriceşte, filozofia apare în viaţa unui popor ... cînd el trece de la moralitatea sa reală şi de la forţa vieţii la reflectare şi înţelegere.

— O filozofie nu-i decît o latură a formaţiei totale a Spiritului — este conştiinţa lui, floarea lui supremă pentru că vrea să ştie ce este în chipul cel mai pur, adică să reuşească să gîndească ce este el însuşi. De aici rezultă mai exact locul filozofiei printre celelalte creaţii ale Spiritului. **(G. W. Fr. Hegel)**

— Filozofia:... e, într-un fel, o chestiune personală a filozofului. **(E. Husserl)**

— Filozofia este cea mai înaltă expresie a spiritului, iar spiritul are drept supremă calitate, drept esenţă, libertatea.

— **Marxismul e o doctrină ontică eficientă, care ţine seama de realităţi, dar nu pentru a se împăca cu ele, ci pentru a le transforma. (Alex. Ivasiuc)**

— Toți avem o filozofie, și ceea ce e mai important, mai semnificativ, e chipul în care ea determină pentru fiecare perspectiva universului său personal.

— Orice om are o concepție specifică de viață, un mod individual și unitar de a interpreta evenimentele și de a compune un anumit mănunchi din ele. **(W. James)**

— În prezența amenințărilor neantizării, reflecția filozofică trebuie să ne orienteze, ajutînd umanitatea... Este necesară privirea deschisă pentru cele mai îndepărtate perspective ale posibilității umane; asimilarea tehnicii: pe plan politic — hotărîrea de a apăra libertățile spiritului și dreptatea socială; voința de a menține tradiția; munca în vederea stabilirii unei baze doctrinelor comune: satisfacerea deziderattelor maselor; fermitatea în mijlocul incertitudinii.

— Dacă cineva încearcă să realizeze absurdul, nu se poate aștepta să culeagă decît distrugeri și violență.

— Filozofie a existenței este gîndirea, pe deplin competentă în demersurile ei, prin care omul poate să devină el însuși. Această gîndire nu cunoaște obiecte, ci clarifică și obține ființe din ceea ce ea gîndește... Este însăși interogarea prin care astăzi omul încearcă să ajungă din nou la el însuși.

— Ca doctrină a adevărului inteligibil pentru fiecare, filozofia, o intreprindere riscantă de a răzbate către fundamentul nebătătorit al certitudinii de sine umane, ar trebui să inducă în eroare. Ce-i drept, ei îi revine înțelegerea a ceea ce în mod necesar este inteligibil, însă ea nu repetă nici ceea ce a fost cunoscut în științe, nici nu pășește cu propriul ei obiect și aceeași pretenție în domeniu acestora...

— În filozofie nu trebuie așteptată niciodată satisfacția pe care o oferă cunoașterea lucrurilor în lume. În ea se pretinde mai mult, anume: *gîndirea, care transformă conștiința despre existență,* deoarece stîrnește în mine îndemnurile originare prin care, activ în existența concretă, devin ceea ce sînt...

— Sensul filosofării îl constituie o unică idee nemărturisită: *conștiința existenței* însăși...

— Filosofia, în sensul unei depline clarificări a originii și sfîrșitului tuturor lucrărilor, deși se situează în timp, se înfățișează drept *cristalizare atemporală a netemporalului.* Cu toate acestea, filosofarea *este calea pe care, istoricește în timpul său, omul ajunge la înțelegerea existenței*...

— Întregul istoriei filozofiei de 2500 de ani se prezintă ca o unică mare clipă a devenirii conștiinței de sine a omului... **(K. Jaspers)**

— Orice filozof sau artist, exprimă o clasă socială; fie că vrea, fie că nu vrea, fie că e conștient, fie că nu e. **(Ath. Joja)**

— Axiomele de filozofie nu sînt axiome pînă cînd nu le-am dovedit validitatea în propria noastră ființă. **(J. Keats)**

— Filozofia:... sau o anticipație generică a problemelor pe care știința trebuie încă să le formuleze în mod specific, sau un rezumat și o elaborare conceptuală a rezultatelor la care științele au ajuns. **(A. Labriola)**

— **Filozofia este bună pentru toată lumea; aplicarea ei este folositoare tuturor vîrstelor, ambelor sexe și tuturor categoriilor sociale; ea ne consolează de fericirea altora, de preferințe îndreptățite, de nereușite, de apusul puterilor și al frumuseții noastre; ea ne înarmează împotriva sărăciei, a bătrîneții, a bolii și a morții. (J. de La Bruyère)**

— Filozofia biruie cu ușurință nenorocirile trecute și cele viitoare. Dar nenorocirile prezente o răpun. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Filozofia cea mai fericită și cea mai înțeleaptă este aceea care ne face să vedem uneori latura cea mai puțin defavorabilă a celor mai supărătoare circumstanțe. **(I. E. A. D. Las Cases)**

— Filozofia este... sistemul cunoștințelor filozofice sau al cunoștințelor raționale obținute din noțiuni. Din *perspectiva universală* ea este știința scopurilor ultime ale rațiunii omenești. Această perspectivă elevată îi conferă filozofiei *demnitate,* deci o valoare absolută. Și, realmente, ea este singura știință care are numai valoare *intrinsecă* și care conferă inițial valoare tuturor celorlalte cunoștințe...

— În sfîrșit, ne mai întrebăm totuși mereu la ce ne folosește filozofia și care este scopul ei final. Este vor-

ba de filozofia însăşi, considerată ca ştiinţă din *perspectiva scolastică*...

— În sensul acesta scolastic al cuvîntului, filozofia se referă numai la *abilitate*, în sens universal se referă, dimpotrivă, la *utilitate*. În prima accepţie, filozofia este deci *o teorie a abilităţii*, în a doua, *o teorie a înţelepciunii* — filozofia fiind considerată drept legislatoarea raţiunii, iar filozoful un legislator şi nu un *artist al raţiunii*...

— Artistul raţiunii sau *filodoxul* (cel care vrea să-şi facă cu orice preţ un renume, să fie apreciat şi recunoscut, *n. ns.*), cum îl numeşte Socrate, aspiră numai la cunoaşterea speculativă, fără să-l intereseze în ce măsură contribuie aceasta la scopul final al raţiunii omeneşti; el prescrie reguli pentru aplicarea raţiunii la tot felul de scopuri banale...

— Filozoful practic, dascălul înţelepciunii prin învăţătură şi exemplu este adevăratul filozof. Căci filozofia reprezintă ideea unei înţelepciuni desăvîrşite care ne relevă scopuri finale ale raţiunii omeneşti...

— Din perspectiva scolastică, filozofia se compune din doua părţi: *în primul rînd*, dintr-o rezervă suficientă de cunoştinţe raţionale, *în al doilea rînd*, dintr-o organizare sistematică a acestor cunoştinţe sau din înlănţuirea acestora în ideea unui întreg...

— Filozofia nu este singura care permite o astfel de organizare strict sistematică, dar ea este unica ştiinţă care posedă o organizare sistematică în intelectul propriu-zis şi oferă unitatea sistematică tuturor celorlalte ştiinţe...

— În legătură cu filozofia în sens universal *(in sensu cosmico)*, ea poate fi numită şi *o ştiinţă a maximelor supreme ale aplicării raţiunii noastre*. Aceasta, dacă prin maximă înţelegem principiul intern al alegerii între scopuri diferite...

— Căci filozofia, în ultimul sens, este tocmai ştiinţa raportării tuturor cunoştinţelor şi a oricărei aplicări a raţiunii în vederea scopului final al raţiunii omeneşti, căruia, ca scop suprem, îi sînt subordonate toate scopurile şi în cadrul căruia trebuie să fie reunite toate scopurile... **(Imm. Kant)**

— Filozofia... regina ştiinţelor. Ea ocupă un loc care ar corespunde celui ocupat de orgă între instrumente. Ea le consideră în ansamblu, le concentrează sub aspectul moral, le ordonează şi purifică rezultatele tuturor domeniilor de investigare, într-o cosmogonie, o sinteză imperioasă şi competentă, chintesenţă a sensului vieţii, întru determinarea explicată a poziţiei omului în cosmos. **(Th. Mann)**

— Invazia filozofiilor idealiste într-o civilizaţie trebuie privită ca un simptom de îmbătrînire. Ea este, într-adevăr, scleroza inteligenţei. **(J. Maritain)**

— Filozofia apropie omul de natură, pentru asta instinctul îi seamănă cîteodată. **(J. Fr. Marmontel)**

— Filozofia unei epoci trebuie să fie expresia nevoilor reale ale oamenilor din acea epocă, precum şi chintesenţa ei spirituală.

— Aşa cum filozofia găseşte în proletariat arma sa materială, tot aşa proletariatul găseşte în filozofie arma sa spirituală.

— Filozofii nu răsar ca ciupercile, ei sînt rodul epocii lor, al poporului lor, iar seva cea mai subtilă, mai preţioasă şi mai ascunsă a acestuia se cristalizează în ideile filozofice.

— Filozofii nu au făcut decît să interpreteze lumea în diferite moduri; important este însă de a o schimba. **(K. Marx)**

— Idealismul filozofic e fuga disperată din faţa brutalei durităţi a vieţii reale. **(Fr. Mehring)**

— A gîndi filozofic înseamnă a gîndi fără Dumnezeu. **(M. Merleau—Ponty)**

— Cei ce critică concepţiile veacurilor trecute, servindu-se de progresele realizate de cugetarea omenească de atunci încoace, îşi fac sarcina prea uşoară. Mai greu le-ar fi, poate, fiindcă ar presupune mai multe studii, să-şi dea seama de importanţa relativă a acelor concepţii pentru timpul cînd au apărut şi pentru dezvoltarea ulterioară a filozofiei.

— Un sistem filozofic nu poate avea o influenţă apreciabilă, numai întrucît răspunde nevoilor sufleteşti ale timpului cînd apare.

— Nevoia de a înțelege lumea și propria sa existență e pentru mintea omenească o nevoie organică în toată puterea cuvîntului. Ce e, de unde vine și în ce scop există lumea, care e rostul întîmplărilor ei și, în sfîrșit, care e înțelesul propriei lor vieți, iată întrebările ce au frămîntat pe oameni, sub forme mai mult sau mai puțin limpezi, încă din momentul în care s-au trezit într-înșii puterile sufletești ce îi deosebesc de animale.

— Filozofia rămîne un produs individual, chiar atunci cînd condițiile ei sînt de natură socială. **(P. P. Negulescu)**

— A filozofa înseamnă și a scutura nepăsarea, a înviora.

— Filozofia este de fapt nostalgie, tendință de a te regăsi pretutindeni, acasă.

— Filozofia:... a trece lumea reală în lumea ideilor și invers, spre a le da ambelor un înțeles.

— Filozofia:.... discuție cu sine însuși, o adevărată revelație proprie, excitarea Eului adevărat de către Eul ideal; temelia tuturor celorlalte revelații. **(Novalis)**

— Urăsc oamenii a căror filozofie este numai în vorbe. **(Pacuvius)**

— Filozofia trebuie să devină creatoare și să-și ocupe locul ce îi revine în opera de refacere a lumii. **(G. Papini)**

— Filozofia nu e un lucru pe care poți să-l ai sau să nu-l ai; căci fiecare om care se ridică deasupra mărginirii animalice, are într-un fel oarecare o filozofie... oriunde se află viață spirituală, se află și filozofie.

— Binele și perfecțiunea, spre care se îndreaptă dorința cea mai adîncă a voinței mele, este temelia și scopul tuturor lucrurilor. **(Fr. Paulsen)**

— Fiecare are filozofia propriei atitudini **(C. Pavese)**

— Apelînd la rațiune, la datele științei, la concret, înlăturînd vagul și indefinitul, urmărind răspunsuri clare și precise, materialismul dialectic ajută omului, îl înarmează pentru ca să stăpînească și să folosească forțele naturii, să găsească explicație problemelor legate de viața omenească, să dea încredere individului și maselor în capacitatea lor, în puterea lor de creație.

— Ceea ce deosebește în două tabere distincte și opuse întinsul domeniu al filozofiei este determinarea raportului dintre spirit și materie; dintre conștiință și lumea exterioară, dintre gîndire și existență.

— Să nu uităm că învățăturile filozofice, abstracte prin natura lor, nu iau naștere, totuși, în vid. Ele sînt strîns legate de mediul social, de condițiile concrete istorice în care apar și se dezvoltă, mediu și condiții care, la rîndul lor, sînt un produs derivat al raporturilor de producție existente într-un moment dat.

— Sistemele de filozofie — noi concepții sau simple puncte de vedere — sînt creații ale oamenilor, care nu trăiesc deasupra claselor, ci în angrenajul lor. Tocmai de aceea creațiile filozofice reflectă fidel ideologia unei clase, ideologia păturilor sociale al căror produs sînt.

— Nu există posibilitatea de a lua o hotărîre în viață fără un suport filozofic. Sau, mai bine zis, orice atitudine se reazimă pe un anumit fel de a privi lumea, ceea ce presupune un fundament, o idee filozofică de bază, care prin forța lucrurilor face parte dintr-un sistem de gîndire, indiferent dacă întreg acest proces, trăit individual, este conștient sau nu.

— Purtătorii de cuvînt ai proletariatului au preluat, într-adevăr, moștenirea materialistă a vechii lumi, dar nu copiind, nu împrumutînd formule și sisteme perimate, ci dezvoltînd, îmbogățind, dînd o formă și un nou conținut vechiului materialism.

— Nu este, desigur, întîmplător, că materialismul dialectic reprezintă concepția filozofică a proletariatului, o clasă în ascensiune, care, în munca sa creatoare de noi așezări sociale, de noi valori culturale și morale, nu poate păși înainte decît avînd încrederea și certitudinea pe care i-o dă propria lui filozofie. Această filozofie este îmbrățișată însă astăzi nu numai de proletariat, ci de toată acea parte a omenirii, care împreună cu proletariatul într-o sforțare titanică, luptă pentru înfăptuirea lumii de mîine. **(L. Pătrășcanu)**

— În domeniul filozofiei nu există certitudini absolute și în lipsă de demonstrații hotărîtoare, pot rămîne în

picioare puncte de vedere variate, împărtăşite după circumstanţe şi mai cu seamă după temperament.

— O cale, cred, mai potrivită pentru a ajunge la o concepţie de viaţă idealistă şi dezinteresată, este contactul cu gîndirea marilor filozofi...

— Se va zice că filozofii... n-au gîndit toţi pe acelaşi calapod şi că diversitatea sistemelor filozofice este un lucru necontestat...

— Fără a tăgădui varietatea filozofiilor care au brăzdat bolta cugetării omeneşti sînt totuşi încredinţat de secreta lor armonie şi de prezenţa unui fond de similitudine, faţă de care diferenţierile decad adesea la rangul de simple nuanţe. Cîte identităţi profunde sub straiul variat al termenilor şi chiar sub opoziţia aparentă a unor noţiuni esenţiale...

— Orice filozof, oricît de puternică i-ar fi personalitatea, stă sub înrîurirea epocii sale şi a principalelor ei tendinţe.

— Speculaţia filozofică seamănă cu un curs de apă, care vine de departe şi se încheie nu se ştie unde. **(I. Petrovici)**

— Filozofia, în conformitate cu ilustrul nume pe care-l poartă, constituie o „înţelepciune" indispensabilă fiinţelor raţionale pentru coordonarea diverselor activităţi ale omului, dar ea nu constituie o cunoaştere propriu-zisă, prevăzută cu garanţiile şi modalităţile de control caracteristice pentru ceea ce se numeşte „cunoaştere".

— Filozofia e luare de poziţie raţională faţă de totalitatea realului.

— Orice om care gîndeşte adoptă sau îşi formează o filozofie, chiar dacă concepţia sa de ansamblu şi înţelegerea sa a valorilor rămîn pentru el aproximative şi personale. **(G. Politzer)**

— Omul nu s-a mulţumit să-şi construiască un univers. El i-a dat şi un sens, pe acela care l-a vrut el.

— În vremea noastră fac adevărate ravagii unele filozofii pesimiste, care pleacă de la anxietate, de la inquietate. Părerile pesimiste de azi sînt oarecum justificate de împrejurări, dar ar trebui găsit un antidot, o filozofie, care să scoată din circulaţie aceste tratate bazate pe angoasă, pe frică, tragism, şi toate aceste filozofii determinate de tragismul vieţii ar trebui să facă loc unor filozofii care să fie curajoase şi pline de viaţă. În loc de a se prezenta numai tragismul vieţii, să se întroneze concepţia unei accepţiuni a vieţii şi a existenţei aşa cum este, cu mizeriile şi cu bucuriile ei, cu abjecţiunea şi sublimul ei. Această afirmare... va face posibilă o împăcare a omului cu viaţa pentru că numai în acest mod se poate salva comoara de bunuri spirituale. **(M. Ralea)**

— Atita vreme cît gînditorii nu mă vor învăţa ce este viaţa şi moartea, puţin îmi pasă de gîndurile lor. **(J. Renard)**

— Filozoful:... cel ce se plasează, doar prin efortul raţiunii, acolo unde omul obişnuit nu ajunge decît prin binefacerea timpului. **(A. Rivarol)**

— Metafizica de altă dată trebuie schimbată în materialismul ştiinţific de astăzi, ca alchimia în chimie ştiinţifică, în condiţiile ultime de viaţă, în nevoile fireşti şi în drepturile imperative ale omului, în energia sa infailibilă pusă în primul plan al naturii. **(St. Roll)**

— Cum alături de poezia căutat filozofică există poezia, cea mare, spontan filozofică, tot astfel există filozofia — cea mare — care, neconfundîndu-se cu poezia, creează stări sufleteşti asemănătoare stărilor emoţionale şi spirituale produse de marea poezie.

— O filozofie este mare şi completă, cînd la mulţumirea pe care o procură, cunoaşterea oferită de ea, acea filozofie adaugă şi idealul de înfăptuit pe care ea îl propune. Luptînd pentru înfăptuirea marelui său ideal de dreptate socială integrală, marxismul este o astfel de filozofie.

— Se poate face ştiinţă fără preocupări şi cultură filozofică, dar nu se poate face filozofie serioasă fără o riguroasă disciplină ştiinţifică a inteligenţei. Ştiinţa poate ignora filozofia, aceasta însă se păgubeşte pe sine rupînd contactul cu ştiinţa.

— Cine nu şi-a pus niciodată marile întrebări filozofice cu privire la valoarea vieţii spirituale şi a culturii creată de aceasta, adică cine n-a fost în nici un mo-

ment din viața lui religios, ori filozof, poate aduna în minte-i toată știința lumii și poate săvîrși tot felul de fapte mari și mici, nu-și va pune niciodată filozofica problemă dacă, în supremă analiză, a avut rost să se străduiască atîta făcînd atîtea fapte și îngrămădind atita știință.

— Faptele filozofice, adică marile sisteme apărute în cursul istoriei cugetării europene, își scot, toate, substanța dintr-un gînd care le e comun: toate sînt încercări de explicație globală a realității. Toate sînt ingenioase și susținute eforturi de gîndire tinzînd... să „construiască" Universul prin combinație de concepte. Astfel... marile sisteme filozofice... diferă între ele prin conținutul ce se toarnă în conceptele de care vorbim, nu însă prin ținta ultimă ce o urmăresc, căci aceasta le e comună. **(D. D. Roșca)**

— O filozofie se constituie pentru a da expresia sa mișcării generale a societății: și atîta timp cît trăiește, ea servește contemporanilor drept mediu cultural.

— Consider că omul constituie cîmpul filozofic, în sensul că nici o altă problemă nu poate fi concepută decît în raport cu omul. **(J. P. Sartre)**

— Filozofia nu este o meserie, făcută pentru ostentație. Ea nu stă în cuvinte, ci în fapte. Nu recurgi la ea ca să-ți petreci ziua cu un fel de desfătare sau să-ți alungi plictiseala, cînd n-ai ce face. Ea îți formează și îți modelează sufletul, îți rînduiește viața, îți îndrumă faptele, îți indică ce trebuie să faci și ce nu. **(Seneca)**

— Întrebarea fundamentală a filozofiei nu este aceea, „dacă viața merită trăită". Întrebarea filozofiei nu este de natură noțională. În aceasta constă tocmai vitalitatea acestei discipline noționale. Act de suprimare a absurdului — acesta este temeiul și pricina diversificării celei mai de seamă activități gînditoare a umanității: filozofia...

— A fi înțelept înseamnă a stabili o ordine în mijlocul absurdului. Totul e absurd: iată postulatul, dar nu în noțiunea sa. **(N. Stănescu)**

— Nu ajunge să ai gînduri subtile, nici chiar să fondezi o școală de filozofie; ajunge să iubești înțelepciunea, în așa fel încît să trăiești după preceptele sale de viață simplă, independentă, generoasă și încrezătoare.

— Filozofia... prima tranșee în asediul adevărului. **(H. D. Thoreau)**

— Din punctul de vedere al gîndirii, filozofia este teoria lumii ca unitate, ca un tot care nu se întregește din însumarea faptelor, ci din raportarea la idei, la spirit, din înțelesul pe care îl capătă această raportare la o întruchipare în viață a idealului...

— De aceea, filozofia are mai întîi în vedere scopurile ultime spre care tinde viața în timp ce devine împlinire a gîndirii și stabilește, ca teorie generală, criteriile ultime ale înțelesului vieții, ideile.

— Rolul filozofiei a fost și va fi întotdeauna acela de a cuceri, din punct de vedere spiritual și de a înțelege din punct de vedere teoretic întregul lumii în înțelesul cel mai larg al acestei expresii.

— E imposibil ca filozofia să se nască și să înflorească acolo unde domnește conformismul dogmatic, supus bineînțeles intereselor claselor dominante...

— Filozofia înseamnă *gîndire radicală*, care are *o fundamentare liberă*, nu supusă în punctele esențiale tradiției. **(K. Tsatsos)**

— Omul concret, în carne și oase, este subiectul și în același timp supremul obiect al oricărei filozofii.

— Filozofia noastră... este modul nostru de a înțelege sau de a nu înțelege lumea și viața, el izvorăște din sentimentul nostru față de viața însăși.

— Filozofia — știință a tragediei vieții, oglindire a sentimentului tragic al ei...

— De ce vreau să știu de unde vin și unde mă duc, de unde vine și unde se duce ceea ce mă înconjoară și ce înseamnă toate acestea?... Pentru că nu vreau să mor de tot și vreau să știu dacă trebuie sau nu să mor definitiv. Și dacă nu mor, ce se petrece cu mine? Și dacă mor, nimic nu mai are sens... **(M. de Unamuno)**

— Filozofia:... forma cea mai comprehensivă pe care un anume individ poate să o dea ansamblului expe-

rienţelor sale interioare... încercare de transmutare a tot ceea ce ştim în ceea ce vrem să ştim. **(P. Valéry)**

— Cea mai neadevărată dintre toate filozofiile este filozofia care, sub pretextul că scapă oamenii de bucluсul pasiunilor, îi îndeamnă la trîndăvie, la nepăsare şi la uitarea de ei înşişi **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Filozofia ne înfăţişează de cele mai multe ori nu numai cum este lumea, dar şi cum trebuie să fie. **(T. Vianu)**

— Filozofia, spre a folosi neamului omenesc, trebuie să ridice şi să susţină omul căzut şi slab, nu să-i retragă natura, nici să-l părăsească în corupţia lui. **(G. Vico)**

— Tragismul presupune o metafizică, un fundal de reflecţie filozofică asupra constituţiei realităţii, un sentiment pesimist al vieţii, dar şi o atitudine etică afirmativă şi eroică.

— Există o poezie fără filozofie, dar nu şi o filozofie fără poezie.

— Filozofia este... stăpînirea intelectuală a lumii ca totalitate. **(A. de Vigny)**

— În filozofie trebuie să ne ferim de ceea ce credem că putem înţelege prea uşor, ca şi de lucrurile pe care nu le înţelegem.

— Filozofia:... singurul plasture pe care-l poţi pune pe rănile ce le primeşti din toate părţile. **(Voltaire)**

— Lumea este ansamblul faptelor, nu al lucrurilor... Faptele în spaţiul logic sînt lumea... Tabloul logic al faptelor este gîndirea... Orice filozofie este „critica limbajului"... Scopul filozofiei este clarificare logică a gîndurilor...

— *Filozofia nu este o doctrină, ci o activitate,* O operă filozofică constă în principal din clarificări. **(L. Wittgenstein)**

— Filozofia este ştiinţa universală care are să unească într-un sistem lipsit de contradicţii cunoştinţele mijlocite de către ştiinţele particulare şi să reducă metodele generale folosite în ştiinţă şi supoziţiile cunoaşterii, la principiile lor. **(W. Wundt)**

Frumuseţe — urîţenie

— Între frumos şi urît nu există decît o antiteză verbală, în toate scările de confruntat două noţiuni cu viaţa din artă şi natură. De la o extremă la cealaltă se succed atît de încet şi de armonic spectacolele permanent reprezentative ale acestor două contrarii sociale, încît extremele se ating şi critica se vede ocolind pe dinăuntru un ciclu închis, cu începutul arbitrar şi cu finalitatea fantezistă. Frumuseţea lucrurilor începe îndată ce omul i-a pus un adaos sau a legat de ele o emoţie. **(T. Arghezi)**

— Fiecare lucru frumos conţine ca toate fenomenele posibile, ceva veşnic şi ceva trecător, ceva absolut şi ceva personal. Frumuseţea absolută şi veşnică nu există, sau, mai curînd, nu este decît o abstracţiune... Elementul particular al fiecărui lucru frumos este izvorît din pasiuni şi, cum fiecare avem pasiuni specifice, avem şi o frumuseţe a noastră.

— Frumosul este alcătuit dintr-un element etern, invariabil, a cărui cantitate este însă foarte greu de determinat şi dintr-un element relativ, circumstanţial, sau mai bine zis din mai multe elemente: epoca, moda, morala, dragostea.

— Ceea ce nu e puţin diform are aerul banal, de unde reiese că neregularitatea, adică neprevăzutul, surpriza, uimirea, sînt o parte esenţială şi caracteristică a frumosului. **(Ch. Baudelaire)**

— Oamenii se fac frumoşi spiritual, adică în virtutea vibraţiei lor ideologice, şi, un Esop cîrn îmi place mai mult decît un Adonis. **(G. Călinescu)**

— În fiinţa omenească totul trebuie să fie frumos: faţa, veşmintele, sufletul şi cugetul. **(A. P. Cehov)**

— Orice lucru are o frumuseţe a lui, dar nu oricine o vede. **(Confucius)**

— Eu am murit pentru frumuseţe. / Dar abia am fost în lut aşezată, / că un altul — mort pentru Adevăr — fu întins / într-o groapă alăturată. / Încet m-a întrebat: „Pentru ce ai murit?" / „Pentru frumuseţe", i-am zis eu. / „Iar eu pentru adevăr". „E tot una". /

„Sîntem frați", mi-a răspuns vecinul meu. **(Emily Elisabeth Dickinson)**

— Există o anumită frumusețe interioară, ca și una exterioară. Perfecțiunea interioară dă naștere celei exterioare. Pe cea dintîi o putem numi **bunătate,** și pe celelalte, **frumusețe. (M. Ficino)**

— Frumusețea nu e o idee absolută și nu poate fi apreciată decît prin contrast. **(Th. Gautier)**

— Frumosul și adevărul sînt identice. Frumosul anume trebuie să fie adevărat în sine. **(G. W. F. Hegel)**

— Frumusețea omului este făcută din toate formele fundamentale ale vieții. **(J. G. Herder)**

— Nu studiați frumosul decît în genunchi.

— Pentru a vă forma pe calea frumosului, nu priviți decît sublimul. **(J. A. D. Ingres)**

— Fiecare ființă omenească simte nevoia bucuriilor artistice și are cultul frumosului... Nu-mi pot închipui viața fără bucuria frumosului, fără respectul față de tot ce este bun și util. **(R. Ladea)**

— Frumosul este un lucru minunat și straniu, pe care artistul îl plămădește din haosul lumii prin frămîntarea sufletului său. Iar după ce l-a zămislit, nu oricui îi este dat să-l cunoască. Pentru a-l pătrunde, trebuie să încerci și tu trăirile artistului. E o melodie care te învăluie și, pentru a o putea asculta în inima ta, ai nevoie de înțelegere, simțire și fantezie. **(W. S. Maugham)**

— În domeniul frumosului, și imperfecțiunea și neîmplinirea își au demnitatea lor. **(R. Musil)**

— De îndată ce un lucru produce plăcere, se declară în mod temerar că este frumos. Totuși nu este regulă mai eronată. Nu există nimic atît de rău încît să nu fie pe gustul nimănui, și nu există nimic atît de desăvîrșit ca să fie pe gustul tuturor. Gustul nostru este aproape totdeauna determinat de obiceiuri și de părerile celorlalți. **(P. Nicole)**

— Sublimul și ridicolul sînt adesea atît de apropiate încît e greu să le clasezi separat. Un singur pas deasupra sublimului produce ridicolul: un singur pas deasupra ridicolului aduce din nou sublimul. **(Th. Paine)**

— Grația este pentru frumusețea trupească ceea ce e sarea pentru orice fel de bucate. **(G. Pico della Mirandola)**

— Dacă această lume este frumoasă și dacă creatorul ei este bun, este clar că el a privit spre veșnicie.

— Dacă viața merită prin ceva s-o trăiască omul, numai pentru acela merită, care ajunge să contemple frumusețea însăși. **(Platon)**

— Frumosul rezidă în comportamentele alese ale celor care se înalță deasupra senzațiilor, căci există o frumusețe a faptelor, deciziilor, cunoștințelor, virtuților. **(Plotin)**

— Ce puțini oameni știu să privească un lucru frumos, fără preocuparea spontană de a putea spune: „Am văzut ceva frumos". **(J. Renard)**

— Dacă le-ai văzut pe toate și n-ai aflat ce e frumusețea, înseamnă că n-ai ochi; iar dacă le-ai văzut, dar n-ai simțit puterea frumuseții, înseamnă că n-ai inimă. **(J. W. Rochester)**

— Frumusețea este pretutindeni. Nu ea lipsește ochilor noștri, ci ochii noștri nu știu s-o vadă. **(A. Rodin)**

— Frumosul, în înțelesul adevărat al cuvîntului, nu satisface numai anumite tendințe decorative și de plăcere ușoară, ci este o valoare fundamentală, răspunzînd unor cerințe originare și profunde și stînd cu demnitate și perfectă îndreptățire alături de celelalte două valori de bază: adevărul și binele. Toate aceste trei valori împreună sînt aspectele fundamentale năzuinței omenești spre o viață mai desăvîrșită. Rezultă de aici că, deși frumosul este o valoare autonomă corespunzînd unei cerințe specifice, totuși înțelegerea lui mai adîncă este posibilă numai dacă îl punem în raport cu celelalte valori spirituale.

— În timp ce adevărul ne arată ceea ce este, iar binele ne arată ceea ce trebuie să fie, *frumosul* ne arată ceea ce este sub forma cum trebuie să fie. Așa se explică

mulțumirea pe care ne-o produce frumosul. Este o mulțumire sui-generis, care se deosebește de mulțumirea produsă de celelalte valori...

— În cazul adevărului avem mulțumirea de a-l fi descoperit, în cazul binelui avem mulțumirea de a-l fi înfăptuit, fiind însă îndemnați în ambele cazuri de a trece dincolo de ceea ce s-a descoperit sau realizat, în timp ce frumosul este o prezență, oferindu-ne mulțumirea lucrului împlinit, închegat ca întreg, care nu se vizează decît pe el însuși, care ne reține, ne împacă, ne invită să-l contemplăm cu persistență.

— Frumosul este una din modalitățile existențiale ale omului și, ca atare, alături de adevăr și bine, condiția înălțării și perfecționării sale... El constituie una din trăsăturile fundamentale ale întregii existențe, și omul a tins spre sesizarea lui înainte de a-i fi dat expresie mai cristalizată în artă. **(L. Rusu)**

— Nici un argument nu poate sta mai presus de frumusețe. **(M. Sadoveanu)**

— Cînd frumusețea moare, se-ntoarce negrul haos. **(W. Shakespeare)**

— Frumusețea este o scrisoare de recomandație deschisă, care ne cîștigă inimile de mai înainte. **(A. Schopenhauer)**

— Un lucru nu este frumos pentru că-l iubim, ci îl iubim tocmai pentru că este frumos și bun. **(Toma de Aquino)**

— Orice este frumos are și valoare morală, într-o accepțiune mai largă a termenului. Poate nu servește eticii sociale, dar creează ethos. Frumosul purifică, descătușează, chiar și atunci cînd este un strigăt de disperare. Îl exprimă ori pe om, ori divinitatea. **(K. Tsatsos)**

— Frumosul este splendoarea realului... Solidaritatea lui cu realitatea este aceea a atributului față de substanță. După cum nu putem deosebi substanța de formele ei atributive, tot astfel nu e cu putință de a înregistra frumusețea despărțită de realitatea care o susține. **(T. Vianu)**

— Frumosul are tot atîtea înțelesuri cîte stări de spirit are omul. Frumosul este simbolul simbolurilor. Frumosul dezvăluie totul deoarece nu exprimă nimic. Cînd ni se înfățișează pe sine, ne arată întreaga flacără a lumii. **(O. Wilde)**

Generație

— Generația... moștenitorii tuturor celor ce au murit, asociații tuturor celor ce trăiesc, providența tuturor celor ce se vor naște. **(E. About)**

— Între generații nu avem alt pas și altă legătură decît moștenirea gîndirii și a cuvîntului gîndit; de foarte tineri, trebuie să luăm cunoștință exactă de isprăvile și schimbările generațiilor precedente. Viața nu se va întrerupe prin moartea unui rînd de oameni; rîndurile curg, și noțiunile trebuiesc trecute neștirbite și amplificate celor ce vin. **(T. Arghezi)**

— Aparții unei generații, nu prin actul de naștere, impus de viață, ci prin actul de conștiință, deliberat consimțit. **(A. Baranga)**

— În orice normală dezvoltare istorică, generațiile sînt solidare; una de la alta aprinzînd făclia, una trecînd-o celeilalte; iar, cînd cea de pe urmă, mai norocoasă, învinge, învinge toate celelalte care au precedat-o în cultul aceluiași ideal. **(V. Bogrea)**

— În baza serviciilor făcute de către generațiile trecute, omul este dator față de generațiile viitoare.

— Fiecare geniu reprezintă un capitol acumulat de mai multe generații. Și lucrul acesta este adevărat nu numai pentru oamenii de geniu, ci pentru toți oamenii. **(L. Bourgeois)**

— S-ar putea ca generațiile viitoare să cunoască fericirea dar ele trebuie să-și pună întrebarea: pentru ce au trăit și s-au chinuit înaintașii lor? **(A. P. Cehov)**

— E în firea fiecărei generații să-și imagineze, cu onestă candoare, că ea e buricul pămîntului și că de la ea încolo începe viața universului. **(N. D. Cocea)**

— Uităm prea repede: morții pe care altădată îi preamăream, împodobindu-i cu mirt, astăzi dorm fără candelă, în cripta mucezită a trecutului...

— Sîntem grăbiți; ne iubim prea mult pe noi înșine și generația din care facem parte; poate chiar suferim de iluzia exagerării propriilor noastre forțe. Înaintașii rămîn în lumea lor zăvorîtă, iar noi adulmecăm zările, încrezători în destinul pe care-l făurim pas cu pas...

— E solidaritatea egoismului fiecărei generații și imboldul pentru neîntreruptă propășire; sacrificiul elanului creator poartă în sine germenul uitării, față de cei care s-au străduit pentru noi...

— În rare momente aruncăm o privire în urmă; ne simțim prea slabi, sau prea puternici; astfel, voim să ne sporim energiile, înmănunchindu-le cu vechile valori...

— Evocările retrospective fac suma bogăției noastre literare; amintirea parcursului străbătut împlîntă, în curba capricioasă a evoluției poetice, culmile dominante, de pe care putem scruta, mai încrezători viitorul. **(P. Constantinescu)**

— Generațiile ies una din alta și se duc pe rînd, numai obîrșia stă pe lume ca o matcă fără sfîrșit. **(B. Șt. Delavrancea)**

— Fiecare dintre noi ne integrăm în generația noastră, sîntem al ei. Nu ne putem desprinde de ea. Gîndim cu ea, o aprofundăm și nu putem sări în cea care urmează. Putem fi ai trecutului, dar ai viitorului niciodată. **(N. Davidescu)**

— Istoria este un șir continuu de acțiuni și reacțiuni, fiecare generație care ajunge la viața istorică face să se încline balanța în partea opusă celei în care a înclinat-o generația precedentă, generațiile se succed contrazicîndu-se și rareori s-au văzut în istorie părinți și copii trăind într-o perfectă armonie. **(P. Eliade)**

— Dacă o generație poate avea un merit, e acela de a fi un credincios adept al istoriei, de a pune sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care îl ocupă în înlănțuirea timpilor. **(M. Eminescu)**

— Fiecare „generație", oricît de imprecis am reuși să o circumscriem, tinde spontan de la început să-și precizeze o anumită fizionomie cu note de **originalitate**, în baza unei experiențe de viață proprie, care cuprinde deopotrivă înnoirile tehnice și revelațiile culturii, alături de influența unei ambianțe preexistente, fizice, sociale și psihologice, în care se receptează răsunetul unor experiențe colective, într-un anumit context național, de structură de clasă și de componență profesională. **(O. Fodor)**

— Viața oricărui popor își are rădăcinile în trecutul ei. Moștenirea strămoșească e temelia pe care clădesc nepoții. Fără această temelie zidul se prăbușește, mai de grabă sau mai tîrziu.

— În evoluția la care e supusă viața sufletească a unui popor, fiecare generație vine cu o zestre nouă. **(O. Goga)**

— O generație poate fi judecată după judecata pe care ea însăși o dă generației precedente... O generație care depreciază generația precedentă, care nu reușește să-i vadă măreția și semnificația necesară, nu poate fi decît meschină și lipsită de încredere în ea însăși, chiar dacă se lansează în poze gladiatorii și se dă în vînt după grandoare... O generație puternică și vitală, care-și propune să muncească și să se afirme, tinde, dimpotrivă, să supraevalueze generația precedentă, deoarece propria sa energie îi dă siguranța că va ajunge și mai departe...

— Se reproșează trecutului că nu a îndeplinit sarcinile prezentului; ce comod ar fi, dacă părinții ar fi executat și munca fiilor...

— În dezaprecierea trecutului e implicată o justificare a nulității prezentului; cine știe ce am fi făcut noi, dacă părinții noștri ar fi făcut cutare și cutare lucru...

— Fiecare generație exprimă mentalitatea unei epoci istorice. **(A. Gramsci)**

— Tinerețea rămîne totdeauna o speranță și o mîngîiere. Dar numai atunci cînd ea înseamnă entuziasm creator pentru un ideal; cînd este pătrunsă de sentimentul datoriei de îndeplinit, învățînd a servi, înainte de a comanda; cînd este supusă disciplinelor necesare și severe, întovărășite de sentimentul responsabilității personale și colective și, în sfîrșit, cînd este credincioasă tradiției. Căci tinerețea nu înseamnă rupere, ci solidaritate între generații, în continuitatea lor permanentă.

— Realizările durabile ale culturii omenești au răsărit din colaborarea și continuitatea generațiilor pe același fir al destinului.

— Generațiile care se succed nu trăiesc izolat în timp, fără continuitate ci dimpotrivă, fiecare generație care succede celei anterioare e legată de ea prin viața tradițională, prin ceea ce a creat, prin ceea ce moștenește. O generație moștenește valori create de generațiile trecute, iar generațiile care vin sînt obligate, ca pe lîngă comoara de valori moștenite, să creeze altele, pe care să le lase împreună cu ceea ce moștenește.

— Generație, în sensul adevărat și oarecum filozofic al cuvîntului, nu este o totalitate aritmetică a oamenilor de aceeași vîrstă, ci o totalitate funcțională, spirituală a oamenilor ce cred în aceleași valori și care și-au impus un program comun de acțiune. Cu alte cuvinte, generația este un factor de creație, unul dintre cele mai caracteristice în cuprinsul societăților civilizate...

— Rolul generației este un rol de creație; ea trebuie să fie expresia unor idealuri colectiv-organice, să dea măsura unei atitudini caracteristice față de problemele vieții și să creeze, în cadrul unei colectivități naționale sau chiar în cadrul colectivității universale, un tip valabil de cultură.

— Fiecare generație își are înțelepciunea, experiența, patriotismul, devotamentul ei pentru valori, onestitatea și dorința ei de a înfăptui ceva pozitiv pentru colectivitate... Însă pretenția unei generații că numai ea poate să realizeze forma adevărată a vieții, este deopotrivă și o prezumție și o impulsivitate barbară. Cultura nu este opera unui om sau a unei generații, ci a unei colaborări universale, cu vaste filiații în timp și în spațiu. **(D. Gusti)**

— Existența este prea mărginită, realizările nu se pot înfăptui decît de la o generație la alta, și, adeseori, e nevoie chiar de mai multe generații. **(Ph. Hériat)**

— Nimic nu se naşte fără rădăcini; cea de-a doua epocă e întotdeauna cuprinsă virtualmente în cea dintii. **(V. Hugo)**

— Fiecare „rînd de oameni"... vede altfel lumea, judecă altfel în problemele de căpetenie, ca şi în lucrurile mici, şi are, pentru oameni şi natură, o simţire deosebită. Logica de evoluţie ce se află în orice proces de cultură şi felul particular în care generaţiile se pregătesc pentru viaţă cer această necontenită prefacere. **(N. Iorga)**

— Am primit lumea ca o moştenire pe care nu-i îngăduit nimănui să o deterioreze ci pe care fiecare generaţie este obligată să o lase mai bună posterităţii. **(J. Joubert)**

— Ne iubim strămoşii, ne iubim însă şi strănepoţii; nu sîntem numai punctul ultim al unei linii de generaţii ce se pierde în trecut ci şi punctul de plecare al generaţiilor ce vor veni la lumină; nu sîntem numai strănepoţii încărcaţi de povara veacurilor, ci şi strămoşii virtuali ai strănepoţilor tîrzii; obligaţiile faţă de viitor depăşesc pe cele faţă de trecut. **(E. Lovinescu)**

— Generaţiile se înlocuiesc şi, asemenea alergătorilor, îşi trec din mînă în mînă torţa vieţii. **(Lucreţiu)**

— Arta de a îmbătrîni este arta de a apărea în faţa generaţiilor care vin după tine ca un sprijin şi nu ca un obstacol, ca un confident şi nu ca rival. **(A. Maurois)**

— Lumea nu îmbătrîneşte. Oamenii vor iubi pururea, se vor bucura, vor suferi şi vor muri, iar după aceea se vor naşte alţii care iarăşi vor iubi, se vor bucura, iar vor suferi şi iar vor muri...

— Nici o generaţie însă nu poate crede că întîmplările ei s-au mai întîmplat şi altora... **(S. Mehedinţi)**

— Fiecare generaţie, profitînd de experienţa generaţiilor trecute, poate să le întreacă, lucrînd mai bine decît ele. **(P. P. Negulescu)**

— Trecutul este una cu viitorul. Trăim în spiţa noastră, şi spiţa noastră trăieşte în noi, căci noi trăim mai departe în fiii noştri precum am trăit în părinţii noştri. **(G. de Nerval)**

— Ceea ce am primit de la societăţile vechi, noi îl vom da ca moştenire urmaşilor, dar lăţit, prefăcut şi îmbunătăţit, şi sămînţa de viaţă depusă în sînul omenirii, dezvoltîndu-se neincetat, va creşte, va produce mugurul, frunzele, florile şi poamele sale care vor merge tot înnoindu-se. **(Al. Odobescu)**

— De fiecare dată cînd o nouă generaţie apare pe terasa vieţii, pare că simfonia lumii trebuie să cînte într-un tempo nou. Vise, speranţe, planuri de luptă, extazul în faţa descoperirilor, asalturi, sfidări, orgolii. **(G. Papini)**

— Cîtă vreme tinerimea se confundă cu masa mediocră a generaţiei precedente şi nu aduce o structură culturală nouă, ea nu constituie propriu-zis o generaţie. **(Camil Petrescu)**

— Fiecare generaţie vrea să impună generaţiei următoare experienţele ei, principiile ei, formulele ei de viaţă. Iar fiecare generaţie proaspătă le respinge, fiindcă vrea să le descopere ea pe cont propriu. **(Cezar Petrescu)**

— O generaţie presupune o critică, adică o rezistenţă şi un program de idei şi sentimente. **(M. Ralea)**

— Este normal ca o generaţie să contrazică puţin înaintaşii: asta însă nu împiedică nici afecţiunea, nici influenţa ascunsă. **(J. Romains)**

— Chiar şi mintea celui mai inteligent dintre noi nu este decît depozitul tuturor cunoştinţelor şi experienţelor acumulate de generaţii. **(A. Sabahattin)**

— Noi nu sîntem numai nepoţii şi strănepoţii înaintaşilor noştri; noi sîntem la rîndul nostru, strămoşi. Noi sîntem strămoşii generaţiilor viitoare, iar aceasta înseamnă efort deosebit în muncă şi demnitate în gîndire. **(N. Stănescu)**

— O generaţie socială e creată prin acumularea şi mişcarea milioanelor de fapte mărunte, a acelor milioane de accidente care sînt milioanele de generaţii familiale, iar drama interioară a fiecărei generaţii familiale se reduce la un element destul de simplu, anume divergenţa necesară dintre lecţiile extrase din experienţa altuia sau din experienţa socială şi lecţiile extrase din experienţa individuală, trăită.

— Intră mult arbitrar în ideea pe care şi-o face fiecare dintre noi despre generaţia lui, fie că e vorba de un bătrîn a cărui generaţie a trecut, fie că e vorba de un tînăr a cărui generaţie îşi face loc.

— E greu, dar deosebit de folositor să te concepi pe tine însuţi în psihologia vîrstei tale, să înţelegi că nici o generaţie, nici o vîrstă nu posedă normele necesare pentru a judeca celelalte generaţii, să ştii să-ţi iei locul, după rang şi grad, în omenirea, istoria sau naţiunea în mers... omul trăieşte din moştenirea socială pe care i-au lăsat-o părinţii şi trăieşte pentru a transmite o altă moştenire copiilor săi. Socialmente şi intelectualiceşte, el cunoaşte, aşadar, trei generaţii: a lui, generaţia precedentă care l-a pregătit şi de care s-a despărţit, generaţia următoare pe care o pregăteşte şi care se desparte de el.

— O generaţie reacţionează de obicei împotriva generaţiei precedente... O generaţie nici nu începe şi nici nu sfîrşeşte într-un punct precis. Ea aparţine unei continuităţi. **(A. Thibaudet)**

— Tinerii trebuie să se afle într-un permanent dialog cu cei mai vîrstnici, de la care trebuie să afle şi să decanteze experienţe, gînduri, opţiuni pe care să le remodeleze după chipul şi asemănarea lor şi a epocii în care trăiesc...

— Cea mai importantă problemă pe care o au de rezolvat generaţiile aflătoare în marş pe arena istoriei este aceea de a organiza pacea, de a pregăti un viitor celor ce vor urma după noi. **(J. Timbergen)**

— Există o legătură structurală între generaţiile ce se succed în istorie, care, atunci cînd acţionează firesc, este chezăşia transmiterii urmaşilor a valorilor civilizaţiei şi ale culturii...

— Fiecare generaţie are o viziune a ei asupra problemelor existenţei naturale şi sociale. În funcţie de nivelul cunoştinţelor dobîndite, de gradul experienţei de viaţă ori a modului de trai, fiecare generaţie judecă cu propriile posibilităţi valoarea tuturor faptelor sociale. **(A. Tiselius)**

— Niciodată nu se poate face o ruptură totală cu trecutul şi lua totul de la început. Generaţia tînără este nerăbdătoare şi crede că ea poate face lucrurile mai bine decît bătrîna generaţie. La început tinerii nu-şi dau seama că există un fel de nucleu, o anume importanţă constantă a trecutului pe care nici o generaţie nu o poate ignora...

— Sîntem în parte liberi, dar nu complet liberi. Este deosebit de important pentru înţelegerea dintre cei tineri şi cei vîrstnici ca tinerii să accepte nevoia continuităţii pentru soarta lumii. Tot aşa cum este important ca omenirea să nu-şi piardă răbdarea faţă de tineri, să fie îngăduitoare cu ei, să le arate înţelegere şi încredere. **(A. J. Toynbee)**

— Omul e un produs al generaţiei sale. **(J. Wassermann)**

— Cu nimicirea indivizilor nu dispar cu totul noţiunile ce ei le-au avut: generaţia următoare, în loc de a reîncepe de la capăt formarea noţiunilor, trecînd prin toate încercările ce o întovărăşesc, primeşte de la cea trecută, sub formă de exemplu, consiliu sau învăţătură, noţiuni deja formate pe care ea, la rîndul ei, se însărcinează a le duce mai departe, atît în privinţa cuprinsului lor cît şi în aceea a raporturilor dintre ele şi astfel le transmite din nou unei noi generaţii şi aşa mai departe. Experienţa secolelor trecute devine comoara celor viitoare. **(D. A. Xenopol)**

Greşeală – iertare

— A nu fi cuprins de ruşine atunci cînd ai greşit, e cea mai mare depravare. **(Aristotel)**

— Nu există om care să fie liber de orice vină.

— Cîtă vreme durează remuşcarea, durează şi vinovăţia. **(J. L. Borges)**

— A greşi fără a te corija, asta se cheamă a greşi. Dacă ai săvîrşit o greşeală, nu te sfii s-o îndrepţi. **(E. Canetti)**

— Greşeli? Cea mai mare greşeală este să nu fii conştient de nici una... Ce sînt greşelile, ce sînt amă-

nuntele exterioare ale unei vieți, dacă uităm taina ei lăuntrică, remușcările, ispitele, lupta ei adevărată, adesea zadarnică, niciodată sfîrșită? **(Th. Carlyle)**

— Orice om poate greși, dar numai nebunul stăruie în greșeală. **(Cicero)**

— Cine se-nalță deasupra celorlalți pînă la iertare se poate-nălța deasupra lui însuși pînă la jertfă.

— A ierta tot, nu-i numai a pricepe tot — cum spune doamna de Staël, mi se pare — ci și a putea să te-nalți peste ceea ce-ai priceput. **(M. Codreanu)**

— Se iartă totul celui ce nu-și iartă nimic. **(Confucius)**

— Toți greșim în viață, dar cu toții ne putem ridica deasupra greșelilor. **(A. J. Cronin)**

— Dacă omul nu este destul de tare să nu greșească, poate și trebuie să fie destul de tare ca să-și vadă greșeala așa cum este și să și-o recunoască fără preget. Iată limita extremă pînă la care omul se mai poate numi om. **(Vl. Desnica)**

— Greșelile nu sînt un păcat, ele sînt inerente oamenilor. Dar să mergi înainte pe un drum atunci cînd știi că e un drum greșit, iată o adevărată nenorocire. **(W. Du Bois)**

— Cunoașterea greșelilor e începutul salvării. **(Epicur)**

— Ceea ce nu se pedepsește la început, sporește mereu. **(Esop)**

— Urmarea celei dintîi greșeli e că dă naștere altora noi. **(A. France)**

— Există oameni care nu greșesc niciodată; fiindcă nu-și propun nimic rezonabil.

— Nu e permis să îmbătrînești fără să fii mai indulgent; nu văd în jurul meu comițîndu-se vreo greșeală pe care să nu o fi comis și eu.

— Prin recunoașterea greșelii, spiritele bărbătești se înalță și se întăresc.

— Cine îmi suportă greșelile devine stăpînul meu, chiar dacă îmi este servitor. **(J. W. Goethe)**

— De cele mai multe ori se întîmplă că cel care cruță pe cei răi, e un trădător al celor buni. **(I. Honterus)**

— O nenorocire venită din propriile noastre greșeli e tot atît de fatală ca și una venită din senin, dar iluzia liberului-arbitru ne face să suferim cu atrocitate de cea dintîi, pentru că ni se pare că am fi putut-o evita.

— Cele mai multe judecăți false în privința lucrurilor omenești se datoresc infirmității morale și nu slăbiciunii intelectuale, pentru că mai degrabă pierde omul simțul realității prin partea morală decît prin cea intelectuală. **(G. Ibrăileanu)**

— Nu fă greșeala de a ridica pînă la tine prin propria-ți mînie un dușman nevrednic.

— Sînt iertări care biciuiesc în față.

— Ai dreptul să ierți vinovatul, dar nu să-i ierți și greșeala.

— Ai dreptul să ierți numai ce s-a făcut în paguba ta.

— De cele mai multe ori vinovăția cea mare nu e a celui ce a făcut, ci a celui ce n-a împiedicat.

— Cînd vei fi învins cu armele tale, lasă-le aceluia care te-a învins.

— Căința e drumul prin care te poți găsi pe tine însuți cînd erai încă bun.

— Greșind nu înveți atîta a nu greși, cît a nu crede că nu poți greși.

— Greșelile sînt umbra: nu poți zice că soarele nu luminează, fiindcă e un colț de umbră unde ți-e frig.

— Orice lucrare aduce greșeli; greșelile sînt un îndemn spre a face mai bine; vine o zi cînd lucrătorul moare zdrobit; dar lumii i-a folosit și munca lui și durerile ce au adus o muncă nouă. **(N. Iorga)**

— Să-ți stăpînești propriile greșeli, să suferi de pe urma lor, dar să nu te lași covîrșit și să-ți continui drumul. **(J. Jaurès)**

— Nu trăim de ajuns ca să tragem vreun folos după urma greșelilor noastre; le săvîrșim în tot cursul vieții și tot ce putem face, tot greșind astfel mereu, e să murim îndreptați. **(J. de La Bruyère)**

— Cît timp iubești, ierți. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Iertăm aproape întotdeauna ceea ce înțelegem.

— Cînd n-am iertat eu însumi, mai pot să fiu iertat? (M. I. Lermontov)

— Ori de cîte ori ți se face silă de greșelile altuia, cufundă-te îndată în sufletul tău și vezi ce greșeli asemănătoare săvîrșești și tu. (Marcus Aurelius)

— Drept este să se facă mare deosebire între greșelile care pornesc din slăbiciunea noastră și cele care vin din răutatea noastră... nu ni se poate aduce învinuire decît pentru cele făptuite împotriva cugetului nostru. (M. E. de Montaigne)

— Să n-aveți încredere în toți aceia la care năzuința de a pedepsi este puternică. (Fr. Nietzsche)

— Cine trece cu vederea greșeala, îndeamnă la fărădelege.

— Iartă pe alții adesea, niciodată pe tine însuți. (Publilius Syrus)

— Înțelepții ajung prin greșeală la adevăr, dar proștii stăruie în greșeli. (Fr. Rückert)

— Mi-a plăcut întotdeauna mai degrabă să mă acuz pe mine decît universul... mă credeam supus greșelii, cu atît mai bucuros cu cît înfrîngerile mele erau prin forța lucrurilor drumul cel mai scurt ca să ajung la Bine.

— A-mi recunoaște greșelile... înseamnă a-mi dovedi mie însumi că nu voi mai putea să le comit. (J.-P. Sartre)

— Iertarea: ...răzbunarea omului nobil, ca și uitarea. (Fr. Schiller)

— Iertarea: ...doică a unei noi fărădelegi. (W. Shakespeare)

— Nu este lipsit de înțelepciune, nici mărginit, acela care se ridică după ce a căzut în greșeală, în loc să stăruie în ea. (Sofocle)

— Oamenii își declară păcatele ca o condiție a naturii, cu gîndul ascuns de a se sustrage pedepsei meritate, de a fi absolviți prin spovedanie. În conștiința imperfecției de sine, ei pun mai multă îngăduință față de ei înșiși decît hotărîre să se corecteze. Înșală, înșelîndu-se sau se înșală, înșelînd... Aceasta, fiindcă ne iubim nestrămutat chiar în ticăloșie. Foarte rari sînt aceia care, cuprinși în drama de conștiință de a nu putea înfrînge natura malignă, se zbat răscumpărător...

— Unii ne salvăm prin mărturisiri inefectuale, cu o complacență față de noi, pe care o gătim cu puțină filozofie din cea mai necostisitoare: *Homo sum!* Ne declarăm iresponsabili și implorăm mila, dar gîndim, abia știută chiar de noi înșine, justificarea recidivei; iertați, iertăm și iertăm, ca să fim iertați...

— Conștiința omenească, în ciuda unui cinic, care denunță virtutea ca simplă necesitate externă, constrîngătoare..., se mai arată și altfel decît o șerpărie de vicii și turpitudini, pe care o clocește cu cele mai subtile justificări...

— Lăsînd la o parte cazuri istorice sau comune de viață, care dovedesc spontaneitatea și a virtuților... se relevă și componenta solară a sufletului omenesc. (Vl. Streinu)

— Iartă celui care mărturisește. (Tibul)

— Sînt vrednice de iertare lucrurile făptuite nu cu gînd ascuns, ci din pricina unei greșeli de calcul. (Tucidide)

— Ar trebui să ni se ierte cel puțin greșelile care n-ar mai fi socotite greșeli fără nenorocirile abătute asupra noastră. (L. de Clapiers de Vauvenargues)

— Iubește adevărul, dar iartă greșeala.

— E mai bine să riscăm să salvăm un vinovat decît să condamnăm un nevinovat. (Voltaire)

— Ponegrirea de sine ascunde în ea o anumită voluptate. Cînd ne ponegrim singuri avem impresia că nimănui nu-i mai este îngăduit să ne acuze. Spovedania, și nu preotul, acordă iertarea păcatelor. (O. Wilde)

Hotărîre – îndoială – renunţare, resemnare

— Amînarea, dacă nu are drept pricină o hotărîre, înseamnă înfrîngere a voinţei. **(H. F. Amiel)**

— A nu te putea hotărî înseamnă a te hotărî să nu faci nimic. **(Fr. Bacon)**

— Omul tare, omul brav, declară război sorţii şi nu se resemnează să fie ţinta nenorocirilor. **(S. Battaglia)**

— Trebuie să suporţi ceea ce nu poţi împiedica. **(P. A. C. Beaumarchais)**

— E bine să aştepţi momentul potrivit, dar e rău să-l laşi să-ţi scape. **(V. I. Briusov)**

— Trebuie să ştii ce vrei; ori eşti nicovală, ori ciocan. **(M. S. R. Chamfort)**

— M-am încovoiat sub suflul vijeliilor vieţii, dar nu m-am frînt. **(W. Du Bois)**

— Nu poţi pierde decît acele bătălii pe care nu le începi niciodată.

— Înfrîngerea nu există decît pentru cei care o acceptă cu resemnare. **(O. Fodor)**

— Orice ar fi, vreau cu orice preţ să merg înainte, vreau să fiu eu însumi. **(V. van Gogh)**

— Sînt primejdioase acţiunile în care prudenţa stă la-ndoială; mai sigură ar fi renunţarea. Cuminţenia nu admite probabilităţi; păleşte totdeauna în lumina de amiază a raţiunii. Cum poate ieşi cu bine o treabă care, abia pusă la cale, se şi vede osîndită de neîncredere?

— Fii om hotărît. O înfăptuire proastă nu e aşa de rea ca nehotărîrea. **(B. Gracian y Morales)**

— Partida este pierdută cînd acceptăm şi renunţăm... trebuie să luptăm fără încetare. **(J. Green)**

— Încăpăţînarea: ... cel mai ieftin surogat al caracterului. **(Fr. Hebbel)**

— E greu de îndurat să fii prins între două religii: una pe care n-ai părăsit-o încă şi alta pe care n-ai îmbrăţişat-o. Amurgurile astea nu le plac decît acelora care au suflete de lilieci.

— Renunţare! Oamenii se feresc de virtutea asta rîioasă. **(V. Hugo)**

— Omul nu renunţă decît la ceea ce nu-i trebuie, ori la ceea ce e imposibil. Dar pentru aceasta i se cere multă filozofie. **(G. Ibrăileanu)**

— Îndoielnic?... acela care se îndoieşte şi de propria lui îndoială. **(H. Ibsen)**

— Cine vrea să-i ajute pe şovăielnici trebuie să înceapă prin a înceta el însuşi de a şovăi. **(V. I. Lenin)**

— Oamenii foarte rareori fac tot ceea ce pot, fiind împiedicaţi de obicei de raţiune şi imaginaţie, care le creează o mie de îndoieli în planurile pe care şi le fac şi o mie de şovăieli în executare.

— Cei mai puţin capabili sau cei mai obişnuiţi să cîntărească şi să se judece pe ei înşişi, sînt şi cei mai iuţi în hotărîre, iar în înfăptuiri izbutesc cel mai bine.

— Dar cei aplecaţi veşnic asupra lor înşişi şi copleşiţi parcă de proporţiile propriilor lor calităţi, şi deci neputincioşi din pricina lor înşişi, cad de cele mai multe ori nehotărîţi, chibzuind tot aşa cum şi lucrează, ceea ce este una din cele mai mari suferinţe care chinuiesc viaţa omenească. **(G. Leopardi)**

— Îndoiala nu trebuie să fie altceva decît prudenţă, altfel poate deveni primejdioasă. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Amînarea este hoţul care îţi fură vremea. **(W. S. Maugham)**

— Nu putem lupta împotriva invincibilei descompuneri decît prin continuitatea sforţării. **(G. de Maupassant)**

— Nu compătimesc pe „învinşii vieţii". Înseamnă că s-au predat.

— În lupta pentru existenţă, nu există învinşi. Există numai laşi şi trîntori.

— Cînd lupţi prea mult cu tine însuţi, te biruie ceilalţi. **(T. Muşatescu)**

— Inteligenţa cu adevărat perseverentă găseşte un stimulent plăcut în obstacolul ce-i cere un efort continuu. **(W. H. Pater)**

— Amînarea... rudă cu uitarea. **(R. Pérez de Ayala)**

— Un om care are cîtuşi de puţină stimă faţă de el însuşi, duce întotdeauna la bun sfîrşit ceea ce şi-a pus în gînd să facă, oricît de scump l-ar costa. **(H. Pontoppidan)**

— Ca să izbuteşti, trebuie să încerci. **(A. F. Prévost)**

— De cugetat, să cugeţi într-una, dar de hotărît, să hotărăşti o singură dată. **(Publilius Syrus)**

— Credinţele şi hotărîrile se macină dacă le cîntăreşti prea mult. **(L. Rebreanu)**

— Soarta nehotărîrii: nu e niciodată mai nesigură ca în clipa deznodămîntului. **(Cardinalul de Retz)**

— Dacă vei fi stăpîn pe ziua de azi, vei depinde mai puţin de ziua de mîine. **(Seneca)**

— Îndoielile noastre sînt trădători, care ne fac să pierdem binele pe care l-am putea face îndepărtîndu-ne de la încercarea de a-l face. **(W. Shakespeare)**

— Cînd oamenii fac mai puţin decît le stă în putere şi acest puţin îl fac şi prost şi mulţumiţi de sine, mi-e silă de ei, nu pot să-i sufăr, îi urăsc. **(G. B. Shaw)**

— O acţiune înseamnă hotărîre; a acţiona înseamnă a fi sigur sau măcar a proceda ca şi cum ai fi sigur. **(A. Thibaudet)**

— Cît de puternic poate fi un om atunci cînd nu acceptă să abdice, cînd nu se dă bătut cu una cu două! **(S. Titel)**

— Nu te lăsa doborît de amaruri, ci stă-le-mpotrivă / şi mai semeţ, pe ori unde-a ta soartă te mînă. **(Vergiliu)**

Ideal

— Idealul:... anticiparea simbolică a unei existenţe superioare... către care tindem. **(H. Fr. Amiel)**

— Orice îndeletnicire ţi-ai alege, să ai mereu înainte un exemplu nobil şi ieşit din comun la care să priveşti cu interes. **(L. B. Alberti)**

— Nimeni nu este faţă de realitate un spectator indiferent, căci omul nu este numai o inteligenţă receptivă pură; el nu constată numai *ceea ce este*, ci se gîndeşte şi la *ceea ce trebuie să fie*, tinzînd să înfăptuiască dorul său.

— Idealul... unitate de măsură a acţiunilor noastre, factor care contribuie la înălţarea sufletului omenesc, sete de perfecţiune.

— Idealurile sînt forţe culturale istorice ale căror rezultate sînt civilizaţia şi cultura întreagă.

— Idealul... dorul de o realizare mai bună, mai perfectă faţă de care realitatea actuală e inferioară. Această inferioritate îl face pe pesimist să dispereze de posibilitatea înfăptuirii idealului, dar tot ea dă forţă omului activ pentru a lupta.

— Din faptul că realitatea prezentă nu ne satisface, noi căutăm sau a ne refugia în trecut, pe care îl idealizăm, amintindu-ne numai părţile sale bune, sau ne făurim în imaginaţia noastră un viitor conform dorinţelor. Întotdeauna trecutul, prin uitarea părţilor sale neplăcute ne revine în memorie cu ceea ce am pus noi mai frumos în el, cu visurile ce am mîngîiat cîndva...

— Idealul este un continuu proces de devenire, e numai un moment în procesul de transformare al realităţii, un moment dinamic, care odată ajuns, dispare, urmînd a se construi un alt ideal. În sensul acesta, întreaga

schimbare, transformare socială nu e decît o realizare a idealurilor.

— Idealul este o fază de realizare a evoluției.

— Dacă i se ia omenirii idealul, atunci omenirea dispare, rămînînd bestia triumphas. Prin urmare idealul, prin sine, are valoare etică, deoarece el înfrumusețează sufletul, făcîndu-ne să ne depășim, să creăm valori noi.

— Idealul ne arată aspirațiile crescînde ale sufletului omenesc, el ne face dovadă de eterna noastră nemulțumire față de realitate, nemulțumire care nu este numai o stare negativă, o stare pasivă de constatări dureroase, ci un mobil pentru acțiune.

— Idealul este o valoare pe care o formulează individul sub influența societății. Societatea îl face pe individ să se ridice deasupra sa însăși, să adopte o valoare generală, către a cărei realizare să tindă din toate puterile sale și după care să aprecieze toate valorile. Idealul nu este o idee abstractă, rece, ci o forță colectivă, o valoare colectivă.

— Idee — ideal: ideea nu este decît cunoștința statică a unei realități formate, devenite, pe cînd idealul este dinamic, e forță motrică din adîncul sufletului nostru, care anticipează evoluția, prevăzînd fazele de realizare. Idealul, izvorînd din surse afective și voliționale, are puterea de mișcare care lipsește ideii. Ideea dobîndește această forță atunci cînd ne-o asimilăm cu totul, cînd a intrat în domeniul sentimentului și al tendinței, atunci devine însă ideal. Ideea e rezultatul inteligenței, e produsul cunoașterii, pe cînd idealul **e** rezultatul aspirațiilor, dorințelor accentuate în imagini. Ideea constată și explică realitatea; idealul o transfigurează, o mișcă.

— Idealul este conștiința unei valori superioare către a cărei realizare tindem.

— Suportul cel mai însemnat al procesului de idealizare este credința, credința că intuiția noastră se va realiza și că formele imaginare vor deveni reale. Ea ne dă forța de luptă pentru realizarea idealului.

— Idealul este o judecată de valoare, căci el nu exprimă altceva decît formularea unei valori prin ajutorul căreia să poată fi schimbată realitatea. **(P. Andrei)**

— Nimic mare nu s-a făcut pe lume fără un grăunte de nebunie — nebunie care nu e altceva decît avîntul eroic, idealul. **(C. Antoniade)**

— Idealul are înapoia lui o viață de voință și un crez neclintit. Idealistul se înfățișează unitar ca un fruct cu trunchiul și rădăcinile lui pe o singură linie, legate cu o singură sevă. Idealistul răspunde întotdeauna acelorași așteptări și întotdeauna știi în ce direcție ai să-l găsești și, precis, în ce punct. Idealismul nu are cu împrejurarea și schimbările ei nici un raport de influență și pasivitate. El nu e opera zilei de azi: datează și stăruie dintr-un început depărtat. **(T. Arghezi)**

— Dintre toate semințele încredințate gliei, sîngele vărsat de cei ce mor pentru o cauză este cea care negreșit dă roade. **(H. de Balzac)**

— Nu ne ajunge să nu murim de foame sau de frig, ne mai trebuie încă ceva. Ne mai trebuie o idee care să ne călăuzească și să ne înalțe. Ideea este cea care poruncește în tot ce facem, este cea care ne dă un sentiment de împăcare cu noi înșine, lămurindu-ne asupra rostului existenței noastre. **(L. Bauer)**

— Privește cu mai mult curaj în viitor! / Nădejdile surîd cui e cutezător.

— Îndrăzniți... Dați vieții ardoarea sufletului vostru... Năzuiți spre țeluri înalte și încercați-vă toate forțele pentru atingerea lor. **(B. Björnson)**

— Esența unei existențe este scopul acesteia.

— Nimic nu ne transformă mai mult decît țintele pe care nu le ajungem.

— Visurile împlinite te îmbătrînesc.

— Spiritul omenesc, cînd nu este călăuzit de utopii nu realizează maximumul ce se poate realiza. **(L. Blaga)**

— Idealul... astrul ce luminează de sus și poleiește cu aur trista mocirlă a vieții.

— A fi idealist nu înseamnă a te pierde în nori, după cum a fi realist nu înseamnă a te bălăci în noroi.

— Deasupra realității, fatal mărginite, se întinde, fără hotar, lumea albastră a idealului, precum deasupra pă-

mîntului se boltește, imensă, cupola de azur a tăriei. În veci nemulțumit cu ce este, sufletul uman năzuiește, înfrigurat, spre cele ce trebuie să fie; să le apropie de el, să se apropie de ele. **(V. Bogrea)**

— Vreau să fiu dintre aceia care înalță o scară pe care omul să se poată înălța din ce în ce mai sus, ca să se agonisească din ce în ce mai multă lumină, inteligență și putere asupra naturii. **(J. Bojer)**

— Orice om pentru care categoria *idealului* reprezintă ceva mai mult decît un cuvînt sunător, orice om care nu privește viața prin prisma unei animalice chietudini sau nu se poate resemna să păstreze în fața ei atitudinea estetică a juisorului — a cunoscut în istoria lui sentimentală momente în care valoarea care exprimă pentru el *idealul*, a avut de suportat conflicte cu datorii familiale, profesionale sau sociale, datorii impuse de necesitățile vieții și ale istoriei.

— Cu ochii fixați numai spre cerul absolutului nu se poate crea ceva durabil în această lume terestră a relativului. Un ideal fecund nu poate fi de o esență cu totul deosebită decît aceea a realității sociale în care își face apariția. El trebuie să țină seama de condițiile speciale ale acestei realități, căci, la urma urmei, tot din ea pornesc profundele lui rădăcini nutritive. **(O. Botez)**

— Cauza pentru care suferă cineva, îi devine scumpă.

— Cu toți păstrăm multă vreme pe umăr semnul lăsat de stindardul pe care l-am purtat la început. **(G. Brandes)**

— Măreția unei credințe se măsoară cu îndoielile ei. **(A. Camus)**

— Nu este ideal oricît de utopic, care să nu devină după îndelungi lupte și suferințe realitate, dacă bineînțeles are la temeiul său o nevoie reală a umanității.

— Pentru noi este esențial acest lucru, ca individul să învețe a se așeza sub cer și nu numai pe pămînt.

— Omul întreg își călăuzește viața prin reprezentări anticipate, prin ceea ce numim „cauze finale“ sau, mai comun, idealuri. **(G. Călinescu)**

— Dacă veți munci numai pentru prezent, munca voastră va da rezultate slabe; trebuie să munciți mai ales pentru viitor... omenirea a trăit întotdeauna pentru viitor. **(A. P. Cehov)**

— Cînd au ajuns la țintă, cei mai mulți își amintesc cu greu cît de lung a fost drumul pînă s-ajungă la ea. **(M. Codreanu)**

— Adesea, idealul nu este altceva decît o viziune scînteietoare a realității. **(J. Conrad)**

— Sîntem asemeni unor alergători cu torțe: fugim cu ochii țintă în zarea tulbure, cu jocuri de lumini înșelătoare, spre veșnicul ideal! Am obosit: trecem făclia Vieții și a Cugetării altor însetați de goană. Atinge-vom vreodată acel miraj înșelător, care ne ademenește și ne scutură floarea efemeră a existenței?

— Idealul, dacă nu-l găsești luptînd, nu-l găsești nicăieri.

— Marile victorii sînt clădite pe fundamentul deziluziei și al desperării, pe creasta pesimismului flutură ca o iluzie eternă idealul.

— În viață ca să triumfăm ne agățăm de un gînd vital. O credință e mai tare decît respectul unui adevăr rece.

— Idealurile noastre sînt totdeauna superioare a ceea ce facem în realitate, în numele lor. **(P. Constantinescu)**

— Este firesc ca oamenii posedați de un ideal să subordoneze totul realizării lui concrete. Ei au nu numai dreptul, ci și obligația morală a unilateralității. Dar permanentizarea unei viziuni unilaterale, după depășirea stării de fapt care a prilejuit-o, generează confuzii, stingherește și întîrzie situarea și înțelegerea adecvată a problemei respective...

— Orice credință activă în conștiința omenească implică o serie de refuzuri categorice, în funcție de un sistem de valori, ales în mod liber printr-un act de decizie interioară. Odată realizată opțiunea, ne constituim prizonieri voluntari ai acestui sistem valoric...

— Primul moment al libertății spiritului nostru echivalează cu înțelegerea situației noastre specific umane prin raport cu lumea valorilor (libertatea ca disponi-

bilitate), al doilea moment constă în aflarea drumului propriu de integrare în acest orizont axiologic (libertatea ca angajare)...

— Menținerea în stare de perpetuă disponibilitate, în alternativă, este definitorie pentru diletantism. Refuzînd opțiunea, ne sustragem oricărei responsabilități, deoarece omul nu poate fi răspunzător nici măcar față de sine, decît prin referire la un sistem determinat de valori...

— Fără pasiunea transfiguratoare, cerul cunoașterii rămîne închis. Intoleranța celor angajați pe un asemenea drum față de tot ce tinde să-i întoarcă înapoi, sau să-i oprească pe loc, este firească și nu poate fi condamnată... **(O. Cotruș)**

— Partea admirabilă din noi nu este atît diversitatea și multiplicitatea fenomenelor spirituale, cît formarea omului moral, care acționează și merge înainte conform unui ideal, căruia nu i se poate opune. **(E De Marchi)**

— Este o putere care leagă sufletele și pe care nimic nu o poate slăbi, nimic nu o poate învinge. Este puterea pe care ne-o dau convingerile și încrederea că idealul de astăzi va trebui să fie realitatea de mîine. **(Ov. Densusianu)**

— Pentru oamenii cu bun simț idealul este tot una cu realul.

— Idealul este propriu vieții inițiale, popoarelor și indivizilor încă tineri, și este, în cazul acesta, un semn de putere. Imaginațiile vii prevestesc acțiunile importante. Sufletul foarte tînăr, încă nedeprins cu viața, o înconjură cu toate comorile imaginației sale curate, nerăbdător să o stăpînească și să se bucure de ea. **(Fr. De Sanctis)**

— Dacă te devotezi în întregime unui lucru, dacă lucrul acesta reprezintă pentru tine „totul", atunci în acest ceva trebuie să găsești aliment și satisfacție pentru toate aspirațiile, pentru toate năzuințele tale, el trebuie să dea existenței tale sens și plenitudine ca și — atunci cînd e cazul — sentimentul goliciunii ei, el trebuie să fie izvorul iluziilor ca și al deziluziilor tale, al bucuriilor și al chinurilor tale, al mîndriei, ca și al rușinii tale. **(Vl. Desnica)**

— Deșartă e viața cînd n-ai nici o țintă spre care să-ți îndrepți strădaniile.

— Entuziasmul pentru o cauză și înțelegerea ei sînt două lucruri foarte deosebite. **(I. Dietzgen)**

— Idealurile... sînt ideile în care s-a zugrăvit și s-a rezumat viața socială, așa cum este în punctele culminante ale dezvoltării sale. **(E. Durkheim)**

— Nu omul care duce o credință pînă la paroxism e un fanatic, ci acela care nu admite că și altul ar putea avea dreptate. **(V. Eftimiu)**

— Fixează-ți în minte o regulă și un ideal de purtare, cărora să te conformezi riguros, atît în singurătate, cît și între oameni. **(Epictet)**

— Numai privind în sus te străduiești să dai de la tine tot ce ești în stare. **(E. Faguet)**

— Cînd ai un ideal limpede, încerci să-l urci în linie dreaptă fără să privești la cele ce se află în drum.

— Totul cedează continuității unui gest energic. Fiecare vis sfîrșește prin a-și găsi forma. **(G. Flaubert)**

— Omul trăiește în clipa de față, dar o și depășește prin cele două perspective, a trecutului și a viitorului. Prezentul are plinătatea pe care o dau sforțările trecutului și aspirațiile viitorului. Omul viețuiește spiritual în clipa de față, numai fiindcă simte în inimă și chemarea veșnicului. **(M. Florian)**

— În succesiunea străduințelor pe care le depunem pentru a ne cizela și îmbogăți personalitatea, ca și pentru a atinge un grad de eficiență cît mai ridicat în activitate, se urmărește o finalitate prefigurată de noi sau de cei care ne-au transmis primele impulsuri etice. Dar un obiectiv odată atins își pierde funcția dinamizatoare și rămîne doar o mărturie a drumului străbătut. Idealul trăiește doar prin capacitatea sa de impuls, de orientare a activității umane. Prin funcția sa specifică, trebuie să rămînă mereu deasupra și dincolo de noi, incitîndu-ne spre culmi tot mai ridicate ale perfecțiunii, ale realizărilor. **(O. Fodor)**

— Cu cît cineva țintește la țeluri mai înalte, cu atît se ridică mai sus. **(Galileo Galilei)**

— Există moduri multiple de a sluji idealul, şi fiecărui om trebuie să-i cerem doar să-l slujească după cum înţelege el; şi fiecărui popor, să-l înţeleagă potrivit propriului său geniu. **(A. Ganivet)**

— Idealul... e o călăuză, un model, un criteriu. **(Th. Gautier)**

— Cred că e mai bine ca idealul nostru să fie terestru, pentru că el oferă oamenilor un principiu inepuizabil de activitate. El dă naştere revoluţiilor. **(R. de Gourmont)**

— Viaţa are preţ să fie trăită numai în măsura în care, prin ea şi în ea, putem să însufleţim în sens superior, o misiune ideală.

— Este o mare şi necesară înţelepciune în a izbuti să încadrăm acţiunea noastră pozitivă într-o credinţă ideală, o credinţă pe care ne-am ales-o în mod liber şi gîndit de noi înşine şi pe care ştim s-o apărăm, cu demnitate, de toate ironiile cinicilor sau ale blazaţilor.

— Idealul social... actualizarea maximă şi optimă a tuturor posibilităţilor constitutive realităţii sociale pe linia unei treptate perfecţionări... sau efortul extrem într-un sens fericit al puterilor de dezvoltare pe care le conţine însăşi societatea.

— Idealul este mai mult decît o recepţie şi o copie pasivă a realităţii, el este un act de viaţă, o aspiraţie de a ieşi din real şi a trece frontierele realului vechi... are adică un caracter de cucerire nu numai deschizînd vederi noi asupra existenţei ci indicînd crearea unei existenţe noi.

— Idealul este adevărat şi are o valoare numai în măsura în care ia fiinţă în şi prin realitatea socială.

— Idealul nu este o pură afacere a inimii, ci are o justificare raţională izvorîtă din contactul cu realul.

— Dacă prin idee înţelegem cunoştinţa realităţii, aşa cum este, apoi idealul este o idee perfectă de ceea ce trebuie să fie.

— Idealul fără idee este fără vlagă, anemic, încălzind fără a lumina: ideea fără ideal este neputincioasă, fără putere creatoare, luminînd fără a încălzi.

— Idealul este principiul progresului, el este izvorul de splendoare şi bogăţie a vieţii, inspirînd şi diriguind activitatea, pe care în acelaşi timp o măsoară şi o precizează, după cum se apropie ori se îndepărtează de realizarea lui.

— Idealul este o idee experimentală maximă: el este un omagiu adus realităţii, forţa supremă a realităţii, realitatea realităţii...

— A munci fără răgaz pentru această societate nouă, de mîine, a lucra pentru a face această umanitate de mîine, infinit superioară celei de astăzi — iată cel mai frumos ideal.

— Viaţa în sine înseamnă atît de puţin dacă nu este trăită curajos, adică dacă nu este închinată unei mari cauze. **(D. Gusti)**

— Aspiraţiile omului nu sînt limitate, şi din momentul în care a atins binele, el caută ceva mai bun. Ca şi fericirea, civilizaţia absolută este un scop care se îndepărtează mereu de cel ce-l urmăreşte. **(S. Haret)**

— Energia umană nu are preţ în sine; ea se defineşte ca valoare în acţiunea pentru o cauză generoasă. **(E. Hemingway)**

— Idealul... un tablou pe care îl zugrăvim cu sîngele nostru. **(E. T. A. Hofmann)**

— Slăbiciunile oamenilor nu pot împiedica înfăptuirea idealului, acesta rămîne temelia şi directiva gîndirii sociale. **(I. Huizinga)**

— Făurindu-ne un ideal, pornim de la dorinţele noastre, dar trebuie să ne ferim de ceea ce este cu neputinţă de atins. **(A. Huxley)**

— Realist în observaţie şi idealist în aspiraţie — este fiziunomia sufletelor bine organizate. **(G. Ibrăileanu)**

— E-nălţător să îţi alegi un ţel / ş-apoi, trecînd prin foc, s-ajungi la el. **(H. Ibsen)**

— Nu părăseşti un ideal fără să-i laşi ceva din fiinţa ta,

— Perfecţiunea? Un drum totdeauna deschis. E semănat cu cadavre. Şi în ultimul ceas răniţii se ridică totuşi rîvnind înainte!

— Mergi înainte: la capătul vieții tale, vei găsi, cu siguranță, alți drumeți, care vor merge mai departe. **(N. Iorga)**

— Învinși sau învingători, victoria va fi la urmă tot a acelora care așteaptă și disperează crezînd mereu. Mulți vor fi sacrificați molohului credinței. Dar numai dînd pe brînci, omenirea va ajunge să se lepede de urgia egoismului care o împiedică să fie dreaptă.

— Spune-mi ce sacrifici pentru idealul tău și-ți voi spune dacă-l iubești sau nu. **(P. Istrati)**

— Oportunismul este supunerea mărginită a idealului la timp, pînă la renunțarea la el... Numai persistenta urmărire a unui ideal, în concretul fiecărei clipe, dă unitate, sens și împlinire unei vieți; și nu există decît lucruri împlinite. **(Alex. Ivasiuc)**

— Viața e pustie fără o îndatorire personală care să-ți concentreze toate năzuințele spre un punct. **(H. James)**

— Numeroase sînt alunecările și căderile de-a lungul povîrnișurilor care duc spre culmi; dar culmile au o forță atrăgătoare... Istoria i-a justificat pe toți cei care și-au așezat idealurile pe înălțimi. **(J. Jaurès)**

— Idealul nu e decît adevărul la distanță. **(A. de Lamartine)**

— Cînd ți-ai ales o stea, ce greu îți mai poți lua ochii de la ea. **(Leonardo da Vinci)**

— Idealul... valoarea a ceea ce trebuie să fie, ce e recunoscut ca valoros după legi normale cunoscute sau necunoscute, și deci, a ceea ce e cerut de conștiință. **(O. Liebmann)**

— Atîta timp cît omul va fi un om complet, va stărui în dînsul năzuința spre ideal, spre reculegerea într-o lume dacă nu mai bună, cel puțin alta, departe, pierdută în zarea sură a timpului pe care s-o poată trăi cu seninătate. **(E. Lovinescu)**

— Toate ființele omenești trăiesc cu idealuri și speranțe — înalte sau mediocre — care dau vieții lor un anumit sens. **(Lu Sin)**

— Un ideal trebuie să fie astfel conceput, încît să ne ofere un model de felul în care trebuie să gîndim, să vorbim, să acționăm în toate cazurile... A respecta un ideal înseamnă a-l ține înaintea ochilor ca un exemplu strălucit, către care năzuiești în cuget, vorbă și faptă. **(T. Maiorescu)**

— Minunat lucru cînd omul are o cauză pe care o apără! Asta îl face și pe el frumos și îi face frumoasă și cauza. **(Th. Mann)**

— În evoluția muncii oamenii au dobîndit capacitatea de a-și fixa scopuri tot mai înalte și de a le atinge. **(Marx — Engels)**

— Pentru a înfăptui un lucru mare, trebuie să riști ceva mare. **(Fr. Mehring)**

— Ca să știi ce înseamnă „ideal", trebuie mai întîi să ai unul.

— Zările nu se văd, se întrezăresc.

— Cea mai frumoasă viață e aceea pe care ai fi vrut s-o trăiești.

— Viața fără țel este o moarte prematură. **(T. Mușatescu)**

— Nu există decît o singură cale și ea se numește... Înainte! **(F. Nansen)**

— În pornirea lui către ideal, omul s-a lovit în primul rînd de propria sa natură, de originea sa animalică. Orice pas înainte a fost o luptă, și în această luptă instinctele egoiste au fost adesea mai puternice decît aspirațiile ideale. Dar aceste aspirații n-au pierit niciodată cu totul din inima omenească. Cu lumina lor slabă, ele au arătat omului în vremurile întunecate, calea cea adevărată și l-au ajutat să lupte necontenit, spre a se ridica mai sus, deasupra propriei sale naturi. **(P. P. Negulescu)**

— Am fost destul de norocoși pentru a putea simți acea plenitudine a vieții pe care ți-o dă încercarea de a-ți pune idealurile de acord cu acțiunea. **(J. Nehru)**

— Condiția oricărui ideal este ca realizarea lui să nu fie posibilă. Rolul său constă mai curînd în a se înălța mai presus de realitate, înrîurind-o în chip simbolic, în felul în care steaua înrîurește mersul navei. **(J. Ortega y Gasset)**

— Nu există înălțimi de neatins, ci numai aripi prea scurte. **(G. Papini)**

— Idealul și realul sînt considerate de obicei antinomice; cel dintîi fiind ținta către care nu se poate decît rîvni, iar cel de-al doilea viață prozaică, lipsită de perspectivă. În fapt însă idealul trebuie înțeles ca o *prefigurare a realului*, ca reprezentare ce urmează în cadrul unui proces de creație să devină valoare.

— Fiind de natură spirituală, idealul există ca totalitate de idei, teorii și reprezentări despre real... Materiale, reale, nu sînt ideile, ca atare, ci acțiunile umane pe care le-au determinat și în care s-au obiectivat.

— Idealul este modul mintal concret-sensibil al realului și patos uman subiectiv, avînd o natură spirituală, dar o determinare social-obiectivă. Dialectica structurii sale este plastic exprimată în faptul că idealul poate fi în același timp actual și în devenire, stabil și dinamic, existent și dorit, absolut și relativ, proiecție în trecut și anticipare imaginativă, concret-istoric și general uman. **(I. Pascadi)**

— Evoluția idealului în afară de realitate e o amăgire. Dar principalul nu este de a recunoaște necesitatea logică a realității, ci de a o determina. **(Șt. Petică)**

— Fără existența acțiunii eficiente, idealul nu se poate realiza. **(I. Petrovici)**

— Dacă omul ar fi cu totul lipsit de capacitatea de a visa, dacă el n-ar putea din cînd în cînd să o ia înainte și să contemple în închipuirea sa imaginea încheiată și desăvîrșită a operei care abia începe să se înfiripe sub mîinile sale, atunci nu-mi pot închipui de loc ce mobil l-ar putea determina să întreprindă și să ducă la capăt lucruri vaste și istovitoare pe tărîmul artei, al științei, al vieții practice. Discordanța dintre vis și realitate nu pricinuiește nici un rău dacă persoana care visează crede serios în visul său, dacă scrutînd viața, compară constatările cu închipuirile sale și în general lucrează conștiincios la realizarea visului său. Cînd între vis și viață există un oarecare punct de contact, atunci totul e în ordine.

— Cine nu s-a legat în tinerețe, cu legături tainice de vreo operă mare și minunată, sau cel puțin de o muncă simplă, dar folositoare și cinstită, acela poate să-și considere tinerețea pierdută fără urme. **(D. I. Pisarev)**

— Nimeni nu plutește pe curcubee, dar e destul dacă rămîi cu dorința. **(E. M. Remarque)**

— Întotdeauna contrastul idealului cu trista realitate va naște în oameni acele revoluții împotriva judecății pe care mințile mediocre le numesc nebunie pînă în ziua în care ele izbîndesc și în care ce-i ce le-au combătut sînt cei dintîi care le recunosc marea lor dreptate.

— Dacă vrei să fii de vreun folos pe lumea asta, trebuie să te jertfești pe tine însuți. Omul nu trăiește pe pămînt numai pentru fericire sau cinste, el trăiește pentru a dărui lucruri de seamă omenirii, pentru a-și desăvîrși noblețea sufletească și a se înălța deasupra josniciei în care cei mai mulți dintre oameni își tîrăsc viața. **(E. Renan)**

— Idealul e o construcție în imagini, care trebuie să devină o realitate.

— Idealul nu este, ci se face în inventator, și prin el viața e o devenire. **(Th. A. Ribot)**

— Idealul... transfigurarea gîndirii, tendința către mai bine. **(S. Richardson)**

— *Idealul unei epoci:* Lumea, în fiecare clipă a duratei sale, e tot ce vrei. Dar tocmai din această mișunare neorientată, din sforțările acestea în zig-zag, în aceste mănunchiuri de dezordine, se desprinde pînă la urmă idealul unei epoci. Miliarde de acte omenești sînt proiectate în toate sensurile de forțele indiferente ale interesului, ale pasiunii, chiar ale crimei și nebuniei și urmează, pare-se, să se sfărîme în ciocnirile lor sau să se piardă în gol. Dar printre ele unele sînt voite cu oarecare statornicie de către suflete pure și pentru motive care par să răspundă intențiilor celor mai fundamentale ale Spiritului. **(J. Romains)**

— Visul dacă-ți moare, / ori mori și tu, ori te ridici mai tare. **(E. Rostand)**

— Să-ți cheltuiești cu generozitate viața căutînd să găsești fărîme de adevăr, mînat de pura intenție de a le găsi; să lupți pentru a realiza crîmpeie de bine și de frumos, și să nu ai siguranța că străduința și jertfa ta au într-adevăr un rost, iată, cred eu, supremul grad de libertate interioară ce poate omul să atingă! Iată

puterea sufletească cea mai mare, iată moralitatea cea mai înaltă!

— Ca să fie foarte eficace, idealurile (religioase, sociale, științifice, artistice) trebuie situate în zona plină de miraj și miracol a imposibilului.

— Noțiunea de „ideal" implică în conținutul ei dorința după „aceea ce nu este", ea postulează pe „ce ar trebui să fie". Nu trebuie însă scăpat din vedere nici faptul că idealurile omenești în general, și cele de viață în particular, sînt totuși icoane ale unei lumi construite cu elemente luate din lumea trăită, și în funcție de realitatea înconjurătoare. **(D. D. Roșca)**

— Idealul este pentru mine ceea ce produce, în ultimă instanță, cea mai mare fericire pentru cît mai mulți oameni. **(B. Russel)**

— Unii își trăiesc viața, alții o închină unui vis; unii rămîn singuri și se vestejesc, alții înflori-vor iarăși din moarte cu frații lor de mîine. **(M. Sadoveanu)**

— Unii trăiesc fără nici un ideal, fără nici o țintă: trec prin lume ca niște fire de paie pe un rîu. Nu merg ei, ci curentul îi duce. **(Seneca)**

— Ca să-ți justifici existența, ai nevoie nu numai de pîine ci și de o idee morală. **(E. Sienkiewicz)**

— In orice secol l-ați situa, omul care își va supune purtarea legilor unui ideal absolut, nu va putea decît să contrasteze cu realitatea. **(L. S. de Sismondi)**

— E vai de-acela care pleacă și n-are nici un steag în față. **(P. Slaveikov)**

— Nu trăim decît o singură dată și o singură viață. A avea un ideal înseamnă a avea oglinda. Într-un ideal te speli ca într-o apă curată. Într-o oglindă îți speli chipul obosit, potrivindu-ți-l pînă cînd te accepți să fii. **(N. Stănescu)**

— Cînd mare-i țelul, nu ne este chin / viața. **(T. Tasso)**

— Idealul este în sine o realitate în devenire. **(N. Titulescu)**

— Ce sens ar fi avut istoria și evoluția dramatică a omenirii dacă, din această înfruntare n-ar fi învins, cu timpul... creațiile marilor spirite umane, uriașele realizări ale gîndirii?...

— Lumea capătă un sens și o valoare, capătă rațiunea de a trăi, din clipa în care există, pentru a realiza aceste scopuri supreme, ideile, principiile, postulatele gîndirii...

— Lumea are un sens, întreaga geneză a vieții este o înaintare progresivă și dialectică, spre împlinirea marilor opere ale spiritului uman...

— Lumea își justifică existența ei și încetează să ființeze ca fenomen întîmplător atunci cînd noi vedem în ea o împlinire a idealurilor. Numai în felul acesta ansamblul său încetează a fi un haos, o *dezordine*... și devine o ordine, un cosmos. **(K. Tsatsos)**

— Toți oameni trăiesc — conștient sau inconștient — în virtutea unui principiu, în virtutea unui ideal, adică în virtutea a ceea ce ei socot adevăr, frumusețe, bine. **(I. S. Turgheniev)**

— Eternitate! Eternitate! Aceasta e năzuința... Ceea ce nu e veșnic nu e nici real. **(M. de Unamuno)**

— Omul este absurd prin ceea ce caută; mare prin ceea ce găsește.

— Acela pe care nu l-a cuprins vreodată, fie și în vis, gîndul unei acțiuni pe care este liber să o abandoneze, aventura unei construcții încheiate cînd ceilalți văd că e la început și care nu a cunoscut entuziasmul incendiindu-i una din clipele vieții lui, nici otrava concepției, scrupulul, răceala obiecțiilor lăuntrice și acea luptă de idei alternative din care cea mai tare și mai universală s-ar cuveni să izbîndească, în ciuda și a obișnuinței și a noutății — acela care n-a privit în albul hîrtiei lui o imagine tulburătoare de posibil și de regretul după toate semnele ce nu vor fi alese, nici n-a văzut, în limpedele aer, o construcție ce nu este acolo, acela pe care nu l-a bîntuit amețeala îndepărtării de un țel, neliniștirea de mijloace, previziunea întîrzierilor și a deznădejdilor, calculul fazelor progresive, raționamentul proiectat în viitor și desenînd *acolo* și ceea ce nu va trebui rațional atunci, acela nu cunoaște, oricare ar fi, de altfel, știința lui, nici bogăția, nici posibilitatea, nici aria spirituală pe care le iluminează faptul conștient de a construi. **(P. Valéry)**

— O hartă a lumii care nu include Utopia nu merită să fie privită, deoarece lasă în afara ei singura țară în care debarcă necontenit Omenirea. Și cînd omenirea pune piciorul pe uscat acolo, privește în depărtări și văzînd o țară și mai bună, ridică iarăși velele. Progresul este realizarea Utopiilor. **(O. Wilde)**

— Rezultatul unui scop oarecare, tradus în realitate printr-o acțiune, întrece întotdeauna prin anumite efecte secundare scopul urmărit, aceste efecte secundare devin scopuri independente pentru noi acțiuni. **(W. Wundt)**

Idee

— Gîndul o ia înaintea faptului, precum fulgerul înaintea tunetului. **(Alain)**

— E mult mai ușor să respingi o idee decît să încerci s-o înțelegi. **(A. E. Baconsky)**

— Utopia este o premisă precoce. **(A. Baranga)**

— Ideile sînt principiu de viață al oricărei existențe. **(A. Béguin)**

— Ideile nu sînt decît motivările sentimentelor noastre. **(J. Benda)**

— Ideea este un element al inteligenței noastre și inteligența noastră, ea însăși, este un element al realității. **(H. Bergson)**

— Nici o idee nouă n-a fost născocită vreodată de un singur om. Totdeauna, cel puțin unul o prefigurează, altul o figurează și al treilea o desfigurează.

— Cei care cred într-o dogmă își pierd criteriile de justă apreciere a ideilor.

— Ideile sociale sînt produse de viață pentru viață... Ideile sociale nu sînt ceva fix, ci creațiuni vii, care se luptă pentru existență, ca niște ființe organice. Variațiunea lor este condiționată de personalități, curente, timpuri...

— Curentele noi de viață țîșnesc ca niște fîntîni arteziene din sînul vremurilor, sau se ridică pe încetul, mai întîi ca un zvon surd, apoi tot mai hotărît din haosul de zgomote ale vieții neamurilor. Ideile sociale sînt cristalizarea acestor fluvii de viață, luminarea lor prin cunoștință. Credințele care ne conduc nu sînt propriu-zis niște cunoștințe, ci fenomene, nu ceva logic, ci psihologic.

— Poți să acorzi o importanță exagerată unei idei și prin aceea că o combați cu prea multă insistență.

— Spiritul nu are nici un interes să prefacă o idee în dogmă.

— În procesul de dogmatizare a unei idei intervin întotdeauna interese exterioare spiritului.

— Este greu de spus în ce măsură ideea creează istoria. Dar un lucru e sigur: ideea e atît de puternică încît în istorie ea ține adeseori loc de realitate. **(L. Blaga)**

— O descoperire științifică se poate verifica și confirma *experimental*, dar ea începe întotdeauna mental.

— Cugetările, față de o operă întinsă, sînt ca stelele față de soare; ele pălesc și dispar dinaintea lui, dar în ele, sînt fiecare sori. **(V. Bogrea)**

— Este mai bine, în loc de a primi o părere de-a gata, să ne-o formăm noi înșine. **(G. Boisier)**

— Cine emite opinii este obligat să le justifice. **(G. Călinescu)**

— Istoria n-ar trebui să fie istoria regilor și a războaielor, ci istoria ideilor. **(A. P. Cehov)**

— Să fii statornic în părerea ta! Da, numai dacă n-o va birui alta mai bună. **(Cicero)**

— O teorie e forma abstractă generalizată a unei observații a realității — nu tiparul geometric al rațiunii pentru a încadra realitatea în el.

— Sîntem expresia fiziologiei noastre: ideile sînt colorate de temperament și energie internă; e o întreagă gradație în realizarea unui concept pur. Ideile sînt elastice în calitate, identice-n esență.

— Cine nu poate lega faptele de o idee generală, să nu facă istorie, chiar să nu facă nimic: artă, știință, filozofie.

— Există o voluptate de a gîndi, un fel de sensualitate a spiritului, care nu-şi propune să demonstreze, cît să exprime. Puterea flăcării ei albastre, ritmica interioară, îi dă savoare, căci adevărul n-are o singură faţă, ci se răsfrînge ca o lumină spectrală a conştiinţei, capătă o individualitate, un timbru care le distinge de alte idei.

— Istoria ideilor unui popor se formează nu numai prin sisteme unitare, ci şi prin polemică: alternanţă vie de opinii, polemica defineşte poziţii opuse, lămureşte tendinţe, incitînd la progresul cugetării. **(P. Constantinescu)**

— O rază venită din soare nu poate fi murdărită niciodată de praful ce întîlneşte în drumul ei. Tot aşa, o idee pornită dintr-o inteligenţă superioară nu poate fi acoperită de colbul nemerniciei omeneşti. **(V. Conta).**

— Cînd vrei să aperi convingeri în care ai pus toată puterea, toată căldura sufletului, cînd gîndurile tale trec departe, foarte departe, de ale altora, trebuie să fii pregătit la murmurele, loviturile ce vor porni din mijlocul eternei coaliţii a celor ce-şi închid şi mintea şi inima în bolţi întunecate. **(Ov. Densusianu)**

— La început, ideea nouă e sprijinită numai de cîţiva oameni mai îndrăzneţi, care de multe ori plătesc asemenea îndrăzneală cu viaţa lor. Cîte puţin însă ideea îşi face drum, adevărul cîştigă teren. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— Cîtă vreme o teorie n-a putut fi infirmată — oricît de fantastică ar părea în lumina cunoştinţelor noastre — trebuie să i se acorde respectul cuvenit unei ipoteze care într-o bună zi şi-ar putea găsi confirmarea.

— Să nu uiţi că ideile sînt ca sămînţa. Nu reprezintă nimic, dacă vrei să te răsplătească imediat. Dar dacă o vei semăna şi o vei uda...

— Faptul că o idee pare greu de înţeles nu înseamnă numaidecît că trebuie s-o respingi. **(Lloyd C. Douglas)**

— Cine poate nimici un gînd adevărat? Cine-l poate opri să nu ia haina fiinţei statornice? Nimeni. Şi nu poate nimeni s-o facă pentru că gîndul adevărat cînd

răsare, răsare ca o necesitate a naturii întregi. **(M. Dragomirescu)**

— Gîndul este al aceluia care poate să şi-l însuşească şi al aceluia care ştie să-i găsească sălaşul potrivit. O anumită stîngăcie însoţeşte folosirea ideilor împrumutate; dar de îndată ce ştim ce să facem cu ele, devin ideile noastre. **(R. W. Emerson)**

— Există un devotament intelectual, o dragoste pasionată pentru idei, o bucurie profundă de a simţi că nu mai eşti tu însuţi, ci ideea pe care ai avut-o şi care, la rîndul ei, te stăpîneşte; o abolire a egoismului în beţia de a îmbrăţişa ceea ce socoţi că e adevărat.

— Contradicţiile sînt variaţiile de peisaj ale unui mare gînditor ... Ele solicită atenţia, o stimulează, o împrospătează, o transformă în reflecţie şi o face foarte fertilă. **(E. Faguet)**

— Toate ideile noastre poartă urma evenimentelor profunde care ne înconjoară şi ne ating. **(E. Faure)**

— Gîndirea are, în sfera ei proprie, drepturi imprescriptibile şi, orice sistem filozofic poate fi expus în mod legitim. E dreptul, ba mai mult, e de datoria oricărui savant care-şi face o idee despre lume să exprime această idee, oricare ar fi ea. Cine crede că deţine adevărul, trebuie să-l rostească. E în joc cinstea spiritului omenesc.

— Ideea e singura forţă care se poate opune ideii. **(A. France)**

— Cît de covîrşitor este, după ce ai susţinut o idee, să-i susţii contrariul. Sofiştii trebuie să fi fost mult mai abili decît se crede. **(B. Fundoianu)**

— Greutăţile se pot înfrînge cu răbdare şi hotărîre; oboseala nu se simte cînd te încălzeşte flacăra unei idei. **(E. Gârleanu)**

— Ipotezele sînt schele construite înaintea clădirii şi demontate cînd clădirea e gata. Ele sînt indispensabile zidurilor; numai să nu se considere schela drept clădire.

— Părerile pe care îndrăzneşti să le pronunţi au aceeaşi soartă ca piesele pe care le muţi la jocul de table;

ele pot fi răpite, bătute, pierdute, dar au declanşat un joc care va fi cîştigat.

— Adversarii cred că ne combat cu argumente atunci cînd îşi repetă părerile fără a lua în seamă pe ale noastre.

— Orice idee mare care se iveşte în lume în chip de evanghelie e resimţită ca un scandal de mulţimea pedanţilor retrograzi, iar de cei multiplu însă superficial cultivaţi, ca o neghiobie.

— Toate cugetările au mai fost gîndite; trebuie doar să încercăm să le mai gîndim o dată.

— Poţi să recunoşti utilitatea unei idei şi totuşi să nu te pricepi s-o utilizezi din plin. **(J. W. Goethe)**

— Dogmatismul:... tendinţa de a formula axiome... şi, în genere, „industria" de adevăruri incontestabile (care) duce în mod inevitabil la limitarea, la denaturarea sensului autentic al realităţii ce se transformă atît de repede. **(M. Gorki)**

— Ideile sînt mari doar dacă sînt realizabile. **(A. Gramsci)**

— Ideea precedează fapta, întocmai cum fulgerul precedează tunetul. **(H. Heine)**

— Ideile noastre sînt urmări necesare ale societăţilor în care trăim, ale lecturilor pe care le facem, ale obiectelor care se oferă ochilor noştri.

— Dogma... sămînţă de discordie şi de crimă, aruncată între oameni. **(Cl. A. Helvetius)**

— Cu gîndurile, oamenii fac ca şi cu banii; ei nu primesc decît pe acelea care poartă întipărirea suveranilor.

— Ideea altuia oglindită în sufletul tău nu e altă idee.

— Cînd doi oameni au aceeaşi idee, aceasta înseamnă că nu e nici a unuia, că e a întregii societăţi în care trăiesc.

— Mulţi apărători ai unor idei moarte seamănă cu cîinii răi la casa pustie.

— Ideile sănătoase sînt acelea care pot zbura în lume.

— Prigonind, nu distrugi ideea: zdrobind colivia, eliberezi vulturul. **(N. Iorga)**

— Concepţiile oamenilor, toate concepţiile, sînt determinate istoric, se schimbă în raport cu structurile sociale, istoria însăşi nefiind decît un şir de etape de cunoaştere adevărată, în măsura în care sînt relevante pentru viaţa materială a omenirii, pentru modul ei de organizare.

— A-ţi trăi ideile înseamnă să le dai un sens, să-ţi dai sens existenţei, a lega cea mai abstractă formulă cu legile adînci ale cetăţii. **(Alex. Ivasiuc)**

— Cine nu-şi poate schimba părerea pe care a avut-o odată, acela se iubeşte pe sine mai mult decît ar iubi adevărul. **(J. Joubert)**

— Formarea succesivă de imagini noi determină o modificare progresivă a conţinutului ideii.

— În diferite stadii ale societăţii există diferite sisteme de idei comune; este deci cu totul altceva decît să-ţi închipui ... o luptă a ideilor adevărate împotriva prejudecăţilor şi a superstiţiilor. **(B. de Jouvenel)**

— Un gînd frumos este o bucurie eternă. **(J. Keats)**

— Paradoxul e pasiunea gîndirii; un gînditor fără paradox e ca un amant fără pasiune. **(S. Kierkegaard)**

— Cine discută aducînd ca argument autoritatea, nu face dovada că are geniu, ci doar autoritate. **(Leonardo da Vinci)**

— Nici o concepţie, adevărată sau falsă, dar contrară celei generale şi dominante, nu s-a instaurat în lume deodată şi pe calea unei demonstraţii lucide şi evidente, ci prin repetiţii, deci prin obişnuinţă. La început fluierate, ele astăzi domnesc sau au domnit multă vreme. Foarte adesea, înainte de obstacolele ridicate în drumul lor de opinia dominantă, părăsite şi uitate, ele au fost ulterior ori copiate ori reînvestite de alţii mai norocoşi, cărora alte împrejurări le-au permis ca părerile lor să fie repetate în aşa fel încît, obişnuindu-se urechile şi minţile, educîndu-se copiii întru ele, să se impună şi fixeze într-atîta încît să fie socotite fantasmagorii toate părerile contrare, trecute şi vechi, sau noi şi îndrăzneţe. **(G. Leopardi)**

— Dacă ai gîndit tu însuţi un lucru, chiar dacă a mai fost gîndit de alţii înaintea ta, acest gînd va purta totdeauna o pecete proprie. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Vechi de e gîndul, e pînă la urmă al aceluia ce poate mai bine să-l spună.

— Numai proştii şi morţii nu-şi schimbă niciodată părerea. **(J. R. Lowel)**

— Ideea numai atunci devine o adevărată forţă de progres cînd pătrunde în masele poporului, cînd începe a fi înţeleasă şi sprijinită de un număr cît mai mare de oameni. **(I. Lupaş)**

— Ideile sînt tot atît de prezente ca şi fiinţele.

— Nu mă pot împăca cu o ideologie care nu se transformă imediat în acţiune.

— Ideile nu trebuie numai gîndite, ci şi trăite. **(A. Malraux)**

— Încă nu s-a văzut să piară o idee pentru care oamenii cu inima curată au luptat, au suferit, au murit. Fiecare idee de acest fel a fost realizată fără a rămîne apoi neprihănită de contingenţă: dar a prins viaţă. **(Th. Mann)**

— Ideile, pentru a avea forţă, trebuie să cuprindă inimile oamenilor.

— Ideile clasei dominante sînt în fiecare epocă ideile dominante, ceea ce înseamnă că clasa care reprezintă forţa materială dominantă a societăţii este totodată şi forţa ei spirituală dominantă... ideile dominante nu sînt altceva decît expresia ideală a relaţiilor materiale dominante, sau cu alte cuvinte, relaţiile materiale dominante exprimate sub formă de idei. **(K. Marx)**

— Ideile fixe au tenacitatea mistuitoare a maladiilor incurabile. Odată intrate în suflet, ele îl devorează, nu-i mai lasă libertatea de a se gîndi la nimic, de a se mai bucura de cel mai mic lucru. **(G. de Maupassant)**

— Se ştie că o idee începe prin a fi un paradox, continuă prin a fi o banalitate şi sfîrşeşte prin a fi o prejudecată. **(Gr. Moisil)**

— Marile idei nu sînt caritabile... Să spunem că este un eroism să accepţi să fii singur, pentru a rămîne credincios ideilor tale. Dar nu ar fi la fel de eroic să încerci să joci un rol într-o societate care-ţi displace şi te răneşte, tocmai ca să poţi face să triumfe nişte idei care, lipsite de întruchipare, ar rămîne fără nici o putere, şi fără nici un folos? **(H. de Montherlant)**

— O idee trebuie s-o iubeşti întocmai ca pe o femeie. Să fii fericit ori de cîte ori revii la ea. Fiindcă o porţi mereu în tine. Şi fiindcă o cauţi pretutindeni, în afară de tine. **(R. Musil)**

— Oricît de puţin ar preţui gîndul unui ins obscur, dar liber, poate fi la fel de util oamenilor ca şi oracolele zeilor. El se poate îndrepta către cineva, cu toate că nu purcede de la nimeni. **(A. de Musset)**

— În lumea ideilor, ca şi în aceea a faptelor, totul se mişcă şi se preface. **(I. Negruzzi)**

— Există tot atîtea realităţi cîte puncte de vedere. Însă punctul de vedere generează perspectiva. **(J. Ortega y Gasset)**

— Neliniştit... de toate tîlcurile, cheile, / eu caut în natură pretutindeni, ideile... / Eu sînt dintre acei / cu ochi halucinanţi şi mistuiţi lăuntric, / cu sufletul mărit / căci am văzut idei. **(Camil Petrescu)**

— O idee care se afirmă fără demonstraţie, chiar dacă nu e o axiomă, din chiar scutirea sa de demonstraţie, capătă — rostită energic — prestigiul de axiomă. **(I. Petrovici)**

— O idee cu adevărat mare nu poate fi recunoscută decît după ce a fost călcată mai întîi în picioare; asta e inevitabil. **(H. Pontoppidan)**

— Nu ideile în sine sînt interesante, ci oamenii care le practică şi le trăiesc **(M. Preda)**

— O idee puternică transmite oponentului ceva din puterea ei. Participînd la valoarea universală a spiritelor, ea se inserează, se altoieşte pe mintea aceluia pe care-l combate, pe ideile adiacente, cu ajutorul cărora, dobîndind oarecare avantaj, o completează, o rectifică, astfel încît hotărîrea finală este întrucîtva opera a două persoane ce discută. Numai cînd e vorba de idei care nu sînt propriu-zis nişte idei, idei care, nedepinzînd de nimic, nu găsesc nici un punct de sprijin, nici o ramură frăţească în mintea adversarului, acesta luptînd doar cu vidul, nu găseşte să le răspundă nimic. **(M. Proust)**

— S-ar putea spune că fapta e încoronarea şi ultima concluzie a vieţii de promisiuni, pe care o trăim; că fapta e mai frumoasă decît gîndirea, fiindcă presupune sforţare — citeşte sacrificiu —, chiar eroism şi martiraj. Gîndirea nu angajează, deci nu cunoaşte suferinţa, prin urmare e mai comodă, mai laşă, fiind expusă mai puţin. Cu toate acestea, se poate susţine că acţiunea nu ne exprimă... Instrument social, copiat stereotip din mediul în care trăim, ea poate servi cauze şi gîndiri diverse.

— Pentru gînduri diferite se poate întrebuinţa aceeaşi acţiune săracă şi repetată, gîndirea însă — fiind intimă şi individuală — ne exprimă. Afară de aceasta, lucrînd cu materia, fapta e limitată şi chinuită, nu infinită ca concepţie. Nu e nici măcar liberă, căci pretutindeni e la ordinele ideii.

— Ideile nu se construiesc în sine, izolate. Ele tind totdeauna să răstoarne alte idei. **(M. Ralea)**

— Ideile sînt fonduri care n-aduc dobînzi decît în mîinile talentului. **(Rivarol)**

— Nu există societate fără idei comune, fără idei generale; fiecare vrea să simtă legătura sa cu ceilalţi, care serveşte drept garanţie pentru uniunea reciprocă. Aceste idei generale, adevărate sau false, guvernează cîtă vreme subzistă; ele exercită cea mai mare influenţă asupra conduitei naţionale. **(C. H. Saint-Simon)**

— Ideea... fulger în creierul unui om de geniu, scînteie în creierul unui om de spirit. **(A. Samain)**

— Lumea e guvernată de sentimente, cărora însă ideile le servesc de călăuză. **(H. Spencer)**

— O idee seamănă unei seminţe; sămînţa are nevoie, ca să încolţească, să se dezvolte şi să înflorească, de hrana pe care i-o aduc apa, aerul, soarele, solul; iar ideea, ca să se împlinească şi ca să-şi găsească forma, are nevoie de completări şi adausuri din partea spiritelor vecine.

— Ideile sînt ca banii: e bine să-i ai, dar e şi mai bine să ştii să-i cheltuieşti. **(H. Taine)**

— Ideile nu mor cu aceia care le întrupează... Aceia care mor pentru o idee sînt eroi al căror testament consistă în simplul cuvînt: „continuaţi". **(N. Titulescu)**

— De obicei, oamenii cred că exprimă întotdeauna idei personale. Nici nu ştiu cît de restrînsă le este originalitatea în propria fiinţă. **(K. Tsatsos)**

— Dintre toate tiraniile... cea mai odioasă este tirania ideilor; nu există o *creaţie* pe care s-o urăsc mai mult ca *ideocraţia,* care aduce cu sine, ca o urmare obligatorie, *ideofobia,* persecuţia, în numele unor idei, al altor idei, la fel de respectabile sau nerespectabile ca cele dintîi...

— Între toate drepturile intime pe care trebuie să le cucerim, nu de la legi ci de la obiceiuri, dreptul nu cel mai puţin necesar este dreptul inalienabil de a ne contrazice, de a fi în fiecare zi nou, fără ca prin aceasta să încetăm de a fi mereu acelaşi: dreptul de a-mi afirma diferitele aspecte, acţionînd în aşa fel încît viaţa mea să şi le integreze pe toate.

— Vreau să fiu stăpînul, iar nu sclavul ideilor. Căci sclavii ideilor sînt acei oameni cu convingeri înrădăcinate care n-au nici simţul nuanţei, nici al nimbului care învăluie şi unifică contrariile: sclavi le sînt toţi sectarii, toţi ideocraţii.

— Cel care încălzeşte ideile la focul inimii sale, acela e cel care într-adevăr şi le însuşeşte; acolo, în acea vatră, sacră, în acea sacră forjă el le arde şi le consumă, ca pe un combustibil. Ele sînt un vehicul, nimic mai mult decît un vehicul al spiritului.

— „Ce idei profesezi?" Nu, nu ce idei profesezi, ci: „Cum eşti? cum trăieşti?" Căci tocmai felul în care trăieşti este ceea ce dă adevăr ideilor tale, iar nu ideile tale dau adevăr vieţii tale. Nefericit om acela care are nevoie de idei pentru a-şi fundamenta viaţa.

— Idei adevărate şi idei false, spuneţi? Tot ce înalţă şi intensifică viaţa se reflectă în idei adevărate, care sînt adevărate în măsura în care reflectă acest lucru; în timp ce în idei false se reflectă tot ceea ce înjoseşte şi diminuează viaţa...

— Ideea care se realizează e adevărată, şi e adevărată numai în măsura în care se realizează; realizarea, care o face să trăiască, este cea care o face să fie adevărată... **(M. de Unamuno)**

— Libertatea mea este de a nu ști de unde-mi vin ideile, adică de a nu avea o idee care să le condamne și să le asigure pe toate celelalte, reîntoarcerile, atracțiile lor.

— Cît de rar este să gîndești profund fără a suspina. La extrema oricărui gînd este un suspin. **(P. Valéry)**

— Ideile morale... concepțiile speculative ale spiritului uman, ale naturii, ale soartei sale în lumea aceasta, precum și ideile normative care judecă actele, dictează omului conduita după principii morale sau sociale... Ele oferă o rațiune de a fi activității noastre, o formă idealului, un scop, o normă; pe ele se întemeiază speranța sau deznădejdea. **(P. van Tieghem)**

— Nu trebuie să ridiculizăm părerile care se bucură de respect; prin aceasta îi jignim pe adepții lor, fără să-i reducem la tăcere.

— Cînd cineva este pătruns de vreun mare adevăr, pe care îl simte din plin, să nu-i fie teamă să-l spună, cu toate c-a mai fost spus de alții. Orice cugetare este nouă cînd autorul o exprimă într-un mod personal.

— O maximă care are nevoie de dovezi nu-i bine ticluită. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Dacă am vrea să calculăm din cîte visuri se compune o idee justă, i-am simți mai bine prețul.

— Iubesc lupta ideilor. Unde nu e luptă, și mare luptă, nu vreau să intru în arenă. **(A. de Vigny)**

— Nu sîntem răspunzători de gîndurile care ne vin, ci numai de cele pe care le alegem.

— Ideile cele mai îndrăznețe, pe care oamenii le refuză, nu dispar, pentru a reveni din nimic, din neant, peste nu știu cîtă vreme, ci, adăpostite de minți străbătute de fiorul devansărilor, ele activează, își fac loc, topind lent dar sigur fierul prejudecăților ce le stă în cale. **(I. Vinea)**

— O idee este mai puternică dacă este însoțită de o alta sau de mai multe, prin comparație; ea devine cu atît mai izbitoare cu cît termenii de comparație sînt mai îndepărtați unul de altul. **(J. J. Winckelmann)**

— Cînd două afirmații, două idei se contrazic, să încerci să le conciliezi mai degrabă decît să le anulezi una prin cealaltă: să vezi în ele două fețe diferite, două stări succesive ale aceluiași fapt, o realitate convingătoare prin complexitatea ei, omenească prin aceea că e multiplă. **(Marguerite Yourcenar)**

— Orice gîndire, fie cît de *negativă* în efectele ei asupra alteia de care se lovește, este pozitivă atunci cînd e născută dintr-o inteligență robustă. **(P. Zarifopol)**

Imaginație, iluzie, vis

— Visul este o răscruce interioară unde răsună tot zbuciumul vieții. **(H. Fr. Amiel)**

— Omului îi trebuie un anumit coeficient de himere, îi trebuie un vis, ca să suporte realitatea. **(L. Aragon)**

— Din punct de vedere psihic... noi sîntem creați prin reveria noastră. Creați și limitați prin reverie, căci ea indică ultimele hotare ale spiritului nostru.

— Viața conștientă nu e destul de bogată pentru a epuiza omenescul; există în fiecare din noi mii de posibilități cărora nu li se va oferi un prilej de dezvoltare, și am rămîne străini de o bună parte din darurile și abisurile din noi, dacă experiența noastră n-ar avea alt cîmp de manifestare decît cel al celor diurne; avem din fericire visele care să îmbogățească nemărginit această experiență.

— Imaginația este una din formele îndrăznelii umane.

— Visul este cosmogonia unei seri. În fiecare noapte, cel care visează reîncepe lumea... **(G. Bachelard)**

— Oriunde se ivește moartea visului, apare visul morții.

— Toate visurile sînt utopii. Pînă se realizează. Din acea clipă se numesc experiență. **(A. Baranga)**

— Dacă omul își păstrează, în scurgerea anilor, capacitatea de a visa, de a privi lumea cu ochii puri și mirați, dacă, deci, continuă să fie inspirat, aceasta se

datorează faptului că în ascunzişurile cele mai tainice şi mai sacre ale spiritului său a păstrat imaginea tinereţii sale. **(S. Battaglia)**

— Orice epocă a gîndirii umane s-ar putea defini, cu destulă profunzime, prin relaţiile pe care le stabileşte între vis şi starea de veghe. Fără îndoială, e de mirare cum putem trăi două existenţe paralele; vîrîte una într-alta, fără să ajungem să instaurăm între ele o perfectă concordanţă.

— Cunoaşterea superioară provine din miile de senzaţii lăuntrice, al căror fascicul convergent este imaginaţia, adevărată facultate centrală; ea produce nu numai imaginile, dar şi sunetele, cuvintele, semne şi sentimente pentru care adesea limbajul nici nu are cuvinte să le numească.

— Visele sînt delicate „flori brodate", fluturi uşori ce trec prin veghea oamenilor; geniul lor binefăcător reînvie insulele fericite ale copilăriei, aduce sub ochii noştri sclipirea paradisului pierdut, o sursă de lumină care risipeşte pentru o clipă umbra de aici, de jos. Sfîrşit al timpurilor, leac pentru rănile vieţii, porţi deschise către Eden, moarte a lumilor care sînt înghiţite, ca nişte insule efemere, în Oceanul Veşniciei, toate aceste beatitudini spre care sufletul aspiră îi sînt făgăduite şi prefigurate în vis. **(A. Béguin)**

— Imaginaţia...: un mare depozit de fapte, stăpînit în comun de poet şi mincinos. **(A. G. Bierce)**

— Simt că omul poate fi fericit în această lume. Şi ştiu că această lume este o lume a imaginaţiei şi viziunii...

— În ochii unui om înzestrat cu imaginaţie, natura este imaginaţia însăşi. Cum este omul, aşa vede...

— Pentru mine lumea aceasta este o singură viziune continuă a fanteziei sau imaginaţiei, şi mă simt măgulit cînd mi se spune acest lucru. Ce îl aşază oare pe Homer, Vergiliu şi Milton pe o treaptă atît de înaltă a artei... Oare nu fiindcă se adresează imaginaţiei, care este senzaţie spirituală, şi numai mediat intelectului sau raţiunii? **(W. Blake)**

— De ce n-aş acorda visului ceea ce refuz uneori realităţii, adică acea valoare de certitudine în sine însăşi,

care, atît cît există, nu e de natură să mă contrazică cîtuşi de puţin?

— De ce n-aş aştepta de la ceea ce-mi arată visul mai mult decît să aştept de la un grad de conştiinţă pe zi ce trece mai ridicat? Să nu poată fi aplicat şi visul la soluţionarea problemelor fundamentale ale vieţii? **(A. Breton)**

— Imaginaţia nu e niciodată frumoasă în sine, ci prin ideea pe care o sugerează. **(G. Călinescu)**

— Funcţia primordială a imaginaţiei este de a vedea întregul nostru sistem ordonat de viaţă ca o succesiune de revelaţii stratificate.

— Orice s-ar spune, funcţia imaginaţiei este nu de a face lucrurile ciudate să pară aşezate, ci mai curînd ca lucrurile aşezate să pară ciudate; nu atît să transforme miracolele în realitate, cît să transforme realitatea în miracol...

— Pentru insul cu imaginaţie, toate truismele sînt paradoxuri, aşa cum a fost de la început, încă din paleolitic; abecedarul e pentru el plin de blasfemii flagrante. **(G. K. Chesterton)**

— Cei ce-au sorbit odată otrava visurilor, sînt ca şi opiofagii: nu mai pot trăi fără narcoticul omorîtor. **(M. Codreanu)**

— Imaginaţia: ...puterea sintetică a spiritului nostru de a-şi extinde, dincolo de orice limită sau constrîngere, viziunile-i lăuntrice. **(P. Comarnescu)**

— Partea bună a visului e iluzionarea realităţii brutale, dar îţi dă o icoană a vieţii prea virtuală, pregătindu-ţi de fapt o desperare grozavă din iluzionarea a ceea ce nu trebuie să iluzionezi.

— Contemplarea nu e decît îmbinarea visului cu realitatea.

— Orice mister e natural — nu supranatural; în aceasta-i stă farmecul, nu tirania.

— E mare numai visul ce se prinde de realitate; altfel e steril; pentru contemplaţie e arta. **(P. Constantinescu)**

— Imaginaţia are ca punct de sprijin şi ca punct de plecare cunoştinţele pozitive şi nu se depărtează de aces-

tea, cu creațiunile sale, decît la o distanță determinată. **(V. Conta)**

— Tragicul condiției umane constă în faptul că este posibil ca năzuințelor adînci ale subiectivității noastre să nu le corespundă absolut nimic în ordinea realității obiective...

— Năzuim întotdeauna, în virtutea propriei noastre firi, spre ceea ce nu poate fi niciodată atins... Absurdul acestei situații, neputînd fi acceptat de conștiință, omul își confecționează false reprezentări pentru ca existența să devină astfel suportabilă. **(O. Cotruș)**

— De la viață la vis și de la vis la viață, e o punte de argint pentru fantezia umană... Între vis și viață este o stare de cumpănire feerică. În această stare visele sînt sub o slabă stăpînire a conștiinței și conștiința sub farmecul puternic al viselor... Între viață și vis, o lume de minuni. **(B. Delavrancea)**

— Să-ți păstrezi neclintit iluziile. **(E. de Marchi)**

— Iluzia e-a vieții eternă poartă, / și fără ea viața e searbădă și moartă. **(T. Demetrescu)**

— La drept vorbind, ceea ce trăim noi pe planul închipuirii, în imaginație, sentimentele noastre, vibrația sensibilității noastre, nu reprezintă stări și fapte la fel cu cele „exterioare", „fizice", „reale", „obiective"?... Oare „simpla părere", ceea ce simțim, trăim și suferim noi, nu ne zguduie ființa din temelii și nu reprezintă de multe ori pentru noi ceva mai hotărîtor și mai greu de consecințe decît ceea ce ni se întîmplă în „lumea faptelor exterioare obiective"? Iar faptele „exterioare", „obiective" nu-și capătă în fond importanța și semnificația pentru noi numai după ce s-au vărsat în matca gîndurilor și a sentimentelor noastre, în vocile noastre interioare, în ecourile grotelor și peșterilor noastre lăuntrice ascunse în întuneric, în spaimele și speranțele noastre, în durerile și bucuriile noastre? **(Vl. Desnica)**

— Fiecare mare salt al științei a venit dintr-o nouă îndrăzneală a imaginației. **(J. Dewey)**

— Dintre facultățile intelectului omenesc, imaginația este cea mai vie. Pe bazele ei ne credem fericiți sau nefericiți. Ea este mama speranței și a iluziei. **(D. Diderot)**

— Fantezia omului nu lucrează decît asupra elementelor pe care ni le dă viața reală, fantezia nu poate decît să le mărească proporțiile, sau să le combine într-un mod neobișnuit. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— Un realism mărginit, care nu te duce decît pînă la vîrful nasului, e mai primejdios decît cea mai nesăbuită și cea mai fantastică imaginație, fiindcă e orb. **(F. M. Dostoievski)**

— Să viseze este suprema fericire a oamenilor de acțiune, singura odihnă pe care și-o pot îngădui. **(Alex. Dumas — tatăl)**

— Însăși istoria lumii este istoria visului. **(P. Emmanuel)**

— Ficțiunea are importanță pentru noi numai dacă e pătrunsă de realitate, iar realitatea este mai importantă cînd revenim la ea, după ce am trecut prin ficțiunea impregnată de ea. **(E. Faguet)**

— O iluzie numai atît timp este frumoasă, cît timp nu este considerată drept iluzie, ci drept adevăr. **(L. Feuerbach)**

— Imaginația... lumea nu e niciodată mai sigur așezată decît pe aripile acestei zîne. **(F. S. K. Fitzgerald)**

— Dorințele nesatisfăcute sînt izvoarele din care se alimentează fantasmele, iar fiecare fantasmă reprezintă împlinirea unei dorințe, o corectare a realității nesatisfăcătoare.

— Visul nu e altceva decît o formă particulară a gîndirii noastre, făcută posibilă de starea de somn, și activitatea onirică, ce produce această formă și nu alta este esențialul visului, explicația caracterului său aparte. **(S. Freud)**

— A rămas în noi multă absurditate neîntrebuințată care își dă curs liber în vis... Absurditățile lui sînt, oarecum, vestigii ale lumilor pe care am fi putut să le făurim și nu le-am făurit.

— Trebuie să fi visat îndelung ca să poți acționa rapid. **(J. Giraudoux)**

— Viața reală își pierde de atîtea ori fericirea, încît din cînd în cînd te simți îndemnat s-o mai împrospătezi cu lustrul ficțiunii. **(J. W. Goethe)**

— Fantezia lipsită de rațiune zămislește monștri; îmbinate, ele nasc adevărați artiști și făptuiesc minuni. **(Fr. Goya)**

— Omul care visează este cîteodată un artist mult mai înzestrat decît omul treaz. **(J. Green)**

— Capacitatea de a-ți crea iluzii, e cea mai mare avuție în lume. **(G. Hauptmann)**

— Acolo unde nu este nimic remarcabil la baza imaginației, nu se poate produce nimic remarcabil în suprastructură. **(W. Hazlitt)**

— Fantezia este suportabilă numai în tovărășia inteligenței. **(Fr. Hebbel)**

— În vis, fiecare își are universul său particular, în vreme ce în stare de veghe toți oamenii au un univers comun. **(Heraclit)**

— Imaginația dă tuturor sentimentelor noastre energie și vioiciune. **(P. H. D'Holbach)**

— Sufletul are iluzii, precum pasărea are aripi; e ceea ce îl susține.

— Imaginația înseamnă profunzime. Nici una din facultățile spiritului nu pătrunde și nu sapă mai adînc decît imaginația.

— Dacă le-ar fi dat ochilor noștri adevărați să vadă în conștiința altuia, am judeca mai sigur pe cineva după ceea ce visează decît după ceea ce gîndește. În gîndire există voință, dar nu și visare. Visul, care e spontan, păstrează, chiar în ceea ce e uriaș și ideal, chipul nostru spiritual; nimic nu-i este mai de-a dreptul și mai sincer sufletului nostru decît năzuințele necugetate și nemăsurate spre frumusețile destinului. În aceste năzuințe, mai mult decît în ideile ticluite, raționale și rînduite poți găsi caracterul adevărat al fiecărui om. Himerele ni se aseamănă mai mult ca orice. Fiecare visează necunoscutul și imposibilul în felul său. **(V. Hugo)**

— Tinerii visează înainte, bătrînii visează în urmă; la mijloc, bărbații luptă. **(N. Iorga)**

— Niciodată realitatea nu poate fi atît de pură și de puternică, niciodată bucuria trăită nu se aseamănă celei dorite, construite de imaginație. **(Alex. Ivasiuc)**

— Iluzia este o parte integrantă a realității; ea este legată de realitate, așa cum efectul este legat de cauză. **(J. Joubert)**

— Cei mai mulți dintre noi cunosc bine tensiunea dintre viziunea noastră asupra lumii — lumea așa cum am dori-o — și realitatea contingentă inexorabilă, care, ne temem, se află acolo de sine-stătătoare, indiferentă față de viziunile noastre...

— Putem să glorificăm artefactul uman și să trăim în limitele sale, el fiind ficțiunea noastră necesară, dar nu putem uita că nu este, la urma urmei, decît o ficțiune, avînd în spate o realitate sîcîitoare, încăpățînată și neadaptabilă ...

— Ficțiunea poate să sfideze realitatea istoriei, dar ca obiect ea își ocupă locul în cadrul acesteia. **(M. Krieger)**

— Pasiunile... omului vor fi întotdeauna *adevăruri*, ... imaginația însăși, ce este altceva decît un *adevăr* mai frumos decît celelalte? **(M. J. de Larra)**

— Zadarnic se crede că fantezia e necesară numai poetului. E o prejudecată prostească, fantezia fiind necesară chiar și în matematică. Chiar și descoperirea calculului diferențial și integral n-ar fi fost posibilă fără fantezie. **(V. I. Lenin)**

— Iluziile... fără ele niciodată nu va exista nici măreție a cugetării, nici forță, nici avînt, nici înflăcărare sufletească, nici fapte mărețe. **(G. Leopardi)**

— Visele pot fi de folos prin faptul că reprezintă chintesența sinceră, lipsită de constrîngerea reflecției, care e adeseori artificiu pur, a întregii noastre ființe.

— Trăim și simțim la fel de bine în vis ca și în stare de veghe și rămînem aceiași, fie că visăm, fie că sîntem treji; e și aceasta un privilegiu al omului, de a visa și de a ști că visează. Visul este o viață care, împletindu-se cu restul vieții noastre, devine ceea ce numim existență omenească. Visele se topesc încetul cu încetul în starea de veghe, fără să putem spune anume cînd începe omul să fie cu adevărat treaz. **(G. Ch. Lichtenberg)**

— O iluzie care nu convinge, e o minciună evidentă. **(J. London)**

— Omul nu-şi guvernează imaginaţia aşa cum îşi guvernează spiritul, ci aleatoriu, ca sexualitatea. Nu hotărăşte deloc să imagineze, aşa cum ar hotărî să danseze. **(A. Malraux)**

— Visele tale te fac stăpîn pe neantul de dincolo de spaţii şi de timp. **(W. S. Maugham)**

— Îţi plîngi uneori iluziile cu aceeaşi tristeţe cu care îţi plîngi morţii. **(G. de Maupassant)**

— Uneori visul e realizarea imaginară a unei dorinţe inconştiente. **(A. Maurois)**

— Dacă există un simţ al realului trebuie să existe şi un simţ al posibilului. **(R. Musil)**

— Ce frumoasă ar fi viaţa dacă toate minciunile pe care le-ai spus ar fi adevărate.

— Să nu crezi în visuri decît după ce s-au realizat. **(T. Muşatescu)**

— Iluziile cad una după alta cum cad cojile unui fruct, iar fructul este experienţa. Gustul îi e amar; ea are, totuşi ceva acru care întăreşte.

— Imaginaţia noastră n-a creat nimic care să nu fie adevărat. **(G. de Nerval)**

— Omul sensibil la artă se află faţă de realitatea visului în acelaşi raport în care se află filozoful faţă de realitatea vieţii; el se complace în a privi totul cu un interes acut, căci îşi tălmăceşte viaţa tocmai prin aceste imagini; astfel îşi face ucenicia vieţii.

— Fiinţa noastră cea mai intimă, străfundul ce ne este comun tuturor, trăieşte visul cu voluptate şi cu sentimentul unei plăceri necesare. **(Fr. Nietzsche)**

— A suprima aventurile iluzorii înseamnă a-l lipsi pe om de singurul sprijin care-i permite să ducă povara vieţii reale, înseamnă, deci a-l împinge spre păcat, spre fapte nesăbuite, ireversibile şi iremediabile, sau a-i curma viaţa.

— Te poţi lăsa fără primejdie în voia iluziilor tale, cîtă vreme vor fi fericite şi poate chiar asta este taina filozofiei.

— Impresiile pe care le resimt în timpul veghei şi al somnului se confundă uneori, şi nu mi-am dat nici-odată prea mare silinţă să le desluşesc, căci n-aş şti să hotărăsc exact care sînt cele mai cuminţi şi mai bune. Cred însă că pînă la urmă cam totuna este.

— Mintea, rănită uneori de întunericul vieţii exterioare, nu se eliberează de aceasta cu mai multă uşurinţă decît sub blînda stăpînire a acestei morţi intermitente (care este visul) în care îi este îngăduit să se odihnească în propria-i esenţă şi la adăpostul tuturor influenţelor personalităţii convenţionale pe care societatea ne-a obligat să ne-o făurim. **(Ch. Nodier)**

— Drumul cel tainic duce înlăuntru. În noi sau nicăieri este veşnicia cu lumile ei, trecutul şi viitorul. Visăm călătorii prin univers: nu-i oare universul în noi? **(Novalis)**

— Imaginaţia, visul creator stă la baza tuturor înfăptuirilor omenirii. Imaginaţia creatoare a scăpărat scînteia din care s-a aprins revoluţia americană, a constituit imboldul care l-a determinat pe Darwin să elaboreze ştiinţa evoluţionistă, ea a dat lumii învăţătura lui Lenin care înflăcărează pe oameni, ea ne-a dăruit piesele şi sonetele lui Shakespeare. **(S. O'Casey)**

— Oamenii ne dau, uneori, visuri, şi viaţa le distruge. **(Hortensia Papadat-Bengescu)**

— Noi nu ne mulţumim cu trăirea pe care o avem în noi şi în propria noastră fiinţă; voim să trăim în imaginaţia celorlalţi, să ne regăsim în omul imaginar ce sîntem în mintea celorlalţi, să trăim o existenţă imaginară.

— Imaginaţia... ea face frumuseţea, justiţia şi fericirea, care sînt totul în lume... Cine împarte reputaţie? Cine dă respect şi veneraţie persoanelor, operelor, celor mari, dacă nu imaginaţia? Cît de neîndestulătoare sînt toate bucuriile pămîntului fără consimţămîntul ei. **(B. Pascal)**

— Un vis lasă întotdeauna o impresie de grandoare şi absolut. Aceasta provine din faptul că în vis nu există amănunte banale, ci, ca într-o operă de artă, totul este calculat în vederea unui efect. **(C. Pavese)**

— Sînt iluzii care se sting în mod firesc şi nu lasă în urma lor amărăciune. Din ele se ţes unele dintre cele

mai plăcute momente ale vieții noastre sufletești și din amintirea lor se nasc unele din cele mai pătrunzătoare poezii. **(Alex. A. Philippide)**

— Natura se servește de instrumentul fanteziei umane pentru a continua, pe o treaptă mai înaltă, opera ei creatoare. **(L. Pirandello)**

— Dacă omul ar fi cu totul lipsit de capacitatea de a visa, dacă el n-ar putea din cînd în cînd s-o ia înainte și să contemple în închipuirea sa imaginea închegată și desăvîrșită a operei care abia începe să se înfiripe sub mîinile sale, atunci nu-mi închipui de loc ce mobil l-ar putea determina să întreprindă și să ducă la capăt lucrări vaste și istovitoare pe tărîmul artei, al științei și vieții practice. **(D. I. Pisarev)**

— Imaginația... Misterioasă însușire, regină a însușirilor! Se înrudește cu toate celelalte; le stîrnește, le trimite la luptă, le seamănă uneori atît de mult încît pare a se confunda cu ele, și totuși e mereu ea însăși, iar oamenii pe care nu-i însuflețește sînt ușor de recunoscut prin nu știu ce blestem care le usucă operele ca pe smochinul din evanghelie. E analiza, e sinteza... E sensibilitatea, și totuși există persoane foarte sensibile, poate chiar prea sensibile, care sînt lipsite de ea.

— Imaginația l-a învățat pe om simțul moral al culorii, al conturului, al sunetului și al parfumului. Ea a creat la începutul lumii, analogia și metafora. Ea descompune toată creațiunea, și cu materialele adunate și dispuse după legi a căror obîrșie nu poate fi găsită decît în străfundul sufletului, creează o lume nouă, produce senzația noului. Fără ea, toate însușirile, oricît de solide, și oricît de ascultate, sînt ca și cum n-ar fi... **(E. A. Poe)**

— Omul golit de visele sale e o biată creatură la îndemîna fiarelor care au același chip cu al său. **(M. Preda).**

— Mă întreb dacă ceea ce imaginez, pornind de la un fapt adevărat, nu e mai important decît realitatea, fără să corespundă acelei realități.

— Ca să facem realitatea suportabilă, sîntem cu toții siliți să întreținem în noi o mică iluzie.

— Cînd o minte e aplecată către vis, nu trebuie ținută departe de vis, nu trebuie să-i raționeze visul... Dacă oricît de puțină reverie e primejdioasă, ceea ce te vindecă de ea nu e o doză mai mică de vis, ci visul, cît mai mult vis, tot visul. Omul trebuie să-și cunoască pe deplin visele, ca să nu mai sufere de pe urma lor. **(M. Proust)**

— Dacă urăsc ceva pe pămînt, urăsc cuvintele „Mi-am pierdut iluziile". Cînd ai ajuns să spui aceste cuvinte, află că tu nu mai ești decît o fantomă, adică jucăria împrejurărilor. Iluzia e cuvîntul de care te servești spre a-ți ascunde dezertarea și căderea. **(E. Quinet)**

— Se pare că în timpul visului, în timpul reveriei sau chiar în stare de veghe, spiritul uman este înzestrat cu o putere de creație autonomă, născocind în mod liber ficțiuni, figuri, imagini în care se proiectează afectivitatea profundă a eului. Simbolism spontan stăvilit — la indivizii civilizați — de rațiune sau de diverse organe de cenzură, dar care funcționează aproape fără control la „primitivi" sau în timpul visului. Astfel se nasc miturile și alte construcții fabuloase, cărora bunul simț le denunță irealitatea, dar care totuși sînt adevărate din punct de vedere psihologic, deoarece corespund, pe planul imaginației, psihismului ce le-a generat. **(M. Raymond)**

— Dacă sîntem superiori animalelor, dacă spiritul nostru se poate îmbăta cu ideea gloriei și, astfel, înălța deasupra sentimentului brut al neantului, aceasta se datorează faptului că posedăm darul de a făuri imagini, acea replică luminoasă a tuturor operelor poetice și filozofice. Ne bucurăm de această înzestrare numai în măsura în care noi toți, după puterile și aptitudinile noastre, sîntem în contact nemijlocit cu dezvoltarea și forma lumii vizibile. **(H. Read)**

— Din poemele visurilor noastre, rațiunea face, la deșteptare, ceea ce soarele face din rouă.

— Visul nu e decît viață dilatată nebunește.

— Visarea e lumina de lună a gîndirii.

— A visa înseamnă a înțelege ca artist.

— Vis. Cînd rațiunea trece să dea o raită pe afară, nebunii joacă în creier. (**R. Renard**)

— Niciodată realitatea nu poate fi atît de pură și de puternică, niciodată bucuria trăită nu se aseamănă celei dorite, construite în imaginație. (**A. de Saint-Exupéry**)

— Mulți își fac o glorie din a nu fi accesibili iluziilor; dar realismul consecvent te pune mai prejos de dobitoc, care nu vede în semenul său decît o combinație chimică... tot ce în viața noastră e omenesc se întemeiază pe iluzii, de aceea lipsa de iluzie te apropie de animal. (**H. Sanielevici**)

— Actul imaginar este un act magic. Este un act de incantație, destinat să facă să apară obiectul la care ne gîndim, lucrul pe care îl dorim în așa manieră încît să putem pune stăpînire pe el. Există întotdeauna în acest act ceva imperios și infantil, un refuz de a ține cont de distanță și dificultate (**J.-P. Sartre**)

— Omul e un animal cu facultatea de a se închipui altul decît este. Mai mult: cu necesitatea acestei închipuiri. Nu există viață destul de bogată, nu există fericire destul de largă pentru a închide irevocabil în sensul ei un om. Acest cerc trebuie sărit și îl sărim fiecare cum pricepem, arareori în fapt, totdeauna în vis.

— Să fii tu și să fii altul, încă o nostalgie pe care o simt nebulos copiii de cum încep să înțeleagă limitele dintre ei și ceilalți. Unul dintre cele mai tulburătoare lucruri pentru o conștiință, ce prinde a-și pipăi hotarele, trebuie să fie tocmai acesta: aici sfîrșesc eu, de aici mai departe începe lumea, tu, el, ei, ceilalți. E începutul singurătății. Dar nu ne acceptăm niciodată complet singurătatea în care ne aflăm zăvoriți. Nu ne resemnăm niciodată să rămînem fără schimbare așa cum sîntem. Dincolo de noi sînt atîtea vieți posibile. Le vom căuta, le vom închipui. (**M. Sebastian**)

— Orice vis poate fi transpus în viață de către cei care sînt destul de puternici pentru a crede în el. (**G. B. Shaw**)

— Există trei feluri de spirite: cei ce văd necesitatea și o acceptă; cei ce o suportă și n-o văd; și cei ce, văzînd-o, n-o acceptă. Cei dintîi sînt cei mai cuminți; cei din urmă, cei mai clarvăzători. Căci cei ce acceptă cît mai bucuros ceea ce văd din Univers nu sînt atît de siguri de ceea ce văd, deși cred că sînt siguri. Cei ce nu văd deloc și nici nu rezistă sînt cei mai fericiți și se deosebesc puțin de animale și de copil. (**A. Suarès**)

— Prin ce diferă visul de realitate, în infinitul timpului și al spațiului. Prin nimic. Nimic, în afară de faptul că visul este numai al nostru, iar realitatea este și a celorlalți, mai mult a celorlalți. Și cu cît este mai mult a altora, cu atît mai mult este realitate (**K. Tsatsos**)

— Păstrează-ți iluziile; după ce ți s-au spulberat mai poți să exiști, dar nu să trăiești. (**M. Twain**)

— Dacă viața este vis, de ce ne încăpățînăm tăgăduind că visele sînt viață? Și tot ce e viață e adevăr. Ceea ce numim realitate e oare mai mult decît o nălucire care ne împinge să făptuim fiind astfel izvor de fapte și lucruri de seamă? Efectul practic e singurul criteriu valabil al adevărului oricărei viziuni. (**M. de Unamuno**)

— Secretul oricărei fericiri... să aducem imaginația la proporțiile realității sau realitatea la acelea ale imaginației.

— Nu există nimic mai identic cu realitatea decît visul. (**I. Voronca**)

— Viețile sînt modelate prin acțiunea propriei noastre imaginații. (**Th. Wilder**)

— Singura viață într-adevăr pasionantă e cea imaginară. (**Virginia Woolf**)

— Ficțiunea are și partea ei bună: ea dovedește că hotărîrile luate de spirit și voință sînt mai importante decît împrejurările. (**Marguerite Yourcenar**)

— Educarea omenirii cere ca din sufletul divin al unui erou să se desprindă un strop de lumină pentru a înfrumuseța viața la cît mai mulți.

— Omul mare își are răsplata în el însuși, în munca lui.

— Se pare că așa e legea firii, ca piscurile cele mai înalte să fie trăsnite mai ușor.

— Creatorul mare este cel mai înalt fenomen al spiritualității omenești... Pentru națiunea care-l naște e o binecuvîntare și un semn de noblețe, constituind o mîndrie reală a ei și nemuritoare. Răsărind din popor, dintr-un suflet încărcat de toate comorile, idealurile, durerile, și înfrîngerile înaintașilor, în el, în viața lui, în gîndul și simțirea lui, se frămîntă prin individualitate puternică, colectivitatea spirituală a națiunii.

— Fenomenele mărețe, fie ale naturii, fie ale spiritului omenesc, au nevoie de perspectivă, pentru a putea fi văzute, înțelese și apreciate în plenitudinea lor nemuritoare. Contemplate de aproape ne orbesc cu strălucirea lor, ne orbesc, mai ales, cu nimicnicia noastră, în comparație cu ele. Sau sîntem prea puțin înzestrați pentru a înțelege marea creație contemporană sau sîntem, mai ales, prea plini de patimi pentru a o recunoaște. Ni se pare că strălucirea altuia ne răpește din propria aureolă și puținătatea și întunecimea noastră cresc și mai vizibil prin lumina stelei de primul ordin. **(I. Agârbiceanu)**

— Ceea ce a caracterizat individualismul Renașterii este conștiința ce individul ia de propria lui libertate: privindu-se dezlegat de orice tradiție sau autoritate, nu caută sprijin decît în sine însuși și se crede într-adevăr centrul lumii. În scara valorilor pune individualitatea mai presus de toate...

— Întoarcerea spre clasicism a umanismului nu trebuie să ne înșele; modelele clasice nu servesc decît ca mijloc pentru afirmarea spiritului Renașterii. Și esența acestuia stă în liberarea, sau chiar dezlănțuirea tuturor forțelor umane...

— Renașterea nu e o reviriscență a spiritului antic... ci crearea unei noi mișcări spirituale bazată în întregime pe libertatea umană. Cu un curaj neînfrînt omul se avîntă atît spre cunoașterea realității, renunțînd la dogmele admise și făurindu-și noi metode, cît și spre cunoașterea omului interior în întregul lui; și în același timp se ridică spre libera creațiune artistică. În această splendidă dezlănțuire a tuturor energiilor, asistăm la minunata înflorire de opere nepieritoare în cugetare, în poezie, în artă...

— Aceasta e partea strălucită a ceea ce s-a numit cultura Renașterii, cîștigul ei etern... Dar medalia are și un revers. Noua concepție a omului conținea un germene de distrugere care avea, mai curînd sau mai tîrziu, să-și manifeste efectele. Am putea spune o racilă congenitală, virtualitatea unei deformări...

— Desigur, precum cînta Goethe, personalitatea completă e darul cel mai fericit ce a putut cerul dărui oamenilor. Dar individualitatea puternică are două căi de afirmare a ei; ori se recunoaște ca o parte din univers și caută să se integreze într-o ordine și ierarhie de esență spirituală, ori negînd necesitatea integrării în ceva superior, ajunge să se considere ceva unic, de sine stătător, absolut...

— Renașterea, în tendința ei generală și mai ales în aplicările practice ale individualismului ei, a ales calea cea de a doua. Trebuie să notăm că majoritatea spiritelor într-adevăr genial creatoare nu au căzut în exagerările individualismului absolut. E destul să amintim numele lui Leonardo da Vinci, Machiavelli, Michelangelo Buonarroti. **(C. Antoniade)**

— Sîntem cu toții ceea ce sîntem... atît prin limitele cît și prin forțele noastre, atît prin ceea ce ne lipsește cît și prin ceea ce avem. A avea cutare și cutare dar nu înseamnă întotdeauna un cîștig, după cum a-ți lipsi cutare și cutare dar nu înseamnă o pierdere. **(M. Arnold)**

— Orice om are în viața sa acea oră luminoasă, fie că provine din suferință sau din bucurie — ora în care își înțelege dintr-o dată propriul mesaj... Curajul

intelectual înseamnă a păstra activă şi vie această *clipă a conştiinţei născînde*, a face din ea izvorul necontenit ţîşnitor al intuiţiei noastre. **(G. Bachelard)**

— Cînd cade un vultur, cine poate şti în ce fund de prăpastie se va opri? Prăbuşirile unui om se măsoară întotdeauna după înălţimea la care se ridicase.

— Simţămintele au o viaţă a lor, o natură ce purcede din împrejurările în mijlocul cărora s-au născut; ele păstrează fizionomia locurilor unde au crescut şi pecetea ideilor ce au înrîurit asupra dezvoltării ei.

— Sîntem toţi fiii propriilor noastre străduinţe.

— Oamenii de seamă sînt întotdeauna proprii lor critici. **(H. de Balzac)**

— Unicul lucru cu adevărat trist pe lume e mediocritatea.

— Coală sufletească virgină, omul *zero-dimensional* nu are visuri, idealuri, ţeluri de atins, nu cunoaşte drama eşecului, în consecinţă, se înfăţişează eliberat de complexe şi de orice fel de traume psihice. Nu e ameninţat de nevroze, n-are coşmaruri nocturne, nu cunoaşte teroarea amintirilor, întreaga lui existenţă fiind exclusiv vegetativă, dirijată de cîteva reflexe, dintre care, primul, şi cel mai important, rămîne cel de apărare.

— Există marii biruitori ai istoriei, aşa cum există celebrii ei învinşi. Însă alături de ei se impun conştiinţelor noastre şi alţi eroi de o mărime nu mai puţin fascinantă: ignoraţii de geniu, cărora doar posteritatea le aduce o tardivă răscumpărare. Nu constituie ei rezerva de energie morală a lumii, n-a mers omenirea înainte prin jertfele lor modeste şi neştiute?

— Dimpotrivă, poate că numim *progres* înaintarea tăcută a omului spre culmile lui năzuite, sub imperiul milioanelor de sacrificii anonime, făcute de inşi fără nimb, şi de multe ori, fără nume, abnegaţii mărunte şi consimţite, dar înscrise cu litere de aur în cronica fără moarte a locuitorilor acestei planete căreia, mai mult decît Terra, iar fi convenit, poate, un alt nume: Speranţa. **(A. Baranga)**

— Personalitatea... esenţă dinamică a oricărui om, mereu disponibilă şi în continuă desfăşurare, cu progresul şi involuţiile ei, în dialectica existenţei. **(S. Battaglia)**

— Oamenii sînt în aşa fel făcuţi, încît nu numai că prezintă la fiecare pas diversităţi ireductibile, dar încă instinctele lor cele mai adînci îi împing în mod irezistibil să-şi trăiască viaţa în chip diferit, fiecare adică în felul său. **(L. Baur)**

— În fiecare om există posibilitatea de a trăi astfel, ca să-şi poată urma propriul instinct, propria lui experienţă. **(Ch. Fr. Baumeister)**

— Regii şi prinţii pot să confere titluri şi cruci, dar nu pot crea oameni mari, spirite care să se ridice peste muritorii de rînd, şi numai aceştia trebuie onoraţi. **(L. van Beethoven)**

— Ceea ce facem depinde de ceea ce sîntem; dar trebuie adăugat că sîntem, într-o oarecare măsură, ceea ce facem. **(H. Bergson)**

— Atîţia pomi, pe care vînturi năprasnice nu-i pot frînge, se rup sub greutatea propriului rod...

— Cel ce nu ştie să pună în „concluzie" oleacă de substanţă ce nu se găseşte în „premise", să lase ştiinţa în pace.

— Există mulţi oameni care trăiesc din şi prin ideea pe care semenii şi-o fac despre ei. Aceasta e forma optimă a lipsei de personalitate.

— Personalitatea este ca o monedă de argint care, oricum o arunci, cade mereu cu efigia în sus, niciodată cu reversul.

— Dacă tu însuţi ai un fond, atunci lumea întreagă cîştigă pentru tine un fond.

— Norii negri nu întunecă curcubeul, ci-l arată şi mai bine.

— Fiecare om să-şi dezvolte posibilităţile latente ale personalităţii.

— Soarele nu-şi ascunde petele cu minciuni, ci cu un prisos de lumină.

— Greşelile unui om mare se deosebesc de greşelile unui om de rînd prin aceea că de obicei se pot explica prin însuşirile lui bune.

— Aburii ce se ridică dintr-o baltă murdară sînt tot așa de curați ca și aburii ce se înalță din cel mai limpede rîu.

— O personalitate e ca un munte; îți lărgește orizontul dacă stai pe umerii săi; dacă-i stai însă la genunchi, îți strîmtează zarea, împiedicîndu-te să vezi și ce mai înainte ai văzut.

— Unii oameni sînt astfel construiți încît puterile lor cer un dușman, cum plămînii lor cer aer.

— Cele mai mari prostii nu le spun proștii, ci capetele mijlocii, care vînează după originalitate... **(L. Blaga)**

— Oamenii sînt egali prin deosebirile lor. **(W. Blake)**

— În oceanul vieții, oamenii sînt ca niște luntri — și atîtea fără cîrmaci. Adevăratele personalități sînt însă, nu bărci, ci insule, pe care valurile mării le bat, dar nu le îneacă.

— Superioritatea asupra mediului e lucru jenant. Cînd nu ai în buzunar monedă măruntă, ci numai aur, traiul e incomod. **(V. Bogrea)**

— Noblețea unui om constă în a-și păstra frăgezimea instinctuală a copilului... Toți oamenii de geniu au o predilecție specială pentru copii și pentru cei simpli. De aici își sorb ei seva vieții, puterea lor, simplicitatea aceea sublimă, care te izbește în creațiunea lor. **(I. Breazu)**

— Cel mai înțelept lucru e să fiu pur și simplu eu însumi, la bine ori la rău, cum s-o nimeri.

— Un om este rezultanta și exponentul tuturor forțelor care au fost în măsură să exercite o influență asupra lui, fie că asta s-a petrecut înainte sau după nașterea sa. Acțiunea lui, în orice moment, depinde exclusiv de constituția sa și de intensitatea și direcția acțiunii agenților variați cărora le este și le-a fost supus. Unii dintre aceștia vor contracara acțiunea celorlalți, dar așa cum este prin natura lui și așa cum s-a acționat asupra lui și se va acționa și de acum înainte, așa va reacționa și dînsul. **(S. Butler)**

— Soarta ne conduce tuturor brațul, dar numai naturile puternice sînt organe ale ei. **(G. Büchner)**

— Mai există oameni care confundă individualismul cu vocația personalității. Înseamnă a amesteca două planuri: cel social și cel metafizic.

— Oamenii puternici sînt adesea ratații fericirii; așa se explică faptul că nu sînt tocmai duioși.

— Ceea ce contează e de a fi uman și simplu... de a fi autentic. **(A. Camus)**

— Omul înzestrat este acela care vede punctul esențial și lasă tot restul la o parte, ca de prisos. **(Th. Carlyle)**

— Oamenii mari se cuvine a fi iertați atunci cînd se socot mai presus decît ceilalți, căci cei ce-s hărăziți a săvîrși fapte mărețe trebuie să aibă îndrăzneala de a le face și încredere în ei, avînd grijă doar ca încrederea pe care o au în ei înșiși să nu se schimbe în cutezanță. **(B. Castiglione)**

— Oamenii mari nu sînt exemplari. Nu-i poți lua ca pildă pentru năzuințele proprii. Geniul, întîmplarea stau la temelia gloriei lor. Iar acestea nu se pot imita. De unde, indiferența pentru om ca atare și ideea fatalității marilor personalități.

— Egoismul nostru ia formele cele mai paradoxale. Astfel, eu m-am gîndit adesea la ideea reîncarnării (în care, de altfel, nu-i vorbă, nu cred deloc), și m-am întrebat în ce formă mi-ar conveni să reapar pe lume. Ei bine, eu recunosc că sînt un om plin de cusururi, că dacă am unele însușiri, nu le am în măsura atinsă de alții, și cu toate acestea n-aș vrea să fiu nici chiar Michelangelo. Aș dori să fiu tot eu. Poate că dacă egoismul acesta e absurd, el explică totuși de ce ne împăcăm toți cu soarta care ne-a fost hărăzită. **(G. Călinescu)**

— Un vultur poate coborî mai jos decît găina, dar o găină nu se poate urca pînă în nori. **(A. P. Cehov)**

— Pămîntul se învîrtește mai bine atunci cînd fiecare se află pe el exact pe locul pe care îl merită. **(L. F. Céline)**

— Un om nu-i mai presus de alți oameni dacă nu realizează mai mult decît ei.

— Către fapte înalte tind numai sufletele înalte.

— Fiecare om este odrasla faptelor sale. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Fiecare om poartă în el tot ce a văzut și a iubit.

— Trebuie să ai o inimă mare pentru a vărsa lacrimi. Izvorul fluviilor mari se găsește în vîrful munților, care se învecinează cu cerul. **(F. R. Chateaubriand)**

— A știut nu numai să învețe, dar și să uite pentru a se regăsi pe sine însuși.

— În căutarea autenticității, a unui sens propriu, te cauți, doar, în fond, pe tine însuți și te găsești, te identifici, de obicei, accentuînd cît mai mult deosebirea dintre ceea ce ești tu însuți, și ceea ce a fost în afara și înaintea ta. **(I. Chinezu)**

— Sînt oameni *„prezenți"*, chiar cînd sînt absenți: și sînt oameni *„absenți"*, chiar cînd sînt prezenți.

— Nu-i nimeni cu totul indispensabil, dar nici cu totul inutil.

— Sînt oameni de care fulgerele sorții nu se ocupă; știu fulgere căzute pe stejar și pe mărețele temple, dar nu știu încă fulger care să-și fi dat osteneala de-a cădea pe o baligă pe drum.

— Cu cît se înalță, vulturul se-mbată de înălțimi. **(M. Codreanu)**

— Oamenii, pretutindeni, sînt destul de asemănători ca să merite a fi tratați egal și totuși destul de deosebiți ca, într-o egală tratare socială, să-și dovedească unicitatea sufletului lor, gradele puterii lor de inspirație și creație. **(P. Comarnescu)**

— Cînd cerul vrea să încredințeze unui om ales o mare misiune, el începe întotdeauna prin a încerca sufletul și cugetul său în amărăciunea zilelor grele; îi obosește mușchii și oasele în lucrări dureroase; îi aruncă ființa în toate lipsurile sărăciei și ale nevoii; vrea ca faptele lui să capete tot rezultate contrare celor dorite; în sfîrșit, îi ațîță inima, îi întărește firea, îi mărește și adaugă forțele prin energie fără care n-ar fi în stare să-și împlinească ursita. **(Confucius)**

— Individualitățile excepționale reprezintă cu autenticitate formula ce exprimă stadiul moral al omenirii. **(J. Conrad)**

— Insul superior, cu toată inadaptabilitatea față de ambianța socială, cu toată simbolica-i ascensiune în depărtările astrale, este scufundat și absorbit de speță. Geniul figurează în primul rînd ca cetățean al țării sale și nu poate fi devorat de cosmopolitism. Cu toată superba plenitudine a harurilor personale, el se contopește în masa omogenă, în colectivitatea strict geografică. Nu ne putem, însă, permite ideea depersonalizării ... **(B. Constant)**

— La spiritele mari, contemplația nu e decît maximum de activitate, iar visul o etapă a idealului.

— Personalitatea care se formează singură e mai puternică, dar cu ce preț!

— Mulți își caută o personalitate, imitînd pe a tuturora.

— Decît să intervenim greșit în evoluția unei individualități — mai bine deloc. Cel ce se formează prin sine cu prețul durerii e mai trainic decît cel ce e dezorientat spre a fi cruțat de unele rătăciri; la adevăratele personalități rătăcirile duc mai sigur pe calea lor adevărată; a mutila e o crimă, a lăsa să se formeze singur e o asprime mai lesne de primit, a dispare fără ajutor e natural, deci mai puțin imoral; imoral e ceea ce siluiește, ceea ce falsifică. Idealul educației e a ne găsi pe noi înșine, nimic mai mult.

— Dintre toate formele de existență, cea care nu s-a dezmințit niciodată e personalitatea.

— E lege de fier: cei puternici robesc pe cei slabi; cei umiliți însă înving sub colțul nevoii; fără ocrotire, energia îi face tari prin ei singuri.

— Revolta individuală pasivă e stearpă; revolta-n acțiune a personalității nedreptățite, impune.

— Căutîndu-ne veșnic un eu, îl neglijăm pe al nostru real; cine nu-și cultivă micul ogor, nu poate stăpîni o moșie.

— Lupta vieții pentru o personalitate e îndoită; să-și asigure un loc în viață și să-și dezvolte eul diferențiat de cei cu care se simte înfrățit prin lupta de a trăi: sînt deci de două ori mai nefericiți.

— Cel mai trist moment al vieții noastre e acela-n care ni se curmă evoluția personalității; sîntem totdeauna

o calitate-n devenire; limita şi realizarea ei e cercul de fier al personalităţii. **(P. Constantinescu)**

— Spiritele înalte au privirea pătrunzătoare ca ochii de vultur, care privesc neantul sau adîncimea rămînînd întotdeauna în mijlocul acestor extreme ale cugetării.

— Mediocrităţile sînt întotdeauna ca tăciunii, care scot fum mult fără să încălzească şi să lumineze.

— Ambiţia, mîndria, mînia, sînt defecte pentru unii oameni, dar pentru alţii ar fi calităţi, dacă le-ar poseda, căci ar scoate mai mult în relief personalitatea lor.

— Cu aripile cugetării poţi zbura spre veşnicie. De acolo privind omenirea, o vei vedea prea mică pentru înălţarea şi puterile tale. De aceea înaripaţii cugetării nu pot fi înţeleşi şi văzuţi decît de cei care pot să se urce o clipită spre dînşii.

— Cînd spiritul unui om produce mai puţin decît a fost cultivat, atunci avem de-a face cu o mediocritate. Dacă spiritul lui, printr-un minim de cultură, dă un maxim de creaţie, ne găsim în faţa unui talent. În fine, dacă acest maximum întrece orice limită, putem să ne închinăm în faţa sa, căci e un geniu.

— Ideile mari pornesc întotdeauna din suflete mari. Cei mici se mulţumesc să stea închişi în egoismul lor, ca într-o cetate, unde nu poate pătrunde lumina strălucitoare a altruismului. Neavînd nici un ideal, trăiesc fără a cunoaşte suprema fericire a vieţii: puterea şi dorinţa de a lupta pentru triumful adevărului. **(V. Conta)**

— Omul nu e singur, trăieşte într-o comunitate de destin cu ceilalţi oameni printre ceilalţi, dar calea adevărată este una singură pentru fiecare...

— Fiecare om trebuie să înţeleagă ce-i este dat să facă şi, făcînd, omul se construieşte pe sine, începe să fie. **(O. Cotruş)**

— Cît de dezamăgită este uneori lumea cînd îl cunoaşte de aproape pe omul celebru... de vină e, fie fantezia copilărească a oamenilor, fie invidia care minimalizează totul, fie însăşi imperfecţiunea omului celebru. **(Dante Alighieri)**

— A fi îndrăzneţ, cînd ai un trecut pe care îl poţi compromite, este cel mai mare semn de forţă.

— Ce crezi oare că a fost viaţa oamenilor care s-au ridicat deasupra obişnuitului? O luptă continuă. **(A. Delacroix)**

— Drumurile grele, urcuşurile, nu sînt pentru respiraţia tuturor. **(Ov. Densusianu)**

— Omul este clădit din propria lui dezvoltare, din propria lui istorie.

— Niciodată nu ne arătăm mai porniţi decît atunci cînd avem de apărat propria noastră lipsă de valoare. **(Vl. Desnica)**

— Cei cărora li se dă locul al doilea în mod unanim şi nu cedează locul cel dintîi nimănui, îl merită incontestabil.

— Numai o catastrofă generală a globului ar putea să stingherească ştiinţele, artele şi să îngroape sub ruinele ei numele oamenilor celebri care le-au cultivat cu succes. Lumina spiritului poate să-şi schimbe climatul, dar ea e la fel de nepieritoare ca lumina soarelui. **(D. Diderot)**

— Fluturele care continuă să zboare în jurul lămpii pînă în clipa cînd este mistuit de dogoarea ei, este mai presus de cîrtiţa care trăieşte în linişte şi pace în galeria sa întunecoasă. **(H. D. Djübran)**

— Oamenii mari, în cele mai multe cazuri, sînt judecaţi de oameni mici, iar un om mic tinde să reducă tot ce atinge, la propriile sale dimensiuni. Un om mare, un spirit mare, poate să fie judecat numai de un spirit înrudit întrucîtva cu el. **(C. Dobrogeanu-Gherea)**

— Sacrificiul voluntar, făcut în deplină conştiinţă şi liber de orice constrîngere, jertfa de sine spre binele tuturor, acesta este, după mine, semnul celei mai înalte dezvoltări a personalităţii.

— Un om care este atît de drept şi de generos, încît recunoaşte valoarea altuia, chiar în detrimentul său, vădeşte atîta demnitate, încît se poate socoti superior oricui. **(F. M. Dostoievski)**

— Oamenii mari au fost fericire pentru omenire, dar au fost de fapt cei mai mari nefericiţi.

— Trebuie să iubim omenirea pentru cei cîţiva oameni mari pe care îi dă din cînd în cînd. **(I. Dučić)**

— Cred că nu există om care să vrea să-şi schimbe cu adevărat şi în întregime esenţa, cu indiferent care alt om. Ne-ar plăcea să avem trăsăturile, prestanţa, cultura, averea altuia. Dar nu rădăcinile, nu fiinţa interioară, nu lucrul acela care e *eul*, un *eu* pe care îl preferăm, totuşi, chiar dacă îl urîm. **(G. Duhamel)**

— Oamenii nu se deosebesc între ei numai prin trăsăturile accentuate ale firii lor, ci şi prin întreg felul lor de a fi. Chiar dacă nu au nici o trăsătură care să-i deosebească de media generală, ei nu sînt totuşi la fel unul cu celălalt. Este vorba de acele particularităţi care transformă o fiinţă umană într-o individualitate.

— Unii se închipuie crema societăţii şi ei nu sînt decît spuma.

— Oamenii tari n-au nevoie de religii. Oamenii drepţi n-au nevoie de convingeri. **(V. Eftimiu)**

— Un caracter complex pare totdeauna plin de contradicţii oamenilor care sînt deprinşi cu dimensiunile obişnuite. **(I. G. Ehremburg)**

— Valoarea unui om rezidă în ceea ce dă el şi nu în ceea ce este capabil să primească. **(A. Einstein)**

— Mare nu este cel care poate modifica materia, ci acela care poate să-mi schimbe starea de spirit.

— Cînd te afli prea aproape de un munte nu-i vezi înălţimea. **(R. W. Emerson)**

— Nu are aceeaşi putere cuvîntul celor ce sînt fără glorie şi al celor ce o au. **(Euripide)**

— Sîntem într-un fel şi într-altul, sîntem în multe feluri; sîntem mai ales ceea ce iubim în noi. **(E. Faguet)**

— Este mai important ca ceilalţi să creadă că eşti cineva, decît să fii într-adevăr cineva? **(L. Feuchtwanger)**

— Oamenii mari, exemplari — asemenea oameni care revelează esenţa omului — au avut numai o singură pasiune fundamentală dominantă: realizarea scopului, care a constituit obiectul esenţial al activităţii lor.

— Un om fără inteligenţă este un om şi fără voinţă. Cine nu are inteligenţă, se lasă sedus, orbit, întrebuinţat ca mijloc de alţii... numai cine gîndeşte este liber şi independent.

— De pace se bucură tot ce trăieşte numai în elementul său propriu, numai în fiinţa sa proprie. **(L. Feuerbach)**

— A rămîne tu însuţi, după ce te-ai cunoscut îndeajuns, este condiţia elementară a originalităţii, a creaţiei.

— În esenţă, omul este egal cu el însuşi şi atipiile pe care le observăm în fiecare zi nu sînt decît rezultatul unor devieri de comportament prin interferenţa naturii umane cu elementele din afară.

— Încercările de a exagera propria importanţă, şarja singulară şi inoportună, cu alte cuvinte, orice tentativă de originalitate silită, este un act ratat dinainte, care se învecinează cu ridicolul. **(O. Fodor)**

— Omul este, conform naturii lui, înclinat spre anumite lucruri, unele dintre ele chiar foarte mărunte, dar aceste lucruri, oricît de mărunte ar fi, înseamnă pentru el viaţa, ori tot ce poate fi mai bun în viaţă. **(Th. Fontaine)**

— Fii nou, fii tot, fii clar, fii tu în orice clipă a ta. **(H. Furtună)**

— Îmi place să ajut oamenii care se ajută singuri. **(J. Galsworthy)**

— Întoarce-te la tine însuţi, căci nimic nu se iscă din nimic şi numai din trecutul tău, din ceea ce eşti în clipa de faţă, se va plăsmui cel ce vei fi mîine.

— Adevăraţilor deschizători de drumuri nu le pasă dacă sînt urmaţi sau nu: ei merg drept înainte fără să-şi întoarcă privirile îndărăt.

— Faptele noastre se leagă de noi, precum de fosfor sclipirea. Ele ne consumă, ce-i drept, dar ne făuresc strălucirea.

— Importanţa să fie în felul cum priveşti tu, nu în ceea ce priveşti. **(A. Gide)**

— Pentru ca să faci ceva, trebuie să fii cineva.

— Oamenii mari au doar dimensiuni crescute, calităţile şi defectele le au în comun cu ceilalţi, numai amploarea lor e mai mare. Proporţiile dintre ele pot fi aceleaşi.

— Nu există mai mare consolare pentru cei mediocri decît aceea că și geniile sînt muritoare.

— Cînd soarele îl luminează, și noroiul strălucește.

— De ce-i al tău nu scapi nici chiar dacă-l zvîrli.

— Să devii ceea ce ești.

— Acolo unde e multă lumină, e și umbra mai puternică.

— Chiar omida, sau crisalida, prevestește cît de smălțat va fi un fluture.

— Personalitatea este binele suprem... Fiecare om are particularitățile lui, uneori curiozitățile, ciudățeniile lui. Dar pentru a deveni o personalitate, trebuie să ne cultivăm calitățile, nu particularitățile... omul cel mai neînsemnat poate fi complet cînd se mișcă înăuntrul hotarelor capacităților și ale aptitudinilor sale.

— Se vorbește mereu despre originalitate, dar ce înseamnă ea oare? Din clipa în care ne naștem, lumea începe să acționeze asupra noastră și acțiunea aceasta continuă pînă în clipa din urmă. Și așa e pretutindeni. Ce putem considera oare numai al nostru, afară de energie, putere, voință! Dacă aș fi în stare să spun tot ce datorez marilor înaintași și contemporani, nu mi-ar rămîne mare lucru.

— Omul născut să devină un spirit superior, mai are nevoie și de multă cultură; aceasta i se revelează fie prin grija părinților și educatorilor săi, fie treptat, prin acțiunea blîndă a exemplului dat de alții, sau prin acțiunea aspră a experienței proprii.

— Oamenii deosebiți sînt deosebiți prin îndatoririle lor, care sînt diferite de ale omului obișnuit. **(J. W. Goethe)**

— Ferește-te de banalitate. Nu uita că dacă va fi să te îneci — cel puțin nu te îneca într-un lighean cu apă — zvîrle-te în ocean...

— Profeții visurilor împlinite, ocrotitorii idealurilor realizate, generalii marilor izbînzi, de obicei pleacă discret din lume. Ei încarnează principiul luptei, prin ei cere cuvîntul sbuciumul maselor anonime. Pînă în clipa biruinții mulțimea e suspendată de privirea lor și îi urmează cu instinctul sigur al supunerii salvatoare. Ei pronunță cuvîntul de ordine, ei dau semnalul de atac. Sosit odată triumful însă, nervii se destind, disciplina morală se atenuează, rîndurile se sparg, ierarhia valorilor suferă o eclipsă trecătoare, arena e năpădită de figuranți și banchetul biruitorilor răsună zgomotos și profan. La acest val de beatitudine stearpă marele chinuit nu e la locul lui, el se dă binișor la o parte și singurătatea creatoare îl învăluie cu încetul... **(O. Goga)**

— Un om superior, un mare scriitor, e în mod fatal, prin însuși geniul său, o sinteză a rasei și vremii sale, reprezentantul unui moment, sau al unui fragment de umanitate... **(R. de Gourmont)**

— Fiecare este numai atîta cît știe, și singur înțeleptul poate totul. Un om fără cunoștințe — o lumină în întuneric. **(B. Gracian y Morales)**

— Oricare din noi se schimbă pe sine însuși, se modifică în măsura în care schimbă și modifică întregul complex de raporturi al cărui centru de interpătrundere este... Dacă individualitatea noastră proprie e ansamblul acestor raporturi, a deveni o personalitate înseamnă a dobîndi conștiința acestor raporturi, și a ne modifica propria personalitate înseamnă a modifica ansamblul acestor raporturi. **(A. Gramsci)**

— Fiecare experiență de viață își are propriile sale date unice și, ca atare, imposibil de comunicat. **(R. A. Granit)**

— Sîntem făcuți din tot ceea ce vedem, auzim... și credem. **(J. Green)**

— Viața singură, ca o constatare existențială, nu oferă o rațiune de a fi. A trăi este un mijloc pentru o viață îndeosebi calificată. Existența n-are alt scop decît ca instrument al unui alt scop decît ea însăși. Și tocmai valoarea acestui scop face și justificarea vieții. Acest scop este un veșnic suiș către personalitate, adică actualizarea maximală a elementelor virtuale, de natură individuală și socială, ale ideii de persoană.

— Formarea personalității este sensul însuși al vieții sociale... Iată pentru ce ideea de personalitate este valoarea supremă etică.

— O nouă structură socială și economică a națiunii, dacă merge mînă în mînă cu dezvoltarea și afirmarea personalității sociale, adică cuprinde sintetic personali-

tatea comunității ca și personalitatea individului — iată condițiile unei libertăți adevărate.

— Personalitatea face din fiecare om un factor al acțiunii. Îi fixează o statornicie morală și îi dă o răspundere efectivă, în mersul necesar al omenirii și progresului ei. Personalitatea respectă toate laturile vieții. În opera de elaborare a acțiunii și a culturii omenești, ea face apel la toți oamenii, dîndu-le tuturor putința unor înfăptuiri întregi, care să-i determine și să-i înnobileze sufletește.

— Personalitatea este un bun spiritual, pentru a cărui menținere trebuie să muncim necontenit. Ea este prețul unei cuceriri prin simpla ei natură, adică, fără efortul nostru aplicat în permanență asupra ei, n-ar putea fi niciodată definitivă.

— Personalitatea implică imperative peste care nu se poate trece: îndeplinirea îndatoririlor noastre de oameni, respectarea necondiționată a valorilor, credința într-o ordine superioară a lucrurilor. De asemenea personalitatea implică o acțiune continuă, în cadrul societății, a relațiilor, a intereselor ei istorice și culturale.

— Este necesar ca dezvoltarea personalității individuale să nu se despartă de condițiile vieții sociale. Nu există individ a cărui manifestare cît de nouă și cît de posibilă să se fi petrecut în afara factorilor sociali, în afara unor anumite condiții, pe care numai aceștia le pot realiza.

— Două lucruri încununează personalitatea socială: un maximum de responsabilitate față de tine însuți și față de țară, și apoi creația, adică transformarea realității de astăzi pe care o cunoaște într-un maximum de realitate nouă; voința de a persevera în realizarea cu curaj și cu spirit de sacrificiu, a scopurilor sociale și naționale ... iată omul nou!

— O lume plină numai de savanți sau numai de lucrători ar fi realități paradoxale, nonsensuri fără nici un rost de a exista. În realitatea generală a progresului omenesc, toate muncile sînt la fel de utile și de integrante dacă ele sînt înfăptuite cu grijă, cu preocupare continuă a lucrului întreg și demn.

— Personalitatea este o integritate autonomă, care își are sens în ea însăși, pe lîngă acela care face din ea un propulsor al acțiunii sociale.

— Misiunea personalității este ca prin ea să se contribuie la realizarea umanității. Pentru aceasta personalitatea trebuie să împlinească o seamă de condiții necesare. Astfel: să știe să accepte cu curaj condiția de a trăi, să știe să se ridice deasupra instinctelor, așa încît să constituie o domnie a spiritului unui organism disciplinat și, în sfîrșit, să știe să se încadreze în viața socială, făcînd din valorile acesteia, prin continuă reflecție și critică, idei clare și constructive.

— Personalitatea reprezintă cea mai înaltă sinteză sufletească. Are o justă viziune a lucrurilor. Știe să aleagă scopurile cele mai organice, precum și mijloacele cele mai potrivite. Sufletește, are o stăpînire matură a efectelor ei, iar intelectualicește o justă putere de întrebuințare a rațiunii. Acțiunile ei au înfățișarea unei sinteze, a căror integritate pare sculptată.

— Nu trebuie să căutăm personalitatea în realizări extreme, ieșite din comun. Dimpotrivă, trebuie căutată în perspectiva vieții curente, în lumina acțiunii care se realizează sub ochii noștri.

— Tribuna personalității este viața cu tot ce constituie munca ei de devenire. Realizarea ei pretinde stărilor sufletești pe care trebuie să se bizuie, o condiție unică: integritatea lor. **(D. Gusti)**

— Toți oamenii cu sufletele mari se înrudesc. **(B. P. Hasdeu)**

— E de un mare folos pentru sănătatea morală și intelectuală a unui om să aibă prilejul de a întreține legături continue de camaraderie cu persoane care nu seamănă cu el, care nu se sinchisesc de țelurile lui și îl obligă oarecum să iasă din el însuși pentru a le aprecia sfera de preocupări și aptitudinile. **(N. Hawthorne)**

— Oamenii mari în istorie sînt cei ale căror scopuri particulare cuprind un element substanțial, voința spiritului general al lumii ... Oamenii cu însemnătate istorică generală sînt acei ale căror scopuri au o valoare universală. **(G. W. F. Hegel)**

— Cel despre care nu se spune nimic rău, este, îndeobşte, un om despre care lumea nu poate spune nici un bine. **(Cl. A. Helvetius)**

— Personalităţi... oameni care au reuşit să se încadreze pe cît posibil complet în totalitate, să se pună pe cît posibil mai deplin în serviciul a ceea ce se află mai presus de persoane...

— Erou şi om vrednic de un interes deosebit devine numai acela care este pus de natură şi prin educaţie în situaţia să-şi topească aproape pe de-a-ntregul persoana în funcţia ei ierarhică, fără ca totuşi prin aceasta să-şi piardă impulsul puternic, proaspăt, demn de admirat, care constituie mireasma şi valoarea individului. **(H. Hesse)**

— Fiecare doreşte să fie o idee a măreţiei. **(F. Hölderlin)**

— Cînd un om este o glorie pe fruntea naţiunii sale, naţiunea care nu bagă de seamă acest lucru uimeşte în jurul ei neamul omenesc.

— Supremaţia celor buni pare a fi scopul şi idealul propriu-zis, chiar dacă nu totdeauna mărturisit, al tuturor încercărilor din evoluţia societăţii.

— Există pentru fiecare din noi anumite paralelisme între inteligenţa, moravurile şi caracterul nostru, care se dezvoltă necontenit şi nu se rup decît în momentele de mare tulburare ale vieţii. **(V. Hugo)**

— Avem întotdeauna tendinţa să atribuim propriile noastre defecte şi celorlalţi... Uităm mereu că alţi oameni pot să nu ne semene... **(A. Huxley)**

— S-a zis de atîtea ori că fiecare epocă, fiecare mişcare socială, literară etc. îşi găseşte omul său. Aceasta înseamnă că un om devine reprezentativ numai cînd are un temperament şi o cultură potrivite cu epoca sa, cu mişcările sociale etc. ale epocii sale.

— O personalitate, oricît ar fi de puternică, nu poate avea înrîurire decît în nişte împrejurări favorabile. Iar un curent popular, o tendinţă socială nu ajunge la realizare decît întrupată în individualităţi puternice.

— O concepţie puternică, personală, colorează realitatea întreagă, creînd o lume sui-generis.

— A regreta că nu te-ai născut altfel este a regreta că te-ai născut tu şi nu s-a născut altcineva. A dori să fii altfel este a dori să mori tu şi să se nască altcineva. Căci tu, tu eşti tu. **(G. Ibrăileanu)**

— O comunitate e ca o corabie; fiecare trebuie să fie pregătit să treacă la cîrmă. **(H. Ibsen)**

— Viaţa ta să fie astfel, în necontenita-i dezvoltare mai sus, încît eul tău de ieri să fie pentru tine un învins ori un întrecut spre care să poţi privi totuşi cu simpatie.

— Niciodată oamenii mari n-au înţeles să fie mai mari decît ceilalţi.

— Cînd oamenii vor sări să te bată cu pietre, să ştii că au văzut ceva bun la tine.

— Să nu-ţi fie frică de duşmanii cari te batjocoresc întîi şi te imită pe urmă.

— Urzica n-a biruit trandafirul; l-a înăbuşit. L-ar birui numai cînd ar da floarea şi mireasma lui, după ce a izbutit să-l înăbuşe.

— Nu te supăra de critica oamenilor întunericului. Vii cu lumina în turn şi vrei să-ţi mulţumească liliecii pe care i-ai zburătăcit?

— Sufletele tari nu sînt cele rezemate pe multe proptele, ci acelea care stau numai pe temelia lor.

— Cînd vezi mai bine, suit pe umerii altuia, nu te mîndri, şi mai ales nu-ţi rîde de el, căci prin el eşti acolo.

— Un om mare nu are prilejul să facă totdeauna fapte mari, dar el se simte oricînd vrednic de ele şi e totdeauna gata să le facă.

— Zburînd sus, te faci nevăzut, dar vezi.

— Diamantul scînteie şi cînd îl fărîmi sub picior.

— Pe înălţimi ai numai căldura pe care o duci cu tine.

— Nu întreba pe nimeni de unde vine, ci numai ce a fost în stare să aducă de acolo.

— Salută un om mare, nu descoperindu-ţi capul, ci descoperindu-ţi cugetul.

— Cine e făcut pentru lucruri mari, moare cînd nu le poate face.

— Ce deosebește diamantul de cărbune? Nu că primește mai multă lumină, ci că trimite mai multă înapoi.

— A te simți superior înseamnă a întinde mîna de ajutor celor ce se pot ridica pînă la tine. **(N. Iorga)**

— O caracteristică a personalității majore este imposibilitatea de a trăi contradicția, efortul continuu de a o depăși, de a găsi un loc geometric al consecvenței.

— Ratarea... este trăirea în iluzoriul pur. Cînd ești silit să te iluzionezi total cu privire la tine, iluzia se întinde ca o pecingine și peste lume. Iar dacă alegi disprețul de tine, disprețuiești lumea, măcar sub forma unei continui invidii. **(Alex. Ivasiuc)**

— Totul se modelează, totul are însemnătate, ceea ce este și ceea ce visăm, ceea ce știm și ceea ce presimțim, toate acestea își imprimă ușor dar sigur liniile fine care vor fi apoi modelate și cizelate, adîncite sau netezite. **(J. P. Jacobsen)**

— Naturile superioare sînt acelea care strălucesc în încercări. **(H. James)**

— Cea mai desăvîrșită fericire este în cea mai înaltă perfecțiune posibilă, și această cea mai înaltă perfecțiune, la rîndul său, se află în actul cel mai înalt al naturii umane, adică activitatea rațională și liberă, sau personalitatea. **(P. Janet)**

— Hotărîrea absolută pe planul existenței este ceea ce face individul. **(S. Kierkegaard)**

— Ce vrei să fii? Eu însumi! Atît. Dincolo de asta nu pot fi nimic.

— Eu sînt cîte puțin din tot ce-am întîlnit. **(E. Knight)**

— Spiritul de moderație și oarecare înțelepciune în viață lasă pe oameni în obscuritate: le trebuie merite mari pentru a fi cunoscuți și admirați sau, poate, păcate mari.

— Un suflet mare este mai presus de jignire, de nedreptate, de durere și de batjocură; și ar fi invulnerabil dacă nu ar suferi de compătimire. **(J. de La Bruyère)**

— Poți dobîndi idei de la alții, dar calea gîndurilor tale, tiparul în care se așează ele trebuie să fie al tău propriu. Ideile pot fi comunicate, dar nu structura intelectului fiecăruia. **(Ch. Lamb)**

— Ceea ce geniul individual poartă în sine mai frumos și mai măreț, nu e singularitatea care-l izolează, ci faptul de a concentra și simboliza, în chiar această singularitate, viața colectivă a unei epoci sau a unei obști, faptul de a fi reprezentativ. **(G. Lanson)**

— Gloria oamenilor mari trebuie să se măsoare întotdeauna cu mijloacele de care aceștia s-au servit pentru a o dobîndi.

— Spiritele mediocre osîndesc tot ce le depășește înțelepciunea. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Chiar cînd pasărea umblă, simți că are aripi. **(A. Lemierre)**

— Ideea determinismului care stabilește necesitatea acțiunilor omului și spulberă povestea absurdă a liberului-arbitru nu exclude cîtuși de puțin nici rațiunea, nici conștiința omului și nici aprecierea acțiunilor lui. Dimpotrivă, numai punctul de vedere determinist face posibilă o apreciere riguroasă și exactă, în loc să pună totul pe seama liberului-arbitru. De asemenea, ideea necesității istorice nu diminuează cîtuși de puțin rolul personalității în istorie; întreaga istorie se compune tocmai din acțiunile unor personalități care sînt, fără îndoială, forțe care acționează. Adevărata problemă care se pune atunci cînd urmează a se aprecia activitatea pe tărîm social a unei personalități este aceasta: în ce condiții va fi asigurat succesul acestei activități. Ce garanție avem că această activitate nu va rămîne un act izolat, înecat în oceanul unor acte contrare? **(V. I. Lenin)**

— Port în mine rațiunea existenței mele... sînt ceea ce sînt.

— Sufletele mari... sînt răsplătite din belșug de faima, de laudele și de onorurile pe care le dă acestor spirite deosebite mărimea lor, și de trăinicia amintirii pe care o lasă despre ele urmașilor. **(G. Leopardi)**

— Oricît de hotărîtoare am socoti că este o personalitate afectivă, spirituală și artistică înnăscută și dobîndită prin autoeducare, ea rămîne totuși numai una din com-

ponentele interacțiunii cu marile evenimente transformatoare de oameni.

— Calea omului către adevărata lui dezvoltare și cunoaștere de sine trece prin cucerirea de către el a lumii exterioare. El trebuie s-o cucerească mental și afectiv — fie că este vorba de o lume social umană sau de lumea naturală, mediată de aceasta —, și s-o transforme în propria sa lume. Numai astfel omul își poate lărgi și adînci personalitatea...

— Personalitatea devine mai largă și mai adîncă, mai concretă, atunci cînd se dovedește în stare să trăiască și să simtă conștient participarea ei la viața omenirii ca un moment organic al ei însăși. **(G. Lukács)**

— Toți avem o dublă existență: o existență în noi și o existență în conștiința despre noi a celuilalt.

— Numai entuziasmul impersonal pentru ceea ce știi că este adevărul în gîndirea ta și pentru ceea ce simți că este frumos în închipuirea ta, numai aceasta îți pune pe frunte semnul celor chemați. **(T. Maiorescu)**

— Nu există demnitate care să nu se întemeieze pe durere.

— Mă gîndesc la oamenii istoriei în funcție de opera lor, și poate că la toți oamenii, în funcție de opera de care îi socotesc capabili.

— Ceea ce mă interesează într-un om oarecare este condiția umană: într-un mare om, mijloacele și natura măreției sale; ...și cîteva trăsături care exprimă mai puțin un caracter individual, cît o relație particulară cu lumea.

— Omul este ceea ce face... el este suma actelor sale... Esențialul este să te legi de o mare acțiune și să n-o mai abandonezi.

— A da un sens vieții înseamnă a o subordona unei valori necontestate, prin ea însăși: valorile care poartă în ele această putere salvatoare implică un sacrificiu sau aparența unui sacrificiu, în folosul oamenilor, fie că acela care le-a ales se preocupă sau nu de acest lucru ...ele tind să schimbe ordinea lumii și sînt prin aceasta, ca și arta, marile aliate ale omului împotriva destinului. **(A. Malraux)**

— Nu se poate considera o personalitate armonioasă decît cel care știe să dea fiecărui lucru — profesiunii și faptului de a fi om, vieții și realizării — ceea ce este al său. **(Th. Mann)**

— Toate marile prototipuri umane își capătă valoarea lor simbolică tocmai prin sensul lor universal, adică prin faptul că depășesc granițele naționalităților și popoarelor. **(G. Marañon)**

— Trebuie să stai pe picioarele tale, perfect lucid și cu conștiința clară, să-ți afirmi forma de viață care ți-e proprie.

— Nu te îngriji de părerea ce se formează în jurul tău; îndreaptă-ți gîndul către scopul pentru care ai fost creat. **(Marcus Aurelius)**

— Marea mea forță, pînă acum, atît în conduita vieții, cît și în lucru, a stat în faptul că mi-am cunoscut limitele și m-am menținut între ele.

— Greu e nu atît să fi fost cineva, cît să rămîi.

— O doctrină puternică și tînără este în mod firesc intolerantă... orice convingere care se manifestă acceptînd legitimitatea convingerii adversarului se osîndește la inactivitate; e lipsită de forță, lipsită de eficacitate... Totuși noi trebuie să introducem printre oameni spiritul de toleranță, avem cu toții dreptul să fim ceea ce sîntem, și omul de lîngă noi nu ne poate interzice să fim ceea ce sîntem, în numele propriilor sale principii... trebuie să avem libertatea de a greși, cu condiția ca adevărul să se bucure și el de o libertate asemănătoare; adevărul va birui întotdeauna la momentul oportun.

— Actele noastre sînt consecințele a ceea ce sîntem și a ceea ce ne înconjoară. **(R. Martin du Gard)**

— Omul bogat este cel care *are nevoie* de totalitatea de manifestări umane ale vieții; omul pentru care propria sa realizare există ca o necesitate interioară, ca o nevoie. **(K. Marx)**

— Întotdeauna indivizii au pornit, și nu puteau să nu pornească, decît de la ei înșiși.

— Adevărata bogăție spirituală a individului depinde în întregime de bogăția relațiilor reale.

— Chiar în cadrul unei aceleiaşi naţiuni, indivizii, chiar dacă facem abstracţie de relaţiile lor materiale, se dezvoltă în mod cu totul diferit. **(K. Marx — Fr. Engels)**

— Omul profită mai mult de pe urma greşelilor pe care le face din proprie iniţiativă decît de pe urma faptelor juste pe care le face numai la sfatul altuia.

— E dureros să nu-ţi dai seama de propria ta mediocritate decît atunci cînd e prea tîrziu. O astfel de constatare nu contribuie cu nimic la ameliorarea caracterului unui om. **(W. S. Maugham)**

— Viaţa unui individ e revelarea unui gînd ascuns şi puternic; orice semn, orice afirmaţie, orice fapt trădează o parte din fiinţa sa. **(G. Mazzini)**

— Dacă personalitatea umană, independentă şi energică, are o anumită valoare, această valoare este dată tocmai de scopul pe care ea îl urmăreşte şi de capacitatea sa de a-şi adapta mijloacele la scop: dar nu un scop egoist şi *ad libitum*, după plac, ci un scop care să intereseze prin simpatie întreaga omenire sau măcar o parte considerabilă din omenire. **(M. Menendez y Pelayo)**

— Omul este propriul său Prometeu. **(J. Michelet)**

— Greşelile oamenilor mari sînt ca eclipsele de soare, care strălucesc totuşi prin părţile acoperite vederii noastre.

— Natura noastră e rezultatul deprinderilor, instinctelor şi dorinţelor noastre, ea este modul nostru de a fi, individual, ireductibil. **(M. E. de Montaigne)**

— Pentru ca să faci lucruri mari nu se cere să fii cine ştie ce geniu. Nu trebuie să stai deasupra oamenilor, ci să fii alături de ei. **(Ch. de Montesquieu)**

— Nu-i vorba neapărat numai să trăieşti, ci să trăieşti fiind şi devenind tot ceea ce eşti. **(H. de Montherlant)**

— Chiar dacă nu te identifici cu însuşirile tale, rămîne totuşi adevărat că ele te determină şi te constituie. **(R. Musil)**

— Sînt unii oameni ca luminările: se topesc la propria lor lumină.

— Trufaşul e *plin* de *gol*.

— Intr-o singură viaţă, sînt oameni care pot trăi mai multe, după cum sînt oameni care nu pot trăi nici pe cea unică.

— Te poţi găsi în fiecare om, dar nu te poţi regăsi decît într-unul: în tine.

— Vulturul zboară cu cerul în aripi, dar cu pămîntul în ochi. **(T. Muşatescu)**

— O stea nu se teme să fie luată drept licurici. **(F. Nansen)**

— Marea artă de a conduce constă din a lua pentru tine o parte dreaptă din truda tuturor. **(J. Napier)**

— Imposibilitatea de a cunoaşte pe deplin fiinţa omenească, individual considerată, e determinată de *unicitatea ei*. Pe lîngă complexul de calităţi *comune*, graţie cărora poate fi considerat, din punct de vedere biologic, ca făcînd parte din specia omenească, fiecare om posedă un complex de calităţi *particulare*, care îl fac să se deosebească de toţi ceilalţi oameni, să fie adică, ceva *unic*. Nesocotirea acestui adevăr elementar a fost, întotdeauna, cauza a nenumărate erori din partea acelora care, considerînd pe oameni ca fiind asemenea, sau chiar identici, în ceea ce le constituie esenţa, au lucrat ca şi cum ar fi fost aşa şi s-au înşelat, nu numai în dauna lor, ci şi, dacă şi-au luat rolul de reformatori, în dauna popoarelor respective. **(P. P. Negulescu)**

— Drumul cel mai scurt în munţi duce de la un pisc la altul; dar ca să urmezi această cale, trebuie să ai picioare lungi.

— Dacă ai caracter, ai în viaţă un eveniment tip, care revine mereu.

— Nu puterea marilor sentimente fac pe oameni superiori, ci durata lor. **(Fr. Nietzsche)**

— Chiar atunci cînd apune, soarelui tot soare i se spune. **(Nonnos din Panopolis)**

— Personalitatea este elementul *romantic* al eului. **(Novalis)**

— Omul superior nu este acela care, mulţumit de sine, se crede deasupra tuturor, ci acela care pretinde de la el însuşi mai mult decît ceilalţi, deşi ştie că nu va

izbuti niciodată să-și mulțumească aceste înalte pretenții.

— Nu înțelegem bine viața afectivă a aproapelui dacă nu o vedem contrastînd cu linia altei vieți posibile a lui, cea care se obține eliminînd intervenția deformatoare a hazardului. Straniei condiții umane i se datorează faptul că orice viață ar fi putut fi diferită de ceea ce a fost.

— Omul poartă în el o problemă eroică, tragică; tot ceea ce face, toate activitățile sale nu sînt decît funcții ale acestei probleme, pașii pe care-i face pentru a rezolva această problemă.

— Eu sînt eu și împrejurările în care trăiesc. **(J. Ortega y Gasset)**

— Destinul omului nu coincide cu biografia lui. Salvarea existenței, realizarea de sine, se conjugă doar, într-o epocă de răscruce cu posibilitățile, căderile și înălțările biografice, toate aceste particularități fiind legate pe plan spiritual, axiologic de istorie. Dacă nu coincide cu legile obiective ale istoriei și posibilitățile progresului social, cea mai încordată voință se poate risipi fără urmă.

— Predispoziții sau capacități excepționale — talent, energie, efort — pot fi anulate, anihilate, pot vădi ratarea din punct de vedere obiectiv, axiologic dacă n-au fost canalizate sau mizate pe sensul istoriei. **(B. Pascal)**

— În fond de ce dorim să fim mari, să fim genii creatoare? pentru posteritate? Nu. Pentru a ne arăta mulțimea cu degetul? Nu. Ci pentru a ne menține truda zilnică în încredințarea că ceea ce facem merită osteneală, că este ceva unic. Pentru azi, pentru eternitate.

— Adevăratul ratat nu e cel care nu reușește în lucrurile mari — cine reușește? — ci în cele mărunte. **(C. Pavese)**

— Mulțimea distinge pe cel care îi e simpatic. Iar simpatic e cel ce dă fără a cere nimic înapoi, nici jertfă, nici suferință, nici oboseală a sufletului.

— Creatorii marilor curente pornesc de la sufletul mulțimilor, se hrănesc din el, se ridică prin el și se întorc la el; nici eroi, nici martiri, ei sînt totuși mai cunoscuți ca eroi și martiri, prin gloria lor, glorie nediscutată, neprecupețită, sanctificată de mulțimea care se adoră pe ea însăși în idolul lor.

— Lipsa de suflete tari, dominatoare, în mijlocul unei societăți, duce la totala trivializare a vieții în comun. Dimpotrivă, sufletele energice, creatoare dau chiar mulțimii o vibrare sufletească mai sonoră. **(V. Pârvan)**

— Nimic nu arată atît de bine vasta întindere a unui spirit ca puterea de a se ridica la cele mai înalte lucruri și în același timp de a se coborî pînă la cele mai mărunte. **(Ch. Perrault)**

— Cu adevărat mare nu poate deveni decît cel care are atîta imaginație încît să refacă, într-o intensitate egală cu a concretului, toate experiențele pe care le-a făcut omenirea pînă la el, mintal, rămînînd să depășească lumea printr-o *experiență nouă*. **(Camil Petrescu)**

— Mediocritatea este o stare onorabilă, este starea obișnuită a celor mai mulți dintre oameni. (Vorbesc de mediocritatea morală, singura hotărîtoare, fundamentală, nu întîmplătoare, ci determinantă, și nu determinată)...

— Mediocritatea nu devine un cusur decît la omul care caută să iasă din ea, care vrea să se deosebească într-un chip oarecare de ceilalți muritori, și nu poate. Numai acestui om i se poate aplica epitetul de mediocru în chip peiorativ, pentru că acțiunea lui ratată îl pune într-o situație umilitoare, izolat de masa onorabilă a mediocrilor rămași la locul lor; după împrejurări, un asemenea mediocru, care a încercat lucruri peste puterile lui, poate fi ridicul, sau demn de compătimire, sau demn de dispreț. Mediocrul care rămîne așa cum este, își vede harnic și cinstit de treaba lui, mediocră, dar folositoare colectivității în marginile ei restrînse, este un om onorabil și chiar vrednic de stimă, fiindcă el își cunoaște limitele și știe ce poate și ce nu poate. Din nefericire, mediocrii ratați pentru că n-au rămas la locul lor sînt mulți, și ei compromit însăși noțiunea de mediocritate, care, la origine, nu conține nimic dezonorant sau umilitor. **(Alex. A. Philippide)**

— Societatea este unitatea supremă, iar individul nu ajunge la invenţiile sau construcţiile sale intelectuale decît în măsura în care el este sediul de interacţiuni colective, ale căror nivel şi valoare depind de ansamblul societăţii.

— Marele om care pare să lanseze curente noi nu este decît un punct de intersecţie sau de sinteză a unor idei elaborate, într-o cooperare continuă şi, chiar atunci cînd se opune opiniei dominante, el răspunde unor trebuinţe subiacente a căror sursă nu este el... Dar societatea, oricît de exterioare şi educative ar fi modurile ei de transmitere şi de interacţiune, nu este totuşi decît un produs al vieţii, iar reprezentările colective presupun totuşi existenţa unui sistem nervos în fiecare din membrii grupului. De aceea importantă nu este problema de a cîntări meritele individului şi cele ale grupului, problema importantă este de a deosebi logica, în reflexia solitară ca şi în cooperare, de erorile sau abaterile din opinia colectivă ca şi din conştiinţa individuală. **(J. Piaget)**

— Nu e suficient să vrem un lucru sau altul: esenţial este să putem deveni ceea ce dorim să fim. Dacă ne lipseşte capacitatea trebuincioasă, orice străduinţă în acest sens poate apărea de-a dreptul ridicolă. **(L. Pirandello)**

— Un om mare este „un iniţiator", deoarece el priveşte mai departe decît ceilalţi şi vrea cu mai multă tărie decît ceilalţi. El rezolvă problemele ştiinţifice puse la ordinea zilei de către mersul anterior al evoluţiei spirituale a societăţii; el arată care sînt noile nevoi sociale create de dezvoltarea anterioară a relaţiilor lor sociale; el ia iniţiativa satisfacerii acestor necesităţi. El este un erou. Dar este un erou nu în sensul că ar putea să oprească sau să schimbe mersul firesc al lucrurilor, ci în sensul că activitatea lui este expresia conştientă şi liberă a acestui mers necesar şi inconştient. În aceasta constă întreaga lui însemnătate, întreaga lui forţă. Dar aceasta este de o însemnătate colosală, este o forţă teribilă. Aceasta nu este forţa personală a unui om izolat, ci forţa logicii obiective a istoriei, forţa mişcării sociale.

— Personalităţile pot, datorită anumitor trăsături de caracter ale lor, să influenţeze asupra destinului societăţii. Cîteodată influenţa lor este de-a dreptul considerabilă, dar atît posibilitatea unei asemenea influenţe cît şi proporţiile ei sînt determinate de organizarea societăţii, de raportul de forţe existent.

— Oamenii fac istoria, şi de aceea activitatea personalităţilor nu poate să nu-şi aibă importanţa ei în această privinţă... dar mersul evenimentelor istorice nu este nici pe departe determinat numai de acţiunile conştiente ale oamenilor... condiţiile istorice generale sînt mai puternice decît cele mai puternice personalităţi. **(G. V. Plehanov)**

— Doar pentru că eşti mai bun decît ceilalţi, eşti mai mare. **(Pliniu cel Tînăr)**

— Nu numai opera marilor oameni constituie pentru noi un stîlp de susţinere, ci şi întreaga lor viaţă, şi mai ales atunci cînd această viaţă nu e fadă, ci exemplară.

— A avea idei şi sentimente proprii înseamnă să ai personalitate. A te orienta însă mereu şi exclusiv după ideile şi sentimentele tale proprii, adică a generaliza tot timpul *numai* ceea ce gîndeşti şi simţi tu începe să fie enervant, calitatea de a avea personalitate se transformă în contrariul ei. **(M. Preda)**

— Ideea de om se formează odată cu aceea de individualitate, care este calitatea principală a primei.

— Fiecare om tinde să se depăşească pe sine. Orice moment trebuie să fie superior celui anterior. De la înălţimea ultimei etape săvîrşită în realizarea personalităţii absolute, totale, omul poate să-şi contemple critic drumul parcurs, să privească de la înălţime şi cu luciditate trecutul.

— A fi în adevăr ceva înseamnă implicit a valora ceva.

— Anumiţi oameni sînt mai mult decît indivizi, sînt umanităţi. În ei sălăşluiesc toate virtualităţile deopotrivă.

— Omul trebuie să-şi dezvolte personalitatea la maximum, printr-o cură de îmbogăţire, de cultivare, de dezvoltare a tuturor valorilor sufleteşti.

— Fiecare înseamnă ceva numai prin ce dăruieşte.

— Un om care nu exagerează nici în rău, nici în bine înseamnă că n-a mîngîiat niciodată vreo iluzie, n-a adoptat nici o poză, nu s-a lăsat atras de nici o speranță.

— Personalitatea nu e o stare sufletească complet asimilată de genul omenesc, fiindcă n-are pînă acum rangul unui simplu fenomen psihic natural. Ea rămîne o valoare morală și artistică, un deziderat etic sau estetic, pe care mulți își propun să-l ajungă și puțini îl ajung în adevăr.

— Un om e mare nu pentru că însușirile sale personale pot schimba istoria, ci pentru că e dotat cu calitățile cele mai proprii pentru a servi acele nevoi care s-au ridicat cu cea mai mare hotărîre în fața societății. **(M. Ralea)**

— Personalitatea și individualitatea sînt pe două planuri diferite de viață. Personalitatea este pe planul social, iar individualitatea pe planul biologic...

— Voința liberă, care susține deprinderile personalității, este posibilă numai în viața socială, căci numai prin normele, sau imperativele morale ale acestei vieți, este dată omului posibilitatea să se ridice deasupra determinismului biologic și să se conducă după valori sociale și ideale... **(C. Rădulescu-Motru)**

— Omul nu poate păstra nimic din ceea ce nu crește dinlăuntrul lui. **(E. M. Remarque)**

— **Încearcă să fii „totul" tău. Ține-te în centrul tău însuți.**

— Oamenii se nasc egali. Încă de-a doua zi nu mai sînt.

— Există o linie de culme și alta de străfunduri. Toată chestiunea e să rămîi pe culme.

— O mică particularitate omenească mă interesează mai mult decît general-umanul. **(J. Renard)**

— Avem nevoie de împrejurări care ne înrîuresc, care ne pun din cînd în cînd față în față cu lucrurile mari, firești. **(R. M. Rilke)**

— Viața ta să fie ca o spadă, pe care o călești sau o frîngi.

— Nimic mare nu poate fi plăsmuit fără să riști ridicolul. Pentru a atinge profunzimea lucrurilor trebuie

să bravezi respectul uman, politețea, pudoarea, grija pentru nimicurile convenționale ale societății, sub care sufletul zace înăbușit. **(R. Rolland)**

— Nu-i de ajuns să copiezi pe cineva ca să valorezi cît el. **(J. Romains)**

— Sînt oameni care pot sta deasupra vieții și a morții, păstrîndu-și cumpăna inimii în urgii, pentru că au de împlinit aici pe pămînt, în timpul lor scurt, o datorie. **(M. Sadoveanu)**

— Ce este un clasic? Un adevărat clasic, cum mi-ar plăcea să-l înțeleg definit, este un autor care a îmbogățit spiritul uman, care i-a sporit, în mod real, comoara, care l-a silit să facă un pas mai mult, care a descoperit un adevăr moral fără echivoc sau a surprins o pasiune eternă în inima noastră, în care totul părea cunoscut și explorat, care și-a exprimat gîndirea, observația sau invenția, indiferent sub ce formă, însă largă și mare, fină și de bun simț, sănătoasă și frumoasă în sine; care s-a adresat tuturor într-un stil propriu și care este, în același timp, al întregii lumi.

— Să încercăm a fi noi înșine... Să avem sinceritatea și firescul propriilor noastre idei, sentimente, e ceea ce se poate oricînd. **(Ch. A. Sainte-Beuve)**

— Omul este ceea ce există, nu ceea ce se exprimă. Desigur, scopul fiecărei conștiințe este de a exprima ceea ce există, dar expresia e operă dificilă... și greșeala este de a crede că nu există ceea ce nu se poate exprima. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Un conducător al unei mari mișcări sociale nu este decît oglinda în care se reflectă, în dimensiuni colosale, credințele, necesitățile, preocupările și obiceiurile unei națiuni într-o epocă dată a istoriei. **(D. F. Sarmiento)**

— Un om nu este niciodată un individ: ar fi mai bine să-l numim un *univers singular;* totalizat și prin asta universalizat de către epoca sa, el o retotalizează reproducîndu-se în ea ca singularitate.

— Omul nu-i nimic altceva decît totalitatea faptelor sale, nimic alta decît viața sa...

— Orice om se determină prin viața pe care o trăiește, el își schițează personalitatea sa, și în afara personalității acesteia nu există nimic. **(J.-P. Sartre)**

— Omul cel mai mare nu e cuceritorul, ci acela care se stăpînește pe sine însuși. **(A. Schopenhauer)**

— Personalitatea este pentru om ceea ce este parfumul pentru o floare. **(M. Schwob)**

— Nimic nu e mai miraculos decît să simți că nimic nu poate rupe din ultimele ei rădăcini identitatea ființei umane. Identitatea omului cu el însuși. Cred într-o identitate umană. Cred în valori universale și permanente. Cred în demnitatea inteligenței. **(M. Sebastian)**

— Pentru ființele de excepție, destinul rezervă traversarea vieții ca pe un deșert. **(Anna Seghers)**

— Omul creator, geniul tinde în mod necesar, prin chiar natura sa, la universalitate. El trebuie în mod necesar să judece totul singur, fără să accepte nici o prejudecată. El este un ghid al speciei umane, el conduce, el trebuie să îmbrățișeze, cu privirea lui, tot spațiul. **(P. Servien)**

— Fecunditatea spiritului, o excepțională capacitate de a produce. Nu e suficient să ai aptitudini; e necesar să le pui în funcțiune...

— Oamenii de creație, cum a fost de pildă Nicolae Iorga, erau în continuu clocot, o revărsare torențială de activitate creatoare...

— Pentru ca un om să aibă calitatea de personalitate, trebuie să emită abundent valori spirituale de înalt nivel, e necesar nu numai să aibă vocația, dar *să vrea*, să simtă nevoia activității veșnice de producție spirituală...

— Ca să dispună de o bogată emisiune de valori de creație, trebuie să fie preocupat de ele în cel mai înalt grad. Ce înseamnă aceasta? *Înseamnă a prefera viața de creație oricărui alt mod de viață.* **(E. Speranția)**

— Fiecare trebuie să meargă pe propriul său drum, potrivit cu firea și cu talentele sale. **(Doamna de Staël)**

— Ce este un individ? Un individ este o ființă de natură monadică, de o unicitate singuratică, încadrată însă într-un sens general pentru că există în acel *panta rei*, în acea curgere generală a istoriei și a destinului. **(N. Stănescu)**

— La primii pași în viață, orice om deosebit a fost mai întîi un entuziast caraghios sau un nefericit. **(Stendhal)**

— Numim îndeobște personalitate orice sorginte individuală de cultură. Privită izolat, personalitatea este o microstructură liberă pe mișcările ei creatoare, atît cît nu se simte comandată de structura superioară a culturii, care o conține...

— Identică față de sine în afară, ea înfrînge o antinomie lăuntrică, fără de care nu poate exista. E unică și totuși raportabilă la o atitudine colectivă de viață...

— Iar dacă unicitatea o face neseriabilă și într-un fel anarhică, atitudinea colectivă o disciplinează însumînd-o. **(Vl. Streinu)**

— Totul în viață e să faci unitate cu tine însuți. Cu cît omul este mai bogat spiritual, cu atît mai greu îi va fi să rezolve problema. Evoluția a sădit în el toți îngerii lui Ormuz și toți demonii lui Ahriman: trebuie să-i împaci și să-i forțezi să-și dea concursul formei de plenitudine în care viața eternă e cuprinsă. Între elementele diverse și care se combat, forța personalității este aceea care face ordine. Ca orice putere, ea stabilește ranguri sau o ierarhie. **(A. Suarès)**

— Denumim spiritul unui om modul lui obișnuit de a gîndi. Există în fiecare din noi o anumită deprindere care-l stăpînește, îl silește să privească mai întîi aici, apoi acolo, să privească vreme îndelungată sau puțină vreme, repede sau încet, îi sugerează imaginile, filozofia sau zeflemeaua, pentru că necesitatea a devenit pentru el fire, voință, gust.

— Nimeni n-are dreptul să impună altuia plăcerea și firea lui, nimeni n-are datoria să-și împrumute de la altul firea și plăcerea. **(H. Taine)**

— Fiecare dintre noi e ca o carte necitită pentru vecinii de viață. **(I. Teodoreanu)**

— Valoarea unui om nu poate fi apreciată exact decît atunci cînd el este judecat nu numai după ce a în-

făptuit, ci și după ceea ce a vrut să înfăptuiască. (E. Thälmann)

— Individualitatea noastră e totuna cu limitele noastre.

— Nimeni nu poate izola în sine însuși, cunoaște în stare pură, ce îi vine din tradiție și ce îi vine din sine însuși; viața le implică nu numai și pe una și pe cealaltă, ci și amestecul insesizabil dintre una și alta. (A. Thibaudet)

— E o prejudecată foarte obișnuită și răspîndită că fiecărui om îi aparține numai o anumită însușire și că deci un om e numai bun, rău, inteligent, prost, energic, apatic, ș.a.m.d.... În realitate, oamenii nu sînt așa. Putem spune despre un om doar că e mai adesea inteligent decît prost, mai adesea energic decît apatic, mai adesea bun decît rău și invers, dar nu e adevărat dacă spunem despre un om că e totdeauna bun sau inteligent, sau despre altul că e totdeauna rău sau prost...

— Fiecare om poartă în sine germenii tuturor însușirilor omenești și dă la iveală cînd unele cînd altele și adesea nu seamănă deloc cu sine însuși, rămînînd totuși mereu unul și același eu. (L. N. Tolstoi)

— Eul nostru reprezintă axa în jurul căreia se rotește universul fiecăruia dintre noi. Cu cît este mai pur și mai înalt acest eu, cu atît mai curat și mai nesfîrșit este orizontul.

— Două feluri de biografii ne sînt utile: ale marilor bărbați și ale oamenilor obișnuiți. Biografia marilor bărbați ne arată nu numai idealurile înfăptuite, ci și calea spre atingerea lor, ca și esența înfăptuirii. Biografiile oamenilor obișnuiți ne oglindesc pe noi înșine. Ne ajută să ne înțelegem propria ființă și mijloacele folosite de semenii noștri pentru a merge cît mai departe în viață. (K. Tsatsos)

— Secretul vieții umane în general, rădăcina secretă unde încolțesc toate celelalte dorințe de mai multă viață, e năzuința furioasă și insațiabilă de a fi tot restul fără a înceta să fim noi înșine, de a fi stăpîni pe Univers fără ca Universul să pună stăpînire pe noi și să ne absoarbă, e dorința de a fi altul fără a înceta de a fi eu și de a continua să fiu eu în același timp ce sînt altul.

— Omul nu se resemnează să fie, ca o conștiință, singur în univers, nici să fie doar un fenomen obiectiv în plus. El dorește să-și salveze subiectivitatea vitală sau personală făcînd viu, personal, însuflețit, universul întreg.

— Dacă privești universul cît poți mai de aproape și cît mai dinlăuntru, îl vei privi în tine însuți.

— Cel ce a atins o culme oarecare, trebuie să-și întindă brațele dinspre ea chemînd și pe ceilalți pe această culme și să nu te cobori sub pretextul de a arăta drumul, căci îl vei pierde, și nu ai putea să le dai tot atîta însuflețire cîtă poți da de la această înălțime.

— Fiecare este fiul faptelor sale.

— Care este realitatea intimă, realitatea eternă, realitatea poetică sau efervescent creatoare a unui om?... Ce anume este într-un om mai intim, mai efervescent creator și mai real?... Ceea ce ești, ceea ce crezi că ești și ceea ce crede despre tine celălalt... dar pe lîngă cel care crezi că ești și cel care ești pentru alții, mai ești și cel care ai vrea să fii. Acesta, cel care ai vrea să fii, este în tine, înlăuntrul tău, creatorul, și el este cel cu adevărat real. Și ne vom salva sau ne vom pierde prin cel care am vrut să fim și nu prin cel care am fost. (M. de Unamuno)

— Nimeni nu se identifică întru-totul cu suma aparențelor sale: și care e acela dintre noi care să nu fi spus, sau să nu fi făcut, ceva ce nu-i *al său?*

— Rămîne dintr-un om ceea ce numele-i și operele care fac din acest nume un semn de admirație, de ură sau de indiferență, au a ne evoca.

— Între spirite este diferență tot atît de profundă pe cît lasă produsele lor să pară.

— Omul superior nu este niciodată un *original*. Personalitatea lui este insignifiantă cît trebuie. Puține inegalități, nici o superstiție a intelectului. Nici un fel de temeri vane. Nu-l sperie analizele, pe care le duce — sau ele îl conduc — la consecințe îndepărtate, revine la real fără efort. Imită, inovează, nu respinge anticul pentru că este vechi; nici noutatea ca fiind nouă; dar consultă într-una ceva etern actual.

— Marii oameni mor de două ori: odată ca *oameni* și odată ca *mari*.

— Omul mare este acela care-i lasă după sine pe ceilalți în încurcătură.

— Personalitatea se compune din amintiri, din deprinderi, din aptitudini, din reacții. Ea e, într-un cuvînt, ansamblul celor mai prompte replici ale ființei. **(P. Valèry)**

— Oamenii mari sînt mari pînă și în lucrurile mici. **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Individualitatea este, deopotrivă, creatoare și creată, ia naștere din aspirațiile spirituale ale tuturor, le domină și le îndreaptă către noi tendințe. Opera individualității artistice este subiectivă, dar deloc arbitrară și deloc detașată de lume; este necesară pentru că face parte integrantă din univers. **(L. Venturi)**

— O personalitate n-ajunge să se definească decît prin adversitățile pe care le trezește.

— Eroul este ființa în care s-a dezvoltat mai puternic conștiința individualității, rezistentă față de toate puterile care o amenință cu nimicirea, pornită să se realizeze pe sine peste orice piedici, împotriva oricăror primejdii...

— În compoziția individului uman, ceea ce îi este cu totul propriu se combină cu ceea ce societatea îi împrumută și îi impune.

— Putem educa deprinderile omului și funcțiunile lui de relație, nu însă individualitatea lui.

— Înțeleptul și eroul sînt tipurile omenești în care se dezvoltă exemplar tendințele integrale ale clasicismului. **(T. Vianu)**

— Cel puternic își creează faptele, pe cînd cel slab se supune la tot ce-i impune destinul. **(A. de Vigny)**

— Profităm de nopțile de veghe ale oamenilor mari care au muncit pentru plăcerea noastră și a secolelor viitoare așa cum ne bucurăm de roadele naturii; ni se pare că e firesc să le căpătăm.

— E mai ușor să cucerești decît să conduci. Cu o pîrghie corespunzătoare, un singur deget îți e de ajuns pentru a muta lumea din loc, dar pentru a o putea susține e nevoie de umerii unui Hercule. **(Voltaire)**

— Să nu vrei să fii acela care ești, să tăgăduiești rădăcinile din care ai crescut, înseamnă să porți propria-ți piele ca un veșmînt împrumutat. **(J. Wassermann)**

— Cu cît studiezi mai mult viața și literatura, cu atît mai puternic simți că în spatele tuturor minunățiilor se ascunde individul și că nu clipa îl face pe om, ci omul creează epoca. **(O. Wilde)**

— Nu cred în păcatul originar și nici în vină. Pentru mine nu există răufăcători și nici eroi, ci numai căi juste sau eronate pe care ființa umană apucă, nu dintr-o hotărîre liberă, ci din necesitate sau influența unor factori care rămîn de neînțeles, legați de eul său, condițiile de viață, ereditate etc. **(T. Williams)**

— Orice faptă lasă urme în formarea persoanei, și rămîne ca semn și explicație a orientării sale ulterioare.

— Toți oamenii, oricît de sus ar fi prin talentul lor, sînt istoricește locali, pentru că nimeni nu trăiește în afară de viața istorică, nici nu se poate sustrage forțelor ei... oamenii mari sînt reprezentativi pentru grupul în care s-au născut și au trăit... nimeni, și poate mai puțin ca oricare altul artistul, nu e atît de unic și incomparabil încît să nu semene cu specia, genul și societatea din care face parte. **(P. Zarifopol)**

Inteligență, gîndire, rațiune, judecată, înțelepciune – prostie, nerozie

— Ne place să credem că un înțelept se deosebește de ceilalți oameni nu prin mai puțină nebunie, ci prin mai multă înțelepciune. **(Alain)**

— Rătăcirea obștească a ignoranților este de a spune că acele lucruri pe care nu le știu, nici nu există. **(L. B. Alberti)**

— Ce este un om inteligent? Acela care pătrunde ușor și complet în spiritul lucrurilor și în intenția persoane-

lor, acela care ajunge la scop pe calea cea mai scurtă. Vedere clară şi supleţe a gîndirii: fineţe critică şi posibilităţi de invenţie, acestea sînt atributele omului inteligent. **(H. Fr. Amiel)**

— Omul e inteligent pentru că are o mînă. **(Anaxagora)**

— Înţelepciunea:... izvor din care cu cît bei mai mult, cu atît curge şi ţîşneşte mai puternic. **(Angelus Silesius)**

— Înţelepciunea: ... cea mai sigură fortăreaţă care nu se năruie niciodată, nici nu poate fi luată prin trădare. Trebuie să ridicăm ziduri de apărare cu propriile noastre raţionamente de nezdruncinat. **(Antistene)**

— Oamenii proşti se mîngîie cu credinţa că toate cîte nu le ştiu ei sînt nişte nimicuri. **(T. Arghezi)**

— A gîndi înseamnă a ne atrage ura de neîmpăcat a ignoranţilor, a bicisnicilor, a superstiţioşilor şi a oamenilor corupţi, care, într-un glas, se declară pe faţă împotriva tuturor celor ce caută să descopere în lucruri adevărul şi esenţialul. **(Aristip)**

— E bine să înveţi chiar şi de la duşmani. **(Aristofan)**

— Se cuvine să vorbeşti ca cei mulţi, dar să cugeţi ca înţelepţii. **(Aristotel)**

— Să nu dai o perlă cocoşului lui Esop, care ar prefera şi ar fi mai fericit, să capete un bob de orz. **(Fr. Bacon)**

— Gîndirea este cheia tuturor comorilor: ea îţi dă bucuriile avarului, dar nu şi grija lui.

— Cheia tuturor ştiinţelor este, fără discuţie, semnul de întrebare; datorăm cele mai multe din marile descoperire lui CUM? iar înţelepciunea în viaţă poate constă în a te întreba cu orice prilej: DE CE?

— Ignoranţa este mama tuturor crimelor. O crimă este, înainte de toate, o lipsă de judecată.

— Este cu mult mai bine să te supui unui om deştept, decît să conduci un prost.

— Cine altcineva este prostul, dacă nu cel ce nu justifică buna părere pe care o are despre sine?

— Proştii au aceleaşi cusururi cu deştepţii: cu deosebirea că primii nu ştiu să facă în aşa fel ca să li se ierte. **(H. de Balzac)**

— Oricît ar părea de curios, inteligenţa omului stă în mîinile lui.

— Memoria prostului se numeşte ranchiună.

— Ferească Dumnezeu de inteligenţa întîmplătoare a prostului.

— Rudimentele de idei sînt mai periculoase şi mai dăunătoare decît ignoranţa. **(A. Baranga)**

— Acela care iubeşte cartea nu va fi niciodată lipsit de un amic credincios, de un înţelept povăţuitor, de un vesel tovarăş, de un puternic consolator. **(I. Barrow)**

— Nu natura ne învaţă binele şi răul, ci judecata... Natura nu ne învaţă nimic sau aproape nimic, adică îl constrînge pe om să doarmă, să bea, să mănînce şi să se păzească, pe cît poate, de vitregiile atmosferei. Tot ea îl împinge pe om să-şi ucidă semenul, să-l mănînce, să-l închidă, să-l tortureze... Această infailibilă natură a creat paricidul şi antropofagia şi o mie de alte grozăvii pe care pudoarea şi delicateţea ne împiedică să le numim...

— Treceţi în revistă, analizaţi tot ce e natural, toate acţiunile şi dorinţele omului pur natural, nu veţi găsi decît lucruri înspăimîntătoare. Tot ce e frumos şi nobil rezultă din raţiune şi din calcul... Răul se face fără efort; binele e totdeauna produsul unei arte. **(Ch. Baudelaire)**

— Trebuie să acţionezi ca un om de gîndire şi să gîndeşti ca un om de acţiune. **(H. Bergson)**

— Învăţat este acela care ştie să recunoască ceea ce nu ştie şi care nu vorbeşte decît despre ceea ce ştie. **(Cl. Bernard)**

— Înţelepciunea:... singurul bun pe care soarta nu ţi-l poate lua. **(Bias)**

— Prostul cel mai prost e prostul alterat de filozofie.

— Un gînditor care nu are mereu sentimentul că dibuie, poate fi un bun operator matematic sau avocat, dar nu un gînditor.

— Cînd cauţi comori, nu sapi în nori, ci în pămînt.

— Sînt mulţi orbi, dar cîţi au orbit de lumină?

— Cu penele altuia te poţi împodobi, dar nu poţi zbura. Acest lucru nu-l prea ştiu oamenii, dar îl ştiu păsările.

— Foarte multe sofisme nu se nasc din lipsă de logică, ci din prea multă logică — ca să zicem aşa — anume, atunci cînd operăm cu mai multă logică, cu mai multă analiză, cu mai multe subtilităţi metodice decît pretinde simplicitatea elementară a obiectului pe care-l cercetăm — cînd cheltuim mai multă forţă decît pretinde problema.

— Cugetarea şi concepţia unui gînditor de rasă se fac vinovate de inconsecvenţe de obicei nu printr-un accident de logică, ci prin aceea că ele devin mai superficiale decît au fost pînă la un moment dat, sau mai adînci. În cazul din urmă inconsecvenţa dobîndeşte o superioară justificare.

— Se poate simula cu *oarecare consecvenţă* o pasiune, o meteahnă, boala, sănătatea, hărnicia, generozitatea, chiar şi energia, numai inteligenţa nu. **(L. Blaga)**

— Proverbele, asemenea cărţilor sacre ale fiecărei naţiuni, sînt sanctuarul intuiţiilor. Ceea ce lumea leneşă, încătuşată de aparenţe, nu-i îngăduie realistului să exprime prin propriile sale cuvinte, îl lasă să spună prin proverbe, fără a-l contrazice.

— Vor fi fericite statele cînd le vor conduce iubitorii de înţelepciune sau cînd conducătorii lor vor putea să se dedea studiului înţelepciunii. **(Boethius)**

— S-a spus că inteligenţa e o maladie a genului uman. Se poate. Dar o maladie frumoasă. Ca perla stridiei.

— O memorie neguvernată de inteligenţă e un haos. **(V. Bogrea)**

— Cel mai înţelept este acela care nu crede că este înţelept. **(N. Boileau-Despreaux)**

— Nu există nimic în univers care să nu slujească drept stimul al gîndirii. **(J. L. Borges)**

— Există o diferenţă, în limba română, între inteligenţă şi deşteptăciune. Eu îi ador pe inteligenţi însă îi detest pe deştepţi; căci ei sînt giruete în bătaia tuturor vînturilor. **(C. Brâncuşi)**

— Eu cred în om şi asta înseamnă că eu cred în raţiunea lui.

— Numai morţii nu se lasă clintiţi de argumente... Eu cred în constrîngerea blîndă pe care o exercită raţiunea asupra oamenilor. **(B. Brecht)**

— Ignoranţa nu este inocenţă, ci păcat. **(R. Browning)**

— Raţiunea necorectată de instinct este la fel de rea ca şi instinctul necorectat de raţiune.

— Oamenii poartă adînc sădită în inimi dorinţa de a crede că unii ştiu într-adevăr ceea ce afirmă că ştiu, pentru a-i cruţa de osteneala de a gîndi cu propriul lor cap. **(S. Butler)**

— Toate convingerile superficiale sînt măturate cu uşurinţă de prima pală de vînt care se abate asupra lor. **(L. Capuana)**

— Studiul făcut în tăcere, cu truda liniştită a fiecărei zile, cu rodnica răbdare a celui care ştie să aştepte, cu seninătatea celui care vede la capătul oricărei năzuinţe ştiinţa şi adevărul... toate acestea întăresc sufletul, dau curaj, le fac mai bune. **(G. Carducci)**

— Cugetarea, munca adevărată de orice fel, virtutea cea mai înaltă, nu este oare fiica Durerii? Născută ca din vîrtejul negru, adevărata sforţare, de fapt ca a unui rob, luptîndu-se să se elibereze, iată cugetarea. **(Th. Carlyle)**

— Să nu-i răspunzi prostului pe măsura lui şi nici să nu devii asemenea lui. **(Cato)**

— Adevărata gîndire este contradicţie luminată, conştientă, iar nu poziţia fermă, care e semnul prostiei de turmă. Gîndirea înseamnă dialectică, adică trecerea de la o propoziţie la alta contrazicătoare printr-un termen mediu; analizarea, într-un cuvînt, a noţiunilor.

— Cînd cuget, simt sau iau o hotărîre, mă adaptez ambianţei, reacţionez impresiilor din afară, mă individualizez într-o reţea de contingenţe.

— De cîte ori căutăm să preţuim un lucru îl aducem mintal în starea de a părea o virtualitate a puterii noastre creatoare. Cînd judec, creez.

— Cine nu are o doză de gîndire utopică, nu gîndeşte deloc.

— O judecată e bună dacă genul uman o acceptă.

— Inteligența... facultatea de a prelucra experiența empirică în concepte, de a o ridica la abstracțiuni, la idei. **(G. Călinescu)**

— E mai bine să mori din pricina proștilor decît să fii lăudat de ei.

— Unui om deștept îi place să învețe. Unui prost, să învețe pe alții. **(A. P. Cehov)**

— Rațiunea e rece și necruțătoare... dar ea îl învață pe om cum să-și facă rost de căldură. **(N. G. Cernișevski)**

— Neroziile pe care le rostește cel bogat trec drept cugetări.

— Nu-i nevoie de multe cuvinte pentru a-i convinge pe cei înțelepți de un adevăr. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Nu vă închipuiți cît trebuie să fii de spiritual pentru a nu fi ridicol. **(N. S. R. Chamfort)**

— Rolul rațiunii este de a porunci și al dorinței de a se supune.

— Nu este destul să căpătăm înțelepciunea, trebuie să o și folosim.

— Într-o chestiune în care nu sînt îndoieli, nu sînt numaidecît necesare dovezile. **(Cicero)**

— Cu cît e mai proastă stofa, face lustru mai curînd.

— Bunul simț poate înlocui cîteodată inteligența, dar inteligența nu poate să-nlocuiască niciodată bunul simț.

— Minerva s-a născut din creierul lui Jupiter într-o zi cînd îl durea capul: asta-nseamnă că dacă n-ar fi fost suferința, nu era nevoie de înțelepciune. **(M. Codreanu)**

— Aristocratismul intelectual înseamnă înțelegere largă, generozitate, cuprindere completă a unei situații. Cunoașterea capătă un sens aristocratic cînd îți faci o aspirație din a nu nesocoti nimic și din a nu renunța la adevăr din comoditate, lene sau prejudecată. **(P. Comarnescu)**

— Înțelepciunea:... a-ți cunoaște măsura propriei tale științe și a propriei tale neștiințe. **(Confucius)**

— Nimic nu e mai periculos ca oamenii șireți atunci cînd trec drept înțelepți. **(J. Constable)**

— Cîți mărginiți la minte, dar sănătoși la trup, n-or fi interpretînd pentru ei: „mens sana in corpore sano".

— Stăpînii universului, acei ce au lumea-n cuget, de ce sînt sclavii acelora care stăpînesc numai un cătun îngust al cunoașterii?

— Rațiunea nu cunoaște noțiunea de bine și de rău; ceea ce în logică e perfect, în morală poate fi monstruozitate; logica e indiferență; n-o interesează decît satisfacerea principiului cauzalității; logica explică, și însăși această găsire de motive își are în sine scuza efectului.

— Pe om îl poți convinge de orice — afară de un singur lucru: că e prost.

— Inteligența, sufletul ales, sînt sacrificii, daruri anevoioase pe care ți le impune Natura. Să fim tari să-i îndeplinim intențiile.

— Toate viciile omenești sînt slăbiciuni pe lîngă care trec iertător sau cu milă: numai prostia e dezolantă; pe mine mă înăbușe și-mi frînge voința și dorul de viață, ea singură are darul să mă arunce pe țărmul sterp al desperării.

— De teama mediocrității oamenii părăsesc bunul simț și devin ridicoli.

— Contemplația vieții și reflexiunea asupra ei vine după ce am învins în viață măcar măsura de a fi siguri asupra eului nostru însuși.

— Valorile creatoare nu se impun spontan, ci după o persistentă educație a gustului public. Comprehensiunea largă e o atitudine ce se dobîndește, în straturile intelectualității noastre, prin sforțări succesive; n-a devenit o funcțiune a conștiinței ei receptive.

— Jocul inteligenței pure, ține de esența comediei, ca și surpriza într-un mecanism perfect logic formal, dar abătut de la intuiție. O gimnastică a minții fără un alt scop decît acela de a da un spectacol, riscă să cadă

în echilibristică, ideea mergînd admirabil în două mîini sau sprijinindu-se pe nas. Un fel de comedie pentru comedie — a ideilor, cu tumbe abstracte. **(P. Constantinescu)**

— A raţiona înseamnă, propriu-zis, a avea conştiinţă atît despre concluzie, cît şi despre premisele din care se trage concluzia.

— O cugetare este sinteza perfectă a problemei pe care ai studiat-o.

— După cum lacrimile uşurează sufletul, tot aşa şi cugetările descreţesc fruntea gînditorului înseninîndu-i mintea. **(V. Conta)**

— O gîndire durează prin elementele ei de adevăr. **(O. Cotruş)**

— Cunoaşterea e mîndră de cît a învăţat; înţelepciunea-i umilă că nu ştie mai mult. **(W. Cowper)**

— Prostul dacă nu-i fudul, parcă nu e prost destul. **(I. Creangă)**

— O gîndire care nu izbuteşte să se exprime, nu e gîndire, ci, cel mult, presimţire confuză a unei gîndiri ce urmează a veni. **(B. Croce)**

— Raţiunea este singura mea stăpînă. **(Cyrano de Bergerac)**

— Ignoranţa zămisleşte eroarea, iar eroarea zămisleşte răul.

— Întregul efort al neamului omenesc, în general, este să transforme totdeauna în realitate puterea inteligenţei creatoare. **(Dante Alighieri)**

— Mare pagubă aduc proştilor cei care îi laudă. **(Democrit)**

— Cînd doi oameni au păreri diferite despre acelaşi lucru, este sigur că cel puţin unul se înşeală şi s pare chiar că nici unul nu are ştiinţă, căci dacă raţionamentul unuia ar fi cert şi evident, ar putea să-l expună celuilalt, astfel încît şi intelectul acestuia să se convingă în cele din urmă. **(R. Descartes)**

— Există mai mulţi oameni cu bun-simţ decît oameni inteligenţi, vreau să spun cu adevărat inteligenţi; inteligenţa nu e decît arta de a înveşmînta raţiunea.

— Nimic nu-i mai ridicol decît un prost care vrea să scoată din încurcătură un om de geniu. **(D. Diderot)**

— Faţă de bogăţia cosmică, intelectul este, desigur, un biet sărac, ceea ce nu-l împiedică, pe de altă parte, să fie instrumentul cel mai desăvîrşit pentru a reproduce în modul cel mai clar şi mai distinct fenomenele limitate ale naturii nelimitate. **(I. Dietzgen)**

— Nevoia, ea însăşi, a fost învăţătoarea omului: Ea a deprins această vietate bine înzestrată de Fire a-şi folosi, pentru orice lucru de trebuinţă, mîinile, graiul şi agerimea minţii... **(Diodor din Sicilia)**

— Nu sîntem responsabili de gîndurile noastre, ci de consimţămîntul ce le acordăm, prefăcîndu-le în fapte. **(G. Duhamel)**

— Nu cunosc sforţări mai penibile decît ale celui care vrea să arate că nu e prost.

— Logica nu se menţine decît la o temperatură scăzută. Cînd o discuţie se aprinde, poţi face apel la credinţă, la iubire, la ură, la milă, la entuziasm, la indignare. Dar logica s-a evaporat. **(V. Eftimiu)**

— Nu eşti „om“ decît prin gîndire şi tot ceea ce se stinge pentru „simţuri“ se aprinde definitiv prin gîndire. **(P. Eliade)**

— Orice om pe care îl întîlnesc îmi este superior într-un fel oarecare. De aceea învăţ pe lîngă dînsul. **(R. W. Emerson)**

— Nerozia:...cel mai înţelept plan neîncununat de succes. **(M. Eminescu)**

— Înainte de a zice ori a începe ceva, gîndeşte-te bine; căci după ce ai zis o vorbă, ori ai început o faptă, nu mai este în puterea ta de a o lua înapoi.

— Învăţătura, ca aurul: are preţ oriunde. **(Epictet)**

— Înţeleptul ştie că evenimentele sînt prilejuite uneori de întîmplare, iar alteori de noi înşine... El mai ştie că ceea ce vine de la noi nu este liber de jugul tiraniei exterioare, putînd fi însoţit de elogii sau de blam... Numai într-o mică măsură se conduce înţeleptul după datele întîmplării. Faptele mari şi esenţiale sînt produse şi diriguite acum, şi în viitor, în tot timpul vieţii, de către raţiune.

— Este mai bine să acționăm în chip rațional și să dăm greș, decît să acționăm fără rațiune și să cîștigăm. **(Epicur)**

— Din orice lucru trebuie să scoatem numai floarea. **(Fr. Fénelon)**

— O faptă nu e neapărat fără temei numai fiindcă e lipsită de logică. Dar nici nu e întotdeauna întemeiată, fiindcă are o logică a ei. **(L. Feuchtwanger)**

— Intelectul este autentica facultate a geniului... intelectul ne arată greșelile și slăbiciunile și ne pune de aceea atît de des în conflicte penibile cu noi înșine, cu inima noastră...

— Numai datorită intelectului, și-n intelect, găsește omul forța de a face abstracție de sine însuși, adică de ființa sa subiectivă, personală, de a se înălța la concepte și raporturi generale. **(L. Feuerbach)**

— Mai bine să înțelegi puțin decît să înțelegi greșit.

— Este de prost gust să reduci la tăcere un prost, dar este primejdios să-l lași să vorbească. **(B. Franklin)**

— Dorința de a ști și de a învăța a fost dată numai omului, dintre toate animalele. **(Gellius)**

— Înțeleptul e cel care se miră de orice.

— Sînt multe lucruri care scapă rațiunii, iar acela care, ca să înțeleagă viața, se folosește numai de rațiune e asemenea unui om care ar vrea să apuce flacăra cu cleștele; îi rămîne în mînă doar un tăciune fumegînd, căci flacăra s-a stins numaidecît. **(A. Gide)**

— E ceva îngrozitor un om deosebit pe care proștii îl revendică fălindu-se cu el.

— A gîndi și a activa, a activa și a gîndi, iată suma întregii înțelepciuni, recunoscută din totdeauna, practicată întotdeauna, dar nu înțeleasă de oricine. **(J. W. Goethe)**

— Proștii nu știu nici să rîdă, nici să plîngă. Cînd rîd, își arată dinții, cînd plîng, urlă. De acee adesea lacrimile lor trezesc de obicei rîsete, rîsul lor, oftări de durere. **(O. Goga)**

— Măsura inteligenței la indivizi este îndoiala, spiritul critic; a lipsei de inteligență: credulitatea. **(E. și J. de Goncourt)**

— Gîndirea — acea splendidă forță care în clipele de oboseală plăsmuiește zei, iar în momentele de plenitudine îi dărîmă. **(M. Gorki)**

— Pentru a te descotorosi de prostiile obișnuite, îți trebuie o înțelepciune cu totul ieșită din comun. **(B. Gracian y Morales)**

— E mai bine să știi să ignori decît să crezi că știi. Dacă am conștiința ignoranței mele, sînt capabil să fac un mic progres. **(J. Grenier)**

— Dacă vrei să cunoști cu adevărat un om, nu-l judeca numai după ce a făcut, ci și după ce ar fi vrut să facă. **(Th. Hardy)**

— Suma energiei intelectuale și în special morale formează aproape unica armă a omului împotriva forțelor dușmane ale naturii și chiar împotriva propriei sale naturi. **(S. Haret)**

— Nimeni nu începe cu propria sa gîndire. Fiecare găsește în vremea sa o anumită stare de fapt a cunoașterii și a punerii problemelor... El preia conținutul marilor probleme din stadiul istoric în care acestea se află. **(N. Hartmann)**

— E infinit în mine, nu omul cel de carne / ... ci cugetarea mea. **(B. P. Hasdeu)**

— Întotdeauna mi-e frică de un prost: nu se știe niciodată dacă nu-i și un ticălos. **(W. Hazlitt)**

— Inteligența:... monedă curentă ce se poate folosi în orice ocazie. **(Fr. Hebbel)**

— Pe cel care privește lumea rațional, îl privește și ea rațional, ambele se determină reciproc.

— Nu viața care ezită în fața morții și se păstrează curată de pustiire, ci care o îndură și se perpetuează înăuntrul ei, este viața spiritului.

— Tot ceea ce omul are mai nobil decît animalul, el are prin gîndire. Tot ceea ce este omenesc, este astfel numai în măsura în care, în el, gîndirea este activă... rațiunea stăpînește lumea. **(G. W. F. Hegel)**

— Rațiunea este asemenea soarelui veșnic, care în timp ce-și urmează cu precizie traiectoria, și-o luminează cu propriul lui foc.

— Proştii cred că pentru a cuceri Capitoliul trebuie să ataci întîi gîştele.

— Nu există decît o singură înţelepciune, şi aceasta are anumite limite; există însă o mie de nerozii fără margini. **(H. Heine)**

— Viaţa ca atare este anterioară raţiunii, dar *viaţa raţională* este treapta cea mai înaltă a vieţii, este chiar viaţa sub forma ei cea mai evoluată, mai *perfectă* decît cele precedente şi *perfectibilă* prin ea însăşi, tocmai datorită raţionalităţii ei, fără vreo limită previzibilă.

— Viaţa nu a devenit raţională numai în sensul dobîndirii unui echipament cultural, alături sau dincolo de cel natural, pe linia strict instrumentală, de mijloc în slujba vreunei „valori" preexistente (cunoscută sau necunoscută), ci s-a dezvoltat structural în însăşi esenţa ei, în cadrul unei vaste şi îndelungate practici social-umane, de la forme inferioare, iraţionale, lipsite de conştiinţă şi finalitate proprie, lipsite deopotrivă de orice valoare, spre forme superioare, tot mai raţionale, mai conştiente, mai organizate şi mai eficiente, în funcţie de condiţii social-istorice tot mai avansate. **(T. Herseni)**

— A recunoaşte că nu ştii ceva înseamnă a avea multă înţelepciune.

— Adevărata înţelepciune a fost şi va fi întotdeauna incompatibilă cu viciul şi cu desfrîul: preceptele sale nu pot niciodată să fie în opoziţie cu acelea ale moralei. **(P. H. D'Holbach)**

— Gîndirea e munca inteligenţei, visarea e voluptatea ei.

— Cel ce deschide o şcoală închide o temniţă.

— Pe cei ce nu ştiu, învăţaţi-i cît mai multe lucruri puteţi; societatea e vinovată că învăţămîntul nu e gratuit: ea trebuie trasă la răspundere pentru bezna pe care o menţine. Acolo unde domneşte întunericul, încolţeşte păcatul. Vinovat nu e cel ce păcătuieşte, ci acela care-l ţine în întuneric. **(V. Hugo)**

— Inteligenţii joacă roluri faţă cu alţii; proştii joacă roluri faţă cu ei înşişi şi dacă sînt prea proşti reuşesc să se înşele singuri.

— Inteligenţii se împart în două: buni şi răi. Proştii se împart în una: răi.

— Realist în observaţie şi idealist în aspiraţii — este fizionomia sufletelor bine organizate. **(G. Ibrăileanu)**

— Faceţi întuneric în sufletele oamenilor şi vor veni stafiile, care vă vor gîtui.

— Nebunul poate răspunde la orice întrebare a înţeleptului; înţeleptul tace la cele mai multe din ale nebunului; iar prostul stă deoparte şi zice că tot nebunul e mai cu minte.

— Prostia e ca noroiul; cu cît se zbate cineva mai mult, cu atîta se afundă mai adînc.

— Prost nu e acel ce nu înţelege unele lucruri, cît de multe, ci acela care le înţelege pe toate pe dos.

— Un lucru măcar înveţi învăţînd: ce sus e adevărul.

— Învăţat e omul care nu termină niciodată de învăţat.

— Mulţi simt o uşurare cînd văd că şi alţii sînt capabili de prostiile lor.

— E firesc ca un prost să rîdă de tine, pentru că nu semeni cu el.

— Înţelepciunea e a ta numai cînd o dai altuia; altfel, ea este numai în tine.

— Fiecare întîmplare şi faptă are şi ea un adevăr: deprinde-te a-l culege.

— Niciodată prostul nu e mai prost decît atunci cînd crede că dovedeşte contrariul.

— Poţi admira ce n-ai înţeles cu totul, dar nu poţi iubi decît ce ai înţeles bine.

— Să înveţi pentru tine, dar să ştii pentru toţi.

— Un prost nu e un om care nu înţelege, ci unul care pretinde c-a înţeles mai bine decît cel chemat să înţeleagă.

— Ştiinţa cuiva preţuieşte munca pe care a întrebuinţat-o ca s-o capete.

— O! Sfintele mele cărţi, mai bune şi mai rele, pe care soarta prielnică mi le-a scos înainte, cît vă datorez că sînt om, că sînt om adevărat.

— Sînt cugetări care sînt stele şi altele simpli licurici: lumea nu se îndreaptă după acestea din urmă.

— Surdul vorbeşte mai tare decît cel ce aude; şi prostul discută mai mult decît cel ce înţelege.

— Învăţătura trebuie să fie uneori un drum, totdeauna un orizont. **(N. Iorga)**

— Fericita înţelepciune ne-a dezbrăcat încet, încet de foarte multe vicii şi greşeli; şi ea cea dintîi ne învaţă pe toţi ceea ce este bine. **(Iuvenal)**

— Fiinţa noastră creşte odată cu cunoştinţele dobîndite, se limpezeşte prin ele şi se adună în ele. Este tot atît de frumos să înveţi pe cît este să trăieşti. **(J. P. Jacobsen)**

— Orice gîndire modernă care n-a trecut încercarea purgatoriului său, prin această critică ce pune totul în discuţie şi te urmăreşte pînă în cele mai îndepărtate unghere în care te crezi la adăpost sau apărat, este o gîndire nesatisfăcătoare. **(K. Jaspers)**

— Curiozitatea este una din caracteristicile permanente şi certe ale unei minţi viguroase. **(S. Johnson)**

— Gîndirea este constructivă: ea se re-creează, exprimînd forma şi esenţa lucrurilor. Dar este absolut necesar ca să se conformeze normelor morale.

— Prin gîndire, ca şi prin act, omul a încercat marea aventură care se oferea dorinţei sale: să-şi apropie lumea, să şi-o însuşească, să-i îndepărteze caracterul straniu, s-o golească de caracterul rebarbativ şi ostil, de imposibilitatea, de duritatea, de obiectivitatea sa, s-o înglobeze în subiectivitate.

— În măsura în care este o facultate de a o înţelege prin intermediul conceptelor şi a noţiunilor, inteligenţa este o facultate pur umană... în mod strict proprie omului.

— Prin apariţia universalului, în univers s-a ivit dimensiunea libertăţii, căci prin universale şi noţiuni omul domină fluxul senzaţiilor, deschizînd astfel drumul stăpînirii naturii înconjurătoare, cît şi al propriei sale naturi — drumul eliberării umane. Valorile umane n-ar fi putut apărea decît pe fondul esenţial uman, al raţionalităţii sale. **(Ath. Joja)**

— Raţiunea: ... suplimentul universal al neputinţei naturale.

— Lumea nu e a cui o străbate cu piciorul, ci a cui o înţelege cu gîndul. **(J. Joubert)**

— Raţiunea este condiţia permanentă a tuturor actelor de voinţă prin care se manifestă omul. **(Imm. Kant)**

— Fiecare om are cîte o nebunie, dar cea mai mare nebunie e să n-ai nici una. **(N. Kazantzakis)**

— Gîndirea: ... complementul conştient şi sistematic al experienţei. **(A. Labriola)**

— E o mare nenorocire de a nu avea destul spirit pentru a vorbi ce trebuie şi nici destulă minte pentru a tăcea. Iată principiul impertinenţei. **(H. de La Bruyère)**

— Înţeleptul: ... zeu ce refuză tămîia. **(A. H. de La Motte)**

— Raţiunea ridică în lumina puternică a conştiinţei toată acea fermentare inconştientă şi tulbure care pregăteşte acţiunile noastre şi ni le impune pînă la urmă în mod fraudulos drept necesităţi ale naturii noastre. Ea ne dezvăluie adevăratele noastre mobiluri şi motive. Ea înlătură izbucnirile imediate ale instinctului, alunecările brusce pe calea tentaţiei şi înlesneşte reacţiile personalităţii în ansamblu împotriva impulsurilor particulare şi momentane. **(G. Lanson)**

— Prostia este primejdioasă tocmai prin faptul că poate să semene uneori cu înţelepciunea. Cînd deschide gura să spună ceva, se trădează imediat; dar cînd se mulţumeşte doar să rîdă, rămîne ascunsă, şi atunci seamănă cu înţelepciunea. **(V. Larbaud)**

— Cel care trăieşte fără un dram de nebunie, nu este chiar atît de înţelept pe cît se crede.

— Fiecare îşi învinovăţeşte memoria; nimeni judecata.

— E o mare nebunie să vrei să fii singur înţelept.

— În împrejurări însemnate nu trebuie atît să cauţi din răsputeri ocaziile, cît să le foloseşti pe cele care se ivesc.

— Cei mai supărători printre proşti sînt spiritualii. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Dacă vrei să fii socotit înţelept, învaţă să întrebi cu

înțelepciune, să asculți cu luare-aminte, să răspunzi liniștit și să încetezi de a vorbi cînd nu mai ai nimic de spus. **(J. K. Lavater)**

— A vrea să înțelegi prea repede este a te condamna să nu înțelegi niciodată. **(G. Le Bon)**

— Gîndirea omului nu numai că reflectă lumea obiectivă, dar o și creează. Adică lumea nu satisface pe om, și omul se hotărăște s-o schimbe prin acțiunea lui. **(V. I. Lenin)**

— Cine gîndește puțin se înșală mult. **(Leonardo da Vinci)**

— Tot așa cum omul moare în fiecare clipă, din pricina bătrîneții, unele lucruri devin din ce în ce mai bune din pricina vechimii. Nici cu înțelepciunea noastră nu e altminteri.

— Îndoiește-te de toate lucrurile de pe lume, cel puțin odată, chiar de-ar fi vorba de axioma: $2 \times 2 = 4$ **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Prostul e de două feluri: cel care nu se îndoiește de nimic și cel care se îndoiește de toate. **(Ch. J. de Ligne)**

— Dacă simțurile ne înșală, rațiunea de asemenea ne înșală. **(Lucrețiu)**

— Omul inteligent găsește aproape totul ridicol, omul înțelept, aproape nimic. **(T. Maiorescu)**

— A repeta numai ceea ce au spus alții echivalează cu o infirmitate intelectuală. Adevăratul spirit... a fost întotdeauna și trebuie să fie solidar cu toate valorile autentice ale trecutului și, în același timp, contemporan cu el însuși. Noi nu putem gîndi fără cei dinaintea noastră, dar cei dinaintea noastră n-au gîndit în locul nostru. **(P. Marcea)**

— Inteligența:... capacitatea de a sesiza universalul, de a deosebi esența lucrurilor, de a urma cu docilitate întorsăturile și complexitățile realului. **(J. Maritain)**

— Orice gîndire care nu se împacă cu viața activă în asemenea măsură încît să se confunde cu ea, nici nu e gîndire; nu-i nimic, nu există. Se poate spune că gîndirea trebuie să călăuzească viața, dar viața e aceea care trebuie să zămislească această gîndire îndrumătoare, ea trebuie s-o alimenteze și s-o reglementeze.

— Pentru a-și lua zborul, gîndirii nu i se va putea imputa niciodată că e prea avîntată.

— Gîndirea nu începe decît odată cu îndoiala **(R. Martin du Gard)**

— Gîndirea: ... truda omului — combinînd simboluri și imagini — de a afla sau prevedea efectele ce vor produce faptele sale printre lucrurile reale. Orice gîndire este schița unei acțiuni. **(A. Maurois)**

— Nu trebuie să confundăm, cum adeseori facem, ignoranța cu puritatea... Ignoranța nu este numai prostie, cum s-ar crede, ignoranța e și o viclenie...

— Un om prost nu poate fi niciodată moral, fiindcă îi este imposibil să discearnă binele de rău.

— Numai cei care reușesc să-și pună întrebări copilărești au șansa de a fi filozofi. Fără ingenuitate, meditația nu e posibilă. **(T. Mazilu)**

— Gîndirea omenească e singura forță capabilă să descopere natura și omul. **(Michelangelo Buonarroti)**

— De la alții dobîndești cunoștințe și parale. / Înțelepciunea e rodul eforturilor tale. **(A. Mickiewicz)**

— Ignoranța care se cunoaște pe sine însăși, care se judecă și se condamnă nu mai este ignoranța deplină; pentru a fi absolută, ea trebuie să se ignore pe sine.

— Spiritele nepreocupate, ca și pămînturile leneșe, sînt pline de tot felul de ierburi sălbatice.

— Oricît am fi de învățați prin știința altora, înțelepți nu putem fi decît pe seama înțelepciunii noastre. **(M. E. de Montaigne)**

— Învățătura a fost pentru mine un leac neîntrecut împotriva necazurilor vieții. N-am avut niciodată o supărare pe care un ceas de lectură să nu mi-o fi spulberat.

— A reaminti oamenilor cugetările celor din vechime, înseamnă a-i îndruma spre virtute. **(Ch. Montesquieu)**

— Prostul tace numai cînd vrea să-l creadă lumea că cugetă.

— Proștii sînt ca hărțile. Spun tot, dar la scară redusă

— Nu rideți de proști, fiindcă își închipuie că au umor

— Prostul nu cunoaște mai deștepți decît el.

— Prostia nu e o vină a naturii. E numai o necuviință a ei.

— Cînd ascultă o anecdotă, prostul rîde numai pînă la poantă.

— Una e să judeci ușor, și alta „lejer".

— Prostul, cu cît sună a mai gol, cu atît e mai plin... de el. **(T. Mușatescu)**

— Tot ceea ce nu e conform cu rațiunea ne rănește. **(P. Nicole)**

— Toate actele noastre — și gîndirea este unul din ele — sînt tot atîtea întrebări sau răspunsuri raportîndu-se mereu la o porțiune de lume, care, în fiecare clipă, există pentru noi. Viața noastră e un dialog în care individul nu reprezintă decît unul din interlocutori: celălalt este peisajul, tot ceea ce ne înconjoară...

— Cu cît activitatea pe care o realizăm este mai profundă și mai personală, cu atît mai exclusiv se raportează ea la o porțiune a lumii și numai la aceasta, pe care în prezent o avem în fața noastră. **(J. Ortega y Gasset)**

— Cel ce e în stare să se mire, începe să înțeleagă.

— A ști cu adevărat ceea ce, într-adevăr, nu știi, nu-i lucru ușor. Este poate, cea mai dificilă și delicată cunoaștere...

— Gîndirea, dezbărată de toate prejudecățile, ne îngăduie să vedem clar, să trăim și să existăm. **(Th. Pallady)**

— În afară de suferință, pentru a sui treptele către înțelepciune, mai este necesară o condiție *sine qua non* — stăpînirea de sine. Toți să se dezlănțuie dionisiac și bachic, iar tu să rămîi leonardesc, în contemplație, frumusețe interioară și pustietate. Toți în jurul tău să se bucure... Înțeleptul își ține zăbala bucuriei în dinți. **(P. Pandrea)**

— Gîndirea nu se oprește. Încheierea ultimei pagini nu e decît ordinul unei plecări și fiecare culme atinsă e trambulină pentru alte zboruri. **(G. Papini)**

— În momentul în care nu mai gîndești și nu-ți mai pui întrebări, nu mai exiști. **(M. R. Paraschivescu)**

— A gîndi e totuna cu a fi. **(Parmenide)**

— Ultima acțiune a rațiunii este să recunoască infinitatea lucrurilor care o depășesc.

— Două excese: a exclude rațiunea, a nu admite decît rațiune.

— Ultimul demers al rațiunii este de a recunoaște că există o infinitate de lucruri care o depășesc.

— Cînd vrei să corectezi pe un altul și să-i arăți că se înșală, trebuie să vezi din ce punct de vedere privește lucrurile, căci ele sînt poate adevărate în latura prin care le privește el; să-i arăți însă acest adevăr. El se mulțumește cu aceasta, pentru că vede că nu se înșală, ci numai nu vedea toate laturile lucrurilor. Căci, nu-ți este rușine că nu ai văzut totul, dar îți este rușine cînd vezi că te-ai înșelat.

— Pot concepe un om fără mîini și fără picioare; l-aș concepe chiar și fără cap, dacă experiența nu m-ar învăța că omul gîndește cu capul. Numai gîndirea constituie omul. Nimeni nu-l poate concepe fără ea. **(B. Pascal)**

— Nu-s de ajuns nenorocirile ca să facă dintr-un nătărău un om inteligent. **(C. Pavese)**

— Cîtă luciditate, atîta dramă. **(Camil Petrescu)**

— Rațiunea:... nu este ea însăși o matcă de idei, ci o țesătură de funcțiuni. Nu un fond, ci un instrument. **(I. Petrovici)**

— Gîndirea este cu atît mai lăudabilă cu cît este mai sinceră și mai liberă. **(G. Pico Della Mirandola)**

— Atunci vor fi republicile fericite, cînd domnitorii vor gîndi sau gînditorii vor domni. **(Platon)**

— Înțeleptul... e făuritorul fericirii sale. **(Plaut)**

— Prostia fiecăruia se răzbună pe el însuși. **(Pliniu cel Tînăr)**

— Înțelepciunea: ... gîndire care doboară lucrurile inferioare, pentru a înălța sufletul către cele superioare. **(Plotin)**

— Cei cuminți, ca și albinele ce scot miere din cimbru, buruiana cea mai pișcătoare și cea mai seacă, știu adesea să scoată ceva bun și folositor din lucrurile cele mai potrivnice. **(Plutarh)**

— Gîndirea: ... fulger în mijlocul unei lungi nopți **(H Poincaré)**

— Oamenii trebuie învățați ca și cum n-ai vrea să-i înveți; iar lucrurile necunoscute trebuie prezentate ca lucruri uitate.

— Ignoranții să învețe, iar celor care știu, să le facă plăcere să-și reamintească. **(A. Pope)**

— E plăcut și îndrăzneț să gîndești, dar dacă gîndirea nu duce la acțiune, ce rost mai are? **(M. Preda)**

— Înțelepciunea n-o primești, trebuie s-o descoperi chiar tu, pe un drum pe care nimeni nu-l poate face în locul tău, pe care nimeni nu ni-l poate cruța, căci ea este un punct de vedere asupra lucrurilor. **(M. Proust)**

— A fi înțelept nu înseamnă să fii mai înțelept decît trebuie. **(Ph. Quinault)**

— Complexitatea va constitui structura lumii de mîine și va trebui să ne adaptăm la subtilitate ca la o condiție naturală a existenței. **(M. Ralea)**

— Prostie omenească. „Omenească" e de prisos: numai oamenii sînt proști. **(J. Renard)**

— Gîndirea: ... activitate care asociază, disociază și percepe raporturi. **(Th. A. Ribot)**

— Cuvîntul este gîndire exterioară, iar gîndirea este cuvîntul interior. **(Rivarol)**

— Rațiunea este un soare dur: luminează, dar te orbește **(M. Rolland)**

— Acel ce stă în beznă și doarme mai departe / se-nvăluie-n Minciună și trage către Moarte. **(Ed. Rostand)**

— Mai întîi să cugeți și apoi să grăiești: / puneți temelia, și-apoi să zidești. **(N. Saadi)**

— Eu am fost cel dintîi fulger între viață și moarte, zice înțelepciunea. Eu am fost așezată din veșnicie, înaintea tuturor începuturilor. Cea dintîi fărîmă de pulbere a lumilor nu se mișca, și eu cutreieram necuprinsul ... Eu sînt întristarea și bucuria, slăbiciunea

și puterea, ridic pe om în cerul tinereții, ca să-l cufund în mlaștina vieții tîrzii, dînd tinereții nebunii plăcute și bătrîneții pricepere amară ... **(M. Sadoveanu)**

— Prostul te numește frivol fiindcă iei ușor lucrurile pe care el le ia în serios. **(H. Sanielevici)**

— Rațiunea s-a născut într-o lume deja organizată minunat, ea și-a aflat precursorul în ceea ce se cheamă viață, iar locul în corpul animal ... Rațiunea a survenit astfel în ultimul stadiu al unei adaptări care s-a realizat vreme îndelungată în irațional, și chiar în procesele inconștiente. Natura a precedat-o, împreună cu întreg complexul de constituire a mobilurilor și condițiilor care îi dă rațiunii și funcțiile specifice și punctul ei de sprijin ...

— Rațiunea adaugă la cele naturale o ordine perfectă pe care numai ea o poate introduce în ele. **(G. Santayana)**

— Chiar și zeii luptă în zadar cu prostia. **(Fr. Schiller)**

— Cu înțelepciunea vieții, e ca și cu preceptele vieții și instrucțiunile practice; lucrul dintîi este să pricepi regula, iar al doilea să înveți aplicarea ei. **(A. Schopenhauer)**

— O inteligență nu se definește pe sine decît în fața obstacolului și nu se realizează decît în efort. **(M. Sebastian)**

— Cînd înțelepciunea se luptă cu norocul, și dacă cea dintîi cutează numai atît cît i se cuvine, nimic nu o poate zgudui.

— Ce păcat că nebunii nu pot vorbi cu înțelepciune despre nebuniile pe care le fac înțelepții.

— Un înțelept nu plînge o pacoste prezentă, ci prezentul îl folosește spre a nu mai plînge.

— Prostul, înțelept se crede, și numai înțeleptul își vede prostia. **(W. Shakespeare)**

— Orice om are dreptul de a gîndi așa cum îl îndeamnă rațiunea; este o datorie față de sine însuși să gîndească liber, pentru a putea acționa cu convingere. **(P. B. Shelley)**

— Erudiția este o bancnotă. Ea nu poate fi folosită decît numai acolo unde poate avea valoare. Înțelep-

ciunea e monedă prețioasă care se întrebuințează în orice împrejurare. **(S. Smilles)**

— Oamenii pe care îi conduce rațiunea nu doresc pentru ei nimic din ceea ce n-ar dori și pentru ceilalți oameni și, astfel, ei sînt drepți, de bună credință și cinstiți. **(B. Spinoza)**

— Spiritul de analiză, de cercetare și de comparație este totdeauna dovada unei inteligențe superioare. În sufletele trufașe și tari, acest spirit sădește îndoiala și răzvrătirea împotriva altora. În sufletele timide și gingașe, acesta sădește îndoiala și răzvrătirea împotriva lor înseși. Pe cei dintîi îi condamni, dar se iartă singuri. Pe cei din a doua categorie îi ierți, dar se condamnă singuri. **(E. Sue)**

— Cînd rațiunea altuia reușește să mă convingă pe deplin, devine propria mea rațiune. **(J. Swift)**

— Prostia e o deficiență organică. Prost e omul care nu înțelege evidențele. Evidența e corespondentul axiomei din matematică. Omul căruia trebuie să i se explice o evidență e prost. Fiindcă evidențele nu se pot explica. Ele trebuie înțelese în sine și spontan. **(O. Șuluțiu)**

— Judecați singuri și nu adoptați pur și simplu părerile altcuiva, fără să f' analizat cu discernămîntul vostru.

— Nu e robie mai grozavă decît cea a întunericului. **(R. Tagore)**

— Pentru ca moravurile să se poată înnobila, trebuie să se dezvolte gîndirea. **(H. Taine)**

— Numai cel ce nu știe, crede că știe deajuns. **(M. Tamayo y Baus)**

— Simpla constatare că ești prost nu e o dovadă de inteligență. **(I. Teodoreanu)**

— În viața oamenilor se întîmplă ca la jocul de zaruri: dacă n-ai aruncat numărul care-ți trebuie, folosește-te cu chibzuință de cel ieșit. **(Terențiu)**

— Inteligența este... o manieră de a transforma o lume de lucruri într-o lume de semne.

— Există cel puțin o realitate pe care cu toții o sesizăm *înăuntru*, prin intuiție, și nu prin simplă analiză. E propria noastră persoană în scurgerea ei de-a lungul timpului. E eul nostru care durează.

— O judecată impersonală, chiar dacă ar putea fi perfectă, este lipsită de orice valoare.

— Idealul gîndirii este în fața omului, într-o finalitate, și nu îndărătul lui, într-un început. Faptul gîndirii devine operă de artă, în măsura în care este o asemenea plenitudine și o asemenea finalitate. **(A. Thibaudet)**

— **Omul prost are oroare de glumă, de ironie, de persiflaj; e explicabil. Mai întîi pentru că prostul nu e în stare să descopere raporturi mai subtile între idei sau lucruri (și nici să le înțeleagă); ironia spirituală e o armă pe care natura i-a interzis-o pe veci. Apoi, fiindcă prostul simte instinctiv în această armă, mînuită de alții, o primejdie mortală pentru el...**

— **Prostul are ambiția să fie luat în serios.** Mai cu seamă după ce a ajuns, ori i se pare numai că a ajuns, în societatea sau în stima contemporanilor, la o situație uzurpată prin șiretenie practică; prostul ține grozav să fie luat în serios. El are acum un interes vital să nu rîdă nimeni. Uitați-vă cum aruncă împrejur priviri bănuitoare de legitimă suspiciune... Un zîmbet, abia schițat, îl scoate din fire. Și, ca să exhorteze parcă pe cei din jurul lui la seriozitate, prostul devine extraordinar de grav. Cu cea mai măruntă ocazie el oficiază... Așa se explică gravitatea proverbială a prostului în exercițiul funcțiunii: este o acțiune preventivă, un antidot elaborat cu anticipație...

— Prostul se deghizează adesea în savant, în om de știință. În această ipostază el observă cu atenție și imită tot ce se poate imita; tot ce este exterior și aparentă în activitatea omului de știință. Mai cu seamă vocabularul...

— Pedanteria e o formă curentă a prostiei umane. Pedantul e un prost deghizat în savant. Pe stradă, la masă, în efuziunile lui amoroase chiar, prostul va vorbi numai în „ordine științifică", papagalicește, întortochiat și grav. **(G. Topîrceanu)**

— Numai îndoiala este aceea care face din credință și cunoaștere — lucruri cam statice, domoale și moar-

te — gîndire dinamică, neliniştită şi vie. **(M. de Unamuno)**

— Înţelepciunea este fructul autocunoaşterii **(K. D. Uşinski)**

— La extrema oricărui gînd este un suspin.

— Spiritul uman e absurd prin ceea ce caută şi mare prin ceea ce găseşte.

— Contradicţiile noastre fac substanţa activităţii noastre de spirit.

— Fondul gîndirii e pavat cu răscruci.

— Universul este construit pe un plan a cărui profundă simetrie este prezentă, într-un fel, în structura intimă a spiritului nostru.

— Este un mod de falsificare să separi gîndirea, chiar cea mai abstractă, de viaţă ... Un fapt greşit observat este mai perfid decît un raţionament rău.

— Spiritul este... activitatea personală, dar cu valoare universală, care dă vieţii, lumii şi reacţiilor care le provoacă în noi lumea, un sens şi o întrebuinţare, o aplicare şi o dezvoltare de acţiune cu totul altele decît cele adaptate funcţionării vieţii ordinare, conservării individului. **(P. Valéry)**

— Prostul care are memorie straşnică e plin de idei şi de fapte, dar nu ştie să tragă concluzii din ele: aici e totul...

— Socotesc că este o mare deosebire între a face prostii şi a face nebunii: un om mediocru poate să nu facă nebunii, dar nu s-ar putea feri să facă multe prostii.

— Raţiunea şi sentimentul se sfătuiesc şi se înlocuiesc reciproc. Cine nu consultă decît pe una şi renunţă la celălalt se lipseşte în chip nesăbuit de o călăuză **(L. de Clapiers de Vauvenargues)**

— Un neghiob, drept neghiobie / la tot ce nu ştie. **(L. F. Vega Carpio)**

— Inteligenţa mişcă materia. **(Vergiliu)**

— Gîndirea: ... cimentul ce fixează pulberea ideilor. **(T. Vianu)**

— Nu există oameni cărora nebunia de a fi înţelepţi desăvîrşiţi să nu le fi trecut uneori prin minte.

— Spiritul omenesc este foarte mărginit, dar tocmai din această pricină avem datoria să încercăm, luptînd împotriva trîndăviei şi a ignoranţei naturale, cu care ne-am născut, a extinde hotarele acestui mic teritoriu.

— Nu căutaţi niciodată să faceţi uz de autoritate cînd puteţi recurge la raţiune.

— Niciodată nu este mai înjosită specia umană decît atunci cînd ignoranţa este înarmată cu puterea **(Voltaire)**

— Personal, îmi face mai multă plăcere să-i înţeleg pe oameni, decît să-i judec. **(St. Zweig)**

Istorie, mit, legendă; tradiţie, contemporaneitate, viitor

— Istoriile cele mai adevărate nu sînt cele care s-au petrecut aievea.

— Un om trebuie să trăiască cu epoca lui. Mai tîrziu e prea tîrziu. **(E. About)**

— Noi facem întotdeauna ceva pentru Posteritate, dar tare aş vrea să văd Posteritatea făcînd ceva pentru noi. **(J. Addison)**

— Timpul vine din veşnicie şi curge în veşnicie: încerc să-l încarc cu plămada sufletului meu. **(F. Aderca)**

— Toate creaţiile umane sînt menite să adauge ceva la patrimoniul dobîndit de la strămoşi, să sporească această moştenire alcătuind astfel tradiţia culturală a unui neam...

— Valorile prezentului formează — ca şi valorile trecutului — documente, după care urmaşii vor caracteriza timpul nostru. Sforţările şi luptele aprige, precum şi tot zbuciumul vieţii actuale a societăţii, vor forma pentru viitorime numai o verigă din lanţul nesfîrşit istoric...

— Istoria leagă laolaltă inelele, uneori disparate, şi alcătuieşte un tot, un şir strîns de fapte. care va pune

într-o lumină adevărată, lipsită de subiectivitate, tot ceea ce noi vedem printr-o prismă subiectivă.

— Istoria... este şi o *carte de judecată*, care apreciază dacă o naţiune şi-a îndeplinit sau nu menirea. **(P. Andrei)**

— Istoria dacă vrea să oglindească trecutul va trebui să oglindească o totalitate... Istoria care redă numai un aspect al trecutului, viaţa politică a unui popor, de pildă, schimbările de guvern, succesiunea regilor, războaielor... este departe de a atinge scopul unei adevărate istorii...

— Pentru a fi cineva istoric trebuie să priceapă viaţa totală a trecutului unui popor şi să ştie să o redea; nu evenimentele pur exterioare, cît mai ales cele interioare, căci spiritualul este esenţial, el determină „în chip creator" tot restul...

— Adevărata istorie este o psihologie aplicată şi adevăratul istoric — un filozof. **(C. Antoniade)**

— Reprezentarea artistică a istoriei este mai ştiinţifică şi mai severă decît istoriografia serioasă. Într-adevăr, poezia prinde sîmburele şi esenţa, iar relatarea exactă înşiră doar amănuntele.

— Iubitorul de mituri este în oarecare măsură un iubitor de înţelepciune. **(Aristotel)**

— Sîntem cu toţii încorporaţi timpului nostru. **(W. A. Auden)**

— Istoria nepărtinitoare şi poetică nu poate fi scrisă decît de posteritate. Noi, contemporanii, nu sîntem decît lucrătorii care adună pietrele monumentului.

— Acord faptelor obişnuite, cotidiene, secrete sau făţişe, actelor vieţii individuale, cauzelor şi principiilor, aceeaşi importanţă pe care istoricii au dat-o vieţii publice a naţiunilor. **(H. de Balzac)**

— Tradiţia... o experienţă în ascendenţă. **(I. Barbu)**

— Istoria fără adevăr îşi pierde toată însemnătatea, ea nu mai este istorie.

— O naţie a se izola pe sine de alte naţii, a se creşte singuratică, hrănind ură asupra altora, aceasta amiroasă a egoism înghesuit...

— Adevărata virtute naţională o cunosc eu întru a dezvolta în sine însuşi toate însuşirile trupeşti şi sufleteşti, atît cele universale, sădite în omenirea întreagă, cît şi cele particulare ce se află numai la o naţie deosebit luată. **(C. Bariţiu)**

— Istoria omenirii ne înfăţişează lupta neostoită a dreptului contra tiraniei, a unei clase dezmoştenite de dreptul său contra uzurpatorilor ei, luptă arzătoare, căci adesea ia caracterul unei răzbunări, luptă fără de sfîrşit, căci se urmează încă în timpurile de azi (1852) şi va urma pînă cînd nu va mai fi umbră de tiranie, pînă cînd popoarele n-or fi întregite în drepturile lor şi egalitatea nu va domni în lume.

— Istoria, cartea de mărturie a veacurilor... n-a stat pe loc, ci a mers înainte, luptînd neîncetat pentru triumful binelui asupra răului, al spiritului asupra materiei, al dreptului asupra silei, pentru realizarea dreptăţii şi frăţiei, aceste două temelii a ordinei absolute, perfecte.

— Istoria este cea dintîi carte a unei naţiuni... căci într-însa... îşi vede trecutul, prezentul şi viitorul.

— O naţie fără istorie este un popor încă barbar, şi vai de acel popor care şi-a pierdut religia suvenirurilor.

— Oamenii întîi cîntă, pe urmă scriu. Cei dintîi istorici au fost poeţi. Poeziile sînt un mare izvor istoric. Într-însele aflăm nu numai fapte generale, dar ele intră şi în viaţa privată; ne zugrăvesc obiceiurile şi ne arată ideile şi sentimentele veacurilor. **(N. Bălcescu)**

— Istoria omenirii ne dă ideea unui imens ocean de erori, în care inoată la suprafaţă, răspîndite la mari intervale, adevăruri puţine. **(C. Beccaria)**

— Eu am încredere în viitor. Îmi face plăcere să asist cu ochii minţii la această imensă şi irezistibilă invazie a ideilor noi care transformă încetul cu încetul faţa Umanităţii, care, datorită extraordinarelor invenţii încurajează legăturile intelectuale, strîng relaţiile dintre ţări, întărind spiritul marilor naţiuni şi ştergînd, ca să spun aşa, prejudecăţile şi distanţele, fac să se prăbuşească unul după altul stindardele care despart popoarele.

— Fie că este o chestiune care ţine de poezie, fie că este inerent naturii fragile a omului să nutrească simpatie pentru ceea ce piere şi să-şi îndrepte privirile cu o anumită satisfacţie tristă spre ceea ce nu mai există, fapt este că în adîncul sufletului meu consacru un fel de cult, o veneraţie profundă pentru tot ceea ce aparţine trecutului... Asta nu înseamnă că eu aş dori pentru mine sau pentru alţii să se întoarcă timpurile acelea. Ceea ce a fost nu are nici o raţiune de a fi din nou, şi nu se mai întoarce... Singurul lucru pe care l-aş dori este un pic de atenţie respectuoasă pentru acele vremuri, un pic de dreptate pentru cei care au pregătit încetul cu încetul drumul pe care am ajuns pînă aici, şi a căror operă uriaşă ar putea să rămînă acoperită de uitare din cauza ingratitudinii şi neglijenţei noastre...

— Aceeaşi certitudine pe care o am că nimic din ceec ce a dispărut nu se va mai întoarce, şi că, în lupta ideilor, cele noi le-au rănit de moarte pe cele vechi, mă face să privesc tot ce este în legătură cu ele cu mila pe care o simte faţă de învins un învingător generos... Viaţa unei naţiuni, la fel ca cea a omului, parcă se dilată prin amintirea lucrurilor care au fost, şi cu cît e mai vie şi mai completă imaginea ei, cu atît e mai reală această a doua existenţă a spiritului în trecut. **(G. A. Bécquer)**

— Să-ţi consacri eforturile pentru a defini o realitate istorică, fără să ai alt ţel, e o întreprindere ciudată şi poate disperată. Obiectivitatea, care poate, şi desigur trebuie, să fie legea ştiinţelor descriptive, nu poate guverna în chip rodnic ştiinţele spiritului. Orice activitate „dezinteresată" în acest sens, cere o trădare de neiertat faţă de sine şi faţă de „obiectul" studiat.

— Opera de artă şi de gîndire interesează pe drept cuvînt cea mai tainică parte din fiinţa noastră, cînd, desprinşi de aparenta individualitate, dar întorşi către persoana noastră reală, nu mai avem decît o singură grijă: grija de a fi deschişi la avertismente, la semne şi de a cunoaşte astfel stupoarea pe care o inspiră condiţia umană, contemplată pentru o clipă în toată ciudăţenia ei, cu riscurile şi întreaga ei anxietate, frumuseţe şi decepţionate limite

— Şi atunci, dacă, dedicîndu-se astfel esenţialului şi redescoperind o activitate spirituală în sfîrşit justificabilă, omenirea se reîntoarce spre trecutul ei şi încearcă să-l *reînvie*, asta nu e din simplă curiozitate şi din nevoia de a şti mai mult, ci e ca şi cum ai reveni la izvor sau ca şi cum ai urmări în minte o amintire din copilărie.

— O operă istorică, şi mai cu seamă un eseu de istorie a spiritului, nu permite autorului să facă abstracţie de el însuşi. Asta nu înseamnă bineînţeles că-i este îngăduit să dispreţuiască adevărul faptelor sau să dispună după bunul plac. Dar onestitatea informaţiei e o virtute insuficientă, simplă condiţie prealabilă a unei cercetări în care vrei să simţi prezenţa unei întrebări personale şi ineluctabile. **(A. Béguin)**

— Există două feluri de trecut: trecutul care a fost şi care a fost abolit, şi trecutul care durează încă, ca o parte integrantă a prezentului nostru...

— Tradiţia este o luptă contra imperiului timpului, o comuniune cu misterul istoriei. **(N. A. Berdiaev)**

— Istoria noastră se proiectează mai mult în viitor decît în trecut. E bine să ne dăm seama de puterile potenţiale care ne zac în suflete — vulcani în fundul mărilor.

— Numai în numele viitorului avem dreptul să fim nemulţumiţi cu timpul în care trăim. Cu acest vis musculatura încrederii devine mai vînjoasă şi conştiinţa se oţeleşte. Trecutul e un ideal, care nici măcar din punct de vedere literar nu mai poate fi al nostru, cu atît mai puţin ca orientare socială.

— Tradiţia are importanţă reformatică, trecutul poate avea o mai mare valoare în viitor decît în trecut, afinitatea dintre spiritul omenesc şi ideile sale creşte cu timpul.

— Tradiţia are într-adevăr un rost numai dacă devine un factor creator, altfel e o cîrjă pentru atîtea şi atîtea slăbiciuni ale unui neam.

— Ordinea universală nu se poate face de sus, adică printr-o idee, ci de jos, din fondul comun.

— Timpul istoric, fie lung, fie scurt, poate dobîndi profil de epocă, datorită realizărilor umane care îl umplu, îl circumscriu şi-l delimitează

— Totdeauna răsună în preajma noastră o muzică, care ne vrăjește gîndurile, ne subjugă inimile și ne silește să ne potrivim pasul după tactul ei. O muzică ce ne îmbată și ne sugerează ritmul unui joc sălbatic sau al unui marș funebru, ritmul unei romanțe visătoare sau al unui imn războinic. Muzica aceasta: spiritul timpului.

— În istorie puterile irezistibile lucrează în ascuns, ca vulcanii de pe fundul mării...

— Există două realități, a căror imensă zdrobitoare greutate nu o simțim, dar fără de care nu putem trăi: aerul și istoria.

— Istoria este mitologia oamenilor, cum mitologia este istoria zeilor.

— Istoria este „creația" ființei umane; ca atare ea are aspecte în funcție de intenționalitatea conștientă și inconștientă a ființei umane.

— Existența în istoricitate, existența fără posibilitate de ancorare în absolut, este desigur o existență tragică, dar în univers ei îi revine semnificația unei demnități fără seamăn... Prin toate finalismele metafizice de care este condiționat, omul se situează pe o linie incontestabil tragică, dar și măreață în același timp. Omul se situează într-o permanentă istoricitate, iremediabilă și fără capăt.

— Omul, prin toate condițiile sale transcendente, este menținut într-o necurmată stare creatoare, într-o stare creatoare care însă niciodată nu-și atinge ținta. În această situație trebuie să căutăm izvorul supremelor satisfacții și al supremelor dezamăgiri hărăzite omului.

— Ființa umană își găsește realizarea pe pămînt și anume, ca ființă creatoare, oarecum în restriște, pe linia relativității și în limitele ce i s-au hărăzit. Aici, în vremelnicia istorică și pe pămînt, omul își duce la deplină izbîndă posibilitățile ce-i sînt îngăduite...

— Pe pămînt își realizează omul destinul tragic și măreț, la un nivel existențial care nu stă la îndemîna nici uneia dintre ființele terestre de care el este înconjurat.

— Istoricitatea permanentă, tragică desigur, dar și măreață în felul ei, a omului, își are temeiul în această situație a ființei umane care, pe de o parte, este înzestrată cu cel mai înalt mod ontologic îngăduit în univers vreunei creaturi, dar care, pe de altă parte, este determinată și la supreme finalisme metafizice, limitatoare și restrictive.

— Istoria, care se face, are totdeauna mai mult stil decît istoriografia, care se scrie.

— Istoriograful face memoriei umane o respirație artificială.

— Cel dintîi lucru ce-l face un curent nou ce luptă împotriva tradiției este că-și creează o tradiție.

— Mitul e încercarea de a revela un mister cu mijloace de imaginație. Mitul convertește misterul existenței dacă nu adecvat, totuși în chip pozitiv prin figuri care satisfac prin ele înșile.

— Miturile sînt fără îndoială un produs al imaginației, dar în raport cu realitățile pe care le sugerează ele au ceva din evidența unor axiome.

— Istoricitatea ne apare ca o dimensiune permanentă a ființei umane. Ea datează din momentul în care preomul devine om deplin. **(L. Blaga)**

— Ce este imparțialitatea istoricului, de care se vorbește atît? Nu se poate niciodată pretinde istoricului imparțialitatea în sensul strict al acestui termen. Numai faptul istoric pe care îl studiază istoricul poate fi imparțial. Istoricul însă, dacă vrea să evalueze acest fapt, trebuie să ia atitudine...

— Atitudinea istoricului trebuie să fie științifică, ea poate să fie elevată și din ce în ce mai elevată, dar va fi întotdeauna o atitudine determinată, un punct de vedere... Urmașul său care se va situa pe o poziție și mai elevată, va avea o cunoaștere mai cuprinzătoare, va aprecia mai bine și mai imparțial dar, la rîndul său, se va găsi cineva să-l depășească...

— Istoricul care ar ținti imposibilul, adică cel care ar dori să fie în mod absolut imparțial și să nu ia nici o atitudine, s-ar asemăna cu omul care rătăcește printr-o pădure, se lovește de copaci, îi atinge, simte mirosul lor, le vede trunchiurile și rădăcinile, dar care nu ajunge să vadă un lucru, pădurea însăși...

— Ceea ce noi numim imparțialitatea istoricului, în sensul pozitiv și favorabil al acestui termen, sînt doar eforturile pe care el le depune pentru a se distanța în judecățile sale de scopurile străine adevărului istoric și convingerii sale științifice...

— Există deci două feluri de subiectivitate: cea care este legată în mod firesc de rolul activ al subiectului în cunoaștere și, din acest motiv, nu poate să fie complet eliminată, cu toate că efectele sale particulare pot să fie depășite în procesul infinit al perfecționării cunoașterii: subiectivitatea care provine din surse extraștiințifice, cum ar fi interesul personal, animozitatea față de unele persoane, prejudecăți față de anumite grupuri umane, naționale, etnice sau sociale. și multe altele. **(M. Bobrzynski)**

— Printre ruinele trecutului istoricul culege floarea nemuritoare a experienței umane și o înfățișează celor ce vin; ici ca pe un duios și gingaș *nu mă uita*, colo ca pe un tragic și solemn *memento*.

— Viitorul se prepară în bună parte, reparînd rănile trecutului.

— Obiectivitatea istoricului... Poate fi vorba de o obiectivitate absolută? Firește că nu. Întîi, fiindcă, în general, absolutul nu e din lumea noastră. Al doilea, pentru că cea mai cristalină, mai emancipată și mai comprehensivă minte omenească reflectă totuși în legea ei realitatea percepută — după cum cel mai pur strat de aer modifică raza transmisă. Vidul absolut singur ar putea-o lăsa neatinsă, dar vidul n-ar propaga-o deloc, și, în mod absolut, nici nu există! Adăugați la aceasta sentimentul — cel mai sofist —, care intervine, fatal, și veți înțelege cît de „absolută" poate fi această obiectivitate, pe care subiectivitatea noastră o vămuiește așa de greu. Dacă însă, cu toată noblețea și energia revendicărilor sale, această aspirație a istoricului e menită să rămînă un *pium desiderium*, reală, foarte reală și realizabilă este, în schimb, datoria elementară pentru orice om de știință de a evita cea mai mică alterare voită a adevărului, cea mai neînsemnată falsificare a realității date. Omenește vorbind, acesta și e înțelesul, singurul înțeles posibil, al „obiectivității" A fi obiectiv nu înseamnă, nu poate să însemne a înceta să fii om. **(V. Bogrea)**

— Carlyle observă că istoria universală este o infinită carte sacră pe care toți oamenii o scriu și o citesc și încearcă să o înțeleagă, dar unde, deopotrivă, se află și ei scriși.

— Dacă viitorul și trecutul sînt infinite, nu există cu adevărat un *cînd;* ... dacă orice ființă se află la distanțe egale de infinit și de infinitesimal, nu poate exista nici *unde*. **(J. L. Borges)**

— Instinctele care veghează în noi, ideile care ne călăuzesc, cunoștințele pe care le avem despre lumea care ne înconjoară, care ne constrînge și pe care, în același timp, o stăpînim, totul este opera lentă a trecutului. **(L. Bourgeois)**

— Întreg viitorul se află cuprins în prezent, după cum toate proprietățile triunghiului se află cuprinse în definiția sa. **(P. Bourget)**

— Distincție... între *istorie* și simpla *succesiune cronologică:* ... Istoria se constituie din relaționarea necesară a datelor și faptelor, stabilește raporturi de la cauză la efect și relevă, retroactiv, semnificația unor evenimente ca pe a unor verigi ale unei transformări structurale. Cronologia faptelor, în sine, nu e pertinentă... Polemicile nu sînt încă istorii. Cronicile conțin virtualități istorice. **(S. Bratu)**

— Factorul istoric cel mai important este poporul, masele. Istoricul nu trebuie să se mai mulțumească cu regi și comandanți, care adeseori nu sînt decît niște figuranți pe vasta scenă a trecutului. Adevăratul actor este poporul cu instituțiile, cu moravurile, cu legendele, cu instinctul său. **(I. Breazu)**

— Trecutul are și părți bune, și părți rele. Și dacă cele rele trebuie înlăturate și înlocuite cu altele noi, mai bune, tot ce e bun se cuvine a fi păstrat și ocrotit.

— Viața noastră își pierde orice sens dacă nu ne cercetăm cu luare aminte trecutul **(V. I. Briusov)**

— Legătura noastră cu trecutul îndepărtat ne îmbogățește întotdeauna sufletul, lărgește existența noastră personală, amintindu-ne că sîntem, și noi, o parte din acest întreg **(I. A. Bunin)**

— Am să acţionez întotdeauna conform principiilor mele însă am învăţat... că numai necesităţile vitale ale marilor mase pot aduce schimbări. **(G. Büchner)**

— Cel mai bun dintre profeţii Viitorului este Trecutul. **(G. G. Byron)**

— Adevărata generozitate faţă de viitor constă în a da totul prezentului.

— O revoluţie se săvîrşeşte întotdeauna împotriva zeilor, începînd cu aceea a lui Prometeu, primul cuceritor modern. E o revendicare a omului împotriva destinului său.

— Vrem să gîndim şi să trăim în istoria noastră. Credem că adevărul acestui secol nu poate fi atins decît mergînd pînă la capătul propriilor sale drumuri. Dacă epoca a suferit de nihilism, nu ignorînd nihilismul vom dobîndi morala de care avem nevoie. Nu, lucrurile nu se rezumă la negare sau la absurditate. O ştim prea bine. Dar trebuie mai întîi puse negarea şi absurditatea, pentru că ele sînt acelea pe care generaţia noastră le-a învinuit şi cu ele trebuie să ne socotim. **(A. Camus)**

— Nu te plînge de timpul tău; dacă-l găseşti rău, întreabă-te ce ai întreprins ca să-l faci mai bun. **(Th. Carlyle)**

— Istoria nu este justificată decît ca un element de acţiune asupra prezentului şi mai ales a viitorului. **(R. Carnap)**

— Istoria este esenţialmente dialectică... Adică noi judecăm evenimentele trecute şi condiţia noastră prezentă, devenim conştienţi de ceea ce ni se impune, de limitele în care putem gîndi şi acţiona, de constrîngerile ce ni se fac — şi în acelaşi timp sîntem însufleţiţi de un sentiment al vieţii, de o activitate ce ne face să ne consacrăm energiile, să colaborăm cu aceste condiţii pentru a le face din ce în ce mai folositoare, sau să luptăm împotriva lor şi să le opunem noi perspective de gîndire şi acţiune. **(J. Cassou)**

— Trecutul este legat de prezent printr-un lanţ neîntrerupt de evenimente care decurg unele din altele. **(A. P. Cehov)**

— Istoria e emulul timpului, depozit al acţiunilor, martor al trecutului, exemplu şi înştiinţare a prezentului, avertisment al viitorului. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Totdeauna istoria a fost chemată, cu cartea sa de înţelepciune străbună, să ridice sufletele către un ideal pozitiv.

— Noi sîntem păstrătorii a tot ce s-a visat şi s-a gîndit odată şi ţesem în linişte firul mai departe, fără părere de rău pentru ce a fost odată, dar cu dragoste pentru ceea ce este.

— Actualitatea.. Tot ce vieţuieşte este actual. Cugetarea şi simţirea omenească se leagă de cele din preajmă. În tot ce faci este numai lumea în care te afli. Pentru eternitate şi pentru istorie, tu nu contezi decît cu bucăţica de vreme pe care ai trăit-o. Înţelegerea pentru amănuntele vieţii, pasiunea pentru problemele ce-o agită, încîntarea pentru mica ei parte de frumos şi bun, nu strică nimănui.

— Studiul istoriei este cărarea cea mai sigură pe care putem să ieşim la luminiş. Pe urmele lui e natural să răsară o literatură de nobilă năzuinţă, căci ne vom ordona astfel sentimentele, ne vom disciplina gîndirea, vom relua raporturile cu scriitorii vechi, cu limba şi cu poezia veche, cu credinţele poporului, ne vom regăsi pe noi înşine. **(I. Chendi)**

— Cine ar putea în adevăr să nu cinstească un trecut ce ne-a fost păstrat şi transmis prin dovezile cele mai mărețe? **(Cicero)**

— Va veni o vreme cînd, pe ruinele lumii de azi, operele mari ale geniului omenesc vor străluci pentru toate minţile şi vor înflori şi-n calea acelora care azi nu cunosc decît drumul muncii şi al mizeriei. E marea iluzie a artei şi a socialismului. **(N. D. Cocea)**

— Trecutul este prezent îmbătrînit. **(J. Cocteau)**

— Ca să admitem existenţa „prezentului", ar trebui să atribuim timpului o virtualitate statică în care „viitorul" să înceteze a deveni „trecut". **(M. Codreanu)**

— Gîndirea istorică este o activitate a imaginaţiei cu ajutorul căreia noi încercăm să-i furnizăm conţinuturi

particulare. Noi o facem folosindu-ne de prezent ca mărturie a propriului trecut. Fiecare prezent are propriul său trecut şi efectuînd reconstrucţia trecutului cu ajutorul imaginaţiei voim să reconstruim trecutul prezentului dat, al prezentului în care are loc actul imaginaţiei...

— În istorie ca şi în toate cercetările importante, nici o realizare nu este definitivă...

— O mărturie valabilă la un moment dat pentru soluţionarea unei probleme istorice date încetează de a fi ca atare din momentul în care se modifică metodele şi din momentul în care se schimbă competenţa istoricilor.

— Ca urmare a acestor schimbări continui — oricît de neînsemnate ar putea ele părea observatorilor superficiali — fiecare generaţie nouă trebuie să rescrie istoria în felul său; fiecare istoric nou nemulţumindu-se să aducă doar răspunsuri noi la întrebări vechi, trebuie să revizuiască chiar aceste întrebări... Acesta nu este un argument în favoarea scepticismului istoric. Este vorba pur şi simplu de descoperirea unei a doua dimensiuni a gîndirii istorice, a istoriei istoriei...

— Adică istoricul — care elaborează toate probele de acuzare cu *hic et nunc* — constituie el însuşi o parte a procesului studiat, în care are propriul său loc şi pe care îl poate înţelege pornind doar de la punctul de vedere determinat prin locul ocupat actualmente în acest proces. **(R. G. Collingwood)**

— Iubim tradiţia, dar nu prejudecăţile ei. **(P. Comarnescu)**

— Istoria se scrie aşa cum s-au întîmplat faptele, nu cum am fi dorit noi să fie.

— Inlăturarea fenomenelor sociale nedrepte nu se poate face decît prin arătarea cauzelor reale, nu prin înăbuşirea lor; istoria nu e nici poemă, dar nici o ştiinţă matematică; e însă o investigaţie de cea mai mare utilitate în problemele sociale şi rezolvarea lor **(P. Constantinescu)**

— Cartea unde timpul îşi scrie părerile şi impresiile sale este istoria. Ea formează oglinda adevărului, împărtită în marile capitole care reprezintă viaţa unui popor: patriotismul, înţelepciunea, libertatea şi înfrăţirea...

— Ca să pătrundem menirea acestei vieţi, trebuie să deprindem pe copiii noştri să cunoască măreţele pagini, scrise cu pana experienţei şi a sacrificiilor din deducerea cărora se va clădi cel mai mare monument al civilizaţiei — altruismul. **(V. Conta)**

— Nemurirea oamenilor s-ar stinge de nu am avea în cuget lucrurile trecute.

— Depărtate lucruri de ochii noştri ne învaţă, cu acele trecute vremi, a pricepe cele viitoare. **(Miron Costin)**

— În societăţile arhaice mitul nu este numai o istorie povestită, ci o realitate trăită...

— Pentru a înţelege fiinţa neamului, cea nealterată de vicisitudinile şi mişcările de adaptare ale istoriei, trebuie să ne întoarcem spre fondul său originar, înspre patrimoniul său de legende şi mituri...

— Miturile şi legendele sînt un memorial în care s-a depozitat experienţa originară a unui popor...

— Dintre marile mituri ale poporului român, „mitul mioarei vizionare", al morţii acceptate cu seninătate ca o reintegrare în cosmos, mitul Mînăstirii Meşterului Manole, în care puterile oarbe ale haosului nu pot fi îmblînzite, ordonate, decît tot printr-un sacrificiu omenesc (fapt notabil şi profund semnificativ, construcţia mînăstirii este intim solidară cu construcţia statului, a principatului Valahiei) şi mitul vînătorii rituale (intim solidar cu construcţia celuilalt stat român, principatul Moldovei) exprimă în modul cel mai adecvat natura intimă a poporului român...

— Convertirea morţii în natura cosmică, la care participă întreaga natură transfigurată, ne duce cu gîndul la strămoşii îndepărtaţi ai poporului român, pentru care reîntoarcerea în sînul lui Zamolxis constituia o sursă de beatitudine.

— Una din funcţiile importante ale poetului este de a ţine treaz în conştiinţa unei colectivităţi sentimentul legăturii cu trecutul, cu strămoşii morţi şi cu cei care vor veni...

— Prin mijlocirea poeților săi, o colectivitate ia cunoștință de vocația sa pe acest pămînt, devine dintr-o masă etnografică oarecare, o adevărată comunitate spirituală. Nu trebuie înțeleasă afirmația noastră în sensul restrictiv că poetul trebuie să exploateze cu exclusivitate doar miturile și legendele naționale...

— **Nu** ne substituim înaintașilor, ci îi continuăm. **(O. Cotruș)**

— Să studiem cu luare aminte istoria țării noastre, să ne străduim să o cunoaștem mai bine. Cu cît o cunoaștem mai bine, cu atît o vom iubi mai mult. **(V. Cousin)**

— Nevoia practică pe care se bazează orice judecată istorică, conferă istoriei proprietatea „actualului" căci aceasta este întotdeauna în relație — oricît de îndepărtat ar fi trecutul cuprins în fapte — cu o nevoie actuală, o situație actuală. **(B. Croce)**

— Istoria este un proces obiectiv pe care istoricul îl studiază, îl reproduce în opera sa, îl organizează cronologic, îl reflectă fidel și-l interpretează corect...

— Cu alte cuvinte, istoria ca istoriografie este reflectarea subiectivă a procesului obiectiv în operă, în textul scrierii istorice.

— Ca să transformăm lumea trebuie, printre altele, s-o și *interpretăm* corect... Dar lumea care ne înconjoară își are originea în trecut și, cu fenomenele ei ce par haotice, nu este decît un moment între trecut și viitor...

— Noi însă nu putem privi în trecut decît prin prezent, iar prezentul nu este altceva decît viitorul pe cale să se nască...

— De pe o treaptă nouă, mai înaltă, de pe treapta interpretării materialiste a istoriei, afirmăm că trecutul poate fi dascălul viitorului. Și chiar trebuie să devină un asemenea dascăl.

— Un bun istoriograf întrunește două virtuți: perspicacitatea politică și capacitatea de a-și exprima lămurit ideile. **(G. Csehi)**

— **Virtuțile trecutului nu folosesc mai puțin organizării sociale decît forțele prezentului, care reprezintă rezultatul** întregului efort anterior. **(E. De Marchi)**

— A exagera rolul eroilor în istoria lumii înseamnă a reduce destinele omenești la o serie de accidente. Eu nu cred în accidente și nu cred în eroi. Vreau să zic că accidentele nu capătă însemnătate, decît dacă sînt încheierea și sancțiunea unei largi dezvoltări anterioare, și că eroii nu apar și nu exercită o sancțiune reală decît dacă împrejurările îi prepară și îi susțin. **(E. Denis)**

— Sînt legende la care ne place să ținem pentru că aruncă nimbul lor de poezie peste vremile trecute și ne aduc aminte de viața întreagă de altădată a unui popor. **(Ov. Densusianu)**

— Istoria nu este o alăturare de fapte întîmplătoare sau providențiale, ci o înlănțuire necesară de cauze și de efecte, rezultatul forțelor puse în mișcare de părerile, de patimile și de interesele oamenilor.

— Națiunile mor. Dar spiritul omenesc nu moare niciodată. Veșnic tînăr, el trece de la o națiune la alta și continuă, potrivit legilor lui organice, istoria neamului omenesc... **(Fr. De Sanctis)**

— Istoria ne introduce în domeniul vieții; ea ne arată motivele care despart și unesc pe oameni; ea ne zugrăvește ceea ce este de dorit și ceea ce este vătămător.

— A studia istoria nu înseamnă a îngrămădi informații, ci înseamnă a face o pictură vie asupra oamenilor, a succesului și insuccesului ce-au avut.

— Orice istorie este în mod necesar scrisă din punctul de vedere al prezentului și constituie — ceea ce este inevitabil — nu numai istoria prezentului, ci și istoria a ceea ce prezentul consideră a fi important în prezent...

— Datul conceptual aplicat în scrierea istoriei provine din epoca în care noi scriem istoria. Nu există alte materiale accesibile pentru principiile directoare și pentru ipoteze decît acelea pe care le furnizează prezentul istoric...

— Cum cultura se schimbă, concepţiile dominante în cultură se schimbă şi ele. Noi puncte de vedere apar necesarmente, pentru a cuprinde, a evalua şi ordona datele. Istoria este atunci rescrisă...

— Orice construcţie istorică este necesarmente selectivă .. Trecutul nu poate fi reprodus *in toto*... În elaborarea istoriei totul depinde de principiul în virtutea căruia noi controlăm faptele şi selectăm evenimentele. Acest principiu decide asupra importanţei ce trebuie să atribuim evenimentelor trecute, asupra a ceea ce trebuie admis şi ce trebuie respins. **(J. Dewey)**

— În istoria unei societăţi, ceea ce trebuie să atragă mai cu seamă atenţia nu sînt faptele mari de arme, oricît de pitorească ar fi povestirea lor, nici revoluţiile din palat sau cazărmi, oricît de tragic ar fi tabloul lor. Ceea ce trebuie să ne trudim să descoperim, deoarece ne învaţă multe, sînt multiplele aspecte ale vieţii zilnice, este felul deosebit de a fi şi de a gîndi, sînt moravurile şi obiceiurile, este, într-un cuvînt, civilizaţia. **(Ch. Diehl)**

— Din pricina firii lor slabe oamenii trăiesc doar o nespus de mică parte a eternităţii şi-s morţi pentru veşnicie. Celor care n-au săvîrşit în viaţă nimic vrednic de amintire, li se va smulge — odată cu sfîrşitul trupului — tot ce i-a legat de viaţă. În schimb, cei care prin virtutea lor şi-au făurit o faimă, sînt pomeniţi în vecii vecilor pentru cîte au făcut, de glasul istoriei — dintre toate glasurile cel mai zeesc. Socot... că este lucru minunat ca pentru o strădanie vrednică, să poţi primi, în schimb, nepieritoarea slavă.

— Puterea istoriei se întinde asupra întregii lumi... Ea sileşte timpul care aduce cu el pieirea tuturor celor vremelnice, să încredinţeze necontenit viitorimii amintirile pe care ea le-a păstrat...

— Istoria, îndemnîndu-ne către tot ce este drept, veştejindu-i pe cei răi, slăvindu-i pe cei buni, dă cititorilor prilejul de a se folosi de marea ei înţelepciune. **(Diodor din Sicilia)**

— Istoria constituie memoria, conştiinţa popoarelor.. istoria lărgeşte şi întăreşte conştiinţa unui popor. **(M. Dragomirescu)**

— Imparţialitatea istorică e o înşelătorie. Istoricul adevărat nu-i un grefier, ci un poet. **(G. Duhamel)**

— Să-i serveşti poporului lecţii de istorie înseamnă să-i dai cunoştinţe de nobleţe, cunoştinţe de măreţie inatacabile.

— Fiinţa umană este atît de slabă, atît de mărginită, atît de prăpăstioasă, încît are nevoie, pentru a nu se speria de ea însăşi, să-şi găsească puncte de sprijin şi rădăcini în înaintaşii care au precedat-o pe pămînt. Omul are nevoie să ştie de unde vine, pe ce poartă a intrat în viaţă, de al cui braţ s-a sprijinit cînd a făcut primii paşi.

— Întîmplările istorice au o influenţă ciudată: aceea de a-şi reflecta măreţia asupra împrejurărilor care le-au precedat. **(Al. Dumas — tatăl)**

— Studiind cu grijă trecutul, vom putea ajunge să anticipăm viitorul şi să înţelegem prezentul. **(E. Durckheim)**

— *Mitul* derivă întotdeauna dintr-un sistem de simboluri foarte coerent; el este, cu un cuvînt cam apăsat, o dramatizare a simbolului.

— A cunoaşte miturile înseamnă a învăţa secretul originii lucrurilor. **(M. Eliade)**

— Un istoric care rămîne rece în faţa trecutului este un rău istoric. El trebuie să fie grec cu grecii cei vechi, roman cu romanii... Sensibilitatea istoricului este cimentul care leagă diferitele acte, diferitele bucăţi conservate ale vremurilor de odinioară... De aceea, zece istorici în faţa unui aceluiaşi subiect dat, — admiţînd că ar dispune cu toţii exact de aceleaşi mărturii istorice — vor trata desigur subiectul lor în zece moduri diferite. Ei se vor găsi în faţa epocii trecute, ca zece pictori în faţa unui aceluiaşi peisaj.

— Dacă întîia datorie a istoricului e de a căuta adevărul, a doua e de a-l face cunoscut, înţeles celorlalţi, şi, pentru aceasta, trebuie să li-l prezinte într-un mod viu, să li-l introducă, aşa-zicînd, în suflete...

— Istoricul trebuie să umple cu personalitatea sa artistică această lacună care există între oamenii de altă dată şi cei de acum. Trebuie să reînvie sub ochii contemporanilor pe cei ce au trăit odinioară, sau să transporte pe cititorii săi la oamenii de odinioară, să le dea

posibilitatea de a vedea, de a simți, de a gîndi, fără voia lor, ca aceia. **(P. Eliade)**

— Tradiția... nu poate fi moștenită și, dacă vrei s-o ai, trebuie s-o dobîndești printr-o grea strădanie. Ea presupune, în primul rînd, un simț al istoriei... iar simțul istoriei presupune perceperea trecutului nu numai ca trecut, dar și ca prezent... **(T. S. Eliot)**

— Din trecut voi primi viață autentică pentru ceasul de față. **(R. W. Emerson)**

— Dacă o generație poate avea un merit, e acela de a fi un credincios agent al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care îl ocupă în înlănțuirea timpurilor.

— Vrei viitorul a-l cunoaște, te întoarce spre trecut. **(M. Eminescu)**

— Singurul progres care poate influența profund viitorul este cel care crește din trecut. **(G. Enescu)**

— Oamenii își făuresc singuri istoria, însă o făuresc într-un mediu dat, care o condiționează.

— Oamenii își făuresc istoria oricare ar fi mersul ei, prin faptul că fiecare își urmărește scopurile sale proprii, fixate în mod conștient, iar rezultanta acestor multiple voințe care acționează în direcții diferite și a diverselor lor influențe asupra lumii exterioare este tocmai istoria...

— Cînd este vorba de a cerceta forțele motrice care stau — în mod conștient sau, cum se întîmplă foarte des, inconștient — în spatele mobilurilor ce-i fac pe oameni să acționeze în istorie și care constituie, în ultimă instanță, adevăratele forțe motrice ale istoriei, trebuie să fie luate în considerație nu atît mobilurile indivizilor, oricît de importanți ar fi ei, cît mobilurile care pun în mișcare mase mari de oameni, popoare întregi și, în sînul fiecărui popor, clase întregi... și nici nu prezintă importanță răbufnirile de moment, izbucnirile trecătoare asemenea focului de paie ce se mistuie repede, ci acțiunile de lungă durată care duc la mari transformări istorice...

— A cerceta cauzele determinante care, în mod clar sau confuz, direct sau sub o formă ideologică, poate chiar

fantastică, se oglindesc ca mobiluri conștiente în mintea masei în acțiune și a conducătorilor ei, așa-numiții oameni mari — iată singura cale care poate duce la cunoașterea legilor care domină în istorie în genere, precum și în fiecare perioadă istorică și în fiecare țară în parte...

— Tot ceea ce pune oamenii în mișcare trebuie să treacă prin mintea lor; dar înfățișarea pe care o ia în mintea lor depinde în foarte mare măsură de împrejurări. **(Fr. Engels)**

— Renumele cuiva se datorește uneori legendelor, iar povestea are adeseori întîietate asupra istoriei. **(J. H. Fabre)**

— Ceea ce-i adevărat pentru istoria faptelor omului este infinit mai adevărat pentru istoria ideilor, senzațiilor și dorințelor sale.

— Istoria mi se pare că trebuie înțeleasă simfonic. Descrierea faptelor oamenilor nu prezintă pentru noi nici un interes, nici o utilitate și chiar nici un sens, dacă nu încercăm să înțelegem legăturile adînci dintre ele, să arătăm felul în care se înlănțuiesc și mai ales să redăm caracterul lor dinamic, acea germinare continuă de forțe care apar, născute din acțiunea neîntreruptă a forțelor trecutului asupra celor ale prezentului. **(E. Faure)**

— Un istoric care refuză să gîndească faptul uman, un istoric care profesează subordonarea pură și simplă față de fapte, ca și cum nu ar fi produsele sale, ca și cum nu ar fi fost alese de el, în prealabil, în toate sensurile cuvîntului „ales" (și ele nu pot să nu fie alese de el) — este doar un ajutor tehnic. El poate să fie excelent, însă nu este un istoric. **(L. Febvre)**

— Istoria omenirii nu constă în nimic altceva decît într-o continuă depășire de limite, care pentru un anume timp trec drept limite ale omenirii și de aceea, absolute și de nebiruit. Viitorul însă dezvăluie totdeauna că pretinsele îngrădiri ale genului, nu erau decît îngrădiri ale indivizilor... nemărginit este genul, limitat numai individul. **(L. Feuerbach)**

— Identitatea și destinul unui popor se constituie din valorile lui eterne, pe care timpul le cerne și le sedi-

mentează. Numai ele întăresc sentimentul duratei, încrederea în permanențe, izvorînd organic din ființa adîncă a neamului. Acestea îi modelează gîndurile și îi călăuzesc pașii hotărîți sau șovăielnici pe încîlcitele drumuri ale istoriei. Concepută ca dimensiune temporală a ascendenței unui popor, istoria se articulează din faptele ce depășesc interesul sferei individuale.

— Există o istorie care se structurează din noianul faptelor de viață, întemeiată pe adînci convingeri și bogate realități sufletești. **(O. Fodor)**

— Cred că dorința de a ști și de a povesti istoria vremurilor trecute izvorăște din iubirea de sine a noastră, care ar vrea să ne amăgească și să ne prelungească viața, unindu-ne cu oamenii și lucrurile care nu mai sînt și făcundu-le să devină, ca să zic așa, proprietatea noastră. Închipuirii îi place să colinde veacurile și să stăpînească un alt univers. **(U. Foscolo)**

— Istorie — roman istoric; istorie statistică — istoriografie: ... Lăsați-ne romanul istoriei. Dacă nu e pe de-a-ntregul adevărat, el conține totuși oarecare adevăr. Voi zice chiar că are în el unele adevăruri pe care statistica nu le va conține nicicînd...

— Bătrîna istorie e o artă, iată de ce are, în frumusețea ei, un adevăr spiritual și ideal mai presus de toate adevărurile materiale și tangibile ale științelor observării pure; ea zugrăvește omul și pasiunile omului. E un lucru pe care statistica nu-l va face niciodată...

— Istoria narativă e prin esență inexactă, dar istoria mai e, împreună cu poezia, cea mai fidelă imagine pe care omul a izbutit s-o traseze pentru sine. Istoria e un portret. Istoria statistică nu va fi, în veci, decît o autopsie. **(A. France)**

— Istoria: ... nu e o artă, e o știință pură. Nu consistă în a povesti plăcut sau a dizerta profund. Ea consistă, ca orice știință, în a constata faptele, a le analiza, a le apropia, a marca legătura dintre ele. **(N. D. Fustel de Coulanges)**

— Omenirea are nevoie de mitologii, ca să-și numească exemplarele cele mai reprezentative, de inscripții lapidare, formule sintetice, simboluri. De mii de ani și le construiește, le cizelează, pînă cînd le dă forma

definitivă, condensată pînă într-unul sau două cuvinte. Aceasta intră din legendă în realitate, mutînd oamenii autentici din realitate în zona conceptelor, virtuților, a caracterologiilor și tipologiilor — cu alte cuvinte în legendă...

— Marii artiști intră ... *în durată, în eternitate*, cu cîte un adaos, dobîndit prin asocierea la nume a unuia din eroii lor, a uneia din cărți, a unei specii sau însușiri literare anume: aceasta devine cu timpul emblematică pentru personalitatea lor... Rămînem tot în perimetrul literaturii noastre. Alecsandri e poetul *Doinelor* și *Pastelurilor*, Macedonski al *Nopților*, Sadoveanu al *Baltagului*, Rebreanu părintele lui *Ion*, Arghezi al *Florilor de mucigai*, Blaga al *Poemelor luminii*; folclorul va fi mereu al *doinei* și mai ales al *Mioriței* — doina epică a poeziei noastre populare! ... Eminescu este și rămîne *Poetul*, poetul *Luceafărului*. **(M. Gafița)**

— Curioase sînt splendidele boltiri ale trecutului! Cum te cheamă, cum te farmecă și cum te dislocuiesc pe tine însuți din ceea ce ești, din ceea ce ai fost. **(Gala Galaction)**

— Calitățile istoriei: educatoare a umanității, izvor de cunoștințe concrete..., formatoare doar ea a omului deoarece umanitatea este memoria acțiunilor umane în lume și este „filantropie", adică întîlnire și colocviu cu toți oamenii. **(E. Garin)**

— Istoria arată... că națiunile în care indivizii s-au obișnuit a pune interesele lor personale mai presus de interesele generale, nu s-au putut menține pe scena lumii.

— Întreaga sociologie descriptivă n-ar avea alt scop decît satisfacerea unor zadarnice curiozități frivole, dacă n-ar fi însuflețită de interesul filozofic general, conținut în faptele ce constată și expune. **(I. Găvănescul)**

— Cînd zicem că elementul care constituie o națiune sînt oamenii, înțelegem, negreșit, nu suflarea, ci oameni de aceia care lasă urme neșterse de trecerea lor prin această lume, lasă lucruri de acelea de care se poate glorifica istoria civilizației; oameni care, învingători sau învinși, au luptat pentru o idee...

— Ca un stat, o națiune să existe și să aibă viitor, se cere mai cu seamă ca între oamenii care îl compun să existe o solidaritate produsă prin identitate de idei, de aspirațiuni și de credințe, însușiri care sînt rezultatul comunității de origină, de limbă, de religie și de obiceiuri.

— Fiecare națiune trebuie să poată conta pe sine însăși, iar nu să se lase la nedreptatea și îndurarea celorlalți. **(I. Ghica)**

— Fiecare epocă a omenirii a sporit și încă mai sporește adevărata bogăție, fericirea, cunoștințele, ba poate și virtuțile speciei omenești. **(E. Gibbon)**

— Ești al vremii tale, implicat în caleidoscopica dramă a contemporaneității sau încetezi să fii, printr-un act de abdicare condamnabilă.

— E absurd să pretinzi că poți condamna în numele viitorului, întregul trecut; să nu recunoști aici, ca și oriunde, o filiație, o continuitate, și că spiritul ce le însuflețește, mai mult sau mai puțin asuprit, a existat dintotdeauna. Au fost oricînd, în fața satisfăcuților care se instalează în epoca prezentă, în care prosperă și se îngrașă, spirite neliniștite, pe care le chinuie o tainică exigență, pe care nu le satisface de fel bunul trai egoist și care stagnează mersul înainte...

— Numai sprijinindu-se pe trecut poate prezentul să ia avîntul spre viitor.

— Istoria trecutului e istoria tuturor adevărurilor pe care omul le-a eliberat. **(A. Gide)**

— Prima datorie a istoricului este să spună adevărul.

— Istoria e disciplina care cercetează metodic, expune obiectiv și lămurește cauzal dezvoltarea întregii omeniri.

— Să nu distrugem obiceiuri vechi care au ajutat poporului nostru să treacă prin vremuri grele.

— De ce spune toată lumea „*miracolul românesc*"? Nu! Noi sîntem un popor cu trăsături de formare pe care le-au avut și alte popoare înrudite în Balcani, sau în Apus, francezii, italienii, spaniolii, portughezii. Am trecut un examen istoric excepțional de greu, am rezistat în calea tuturor năvălirilor, ne-am păstrat ființa statală (cea mai importantă armă a supraviețuirii noastre), religia, obiceiurile, limba, teritoriul, cultura, într-un cuvînt civilizația. Dar nu avem o etnogeneză *miraculoasă*, ci una admirabilă, eroică, dar normală.

— Noi sîntem de aici... Pentru că au fost multe rînduri de oameni care ne-au adus pînă aici, multe rînduri de truditori, care au clădit o țară românească, să nu ne-o irosim, ci s-o înălțăm, la rîndul nostru, pentru cei ce vor veni.

— Dacă statul este — potrivit concepției materialismului istoric — „rezultatul contradicțiilor de clasă", o expresie și un instrument al luptei de clasă, nu e mai puțin adevărat... că el reprezintă posibilitatea pentru un popor de a se dezvolta liber, de a avea propria sa administrație, propria sa armată, propria sa viață, economică și culturală. Ne referim, bineînțeles, la statul independent sau, cel puțin autonom, iar nu la statul aflat sub ocupație străină sau administrație străină. **(C. C. Giurescu)**

— Îngrădiți omul cît vreți, pînă la urmă tot va privi în jur asupra vremii sale; și cum ar putea s-o înțeleagă dacă nu știe cît de cît ce s-a petrecut înainte?

— Nimeni nu poate judeca istoria dacă n-a trăit el însuși puțină istorie...

— Cel mai important rămîne totuși actualul, contemporanul, deoarece se oglindește cel mai bine în noi și noi în el.

— E bine să cinstim temeliile vechi, dar să nu renunțăm la dreptul de a mai începe cîte ceva din temelii.

— Lucrul cel mai bun pe care-l avem de la istorie este entuziasmul pe care-l suscită.

— Umpleți-vă mintea și inima, oricît de largi ar fi, cu ideile și sentimentele veacului vostru, și opere mari veți face.

— Întrebarea: cine este mai presus, istoricul sau poetul, nici n-ar trebui pusă; se concurează între ei tot atît de puțin ca alergătorul și pugilistul. Fiecăruia i se cuvine propria sa cunună.

— Nu mai încape nici o îndoială că istoria lumii trebuie să fie rescrisă din timp în timp. Această necesitate

nu provine însă din descoperirea multor altor evenimente, ci pentru că au fost formulate noi puncte de vedere, pentru că contemporanul unei epoci în dezvoltarea progresivă ajunge la punctul de vedere de la care poate să revadă și să evalueze trecutul într-o nouă modalitate. **(J. W. Goethe)**

— Istoria... trebuie să fie oglinda dezvoltării culturale a omenirii. Istoria trebuie să distingă bine ideea superioară, care în anumită perioadă constituie față de perioada premergătoare progresul cultural al omenirii, trebuie să distingă apoi *factorii principali* care stau în serviciul acestei idei și în urmă să distingă *popoarele* care prin munca lor contribuie la dezvoltarea acelei idei superioare.

— A înțelege cauzele unei stări date în istoria omenirii și înțelegînd aceste cauze, cunoscînd conținutul esențial al acestei stări, să poți determina între anumite împrejurări întîmplările viitoare, aceasta este adevărata istorie și în aceasta zace folosul cel mare al studiului istoriei. **(V. Goldiș)**

— Relicvă... semn material care, în fața prezentului, mărturisește ceva din existența trecutului.

— Istoria este un roman care a fost; romanul este o istorie care ar fi putut să fie. **(M. Gorki)**

— A căuta adevărul (istoric) pare o întreprindere iluzorie și paradoxală. Cu răbdare, poți atinge uneori *exactitatea*, și, cu conștiință, veracitatea; sînt două calități fundamentale ale istoriei. **(R. de Gourmont)**

— Istoria e un necontenit proces de eliberare și de ajungere la conștiința de sine.

— *Critică a trecutului*. Cum (și de ce) prezentul este o *critică* a trecutului, în afară de faptul că e și o „depășire" a lui. Dar trecutul este, astfel, de aruncat? Este de aruncat ceea ce prezentul a criticat în mod „intrinsec", precum și acea parte din noi înșine care-i corespunde... Ce înseamnă aceasta? Că trebuie să avem conștiința exactă a acestei critici reale și să-i dăm o expresie nu doar teoretică, ci și *politică*. Adică, trebuie să fim mai aderenți la prezent, pe care noi înșine am contribuit să-l creăm, avînd conștiința trecutului și a continuității sale (și a retrăirii).

— Cum să procedăm în studierea istoriei? Să ne oprim asupra faptelor bogate în consecințe? Dar în clipa în care iau naștere aceste fapte, cum să știm noi cît de bogate în consecințe vor fi ele, în viitor?...

— Numai cunoașterea unui întreg proces istoric ne poate face să ne dăm seama de prezent și ne poate oferi o anumită siguranță că previziunile noastre politice sînt concrete. **(A. Gramsci)**

— Memoria umanității este bunul tuturor, și fără îndoială că nu există individ care să nu fi simțit într-o secundă a existenței sale că primește o fărîmă din această moștenire...

— Depindem atît de mult unii de ceilalți încît nimic nu-i aparține pe deplin fiecăruia dintre noi, și orice bucurie ne este comună, ca și orice durere. Nu există drum pe lume pe care să nu fi trecut fiecare dintre noi, nici un singur colț de lume în care să nu fi sperat și suferit. **(J. Green)**

— Omul trăiește în complexul legăturilor sociale în istorie și este un factor al istoriei, creînd-o.

— Nu pot sta veșnic cu fața la trecut. Nu pot comunica mereu numai cu cei care au trăit înaintea mea. Pot să-i cinstesc, să-i iubesc, dar, eu însumi, oare, nu pot face ceva la rîndul meu? Eu nu reprezint nimic? **(J. Grenier)**

— Ce este istoria?... Prezentul nu este o clipă izolată, ci îmbrățișează toate epocile care l-au precedat, fiind un prezent durabil, capabil de a rezista fugii timpului. Aceasta este posibil numai dacă trecutul este încorporat vieții și activității de azi, căci în definitiv, cît de înspăimîntător de monotonă, săracă și stearpă ar fi arta, limba, religia, viața noastră, dacă ne-am găsi reduși numai la simplele resurse ale prezentului, fără sprijinul trecutului. **(D. Gusti)**

— Trecutul este ușa viitorului.

— Fiecare fapt istoric este o învățătură adecvată la un moment oarecare ce se va ivi cîndva în viitor. **(B. P. Hasdeu)**

— Istoria universală nu este terenul fericirii. Perioadele de fericire sînt pagini goale în istorie, căci acestea sînt perioadele acordului, ale lipsei de contradicție.

— Istoria lumii este progresul în conştiinţa libertăţii, un progres pe care trebuie să-l cunoaştem în necesitatea lui.

— Ceea ce sîntem noi, istoric — patrimoniul care ne aparţine şi care aparţine lumii actuale —, nu s-a născut în mod nemijlocit şi numai pe pămîntul contemporaneităţii, acest patrimoniu este o moştenire şi rezultatul unei munci, şi anume al muncii tuturor generaţiilor omeneşti care ne-au precedat...

— Tot ceea ce noi sîntem este datorat tradiţiei, care, ca un lanţ sfînt, şerpuieşte prin tot ce este trecător, deci prin ce aparţine trecutului şi care ne-a păstrat şi transmis, ceea ce înaintaşii noştri au descoperit.

— În istoria universală, datorită acţiunii oamenilor se produce, în genere, şi altceva decît ceea ce ei urmăresc şi obţin, altceva decît ei ştiu şi vor nemijlocit: oamenii îşi duc la îndeplinire interesele, dar în acelaşi timp se înfăptuieşte şi ceva mai îndepărtat, ceva lăuntric ce zace în aceste interese, fără a se fi aflat în conştiinţa şi intenţia oamenilor.

— Istoria universală reprezintă dezvoltarea conştiinţei spiritului în lumina libertăţii şi a înfăptuirilor generate de conştiinţa ei.

— Oamenii mari ai istoriei sînt aceia ale căror scopuri particulare proprii cuprind acea substanţialitate care este voinţa spiritului universal.

— Interpretarea istoriei trebuie începută de atunci de cînd există o stare în care raţionalitatea se manifestă în conştiinţă, voinţă şi faptă...

— Pînă şi un istoriograf care crede şi susţine că se mulţumeşte a fi un simplu înregistrator supunîndu-se strict datului, nu se poate comporta pasiv faţă de gîndirea sa, ci aduce cu sine categoriile sale proprii şi priveşte prin ele ceea ce i se înfăţişează. **(G. W. F. Hegel)**

— Ciudat capriciu al poporului! El îşi cere istoria din mîna poetului, nu din aceea a istoricului. El cere nu relatarea exactă a faptelor nude, ci faptele înseşi, retopite în poezia originară din care au luat fiinţă.

— Nu e cu putinţă să zugrăveşti trecutul fără a-i da coloritul propriilor tale sentimente... **(H. Heine)**

— Pentru a întrezări viitorul trebuie să cunoşti prezentul.

— Eu ca scriitor istoric nu pot să am nici ură, nici patimă, cat să narez lucrurile aşa cum le ştiu şi stau documentele de faţă. **(I. Heliade-Rădulescu)**

— Tradiţia este o ordine naturală admirabilă în sine, indispensabilă speciei noastre; de îndată însă ce pune stăpînire pe instituţii de stat şi pe învăţămînt, ea împiedică orice progres al raţiunii umane şi orice îmbunătăţire după împrejurări şi vremuri schimbate; astfel că devine un adevărat opium atît pentru state cît şi pentru secte sau indivizi izolaţi. **(J. G. Herder)**

— Cea ce cunoaştem din istorie sînt evenimente de anvergură, şi nu destinele indivizilor ce depindeau direct de aceste evenimente şi ale căror vieţi se frîngeau şi piereau în conflicte nezgomotoase: cunoaştem vărsările de sînge şi nu şuvoaiele de lacrimi, oraşele pustiite şi nu familiile distruse, cîmpurile de bătaie şi nu mormintele uitate.

— ... aprecierea *figurilor* din trecut, valoarea şi „calitatea" acestora depind nu atît de comparaţia dintre *suma* cunoştinţelor şi modul de a pune problemele înainte şi acum, cît de energia şi forţa pe care figurile respective le-au pus în acţiunile lor.

— Viitorul este posibilitatea: de fapt nu există viitor. Idealul fiecărei epoci este epoca însăşi curăţită de accidentele ei, viitorul este contemplaţia transfigurată a prezentului... Credinţa în viitor este dreptul nostru cel mai nobil, bunul nostru inalienabil; crezînd în viitor, sîntem pătrunşi de cea mai deplină iubire pentru prezent. **(A. I. Herzen)**

— Cine ia în considerare istoria, acela trebuie să aducă cu sine cea mai mişcătoare şi proaspătă încredere în puterea ordonatoare a spiritului nostru şi a metodelor noastre, dar, în afară şi în ciuda acestui lucru, trebuie să trateze cu respect adevărul inefabil, realitatea, unicitatea evenimentului. A te îndeletnici cu istoria presupune că năzuieşti spre ceva imposibil şi totuşi necesar şi de o maximă importanţă.

— Clipele de mari dureri şi zguduiri, chiar şi în istoria universală, au necesitatea lor convingătoare, ele dez-

înlănțuiesc un simțămînt de actualitate și de tensiune neliniștitoare. Ca o consecință a zguduirii pot apărea frumosul și lumina sau nebunia și obscuritatea; în toate cazurile, ceea ce se întîmplă va avea aparența măreției, a necesității și a importanței și se va deosebi și ridica deasupra întîmplărilor de fiecare zi. **(H. Hesse)**

— Mitologia:... recipient al realității. Istorie, geografie, geometrie, matematică, astronomie, fizică, morală, totul este în acest rezervor și orice știință e vizibilă prin apa tulbure a fabulelor.

— Specia umană, considerată ca un mare individ colectiv, înfăptuind, din epocă în epocă, o serie de acte pe pămînt, are două aspecte: aspectul istoric și aspectul legendar. Cel de-al doilea nu este mai puțin adevărat decît primul; primul nu este mai puțin conjectural decît al doilea.

— Legenda are un adevăr al ei ca și istoria. Adevărul legendei este însă de alt ordin decît cel istoric. Adevărul legendar este o ficțiune ce a devenit în cele din urmă realitate. De altminteri, istoria ca și legenda au același scop și anume să înfățișeze sub trăsăturile omului pieritor chipul omului etern. **(V. Hugo)**

— Mitul, în orice formă ar fi el transmis, rămîne tot timpul poezie. El ne dă, în haină poetică și cu mijloacele imaginației, relatarea unor lucruri pe care ni le închipuim ca petrecute...

— Mitul poate fi plin de tîlcul cel mai profund și mai sacru. Și exprimă, poate, corelații care nu pot fi niciodată circumscrise în mod rațional...

— În pofida acestui caracter sacru și mistic, propriu mitului în faza de cultură căreia îi corespunde, deci cu deplina recunoaștere a sincerității absolute cu care a fost acceptat, rămîne îngăduită întrebarea dacă un mit poate fi considerat vreodată ca fiind absolut serios...

— Mitul este serios în măsura în care poezia poate fi serioasă. Prin tot ceea ce depășește hotarele judecății precumpănite, logice, atît poezia cît și mitul se mișcă în domeniul jocului. Dar aceasta nu înseamnă: într-un domeniu inferior. Este foarte posibil ca mitul să se ridice, judecîndu-se, pînă la culmi unde rațiunea nu-l mai poate urmări...

— Hotarul dintre posibilul imaginabil și sfera imposibilului este trasat treptat de mintea omenească abia odată cu progresul civilizației. Pentru omul sălbatic, cu orînduirea lui logică limitată a lumii, totul mai este un fapt posibil. Mitul, cu absurditățile și enormitățile lui, cu nemăsurata lui exagerare și confuzie de raporturi, cu nepăsătoarele lui inconsecvențe și variații ludice, încă nu-l stînjenește ca ceva imposibil...

— De cele mai multe ori, ceea ce căutăm în trecut este originea noului. Vrem să știm cum s-au născut ideile și formele de viață noi care strălucesc în toată plenitudinea lor în vremurile de mai tîrziu; cercetăm fiecare epocă în primul rînd de dragul făgăduințelor pe care le conține pentru epoca următoare.

— În istorie, ca și în natură, moartea și nașterea merg veșnic alături. Vechile forme de cultură mor în același timp și pe același pămînt în care noul își găsește hrană ca să înflorească.

— Fiecare epocă tînjește după o lume mai frumoasă. Cu cît deznădejdea și descurajarea produse de prezentul tulbure sînt mai adînci, cu atît este mai arzătoare această năzuință.

— Fiecare epocă lasă posterității mai multe urme ale suferinței ei, decît ale fericirii ei. Numai calamitățile devin istorice. O convingere empirică ne spune că suma fericirii, a bucuriei și a liniștii hărăzită oamenilor într-o anumită perioadă nu poate fi mult diferită de cea din altă perioadă. **(I. Huizinga)**

— Istoria îl învață pe acel care știe să urmărească desfășurarea, din timpuri străvechi, a cunoașterii noastre, pătrunzînd prin straturile adînci ale preistoriei pînă la rădăcinile ei, cum, de milenii, omenirea s-a străduit în alternanța etern periodică a formării universului, să afle perseverența legii și să cucerească, astfel treptat, prin puterea inteligenței, vastul univers.

— A cerceta preistoria înseamnă a urmări drumul tainic al ideilor pe care s-a conturat, în spiritul lăuntric, imaginea Cosmosului, a unui tot orînduit armonios, similară cu aceea obținută ca rezultat al unor lungi experiențe întreprinse cu mari greutăți. **(Al. von Humboldt)**

— Oricine are dreptul să fie mîndru de strămoşii săi, dacă e în stare să-şi îndeplinească datoria de a-i imita.

— Istoricul adevărat îşi înfăţişează faptul, îl creează din nou *în sine* prin *fantasie*.

— Nu e om dintr-un timp care să n-aibă dreptul de a se bucura pentru faptele mari ale epocii sale şi datoria de a-i plînge păcatele.

— Noi sîntem un popor de tradiţie. Poate nici o altă naţiune nu-i simte aşa de mult nevoia. E şi meritul nostru cel mai mare, acela care ne-a ţinut în locul unde sîntem, în ciuda atîtor furtuni. Faptele noastre nu se înfăţişează într-o capricioasă deşirare, ci într-o nedesfăcută şi firească legătură.

— Tradiţie şi înnoire nu sînt două lucruri deosebite, ci acelaşi lucru în momente deosebite şi în condiţii care nu se aseamănă. A voi să loveşti în tradiţie înseamnă a condamna la slăbiciune, la nesiguranţă, de multe ori la incapacitatea de dezvoltare, la căderea înaintea oricărei lovituri potrivnice tocmai lucrul nou care se iveşte, pentru că el nu poate să-şi capete puterea capabilă de rezistenţă decît în tot ceea ce s-a acumulat tocmai pentru a se produce.

— Pulsul preocupărilor noastre să bată ritmul, fie şi înfrigurat, al timpului. Orice subiect am trata... să-l interpretăm în sensul vremii noastre, să-i stoarcem ceea ce această vreme doreşte pentru folosul ei. Să pornim de la societatea contemporană şi să ne întoarcem la ea.

— Fiecare popor are sufletul său, format în sute de mii de ani, din firea pămîntului, din freamătul codrilor, din floarea albă a primăverii, din raza soarelui, din ceaţa toamnelor şi gerul iernilor, din toate frămîntările, suferinţele, silinţa, gloria, din nesfîrşit de multe amintiri îngrămădite pe urma morţilor, care astfel n-au murit întregi, ci din adîncul zăcerii lor sprijină răsfăţarea la lumină a urmaşilor ce au venit din ei şi trăiesc după dînşii. Acest suflet e preţul, mare sau mic, al fiecărui popor.

— ... Pe aceste două temelii se sprijină mărirea trainică a unui neam: amintirea totdeauna vie a trecutului şi conştiinţa datoriei împlinite de toţi, în fiecare clipă.

— Importanţă au în istorie două lucruri: s-o înţelegi ca dezvoltare şi să înţelegi, să judeci, să iubeşti sau să condamni sufleteşte pe aceia care au jucat un rol in istorie; să-i tratezi ca oameni vii, pe care i-ai întîlnit înaintea ta, ai avut a face cu ei, i-ai lăudat, i-ai osîndit; să-i auzi vorbind şi să-i vezi mergînd.

— Istoria aceasta este totuşi un mare tribunal, în care se judecă popoarele şi naţiunile.

— Istoria unei rase este povestirea lungilor ei sforţări pentru a-şi fixa sufletul.

— Făcînd parte dintr-un popor, înfăţişîndu-i viaţa, încălzindu-se astfel de toate silinţele şi credinţele cheltuite în cursul epocilor, mişcat de nesfîrşitele suferinţe prin care a trebuit să treacă neamul său pentru ca să ajungă în timpul de faţă, avînd în sufletul său răsunetul tuturor triumfurilor şi tuturor înfrîngerilor cîştigate suferite în timp de secole, istoricul e un bătrîn prin experienţă al naţiei sale.

— Nu se poate lucra mai greu decît un *adevărat* roman istoric. Trebuie să ştii perfect epoca pe care ţi-ai ales-o, să trăieşti în ea ca în lumea dumitale de astăzi, să ai o neobişnuită putere de închipuire, un simţ fin al evlaviei ce se datoreşte strămoşilor şi al respectului ce se cuvine adevărului, să capeţi graiul simplu şi cuminte al vremurilor patriarhale, cînd tot poporul vorbea aceeaşi limbă ... **(N. Iorga)**

— Oamenii sînt condiţionaţi de istorie, se exprimă prin ea.

— Esenţa umană fiind activitate creatoare, este în acelaşi timp libertatea, iar istoria este spinosul, complexul şi contradictoriul drum al eliberării omului, al fiecărui om în parte, de stihiile naturii, de exploatare, alienare şi fetişuri. Istoria are o finalitate, nu numai cauze, fiind recuperarea esenţei alienate — dar niciodată dispărute. **(Alex. Ivasiuc)**

— Privesc viitorul cu o speranţă agresivă. **(W. James)**

— Nici o realitate nu este mai esenţială pentru asigurarea noastră decît istoria: ea ne arată orizontul larg al

omenirii... ne arată măsura pentru contemporaneitate. **(K. Jaspers)**

— Istoria cunoaşte nu numai lupte de clasă, ci şi lupte de partide. Vreau să spun că în afară de afinităţile sau de antagonismele economice, se formează şi grupări de patimi, interese de mîndrie, de dominaţie, care îşi dispută suprafaţa istoriei şi care determină zguduiri foarte vaste.

— Trebuie să luăm din trecut focul, nu cenuşa. **(J. Jaurès)**

— În monumentele venerabilei Antichităţi, în operele sale istorice zac, ca în nişte morminte, vestigiile descompuse, distruse şi putrezite, ale faptelor trecutului. Se mai păstrează din ele doar praful şi cenuşa, sau cel mult osemintele uscate ale unor cadavre; cu alte cuvinte, doar nişte indicii ale unor evenimente a căror amintire a pierit aproape cu totul şi cărora, pentru a le reda viaţa, istoricul trebuie ca — asemenea unui nou Ezechiel — să se aplece asupra lor, să le adune laolaltă, să le îmbine, să le potrivească, dînd fiecăreia funcţia, locul şi poziţia sa în ansamblul corpului istoriei; să le adaoge apoi, pentru a le da organicitate şi forţă, nervii unor conjuncturi bine legate; să le înveşminteze cu carnea unor perfecte şi indiscutabile argumente care să le susţină; să întindă peste tot acest corp, astfel ordonat, o frumoasă piele a unei naraţiuni variate şi bine conduse; şi la urmă, să le dea un suflu de viaţă prin energia unui mod de exprimare atît de vie, încît în momentul cînd condeiul le aşterne pe hîrtie, faptele relatate să pară că se zbat şi clocotesc. **(Jeronimo de San José)**

— Perenitatea valorilor, cultivarea lor, depăşeşte condiţia umană efemeră şi individuală, ancorînd-o în universalitate.

— Istoria prezintă faptele după cum au avut ele loc în mod real în singularitatea lor. Poezia le prezintă după cum ele ar putea avea loc.

— Dacă este adevărat — şi este adevărat — că istoria cunoaşte o dezvoltare organică şi că economia e aceea care, în ultimă instanţă, prin reflexele sale sociale şi politice, determină formele ideologice, nu este imposibil să ne imaginăm, în linii foarte generale, aspectul cultural al lumii de mîine... cultura de mîine se va ridica pe fundamentul unei societăţi nediferenţiate... oamenii nu vor mai fi jucăriile forţelor productive, ci le vor domina şi le vor supune controlului lor. Ritmul sacadat al producţiei actuale va face loc unei cadenţe planificate; crizele vor dispare. Oamenii vor ridica, încrezători, ochii spre propriul lor destin. Nu va mai fi loc pentru misticism şi idealism. Arta şi gîndirea vor reflecta o umanitate împăcată cu sine însăşi, cumpănită în mersul ei ascendent spre progresul tehnic şi sufletesc. Oamenii nu vor mai avea motive de a întoarce spatele realităţilor naturale şi sociale şi a se refugia, a evada într-o lume imaginară... **(Ath. Joja)**

— Viitorul este prezent în spiritul omului care acţionează.

— Este perfect adevărat că nu ştim îndeajuns pentru a explica marile evenimente ale trecutului. Dar nu mi se pare nicidecum o probă invocarea dezacordului ce domneşte între istoricii unuia şi aceluiaşi eveniment în ce priveşte cauzele acestuia... În ce ştiinţă s-ar crede oare că s-ar putea înţelege un proces recurgînd numai la o singură observaţie?...

— Mi se pare că demersul ştiinţific într-o disciplină în care trebuie să contăm pe observaţie, excluzînd experienţele controlate, trebuie să pornească de la un proces în privinţa căruia realitatea ne oferă exemple abundente, asociate în mod diferit unor fenomene mai complexe, dar care în anumite ocazii pot fi izolate.

— Spiritul omenesc extrage din cunoştinţele prezente enunţuri afirmative asupra viitorului. **(B. de Jouvenel)**

— Tradiţia este un factor puternic de civilizaţie, şi a evoca numele şi figurile unor ascendenţi iluştri înseamnă pentru descendenţi un angajament solemn de continuarea liniei moştenite. **(C. Kiriţescu)**

— Să ne ţinem de obiceiurile strămoşeşti — atît cît nu sînt împotriva dreptei cugetări. Să ne ţinem de limba, de istoria noastră aşa cum se ţine un om în primejdie de a se îneca, de prăjina ce i se aruncă spre scăpare. Istoria românească mai ales să ne fie cartea de căpetenie, să ne fie paladiul naţionalităţii noastre. Într-însa vom învăţa ce am făcut şi ce avem să mai facem:

printr-însa vom prevedea viitorul: printr-însa vom fi români...

— Căci istoria este măsura, metrul prin care se poate şti dacă un popor propăşeşte sau dacă se înapoiază. Întrebaţi dar istoria, şi veţi şti ce sîntem, de unde venim şi unde mergem. De unde venim şi unde mergem, trecutul şi viitorul, iată toată fiinţa noastră, iată mijlocul de a ne cunoaşte.

— Istoria este adevărata povestire şi înfăţişare a întîmplărilor neamului omenesc; ea este rezultatul vîrstelor şi a experienţei. Se poate, dar, cu drept cuvînt numi glasul seminţiilor ce au fost şi icoana vremii trecute... Testamentul lăsat de către strămoşi strănepoţilor, ca să le slujească de tălmăcire a vremii de faţă şi de povăţuire vremii viitoare... cartea de căpetenie a popoarelor şi a fiecărui om îndeosebi, pentru că fiecare stare, fiecare profesie află în ea reguli de purtare, sfat la îndoielile sale, învăţătură la neştiinţa sa, îndemn la slavă şi la faptă bună.

— Istoria... ne mîntuie de prejudecăţi, ne sporeşte ispita prin ispita veacurilor şi ne lungeşte, cum am zice, viaţa... Ea ne leagă cu vecia, punînd în comunicare seminţiile trecute cu noi, şi iarăşi pe noi cu seminţiile viitoare, cărora are să le predea povestirea faptelor noastre.

— Simplul particular, în citirea istoriei, găseşte mîngîiere pentru relele de faţă; ea îi arată, printr-o tristă fatalitate, că perfecţiunea n-a fost niciodată în lume, virtutea mai întotdeauna a fost prigonită în viaţă, şi că răsplata ei, de cele mai multe ori, nu i-a venit decît după moarte.

— O naţie nu poate decît printr-o ameninţare de mare şi cumplită pedeapsă să-şi renege trecutul; căci adevărata civilizaţie este aceea care o tragem din sînul nostru, reformînd şi îmbunătăţind instituţiile trecutului cu ideile şi propăşirile timpului de faţă.

— Istoria patriei... a contribuit la păstrarea naţionalităţii, căci ce poate mai mult să ne-o păstreze decît istoria, care ne arată ce am fost, de unde am venit, ce sîntem şi, ca regulă de trei, ni se descoperă şi numărul necunoscut, ce avem să fim.

— Istoricul... îl vreau să fie cetăţean al lumii, fără stăpîn, fără pravilă, fără privire către opinia vremii sale, şi nescriind decît pentru stima oamenilor cu dreaptă judecată şi pentru lauda viitorimii. **(M. Kogălniceanu)**

— Mitul ar putea fi un răspuns la dorinţa omului — de fapt, la nevoia lui — de a trăi într-o lume croită după dimenisunea instrumentelor sale de măsurare, mentale şi verbale; aspiraţia omului spre echilibrul moral îl poate face nu numai să vadă universul ca o reflectare a sa însuşi, ci şi să creadă în ea, să îşi impună să reflecte acea autoreflectare ca şi cînd ar fi o obligaţie morală.

— Putem concepe istoria ca un lanţ de fenomene sau ca o disciplină umanistă. Altfel spus, istoria poate însemna fie fluxul continuu al realităţilor empirice neprelucrate, fie forma intelectuală care dictează tonalitatea mersului evenimentelor...

— Atît materialele brute, aşa-numitele date, cît şi cadrul formal impus acestora de intelectul nostru, pot fi considerate drept istorie: atît istoria trăită de oameni, cît şi istoria istoricilor. **(M. Krieger)**

— Istoria: ...lungă succesiune a victoriilor umane asupra tiraniilor sau ale omului însuşi. **(J. Lahor)**

— Istoria: ...vocea mormîntului — ecoul a tot ce cade pe drumul neamului omenesc. **(A. de Lamartine)**

— Istoria: ...lungul proces verbal al supliciului umanităţii. **(Fr. de Lamennais)**

— Întemeiată pe mărturii şi documente cu o valoare, un sens şi raporturi susceptibile de interpretări nenumărate, obligată să-şi formeze concepţii complete ce pornesc de la indicii incomplete, în imposibilitate de a-şi verifica ipotezele prin observaţii sau experienţe cu adevărat ştiinţifice, istoria este o construcţie în care scriitorul cel mai imparţial, cel mai nepartizan, cel mai metodic pune întotdeauna mai mult din el însuşi. Din clipa în care depăşeşte cronologia seacă, din clipa în care urmăreşte să reînvie pentru el şi pentru noi viziunea epocilor revolute, din clipa cînd doreşte, mai ales, să dezvăluie secretul vieţii de altă dată, să-i surprindă sufletul şi resorturile, el iese din sfera ştiinţei şi face, cu sau fără voia lui, literatură. **(G. Lanson)**

— Studiul trecutului n-are nimic exclusiv, nimic absolut; a şti, nu înseamnă a da înapoi; cine dă viaţă ideală la ceea ce nu mai are viaţă reală nu înseamnă că se complace, cu sterilitate, în moarte. **(Leconte de Lisle)**

— Cercetează trecutul astfel... încît să ajuţi viitorul să devină mai frumos şi mai drept.

— Trecutul învaţă prezentul să nu-i repete în viitor toate nenorocirile... **(Leonid Leonov)**

— Fără istorie, rămîi un copil fără experienţă, iar fără istoria filozofiei lumii îndeosebi, care nu e altceva decît istoria erorii şi adevărului, niciodată nu vei ajunge să preţuieşti forţa inteligenţei omeneşti. **(G. E. Lessing)**

— Puţine lucruri din viaţa omenirii sînt în întregime bune sau rele, negre sau albe. Datoria istoricului cinstit este să arate cu sinceritate părţile bune ca şi părţile rele ale evenimentelor istorice. Aşa ceva este însă foarte greu de făcut, pentru că toţi avem simpatiile şi antipatiile noastre.

— Trebuie să căutăm să descoperim motivele secrete ale tuturor acţiunilor istorice. Atunci vom înţelege mai bine pe cei care ne înconjoară şi astfel vom avea mai mulţi sorţi de a putea face binele, şi aceasta pare, după o viaţă de experienţă, singurul fel de a trăi cu adevărat mulţumitor.

— Nu există o soluţie definitivă pentru nici o problemă istorică. Fiecare generaţie trebuie să înceapă din nou lupta pentru mai bine, sau să piară, cum au pierit animalele leneşe din timpurile preistorice...

— Omenirea a avut pentru întîia dată norocul să se civilizeze cu adevărat, cînd a avut curajul să cerceteze miezul lucrurilor şi să facă din cunoaştere şi înţelegere bazele unei societăţi mai drepte şi mai omeneşti. **(H. van Loon)**

— Istoria naţională e ştiinţa cea mai temeinică pentru întărirea conştiinţei de neam, e cea mai în măsură să lege şi mai mult solidaritatea dintre azi şi ieri, dintre trecut şi prezent, să adîncească în sufletele noastre cultul strămoşilor pe care se sprijină tăria şi mărirea unei patrii.

— După cum istoria înrîureşte puternic întărirea conştiinţei de neam şi a solidarităţii naţionale, tot aşa istoria literaturii, înscriind curba progresului cultural şi artistic al unui popor, îl face mai conştient de menirea lui, dezvoltă solidaritatea factorilor culturali ai generaţiilor noastre cu ai generaţiilor trecute şi lucrează la continuitatea istorică a vieţii naţionale şi a tuturor elementelor care o încheagă.

— Toate epocile sînt înlănţuite printr-un şir de pricini şi efecte ce leagă starea de acum a lumii cu toate celelalte ce au precedat-o. E un fel de necesitate între clipa de faţă şi cea care a trecut.

— Existenţa omului în afară de categoria timpului fiind o iluzie filozofică, trebuie să intrăm în timp şi să ne fixăm în cronologie. **(E. Lovinescu)**

— Iată cum socot de trebuinţă să fie un istoric: curajos, incoruptibil, independent, iubitor al vorbirii neprefăcute şi al adevărului...

— Să nu fie atras nici de ură, nici de părtinire, să nu cruţe, îndemnat de milă, de ruşine sau de respect, ci să judece cu dreptate, arătînd doar atîta bunăvoinţă cît merită fiecare...

— Cugetarea istoricului se cuvine să-şi însuşească şi din arta poeziei cîte ceva, luînd şi din calităţile poeţilor, întrucît şi istoricul grăieşte cu măreţie şi cu avînt. **(Lucian din Samosata)**

— Configurarea istoriei este imposibilă fără o raportare vie la actualitate. Dar pentru adevărata şi marea artă istorică, această raportare... constă... în reînvierea trecutului ca o preistorie a actualităţii, în reînvierea literară a acestor forţe istorice, sociale şi omeneşti, care în cursul unei lungi evoluţii au dat vieţii noastre de astăzi forma pe care o are, pe care o trăim noi înşine. **(G. Lukács)**

— Dacă nu sîntem în stare să cunoaştem îndeajuns trecutul, cum vom putea construi icoana viitorului nepătruns de mintea omenească?

— Istoricul, în accepţiunea deplină a cuvîntului, nu se poate mulţumi cu descoperirea faptelor şi a cauzelor, ci trebuie să cerceteze cuprinsul şi scopul lor, fiindcă fenomenele istorice trebuie aduse în legătură nu nu-

mai unele cu altele, ci şi cu noi înşine, cu conştiinţa noastră, a oamenilor care trăim viaţa istorică.

— Cei ce se căznesc să-şi înmormînteze trecutul, riscă să-şi primejduiască viitorul.

— Un popor nu poate să aibă alt patrimoniu mai de preţ decît cel păstrat şi perpetuat din generaţie în generaţie, prin istoria sa naţională, prin acest nesecat izvor al energiei spirituale. În ea îşi caută şi îşi găsesc adăpost valorile neamului, care a fost în stare să le dea fiinţă. Istoria este altarul de rodnică închinare în faţa acestor valori nepieritoare.

— Educaţia istorică este chemată să dea insului şi poporului orientarea de trebuinţă asupra descendenţei sale, luminîndu-i rostul vieţii din trecut şi indicîndu-i direcţia spre viitor, arătîndu-i culmile de izbîndă spre care s-au putut înălţa, precum şi povîrnişurile suferinţelor spre care au alunecat înaintaşii, dezvăluindu-i însuşirile şi destinele neamului, sporindu-i simţul răspunderii şi al datoriei faţă de obştea naţională din care a răsărit. **(I. Lupaş)**

— Istoria ne învaţă să preţuim clipa care zboară. **(O. Luts)**

— Retrospectiva este plină de interes şi învăţăminte... găseşti în experienţa generaţiilor ce au dispărut, lecţii folositoare pentru generaţiile ce nu s-au născut încă. **(Th. B. Macaulay)**

— Filozofia istoriei a fost denumită în glumă o artă de a profetiza trecutul. În realitate, cînd medităm asupra trecutului, ca să aflăm ce poartă în el, e uşor să găsim o mulţime de speranţe — nerealizate, dar nu eşuate — într-un viitor care este, la urma urmei, obiect legitim al profeţiilor. În orice caz, arta de a profetiza trecutul este o activitate complementară a altei arte nu mai puţin paradoxale — arta de a îndepărta viitorul. **(A. Machado y Ruiz)**

— Înţelepţii susţin nu fără dreptate că oricine doreşte să prevadă viitorul trebuie înainte de toate să consulte trecutul; căci evenimentele care lovesc pe oameni se aseamănă întotdeauna cu evenimentele precedente. **(N. Machiavelli)**

— Istoria: ...o anumită aventură a umanităţii... un cert efort al gîndirii umane pentru a pune ordine în trecut şi a-i da o semnificaţie.

— Istoria a transformat aventura oamenilor în destin.

— Omul fără trecut nu există, tot aşa cum nu există omul fără moarte.

— Pentru mine politica n-a existat niciodată. Ceea ce există, este Istoria. M-am aflat în politică pentru că ea este mijlocul Istoriei, altul nu există...

— A vrea să participi la Istorie înseamnă, totuşi, a aparţine oamenilor, naţiunilor...

— O cronologie a evenimentelor (care din ele?) nu este suficientă pentru alcătuirea unei *Istorii*, deoarece o istorie nu depăşeşte cronologia decît dacă devine o interpretare a aventurii umane. **(A. Malraux)**

— Aşa cum nu înţelegi ce-i nou şi tînăr dacă nu eşti profund pătruns de tradiţie, tot atît de falsă şi de sterilă rămîne dragostea de trecut, dacă respinge noul ce naşte din el ca o necesitate istorică. **(Th. Mann)**

— Prezentul: ...doar un punct din timpul nesfîrşit. **(Marcus Aurelius)**

— Istoria: ...aventură spirituală în care personalitatea istoricului se angajează întreagă. **(H. I. Marrou)**

— Sînt momente în viaţă care apar ca pietre de hotar la capătul unei perioade parcurse, indicînd totodată o nouă orientare şi un nou ţel. Într-un asemenea moment de tranziţie simţim nevoia să considerăm cu ochiul de vultur al minţii noastre trecutul şi prezentul, pentru a ne da seama exact de adevărata noastră situaţie. Chiar şi istoria universală are obiceiul să arunce asemenea priviri retrospective şi să se contemple, ceea ce-i dă deseori aparenţa regresului şi a imobilităţii, în timp ce de fapt ea nu face decît să se aşeze într-un fotoliu şi să mediteze pentru a se înţelege pe sine; pentru a pătrunde spiritualiceşte actele sale, actele spiritului.

— Întreaga istorie nu este decît o continuă transformare a naturii umane.

— Oamenii îşi făuresc propria lor istorie, dar nu prin libera lor voinţă, nu în împrejurări alese de ei înşişi, ci

în împrejurări care preexistă nemijlocit; în împrejurări date, pe care le moştenesc de la înaintaşii lor. **(K. Marx)**

— Împrejurările formează oamenii în aceeaşi măsură în care oamenii creează împrejurările.

— Oamenii au o istorie deoarece trebuie să-şi producă viaţa, şi anume, trebuie să şi-o producă în mod determinat. Acest lucru este condiţionat de organizarea lor fizică şi de conştiinţa lor.

— Nu istoria, ci omul, omul real şi viu — iată cine face totul, cine posedă totul şi dă toate bătăliile.

— „Istoria" nu este o personalitate aparte, care se foloseşte de om ca de un mijloc pentru atingerea ţelurilor ei. Istoria nu este altceva decît activitatea omului care îşi urmăreşte ţelurile sale.

— Istoria nu este altceva decît succesiunea diferitelor generaţii; fiecare dintre ele foloseşte materialele, capitalurile, forţele de producţie transmise de toate generaţiile precedente; în virtutea acestui fapt, fiecare generaţie, pe de o parte, continuă în împrejurări complet schimbate activitatea moştenită, iar pe de altă parte modifică vechile împrejurări printr-o activitate complet schimbată.

— Cunoaştem o singură ştiinţă, ştiinţa istoriei. Istoria poate fi privită sub două aspecte; ea poate fi împărţită în istoria naturii şi istoria omenirii. Dar aceste două aspecte nu pot fi despărţite; atîta timp cît există oameni, istoria naturii şi istoria oamenilor se condiţionează reciproc. **(K. Marx — Fr. Engels)**

— Fiecare epocă aduce cu sine, ca o necesitate, propria ei lumină, propriul ei sentiment al spaţiului. **(H. Matisse)**

— Orice spirit este modelat de gîndirea epocii lui, fie că merge în direcţia marilor curente, fie că li se împotriveşte. **(A. Maurois)**

— Tradiţionalismul în sine este o forţă pozitivă, unica formă de a trăi o viaţă a unei personalităţi puternice. Ceea ce este negativ este repulsia faţă de tot ceea ce este nou. **(R. Menéndez Pidal)**

— Poporul care nu-şi cunoaşte istoria este condamnat la moarte irevocabilă; el mai poate da naştere la personalităţi strălucite, dar singuratice, şi mai poate avea trăsături de talent, de pasiune şi chiar de geniu; toate acestea nu vor fi însă decît nişte fulgere trecătoare, care vor spori şi mai mult întunericul ce-l cuprinde.

— Acolo unde nu se păstrează cu pietate moştenirea trecutului, fie el bogat ori sărac, mare ori mic, nu vă aşteptaţi să apară o gîndire nouă sau călăuzitoare. Un popor tînăr îşi poate clădi la iuţeală totul, în afară de cultură intelectuală. Un popor bătrîn nu şi-o poate abandona pe a sa fără a înăbuşi astfel cea mai nobilă parte a vieţii sale, şi fără a cădea într-o nouă copilărie, apropiată de imbecilitatea senilă.

— Departe de a fi prozaică prin însăşi natura sa, dimpotrivă, istoria este afirmarea şi realizarea cea mai strălucită a întregii poezii umane actuale şi posibile, fără ca poetul să aibă nevoie de altceva decît de ochi ca s-o vadă, de suflet ca s-o simtă şi de talent de execuţie ca s-o prezinte în opera sa... Fără această forţă a viziunii, fără această facultate de a descoperi universul, pe care o recunoaştem ca fiind principala calitate a artistului, nu există poezie, dar nici istorie...

— Istoria este mare, frumoasă şi interesantă... nu pentru că istoricul ar fi imparţial, ci dimpotrivă: nu pentru că personajele de care vorbeşte i-ar fi indiferente, ci dimpotrivă; pe unele le iubeşte, iar pe altele le urăşte de moarte, comunicînd cititorului sentimentele sale de dragoste sau de ură... Nu pentru că istoria ar deveni în mîinile sale magistrul vieţii şi oracolul vremilor, ci pentru că ea este o făclie şi un pumnal răzbunător; nu pentru că ar cuprinde mult şi ar cîntări în mod dezinteresat adevărul, ci pentru că istoria pe care o scrie el cuprinde puţin şi descoperă doar anumite aspecte ale vieţii, aspecte faţă de care ia o atitudine polemică; îndîrjindu-se, adîncindu-se în ele cu o adevărată satisfacţie artistică.

— Atît istoria cît şi poezia ne înfăţişează într-un mod artistic, deşi diferit, ceea ce este etern şi ceea ce este temporal şi relativ în orice acţiune umană, ceea ce este necesar şi ceea ce este contingent, ceea ce este

universal și ceea ce este particular în fiecare individ...

— Istoriei nu-i este îngăduit să fantazeze: ea nu poate să se substituie personajelor sale cum o poate face poetul dramatic, și nici să vorbească în numele lor: dar istoria va fi cu atît mai adevărată și mai mult artă, cu cît se va strădui servindu-se de mijloacele sale proprii, să producă aceleași efecte pe care le produce drama sau romanul. Dar să fim bine înțeleși: servindu-se de mijloacele sale proprii, care în bună parte nu sînt ale artei, ci ale științei; deși, în ultimă analiză, totul concură la crearea marei arte, aceasta fiind arta compoziției... **(M. Menéndez y Pelayo)**

— Istoria: ... povestea interminabilei lupte a omului contra naturii; a spiritului contra materiei; a libertății contra fatalității. **(J. Michelet)**

— Pregătindu-te pentru viitor, trebuie să mergi înapoi, cu gîndul, către trecut; dar numai atît cît face un om, care pregătindu-se să sară peste o groapă, se dă înapoi pentru a căpăta mai mult elan. **(A. Mickievicz)**

— Înlocuirea unei istorii de principi și curtezane, de oratori și diplomați, cu o istorie a relațiilor de muncă, a exploatării și răzvrătirii, completată bineînțeles cu o istorie a ideilor și artelor frumoase, de la arhitectura marilor catedrale și pînă la bordeie și doină, iată o răsturnare în povestirea orînduirilor omenești, asemenea răsturnărilor cerești. **(Gr. Moisil)**

— Istoricii s-au deprins prea mult să acorde o atenție exclusivă manifestărilor strălucite, zgomotoase și efemere ale activității omenești: evenimentelor mărețe și oamenilor mari, în loc să înfățișeze mișcările mari și lente ale condițiilor economice și ale instituțiilor sociale, care constituie partea cu adevărat interesantă și durabilă a evoluției umane; parte care, într-o anumită măsură, poate fi încadrată în legi, și, pînă la un anumit grad, poate fi supusă unei analize precise. Într-adevăr, evenimentele și personalitățile importante sînt importante tocmai ca indicii și simboluri ale diferitelor momente ale evoluției menționate **(G. Monod)**

— În cîntecele de luptă ale unui popor, textul îl scrie istoria.

— Cînd istoria te învață să te uiți înapoi, nu vrea să-ți atragă privirile, ci atenția.

— O generație care nu-și cunoaște antecedenții, n-are acte de stare civilă în regulă. **(T. Mușatescu)**

— Trecutul își are prețul lui, de care nu trebuie să ne atingem decît cu respect și recunoștință, căci trecutul, din punct de vedere cultural, e lupta fără preget a omenirii pentru adevăr, bine și frumos. Această luptă are, netăgăduit, și părți întunecate. Dar rătăcirile trecutului erau în mare parte fatale, iar greșelile lui au fost în mare parte comise cu intenții vrednice de laudă.

— Opere mari, care să lumineze cu adevărat căile vieții, nu pot produce decît aceia care știu să lege, în prezent, viitorul cu trecutul. **(P. P. Negulescu)**

— Mitologia: ...recoltă de imagini și alegorii. **(Ch. Nodier)**

— Numai cel ce se sprijină pe trecut e capabil să clădească viitorul. **(B. Nušici)**

— Meritele unei epoci sînt numai ale ei, pe cînd relele ei sînt cele proprii speciei umane. **(F. Norris)**

— Istoria este știința dezvoltării lumii morale, adică a oamenilor în manifestările lor ca ființe sociale.

— Interesul unui popor pentru istoria sa este totodată măsura cea mai sigură pentru gradul său de cultură, pentru civilizația lui.

— Ce ar putea oare mai mult să nutrească, să aducă la cea mai înaltă manifestare nobilul sentiment al iubirii de neam și de țară, acel sentiment din care singur se naște virtutea ce ridică și înalță popoarele, decît pildele și învățămintele istoriei naționale. **(D. Onciul)**

— Orice operă făurită de om este perisabilă. Însăși specia noastră va dispărea. Și totuși oricare i-ar fi credința sa religioasă — sau necredința — nici un om nu poate trăi mulțumindu-se cu acest adevăr... Actele sale, gîndurile sale, ceea ce vede în lumea care îl înconjoară — căderea unei frunze, gluma unui copil, răsăritul lunii — nu sînt numai fapte istorice, ale devenirii și ale evoluției; ele țin de asemenea și de

lumea atemporală; ele țin și de lumea eternității. **(R. Oppenheimer)**

— Istoria este întotdeauna istoria vieții. Operele de artă nu se nasc în gol, sînt fragmente ale vieții omenești și, de aceea, ele însele vii. Or, viața umană este dramă. De unde urmează că nu există istorie bine întocmită metodic, dacă nu se descoperă subiectul dramatic, care sălășluiește înlăuntrul ei și-i prilejuiește via și organica sa tensiune. Ceea ce nu înseamnă că adiționăm istoriei o emotivitate interesantă ci numai că acest dramatism este o exigență intelectuală, într-un cuvînt științifică, metodologică — este însăși istoria.

— Pentru a reconstitui viața unei epoci nu este suficientă cronologia regilor și a războaielor, descripția instituțiilor social-politice, a legilor, statistica producției, consumației și a repartiției, așa cum face disciplina istorică. Ceea ce poate arăta criticul literar în desfășurarea istorică este mersul ideilor și bătăliile ideologice din desfășurarea istorică din cursul unei epoci. Și mai presus de toate este identificarea sentimentelor și a psihologiei unei epoci din lirismul și epica ei.

— Istoria nu se compune din „eroi" și „mituri". Istoria se desfășoară după dinamica luptelor de clasă și după o dialectică materialistă pe care istoricul este obligat s-o descopere.

— Istoria are o bază economică, o împărțire pe clase, o încleștare surdă sau fățișă într-o proporție și într-un stil pe care dialectica trebuie s-o scoată la iveală. **(P. Pandrea)**

— Istoria are menirea de a ne reda — cu toată exactitatea posibilă și folosind cele mai felurite mijloace — ceea ce un om, un popor, o civilizație sau o epocă au avut mai individual și mai ireductibil. **(E.—G. Papahagi)**

— Nu ne oprim niciodată în prezent. Anticipăm asupra viitorului, pe care-l vedem prea încet și pe care vrem să-l grăbim; sau rechemăm trecutul, pentru a-l opri, căci se depărtează prea iute. Sîntem atît de nesocotiți, că rătăcim prin vremi ce nu sînt ale noastre și nu cugetăm deloc la a noastră, singura care ne aparține.

— De fapt numai din înfumurare ne gîndim la vremile ce nu mai există și lăsăm să treacă neobservată vremea care există cu adevărat. Iar aceasta fiindcă prezentul de obicei ne rănește. Îl ascundem vederii noastre pentru că ne mîhnește; și dacă ne este plăcut, ne pare rău să-l vedem scăpîndu-ne din mînă. Căutăm să-l susținem prin viitor și ne gîndim să dispunem de lucruri ce nu sînt în puterea noastră într-un timp la care nu avem nici o siguranță că vom ajunge.

— Dacă-ți examinezi gîndurile cu atenție vezi că ele sînt îndreptate spre trecut ori spre viitor. Nu ne gîndim aproape deloc la prezent; iar dacă ne gîndim la el, nu facem decît ca, la lumina lui, să pregătim viitorul.

— Prezentul nu este niciodată scopul nostru. Trecutul și prezentul ne sînt mijloace; viitorul singur este ținta noastră.

— Omul este ignorant în prima vîrstă a vieții, dar se instruiește fără încetare, cu timpul. Căci el trage folos nu numai din propria-i experiență, ci și din cea a înaintașilor săi; pentru că el păstrează totdeauna în memoria sa cunoștințele odată dobîndite și pentru că cele lăsate de cei vechi îi sînt mereu prezente în cărțile lor. **(B. Pascal)**

— Scopul istoriei este deplina dezvoltare a ideii de omenie sau de umanitate, desfășurarea tuturor forțelor și dispozițiilor ei într-o cultură felurită și armonică. **(Fr. Paulsen)**

— Ca să vezi viitorul, e de ajuns să fi văzut trecutul. **(C. Pavese)**

— Viitorul nu poate să constituie un salt în necunoscut, ci se desprinde și se încheagă, în același timp, din elementele și materialul pe care îl oferă tocmai trecutul.

— Legînd trecutul cu prezentul, reactualizînd luptele și faptele din trecut, multe sînt învățămintele care pot fi trase. Mai puțin poate din victoriile obținute, cît mai ales din greșelile, slăbiciunile și înfrîngerile suferite. **(L. Pătrășcanu)**

— Unde nu este viață spirituală, nu e istorie.

— Întocmai ca arta, religia și filozofia, istoria este și ea, o *atitudine* în fața lumii și a vieții.

— Istoria e bunul samaritean care leagă rănile umanităţii sîngerînde în sufletul ei întreg. **(V. Pârvan)**

— Istoria nu trebuie înţeleasă ca un catalog de evenimente; mai presus de toate, interpretarea faptelor interesează. **(Perpessicius)**

— Istoria lumii! Ce minunată carte! / Tot altceva citeşte fiecare, în cartea asta. / Unuia slavă, altuia blestem. / Unuia viaţă, moarte altuia. / Unuia-zice astfel şi-i întinde spada: „Te du şi luptă! Tu nu vei lupta în van, / folositor eşti omenirii“ /. Altuia: „Tu aruncă spada, / zadarnic ai luptat, / în veci va fi nefericită lumea, / cum e de mii de ani încoace“. **(S. Petőfi)**

— Spre tradiţie ni s-a lămurit calea. Spre marile rezervorii autohtone. Spre zăcămintele etnice ce au regenerat literatura şi arta, gîndirea şi chiar politica românească, în pofida ideologiilor cosmopolite cîte ne invadau, şi nu ni s-au potrivit straie străine pe fiinţa noastră, una şi singură, naţională... pecetea neamului tău şi cu predestinarea neamului tău, deschid calea universalităţii. **(Cezar Petrescu)**

— Între cultul exclusiv al trecutului, al oricărui trecut, şi înnoirea cu orice preţ, este o potolită cale de mijloc. Nimic nu trebuie preţuit numai pentru că are vechime şi nimic nu trebuie preţuit numai pentru că e nou.

— Înainte de a judeca pe oamenii din vechime, nu e rău să ne întrebăm cam cum ne-ar judeca ei pe noi. Asta pentru a ne feri de îngîmfarea pe care foarte uşor poate să ne-o dea sentimentul (deloc întemeiat) că am fi avînd vreo superioritate faţă de ei, prin faptul că trăim cu cîteva sute sau cîteva mii de ani după dînşii — cîteva secunde doar, dacă raportăm aceste secole sau aceste milenii la întinderea necalculabilă a vremii înaintea noastră şi îndărătul nostru.

— E cu folos să priveşti uneori pe cei din jurul tău, pe oamenii timpului tău, cu ochii unuia care ar trăi peste un secol, cu alte cuvinte să te vezi şi să vezi pe contemporanii tăi în trecut, cu spirit istoric, aşa cum priveşti o epocă anterioară. Operaţie mintală greu de săvîrşit, dar care trebuie încercată. **(Alex. A. Philippide)**

— Orice om şi orice entitate colectivă (neamurile şi popoarele) trăiesc de fapt două feluri de vieţi. Una mai adîncă, originală, autohtonă, căci se confundă cu însăşi sufletul profund, cu sufletul etnic, aş spune: cealaltă, superficială, împrumutată, trăită la suprafaţa conştiinţei, oarecum periferică şi străină eului adevărat. Faţă de aceste două feluri de a exista în prezent, avem şi două feluri de a trăi în timp, adică avem două tradiţii. De o parte este tradiţia vie, o tradiţie dinamică, creatoare şi comprehensivă, corespunzătoare vieţii adînci despre care vorbeam — şi, pe de altă parte, ivită din zona „epidermică“ a vieţii, o tradiţie moartă, o tradiţie statică, sterilă şi neînţelegătoare — un „tipic“, ca s-o caracterizăm cu un nume adecvat. Una e originală întotdeauna, fiindcă porneşte chiar din fundul sufletului nostru; alta, închisă inovaţiilor celor mai fireşti, nu face decît să prelungească, osificînd-o, o imitaţie luată cîndva de la străini.

— Istoria este o veşnică pendulare între formele tinere şi formele îmbătrînite ale unei culturi succesive. **(I. Pillat)**

— Trebuie să căutăm să ne dăm mai bine seama de semnele osebitoare ale sufletului şi, de ele călăuzindu-ne, să zugrăvim viaţa fiecăruia, lăsînd în seama altora istorisirea faptelor mărețe şi a bătăliilor care au uimit lumea. **(Plutarh)**

— Istoria: ...simplă poveste fără preţ dacă nu-i pătrunsă de adevăr. **(Polybiu)**

— Ca să acţionezi, să faci bine... nu poţi altfel decît cunoscînd bine realităţile timpului în care trăieşti.

— Nu există prin definiţie istorie fără întîmplări sublime sau tragice.

— Toate fiinţele umane existente pe pămînt fac istorie... Istoria se exprimă în spirale lungi... Pe marile spirale nu există rol prim şi rol secund. Toată lumea intră în vîrtej. **(M. Preda)**

— Istoria: ...ştiinţa nenorocirilor umane. **(R. Queneau)**

— Istoria: ...tragedie în care luptă împreună libertatea şi destinul. **(E. Quinet)**

— Edificiul culturii româneşti nu se poate ridica decît pe temeliile trecutului. Dezrădăcinările sînt primej-

dioase, chiar în artă. Tradiția nu înseamnă neapărat anchilozare. Tradiția adevărată e o simplă merinde sufletească. Fără ea nu poți pleca la drum decît riscind să te poticnești la toate cotiturile. De altfel, cea românească e cea mai primitoare și cea mai înțelegătoare, fiindcă nu are forme rigide și nici pretenții absolute, ci numai intenții împăciuitoare. În sînul ei se pot uni totdeauna trecutul cu viitorul spre a oglindi aievea prezentul. **(L. Rebreanu)**

— Oameni ai îndepărtatului trecut trăiesc în noi, în adîncul înclinațiilor noastre, ca povara soartei noastre, ca bătaia sîngelui nostru, ca gestul care se înalță din adîncul timpului. **(R. M. Rilke)**

— Trebuie să trăiești viața vremii tale, chiar dacă ea e adesea zgomotoasă și tulbure, trebuie să dai și să primești într-una, să dai, să dai mereu și iar să primești... Dacă nu sîntem încă destul de puternici pentru a îndeplini acest ideal, putem totuși lupta pentru el.

— Nu niște rațiuni arbitrare, reguli morale și religioase, nu legiuitorii și oamenii de stat, preoții și filozofii sînt aceia care transformă sufletele raselor, impunîndu-le adesea o nouă natură; este opera veacurilor de nefericiri și încercări care călesc viața popoarelor ce vor să trăiască. **(R. Rolland)**

— Istoria: ... lumină a timpurilor; depozitară a evenimentelor; martor fidel al adevărului; izvorul sfaturilor bune și al prudenței; regulă de conduită și moravuri. **(Ch. Rollin)**

— În istorie... ceea ce contează, sînt mișcările adînci ale umanității, procesul de devenire al maselor, civilizația ascultînd de legile ei de dezvoltare seculară. **(J. Romains)**

— Este îndeobște cunoscut că puterea de rezistență și de luptă a unei națiuni crește cînd aceasta își întemeiază conștiința drepturilor sale și pe o concepție generală despre lume. **(D. D. Roșca)**

— Faptele descrise în istorie nu sînt imaginea exactă a acelorași fapte așa cum s-au petrecut ele; a estea își schimbă forma în capul istoricului, se mulează după

interesele sale, iau tenta prejudecăților sale. **(J. J. Rousseau)**

— Nu sînt realități numai clădirile de piatră și peticile de hîrtie. Mitul păstrează eternității lamura sufletului generațiilor. Ceea ce au crezut bătrînii și ceea ce vor crede copiii noștri, desfătați de vis, e un adevăr pe care nu-l vor putea înlătura oamenii... **(M. Sadoveanu)**

— Istoria omului este istoria conceptelor pe care și le-a înmagazinat încetul cu încetul.

— A creea viitorul înseamnă în primul rînd și exclusiv a gîndi prezentul. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Tot ceea ce a fost în trecut și tot ceea ce se va întîmpla în viitor formează un singur lanț. **(Ch. H. Saint-Simon)**

— Orice perioadă istorică are două fețe: una săracă și cam ridicolă, sau cam nefericită, întoarsă spre calendarul epocii; cealaltă măreață, eficace, serioasă, privind spre cel al eternității... **(George Sand)**

— Tradiția nu înseamnă că cei vii sînt morți, ci că morții sînt vii.

— Trebuie să întîmpinăm cu drag viitorul, ținînd minte că în curînd va fi trecut; și trebuie să respectăm trecutul, știind că odată a fost tot ce omenește era posibil.

— Cei care nu își pot aminti trecutul sînt condamnați să-l repete. **(G. Santayana)**

— Oricît de sus ne-am plasa pentru a ne judeca timpul, istoricul de mîine se va plasa și mai sus. **(J.-P. Sartre)**

— Istoria: ... un mare poem la realizarea căruia meditează spiritul universal. **(Fr. W. Schelling)**

— Întreaga istorie universală este lupta mereu repetată a lăcomiei de putere, cu libertatea.

— Istoria este tribunalul lumii. **(Fr. Schiller)**

— Istoricul este un profet cu fața întoarsă spre trecut. **(Fr. Schlegel)**

— Cei care au fost înaintea noastră au făcut mult, dar n-au făcut totul; cu toate acestea, să-i respectăm și să-i venerăm. **(Seneca)**

— Viitorul nu există pînă ce nu devine prezent. **(G. B. Shaw)**

— Viitorul este conţinut în prezent ca planta în sămînţă. **P. B. Shelley)**

— Nici un individ din univers nu există singur, prin el însuşi. Fiecare din noi este parte integrantă dintr-un tot solidar şi fiecare din noi, prin faptele sale felurite, sporeşte sau împuţinează, pentru o clipă, sau pentru totdeauna, suma binelui sau adevărului din omenire.

— După cum prezentul îşi are rădăcinile sale în trecut şi după cum viaţa şi exemplele strămoşilor noştri continuă să-şi exercite asupra noastră înrîurirea lor puternică, tot astfel, prin faptele noastre zilnice, noi contribuim să formăm condiţiile de existenţă şi caracterul generaţiilor viitoare.

— Omul vieţuitor este un fruct dezvoltat şi copt prin cultura tuturor veacurilor precedente. **(S. Smilles)**

— Poezia şi istoria sînt înrudite... artistul şi istoricul vede cum ceva devine. **(O. Spengler)**

— Contemporaneitate: o oglindă în care privim prezentul şi vedem viitorul.

— Fii atît de zelos în a sluji veacul tău, încît împinge lucrurile cît mai departe — pînă în veacul următor. **(R. Stanca)**

— Istoria are nevoie de legende. Orice salt calitativ în istorie e înconjurat întotdeauna de o cauză inefabilă, şi tocmai la această trăsătură este sensibil sufletul şi mersul poporului.

— Nimic mai actual, de fapt, decît viitorul.

— Conştiinţa istorică vizează în mod explicit viitorul istoric. A avea conştiinţa istorică înseamnă să optezi pentru un anume tip de viitor. **(N. Stănescu)**

— De unde să mai ştim că sîntem noi, dacă ne piere trecutul? **(I. Steinbeck)**

— Tradiţia este cu totul altceva decît o deprindere, fie aceasta chiar şi excelentă, pentru că deprinderea este prin definiţie o achiziţie inconştientă care tinde să devină mecanică, în timp ce tradiţia rezultă din acceptarea conştientă şi deliberată... O adevărată tradiţie nu este mărturia unui trecut depăşit; ea este o forţă vie care însufleţeşte şi informează prezentul...

— Departe de a implica repetarea a ceea ce a fost, tradiţia presupune realitatea a ceea ce durează. Ea apare ca un bun de familie, o moştenire care se primeşte cu condiţia de a o face să rodească înainte de a o transmite mai departe. **(I. Stravinski)**

— Trebuie să crezi în tradiţie, care este ca o lungă linie de unire a atavismului cu ereditatea. Tradiţia este evoluţia istorică a unei familii sau a unui neam care se deşteaptă brusc în ultimul vlăstar şi în următorul şi în fiecare la fel, inviorînd tendinţa de înnoire. **(O. Şuluţiu)**

— Există un adevăr istoric, adică o concordanţă necesară între faptele ce urmează a fi stabilite şi relatarea lor. Există o conştiinţă politică, care cere să fii în slujba acestui adevăr. Adevărul nu se lasă falsificat un timp mai îndelungat, fiindcă nu există nimic mai implacabil decît faptele. **(E. Thälmann)**

— Devii contemporan al întregii istorii printr-o actualizare continuă. În această accepţiune, orice „lectură“ a trecutului nu poate fi decît prezentă, actuală. **(A. Thibaudet)**

— Lumea are în faţa ei posibilităţi nelimitate. Dar nimic nu poate fi realizat, cîtă vreme nu cunoaşte importanţa celor ce s-au făcut pînă acum. **(N. Titulescu)**

— Misiunea unui istoric este aceea de a ajuta generaţiile prezentului să nu repete greşelile trecutului...

— A devenit esenţial ca toţi oamenii să se unească, şi cred că istoricii pot sprijini această solidaritate, făcînd ca oamenii de pretutindeni să înveţe despre trecutul lor, pentru că trecutul istoric al fiecărui compartiment al omenirii este foarte important pentru determinarea prezentului...

— Dacă vrem să ne păstrăm fiinţa naţională, şi toţi dorim s-o păstrăm, trebuie să ne gîndim şi la un anumit fel de unitate la nivel planetar... Aceasta nu înseamnă să distrugem naţiunile, ci înseamnă să le facem să coopereze mai strîns. **(A. J. Toynbee)**

— Ziua de astăzi — în forma ei cea mai înaltă — poate fi înțeleasă numai atunci cînd este privită ca o verigă dintr-un proces istoric complex. **(A. N. Tolstoi)**

— Cu cît mă aflu mai departe, în timp, de trecut, cu atît sînt mai aproape de el, sentimental.

— Am nutrit mereu respect pentru tradiție, fiindcă este purtătoarea unei experiențe acumulate în timp. N-am fost însă supus de ea niciodată.

— Trecutul — o forță uriașă, atunci cînd îl domini, și o povară copleșitoare atunci cînd te domină. **(K. Tsatsos)**

— Tradiția este substanța istoriei.

— Esența unui individ și a unui popor este istoria, și ceea ce se numește filozofia istoriei este reflecția fiecărui individ și a fiecărui popor asupra a ceea ce i se întîmplă.

— Timpurile mai vechi nu le putem cu totul uita, dacă vrem să luptăm bine în prezent și să construim temeinic pentru viitor.

— Viziunea trecutului ne îndeamnă la cucerirea viitorului; pe schela amintirilor ne înălțăm speranțele. **(M. de Unamuno)**

— Eu nu voi ascunde scăderi, erori și căderi, eu le voi semnala fără cruțare, căci convins sînt că numai așa ceea ce am numit „românism" va fi un mijloc de îndreptare, o pîrghie care să ridice tot mai sus națiunea noastră, cît și un izvor de mari și binefăcătoare fapte în viitor. **(V. A. Urechia)**

— Cu cît mai mult curățim faptele istorice de elementele neesențiale, cu atît istoria noastră devine mai plină de sens și mai științifică. **(K. D. Ușinski)**

— Mitologia: ... efortul omului ce gîndește să transporte fragmente de vise de pe malul umbrelor pe malul lucrurilor... **(P. Valéry)**

— A evoca, înseamnă a rămîne contemporan cu trecutul.

— Mitul... visul colectiv al societăților primitive.

— Multă vreme mitul a trecut drept abstracțiunea văzută ca imagine sau, cum sîntem mai îndreptățiți a

spune, ... drept imaginea coadaptată cu abstracțiunea în structura unui anumit moment al cunoștinței...

— Mitul este altceva, sau, în tot cazul; mai mult decît o explicație teoretică a lumii, văzută de imaginație...

— Mitul este valoarea cuprinsă de reprezentare, adică imaginea coadaptată cu valoarea. În cîmpul de conexiuni și coadaptări ale imaginilor mitice se lămuresc totdeauna unele valori: fecunditatea (Mitul lui Dionisos, Ceres și Adonis), prietenia (Castor și Pollux), iubirea și fidelitatea (Amor și Psyhe, Hero și Leandru, Baucis și Philemon), victoria asupra morții (Orfeu și Euridice, Admet și Alceste) etc. Există mituri economice (Argonauții), ale cunoașterii (Oedip) și ale civilizației (Prometeu).

— În evoluția desfășurată sub ochii noștri, pentru înălțarea condiției poporului, avem nevoie să ne ajutăm nu numai unii pe alții, toți cîți muncim și luptăm în acest moment, dar și prin tot ce ne poate aduce trecutul ca pildă și îndemn în năzuințele noastre patriotice.

— Conștiința creează imaginea lumii, prin formele și categoriile ei... Nu m-am putut despărți niciodată de adevărul că conștiința nu primește în chip pasiv întîmplările lumii exterioare, ci le alege, le grupează, le asociază cu înțelesuri determinate de interesele care o domină, de momentul istoric căruia îi aparține. Conștiința este activitate. Conștiința este o formă a muncii. Conștiința este plasată în istorie, primește înrîuririle ei și, în același timp, o creează prin fiecare act al ei, dar numai întrucît este purtătoarea marilor forțe ale istoriei. Cînd gîndim, cînd pronunțăm o vorbă sau cînd executăm o faptă oarecare contribuim la creația istorică, ajutăm lumea să înainteze pe drumul ei...

— Fiecare dintre noi este moștenitorul istoriei pentru întregul viitor. Mă simt apăsat de întregul trecut și răspunzător pentru întregul viitor. Istoria este spațiul în care trăim și ne mișcăm. Istoria este de aceea obiectul cel mai interesant al cunoașterii și elementul fundamental al culturii.

— Este cult cu adevărat numai omul care știe de unde vine și încotro se îndreaptă. O parte a acestui ade-

văr a recunoscut-o Cicero, cînd a observat: „Rămîi de-a pururi copil dacă nu știi ce s-a întîmplat înaintea nașterii tale". Dar maxima ciceroniană ar trebui completată: Mori cu adevărat numai dacă nu contribui la clădirea lumii viitoare.

— Putem săvîrși cel mai însemnat fapt de creație fără tradiție? În cultura oricăruia dintre noi s-au adunat rezultatele tuturor actelor de creație ale secolelor anterioare. Noțiunile cu care lucrăm, procedeele și metodele au fost găsite, într-o parte foarte intensă a lor, de către înaintași...

— Cine pretinde a nu fi învățat nimic de la înaintași, e un nebun pe propria-i socoteală. Dacă nu folosești ceea ce au cucerit veacurile înaintea ta, ești un incult și un barbar...

— Fiecare epocă aduce problemele ei și reclamă soluții noi, diferite de acele din trecut... dar nu-ți faci treaba bine dacă nu stăpînești în chip conștient o tradiție.

— Adevărata istorie, istoria vie, nu este decît aceea în care faptul trecut este pus în legătură cu un interes prezent și este reflectat în același fel în care ne gîndim la faptele pe care le executăm. Adevărata istorie este deci istoria prezentă.

— Credem că tradiția nu este un act de supunere față de trecut, o amorțire în respect și monotonie, ci un act permanent de revoltă și independență. Ea este o liberă alegere printre lucrurile trecutului: constituirea unei table de valori.

— După cum în orice faptă a omului se exprimă omul întreg, tot astfel în orice episod istoric și oricare ar fi categoria spirituală căreia el îi aparține, se exprimă întreaga viață istorică a omenirii. **(T. Vianu)**

— Istoria și drama... prima evocă vastele destine ale *omenirii*, iar a doua, soarta specifică a *omului*. Asta e întreaga viață, și numai Religiei, Filozofiei, Poeziei pure le este dat să treacă dincolo de viață, dincolo de timp, ajungînd pînă la eternitate.

— *Istorie — roman istoric... Istoria* prezintă oamenilor sensul filozofic și spectacolul exterior al faptelor, văzute în ansamblul lor; *romanul istoric* oferă

aceleași fapte, privite din *interior* și cercetate în amănuntele lor. Una judecă marile urmări ale jocului pasiunilor, din punct de vedere al evoluției spiritului uman, celălalt (romanul) reprezintă însăși frămîntarea acestei lupte a pasiunilor.

— Istoria e un roman al cărui autor este poporul... Spiritul omenesc nu mi se pare preocupat de *Realitate*, decît în ceea ce privește caracterul general al unei epoci; ceea ce-l interesează în primul rînd este masa evenimentelor și pașii importanți realizați de omenire, care îi tîrăsc înainte pe indivizi; indiferent la detalii, spiritului omenesc îi place mai curînd întîmplările frumoase, mărețe și complexe decît cele reale...

— *Întreaga omenire* simte nevoia ca destinele ei să constituie pentru ea un șir de învățăminte; mai indiferentă decît s-ar putea crede la *Realitatea faptelor*, ea caută să perfecționeze evenimentul spre a-i da o mai mare semnificație morală, simțind că succesiunea scenelor pe care le joacă pe pămînt, nu este o comedie zadarnică și că, din moment ce merge înainte, se îndreaptă spre un țel a cărui explicație trebuie căutată dincolo de ce se vede. **(A. de Vigny)**

— Eu cer istoricului dragoste pentru omenire sau pentru libertate; judecata lui imparțială nu trebuie să fie impasibilă. Trebuie, dimpotrivă, ca atunci cînd scrie, să dorească, să spere, să sufere sau să fie fericit. **(A. F. Villemain)**

— Legenda... sora mai vîrstnică a istoriei.

— Ținta mea este să urmăresc neîncetat spiritul vremii, pentru că el determină toate marile evenimente ale lumii.

— Astfel e plămădită firea omului încît fabula apare înaintea istoriei.

— Care istorie ar fi utilă? Aceea care ne-ar învăța datoriile și drepturile noastre. **(Voltaire)**

— Istoria... nu poate fi scrisă fără un simț al direcției, fără o conștiință a viitorului.

— Trecutul supraviețuiește în prezent; prezentul devine comprehensibil în funcție de trecut, iar trecutul, la rîndul său, doar în funcție de prezent. **(R. Wellek)**

— Ce sînt evenimentele? Nu sînt altceva decît ceea ce face din ele chipul cum sînt tălmăcite.

— Activitatea ce se desfăşoară în lumea noastră se remarcă abia după ce a devenit istorie. **(Fr. Werfel)**

— Prezentul: ... copilul legitim al trecutului. **(W. Whitman)**

— Morala modernă constă în a accepta criteriile vremii tale. **(O. Wilde)**

— Strădania fierbinte a istoricului de a reconstitui, din materialul faptelor transmise, spiritul şi sufletul timpurilor trecute, rămîne — în ultimă esenţă — o încercare cu mijloace improprii...

— Purtătorul cunoaşterii istorice rămîne *eul nostru*, în condiţionarea şi limitarea sa temporală, cu toate că noi încercăm din răsputeri să-l articulăm în trecut cu o aparenţă de obiectivitate. Nu ne va reuşi, însă, niciodată, să ne eliberăm, în aşa măsură, de propriile noastre condiţii temporale şi să ne însuşim, în aşa măsură, condiţiile lăuntrice ale epocilor trecute încît să gîndim efectiv cu cugetul lor şi să simţim cu sufletul lor...

— Rămînem, mai degrabă, strîns îngrădiţi de aptitudinea de înţelegere şi capacitatea noastră de cunoaştere, în limitele structurii noastre interne, determinate de împrejurări temporale...

— Cu cît un istoric este mai inteligent, cu cît este mai sensibil, cu atît mai puternic suferă accese, mereu repetate, de resemnare paralizantă, la recunoaşterea că eroarea fundamentală a întregii istorii este că noi înţelegem şi valorificăm lucrurile trecute, nu din perspectiva lor, ci din condiţiile noastre. **(W. Worringer)**

— Spaţiul şi timpul sînt cele două mari forme în care vin să se aşeze toate faptele universului: forme reale şi existente, percepute şi abstrase din realitate de către mintea noastră, şi nu numai nişte categorii a priori ale cugetului nostru, cum le dă Kant...

— Raţiunea noastră nu este decît răsfrîngerea raţiunii universale a lucrurilor. Spaţiul se întinde în afară de noi şi timpul curge neatîrnat de noi. Fără această concepţie fundamentală, istoria nu ar fi decît o uriaşă fantasmagorie.

— Istoria expune faptele omeneşti, şi expunerea ei poate avea înrîurire asupra vremii de faţă... Cetirea istoriei poate insufla puternice simţăminte; ea poate pune în lucrare o fermecare, prin exemplul faptelor mari îndeplinite de străbuni, precum poate, pe de altă parte, lîncezi spiritul, prin descrierea mizeriilor şi înjosirilor neamului omenesc...

— Noi credem că istoria va aduce mult mai multe servicii, chiar pentru ridicarea morală a unui popor, dacă ea nu va reproduce decît curatul adevăr, fără să-l mai potrivească cu interesele momentului...

— Un popor are totdeauna nevoie de a-şi cunoaşte lămurit trecutul, dacă vrea să-şi dea seama despre starea de faţă şi să găsească sensul în care el trebuie să-şi îndrepte silinţele în viitor... Nu i s-ar face un serviciu cînd i s-ar ascunde cauza adevărată a înfrîngerilor sale, a încetinelei propăşirii sale, a dării îndărăt a industriei sau artelor sale, şi nu prin arătarea trecutului său în falsă lumină ar putea fi el învăţat asupra nevoilor pe care le are în timpul de faţă, sau a primejdiilor care-l ameninţă în viitor...

— Numai prin cunoaşterea deci exactă a istoriei sale, prin expunerea adevărului asupra trecutului său, va putea un popor să găsească mijlocul de a învinge greutăţile ce le va întîlni în cale.

— Spiritul veacului... o totalitate de condiţii configurative a vieţii omenirii... firul conducător al istoriei în controversele faptelor.

— Pînă cînd un popor nu a ajuns a preţui el însuşi valoarea aşezămintelor sale, pînă atunci o interpretare a stării sale nu e cu putinţă.

— Istoria... învaţă pe un popor cum să scoată din studiul trecutului învăţătura trebuitoare pentru a realiza în el ideile libertăţii şi ale egalităţii. **(D. A. Xenopol)**

— Cînd un erou face din viaţa lui reală prin patetismul dramatic cu care şi-o trăieşte, o adevărată legendă, poeţii vor fi gata oricînd s-o recreeze, iarăşi şi iarăşi, făcînd din legendă o existenţă vie, mereu nouă.

— Istoria este nedreaptă cu cei învinşi.

— Istoria comite un act de nedreptate socială ocupîndu-se numai de dramele celor puternici, descriind triumfurile şi dezastrele suveranilor şi prinţilor, ale stăpînilor de ţări şi de popoare. Ea trece însă indiferentă, sub tăcere mizeriile îndurate de cei mărunţi, anonimi, ca şi cum suferinţele şi chinurile omeneşti n-ar fi la fel de greu de îndurat pe toate treptele sociale. **(St. Zweig)**

Iubire – ură – gelozie – indiferenţă

— Cu fiecare iubire nouă ne împărtăşim o nouă părticică de univers. **(F. Aderca)**

— Gelozia este un lucru teribil; seamănă cu iubirea, dar e contrariul ei; nu vrea binele obiectului iubit, ci dependenţa lui şi triumful asupra lui. Iubirea este uitarea de sine; gelozia este forma cea mai pasionată a egoismului, exaltarea EULUI, despot, exigent, vanitos, care nu poate să se uite şi să se subordoneze. **(H. F. Amiel)**

— Iubirea este cea mai mare dintre tristeţile umane, deoarece este efortul suprem pe care omul îl încearcă pentru a ieşi din singurătatea fiinţei sale lăuntrice. **(G. d'Annunzio)**

— Iubirea e mult educatoare, ea dă sensul existenţei în varietatea şi valoarea ei reală... în iubire totul se schimbă, toate devin însemnate; dintr-un nimic naşte un colos.

— Pînă astăzi intelectul omenesc n-a depăşit unicele sale două resurse: admiraţia şi repulsia — şi în aceste două extreme spiritul trebuie să se comporte cu o egală putere. Omul sentimental e un degenerat dacă nu ştie, iubind frumos, să urască admirabil... **(T. Arghezi)**

— A iubi înseamnă a înceta să trăieşti pentru tine, a face ca toate sentimentele omeneşti, teama, speranţa, durerea, bucuria, plăcerea, să nu depindă decît de o singură fiinţă; înseamnă a te cufunda în infinit, a nu găsi nici o limită simţirii, a-ţi închina viaţa unei fiinţe în aşa fel încît să nu trăieşti şi să nu gîndeşti decît pentru a o face fericită; a turna măreţie în înjosire, a găsi alinare în lacrimi îndurerate, plăcere în suferinţă şi suferinţă în plăcere; adică a întruni în tine toate contradicţiile.

— Se pare că ura faţă de un duşman creşte pe măsura superiorităţii lui.

— Dacă suferinţele noastre slujesc fericirii celor pe care îi iubim, mai sînt ele suferinţe?

— Iubirile mînjite de egoism nu trezesc multă simpatie. Inima nu poate suferi calculele şi profitările, de orice fel ar fi ele.

— Toate sentimentele calde se întemeiază pe egalitatea sufletelor.

— Încrederea este virtutea iubirii.

— Caracterul iubirii adevărate are multe asemănări cu copilăria: necugetarea, imprudenţa, risipa, rîsul şi plînsul sînt aidoma. **(H. de Balzac)**

— Iubirea nu te scade, nu te sporeşte: te justifică.

— Din toate păcatele omeneşti, cel mai detestabil rămîne, fără putinţă de tăgadă, *nepăsarea*, augusta indiferenţă a omului faţă de suferinţele şi durerile omului de lîngă el. **(A. Baranga)**

— Nu încape amor propriu faţă de acei pe care îi iubim şi care ne iubesc.

— Ce e dragostea? Nevoia de a ieşi din tine însuţi. **(Ch. Baudelaire)**

— Ura este un sentiment cu atît mai durabil ca dragostea, cu cît primul se întăreşte prin necontenita repetare a manifestărilor, pe cînd ultimul slăbeşte prin aceasta. **(C. Beccaria)**

— Iubirea... suprema lege a universului: lege misterioasă care guvernează şi orînduieşte totul, de la atomul neînsufleţit pînă la fiinţele raţionale: de la ea pleacă şi spre ea converg, ca spre un centru de irezistibilă atracţie, toate gîndurile şi acţiunile noastre... **(G. A. Becquer)**

— Dragostea pretinde generoasă dăruire. **(L. van Beethoven)**

— Mijlocul de a-ți face viața plăcută este să faci plăcută viața altora; mijlocul de a le-o face plăcută, este să-i faci să creadă că îi iubești; mijlocul de a-i face să creadă că-i iubești, este să-i iubești cu adevărat.

— Gelozia: ... viciul unei încrederi nemărginite, virtutea unei inimi foarte sensibile. **(J. Bentham)**

— Oarbă la greșeli e mereu iubirea, / către veselie veșnic înclinată, / neînfrîntă-ntruna și înaripată, / rupe orice lanțuri și prejudecată. **(W. Blake)**

— Iubirea: ... flacără pe care zeii o invidiază la muritori. **(L. Börne)**

— Iubirea cheamă iubire și ea. Nu este atît de important ca să fii iubit, cît să iubești tu — cu toată puterea și cu toată ființa. **(C. Brâncuși)**

— Pe mulți i-a făcut dragostea eroi și poeți.

— Iubire / ... prin tine / descopăr tot ce e adînc în fire.

— Gelozia apare fie din neputință, fie dintr-o prejudecată, fie din experiență.

— E limpede că gelozia este o exagerată pasiune pentru persoana iubită, sentiment pe care îl înțelege cel ce a gustat dragostea, dar pe care zadarnic am încerca să-l explicăm altora. **(Giordano Bruno)**

— Toți și toate pe care le iubim sînt chinul și cazna noastră, de-ar fi și numai să pui la socoteală veșnica teamă de a pierde ființa iubită. **(I. A. Bunin)**

— Dacă iubirea nu-i nebunie, nu-i nici iubire.

— Amor — licoare, otrăvită, băută din cupă aurită. **(P. Calderon dela Barca)**

— Să dărui totul, să sacrifici totul fără speranță de răsplată, asta înseamnă iubire. **(A. Camus)**

— O mare durere să iubești; o mare nenorocire să scapi de această durere. **(I. L. Caragiale)**

— Dragostea îi arată omului cum ar trebui să fie el.

— Cînd iubești, descoperi în tine o nebănuită bogăție de tandrețe și duioșie și nici nu-ți vine să crezi că ești în stare de o astfel de dragoste. **(A. P. Cehov)**

— Dragostea e ca alcoolul: cu cît ești mai neputincios și mai beat, cu atît te crezi mai puternic și mai deștept, și mai sigur de drepturile tale. **(L. F. Céline)**

— Gelozie! Nenorocire-ar trebui numele să-ți fie.

— Poate fi iubire fără gelozie, dar nu fără temeri.

— Dacă gelozia e o dovadă de iubire, e doar așa cum fierbințeala bolnavului e dovadă de viață, de viață bolnavă și lîncezitoare. **(M. de Cervantes-Saavedra)**

— Ura! Ce e mai frumos, mai splendid, mai rodnic în rezultatele bogate și binefăcătoare ca ura. Mila sapă, adoarme, distruge. Ura agită, frămîntă, construiește. Nu vorbesc de ura mediocră, meschină a sufletelor de rînd, ura aceea care se aseamănă cu invidia și neputința ci ura nobilă, puternică, a sufletelor mari, scîrbite de vulgaritatea vieții, dezgustate de mediocritatea oamenilor, ura care nu izvorăște din resentimente personale și josnice, ci din dragostea imensă ce o purtăm lumii, și prin care am vrea să înălțăm, să eliberăm, să însuflețim cunoștința omenească... ura admirabilă a omului împotriva prostiei care se aseamănă cu sclavia și cu moartea. **(N. D. Cocea)**

— În orice iubire e-un sîmbure de ură inconștientă care nu iartă individualității noastre aservirea ei unei individualități străine.

— Ura se preface rareori în iubire, dar iubirea se preface deseori în ură.

— În orice iubire ne iubim pe noi.

— În iubire ca și-n ură, o parte din sufletul nostru scapă neatins: egoismul are grijă să ni-l păstreze pentru noi înșine.

— S-a spus că iubirea cea din urmă ne pare totdeauna cea dintîi: asta din pricină că iubirea cea dintîi ne pare totdeauna și cea din urmă. **(M. Codreanu)**

— A iubi înseamnă a suferi, dar înseamnă și a trăi.

— E o groaznică nenorocire să nu fii iubit cînd iubești; dar e o nenorocire și mai mare să fii iubit cu patimă cînd nu iubești.

— Pe oameni îi jignește indiferența; ei o socot o formă a răutății sau a prefăcătoriei.

— Din clipa în care există o taină între două suflete care se iubesc, din clipa în care unul dintre ele s-a putut hotărî să ascundă celuilalt un singur gînd, vraja s-a rupt și fericirea s-a năruit. Izbucnirile de mînie, nedreptatea, nepăsarea chiar se pot îndrepta; dar tăinuirea adevărului aruncă în iubire un element străin care o denaturează și o veștejește față de ea însăși. **(B. Constant)**

— Iubește puțin cel ce poate spune prin cuvinte cît iubește. **(Dante Alighieri)**

— Ura este mînia celor slabi. **(A. Daudet)**

— Nu am urît decît atunci cînd ura mi-a fost singura armă de apărare. Dacă nu aș fi fost slab, nu aș fi folosit această armă. **(H. D. Djübran)**

— Dragostea îi face pe oameni să se simtă egali. **(F. M. Dostoievski)**

— Principalul bun al vieții este dragostea de oameni. **(L. C. Douglas)**

— Gelozia, născută din dragoste, nu piere odată cu ea. **(Th. Dreiser)**

— Oamenii pot să iubească fără egoism, dar nu pot în același fel să și urască. Fiecare ură este frică sau invidie. Ura este frica cea mare, pentru că omul nu urăște decît pe acela de care se teme...

— În sentimentul urii există umilință pentru noi înșine, dar în dispreț există mîndrie și convingerea că sîntem mai buni și superiori aceluia pe care îl disprețuim. Ura nu provine niciodată din deosebire de convingeri, nici din deosebire de principii morale. Adevăratul om superior nu urăște nici chiar pe omul de care se teme. **(I. Dučić)**

— Ura e oarbă, mînia scoate din minți, iar cel ce își toarnă răzbunare riscă să bea o băutură amară. **(Al. Dumas-tatăl)**

— Degeaba m-am străduit, n-am putut niciodată să urăsc.

— Simțim nevoia de a iubi înainte de a iubi pe cineva anume.

— Dragostea și moartea, singurele două elemente prin care omul atinge infinitul. **(Al. Dumas-fiul)**

— Gelozia este mai mult o formă a avariției, manifestarea unui temperament cicălitor, decît expresia unei afecțiuni rănite. **(V. Eftimiu)**

— S-a constatat adesea că oameni care nu se pricep să scrie în nici o împrejurare, compun versuri bune sub inspirația dragostei. O putere asemănătoare are dragostea asupra întregii sale naturi. Ea pune stăpînire asupra tuturor sentimentelor; îl face pe bădăran politicos și-i dă cutezanță celui temător. Pînă și în cei mai abjecți și mai vrednici de milă se sădește curajul de a înfrunta lumea. Încredințîndu-l pe îndrăgostit unei alte făpturi, dragostea îl încredințează și mai mult sie însuși. El devine un om nou, cu percepții noi, idealuri noi și mai frumoase și o solemnitate religioasă a caracterului și țelurilor. **(R. W. Emerson)**

— Să nu se creadă iubit nimeni, din cei ce n-au iubit pe nimeni. **(Epictet)**

— Dragostea pentru ceea ce ai este de obicei ură pentru ceea ce nu ai, și invers.

— Dragostea îl face pe om poet. **(Euripide)**

— Cel mai trist în dragoste este nu numai că dragostea nu durează pentru totdeauna, dar că și disperarea pe care o cauzează este ușor dată uitării. **(W. Faulkner)**

— Unde nu există dragoste, nu există adevăr. **(L. Feuerbach)**

— Omul nu poate să vrea decît ceea ce iubește. Iubirea este la el un îndemn pentru voință și pentru orice stimulent și mobil în viață. **(J. G. Fichte)**

— Cînd spunem iubire, trebuie să înțelegeți dorință de frumusețe. Aceasta este definiția iubirii la toți filozofii. **(M. Ficino)**

— Dintre toate ființele, omului îi este doar propriu să iubească (să stimeze) chiar și ființele care îl ofensează, care-i arată dușmănie. Aceasta cu gîndul că poate au făcut-o din ignoranță. **(O. Fodor)**

— O, Iubire! artele frumoase sînt copilele tale: tu ai călăuzit întîia oară pe pămînt sfînta poezie, singura hrană a sufletelor nobile, care trimit din singurătate cîntul lor dumnezeiesc celor mai îndepărtate generații, îndemnîndu-le prin cuvinte și gînduri inspirate de cer la fapte glorioase; tu aprinzi din nou în inimile noastre singura virtute folositoare muritorilor: Mila, care aruncă uneori o umbră de surîs pe buzele nefericitului condamnat la suferință și tu faci să renască fără încetare puterea zămislitoare a ființelor, fără de care totul ar fi haos și moarte. Dacă ne-ai părăsi, Pămîntul ar ajunge neroditor; viețuitoarele — vrăjmașe între ele; soarele — foc vătămător, iar lumea — jale, spaimă și distrugere universală. **(U. Foscolo)**

— Iubindu-le, conferim lucrurilor frumusețe. Iubirea cuprinde întregul mister al idealului... A iubi înseamnă a înfrumuseța; a înfrumuseța înseamnă a iubi.

— Se pare că natura n-are alt scop decît de a arunca pe toate ființele unele în brațele altora și de a le face să guste, între două neanturi infinite, beția efemeră a sărutului.

— În om există o infinită nevoie de a iubi, care-l divinizează.

— Nimic nu e mai presus decît să trăiești pentru o mare iubire... Marile pasiuni nu sînt niciodată sterile.

— Iubirea își găsește în ea însăși tot scopul și toată mulțumirea. **(A. France)**

— Cel care se îndoiește de dragostea sa are tot dreptul să se îndoiască, ba chiar e obligat să se îndoiască, de tot restul care ar trebui să conteze mult mai puțin. **(S. Freud)**

— Prietenia este rodul timpului; îi trebuie ani ca să se coacă; în timp ce dragostea este ca fulgerul, uneori născut din furtună. **(G. Garibaldi)**

— Nu există nimic mai trist pe lume decît o nebunie rezonabilă.

— Dragostea nu poate oferi altceva decît pe ea însăși, și cine vrea altceva nu-i demn de a fi iubit.

— La ce bun să-i dai poetului o liră fără strune, și omului o viață fără dragoste. **(Th. Gautier)**

— Cea mai mare fericire, după aceea de a iubi, e să-ți mărturisești iubirea.

— Este greu să judeci lucid pe cineva pe care-l iubești. **(A. Gide)**

— Dacă v-ați iubi, dragostea ar chema într-ajutor pe vreunul dintre semenii ei: generozitatea, inteligența... Nimeni, nici însuși destinul, nu atacă cu inima ușoară o pasiune. **(J. Giraudoux)**

— Cine nu consideră cusururile persoanei iubite drept virtuți, nu iubește cu adevărat.

— În fața marilor calități ale altcuiva, nu există altă salvare decît dragostea.

— Ura e o supărare activă, invidia o supărare pasivă; de aceea nu trebuie să ne mirăm că invidia se transformă atît de repede în ură.

— Iubiți-vă; iar dacă nu vă puteți iubi, atunci tolerați-vă unii pe alții.

— Nimic nu ne face mai necesari în lume, ca iubirea ce-o avem pentru semenii noștri. **(J. W. Goethe)**

— O dragoste apusă e ca un vulcan: niciodată nu poți zice c-a trecut pericolul de a izbucni din nou.

— E atît de penibil cînd dragostea nu se sfîrșește cu un accent frumos; cînd capriciul sorții a plasat o notă stridentă înainte de încheierea unei simfonii, te încearcă o senzație amară în fața acestei disonanțe. Simți o depresiune subtilă de ordin moral-artistic. Ți se pare că într-o operă de artă a intervenit mîna unui nechemat. Destinul în acest caz are aparența unui diletant brutal și nepriceput, a cărui contribuție a venit să strice o superioară armonie de ansamblu.

— Îmi plac în dragoste nesăturații — îi plîng și-i admir. Au ceva din eroismul tragic al îndrăzneților care vor să treacă oceanul cu înotul.

— Fiecare dragoste moartă ne scrie o cută pe obraz... Așa se țese clipă de clipă rețeaua bătrîneții. Ce împletitură grozavă. Mă gîndesc că privită cu o lupă enormă masca noastră ar lua aspectul unui cîmp pe care stau alături înșiruite cadavre lîngă cadavre.

— Despărțirile pentru îndrăgostiți nu sînt decît gările în care așteaptă proximul tren...

— O, așteptările... așteptările. Peșteră întunecată în care bănuielile își dau întîlnire și vin să se strîngă de gît...

— O dragoste uitată e ca un inel aruncat în lac. Cea dintîi furtună care răscolește adîncurile, poate să-l scoată la suprafață, ca într-o clipă să-l arunce mai la fund.

— Numai sufletele vulgare își batjocoresc dragostele de odinioară. Oamenii de bun simț sădesc flori pe morminte. **(O. Goga)**

— Iubind un lucru, nu-l vedem oare mai bine și mai corect decît neiubindu-l? **(V. van Gogh)**

— Trebuie întotdeauna să-ți dăruiești inima pentru a o cîștiga pe a altuia. **(O. Goldsmith)**

— Numai dragostea iartă greșelile din dragoste. **(I. Golescu)**

— Dacă te-ai fi cercetat mai îndeaproape și cu sînge rece, ai fi văzut că nu ești nici mai bun, nici mai rău decît alții... atunci nu te-ai fi apucat să urăști pe alții, nici pe tine însuți; ai fi suportat prostiile omenești cu mai multă indiferență și ai fi fost mai atent cu ale tale. **(I. A. Goncearov)**

— Tot ce este mai bun în noi, în mine, este iubirea... Numai iubirea, în înțelesul cel mai larg, are importanță. **(J. Green)**

— Adevărata iubire sălășluiește numai în inimile mari. **(G. Guinizelli)**

— Iubirea: ... una din nevoile fundamentale ale ființei noastre. **(J. M. Guyau)**

— Nicicînd nu va muri cel ce din dragoste trăiește... În cartea lumii scrie că-n iubire-i trăinicia. **(Hafez)**

— Dragostea e ca spinul: nu-l simți cînd intră, dar te doare cînd îl smulgi cu sila. **(B. P. Hasdeu)**

— Oamenii sînt datori să lupte pentru ceea ce iubesc. **(G. Hauptmann)**

— E spre cinstea firii omenești că acolo unde egoismul nu este pus în joc, ea este gata mai degrabă să iubească decît să urască. **(N. Hawthorne)**

— Vrei să fii ubit, iubește. **(Hecateu)**

— Acela care iubește pentru prima oară, / chiar dacă este fără de noroc, este un zeu: / dar cel care pentru a doua oară iubește fără noroc, este un prost. **(H. Heine)**

— Gelozie... fidelitate... adulter... puritate... întunecate forțe, înfricoșătoare cuvinte în numele cărora au curs rîuri de lacrimi și s-au vărsat rîuri de sînge, cuvinte ce ne fac să ne cutremurăm ca la amintirea inchiziției, a torturii, a crimei... și totuși, a nimici radical gelozia înseamnă a distruge *dragostea pentru un anumit individ*, înlocuind-o cu dragostea pentru femeie sau bărbat în general, cu dragostea pentru sex. Dar tocmai *elementul personal, individual* este cel care ne formează și conferă întregii noastre vieți culoarea, intensitatea, ardoarea ei. Lirismul nostru este *personal*, fericirea și nefericirea noastră sînt personale... Nu putem și nu se cade să oprim lacrimile pe care ni le stîrnește pierderea cuiva și nici cele provocate de gelozie, dar stă în puterea noastră și trebuie să facem în așa fel, încît *aceste lacrimi să curgă omenește*.

— Gelozia... simțămînt foarte *real* și care nu poate fi înlăturat, un simțămînt de *durere*, de *nefericire*, simțămînt „ireductibil", elementar, ca și dragostea însăși. **(A. I. Herzen)**

— Ura sau iubirea noastră este efectul binelui sau răului pe care ni-l fac oamenii. **(Th. Hobbes)**

— În a cui viață oare n-a încolțit cîndva, păstrată în cel mai adînc ungher al inimii, minunata taină a iubirii? **(E. T. A. Hoffmann)**

— Omul are nevoie de dragoste... Viața fără duioșie și fără iubire nu e decît un mecanism uscat, scîrțîitor și sfîșietor.

— Sînt oameni care nu pot iubi pe unii fără să urască pe alții.

— A iubi înseamnă a nu cunoaşte orgoliul şi ura... A iubi înseamnă a avea lumină în ochi şi a auzi o muzică divină... Dacă eşti piatră, fii magnet, dacă eşti plantă, fii senzitivă, dacă eşti om, fii iubire. **(V. Hugo)**

— Dacă ai da dovadă de suficient de multă bunătate şi dragoste de oameni, ai putea fi sigur că poţi face să mijească într-o oarecare măsură sentimente de dragoste şi bunăvoinţă în sufletele majorităţii oamenilor cu care vii în contact, oricine ar fi ei. **(A. Huxley)**

— Iubim mai mult pentru ceea ce dăm decît pentru ceea ce ni se dă — şi mai ales pe aceia pentru care ne jertfim. Cea mai mare iubire din lume, a mamei pentru copil, nu are altă cauză...

— În gelozie superioritatea adversarului triumfător te umileşte, inferioritatea lui te coboară.

— Nici o durere nu e mai mare decît gelozia care nu poate găsi motive să învinuiască.

— Nu-ţi sînt scumpe încreţiturile de pe fruntea şi de la ochii femeii tale? Gîndeşte-te bine că încreţiturile astea s-au făcut în lunga voastră tovărăşie de griji şi nevoi. Gîndeşte-te bine că ele sînt semnul că se apropie vremea cînd tu şi tovarăşa ta aveţi să vă despărţiţi pentru totdeauna. Gîndeşte-te că asta e fata rizătoare pe care o aştepta-i cu pieptul înfrigurat în nopţile de vară. **(G. Ibrăileanu)**

— Sînt oameni care nu pot nici iubi, nici urî. Dar te miri cum pot trăi.

— Cînd vei vedea un om pe care nu-l urăşte nimenea, întreabă-te ce mişelii a făcut pentru aceasta.

— Nu te încrede în iubirile al căror motiv eşti îndemnat să-l cauţi.

— Iubirea care cere stăpînire de sine e o simplă poftă.

— Iubirea, mai ales o anume iubire, deosebit de curată, nu se cere; altfel, vei fi respins cu revolta cui se apără de un atentat la pudoare.

— Sînt oameni care iubesc pentru cine iubesc şi alţii care iubesc pentru sine.

— Orice iubire e datoare să se apropie cu reverenţă de sufletul spre care se îndreaptă.

— Cel mai trist lucru în dragoste e că uneori sufletul ţi-l ia cine n-are nevoie de dînsul.

— Unii te urăsc pentru tot răul pe care nu li l-ai făcut, dar ei ştiu că ai fi putut să li-l faci.

— Nu uita niciodată că oricine te iubeşte cere de la tine o iluzie de ideal. Dă-o, ori nu te lăsa iubit. **(N. Iorga)**

— De ce am iubit întotdeauna cu pasiune? — mă făcea fericit; de ce am mărturisit-o sincer? — îl făcea pe celălalt; de ce căutam să dovedesc chiar cu preţul sacrificiului? pentru a ne da puterea să sperăm că numai în felul acesta omenirea va izbuti într-o zi să-şi lepede cel mai mîrşav păcat — egoismul brutal. **(P. Istrati)**

— Este posibilă iubirea veşnică, cu o singură condiţie; să fie suficient de intensă, purificată de accidental, de memorie, nuanţă şi amănunt, de toate elementele prea concrete care au determinat-o, să se înscrie fără efort în modelul cel mai pur al dragostei în genere. **(Alex. Ivasiuc)**

— Dragostea e ca pojarul: toţi trebuie să trecem prin ea. **(J. K. Jerome)**

— Dragostea e ca pojarul: cu cît vine mai tîrziu, cu atît e mai periculoasă. **(D. W. Jerrold)**

— Dacă inima omului nu se revarsă de dragoste sau mînie, nimic nu se poate face în lumea asta. **(N. Kazantzakis)**

— Sînt îndrăgostit. E-un curcubeu / deasupra sufletului meu. **(N. Labiş)**

— Dovada cea mai sigură a unei iubiri adevărate este să devii cu totul altfel decît erai şi să nu ai nici ambiţii, nici plăceri, după ce ai fost toată viaţa robit lor. **(Marie-Madelaine de La Fayette)**

— Cît de puternică e dragostea după ce a primit botezul de foc al durerii?! **(Selma Lagerlöf)**

— Să iubeşti pentru a fi iubit, e omenesc: dar să iubeşti pentru a iubi, e aproape îngeresc. **(A. de Lamartine)**

— Gelozia se hrăneşte cu îndoieli şi se preschimbă în furie sau se stinge, cînd îndoielile devin certitudini.

— Adevărata dragoste e asemenea nălucilor: toată lumea vorbește de ea și nimeni n-a văzut-o... Cînd există o iubire curată și neamestecată cu nici o altă patimă, ea se află în fundul inimii noastre și nici măcar noi nu o cunoaștem.

— În gelozie există mai mult amor-propriu decît amor.

— Cînd este prea aspră, ura noastră ne pune mai prejos de cei pe care îi urîm.

— Cît timp iubești, ierți.

— Iubirea, ca și focul, nu poate exista fără o mișcare continuă; ea moare îndată ce încetează de a spera sau a se teme.

— Dragostea e asemeni febrei; pe amîndouă nu le putem stăpîni nici nu putem limita durata sau intensitatea lor. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Păziți-vă de omul care găsește că totul e bine sau rău, și feriți-vă și mai bine de cel care e indiferent la toate. **(J. K. Lavater)**

— Cel ce iubește își caută satisfacția sa în fericirea, adică în perfecțiunea ființei iubite și a acțiunilor acesteia.

— A iubi înseamnă a găsi fericirea noastră în fericirea altora. **(G. W. Leibniz)**

— Există pasiuni irezistibile, fatale, pe care nu le poate combate nici o lege, pe care nu le poate învinge nici un raționament, care îi duc pe cei și cele care le resimt, nu numai dincolo de prescripțiile societății, ci dincolo chiar de hotarele pămîntului... dragostea ridicată la această putere, este aproape virtutea însăși. **(J. Lemaitre)**

— Nu putem să iubim și nici să urîm nimic dacă mai întîi nu cunoaștem.

— Judecata unui dușman este adeseori mai justă și mai folositoare decît aceea a unui prieten. La oameni, ura e aproape întotdeauna mai profundă decît iubirea. Privirea celui care urăște este mai pătrunzătoare decît privirile celui ce iubește. Un adevărat prieten este unul și același lucru cu tine însuți. Dar dușmanul tău nu-ți este asemenea ție. Și asta face puterea lui. Ura luminează multe lucruri, care iubirii îi rămîn necunoscute. Cu cît un om este mai mare, cu atît și dragostea lui este mai mare. **(Leonardo da Vinci)**

— Dragostea e ca focul: dacă n-o întreții, se stinge. **(M. I. Lermontov)**

— Dragostea, sub toate formele ei, este drumul unic care duce spre puritatea morală. **(P. Lescot)**

— Dragostea este o iluzie necesară pentru a fi noi înșine. **(J. London)**

— Dragostea este sentimentul cel mai măreț, care, în general, face minuni, făurește oameni noi, creează cele mai mari valori morale. **(A. S. Makarenko)**

— Rănile unei mari iubiri pot da naștere urei celei mai grozave. **(A. Malraux)**

— Vechile iubiri nu părăsesc niciodată trupurile care le-au adăpostit. **(H. Mann)**

— Sîntem iubiți în măsura în care o merităm. **(P. Mantegazza)**

— Este un privilegiu al omului de a iubi pe aceia care îl fac să sufere. **(Marcus Aurelius)**

— La temelia oricărei iubiri pasionate stă o iluzie generoasă, o greșeală de judecată, o idee falsă pe care îndrăgostiții și-o fac unul despre celălalt și fără de care n-ar fi cu putință o dragoste oarbă.

— Să nu confunzi iubirea aproapelui cu emoția care te cuprinde cînd te apropii, cînd te atingi de anumite ființe. **(R. Martin du Gard)**

— Dacă vrei să te împărtășești din comorile artei, trebuie să fii un om cu cultură artistică; dacă vrei să exerciți influență asupra altora, trebuie să fii un om cu reală capacitate de stimulare și antrenare. Fiecare din relațiile tale cu omul — și cu natura — trebuie să fie o *exteriorizare determinată* corespunzătoare obiectului voinței tale, a vieții tale *individuale reale*. Dacă iubești fără să trezești la rîndul tău iubire, adică dacă iubirea ta, ca iubire, nu provoacă sentimentul reciproc, dacă printr-o *manifestare vitală* ca om care iubește nu reușești să devii un *om iubit*, iubirea ta este neputincioasă, este o nefericire. **(K. Marx)**

— Dragostea este un sentiment complex, al cărui factor esențial este duioșia. În dragoste există un sentiment de slăbiciune, o dorință de a proteja, un imbold de a face bine și de a procura plăcere — o lipsă de egoism sau, în orice caz, un egoism bine ascuns. **(W. S. Maugham)**

— Cînd iubești, nu există nimic mai frumos decît să dai, să dai mereu, tot, tot, viața, gîndurile, trupul, tot ce ai, să simți că dai și să fii gata să riști totul pentru a da și mai mult. **(G. de Maupassant)**

— Iubirea îndură mai ușor absența sau moartea decît îndoiala sau trădarea.

— Dacă iubim cu adevărat nu trebuie să dăm prea mare importanță faptelor acelora pe care îi iubim. Avem nevoie de ei, singurii care ne pot ajuta să trăim într-o „atmosferă" de care nu ne putem lipsi. **(A. Maurois)**

— În fața iubirii, / și moartea și timpul dispar. / Totul e supus eroziunii, / numai îndrăgostiții sînt eterni.

— Se spune că cine iubește mult e și capabil de a urî cu aceeași putere. Iubirea și ura, însă, n-au o energie comună, nu pornesc din același izvor... Iubirea este energie, este viață, iar ura este, de fapt, o stare de apatie, oricît de violent s-ar manifesta. Pentru a urî n-ai nevoie de energie: întunericul îți este de ajuns...

— Iubirea care se poate preschimba în ură a fost, de fapt, o ură care se ignora ca atare. Dacă urîm ceea ce am iubit cîndva, înseamnă că n-am iubit niciodată.

— De ce să urăsc un om care o să moară, ca și mine? De ce să urăsc un om, care, ca și mine, vrea să fie fericit? De ce să văd într-o ființă omenească, cu aceleași probleme ca și mine, cu aceleași boli și aceleași speranțe, un dușman? **(T. Mazilu)**

— Numai iubirea pentru alții ne poate învăța cum să ne iubim pe noi înșine. **(S. Mehedinți)**

— Nu există o mai mare ură decît aceea care urmează unei mari prietenii. **(Cavalerul de Meré)**

— Iubirea... o pasiune, o flacără, purtînd în ea, indiferent de este durabilă sau nu, ca și propria noastră condiție umană, și moarte, și viață. **(G. Meredith)**

— Dragostea relevează tuturor ființelor... un fel de zbor către infinit, un elan spre eternitate. **(J. Michelet)**

— Sînt afecțiuni pe care le credem iubire, așa cum sînt și ceaiuri medicinale botezate șampanie. **(I. Minulescu)**

— Îndrăgostitul, cînd dragostea-l orbește, / iubește și cusurul ființei ce-o iubește. **(Molière)**

— Superioritatea dragostei asupra dezmățului provine din înmulțirea plăcerilor. Toate gîndurile, dorințele, simțămintele devin reciproce. În dragoste, aveți două trupuri și două suflete; în desfrîu, aveți un suflet care se scîrbește chiar de propriul său trup. **(Ch. Montesquieu)**

— Nu există mare destin fără un pic de melancolie.

— Ceea ce mă dezgustă în ură e grosolănia ei. E gata să-și însușească orice zvon, se hrănește cu orice nerozie, fără șovăire și fără discernămînt. E stupidă și te face stupid. O mare inteligență care urăște ajunge să fie la fel de obtuză ca un văcar. **(H. de Montherlant)**

— Este iubirea un sentiment? Eu cred că nu. Iubirea este un extaz. **(R. Musil)**

— Cîteodată, numai pierzînd pe cei pe care-i iubim, simțim cît ne sînt de dragi. **(A. de Musset)**

— Dragostea nu se definește, se simte.

— Prietenia după dragoste e ca un pahar de apă minerală, în locul unuia cu șampanie frapată.

— Cînd dragostea se transformă în afecțiune, evenimentul se numește parastas.

— Cine n-a iubit în viață, a fost o eroare a creației.

— Logica geloziei constă tocmai în lipsa ei de logică.

— Iubirea nu se poate defini într-o singură formulă, fiindcă nimeni nu iubește identic. **(T. Mușatescu)**

— Nu va-nvăța vreodată să iubească / o inimă ce-a obosit urînd. **(N. A. Nekrasov)**

— Nu urîm atît timp cît disprețuim. Nu urîm decît un egal sau un superior al nostru. **(Fr. Nietzsche)**

— Cît de netrebnică e inima care nu știe să iubească, / care nu poate să se îmbete de iubire! Dacă nu iu-

bești, / cum poți prețui orbitoarea lumină a soarelui și mîngîietoarea lumină a lunii?

— Cît de sărac e acela ce nu poate să spună: „Sînt beat mereu de vinul cel tare al iubirii", / Cum poate el să simtă în zori uimirea firii / și noaptea vraja sfîntă a clarului de lună? **(Omar Khayyam)**

— În fiecare lucru există un indiciu al unei posibile plenitudini. Un suflet deschis și nobil va simți ambiția de a-l perfecționa, de a-l ajuta să ajungă la plenitudine. Aceasta este iubirea adevărată — iubire pentru perfecționarea obiectului iubirii. **(J. Ortega y Gasset)**

— Dacă vrei să fii iubit, fii vrednic de iubire.

— Fericit e cel ce îndrăznește să apere cu bărbăție ceea ce iubește. **(Ovidiu)**

— Ura, cîteodată, nu e decît iubire stîngace, în neștire; in orice caz, e mai bună ucenicia decît nepăsarea. **(G. Papini)**

— Spiritul își are ordinea lui, care constă în principii și demonstrații. Inima o are pe a ei. Nu cauți a dovedi că trebuie să fii iubit, expunînd în ordine cauzele iubirii; acest lucru ar fi ridicol.

— Marile suflete nu sînt acelea care iubesc prea des (vorbesc de o iubire violentă); ele au nevoie de o inundare de pasiune spre a le zgudui și a le umple. Cînd însă încep a iubi, iubesc mult mai bine.

— Respectul și dragostea trebuie să fie atît de bine proporționate, încît să se susțină reciproc, fără ca respectul să înăbușe dragostea.

— Cînd iubești puternic, găsești totdeauna ceva nou în persoana iubită. **(B. Pascal)**

— Să te faci iubit din milă, cînd dragostea se naște din admirație, e o idee mult prea demnă de milă.

— A fi îndrăgostit e un fapt strict personal, care nu privește obiectul iubit, nici chiar dacă acesta răspunde și el cu dragoste. **(C. Pavese)**

— Iubirea e făuritorul bănuielilor. **(S. Pellico)**

— Adevărata iubire, tainică și temeinică, se naște din prietenie. **(B. Pérez Galdós)**

— Trebuie să arunci în flacăra iubirii totul, tot ceea ce ai fost, tot ceea ce ești, tot ceea ce vei fi... Dureri și biruințe trecute, toate trofeele amintirii, tot miezul minții, ambițiile fără margini... abia atunci simți dogoarea ei.

— Dragostea e frumoasă tocmai pentru că nu poate cunoaște nici o silnicie; e preferință sinceră.

— Oricine vorbește de dragoste... ar trebui să evite să vorbească în numele celorlalți, ba cred că niciodată n-ar trebui să folosească, vorbind, persoana a treia... pentru că sentimentele pe care le încearcă sînt incomunicabile, vorbele cu care sînt etichetate nu corespund aceluiași conținut, intensitatea și durata sentimentului pot fi nesfîrșit de felurite...

— O iubire mare e mai curînd un proces de autosugestie. Trebuie timp și trebuie complicitate pentru formarea ei. **(Camil Petrescu)**

— Dragostea se poate transforma în ură mai des decît în amiciție calmă.

— Sînt de părere că antipatia este un sentiment atît de greu de suportat, încît, atunci cînd te-ai hotărît să-l simți, trebuie ca obiectul lui să fie într-adevăr foarte important, să merite cheltuiala de energie și necazul pe care ți-l dau antipatia, ura și sentimentele de acest fel, care te îndurerează fără nici un folos și chiar te umilesc (invidia, ciuda, de exemplu). **(Alex. A. Philippide)**

— Nu există om care să nu fie în stare și să nu aibă nevoie de a iubi și de a stima pe semenii săi. **(D. I. Pisarev)**

— Orice om, oricît de străin de muze ar fi fost înainte, devine creator de artă de îndată ce Eros s-atinge de el.

— Eros este zeul care ne eliberează de porniri sălbatice și ne însuflețește cu prietenia... El deschide drum blîndeții și înlătură brutalitatea; ne acordă bunătatea și este avar răutății; generos și bun, stîrnește admirația înțelepților și admirația zeilor; dorit de cei ce nu-l au, el este prețios celor care-l posedă; părinte al rafinamentelor, al delicateții și bucuriilor alese, al grației, dorinței și pasiunilor, el veghează asupra ce-

lor buni şi este plin de indiferenţă pentru cei răi; ne sprijină în vîrtejul dorinţelor, este izbăvitorul nostru suprem în durere.

— Nu există om atît de laş, pe care iubirea să nu-l transforme în erou. **(Platon)**

— Ceea ce într-adevăr iubeşti, rămîne, / ceea ce într-adevăr iubeşti, nu-ţi va fi smuls, / ceea ce într-adevăr iubeşti e adevărata moştenire. **(E. Pound)**

— Ura nu poate fi învinsă prin simpla iubire, ci printr-o iubire mai puternică decît ura.

— Prietenia precede dragostea, apoi o îmbogăţeşte. **(M. Preda)**

— Iubire, n-ai să te împaci niciodată cu înţelepciunea? **(A. F. Prévost)**

— Afecţiunea manifestată altuia te abate de la durerile egoiste.

— Lucrul de căpetenie în viaţă nu este ceea ce iubeşti, ci să iubeşti. **(M. Proust)**

— A iubi şi a fi cuminte îi e îngăduit abia unui zeu. **(Publilius Syrus)**

— Ceea ce am iubit, am găsit în fiecare zi mai vrednic de iubire. Cu fiecare zi dreptatea mi-a părut mai sfîntă, libertatea mai frumoasă, cuvîntul mai sacru, arta mai reală, realitatea mai artistică, poezia mai variată, adevărul mai poetic, natura mai divină, divinul mai natural.

— Dacă dragostea este o slăbiciune, aceasta este slăbiciunea inimilor mari. **(Ph. Quinault)**

— Dragostea care se oferă veşnic nu e luată în seamă. O simplă lege de economie: prea multă ofertă elimină cererea.

— Cînd simpatizăm puternic cu cineva, creăm de obicei un tip ideal, pe care-l purtăm în suflet şi pe care persoana iubită trebuie să-l îmbrace, să şi-l apropie în totul. Şi toate gesturile sale le asimilăm acestui tip ideal. Dacă din cînd în cînd sîntem contrazişi, întrebuinţăm o întreagă sofistică pentru a ne demonstra nouă înşine identitatea între persoana iubită şi tipul nostru mental. Cu cît diferenţa e mai mare, cu atît imaginaţia noastră trebuie să lucreze mai mult; cu cît obiectul e mai inferior, cu atît contribuţia noastră imaginativă e mai intensă, fiindcă trebuie să-l creeze aproape din nou. **(M. Ralea)**

— Dragostea-i foc nestins, / ce arde de-a pururi în gînd, / Ea nu-mbătrîneşte, nu moare, / haină-i cu sine nicicînd. **(W. Raleigh)**

— Ura naşte veşnic ură... pe ură nu poţi clădi, precum nu poţi pe mlaştină. **(L. Rebreanu)**

— Orice dragoste include în sine premisa eternităţii ei, şi tocmai în falsitatea acestei premise îşi are izvorul eternul ei chin.

— Dragostea-i minunată. Dar pentru unul din cei doi este întotdeauna prea lungă, iar celălalt rămîne singur şi priveşte în gol.

— A iubi înseamnă a dori să dăruieşti ceva, ce nu poţi opri numai pentru tine... propria noastră fiinţă, pentru a o salva... inima noastră sau dorinţele noastre.

— Cînd oamenii iubesc, fiecare lucru are sens... fără dragoste, un om nu poate fi decît mort sau în convalescenţă, nimic altceva decît o bucată de hîrtie cu cîteva date şi un nume scris pe ea. **(E. M. Remarque)**

— Iubirea te face nemărginit de bun, liniştit, foarte puternic şi gata pentru orice sacrificiu. **(W. S. Reymont)**

— Eşti ispitit întotdeauna să te sprijini peste măsură pe dragostea acelora care ţi-o dăruiesc din toată inima. **(R. Rolland)**

— Iubirea-i mare numai pe lîng-un mare vis. **(E. Rostand)**

— Toate lucrurile pot fi înnobilate prin afecţiune. **(J. Ruskin)**

— Iubirea este ceva atît de deosebit încît n-o poţi ascunde, unde există, nici s-o simulezi, acolo unde nu există. **(Doamna de Sablé).**

— În gelozie, pentru gelos, mici fapte care nu înseamnă nimic, dovedesc totul, după cum, cînd o să treacă furia biruită de slăbiciune şi dor, aceleaşi fapte, putînd însemna mult, cad de pe suflet cu o absurdă uşurinţă. **(I. M. Sadoveanu)**

— Trupuri și patimi (sînt) trecătoare, cînd în afară de toate și peste toate stau frumusețea și lumina; pe acestea omul nu le poate întrupa decît în dragoste. **(M. Sadoveanu)**

— Iubești pentru că iubești. Nu există rațiune pentru a iubi.

— Nu confunda iubirea cu delirul posesiunii, care aduce suferințele cele mai cumplite. Căci, împotriva părerii comune, dragostea nu te face să suferi. Te face să suferi instinctul de proprietate, care este contrariul dragostei.

— Odată ce a încolțit, dragostea izvodește rădăcini care nu încetează să crească.

— Dragostea nu este să ne privim unul pe altul, ci să privim amîndoi împreună în aceeași direcție. **(A. de Saint-Exupéry)**

— Iubirea veritabilă constă în a înțelege suficient o altă individualitate, total diferită de cea a ta, în a putea să te situezi în locul ei, concepînd-o, totuși, ca diferită de eul propriu, afirmînd cu o căldură emoțională și fără nici o rezervă realitatea „sa", modul „său" de a fi. **(M. Scheler)**

— Iubirea, pe-un suflet mare-l face și mai mare.

— Ce-i dragostea, numai acela știe care iubește fără speranță.

— Cel ce iubește nu obține de la cel iubit decît ceea ce i-a dat el însuși. **(Fr. Schiller)**

— Gelozia este o patimă care caută cu tot dinadinsul motive de suferință. **(F. D. E. Schleiermacher)**

— Păcatul cel mai mare față de semenii noștri nu este să-i urăști, ci să-i privești cu nepăsare. Acesta-i miezul neomeniei. De altfel, dacă privești bine lumea, îți dai seama cît de asemănătoare sînt ura și dragostea.

— Pentru acei care au o mare putere de a iubi, dragostea nu constituie preocuparea de căpetenie. **(G. B. Shaw)**

— Bogăția, gloria și puterea sînt fum! Neant! Bogatul găsește pe unul și mai bogat decît sine, gloria oricui

poate fi întunecată de o glorie mai mare a altuia, cel puternic e învins de altul și mai puternic... doar dragostea ne face egali cu zeii. **(H. Sienkiewicz)**

— Dragostea este, pînă la urmă, dorința de a poseda binele, în permanență. **(Socrate)**

— Ura crește prin ură reciprocă și, dimpotrivă, poate fi nimicită prin iubire... ura învinsă cu totul de iubire se schimbă în iubire, și în acest caz iubirea este mai mare decît dacă ura nu ar fi precedat-o. **(B. Spinoza)**

— Mîndria nu e o pricină de laudă cînd e vorba de dragoste: ea se naște aproape ori de cîte ori amorul propriu e mai tare decît dragostea. **(Doamna de Staël)**

— În iubire cearta are același rost pe care îl avea în zborul lui Anteu periodica atingere a pămîntului: întremează. **(R. Stanca)**

— A iubi înseamnă, întrucîtva, a fi aidoma, a împărtăși. **(N. Stănescu)**

— Acela care nu știe să păstreze taina dragostei sale, nu știe să iubească.

— Dragostea e ca febra; se naște și dispare fără ca voința să intervină.

— Iubirea este singura pasiune care se plătește cu o monedă fabricată de ea însăși. **(Stendhal)**

— Iubirea: ... tiran care niciodată nu depune armele: război care niciodată nu declară armistiții; mare care niciodată nu se străbate în liniște.

— Gelozia: ... fiica iubirii, pe care însă, de multe ori o ucide cu veninul ei. **(F. Stramusoli)**

— Iubirea: ... nucleu ce ne leagă de nunta existenței din Cosmos. **(O. C. Tăslăuanu)**

— Mai bine să iubești zadarnic / decît să nu iubești deloc. **(A. Tennyson)**

— Cînd ți-e scump un om, lesne pot să-ți fie icoane, pentru adevărate îngenunchieri, toate obiectele neînsuflețite ale intimității lui. **(I. Teodoreanu)**

— Mult am greşi dacă am crede că autoritatea se stabileşte mai curînd prin violenţă decît prin afecţiune. **(Terenţiu)**

— De îndată ce iubirea se statorniceşte, e iubire eternă. **(A. Thibaudet)**

— A urî... înseamnă a nu înţelege. A înţelege cu maximă luciditate şi fără false iluzii, cum este omul, nu înseamnă oare, în cele din urmă, a-l şi iubi? **(S. Titel)**

— Ştiind că iubeşti, eşti iubit. **(N. Titulescu)**

— Iubirea e starea cea mai raţională şi mai luminoasă a sufletului... Ea e binele real, binele suprem, care rezolvă toate contradicţiile vieţii, care nu numai că face să dispară spaima de moarte, dar împinge pe om să se sacrifice pentru alţii, căci nu există altă iubire decît a aceluia care-şi dă viaţa pentru ceea ce iubeşte; iubirea nu este demnă de acest nume decît cînd este un sacrificiu de sine însuşi.

— Iubim oamenii nu atît pentru binele pe care ni l-au făcut, cît pentru binele pe care li l-am făcut noi. **(L. N. Tolstoi)**

— Iubirea are propriile sale legi sau, mai degrabă, propria sa lipsă de legi.

— A preţui iubirea pe temeiul eticii şi al logicii este ca şi cum ai judeca o operă de artă prin canoanele logice sau un raţionament logic pe baza unor criterii etice.

— Cînd vrei să te convingi dacă ai iubit cu adevărat o femeie, reciteşte poeziile pe care i le-ai scris. Sînt cardiograme fără greş. **(K. Tsatsos)**

— Caută iubirea cu inima, nu cu capul. **(M. Twain)**

— Oamenii nu se iubesc cu dragoste spirituală decît atunci cînd au suferit împreună o aceaşi durere... trăgînd la jugul unei dureri comune. Atunci s-au cunoscut, s-au simţit, s-au consimţit în mizeria lor comună, s-au compătimit şi s-au iubit. Căci a iubi înseamnă a pătimi împreună, a compătimi: şi dacă plăcerea uneşte trupurile, necazul uneşte sufletele...

— A iubi într-un spirit înseamnă a compătimi, şi cine compătimeşte mai mult, iubeşte mai mult. Oamenii

aprinşi de o arzătoare milă faţă de aproapele lor sînt astfel pentru că au ajuns la fundul propriei lor mizerii, al propriei lor aparenţialităţi, al nimicniciei lor; şi întorcîndu-şi atunci privirile spre semenii lor, i-au văzut la fel de mizerabili... şi li s-a făcut milă de ei, şi i-au iubit...

— Aşadar, compătimirea este esenţa iubirii spirituale omeneşti, a iubirii care are conştiinţa de a fi iubire, a iubirii care nu este pur şi simplu animală, în fine, a iubirii unei persoane raţionale...

— Pentru a iubi totul, pentru a avea milă de tot, de omenesc şi de extraomenesc, de tot ceea ce este viu şi de ceea ce nu este viu, trebuie ca tu să simţi totul înăuntrul fiinţei tale, să treci totul prin persoana ta. Căci iubirea personalizează tot ce iubeşte, tot ce compătimeşte. Nu ne este milă, deci nu iubim decît ceea ce ne seamănă, şi cu atît mai mult cu cît ne seamănă mai mult.

— Dragostea e un extaz; ne scoate din noi înşine. **(M. de Unamuno)**

— Cuvîntul ură, verbul a urî, au mai multe înţelesuri. Înseamnă mai întîi scîrbă, oroare, repulsie şi ceva; urăsc... urîtul, urăsc făţărnicia, urăsc minciuna. Ura mai este şi un sentiment complex care ne împinge să dorim răul cuiva, şi dacă putem — suprema voluptate —, să i-l pricinuim chiar noi. În acest caz, ura se datoreşte unei mînii perseverente ce alege cele mai perfide drumuri pentru a se manifesta, a se descărca pe capul celui urît. **(V. A. Urechia)**

— Nu este posibilă o ură adevărată faţă de cei pe care nu i-ai iubit, pe care *nu i-ai fi putut iubi*... Nici iubire extremă pentru cine *n-ar merita* deloc să fie urît.

— Ceea ce iubeşti *inspiră*. A fi iubit, înseamnă a inspira, a face pe cineva inventiv — producător de imagini, de atitudini prevenitoare, de viclenii, de superstiţii — de violenţe.

— Iubirea: ...frenezia de a se transforma unul pe celălalt, de a se înfrumuseţea unul pe altul într-un act

care devine un act artistic, şi care excită ca acesta, nu ştiu ce sursă a infinitului personal. **(P. Valéry)**

— În toate iubirile de mai tîrziu se oglindeşte ceva din prima erupţie de sensibilitate a copilăriei. **(T. Vianu)**

— Ce larg ar fi pămîntul, să nu-l strîmteze ura.

— Iubire, sete de viaţă, / tu eşti puterea creatoare, / sub care inimile noastre renasc ca florile la soare. **(Alex. Vlahuţă)**

— Gelozie... o boală iremediabilă, un cancer al sufletului împotriva căruia nu există leac, nu există medic, nu există ameliorare, nici măcar acalmii datorită istovirii. Ea înghite cu lăcomie toate zvonurile; şi nu lipsesc furnizorii pentru aceasta. **(J. Wasserman)**

— Nu putem iubi decît pe aceia care ne seamănă, au aceleaşi gusturi cu noi, sau, cel puţin, par a le avea.

— Tot atît de puţin poate fi geloasă iubirea adevărată, pe cît poate tremura forţa conştientă de sine. **(Cr. M. Wieland)**

— Viaţa nu poate fi înţeleasă fără multă generozitate, nu poate fi trăită fără multă generozitate. Dragostea constituie adevărata explicaţie a celor ce se petrec în lumea asta, indiferent care o fi explicaţia celor ce se petrec în lumea cealaltă.

— A fi îndrăgostit înseamnă a te întrece pe tine însuţi.

— E greu să nu fii nedrept cu ceea ce iubeşti.

— De fiecare dată cînd iubim, este singura oară cînd am iubit vreodată.

— Iubirea... anafură pe care ar trebui să o primim în genunchi, cu aceste cuvinte de umilinţă în inimă şi pe buze: *Doamne, nu sînt demn.* **(O. Wilde)**

— Ura (revoluţionară) este sfîntă. Ea este indignarea inimilor puternice şi viguroase, dispreţul militant al acelora pe care îi necăjesc mediocritatea şi prostia. A urî înseamnă a iubi, înseamnă a-ţi simţi sufletul cald şi generos, înseamnă a trăi larg în dispreţul lucrurilor ruşinoase şi nătînge. **(E. Zola)**

— Despărţirile au ceva din melancolia asfinţitului: o blîndă strălucire care ascunde în ea avertismentul întunericului.

— Măsura adevărată a omului o relevă doar o mare iubire. **(St. Zweig)**

Încredere în sine

— Este mare lucru să fii încredințat că nu te poți bizui decît pe tine. **(T. Arghezi)**

— Dacă ai dreptul să fii mîndru de ceva, este vorba de puterea cîștigată prin tine însuți și căreia îi ești deopotrivă cauză, efect, principiu și rezultat. **(H. de Balzac)**

— Înainte de orice, să fii un om mare și un sfînt pentru tine însuți, iată unicul lucru important. **(Ch. Baudelaire)**

— Dacă toată lumea ți-e dușmană, fii tu prietenul tău. Nenorocirea nu e mai presus de puterile unui om. Oricît de mare ar fi ploaia, o pasăre mică nu e lovită deodată decît de o singură picătură. **(J. H. Bernardin de Saint-Pierre)**

— Cea mai bună sau unica șansă de salvare pentru oameni va fi, probabil, de a ajunge la conștiința că ei nu vor putea niciodată să fie salvați din afară. **(L. Brunschwicg)**

— Sentimentul că ești în dreptul tău, mulțumirea de a avea dreptate, bucuria de a te stima pe tine însuți, sînt tot atîtea resorturi puternice care ne ajută să rezistăm sau să mergem înainte.

— Omul să-și cunoască valoarea, să se iubească: pentru că există în el o natură capabilă de mai bine. **(A. Camus)**

— Întotdeauna cel cu suflet mic se socotește mai mic decît este... a nu-ți da seama de propria demnitate și, totodată, de forța ta e un semn foarte rău pentru oameni, cît și pentru națiuni. **(G. Carducci)**

— Din tot ce faci să-ți rămîi credincios ție însuți. **(B. Castiglione)**

— Ceea ce-ți lipsește, împrumută de la tine. **(Cato)**

— Luminează-te, croiește-ți singur, cu stăruință, drumul ce-l meriți — realizează-ți *conștiința* valorii tale latente. Dacă în haosul tragediei interne ce ți-a risipit sufletul ca pe un nor șubred, ai trecut clipa în care te puteai înfrăți cu neantul, refă-ți *eul*. Adună fișiile destrămate a ceea ce e *ales* din tine, renaște ca Phoenix din propria ruină și fii tu, vibrația caldă a armoniei personalității ce trebuie să impună.

— Ai cerut, ai visat mai mult *absolutul* vieții; ea nu ți-a dat nimic; ai gustat dezamăgirea stearpă a visurilor moarte, te-ai convins de zădărnicia parodiei care este viața; cînd ai vrut s-o atingi cu sufletul viu — ai primit mușcătura amară a Durerii. Suferința ți-a rănit mîndria, dar s-a vindecat, și cu putere crescută își cere răsplata.

— Nu, suferința nu poate fi stearpă; unde a pustiit neîncrederea și durerea, va rodi dragostea de viață... Iubirea care ți-a secat închipuirea te-a lăsat mai obosit, mai pe pămînt. Dar mai stăpîn pe tine... Taie-ți drum cu seninătate și nu uita datoria de a fi rezultatul a ceea ce poți fi și icoana a ceea ce meriți; o ființă modestă, dar întreagă. **(P. Constantinescu)**

— Mai presus de orice, ceea ce este necesar, e o mare încredere în tine însuți. **(G. De Chirico)**

— Ce triste sînt drumurile pe care alții te-au dus, pentru că n-ai știut singur să alegi, pentru că voința în loc să te lumineze a stat adormită și te-a lăsat în întunericul nehotărîrii... Ești ca un rătăcit care-ți tîrăști pașii pentru că ți s-a poruncit, pentru că altul te-a luat de mînă și ți-a spus să-l urmezi... Dar ce frumoase sînt drumurile pe care singur le-ai întrezărit, spre care singur te-ai îndreptat, pe care numai curajul tău și convingerile de o viață te călăuzesc...

— Poate uneori îndoiala te cuprinde, poate că întrebarea „am văzut limpede, sînt pe calea cea bună?“ vine, ca o umbră, să-ți tulbure sufletul, să se ridice ca o piedică înaintea privirilor tale, dar uitîndu-te mai departe, uitîndu-te și în urmă, cercetînd în mintea și inima ta, încrederea de a nu te fi înșelat îți revine,

și cu același curaj, cu aceiași stăruință cu care ai plecat, mergi înainte. **(Ov. Densusianu)**

— Îmi e destul să știu că pot. **(F. M. Dostoievski)**

— Să ne făurim optimismul din toate dezamăgirile.

— Mi-e cu neputință să mă bucur din plin de un bun pe care nu l-am dobîndit prin propriile mele forțe. **(G. Duhamel)**

— Primește numai ceea ce ai cerut singur și ai obținut cu mari dificultăți, fiindcă ceea ce-ți oferă altul, îi folosește mai mult lui decît ție. **(V. Eftimiu)**

— Cînd ni se dă atenție, e normal să nu credem că sîntem total lipsiți de merit, și e drept să ne prețuim pe noi înșine și să avem încredere în propriul nostru noroc. **(G. Eliot)**

— Tot ceea ce există este al omului... aflați doar, că lumea există pentru voi... Tot ce a avut Adam, tot ceea ce a putut face Cezar, puteți avea și face și voi.

— Adevărata valoare a istoriei, a biografiei, este de a spori încrederea în sine, demonstrînd ce poate fi și ce poate face omul.

— E un timp în viața fiecărui om cînd el ajunge la convingerea că pizma nu-i altceva decît neștiință, că imitația e o sinucidere, că, de bine, de rău, el e dator să fie el însuși. **(R. W. Emerson)**

— Ia aminte — această-nvățătură să-ți fie bine-ntipărită: / să nu aștepți de la prieteni o treabă ție hărăzită. **(Ennius)**

— Bine este ca în toate ale tale să pui singur umărul la lucru. La toate greutățile caută în tine puterea cu care să le poți ține piept.

— Te-ai gîndit îndeajuns și te-ai hotărît să faci ceva? Din acest moment nu-ți mai pasă nici de lume și nici de ce crede, ori ce zice ea. Căci dacă vezi că pornești strîmb, de ce nu te oprești de la început? Iar dacă te știi pe calea dreaptă, cine te mai poate împiedica? **(Epictet)**

— Nu mă prețuiesc decît în ceea ce aș putea să fac.

— Nu crede că adevărul tău, ar putea fi găsit de vreun altul. **(A. Gide)**

— Pentru ca omul să dea tot ce i se pretinde, trebuie să se considere pe sine mai mult decît este.

— Mai presus de toate să aveți încredere în voi înșivă, că atunci și ceilalți v-o arată.

— Stăpînită-ți este viața / cînd pe tine nu te pierzi! / Poți în lume pierde totul / cînd rămîi ceea ce ești! **(J. W. Goethe)**

— Resemnarea este pentru cei ce știu să se resemneze, și credința pentru cei ce știu să creadă... eu sînt născut nu pentru primul lucru. **(V. van Gogh)**

— Nimic nu-i mai plăcut decît să știi că-ți datorezi totul ție. **(N. V. Gogol)**

— Întreprinde lucrurile ușoare ca și cînd ar fi grele și pe cele grele ca și cînd ar fi mai puțin grele: unele, pentru ca încrederea în noi înșine să nu ne facă ușuratici, iar pe celelalte, pentru ca sfiala să nu ne facă niște descurajați. **(B. Gracian y Morales)**

— În ciuda tuturor slăbiciunilor, trebuie să credem că există în noi ceva nobil care, într-o zi, va triumfa, altminteri n-ar mai merita osteneala să trăim. **(J. Green)**

— O primă condiție a personalității este demnitatea. Ce este în fond demnitatea personală? Este un sentiment, sau mai bine zis, o anumită conștiință a individului de a-și recunoaște o valoare proprie, o valoare pe care și-o recunoaște sieși ca om, ca făptură dotată cu inteligență și rațiune...

— Conștiința de sine a omului, îi dă acestuia o siguranță certă — aproape eroică — în puterile lui de realizare. Iubirea lui de sine ia o formă înaltă, etică...

— Demnitatea nu este o atitudine agresivă, de tiranie a eului propriu. Dimpotrivă, este o condiție etică, pentru a ne apăra convingerile proprii. De asemenea nu este nici o exagerare a conștiinței de sine, ci o con-

secință a acesteia atunci cînd ea funcționează în condiții sufletești satisfăcătoare. **(D. Gusti)**

— A nu ține seama de timp decît pentru binefacerile sale, a vedea doar surîsul soartei, neluînd în seamă privirile-i încruntate, a ne clădi viețile din clipe de lumină și de liniște, luînd din fiecare tot ce este bun și lăsînd ca restul să ne piară din minte, neluat în seamă sau uitat... ce lecție minunată pentru noi. **(W. Hazlitt)**

— Nu poate să vă ajute nimeni / ... dacă nu vă ajutați singuri. **(Fr. Hölderlin)**

— Dacă ai îndoieli asupra ta, nu le da pe față, ca să nu dai prostului dreptul de a-și permite cu tine aceeași atitudine, împrumutînd-o de la tine. **(G. Ibrăileanu)**

— Dacă alții nu te ajută, silește-te să-i poți înlocui.

— Nu e de condamnat încrederea în sine cînd ea condiționează fapte mari.

— Cînd poți merge, de ce să te tîrăști?

— Lasă pe alții să te plîngă; tu, ajută-te.

— Al tău e ce ți s-a dat, dar mai ales ce ți-ai dat tu fără a jigni pe nimeni.

— Să fii mîndru că stai sus numai atunci cînd nu-ți e rușine să-ți aduci aminte cine te-a adus acolo.

— A lăsa fiului tău o moștenire e ca și cum l-ai ține pe umeri, pe cînd alții se căznesc să se suie. **(N. Iorga)**

— Omul se regăsește întotdeauna și în orice pe sine însuși. **(P. Janet)**

— Trebuie să ne limităm doar la ceea ce stăpînim necondiționat. **(Fr. Kafka)**

— Sînt puține lucruri imposibile în sine însele, și stăruința pentru a le face să reușească ne lipsește mai mult decît mijloacele. **(Fr. de La Rochefoucauld)**

— Ascultă întotdeauna de simțămintele tale, tălmăcește prin cuvinte întîia impresie pe care o face un lucru asupra ta. Nu fiindcă aceasta ar fi calea adevărului, ci fiindcă reprezintă glasul pur al experienței noastre, rezultatul observațiilor noastre celor mai profunde.

— Cînd pornești la un lucru nu uita: să te încrezi în tine însuți, să te lași stăpînit de o nobilă mîndrie, să-ți spui mereu că nici ceilalți nu sînt mai buni decît tine, că se feresc de greșelile tale și fac altele în schimb, pe care tu le-ai ocolit.

— Să nu gîndești niciodată așa: iată o lucrare prea grea pentru mine, bună doar pentru savanți, eu o să mă ocup în schimb de altceva mai potrivit. E o slăbiciune care poate duce ușor la o totală delăsare. Nu se cuvine ca orice fleac să te facă să-ți disprețuiești puterile **(G. Ch. Lichtenberg)**

— Cred în demnitatea umană și știu că, în imensitatea unui univers ostil sau indiferent, unica soluție pentru om este de a rămîne cu înverșunare fidel lui însuși, de a rezista fricii de abis, de a se bate împotriva necunoscutului și de a cîștiga teren pentru ordinea lui umană. **(H. Lovinescu)**

— Am face mai multe lucruri dacă am socoti mai puține cu neputință de făcut **(C. G. Malésherbes)**

— Trebuie să stăm singuri drepți, fără a ne sprijini de cineva.

— Vei fi cu atît mai stăpîn pe tine, cu cît te vei pătrunde mai curînd.

— Dacă un lucru ți se pare greu de făcut, ferește-te de a pretinde că el e cu neputință omului; dacă, dimpotrivă, un lucru e cu putință și de datoria omului, gîndește-te că e și la îndemîna ta. **(Marcus Aurelius)**

— Singuratic, nu-ți poți păstra încrederea în tine. Avem nevoie de un martor al forței noastre; cineva care să țină socoteala succeselor, să le înregistreze și să ne încoroneze în ziua răsplății.

— Credința pe care ceilalți o investesc în noi ne arată calea de urmat. **(Fr. Mauriac)**

— Drumul cel mai sigur și mai bun este acela de a te bizui numai pe propriile-ți forțe și să tinzi la propria-ți perfecțiune. **(Michelangelo Buonarroti)**

— A fi altul decît tine însuţi, parodiindu-ţi propria personalitate, înseamnă a trăi într-un permanent dezechilibru al spiritului şi al inimii. **(O. Mirbeau)**

— Te poţi *găsi* în fiecare om, dar nu te poţi *regăsi* decît într-unul: în tine.

— Cînd te simţi foarte singur, nu tăcea. Stai de vorbă cu tine.

— Ca să crezi în alţii, trebuie să ai, mai întîi, încredere în tine.

— Urmăreşte pas cu pas pe ceilalţi şi ţine-te, cu prudenţă, după tine.

— Orice vapor cînd pleacă din port trebui să fie sigur că va putea pluti peste naufragii probabile.

— N-am avut nici un duşman şi nici un prieten mai mare decît pe mine însumi.

— Admit să nu cred în mine, numai cu condiţia să pot crede în toţi ceilalţi.

— Numai cînd ţi-e frică de tine, te temi şi de ceilalţi.

— Să nu-ţi închipui că, dacă te duce unul pe umeri eşti supra-om.

— Omule, nu te teme de bezne! le poţi anula cu un chibrit inventat de tine însuţi. **(T. Muşatescu)**

— Omul trebuie să întreprindă chiar şi fără speranţă şi să persevereze chiar şi fără succes. În clipele cînd îndoiala ameninţă să-l paralizeze, omul nu trebuie să uite adevărul elementar că nimeni nu poate şti cu siguranţă ce e în stare să facă dacă nu încearcă să facă tot, chiar şi ceea ce pare imposibil. Căci nu puţine lucruri par imposibile celor ce n-au curajul să încerce a le realiza. **(P. P. Negulescu)**

— Se porunceşte celui ce nu ştie să se supună lui însuşi.

— *Înţeleptul şi astronomia:* atîta vreme cît socoţi stelele ca „ceva mai presus de tine" — îţi lipseşte privirea aceluia care caută cunoaşterea lor.

— Credinţa noastră în alţii, descoperă obiectul credinţei noastre în noi înşine.

— Cînd există un mare prisos de puteri vindecătoare şi dătătoare de viaţă, chiar şi nefericirile au o strălucire solară şi nasc propria lor consolare.

— Ajută-te singur; atunci toată lumea te va ajuta.

— Nu viaţa veşnică e importantă, ci veşnica însufleţire.

— Dacă vrei să ajungi sus, foloseşte picioarele tale. Nu te lăsa purtat, nu te căţăra pe spinarea sau capul altora! **(Fr. Nietzsche)**

— Pentru a trăi, fiecare om are nevoie de credinţa că nu e total inutil.

— Cînd cineva se apucă de un lucru trebuie să ştie tot ce-i este de trebuinţă pentru a-l duce la bun sfîrşit. Dacă nu-l ţin puterile, trebuie să şi le sporească, înainte de a porni la treabă, sau să se pitească în umbră pentru a face ceea ce fac toţi. Nenorocirea este cînd cei mai slabi îşi propun tocmai isprăvile cele mai greu de înfăptuit, cei mai laşi — acţiunile cele mai cutezătoare, iar cei cu respiraţia scurtă şi cu picioarele slabe — cursele cele mai lungi. De ce? Din mai multe motive: atracţia contrastului, care se observă în toate lucrurile omeneşti; nevoia de a se exalta şi a se ameţi cu puteri imaginare şi vise de mărire; presimţirea obscură a unor scuze comode, cînd întreprinderea nu reuşeşte şi se dă ca motiv însăşi grandoarea ei. Astfel, dînd impresia că faci mai mult decît ceilalţi, faci de fapt mai puţin decît oricine, pregătindu-ţi o frumoasă şi glorioasă înfrîngere; ţi-ai propus lucruri atît de mari, încît era firesc să nu te ţină puterile: cine ştie ce lucruri grozave ai fi făcut dacă ambiţia ta ar fi fost cît de cît mai mică; cochetării şi portiţe de scăpare ale celor ce nu izbutesc în viaţă. **(G. Papini)**

— Cine se consideră dinainte înfrînt, acela într-adevăr este pe jumătate înfrînt chiar înainte de a începe lupta. **(D. I. Pisarev)**

— Un pesimist cu adevărat e conservator ori chiar retrograd. El neagă progresul şi posibilitatea lui. Dar un democrat care se entuziasmează de libertate, de egalitate şi de fraternitate, are cu siguranţă adînci rezerve de optimist.

— Fii complet pînă la urmă ceea ce ești, istovește specificul din tine și din lucruri, du pînă la capăt ceea ce ai ireductibil și complet particular, fii ceea ce îți dictează legea ta personală, adică dezvoltă-te singur, simplu, complet, ferește-te de influențe falsificatoare; realizează-ți predestinația temperamentală, nu te abate de la ceea ce îți aparține fatal, pentru chemări și seducții care-ți vin din altă parte. Și mai cu seamă nu te neglija, nu te opri la mijloc de cale. Evoluează complet către acel unic sens. **(M. Ralea)**

— N-am s-ajung pe culme? Se poate foarte bine. / Dar vreau să urc atît cît am să pot, prin mine. **(E. Rostand)**

— Dacă trebuie să fim drepți față de ceilalți trebuie să fim echitabili și față de noi înșine; acesta e un omagiu pe care un om de bine e dator să-l aducă propriei sale demnități.

— Pentru a fi ceva, pentru a fi tu însuți și întotdeauna același, trebuie să fii decis întotdeauna asupra căii de urmat și s-o urmezi deschis și neclintit. **(J. J. Rousseau)**

— Fă ceea ce îți stă în puteri și mărturisește deschis ceea ce nu ești în stare să faci; străduințele tale să nu fie mai mici, de teama că vei da greș și nici mărturisirea ta să nu fie fățarnică de teama rușinii. **(J. Ruskin)**

— Omul, pe măsură ce învinge necunoscutul, învață a nu se sprijini decît pe puterile lui. **(M. Sadoveanu)**

— Există în om, în ciuda momentelor lui de josnicie, rezerve uriașe de măreție și e mai bine să-i vorbești despre libertatea lui decît despre sclavie. **(George Sand)**

— Lumea nu-ți poate dărui ceea ce nu primești de la tine. **(Fr. Schiller)**

— Prin nimic nu scăpăm mai ușor de stăpînirea altora, decît prin stăpînirea de sine.

— Cel mai bun ajutor și cel mai mare sprijin trebuie să și-l găsească fiecare în sine însuși.

— O dreaptă prețuire a ceea ce sîntem noi și pentru noi înșine față cu ceea ce sîntem în ochii altora, va contribui mult la fericirea noastră.

— Cu cît cineva are mai mult în sine însuși, cu atît cere mai puțin de la alții. **(A. Schopenhauer)**

— Doar cei ce s-au ajutat singuri știu cum să-i ajute pe alții și să respecte dreptul lor de a se ajuta singuri. **(G. B. Shaw)**

— A te crede în stare, e aproape a și fi. **(S. Smiles)**

— Fii ție însuți o lume, în singurătate. **(Tibul)**

— Orice fidelitate este, în esența ei, o legătură a omului cu sine însuși. Prin valoarea străină, sufletul credincios se înapoiază în interiorul lui și pecetluiește un pact cu sine...

— Fidelitatea este una din formele unității morale a persoanei și a respectului pe care omul și le dăruiește, după cum lipsa de credință și „amneziile" inimii sînt dovadă a dispersiunii lăuntrice și a slabei stime pe care cineva o concepe despre propria lui persoană...

— Moderîndu-se în elanurile lui exterioare, entuziasmul se interiorizează în fidelitate și întărește consistența internă a omului...

— Cine rupe pactul fidelității o face nu numai pentru că nu mai regăsește sensurile revelației de o clipă, dar și pentru că nu se mai află nici pe sine însuși în capacitatea lui de a iubi, de a sluji și de a se devota...

— Nu este oare o cumplită umilință în mărturisirea instabilității persoanei noastre prin partea ei cea mai bună? Nu este, dimpotrivă, justă și binefăcătoare mîndria omului organizat puternic în jurul momentelor lui mai substanțiale, mai bogat în conținuturi și elanuri morale?...

— Fidelitatea este o formă a onoarei. **(T. Vianu)**

— Nu poți comite o infamie mai mare decît trădarea propriei tale persoane. **(Fr. Wedekind)**

— „Cunoaște-te pe tine însuți" — stătea scris pe porticul lumii antice. Pe portalul lumii noi va fi scris: „Fii tu însuți". **(O. Wilde)**

— A fi dezamăgit este un lucru, a fi descurajat este altul. **(T. Williams)**

— Unui tînăr nimic nu-i mărește atît conștiința de sine, nimic nu-i stimulează mai mult formarea caracterului, decît atunci cînd se vede pe neașteptate pus în fața unei misiuni de încredere, pe care trebuie s-o ducă la bun sfîrșit exclusiv cu ajutorul bunului său simț și al propriilor sale puteri. **(St. Zweig)**

Lege – sancțiune

— Societatea care se plînge de paraziții ei se osîndește întrucîtva și pe sine însăși; paraziții se încuibă numai unde este murdărie, fizică sau morală. **(L. Blaga)**

— La un nivel inferior al concepției, omul se supune legii fiindcă ea emană de la o autoritate; la un nivel superior, fiindcă își dă seama că legea este rațională. **(G. Brandes)**

— Legea își găsește suprema justificare în binele pe care îl face sau nu societății dintr-un anumit loc și dintr-o anumită epocă.

— Nu pot condamna în mod absolut decît cei care ar fi inocenți la modul absolut. **(A. Camus)**

— Ce deosebire este între cel care îndeamnă la săvîrșirea unui fapt și cel care încuviințează fapta? **(Cicero)**

— Bunătatea intervine pînă și în pedepsirea crimelor: alături de dreptul de a pedepsi, ea așează datoria de a îndrepta. Omul care a căzut în vină e încă un om, nu e un lucru oarecare, de care trebuie să te scapi îndată... Omul e o ființă înzestrată cu rațiune, în stare să cunoască binele și răul, să se pocăiască și să se împace într-o zi cu ordinea. **(V. Cousin)**

— Pedepsele... scopul acestora este ca pedepsind pe unul să insufle teamă mai multora; pentru ca prin felul pedepsei ceilalți să poată fi intimidați, pentru ca ceilalți să fie prevăzători și să se teamă. **(Demostene)**

— Legile unui popor, drepturile sale, nu pot purcede decît de la el însuși. **(M. Eminescu)**

— Legile sînt chezășia siguranței cetățenilor dintr-un stat democratic și a conștiinței lui... veți fi tari dacă veți avea legi bune... se cuvine ca atunci cînd facem

legi să fim atenţi să întocmim legi bune şi folositoare cetăţii, iar după ce le vom fi făcut se impune ca noi să ne supunem acestor legi şi să pedepsim pe cei ce le calcă, dacă voim ca cetatea noastră să se bucure de fericire.

— Pedeapsa exemplară a constituit în toate timpurile principalul instrument de dreptate. Civilizaţia a atenuat progresiv caracterul ei vindicativ, dar l-a menţinut şi subliniat pe cel educativ, de exemplaritate. **(O. Fodor)**

— Voinţa tuturor este izvorul fiecărui drept... Ceea ce un popor nu poate hotărî asupra sa însuşi, legislatorul nu poate să hotărască asupra poporului. **(J. W. Goethe)**

— Cea mai bună asigurare a succesului unei legi este ca să răspundă unei necesităţi general resimţite şi să fie admisă de cea mai mare parte a societăţii, căci atunci fiecare membru al societăţii devine un colaborator sigur. Dar legiuitorul are datoria să evite apelul la pasiunile rele şi la instinctele josnice. **(S. Haret)**

— Legea... nu e libertatea însăşi, ci doar graniţa ei. **(H. Heine)**

— Nu ne putem amăgi că am adus vre-o schimbare în părerile unui popor decît după ce am făcut schimbări în legislaţia sa... trebuie să începem reforma moravurilor prin reforma legilor.

— Viciile unui popor sînt ascunse totdeauna în adîncul legislaţiei sale.

— Principiul cel mai fecund în calamităţile publice este ignoranţa. De perfecţiunea legilor depinde virtutea cetăţenilor, iar perfecţiunea legilor depinde de progresele omeneşti. Pentru a fi cinstit trebuie să fii luminat. **(Cl. A. Helvetius)**

— Glasul legii trebuie să aibă putere deplină pentru a decide fericirea oamenilor. **(Hiperide)**

— Nu tot ce e îngăduit, e onest; multe îngăduie legile şi totuşi nu le poţi săvîrşi fără să-ţi calci conştiinţa. **(I. Honterus)**

— Excesul de pedeapsă nu duce oare la stingerea delictului, ajungînd prin aceasta la o răsturnare de situaţii, vina delicventului fiind înlocuită cu vina represiunii, făcînd din vinovat, victimă, din datornic, creditor şi punînd definitiv dreptul de partea celui ce-l violase? **(V. Hugo)**

— A pedepsi trebuie să însemne totdeauna a îndrepta. A suprima nu e a pedepsi.

— Nu întreba pe acel care te pedepseşte ce drept are la aceasta, ci întreabă-te de ce te-ai făcut vinovat. Mîna care loveşte e călăuzită de păcatul tău, şi aceasta are însemnătate.

— Unii oameni nu pot fi pedepsiţi cu nimic mai aspru decît lăsîndu-i singuri cu ei înşişi.

— Bucuria celui ce pedepseşte e mai rea decît vina celui ce greşeşte.

— Pedeapsa cea bună se face cu mai multe lacrimi din partea celui ce pedepseşte. **(N. Iorga)**

— Asta-i principiul legii: Mai bine să scape nouăzeci şi nouă de vinovaţi decît să fie condamnat pe nedrept un singur nevinovat. **(J. Joyce)**

— Legea este însăşi patria, poruncind fiecăruia din noi, în numele său, să respecte viaţa, bunurile, libertatea, conştiinţa şi credinţa fiecăruia, ca şi a obştei în general. **(J. Ch. Leveque)**

— Unde nu este lege acolo nu este libertate. **(J. Locke)**

— Pedeapsa urmează de aproape păcatul, deoarece se naşte chiar în clipa şi odată cu păcatul. Oricine aşteaptă pedeapsa, o suferă; şi oricui i se cuvine, o aşteaptă. Răutatea îşi făureşte chinuri împotriva ei însăşi, ca viespea care înţeapă, făcînd rău altuia, dar mai mult sieşi, căci cu aceasta îşi pierde acul şi puterea pe veci. **(M. E. de Montaigne)**

— Citeşte legile cu ochii bine deschişi şi respectă-le „orbeşte". **(T. Muşatescu)**

— Este de aşteptat ca cel pedepsit pe bună dreptate sau să devină mai bun prin propria sa pedeapsă, sau să fie exemplu pentru alţii, ca ceilalţi, văzîndu-l suferind, de teamă, să devină mai buni. **(Platon)**

— Orice pedeapsă nu se dă atît pentru fărădelegi, cît spre pildă. **(Quintilian)**

— A ierta într-adevăr, înseamnă a-l confirma pe celălalt aşa cum e el, fără a cere ispăşire, ascultare şi supunere, înainte de a rosti cuvintele: te iert! **(E. M. Remarque)**

— A face o lege şi a nu o aplica, înseamnă a autoriza lucrul pe care vrem să-l interzicem. **(Cardinalul de Richelieu)**

— Atîta vreme cît o revoluţie e în mers, Legea e, ca şi ea, în mers. **(R. Rolland)**

— Un om înţelept pedepseşte nu pentru că s-a păcătuit, ci pentru ca să nu se mai păcătuiască. Într-adevăr, lucrurile trecute nu mai pot fi revocate; se previn cele viitoare... pedeapsa nu va ţine seama niciodată de trecut, ci de viitor, căci în ea nu e mînie, ci prevedere.

— Nu e mai mare pedeapsa pentru un ticălos decît că nu-şi găseşte împăcarea cu sine. **(Seneca)**

— Acolo unde încetează vigoarea legilor şi autoritatea apărătorilor ei, nu poate exista nici libertate şi nici siguranţă pentru nimeni. **(W. Shakespeare)**

— Dacă trădarea, făţărnicia, neloialitatea ar rămîne nepedepsite, societatea ar ajunge ca o arenă de fiare sălbatice, sfîşiindu-se una pe alta. **(G. B. Shaw)**

— E bine să pedepseşti o faptă rea, dar mai bine ar fi să o preîntîmpini. **(E. Sue)**

— Singură legalitatea ne poate chezăşui liniştea şi libera dezvoltare a ţării. **(T. Teodorescu-Branişte)**

— Cel ce poartă în inima lui legea, se află mai presus de cea rînduită de oameni. **(M. de Unamuno)**

— Dacă am pedepsit pe cineva spre binele lui, socotesc că mi se cuvine o pedeapsă pe care o merită părinţii din partea copiilor sau profesorii din partea elevilor. Şi medicii taie şi ard spre binele bolnavului. **(Xenofon)**

Cuprins

Redactor: OCTAVIAN COMĂNESCU
Tehnoredactor: ANGELA ILOVAN

Coli de tipar: 41.
Bun de tipar: 6. 07. 1987.

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ,
Municipiul Cluj-Napoca,
B-dul Lenin Nr. 146
Republica Socialistă România
Comanda nr. 146.

